WIDENER LIBRARY
HX KCHI V

Digitized by Google

Lc 46.30 Corridor

HARVARD UNIVERSITY

LIBRARY OF THE

Classical Department

HARVARD HALL

Digitized by Google

Lc 46.30 Corridor

HARVARD UNIVERSITY

LIBRARY OF THE

Classical Department

HARVARD HALL

Digitized by Google

Digitized by Google

CL. CLAUDIANI

QUAE EXSTANT

VARIETATE LECTIONIS

ET PERPETUA ADNOTATIONE

ILLUSTRATA

A

IO. MATTHIA GESNERO

ACCEDIT

INDEX UBERRIMUS

LIPSIAE

IN OFFICINA FRITSCHIA

A. C. CIↃIↃCCLVIIII

Digitized by Google

1 June, 1906
HARVARD UNIVERSITY.
Classical Department.
(I - II)

Digitized by Google

ADDENDA EMENDANDA

1, 22 in Var. Lect. leg. *Atraciam.*
68 in fine del. comma.
111 in nota v. 4 leg. *excidiſſe ponamus.*
135 *tentabimus.*
156 *propriam.*
183 ad notam. Quin hoc ipſo loco recte uſus eſt, ad abjudicandos huic Probæ centones, Fontaninus antiquitt. Hortæ p. 206, cujus diſputationem probarunt Kromayerus & Fabricius.
203 Pelion. O duplici.
204 in fine verſus interpungendum. In Var. Lect. leg. *Claverio.*
2, 7 V. L. ſpecioſis *Vien. unde* ſpatioſis *conj. Camers.*
3, 36 greſſu.
186 Var. Lect. manet.
202 not. v. 9 leg. Non. 4, 405.
344 *urgete.*
5, 177 no. v. 9 rictu argenteo.
268 *Te ſine.*
527 Var. lect. rotat - feriunt *vulg.*
8, 233 no. leg. ἡγεμονικόν.
446 Sygambri.
10, 4 *Inſipiens* volui, quod adnotatio docet: ſed forte fuerit, cui magis *incipiens* placeat.
83 Leg. in contexto, ventis. & add. Var. lectio, pennis *vulg.*
10, 146 ubi *bifidum cornu* Tritonis illuſtratur, addi poſſunt nummi Imperatt. apud Geſſnerum Tab. 112, 37. it. 116, 54. 171, 12 & 173, 21: itemque marmor in Admirand. antiq. Ro. Tab. 41 ubi Triton vehit Venerem. Talis eſt Pelorus 37, 81 & Mimas v. 89.
178 Del. punctum in fine verſus.
179 attritis cum tenderet.
15 tit. Var. Lect. In Vicentina editione hic vocatur liber tertius, nempe in Rufinum, quod etiam in præmiſſa operibus vita Claudiani indicatur, cum *tres in Rufinum* libri memorentur.
438 *Dextra.*
17, 12 poteſtas.
205 Var. lect. tot limina *vulg.*
235 Var. lect. dementia ſævi, *vel* clementia cani *conj. Camers.*
18, 15 tentat.
164 novo.
264 *Vagas vires* interpretatur tremulas, fluctuantes. Niclaſius meus cui indicem Claudiani bonum & divitem debemus.
20, 37 Nacta ducem.
351 defoſſi.
448 fruſta.
21, 87 evincta.
22, 69 V. L. *pro* ſecretas, ceu cernas *poſuiſſe ſe dicit Camers.*
308 ad Var. Lect. poſt *Heinſ:* add. *Sed Adverſ.* 3, 4 p. 431 Raſiſſe *ait, perperam Barthius.*

22, 322

Digitized by Google

ADDENDA EMENDANDA

22, 322 *Tritonia.*

392 no. v. 4 del. Prætorem.

24, 135 ad notam, add. dicta ad 96, 9.

26, 26 Martis.

146 toto.

175 in Var. Lect. clauſtra *vel* luſtra.

255 coſtis.

360 ad notam, conf. dicta ad 70, 4.

28, 86 *Tigride.*

204 Auſoniis.

469 *Barbara.*

29, 176 pallebant.

33, 44 no. v. 7 πανταχόθεν.

20 innumerum.

33, 62 no. extr. leg. Eligat quisque.

122 ad notam add. Ceterum acriter & non minore apparatu quam contentione contra *Ennam* pro *Aetna*, & vicinia Catanæ ſuæ, propugnat Petrus Carrera Monum. hiſtor. urbis Catanæ 2, 3: cujus operis quod rationem non habuere neque Heinſius neque Spanhemius, neſcio cui cauſæ adſcribendum ſit. Prodierat Italice (*Memorie hiſtoriche della Città di Catania*) jam 1639 fol. recuſum deinde Latine inter rerum Sicularum ſcriptores Grævianos. Ac forte difficile fuerit cauſam illam dijudicare, nec injucunda tamen animi adverſio.

231 ad Var. lect. *Gronov. de pernicie & caſu Iudæ* n. 19 p. 173 *enumerat* xxv *Codd. in quibus* Præceps, *&* xv, *qui habent* Præpes.

35, 3 De maris luce & ſplendore nuperæ ſunt obſervationes in libello menſtruo *Biblioth. des Sciences* To. 10, 2 p. 342 ex Adanſoni hiſt. Senegalliæ.

352 undaſſe.

36, 1 cinctam.

32 pariat.

40, 1 Omina tedæ *Heinſ. Adverſ.* 1, 9 p. 93.

19 totoque.

44, 1 no. $\frac{1}{1}$ verſu tertio a fine leg. *intra ea.*

45, 38 Quid ſi legamus, *taurino e viſcere* nervos?

47, 11 Non recte de Voſſiana ſententia relatum quacunque culpa video. Minus peccatum fuerit, ſi in media illa nota legamus, *vanitatis arguas*, non *arguit.*

49, * Ita eſt ut dixi. Vix mentionem facit Claudiani & Caſſiodorii Vandellus. Conſiderat plantas aquis innaſcentes atque inſecta, refert de viribus medicis.

50 De Piis fratribus monimenta omnia collegit Petrus Carrera in opere modo laudato ad 33, 122 præſertim 3, 22 p. 291.

45 in media nota leg. *Sequentia.*

66 in verſus primi interpretatione omiſſum *ovans*, quod reſpondeat verbo ἀνευάζουσα.

96, 9 ὀχῆα forte rectius reddidiſſem *currum.*

101, 32 leg. *Tardantur ſpiris.*

112 leg. clavato.

ILLUSTRISSIMIS VIRIS

AUGUSTO WILHELMO DE SCHWICHELDT

ET

BURCH. CHRISTIANO DE BEHR

GEORGII SECUNDI IN SANCTO CONSILIO
QUO SUAM GERMANIAM REGIT
AMICIS

IO. MATTHIAS GESNERUS

FELICITATEM

Fero vobis munus, INDULGENTISSIMI DOMINI quod ne contemtibile & indignum Veſtra perſona judicetis, minime metuo, car-

Digitized by Google

mina, quæ aurea eodem jure, quo antiqua illa Pythagoræorum præcepta quis dixerit, propter quæ auctorem ſtatuæ honore, & prægorioſiſſimi poëtæ *titulo, ornare Imperatores Arcadius & Honorius ſe dignum judicarunt. Neque illud vereor, ne iis offendamini, quæ a me vel ornamenta habet, vel intelligendi præſidia, Claudianus. Sed tamen eſt cauſa magis propria, quæ facit, ut magna cum fiducia veniam ad Vos cum libro, qui non nullo mihi labore conſtitit, cum dedicatione, qua non arrepere Veſtram ad gratiam coner, cujus me ſecurum olim*

eſſe

Digitized by Google

eſſe Veſtra juſſeit humanitas; non laudibus Vos Veſtris obtundere ſuſtineam, qui amari tantum poſtuletis a nobis, gnari, glorioſius Vos laudari ab illis, qui nihil a Vobis vel ſperant, vel metuunt, certi, admirationi atque exemplo Vos futuros poſteris. Volo ego, DOMINI, hac illuſtriſſimorum nominum Veſtrorum præſcriptione, hac allocutione, partim uſurpare jus aliquod meum, quod tribuere mihi videri poteſt duplex duorum Collegiorum, quibus adſcribi Vos paſſi eſtis, neceſſitudo; partim honorem habere ipſis Collegiis, quorum alterius inter ſodales primos

eſſe juſſus ſum, alterius velut patrem me poſſum ferre, illius, quod te ILLUSTRISSIME BEHRI Seniorem, functum eo munere, etiam in iſto faſtigio, quoties ſe dedit occaſio, læta pietate ſuſpicit. Honori ſunt profecto & Regiæ Scientiarum Societati, & alteri Teutonicæ, Illuſtriſſima nomina Veſtra: honori eſt in univerſum literis, tales ac tantos viros non dedignari ſodalitatem hominum, qui colendis iis ætatem ſuam addixere. Ecquis enim temere contemnere audeat illos homines, modo non ab alia parte ipſi ſe ad vilitatem abjiciant, quorum

ſodales

Digitized by Google

ſodales eſſe non dedignentur viri a maximo natalium ſplendore, a Sapientiſſimi Regis amicitia, quam ſummis in rem publicam meritis, & magnifica munerum legationumque adminiſtratione, conſecuti ſunt ac tuentur, excellentiſſimi. Quantum enim ad nos, quos Collegii honore dignamini, Veſtra ſe, ILLUSTRISSIMI DOMINI demittit humanitas, tantum nos excitare eadem, & Veſtro admovere faſtigio ad fiduciam quandam, & animi ſe non contemnentis magnitudinem, videmini.

Hanc

Digitized by Google

Hanc laudum Veſtrarum, DOMINI, partem exſequi mihi luberet, & eadem ſtudioſos literarum juvenes, quibus quidquid eſt in me facultatis debeo, ad cultum hinc ſapientiæ, lingua patria recte utentis, hinc earum literarum, quæ, quo magis ultra captum ſe communem extollunt, eo fere negliguntur ſecurius, Veſtris exemplis incitare, cui rei vel ſolus Fl. Mallii Theodori Conſulatus, a Claudiano celebratus, quantam ultro porrigeret, quam aptam Veſtris perſonis, materiem! Sed verendum eſt, ne ſenili cuidam jactantiæ, quidquid præter ea, quæ jam dicta

ſunt,

Digitized by Google

ſunt, adjiciam, adſcribatur. Et quid opus eſt plura de Vobis dicere apud adoleſcentes, quibus haud eſt cornea fibra? quid apud alios ſatis eſt?

Itaque vota potius atque omina habeat, quod ſupereſt hujus epiſtolæ, ut quæ Auguſtiſſimo Regi noſtro, quæ Patriæ, quæ bonarum literarum cupidis, Veſtra virtute atque opera adhuc cæleſtis providentia tribuit, eorum fructus porro uberrimos exſtare velit, Vosque, INDULGENTISSIMI DOMINI, ut jam magna exempla ad imitandum generoſæ adoleſcentiæ ſolemus

pro-

Digitized by

proponere, ita admirandæ felicitatis, ſummam comitantis virtutem, documenta futuris ſæculis conſtituat. Scribeb. Kal. Majis cIↄIↄCCLIX *in Academia Georgia Auguſta.*

IN

Digitized by Google

Denen zu gefallen, welche gegenwærtiges Werk lieber in zween Bænde binden zu laſſen, Belieben tragen ſollten: hat man noch einen Titel darzu abdrucken laſſen. In ſolchem Falle würde ſich die Abtheilung zum zweyten Bande nirgends beſſer, als mit dem Bogen C c machen laſſen. Soll das Werk aber nur in einen Band gebunden werden: ſo wird dieſer Titel zum TOMO II weggeworfen.

Digitized by Google

IN CLAUDIANUM

A SE ILLUSTRATUM

IO. MATTHI. GESNERI

PROLEGOMENA

Cum plura ſint, de quibus in ipſo hujus munuſculi noſtri ingreſſu monendi lectores videantur, placuit eorum hic velut breviarium quoddam ante omnia proponere.

I De patria, ætate, vita Claudiani.

II An Chriſtianus fuerit?

III De eruditione Claudiani.

IV De ingenio & facultate poëtica.

V Lectione dignus eſt propter τὸ ἠθικὸν, nec indignus ob ſtilum.

Digitized by Google

VI Occaſio hujus editionis & conſilium,
VII *Primo* in varietate lectionis indicanda.
VIII Unde illa in Claudiano orta ſit?
IX *Deinde* in lectione noſtra conſtituenda.
X De annotatione reliqua ſ. notis.
XI Catalogus editionum omnium, quarum mentionem auctores boni faciunt:
XII De illis, quibus hic uſus ſum.
XIII Index carminum ſ. opuſculorum Claudiani.
XIV Comparatio ordinis, quem ſequuntur alii.
XV Statuæ Claudiano poſitæ inſcriptio.
XVI An fuerit Comes Orientis?
XVII Duæ Inſcriptiones de Stilichone.
XVIII Genealogia familiæ Theodoſii.

I Jam

Digitized by Google

PROLEGOMENA

I

Jam de patria, ætate, ac vita Claudii Claudiani ea modo breviter indicabimus, quæ ſuis ipſe carminibus intexuit, cum reliqua fere recentiorum commenta ſint, & fundum ſolidum non habeant. Alexandrinum fuiſſe, diſerte Suidas tradidit, & ipſe adeo, ſi recte intelligo 39, 20 coll. 57; & 43, 3 ubi ſuum Nilum vocat. Fabulam de Hiſpania patria refellit Nic. Antonius Bibl. Hiſpa. Vet. 3, 5. 114 p. 200. Reliqua vix digna commemoratu *), niſi ut appareat, magnam fuiſſe de illo viro opinionem, de quo non minus fere, quam de Homeri patria certamen eſſet. Non inelegans eſt Claverii ſuſpicio, Patrem noſtri fuiſſe illum Claudianum, de quo Eunapius in Maximo p. 67 extr. Ἀδελφοὺς εἶχε γνησίους, οὓς ἐκώλυεν ἄνομ πρώτους αὐτὸς ὤν, Κλαυδιανόν τε, τὸν καταλαβόντα **) τὴν Ἀλεξανδρείαν κἀκεῖ παιδεύσαντα, καὶ Νυμφιδιανὸν, τὸν ἐν Σμύρνῃ περιφανῶς σοφιστεύσαντα. Non imæ ſortis hominem, cognatum forte Hadriani Præfecti Prætorii, colligas ex 39, 55. Mature ſe in Stilichonis clientelam contulit, & quinque annis, qui primum illius conſulatum præceſſere, illum comitatus eſſe videtur. Mihi quidem illud liquet ex 23, 23. Hinc illa in Stilichonem ſtudia, hinc vehementia in Rufinum & Eutropium, hinc Orientis & Conſtantinopoleos invidia. *Tribunum* fuiſſe, ex Inſcriptione conſtat, quam n. XI repræſentabimus: ſed cujus generis, non dixerim. Militaſſe,

 arma

*) V. G. Quod Florentinum ſuſpicati ſunt nulla forte alia ratione adducti, quam quod librum ſecundum de Raptu c. 34 inſcripſit Florentino.

**) Faſtu quodam Sophiſtico de fama qualicunque & plauſu ſcholaſtico ſic loquitur, ut de capta urbe: hoc dicit Alexandream venit Claudianus, ſcholam aperuit, concurſus juventutis ad eum facti ſunt.

Digitized by Google

arma tractaſſe non ſatis tuto colligitur ex 39, 51 & 52: poteſt enim ibi etiam aulica militia intelligi: multo minus ex 16, 5, ut ibi monui: aut ex 30, 8 coll. v. 3, ubi Palladium *ſui per aulam ordinis conſortem* vocat. Neque video, unde probetur, interfuiſſe illum prælio contra Eugenium; cum potuerit quæ ſcripſit de illo 7, 89 ex aliorum relatione accepiſſe. Quæ calamitas fuerit quam illatam ſibi ab Hadriano Præf. Præt. in ſcripta ad illum epiſtola n. 59 queritur, propter linguæ vel ſtili, ut videtur, intemperantiam, non dixerim. Non ſatis illum ſibi a mordacitate etiam in magnos viros peperciſſe, docet Epigr. 24 n. 74 quæ ſatirica videtur deprecatio. Magis luculentum vero habemus teſtimonium, Epigramma 30 n. 80, quo ipſo forte iram Hadriani, & alterius magni Patroni ſui, Theodori Mallii, meruit. Ab illo quidem extrema metuiſſe vel cum cauſa, vel in æſtu illo animi, qui decet talem poëtam, ipſe finis laudatæ epiſtolæ indicat. Contigiſſe illud credibile eſt vel juveni, ante quam aulæ Honorianæ carus, & Stilichonis præſertim umbone tutus eſſet; vel poſt calamitatem Stilichonis, quam ſententiam ornat L. Cruſius *) Ceterum aulæ debuit matrimonium, illuſtre, ut videtur ac dives, quo nomine Serenæ Stilichonis uxori gratias agit n. 40. Illas nuptias Alexandreæ celebratas eſſe, intelligimus e v. 55: quo tempore jam gener Serenæ erat Honorius v. 50. Ab eo forte tempore tanto plus ſibi ſumſit in amicitiis magnorum hominum, ut Olybrii, Probini, Gennadii, quos in epiſtolis ad illos ſcriptis n. 41. 42. 43 ſatis tractat familiariter. Nam quod in Rufinum & Eutropium, poſt hujus calamitatem & illius mortem, ita acriter invectus eſt, ut ne Arcadio quidem ipſi ſatis parceret, illud in Stilichonis gratiam fecit, cui ita addictum deditumque apparet, ut ad hiſtoriæ fidem ac dicendum teſtimonium illum admittere in his perſonis, eorumque conſiliis & factis, vix tuto queamus. Nec ſatis nobis aliunde notus eſt viri animus, ut conjecturam facere liceat, quid facturus fuiſſet, (modo ſuperſtes

*) In pulchro opere *The Lives of the Roman Poets* Vol. 2 p. 161 ubi Hadrianum ponit ſucceſſiſſe Stilichoni: & conveniunt hujus tempora. Sed conciliarine poterit etiam *lubrica ætas* poëtæ v. 5? aut ſi de antiqua juvenis offenſione ſermo eſt, potuit hoc omittere in deprecatione Claudianus? Sed non ſatis mihi liquere de Claudiani temporibus, & ſatis poſt Stilichonis calamitatem, jam faſſus ſum ad 31, 67 & 93.

Digitized by Google

ſtes tum fuerit, de quo certi nihil conſtat *) ſi juſſus eſſet, tertium opus in Stilichonem ſcribere ſimile his, quæ in Rufinum & Eutropium dederat, aut iis, quæ Rutilius Numatianus in Stilichonem cecinit itin. 2, 41 ſq. quæque damus ad horum Prolegomenon n. XVII, 2. Tale ſi carmen haberemus noſtri Poëtæ, minor forte de religione viri diſſenſus eſſet **) Et ſic tamen

II. An Chriſtianus fuerit Claudianus? mirum pene eſt diſputari, poſt diſerta illa Auguſtini & Oroſii teſtimonia, quæ laudamus ad 7, 96: poſt precationem, quam tribuit 3, 336 Stilichoni: poſt illud 18, 210 *Non pudet heu Superi?* poſt illam vaticiniorum irriſionem 18, 314. Sed ſcripſit carmen Paſchale n. 95 & Græca illa n. 96 & 97? Sed merito Paſchale carmen illi jam abjudicavit Ge. Fabricius: merito de bona parte minorum, his præſertim, quae damus a numero inde 79, pronunciarunt viri docti, & acerrimus judex Heinſius, aliena videri. Primus editor Barnabas Celſanus plane nihil minorum carminum ſuis in libris habuit. Et ſi quis pertendat, Chriſtianum fuiſſe: dicemus, ex eo illum genere fuiſſe, in quo fuit Auſonius, cujus rationem graphice deſcribit Barth. ad Stat. To. 2 p. 921: vel de quo apud Vopiſcum Saturnino c. 8 Hadrianus Auguſtus ſcribit, *Aegyptum totam* (patriam noſtri poëtæ) *didici levem, pendulam, — illi, qui Serapin colunt, Chriſtiani ſunt, & devoti ſunt Serapi, qui ſe Chriſti epiſcopos dicunt. Nemo illic Archiſynagogus Iudæorum, nemo Samarites, nemo Chriſtianorum Presbyter, non Mathematicus, non aruſpex, non aliptes. Ipſe ille Patriarcha, cum Aegyptum venerit, ab aliis Serapidem adorare, ab aliis cogitur Chriſtum.* Forte pars eruditionis Claudiani fuit notitia rerum Chriſtianarum, jactare illam & oſtentare, pars ingenii.

 III.

*) Manifeſtus quidem error eſt in Chronico Proſperi, ubi Probino & Olybrio COSS. mortuus eſſe refertur. Rurſus nec ſatis illud certum eſt, quod ex Evagrii Hiſt. Eccl. 1, 19 p. 276 acute colligebat Tillemontius in Honorio artic. 66. Ait Evagrius, Theodoſii II temporibus καὶ Κλαυδιανὸν καὶ Κύρον τοὺς ποιητὰς ἀναδειχθῆναι, h. e. ut Valeſius reddit, *floruiſſe*. Tillemontius igitur ſuſpicatur, poſt caſum Stilichonis in Orientem conceſſiſſe noſtrum, & ibi patriæ linguæ poëſi ſub Theodoſii, qui Arcadio ſucceſſerat, imperio effloruiſſe. Poteſt fieri, probabile eſt, & pulchre congruit cum Cruſii, de qua modo dictum eſt, ſententia.

**) Objecturus enim erat Stilichoni libros Sibyllinos exuſtos, non minus quam Rutilius.

III. Nempe jam de eruditione noſtri aliquid dicendum eſt. Sive is habuit patrem illum Sophiſtam Claudianum, laudatum Eunapio l. c. multum illi diſciplina paterna; profuit: ſive alioquin recte uſus eſt opportunitatibus diſcendi, quas tum habuit Alexandrea: undecunque hauſerit doctrinam, doctiſſimis ſuæ ætatis adſcribendus eſt. Indicabimus quædam, unde exiſtimare, quibus volupe eſt, ea de re poſſint. Summam quandam ſuae propoſuiſſe videtur, dum laudat doctrinam Mallii Theodori 17, 61 ſqq. qui locus vel ſolus theſauros eruditionis continet atque aperit. Locus ex intima Heracliti philoſophia poëtico ornatu expolitus eſt 2, 424 ſqq. quo etiam illa pertinent, quæ paſſim de Chao & Hade diſputat, vid. ad 5, 525 præſertim ad 33, 55. Philoſophema eſt, quod 35, 305 Parcas & Fatum Proſerpinæ ſuæ in famulatum dat Pluto. Ad Philolaicam Aſtronomian pertinere videntur 1, 1. 3, 11. 8, 286. 26, 236. Multum ultra vulgarem & plebeiam ſiderum cognitionem aſſurgunt, quæ de Martis & Iovis theoria habentur 22, 437. Item illud de VII Zonis 24, 135. Fluvii e mari orti in illud recurrunt 8, 630. De ſexu plantarum ſuaviter canit 10, 65. Sed plena talium ſunt omnia. Scivit, credo, Claudianus, quidquid tum ſciebant homines, & multo plus quam vulgo ſciebant, etiam qui docti habebantur. An forte plus interdum ſit in illius verſibus, quam ipſe ſciret, per diſciplinam, diſputationem, cauſas cognoviſſet? Fieri quidem poteſt, ut poëta aliquis, ἐυφαντασίωτος præſertim, vt noſter, dum, quæ ſunt νοερὰ, etiam αἰϑητὰ vult facere, & contrectanda velut præbere ſenſibus, dum in partes ſe omnes vertit, & liberum ſpiritum nunc ad ſuperos evolare patitur & magnum inane percurrere, nunc præcipitat ad inferos, in eas incidat vel cogitationes vel imagines, in quibus plus ſit veri, quam ipſe primo contuitu obſervarat, vel poſtea inde elicit. Sed de hac re forte aliquando agere licebit, ſi poſſim facere, quod aliquoties cum cogitaſſem, alia interceperunt, vt quæ nova vulgo feruntur Philoſophorum vel inventa vel dogmata, ea non eſſe nova oſtenderem, & quod conantur alii antiquis novitatem dare, ego contra antiquitati vindicarem nova. Nondum dixi de illa propria poëtarum ſcientia, Mythologia, in qua ita noſter habitat, ut peccare non nunquam illa jactanda vbique & inculcanda videatur, qua de re deinde, cum de ingenio illius & poëtica facultate agendum erit, aliquid dicemus: hic illud modo obſervamus, habere noſtrum etiam rariuſcula quædam, & non ubique obvia, ut de animalibus Lunæ 24, 288. de bubus

bus Lunæ 36, 403, & textricem Proſerpinam 36, 246. Itaque credibile eſt, illum auctores habuiſſe etiam ubi nondum deprehenſum eſt quos ſecutus ſit. Huc ipſa quoque hiſtoria, quatenus poëtæ ſervit & Geographia *) referendæ ſunt, cujus ubique veſtigia deprehendimus. Quam ipſe utilis ſit ſui temporis hiſtoriæ, viri docti olim obſervarunt. Solus inſtar omnium eſſe poteſt Jacobus Gothofredus, qui hiſtoriarum lumine cum Theodoſianum Codicem egregie, & immane quantum ſupra omnes Legiſtas, illuſtraret, ea in re feliciter etiam Claudiano uſus eſt, cujus rei illuſtre præter cetera ſpecimen eſt ille ad l. 3 ad L. Corneliam de Sicariis juſtus commentarius, To. 3 p. 110 ſqq. ubi Rufini, Gildonis, Gainæ, Bargii factiones explicat. Sed an Chemicus etiam fuit noſter? Eſt quidem illud Claudiani ſæculum, quo illa vel ars vel vanitas invaluit. Eſt Claudianus aliquis in Catalogo Chemicorum Græcorum. Vid. Fabric. B. G. Vol. 12 p. 776, qui addit, de quo amplius quærere, mihi (veri etiam auri ſi non contemtori, amatori certe ſatis frigido), non vacat: *Etiam Latinus Poëta Claudianus in Carmine de raptu Proſerpinæ Chemicum artificium tegit, ſi Jo. Nic. Furichio credimus.* Laudantur hujus hominis quatuor libri Chryſeidos, in quibus videtur illud grande myſterium retexiſſe.

IV. Ut de ingenio Claudiani & facultate poëtica aliquid dicamus a nobis exſpectatur, diſputatio non facilis. Magnum ſane & capax ingenium contigit, quod merito ſuo paſſim viri ipſi magni & ingenioſi laudarunt. Ponamus modo illud Scaligeri patris Poët. 6, 5 p. 321 *Maximus Poëta Claudianus, ſolo argumento ignobiliore oppreſſus, addit de ingenio, quantum deeſt materiæ*, &c. Magnam vim teſtimoniorum congeſſit Barthius, qui vehementer illum admiratus eſt, nec minus magnifice de illo ſenſit Nic. Heinſius. Sed propius, age, illud conſideremus. Maxima vis ingenii in pictura illa elucet, qua poëtæ cenſentur non immerito. Hac vero ita valet noſter, ut optimis quibusque vel comparari poſſit, vel præferri debeat. Juvit illum hac in re tanta rerum naturalium, quanta tum eſſe poterat, cognitio, quæ inexhauſtam viro imaginum & comparationum copiam ſuppeditaret. Hæc in illo tanta fuit, ut modum illius habere difficile eſſet, cum accederet præſertim ingenium patrium, quod Alexandrinum etiam in aliis dicere

 ſole-,

*) Non ſemper tamen ſatis hic attentum fuiſſe, veriſimile eſt: V. G 26, 179.

ſoleo, quale efficere ſtudebant in his, quos Alexandrinas delicias appellabant, pueris & puellis, facile, fertile, & ſolo, quod Nilus ſuus irrigavit, ſimile, idemque cum hilaritate & laſcivia quadam ludibundum; quale in Theocrito, Apollonio, Callimacho, animadvertimus. Hoc genus ut amabilitatem & lætam ubertatem habet primæ ætatis, ita neque a puerilitate alienum eſt, ab illo quod ut Ariſtoteles (Rhet. 2, 12) ait, adoleſcentuli ἅπαντα ἐπὶ τὸ μᾶλλον καὶ σφοδρότερον ἁμαρτάνουσι παρὰ τὸ Χιλώνειον· πάντα γὰρ ἄγαν πράττουσιν· peccant non ſiccitate & ariditate, ſed luxuria, non intra modum, ſed ultra. Accedit τὸ σχολαστικὸν & σοφιστικὸν, quod ineptiarum nomine ſignare Latine loquentibus fas eſt, ſtudium magnum in re etiam parva: docent Sophiſtæ ævi Conſtantinei & Theodoſiani exaggerare laudes & vituperia, de eo quod verum eſt, quod hic decet, non laborant: tum oſtentandæ eruditionis & ubique inculcandæ ſtudium, quod acuebat hoc ſæculo ipſa fugientium literarum conditio, & ingruens bonarum rerum ignorantia, cui ſe objicere omni ſtudio dum conabantur homines eruditi, in cacozeliæ quoddam genus, inanemque doctrinæ affectationem incidebant. Ita Caſſiodorius, etiam cum Theodorici Regis nomine ſcribit, toto ſacco effundit antiquitatis cognitionem, & Regem ſemibarbarum facit antiquariæ profeſſorem humanitatis, ac ſcholaſticum declamatorem. Itaque noſter poëta in ſumma ingenii felicitate non poteſt forte abſolvi ab Horatiano crimine (A. P. 34) *Infelix operis ſumma:* ſed habet tamen omnibus paginis, quæ ſummus poëta illi invideat, quæ Virgilius ſcripſiſſe velit: ubique invenias ingentis membra poëtæ. Ipſa illa ſive puerilia ſunt, ſive ſcholaſtica, ſive labentis in barbariem ſæculi vitia, prodeſſe poſſunt: quin nec eſſent vitia, alio loco poſita ſi eſſent. Hac animadverſione præmunitus & quaſi προθεραπευθεὶς qui ad Claudianum acceſſerit, quem non pœnituerit legere adſcriptas ſæpe cenſuras noſtras, cui & Virgilii Horatiique lectio, & quod præcipuum eſt, uſus aliquis vitæ & ſenſus e conſuetudine politorum hominum, vel vivorum vel mortuorum, hauſtus, limaverit judicium, illi nihil nocebit illud νεανικὸν vel παιδαριῶδες adeo, illæ de ſchola ineptiæ, vocemus enim ita, ſi lubet, & reliqua quæ diximus. Impune delectabit illum non modo deſcriptio regiæ Veneris 10, 49. 61. 72. 99 & antri 31, 1; formæ Mariæ 10, 265 & Honorii 11, 1; vitiorum 3, 27; Gildonis 15, 163; equi 8, 554; draconum in ſignis militaribus 5. 177 coll. 28, 566; Amorum ludentium 31, 110; infantiæ Honorii 7, 22 & 8, 152 & 162; tum enumeratio ora-

oraculorum 8, 141; ſignorum tempeſtatis 15, 493 & ſtatim exergaſia illius dicti Homerici εἷς οἰωνὸς ἄριστος &c. ominum inſtantis calamitatis 26, 227; tres unius ſpatii deſcriptiones 15, 159; monſtra omnia advocata ad pingendum Rufinum 3, 280; ſimiles exergaſiæ in Eutropio 18, 196: denique ipſa illa intolerabilis pene 20, 61 Eutropii cum Tiberio & Nerone comparatio. Satira enim potius et irriſione digna res Eunuchus Præfectus Prætorii, quam tantis tragœdiis. Hæc talia non diſſimulavi in annotatione mea, quæ tota hoc ſibi propoſitum habuit, ut & intelligatur Claudianus & proſit: itaque faſſus ſum etiam ſuo loco, non valde mihi placere exordium operis de Raptu Proſerpinæ. Verum etiam hoc non reticendum, non videri perfectum & elimatum illud opus. Quidquid ejus ſit: prodeſſe poſſunt poëſeos ſtudioſis ipſa etiam vitia Claudiani. Non refero in his quod ſolet hiſtorias fingere connubiorum, iisque intexere Venerem & Cupidinem. Condonandum certe poëtæ non Chriſtiano miniſteriis deorum uti. Ceterum merito reſipuit ætas noſtra, & ſuas ſibi res habere iuſſit ſuo cum puero Venerem.

V. Quantacunque vero quis eſſe dicat, Claudiani vitia facile illa compenſantur tum reliquis illius magnis bonis, de quibus dictum eſt, tum præſertim ſententiis vitæ profuturis. Perpetuum illum & ſonorum maxime virtutis præconem obſervamus, inimicum autem vitiorum & caſtigatorem aſperrimum. Unam mihi legat aliquis Theodoſii ad Honorium ſuum orationem 8, 214, & dicat, multumne ad perfectam inſtitutionem regiam deſideretur. Totus, *quantus quantus eſt*, (licet enim pene ſerio dicere in illum verbum, quo Demeæ illudit Syrus) *nil niſi ſapientia eſt.* Demamus Feſcenninos in Honorii nuptias luſus, pauca, nimis, pro ſæculi nempe more, Latine dicta in Eutropium, & quædam in Epigrammatis, quae forte nec ſunt Claudiani: reliqua talia ſunt, ut ea pueris virginibusque regiis cani *), prælegi, explicarique mereantur. Neque Latinitati multum a Claudiano metuendum videtur. Perierat fere, cum ille viveret, ſolutæ orationis eloquentia, niſi Drepanium Pacatum forte eximium velimus habere. Poëſeos illa prærogativa eſt, quod cum imitatione ſuperiorum bonam partem contineatur, diutius ſervavit decus ſuum, non minus in noſtro, quam in Papinio, Martiali, deinde Auſonio, ceteris, quorum proſa oratio ſæculum ſuum ſapit, carmina facile ſe tuentur: nempe ut fuerunt a renatis inde literis plures, qui

a 5 verſus

*) Vid. Not. ad 6, 1.

verſus Latinos Græcosque facerent bonos, ſolutæ orationis Latinæ eloquentes emendatosque ſcriptores laudare poſſumus paucos, Græcæ forte probabilem nullum. Adde quod nec damnaverim temere, quæ hodie apud ſolum Claudianum leguntur, cum potuerit ille auctores habuiſſe, quibus caremus hodie. Pauca illa, quæ manifeſto ſunt ſequioris ætatis ut illud, *Promiſi quod ſint* 40, 39 evitare facile eſt ei, qui monitus ſciat normam ſermonis eſſe ab aurea ætate petendam.

VI. Hæc cum ita ſint, diu eſt, cum amavi merito ſuo Claudianum, cum de illo edendo cogitavi. Sed, ut fit, non licuit meo mihi arbitratu agere quod liberet. Commode vero accidit, ut hæc occupatio in illud tempus incideret, ubi tali avocamento opus haberet bonus civis, cum bellum, quo miſere Germania in ſua ſævit viſcera, & quaſi non ſatis eſſet mutuis graſſari cædibus, externos etiam ad perniciem ſuam advocat, ſeni homini quietis & amanti & indigenti, ſuadere videretur facere, quod Athenodorus ille Philoſophus in Spectri Athenienſis exſpectatione feciſſe dicitur *): *Ipſe ad ſcribendum animum, oculos, manum intendit, ne vacua mens audita ſimulacra & inanes ſibi metus fingeret — Ille non tollere oculos, non remittere ſtilum, ſed obſirmare animum, auribusque prætendere.* Sed addendum etiam honoris literarum cauſa illud eſt, non hic accidiſſe mihi hoc agenti, quod Athenodoro, non ſuperveniſſe effigiem horribilem, quæ *ſcribentis capiti catenis inſonaret:* ſed ſuperveniſſe aliquoties Duces Gallicos, in quorum poteſtate tum eramus, quantum metuendos ob id ipſum, tantum ob humanitatem ſuam, & literarum, & omnis pulchri amorem, amabiles. Nominari ſe patiuntur, puto, Viri Illuſtriſſimi, Muyeus Eques & Comes Orlickius, qui aliquoties ad lucernam ſcribenti cum obrepſiſſent jucunde, nec me diſcedere plane paſſi ſunt, honoris illorum cauſa ab opere, aut forenſem veſtem ſumere: ſed ſuaviter conſumta inter ipſos libellos meos hora in ſermone de literis aliisque rebus a bello ſejunctis, diſceſſerunt ita, ut vix egredi me cubiculo deducendi cauſa permitterent, gradu autem primo ſcalarum prohiberent, quam ſolam mihi vim ab illis factam memini. Redeo ad Claudianum & meum in illo in ſcenam quaſi reducendo conſilium. Huius duo velut capita conſtitui, ut darem verba ſcriptoris, quantum ejus mea opera

*) a Plinio Epiſt. 7, 27. 7.

Digitized by Google

opera fieri poſſet, emendata, ac talia qualia ab ipſo literis commendata eſſe, vero ſimile ſit; deinde ut ea adnotatione perpetua explicarem, quo intelligi, & ad vitæ aliquem uſum transferri etiam a mediocriter doctis vel occupatis, ſine multo labore aut diſcurſu ad alios libros, poſſint.

VII. Quantum ad priorem illam partem, ſemper mihi obverſatum eſt illud, quod Jo. Friderici Gronovii verbis placet eloqui, quem virum ab eo inde tempore admiratus ſum, quo aliquid in literis intelligere ſum viſus. Scripſit ille ad Nic. Heinſium juvenem iſta *), *Ego a prima ætate in lectione veterum id potiſſimum habui, ut mei mores emendarentur, non ut apices & puncta librorum. Si interim frequenter legendo eo profecimus, ut genium capere ſcriptoris, ipſumque ſua mente & ſtilo donare poſſem, in lucro deputavi. Barbari ſunt, qui non puram aquam atque ingenuam, quam turbidam ſordibusque permixtam bibere malunt. Sed nihil infelicius magiſtris, qui in literis & ſyllabis conſenuerunt, pulicum ſaltus metiuntur &c.* Itaque cum viderem, magnam jam diligentiam adhibitam ab illo Latinorum poëtarum ſoſpitatore Heinſio, ut qui ubique erant per Europam libri MSS. eos excuteret, omnique illorum conſiderata varietate, quæ ad ſuam poëtæ integritatem reſtituendam maxime viderentur facere, eligeret: verſus Claudiani ex ipſius exemplo prioris editionis (quod emendatius ſub oculis Gronovii excuſum eſſe deprehendi) exprimendum dedi typographis, mutatis modo illis locis, quos ipſe in ſecundis curis mutari juſſerat Heinſius, aut in quibus ab illo diſcedendi juſtas me cauſas habere putavi, quas adnotare non neglexi. De notata ab illo, vel obſervata aliunde varietate lectionis, quæ ſententiam mutaret, prudens nullam omiſi: & in toto hoc genere malui peccare in eam partem, quæ tutior eſt. Sed nolui deſcribere hanc partem Heinſianæ adnotationis, qua ille omnes plerumque codices nominatim citat, tum ea ratione, quam mox dicam, tum quod in magna & proxima exſpectatione eſt Burmanniana editio, quæ omnem illum Heinſianum apparatum, & quem jam habemus, & quem ille poſt A. 1665 collegit, continebit ſine dubio, & forte alia multa id genus collectanea, unde quantum cuique talium cupido volupe erit, licebit ſumere. Hæc etiam cauſa eſt, cur in Codicibus Guelferby-

Du-

*) Sylloges Burm. To. 3 ep. 2 p. 3.

verſus Latinos Græcosque facerent bonos, ſolutæ orationis Latinæ eloquentes emendatosque ſcriptores laudare poſſumus paucos, Græcæ forte probabilem nullum. Adde quod nec damnaverim temere, quæ hodie apud ſolum Claudianum leguntur, cum potuerit ille auctores habuiſſe, quibus caremus hodie. Pauca illa, quæ manifeſto ſunt ſequioris ætatis ut illud, *Promiſi quod ſint* 40, 39 evitare facile eſt ei, qui monitus ſciat normam ſermonis eſſe ab aurea ætate petendam.

VI. Hæc cum ita ſint, diu eſt, cum amavi merito ſuo Claudianum, cum de illo edendo cogitavi. Sed, ut fit, non licuit meo mihi arbitratu agere quod liberet. Commode vero accidit, ut hæc occupatio in illud tempus incideret, ubi tali avocamento opus haberet bonus civis, cum bellum, quo miſere Germania in ſua ſævit viſcera, & quaſi non ſatis eſſet mutuis graſſari cædibus, externos etiam ad perniciem ſuam advocat, ſeni homini quietis & amanti & indigenti, ſuadere videretur facere, quod Athenodorus ille Philoſophus in Spectri Athenienſis exſpectatione feciſſe dicitur *): *Ipſe ad ſcribendum animum, oculos, manum intendit, ne vacua mens audita ſimulacra & inanes ſibi metus fingeret — Ille non tollere oculos, non remittere ſtilum, ſed obfirmare animum, auribusque prætendere.* Sed addendum etiam honoris literarum cauſa illud eſt, non hic accidiſſe mihi hoc agenti, quod Athenodoro, non ſuperveniſſe effigiem horribilem, quæ *ſcribentis capiti catenis inſonaret:* ſed ſuperveniſſe aliquoties Duces Gallicos, in quorum poteſtate tum eramus, quantum metuendos ob id ipſum, tantum ob humanitatem ſuam, & literarum, & omnis pulchri amorem, amabiles. Nominari ſe patiuntur, puto, Viri Illuſtriſſimi, Muyeus Eques & Comes Orlickius, qui aliquoties ad lucernam ſcribenti cum obrepſiſſent jucunde, nec me diſcedere plane paſſi ſunt, honoris illorum cauſa ab opere, aut forenſem veſtem ſumere: ſed ſuaviter conſumta inter ipſos libellos meos hora in ſermone de literis aliisque rebus a bello ſejunctis, diſceſſerunt ita, ut vix egredi me cubiculo deducendi cauſa permitterent, gradu autem primo ſcalarum prohiberent, quam ſolam mihi vim ab illis factam memini. Redeo ad Claudianum & meum in illo in ſcenam quaſi reducendo conſilium. Huius duo velut capita conſtitui, ut darem verba ſcriptoris, quantum ejus mea opera

*) a Plinio Epiſt. 7, 27. 7.

opera fieri poſſet, emendata, ac talia qualia ab ipſo literis commendata eſſe, vero ſimile ſit; deinde ut ea adnotatione perpetua explicarem, quo intelligi, & ad vitæ aliquem uſum transferri etiam a mediocriter doctis vel occupatis, ſine multo labore aut diſcurſu ad alios libros, poſſint.

VII. Quantum ad priorem illam partem, ſemper mihi obverſatum eſt illud, quod Jo. Friderici Gronovii verbis placet eloqui, quem virum ab eo inde tempore admiratus ſum, quo aliquid in literis intelligere ſum viſus. Scripſit ille ad Nic. Heinſium juvenem iſta *), *Ego a prima ætate in lectione veterum id potiſſimum habui, ut mei mores emendarentur, non ut apices & puncta librorum. Si interim frequenter legendo eo profecimus, ut genium capere ſcriptoris, ipſumque ſua mente & ſtilo donare poſſem, in lucro deputavi. Barbari ſunt, qui non puram aquam atque ingenuam, quam turbidam ſordibusque permixtam bibere malunt. Sed nihil infelicius magiſtris, qui in literis & ſyllabis conſenuerunt, pulicum ſaltus metiuntur &c.* Itaque cum viderem, magnam jam diligentiam adhibitam ab illo Latinorum poëtarum ſoſpitatore Heinſio, ut qui ubique erant per Europam libri MSS. eos excuteret, omnique illorum conſiderata varietate, quæ ad ſuam poëtæ integritatem reſtituendam maxime viderentur facere, eligeret: verſus Claudiani ex ipſius exemplo prioris editionis (quod emendatius ſub oculis Gronovii excuſum eſſe deprehendi) exprimendum dedi typographis, mutatis modo illis locis, quos ipſe in ſecundis curis mutari juſſerat Heinſius, aut in quibus ab illo diſcedendi juſtas me cauſas habere putavi, quas adnotare non neglexi. De notata ab illo, vel obſervata aliunde varietate lectionis, quæ ſententiam mutaret, prudens nullam omiſi: & in toto hoc genere malui peccare in eam partem, quæ tutior eſt. Sed nolui deſcribere hanc partem Heinſianæ adnotationis, qua ille omnes plerumque codices nominatim citat, tum ea ratione, quam mox dicam, tum quod in magna & proxima exſpectatione eſt Burmanniana editio, quæ omnem illum Heinſianum apparatum, & quem jam habemus, & quem ille poſt A. 1665 collegit, continebit ſine dubio, & forte alia multa id genus collectanea, unde quantum cuique talium cupido volupe erit, licebit ſumere. Hæc etiam cauſa eſt, cur in Codicibus Guelferby-Du-

*) Sylloges Burm. To. 3 ep. 2 p. 3.

tanis nolui ultra negotium faceſſere Bibliothecario Sereniſſimi Ducis, Hugoni, viro præſtantiſſimo, qui lubens volensque hoc mihi, vetulo doctori, didactron perſoluturus erat, ut omnes Claudiani, quæ ſunt in illis theſauris, membranas mea cauſa cum pulviſculo excuteret. Animadverti enim in his, quae ille ſpeciminis cauſa miſerat, in centum locis, qui diverſum aliquid ab Heinſiana lectione haberent, vix unum alterumque eſſe, cuius non aliunde obſervata varietas eſſet, ne unum forte unde melior fieri uno apice Claudianus me judice poſſet. Igitur pauca de illis retuli (maxime ad n. 21 & 33) laboris autem reliqui gratiam feci viro, qui melius & majori cum decore & emolumento literarum, collocare bonas horas poſſit. Ceterum ea in primis exemplaria typis expreſſa diligenter contuli, quæ cum olim jam rara fuerint, metus eſt, ne paullatim plane intereant, ut Vicentinum, Viennenſe Camertis, & Baſileenſe Iſingrinii: hoc præter cetera, cum, ob adſcriptas margini varietates, quas brevitatis cauſa omnes ſigno Cujacianarum notavi *), tum eas quoque, quas typographus appoſuerat, tamen nunquam eſſet dimittendum ex oculis. Quæ cum ita ſint, habebunt certe hic etiam, in noſtris exemplaribus, docti & ingenioſi homines hylen, in qua emendatricem divinatricemque illam Criticam exerceant, in qua non multum deſiderent operoſam (quam minime alias contemno) ſingulorum codicum indicationem.

VIII. Hic locus eſt univerſim aliquid de Varietate lectionis Claudianæ diſputandi. Non eſt illa ſemper, ne plerumque quidem, plane monſtroſa & talis, quæ ſtupori atque ignorantiæ vel ſomno librariorum debeatur: ſed plerumque emendatorem potius olet, ut ſuſpicer, aut fuiſſe olim Codices duarum pluriumve ipſius poëtæ prælectionum, aut certe voluiſſe ſubinde deſcriptores, non mercenarios, ſed qui ſibi codices pararent, in quos plus ſibi juris ſumerent ſcilicet, (quod Catonis & Palladii fatum fuiſſe, mihi, ante hos viginti aliquot annos in illis verſanti, liquebat) velut ingenii certamen cum poëta inire, & quomodo variari poſſet oratio, oſtendere. Speciminis cauſa eſſe poteſt inſignis illa varietas propoſita 10, 7. Sed placet hic pluſcula velut per lancem ſaturam proponere, quæ non modo obſer-

*) Conf. quæ de his libris dicentur horum Proleg. n. XII ad A. 1510 & 1534.

Digitized by Google

ſervationem de Claudiano noſtram confirment; ſed in univerſum tractantibus poëtas utiles eſſe poſſint. C. 3, 201 *letiferos* nemo ſanus mutavit in *peſtiferos* & contra, quod vitioſum putaret alterum. Talia ſunt 5, 117 *Et quamvis præſens tumor*, pro quo alius *Et petulans animis tumor;* & 5, 261 *Tradimur --- ſpernis*, & *Prodimur — tradis;* & 5, 479 *ad rigidi*, & *ad mala mox*, & quæ alia ibi eſt varietas. *Nidos, natos, pullos* 6, 5 non peperit ſtupor, ſed variandi ſtudium. Eadem ratio 7, 82 ubi *cæſi terga abſorbere* & *celſi tabo ſordere juvenci* neque auris neque oculus aberrans confundere potuit. Et 8, 591 ubi plures deſcriptorum conjecturas notavimus. *Civiles neces* & *Imbelles notas* 15, 430 non deberi indoctis librariis, apparet. Inter nomina Sardiniæ vera docte fluctuant libri 15, 508. Inter *Lageis* & *Pellæis* 18, 483. Illud *accipit* & *adſpicit magiſtratum* 18, 486 poteſt ab errore eſſe, ſed nec a conſilio abhorret. *Exundet* 20, 18 eſt correctio τῦ *Areſcat* vel contra. *Laterum, lacerum, Latium* diverſas relationes habent 21, 282. Talia ſunt, h. e. emendationes, certamina, variationes 22, 137 & 187 & 331. Manifeſtum exemplum ibid. 441: & illud, quod 24, 347 duo verſus in unum contracti, aut unus dilatatus in duos. A correctoribus eſt varietas 26, 462 & 542. Certamen poëticum 28, 428 & 431. Notabilis in hanc rem locus 29, 193 & 31, 28, & plurimi ſine dubio alii. Volui enim ſpecimina modo hinc inde enotare, unde, quantum ſibi licere deſcriptores putaverint, queat intelligi. Editores plerique hoc videntur ſibi juris ſumſiſſe, non ut uni alicui præcedentium exemplarium ſimpliciter fidem ſuam addicerent, ſed ut ſuo uterentur judicio alii aliis modeſtius audaciusve. Certe non memini me in his quibus uſus ſum editionibus duas invenire plane ſibi per omnia conſentientes: itaque nec conſtituere ſectas, claſſesve licuit, nec, ut nunc res eſt, auctoritatibus plurium pauciorumve codicum aliquid decernere.

IX. Verum feci, quod modo dicebam: ſecutus ſum Heinſianam editionem: ſed ita tamen, ut nec religioni mihi ducerem ab illa nonnunquam, revocanda præſertim veteri lectione, diſcedere, cujus rei exempla quædam hic pono, ut eo facilius & breviori velut via poſſint, qui volent, de ratione noſtra judicare. Inſpiciat ergo, cui placet 8, 270 & 293 & 329 & 438 & 481 & 486, denique 636 ubi verſum repoſui, omiſſum ab Heinſio. Sic ſuperior revocata lectio 10, 49: ſed

ſed v. 242 mutatio ſuſcepta contra lectionem omnium. Rurſus 17, 20 diſceſſum ab Heinſio, & 261, itemque 18, 450 & 21, 200, & 22, 117 & 147 & 189 & 289 ac 441. Porro 24, 64 & 28, 405. 511. Sed quod ibi 611 *ſecreti muneris* habere Heinſius ſolus dicitur, illud ad priorem modo editionem pertinet: altera enim nobiſcum *numinis* habet. Sed 35, 226 neceſſario deſerendus fuit Heinſius. Contra libros omnes tentatum, certe receptum, præter l. c. nihil recordor, niſi forte 36, 361: ex uno autem libro 36, 393 & forte paſſim. Hæc indicant, nos ſeorſim etiam ſentire ab Heinſio auſos, ſed conſervata ſemper ea, quam & aliis & nobis debemus, modeſtia. Hæc de lectione conſtituta.

X. Jam de annotatione noſtra, (quas *notas* vocari conſuetudo pervicax contra uſum vetuſtatis evicit) aliquid dicendum eſt. Cum legi cupiam Claudianum & intelligi, & ad uſum vitæ transferri, non ab his, qui multo uſu hoc aſſecuti ſunt, ut nusquam hæreant, vel tantum in iis locis qui difficiles admodum explicatus habeant; ſed ab his vel maxime, quorum aut ætas, aut educatio & ratio ſtudiorum, aut vitæ genus & occupatio, illos impediunt, quo minus primo obtutu aſſequantur, quæ vel ab hiſtoria vel ab alia parte eruditionis repetita præſto eſſe debent intellecturo poëtam, doctum ſane & nihil temere dicentem, quod non vel eruditum lectorem poſtulet, vel faciat: his ergo cum commodare ſtudeam, poſui non ea in quibus ipſe oſtendere doctrinam poſſem, quod nunc ſerum eſſet in homine duodeſeptuageſimum annum nuper ingreſſo, &, ſi quando tempeſtivum fuit, alias factum eſt: ſed quæ explanarent ſenſus poëtæ, ſive de interioribus literis aliquid ad eam rem depromendum eſſet, (V. G. 18, 277. 24, 135 & 287, it. 33, 16 &c.) ſive illa ἐγκύκλιος παιδεία & communis eruditio ſufficeret; ſive dictum eſſet ab aliis ad Claudianum, aliisque in libris aliorum vel meis, ſive nunc demum ſtudio meo repertum. Non volui Commentarios ſcribere collectos undique, aut locos communes, non volui dictionem poëtæ congeſtis aliorum poëtarum formulis illuſtrare; ſed cum illud volui efficere, quod modo dicebam, poëta ut intelligatur: tum judicio meo juvare volui juniorum judicium, quid pulchrum atque decens, & ſummorum poëtarum ſimile putarem, oſtendendo; & contra ea, ubi aberraſſe illum a natura, a magnis exemplis, a decoro, arbitrarer, cum fide indicando. Hæc mihi cum haberem propoſita, fieri potuit, ut

Digitized by Google

ut ponerem, quia evitari non potuit, vt non ponerem etiam, quæ bona pars lectorum ſibi non putet neceſſaria. Et velim ex eo genere eſſe quam plurima, quæ ſibi quoque in mentem venire absque mea opera potuiſſe, ingenioſi homines; quæ ſe aliunde quoque didiciſſe, docti, arbitrentur. Multo equidem hoc malim, quam illud, quod ſæpe conqueri ſtudioſos memini, in magnis etiam voluminibus, in magna mole rerum & verborum, quibus facile carere poſſent, ſe deſiderare lucem eam, quæ umbras ab hiſtoriæ, mythologiæ, geographiæ, antiquitatis, ignorantia offuſas diſcuteret. Ceterum illos priores rogatos velim, ut ante quam noſtrum exemplum in manus ſumunt, purum & ſolum quodvis non nimis breve carmen poëtæ legendo vires ſuas experiantur: qui hoc ubi fecere, nihil in noſtris invenient, quod juvet, illi his ſe carere poſſe & ſciant & gaudeant. Si cui vero interdum deſtituiſſe lectorem videar, & tacere, ubi is aliquid adnotationis exſpectaret, ille Indicem adeat magno ſtudio confectum ab homine ſuo mihi ingenio, virtute, doctrina cariſſimo *Nicolao Niclas*, qui iſto labore, niſi mea me fallit opinio, multo majoribus quæ aliquando ipſi debebunt literæ muneribus præluſit. Nempe non temere puto futurum, ut explicandi opera non nunquam deſideretur, niſi in his quæ ſingulis nominibus vel verbis conſtant, quæque ſatis mihi erat uno in loco declarare, quanquam ego malui hic etiam in partem potius tutiorem peccare, quam plane inexplicatum dimittere, quod opera illa putarem indigere. Feci hic etiam, quod deberi puto adoleſcentiæ, ut indicarem candide ſi quid non intelligerem, eaque re vel ſolarer eos, qui me tacente ſe infeliciores ingenii vel doctrinæ putare poterant, vel excitarem attentionem eorum, qui me aut doctiores ſunt, aut feliciores. Cum enim mihi contigerit juveni, vt viderem non nunquam, quæ ætate atque uſu longe me majores fugerant: improbus ipſe mihi videar, ſi non credam, in hoc declivi ætatis conſtituto multa mihi elabi poſſe, quæ alii annis viribusque florentes labore non magno aſſequantur.

XI. Catalogus editionum Claudiani ſtudio *Nicolai Niclas* excerptus ex libris, quorum Syllabus in fine ponitur. Quibus ſignum * appoſui, de iis agit Indiculus n. XII propoſitus.

A. *CLAU*

A. *CLAUDIANI OPERA*

*1482. f. non minus eleganter, quam diligenter impreſſit Jacobus Duſenſis, Vicentiæ.
(edita ſunt ſtudio Barnabæ Celſani) C. B. R. & aa.

1493. 4. emendata per Thadæum Ugoletum, impreſſa per Angelum Ugoletum Parmæ. C. B. R. aa.

1495. 4. emendata per Thadæum Ugoletum Parmenſem, impreſſit Jo. de Tridino alias Tacuinus Venetiis. Harl. aa.

1496. f. Vicentiæ. Maitt. qui & præcedentes habet.

1498. f. ſ. l. Hanc laudat quidem ex Fabricio Maitt. ſed metuo, ne ſit error undecunque objectus Fabricio.

1500. 4. emendata per Thadæum Ugoletum, impreſſa per Chriſtoph. de Penſis Venet. Harl. aa.

*1510. 4. accuratiſſime recognita per D. Jo. Camertem typis Hieron. Victoris Philovallis & Jo. Singremii, expenſis vero Leonh. Alantſe. Viennæ Auſtr. Maitt. aa.

*1519. 8. impreſſa per hæredes Philippi Juntæ. Florentiæ. B. Sm.

*1523. 8. in ædibus Aldi & Andr. Aſulani Venet.
(ex recognitione Franciſci Aſulani) mm.

1530. 8. apud Simon. Colinæum Pariſ.
(in Cat. Bibl. Sarrazianæ, editio ſummopere accurata, dicitur)

*1534. 8. ad veterum exemplarium fidem excuſa, & eorundem beneficio locupletata. Ex ædibus Jo. Bebelii, Baſileæ. C. A. V. aa.
(ex emendatione Mich. Bentini & Joh. Honteri.)

1535. 8. apud Sebaſt. Gryphium Lugd. C. Sarr.
(per P. Crinitum ac Volateranum. Eſt in Bibliotheca Caſſellana.)

1538. 8. cum notis M. Ant. Delrio. Lugd. B. Bodl.

1548. 16. apud Sebaſt. Gryphium Lugd. C. Boze.

1549. 8. in Ruffinum libri 2 de bello Gildonico lib. 1. cum aliis eiusdem. Florent.
(Attulit hanc edit. Georg. Draudius in bibliotheca claſſica Francof. 1625. 4 p. 1039: ſed metus eſt, ne erratum ſit. mihi quidem videtur eadem editio eſſe cum illa 1519, certe idem eſt titulus.)

1551. 8. cum Delrio notis, apud Beringos fratres Lugd. Bodl. aa.

1561.

1561. 12. a Crinito, apud Hæred. Seb. Gryphii, Lugd. Menck. aa.

*1571. 16. per Theod. Pulmannum ex offic. Chr. Plantini Antverp. C. B. R. aa.

*1572. 16. ad opera-Martini Antonii Delrio notæ, ex offic. Chr. Plantini, Antverp. C. B. R.

1585. 16. per Theod. Pulmannum cum not. M. Ant. Delrio ex offic. Chr. Plantini. Antv. C. B. R. aa.

1589. 12. per P. Crinitum, apud Ant. Gryphium, Lugd. Hulſ. aa.

1590. 8. apud S. Colinæum, Paris. Hulſ.

1596. 12. per Theod. Pulmannum cum Delrio notis, ex offic. Plantin. apud vid. & Joh. Moretum, Antverp. Bun. aa.

1598. 12. apud Anton. Gryphium, Lugd. Mark.

*1602. 4. cum annotatt. perpetuis Steph. Claverii. acceſſere ejusdem coronis miſcella ad Claudianum; J. Parrhaſii ſelecta, & M. Ant. Delrii * notæ, Pariſiis exc. N. Buon. mm.

* in C. B. R. eſt Doleti, per merum errorem.

1602. 12. ex recenſione Theod. Pulmanni c. n. M. A. Delrio, apud Moretum Antv. Menk. aa.

*1603. 4. apud vid. Guil. Chaudiere, Pariſ. Draud.

*1603. 24. ex emendat. virorum doctorum ex offic. Plant. Raphelengii. C. B. R.

1603. 8. Lugduni. Bodl.

1606. 12. ex recenſione Pulmanni, Aurel. Allobr. Anon. (a qua non videntur diverſæ duæ proximæ.)

1606. 12. Lugduni. B. L. B. a.

1606. 16. Lugduni ſumtibus Jacobi Rouſſin. (hic Gottingæ apud Ven. Heilmannum.)

1607. 8. cum Annotatt. Tho. Dempſteri. Flexiæ, Barb. aa.

1607. 12. ex officina Plantin. Raphelengii. Salth. aa.

1608. 16. apud Moretum Antv. Draud. (forte eadem eſt cum antecedente.)

1611. 12. per Theod. Pulmannum una cum M. Ant. Delrio notis. Antv. Benteſ.

1612. 8. cum animadverſionibus C. Barthii, in bibliopolio Willieriano, Hanoviæ. mm.

1612. 8. eadem editio recuſa, apud Heuſman. Bremæ. Draud. (novus titulus.)

1612. 24. Genevæ. C. Elz.

1612. 8. a Pulmanno, Col. Allobr. Osb.

1613. 12. diligentia Theod. Pulmanni Colon. ap. Caſp. Bellerum. Draud.

(Hæc & præcedens una eademque eſſe videntur.)

1616. 12. apud Plantinum. B. L. B.

1616. 24. ex emendatione virorum doctorum, ap. Sanlecque, Pariſ. Thuan. a.

1617. 8. Theod. Pulmanni diligentia reſtitutus & a Marc. Ant. Delrio notis illuſtratus. apud Hier. Verduſen & Plantin. Antv. Bun. a.

1620. 16. Jul. Cæſ. Scaligeri, Adriani Turnebi, & Marc. Ant. Delrio obſervatt. illuſtrata. apud Ludov. Kœnig. Baſil. Draud.

1620. 24. ex optimorum codicum fide. ap. Guil. Janſſonium. Amſterodami. C. B. R.

1620. eadem editio repetita Aug. Munat. Carpz.

1622. 12. apud. Sam. Criſpin. Genevæ.

*1628. 16. Amſtelodami. Osb. a.

*1630. 16. ex optimorum codd. fide apud Guil. Blæuw. Bun.

1639. 16. ex optimorum codd. fide apud Jo. Janſſonium. Amſtel. Smith.

1640. 4. Aur. Allobr. Bodl.

*1641. 12. cum not. Nic. Heinſii Lugd. Bat. mm.

*1650. 4. animadverſionibus illuſtrata a Caſparo Barthio. apud Jo. Naumannum. Francof. mm.

*1650. 12. cum notis Nic. Heinſii, ap. Elzevir. Lugd. Bat. mm.

1650. 24. Amſtel. apud Lud. Elzev. Cat. Elzev. aa.

(quantum obſervare potui hæc diverſa eſſe debet a priori: forte notis caret.)

1653. 16. optimorum codicum fide reſtituta, ap. Jo. Pet. Cardum, Mediol. C. B. R.

1659. 8. cum not. var. per C. Schrevelium, apud Elzevir. Amſtel. Cat. Elzev. aa.

*1665. 8. cum not. variorum accurante Corn. Schrevelio, ex offic. Elzevir. Amſtel. mm.

1668. 8. cum not. varior. per Schrevel. Amſtelod. Menarſ. aa.

1677. 4. interpretatione & annotationibus illuſtravit Guil. Pyrrho, in uſum Delphini. Fred. Leonard. Pariſiis. C. B. R. aa.

1677. 12. ex emendatione Nic. Heinſii, apud Dan. Elzev. Amſtel. Harl. aa.

1688.

Digitized by Google

1688. 8. ex emendat. Heinſii, Amſtel. Osb. bis.
1691. 8. Claverii, Dempſteri & Barthii ſcriptis, maximam vero partem notis Dan. Hartnaccii illuſtrata. Lubecæ. Uffenb. aa.
1701. 12. eadem editio repetita Lubecæ, ap. Jo. Wiedemeyerum. C. B. R. aa.
1715. 12 cum notis ad modum Minelli, ap. Weidem. Lipſ. Geor.
1734. 8. quæ extant Nic. Heinſius recenſuit, ac notas addidit, quibus accedunt variorum Commentarii, addita ſunt in calcem poëmata incerti Auctoris. Patavii. Geor.
ſ. a. & f. in Claud. Herman. Buſchius. Coloniæ. Draud.

B. *CLAUDIANI OPERA IN COLLECTIONIBUS*

Corpus omnium veterum poëtarum Latinorum ſecundum ſeriem temporum. Lugd. 1603. 4 II Voll. & Genevæ 1611. 4 II Voll. & Aur. Allobr. 1640. 4.
Opera & fragmenta veterum Poëtarum Latinorum profanorum & Eccleſiaſticorum Londini, apud J. Nicholſon, B. Tooke & J. Tonſon. 1713 II Voll. f.
(edidit Maittaire.)
Corpus Poët. Lat. cum verſione Ital. Mediol. 1731 ſq. 4 T. XI. XII. XIII.

C. *CLAUDIANI CARMINA SEPARATIM EDITA*

1500. f. raptus Proſerpinæ cum notis Jani Parrhaſii. Mediol. Cat. B. Ultr. aa.
(Vid. Joſ. Anto. Saxii hiſt. literario-typogr. Mediol. p. 608 & 612.)
1505. f. de raptu Proſerpinæ cum J. Parrhaſii Commentar. ſequitur Apologia Jani, contra obtrectatores per Furium Vallum Echinatum ejus auditorem. impr. per Jo. Angel. Scinzenzeler, ſub impenſis Jo. Jacobi & fratrum de Lignano. Mediolani. C. B. R. aa.
1511. 4. de raptu Proſerp. impr. per Ant. Bonnemere impenſis Pontii le Preux. Pariſ. Maitt. aa.
(*Eſt & penes me I. M. G.*)
1514. 4 Erphurdiæ in officina Induſtrii Ioannis Cnappii. (*Eſt penes Ampliſſ. Duvium Hannoveræ.*) Argumentum in librum primum *Pierius Hypſila Aeginenſis* con-

Digitized by Google

cinnavit: *Dux Erebi Pluto molitur bella Tonanti &c.* Ad carmen *Omnia quæ ſenſu* (nobis 27) *Theophilus Chalcondyles Athen. Demetrii F.* appoſuit iſta: *Hos Elegos alieniſſimo loco inſeruit imperitia librariorum, qui, dum putant, ſuperiorum exemplo, tertium quoque librum carere præfatione non oportere, qualemcunque adjecerunt.* I. M. Geſnerus.)

1517. 4. de raptu Proſ. cum Comment. Parrhaſii per Jo. Gourmontium. Pariſ. Bun. a.

1520. 4. de raptu Proſerpinæ. Colon. Hulſ.

1536. 4. de raptu Proſerpinæ. Buſciducis. Hulſ.

1539. 4. J. Parrhaſii in Claudiani de raptu Proſerpinæ libros Commentarius cum textu: acceſſit Claudiani vita ab eodem ſcripta, in officina Rob. Winter. Baſil. C. B. R. aa.

1620. 4. de raptu Proſerpinæ. Colon. Carpz.

1684. f. in Cl. Claudiani libros de raptu Proſerpinæ commentaria Nic. Biſſii addita textus in Italicos verſus translatione, ex typogr. Lud. Montiæ, Mediolani. Bun. aa. Bibl. Gotting.

*1675. 8. Panegyris in tertium Conſulatum Honorii Auguſti, cum notis Vorſtii. Lipſiæ. Bodl.

1706. 4. Panegyricus in IV. Honorii Conſulatum diſſertatione publica illuſtratus a Jo. Caſp. Khunio. Argent. Bun. aa.

— — Epigrammata ſelecta cum notis ejusd. ib. Bodl.

* * *

*ſ. a. in 4. Cl. opuſculum de raptu Proſerpinæ quale invenitur, nam ultimum volumen apud nos non exſtat. Lipſiæ. Vid. Jo. Henr. Leichius de origine & incrementis typographiæ Lipſienſis p. 105.

ſ. a. in f. Claudiani Siculi viri in primis doctiſſimi, de raptu Proſerpinæ Tragediæ duæ heroicæ. De quo libro Maitt. Ann. typ. I p. 753 hæc dicit: Hujus editionis Character Joannis de Weſtphalen Characterem ferme refert. Claudiani tres de raptu Proſerpinæ libros in duas heroicas Tragœdias, conſtantes tribus Actibus ſingulas, vir quidam neſcio quis artificioſe diſtribuit, poëtæque ipſa verba integra ordinemque inviolatum ſervavit. conf. Ej. Ann. Typogr. T. I p. 383-385 pr. ed. ubi ſpecimen Tragœdiæ exhibetur.

1518. 4. in Rufinum libri II Vindobonæ. *Eſt in Biblioth. Gotting.*

D. *CLAU*

D. *CLAUDIANI CARMINA CUM ALIIS EDITA*

C. Plinii ſecundi epiſtolæ & Panegyricus Trajano dictus; item Pacati, Mamertini Nazarii & Claudiani panegyrici omnes emendati, adjectis Iſaaci Caſauboni in epiſtolas notas. Pariſ. typ. H. Steph. 16. 1591. C. B. R. & 1604 ib. 12. Bun. aa.

Epigrammata pleraque invenias etiam in Caſp. Dornavii Theatro ſapientiæ Socraticæ Joco-Seriæ. Hanov. 1619 f.

Epigrammata multa habet etiam liber cujus titulus eſt: picta poëſis; ut pictura poëſis erit. Lugduni 1552, apud Bonhomme. & Picta poëſis Ovidiana, theſaurus propemodum omnium fabularum poëticarum variorum auctorum, cum præfatione El. Reuſneri, Francof. 1580.

Carmina de fontibus Apponi ſunt p. 19 inter Scriptores de Balneis. Venet. 1553 f.

(Hermanus von der Hardt portentoſo operi, cui titulum fecit, *Tomus I in Jobum, hiſtoriam populi Iſraëlis in Aſſyriaco exilio* &c. Helmſtadii 1728, f. attexuit *partem ſecundam in Symbola Jobi: Claudiani & Muſæi Symbola illuſtria in hiſtoria Byzantina & Romana* &c. a p. 499-645. Quid ſperare poſſit, ſi quis legere audeat opus, guſtum capere quis poteſt ex hac brevi ſumma, quam verbis ipſius expreſſam damus: 1) *De piis fratribus Amphinomo & Anapi, quorum apud Catinam in Sicilia ſtatuæ: in Arcadii & Honorii concordiam.* 2) *De mulabus Gallicis, in Rufinum cum Alarico conſpirantem.* 3) *Phœnix in Byzantium & Arcadii imperium a Rufini tyrannide liberatum.* 4) *Magnes, in Arcadii & Honorii concordiam pro debellando Gildone, Libyæ tyranno.* 5) *Nilus in Romani imperii potentiam, milite proprio & perpetuo.* 6) *Torpedo in Eutropii, Byzantinæ Curiæ moderatoris, exilium.* 7) *Hyſtrix, in Alanum fortem belli ducem pro Romanis.* Non eſt opus plura addere: ex hoc ungue Leonem: ex ipſis titulis Hardtium agnoſcere licet, doctiſſimum hiſtoriæque antiquæ omnis peritiſſimum virum; ſed in quo dubitare ſolebam interdum, bona ne fide ipſe deliraverit, an ludibrio ſibi

ſibi habere alios voluerit, qui vel probarent illa commenta, vel ſerio oppugnarent. I. M. Geſnerus.)

E. *CLAUDIANI OPERUM VERSIONES*

α *Italica.*

1716. 8. le Opere tradotte in Verſi ſciolti, ed arricchite di erudite Annotazioni da Nicola Beregani. Venezia per l' Ertz B. Sm.

eadem comparet
in corpore Poët. Lat. cum verſ. Ital. Mediol. 1731. To. XI. XII. XIII.

β *Anglica.*

1628. 4. Claudian, translated by L. Digges. Harl. III p. 365.

F *CLAUDIANI CARMINUM VERSIONES.*

α *Græca.*

1619. 4. Cl. Claudiani de Amphionii & Anapii fratrum ſtatuis, & in Sphæram Archimedis Epigrammata, metaphraſi metrica Græca Fed. Morelli Profeſſorum Reg. Decani reddita Pariſiis ex typogr. J. Libert. C. B. R. aa.

β *Italicæ.*

1553. 8. il ratto di Proſerpina, tradotto in verſi ſciolti da Livio Sanuto. (ſenza luogo e nome di Stampatore.) B. Sm.

1586. 4. il ratto di Proſerpina tradotto in ottava rima da Gio. Domenico Bevilacqua &c. in Palermo per Gio. Franc. Carrara. Capp.

1684. f. cum Latinis Commentariis Nic. Biffii edita etiam textus in Italicos verſus translatio.

1714. 8. il rapimento di Proſerpina tradotto (in verſi ſciolti) da Marcantonio Cinuzzi. Siena per il Bonetti. B. Sm.

ſ. a. 4. dell Ratto di Proſerpina in verſi ſciolti del Barbo. Padov. Osb.

1556.

1556. 4. la Fenice tradotta in verſi da Tito Giovanni Scandianeſe. Venezia, per Gabr. Giolito. B. Sm.

1622. 8. la Fenice tradotta da Ignatio Bracci con alcune conſiderazioni. Macerata per P. Salvioni. B. Barb. a.

γ Anglica.

1741. 8. Claudian's Hiſtory of Rufinus: with ſeveral ſelect pieces out of other Authors (viz. Mount Aetna deſcribed and an Account of its Eruptions &c.) translated by Mr. Hughes. Osb. ſæpe.

(Alteram translationem poëticam operis de raptu Proſ. memorat Cruſius in opere de vitis Poëtarum Ro. T. 2 p. 178 *I ſhall ſubjoin Mr.* Eusden's *Translation, which though in ſome parhs a little paraphraſtical, has more of* Claudians *ſpirit in it than Mr.* Hughe's, *and therefore will be more acceptable to the* Engliſh *Reader.*)

δ Gallica.

1658. 12. Claudian Proſerpine, poëme par Nicole. Faris. Geor.

ε Germanica.

1756. 8. Gedicht wider den Rufinus, mit einiger Freyheit in deutſche Verſe überſetzt, und nebſt verſchiedenen eigenen Sinngedichten ans Licht geſtellet vom Myriander. Nürnberg.

G. *CLAUDIANI CARMINUM VERSIONES IN ALIIS LIBRIS*

Lettres miſſives de Mes-dames Des-Roches, avec le raviſſement de Proſerpine, pris du Latin de Clodian; & autres imitations & meſſanges poëtiques. Paris, Abel l'Angelier. 1586.

Les oeuvres du Preſident Nicole, contenant diverſes pieçes choiſies traduites en vers François de Martial, d'Horace, Ovide, Seneque, Claudien, Catulle; les Satires de Perſe; l'Adonis du Cavalier Marin &c. Paris, chez de Servy 1681. 12 II Voll.

SYLLABUS NOTARUM

a. & alius.
aa. & alii.
An. Catalogus bibliothecæ Anonymianæ & Dan. Des-Marets Lugd. B.
B. bibliotheca.
B. A. V. index manuſcriptorum Biblioth. Auguſtanæ cum append. 1675. & Catalogus ampliſſimæ reipubl. Auguſtanæ. Aug. Vind. 1623 f.
B. L. B. Catal. bibliotheæ Univerſit. Lugd. Bat. f.
B. Ultr. Catal. biblioth. Trajectino-Batavæ f.
Barb. index bibliothecæ Barberinæ Rom. 1681 f. II Voll.
Benteſ. bibliotheca Benteſiana Amſt. 1702. 4.
Bodl. Catal. impreſſ. librorum biblioth. Bodlejanæ Oxon. 1738 f.
Boz. Catalogue des Livres du Cabinet de M. de Boze. Paris. 1753.
Bun. Cat. bibl. Bunavianæ 4.
C. Catalogus.
C. B. R. Catalogue des Livres imprimés de la Bibliotheque du Roy. Paris f.
C. Elz. Catalogus librorum, qui in bibliopolio Dan. Elſevirii venales extant. Amſt. 1681.
Capp. Catalogo della libreria Capponi. in Roma 1747. 4.
Carpz. bibliotheca Carpzoviana. Lipſ. 8.
Draud. Georgii Draudii bibliotheca claſſica Francof. 1625. 4.
Geor. Georgi Bücher-Lexicon.
Harl. Catalogus Bibliothecæ Harleianæ Lond. 17 . .
Hulſ. Bibliotheca Hulſiana Hag. Com. 1730. 8.
mm. multi.
Maitt. Maittaire Annall. Typogr.
Mark. Catal bibl. Markianæ Hag. Com. 1712. 8.
Menarſ. Biblioth. Menarſiana Hag. Com. 1720.
Menk. Catal. bibl. Menkenianæ Lipſ. 8.
Osb. T. Osborne's Cataloque of Books. Lond. 1750-53. 8. VI Voll.
Sarr. Biblioth. Sarraziana Hag. 1715. 8.
Sm. Catalogus librorum D. Joſephi Smithii Angli. Venet. 1755. 4.
Thuan. Catal. bibl. Thuanæ 8.
Uffenb. Catalog. biblioth. Uffenbachianæ 8 Francof. 1735. IV Voll.

XII Edi-

Digitized by Google

XII. Editiones Claudiani, quarum exemplis uſus ſum, aliæque de quibus non recte relatum videtur.

1470 Venetiis, laudata dicitur Dempſtero ad Corippum paſſim, quam ſibi viſam negat Heinſius: nec habent Catalogi nobiliores.

*1482 f. Finis operum Cl. Claudiani: quæ non minus eleganter quam diligenter impreſſit Jacobus Duſenſis Mileſimo quadringenteſimo ſecundo ſex. cal. Jun. Vicentiæ. *Habet Bibl. Gotting.*

Præfatio eſt *Barnabæ Celſani* ad *Bartholomæum Pajellum* Equitem Vicentinum quem excitat, ut ſua carmina velit edere, quæ Claudiano adjecturum ſe fuiſſe ait, ſi exorari Pajellus potuiſſet. De Claudiano nihil. In hac editione deſiderari Carmina minora omnia, ſatis indicat tabula noſtra, quam damus ſub titulo, Ordo Carminum: hic addimus, quod ſuo loco moneri debebat, libro *de Bello Gildonico* hic titulum poni, *In Rufinum liber III.*

149 . . Ludovicus Ponticus Virunius circa finem ſæculi XV in urbe Regienſi (*Reggio*) explicavit, & primum quaſi propinavit Italis Claudianum. Hinc forte eſt, quod paſſim editi ab illo Claudiani faciunt viri docti, Geſnerus in Bibliotheca, Barthius, Heinſius. Sed nemo ſe vidiſſe dicit opus, nemo locum, annum, typographum indicat. Verbo, videtur omnis ea memoria deberi Catalogo ſcriptorum viri, maximam partem ineditorum, quem vitæ illius intexuit Andreas Ubaldus, cum cujus ſorore vixit Ponticus: unde ſua repetiit Niceronus To. VIII p.39.

*1510 Viennæ 4. Claudiani opera noviſſime per D. Jo. Camertem accuratiſſime recognita. *In fine:* Elimatiſſimum hoc Claudiani opus elaboratum eſt Viennæ Auſtriæ, *Hieronymi Victoris Philovallis* Calcographi. Et *Joannis Singrenii* ſociorum ſolertia: Expenſis vero *Leonharti Alantſe* Bibliopolæ Viennenſis. Anno M.D.X pridie Nonas Octobris.

Charta candida, literæ Jenſonianæ pulcherrimæ, verſus per denaria intervalla dinumerati *).

*) Hoc inſtitutum elegantiſſime, cur non ſecutus ſit Iſingrinius & alii, non habeo dicere. Sic Argentinæ 1515, numerati ſunt verſus Metamorphoſeon Ovidianarum per intervalla quinaria, quod ipſum diu deinde neglectum eſt.

Digitized by Google

Eſt penes me munere FRID. CHRISTI. LESSERI τῦ μακαρίτυ, cui ſtudium naturalia corpora colligendi, & quæ de natura rerum didicerat, ad agnitionem ſui conditoris transferendi, longam bonamque memoriam ſpondent.

Fuit tum Jo. Camers, ut intelligitur ex verſiculis a Joachimo Vadiano adjectis ſacræ Theologiæ ſimul & optimarum literarum Profeſſor, ordinis Divi Franciſci. Ponamus majorem præfationis partem: *Io. Camers lectoribus felicitatem.* Claudianum, poëtam *candidiſſimum: ſed mendis innumeris denigratum, his paucis diebus ea qua potuimus diligentia in priſtinam redegimus majeſtatem: eumque ſuo (vt poſſibile fuit) candori reſtitutum ad ſtudioſorum commodum imprimendum curavimus. ---- Edidimus præterea in hunc ipſum poëtam locorum difficilium commentariolum: quod propediem eodem moti fine favente Deo maximo publicabimus. Edidimus* credo ita interpretandum, dictavimus auditoribus noſtris; *publicabimus*, typis curabimus vulgandum. Hoc poſterius vtrum factum ſit, non habeo dicere. Per temporum rationem fieri potuit: diu enim ſupervixit. C. Barthius quidem cum primum ederet ſuas in noſtrum poëtam animadverſiones A. 1612, non aliunde noverat hunc librum, quam ex ipſius Camertis ad Florum annotationibus. Et in magno opere Adv. 50, 9 p. 2363 *Utinam*, inquit, *in manus noſtras alicunde venirent, qui & ipſi in eum ſcripſiſſe aliquid dicuntur, Jo. Camers, Ponticus Virvajus, Jo. Aventinus, Jo. Tornorupæus & alii non nulli, quorum ſcripta ubicunque potui inquiſita noluit divina vis in manus noſtras pervenire. Hæc in opere* 1624 edito: Triginta fere annis poſt, cum iterum vulgaret Claudianum, ad Carmen, cui titulus Laus Chriſti (n. 98) p. 1070, facta Jo. Camertis mentione, addit, *cujus editionem in his opuſculis comparare nequivimus.* Et in præfatione, *Non poſſumus*, inquit, *etiam non nominatim hic meminiſſe Aldinarum, Camertis, & aliarum Editionum* — quoad licuit, *harum etiam notabilia enotata ſunt.* Verba *quoad licuit* videntur hoc ſignificare, invitum caruiſſe Camertis exemplo virum doctiſſimum, & noluiſſe fateri. Sic in teſtimoniis & judiciis, quæ undique, ex præfationibus etiam congeſſit, Camertis nomen

nomen deſidero. Nec memini alias me obſervare adductas in Barthiano commentario lectiones Viennenſis editionis proprias. Nicolaus quidem Heinſius candidius ita (præf. edit. poſt.* p. 16) *Vidi, & qui laudarent exemplar a Camerte caſtigatum, quod fruſtra quæſivi hactenus, uti & de ſe teſtatur Barthius.* Eo igitur lubentius feci, ut diligenter varietatem lectionis Viennenſis enotarem. Et tamen non ita diligenter id a me factum fateor, ut non relictus ſit ſpicilegio locus. Nam de aliis ne dicam, forte ſecure nimis prætermiſi ultima operis folia. Nempe a pag. 6, 1, b. habentur *Errata*, ſive ut ipſe vocat *commiſſi inter imprimendum defectus.* In his poſtea deprehendi conjecturas & emendationes ex MSS. inſignes, quibus poſteriores uſi ſunt, quod de Iſingrinio ſtatim oſtendetur, in easdem certe lectiones inciderunt. Utrum quædam ibi ſint, quibus etiam, ut nunc eſt, juvari poſſit Claudianus, non dixerim, nec ſatis jam vel otii eſt vel voluntatis, ut denuo cum pulviſculo omnia excutiam. Satisfactum puto officio erga manes & memoriam Camertis, quod hic indico in maximis Claudiani Evergetis illum merito ſuo referendum, & mereri illius labores diligenter conſervari ab his, qui etiam hanc particulam hiſtoriæ ingeniorum exſtare malunt quam ſepeliri. De meo conſilio dictum ante n. VI. Hic illud adjicio, quod ad notitiam hujus editionis pertinet. In his ipſis erratis, ad Victoriam Stil. contra Alaricum (nobis 26, 18) ſcribit Camers, *Correximus ex vetuſto exemplari toto: in alio vetuſtiſſimo Codice, quem apud Aldum Ro. reliquimus*, Tomari. Eandem ob cauſam de Catalogo operum Claudiani illud hic ſubjicere placet:

Quæ Joannes Camers Ordinis Minorum addidit, nondum antehac impreſſa:

Claudiani laus Chriſti. Proles.
Claudiani miracula Chriſti. Angelus.
Claudiani laudes Herculis. Pieridum.
Claudianus in Sirenas. Dulce.

Non uſum eſſe Juntam hac editione, neque Aldum, ſed eam laudatam ab Iſingrinio, & Claverios, ſtatim videbimus.

*1519 Florentiæ 8. Per hæredes Philippi Juntæ Florentiæ M.D.XIX. Leone decimo Pontifice. *Habet Bibl. Gotting.*

Præ-

Digitized by Google

Præfatur *Anto. Franciſcus Varerienſis* ad *Franc. Spinellum*, eruditiſſimum juvenem: --- *Florentiam reverſus ſtatim Bernardo Juntæ noſtro — perſuadeo --- Collatis ergo in unum antiquiſſimis exemplaribus, quæ potuimus vulnera Claudiano ſanavimus, ad hoc acri* Daxii *judicio uſi, adeo ut compertum habeam, te non amplius eum* Claudum *nuncupaturum.* Non uſum eſſe Juntam Camertis editione, apparet, quod non habet quatuor illa carmina ab illo primum edita. Ceterum recte conjeciſſe puto Niclaſium meum in Catalogo ſuo ad A. 1549.

*1523 Venetiis 8. Cl. Claudiani opera quam diligentiſſime caſtigata. In fine: Venetiis in ædibus Aldi & Andreæ Aſulani ſoceri, menſe Martio M.D.XXIII. *Eſt penes me.*

Præfatur *Franc. Aſulanus* ad *Nicol. de Guddis* Florentinum, Epiſcopum Firmen. *Non ſolum multa, quæ perverſe legebantur, curavimus reſtituenda: ſed totum plane opus diffuſum antea ita diſpoſuimus: ut ſummam poſſit legentibus jucunditatem afferre. huc adde quod* in Herculem *carmen non inelegans, &* de Sirenis *epigramma nos primi ex fragmento quodam vetuſtiſſimo in medium protulimus, nec tamen negamus, hæc omnia meliora melioribus exemplaribus effici poſſe.*

Geminatam Aldi Manutii editionem habuit Heinſ. V. præfat. ed. poſt. * 5, b. Ex eo, quod a ſe primum prolatum ait epigramma de Sirenibus, colligo, nec ipſi viſum eſſe Camertis exemplum.

1534. 8. Baſileæ. Cl. Claudiani poëtæ celeberrimi omnia, quæ quidem exſtant, opera ad veterum exemplarium fidem quam fieri potuit emendatiſſime excuſa, verſibus etiam aliquot, eorundem beneficio, ſuper omnes hactenus editiones ſparſim locupletata. Palma Bebelii. Baſileæ 1534.

Operæ pretium eſt de præfatione libri & ipſius rarioris quædam huc transferre. „*Carolo Utenhoveo*, „Genere & virtute vere nobili, Michael Iſingrinius „S. D. --- Eſt & alia hujus (*poëtæ*) tibi dedicandi „ratio, ſingularis illa amicitiæ, communisque patriæ „neceſſitudo, quæ tibi cum eo interceſſit, qui mihi „hujus poëtæ emaculationem animam agens, veluti „amoris ſingularis ſymbolum, teſtamento ea lege „man-

„mandavit, ut ſtudioſis quibusque *meis typis* com-„municarem. Quem tu hic mihi, inquis, Claudiani „emendatorem narras? An non hunc ipſum ante an-„nos aliquot *Jo. Camers*, non ob multijugam ſolum le-„ctionem, ſed raram etiam in juvandis optimis qui-„busque autoribus induſtriam præcipue ſuſpiciendus „vir, tanquam ab inferis revocavit? Quem equidem „fraudare laude ſua improbum plane duxerim. Plu-„rimum enim illis publice deberi credo, qui in hoc „incumbunt, ut collapſa per vetuſtatem ſcriptorum „monumenta reſtaurent. Atqui ſic fiet, ut *Michaël* „*Bentinus*, ſicut ſingulari pietatis ſtudio immortali-„tatem cum ſuperis aſſequutus eſt, ita propter exi-„miam, qua juvenis adhuc præditus fuit, & ſanctam, „qua in autorum lucubrationibus reparandis uſus eſt, „religionem æterna inter ſtudioſos commemoratione, „certatim jure optimo celebrandus ſit. Fac collatio-„nem, & videbis, quid paſſim lucis ex hujus reſtitu-„tione Claudiano noſtro acceſſerit: quot ubivis loco-„rum verba natali ſenſui reſtituta *): quot verſibus „ſparſim auctus, qui dum deſiderabantur, quanta ob-„ſcuritate vates laboraverit, facile ſtudioſus quivis „deprehendet. Uſus fuit exemplaribus veneranda „vetuſtate commendabilibus: quorum alterum ſup-„peditavit CAPITO, qui & ipſe præter ſyncerioris „Theologiæ profeſſionem, humanitatis ſtudia tam „juvat aſſiduo, quam ſedulam in illis operam ſemper „collocavit. Ea inquam exemplaria tam acri judicio „quam opera diligenti contulit. Contulit vero ita, „ne ambiguis in locis lectori naſuto fraus fieret: to-„lerabilem enim utcunque lectionem marginibus aſſi-„gnatam lectoris ſuperciliosi arbitrio reliquit inte-„gram. Cui caſtigationi, utpote poſthumæ, ſucceſ-„ſit alia, velut tutoris officio functa: poſtremam ſi-„quidem manum adjecit IO. HONTERUS Coronen-„ſis, qui, ut in adminiſtrandis Muſarum ſacris mire „pius eſt, ita ſuſceptum hic quoque tutoris munus „tanta fide curavit, ut non facile, niſi malignus ali-„quis, diem illi male obitæ functionis quisquam di-„cere poſſit.„ Hæc ibi. Eſt inter libros meos exem-plum hujus editionis beneficio Ill. *Weichmanni* Con-ſiliarii

*) Ne quis hinc colligat, aliquid explicationis aut interpretationis hic acceſſiſſe.

Præfatur *Anto. Franciſcus Varerienſis* ad *Franc. Spinellum*, eruditiſſimum juvenem: --- *Florentiam reverſus ſtatim Bernardo Juntæ noſtro — perſuadeo --- Collatis ergo in unum antiquiſſimis exemplaribus, quæ potuimus vulnera Claudiano ſanavimus, ad hoc acri* Daxii *judicio uſi, adeo ut compertum habeam, te non amplius eum* Claudum *nuncupaturum.* Non uſum eſſe Juntam Camertis editione, apparet, quod non habet quatuor illa carmina ab illo primum edita. Ceterum recte conjeciſſe puto Niclaſium meum in Catalogo ſuo ad A. 1549.

*1523 Venetiis 8. Cl. Claudiani opera quam diligentiſſime caſtigata. In fine: Venetiis in ædibus Aldi & Andreæ Aſulani ſoceri, menſe Martio M.D.XXIII. *Eſt penes me.*

Præfatur *Franc. Aſulanus* ad *Nicol. de Guddis* Florentinum, Epiſcopum Firmen. *Non ſolum multa, quæ perverſe legebantur, curavimus reſtituenda: ſed totum plane opus diffuſum antea ita diſpoſuimus: ut ſummam poſſit legentibus jucunditatem afferre. huc adde quod* in Herculem *carmen non inelegans, &* de Sirenis *epigramma nos primi ex fragmento quodam vetuſtiſſimo in medium protulimus, nec tamen negamus, hæc omnia meliora melioribus exemplaribus effici poſſe.*

Geminatam Aldi Manutii editionem habuit Heinſ. V. præfat. ed. poſt. * 5, b. Ex eo, quod a ſe primum prolatum ait epigramma de Sirenibus, colligo, nec ipſi viſum eſſe Camertis exemplum.

1534. 8. Baſileæ. Cl. Claudiani poëtæ celeberrimi omnia, quæ quidem exſtant, opera ad veterum exemplarium fidem quam fieri potuit emendatiſſime excuſa, verſibus etiam aliquot, eorundem beneficio, ſuper omnes hactenus editiones ſparſim locupletata. Palma Bebelii. Baſileæ 1534.

Operæ pretium eſt de præfatione libri & ipſius rarioris quædam huc transferre. „*Carolo Utenhoveo*, „Genere & virtute vere nobili, Michael Iſingrinius „S. D. --- Eſt & alia hujus (*poëtæ*) tibi dedicandi „ratio, ſingularis illa amicitiæ, communisque patriæ „neceſſitudo, quæ tibi cum eo interceſſit, qui mihi „hujus poëtæ emaculationem animam agens, veluti „amoris ſingularis ſymbolum, teſtamento ea lege „man-

„mandavit, ut ſtudioſis quibusque *meis typis* com-„municarem. Quem tu hic mihi, inquis, Claudiani „emendatorem narras? An non hunc ipſum ante an-„nos aliquot *Jo. Camers*, non ob multijugam ſolum le-„ctionem, ſed raram etiam in juvandis optimis qui-„busque autoribus induſtriam præcipue ſuſpiciendus „vir, tanquam ab inferis revocavit? Quem equidem „fraudare laude ſua improbum plane duxerim. Plu-„rimum enim illis publice deberi credo, qui in hoc „incumbunt, ut collapſa per vetuſtatem ſcriptorum „monumenta reſtaurent. Atqui ſic fiet, ut *Michaël „Bentinus*, ſicut ſingulari pietatis ſtudio immortali-„tatem cum ſuperis aſſequutus eſt, ita propter exi-„miam, qua juvenis adhuc præditus fuit, & ſanctam, „qua in autorum lucubrationibus reparandis uſus eſt, „religionem æterna inter ſtudioſos commemoratione, „certatim jure optimo celebrandus ſit. Fac collatio-„nem, & videbis, quid paſſim lucis ex hujus reſtitu-„tione Claudiano noſtro acceſſerit: quot ubivis loco-„rum verba natali ſenſui reſtituta *): quot verſibus „ſparſim auctus, qui dum deſiderabantur, quanta ob-„ſcuritate vates laboraverit, facile ſtudioſus quivis „deprehendet. Uſus fuit exemplaribus veneranda „vetuſtate commendabilibus: quorum alterum ſup-„peditavit CAPITO, qui & ipſe præter ſyncerioris „Theologiæ profeſſionem, humanitatis ſtudia tam „juvat aſſiduo, quam ſedulam in illis operam ſemper „collocavit. Ea inquam exemplaria tam acri judicio „quam opera diligenti contulit. Contulit vero ita, „ne ambiguis in locis lectori naſuto fraus fieret: to-„lerabilem enim utcunque lectionem marginibus aſſi-„gnatam lectoris ſuperciliosi arbitrio reliquit inte-„gram. Cui caſtigationi, utpote poſthumæ, ſucceſ-„ſit alia, velut tutoris officio functa: poſtremam ſi-„quidem manum adjecit IO. HONTERUS Coronen-„ſis, qui, ut in adminiſtrandis Muſarum ſacris mire „pius eſt, ita ſuſceptum hic quoque tutoris munus „tanta fide curavit, ut non facile. niſi malignus ali-„quis, diem illi male obitæ functionis quisquam di-„cere poſſit.„ Hæc ibi. Eſt inter libros meos exem-plum hujus editionis beneficio Ill. *Weichmanni* Con-ſiliarii

*) Ne quis hinc colligat, aliquid explicationis aut interpretationis hic acceſſiſſe.

„periculum. Itaque ante luſtrum, aut plus eo, ut „reſcivi, eundem librum eſſe in Muſeo V. C. H. Pi„caultii ſplendide eruditi & faventiæ pleni, ad eum „volavi curriculo, voti mei, ut reapſe paruit, com„pos futurus. Exinde profecto pleraque olim feſti„nando præterita non ſine voluptate collegi. ---- „P. Gnoſii judicis optimi, nec parvi inter literatos „nominis Schedia ut placitum inſpexi: e quibus au„ctarium ſatis amplum repræſentare potui --- omnes „etiam editiones fere delibavimus, nec ulla freti „conjectura.„ De hac editione ita Caſp. Barthius in præfatione ſecundæ ſuæ: „Laudem præcipuam me„retur, quæ ex Cujacianis libris & obſervationibus „a Stephano Claverio Pariſiis edita in ſatis ampla & „ſplendida, paullo poſt a Joſepho Scaligero in minu„tiſſimam formam, ſolo tamen, ut vocamus, textu, „redacta, & a Plantinianis eſt ſæpius recuſa. To„tam hanc corrigendam, probandam, examinandam, „in noſtra hac promulgatione reponendam, duximus.„ Eſt qui Claverianæ huic editioni adjectum etiam memoret *Jo. Tornorupæi* commentarium ad carmen de tertio & quarto conſulatu Honorii. In noſtro quidem exemplo nullum ejus rei veſtigium deprehendebam. Floruit autem eo tempore & in Perſium notas edidit Tornorupæus Pariſ. 1601. 4.

1603. 24. prodiſſe videtur editio, de qua in ſua præfatione Heinſius: *Raphelengianam omnium quot vidi optimam, quam Scaligerum recenſuiſſe volunt, exprimendam curavi, ſublatis tantum hic illic conjecturis viri maximi non nullis, quas in contextum temere admiſerat typographus.* Hanc recuſam puto

1620 itemque

1628. 24. apud Jo. Janſſonium. Habui hujus exemplum: ſed & ob typorum minutiem non multum illo uſus ſum, qui putarem vix relictum quidquam poſt Barthium Heinſiumque, obſervabile: & tamen diſcrimen quoddam hic quoque notavi: quod accurate perſequi neque tempora mea, neque ſtudium parcendi oculis mox ſeptuagenariis, patiebantur. Itaque quod exiſtimabam aliquamdiu, eandem vim eſſe notarum mearum *Scal.* & *Raph.* & *Janſſ.* illud ut ſine exceptione verum ſit, jam metuo.

1630. 16. in Catalogo ſuperiori commemorata videtur illa, quam Amſtelædamenſem Cæſiorum (*Blæuw*) memorat Heinſ. ad 26, 147.

1630.

*1612. 8. Claud. Claudiani poëtæ prægloriofiſſimi quæ exſtant. Caſpar Barthius recenſuit, & animadverſionum librum adjecit. Hanoviæ in Bibliopolio Willieriano.

De hac ipſe in præfatione animadverſionum, „Solam „Pulmanni editionem, anno 1596 recuſam ſecuti in „emendando auctore ſumus, quam & cum omnibus „vitiis & virtutibus in textu exprimendam juſſimus, „ut conſtaret lectori potius ex animadverſionibus, „quam cum periculo ſcriptoris, quid corrigendum & „mutandum cenſeremus. --- Pulmanni fidem in MSS. „librorum lectionibus proponendis ſecuti ſumus. --- „MSStos alios conferre non lubuit. Nam ſi tot illi „nihil potuerunt melioris notæ adferre, unde Claudia„ni inſignes nævi emacularentur, ſupervacuum arbi„tratus ſum, bonas horas in unius alicujus MSSti „collatione corrumpere.„ Plura ſunt in eam ſententiam: ſed quæ bene eſt, quod retundere judicium hominis XXIV tum annorum non potuit Heinſianam diligentiam: quod ipſe Barthius XXXVIII annis poſt judicavit & egit aliter. Nempe

*1650. (quædam exempla præferunt A. 1654) 4to prodiit, Claudii Claudiani, Principum Heroumque Poëtæ prægloriofiſſimi quæ exſtant. Caſpar Barthius ope ſeptemdecim manuſcriptorum exemplarium reſtituit: Commentario multo locupletiore, Grammatico, Critico, Philologo, Hiſtorico, Philoſophico, Politicoque, ita illuſtravit, ut auctor pretioſiſſimus omni ætati, Scholaſticæ, Academicæ, Aulicæ, Politicæque eſſe debeat ex commendato commendatiſſimus. Francofurti apud Jo. Naumannum, Bibliop. Hamburgenſem.

In Præfatione de ſua priore ita, nec falſo prædicat, „Primi velut penitius arcana ejus ſumus ingreſſi, ta„li certe opera, quæ vel ſola eum totum nobis & „communi mortalitati reddere potuit explicatiorem, „caſtigatiorem, & per omnia commendabiliorem. „Ab eo tempore plus ſubſidiorum adeptis reſumere „eandem operam, & quidquid in eodem præſtitiſſent „alii examinare, itaque pretioſiſſimum ſcriptorem ex„cipere, ut primum, quoad ejus fieri poſſet, redde„remus emaculatiſſimum, deinde & clariſſimum. — „Conquiſitis itaque veteribus libris, adhibitis docto„rum hominum commentationibus, & omni genere „veteris Philoſophiæ Philologiæque, nullumque fe„re veræ legitimæque Antiquitatis auctorem inta-

1650. 12. Heinſiana prior ex Elſeviriana officina prodiit. Ita confeſſa ſunt Nicolai Heinſii de poëtis merita, ita ſupra omnem ingenii & doctrinæ aleam poſita, quæ ad Virgilium, Ovidium, Valerium Flaccum, Silium Italicum emendandos ornandosque contulit, ut laudare volenti ne occinatur metus ſit, Quis enim vituperat? Ea porro habuerat rei bene gerendæ ab ipſa familiaritate cum his quos Claudianus imitatus eſt, a MSStis quorum XXVIII recenſet, & collationibus veterum librorum, jam hoc tempore præſidia, ut egregia omnia vel hinc ſuſpicari liceat. Curavit editionem per ipſius abſentiam Jo. Fridericus Gronovius, quo viro nihil erat accuratius, oculatius, honoris amici ſui ſtudioſius. Itaque hæc prior editio alteri, quantum ad emendationis ἀκρίβειαν, etiam præferenda mihi videbatur. Ad alteram anni

1665. 8. nova doctrinæ ſuæ incrementa, & decem novorum codicum ſubſidia, cum attulerit, quantum ea res profuerit Claudiano, facile eſt ad intelligendum. Videtur non ſatisfeciſſe Heinſio diligentia ejus, qui typis præfuit, ſive is Schrevelius fuit, qui Variorum, Barthii præcipue notas attexuit, ſive alius. Scribit enim ad Gronovium To. 3 Sylloges Burm. p. 514 *Invitus deprehendo, mendas complures huic operi irrepſiſſe.* Circa orthographiam etiam ſæpiuſcule diſceſſum ab Heinſiana ratione video. Quo lubentius feci, ut in hac editione priorem illam potiſſimum typographis exprimendam traderem. Sed quæ de hujus viri ſtudiis, virtutibus, meritis legere Claudiani ſtudioſi vellent, ea ego integra ſervanda doctiſſimo viro, quem in paranda nova editione occupari audio, cenſui: cui quidem faventem & hujus operis & Anthologiæ Latinæ cauſa Lucinam optare, qui has literas amant, par eſt. Hic forte excutietur etiam illa Jac. Gronovii querela, quam intexuit exercitationibus de pernicie & caſu Judæ p. 173 ſq. quæ, ne repetamus more illius viri dicta acerbius, hanc certe vim habet, ut quæ in hoc genere ſumma putantur, ea tamen non præſtent nobis, ne hiſtoricam quidem ubique ſecuritatem, nedum excludere debeant judicium longo uſu & multa lectione firmatum. In primis obſervaſſe mihi videor, in libris de Raptu Proſerpinæ remiſiſſe aliquantum ſummi dum viveret viri diligentiam. Supereſt, ut illi quibusdam certe locis noſtra non infeliciter ſucceſſiſſe, æquis judicibus videatur.

XIII

XIII

INDEX CARMINUM

CARMINA MAJORA

1 *Conſulatus Olybrii & Probini.*
2-5 *In Rufinum libri duo, cum præfationibus.*
6. 7 *Tertius Conſulatus Honorii Aug. cum præfatione.*
8 *Quartus Conſulatus Honorii.*
9. 10 *Epithalamium in nuptias Honorii cum præfatione.*
11-14 *Feſcennina.*
15 *Bellum Gildonicum.*
16. 17 *Conſulatus Mallii Theodori c. præfatione.*
18-20 *In Eutropium libri duo c. præfat.*
21-24 *Conſulatus ſ. de Laudibus Stilichonis c. præf.*
25. 26 *Bellum Geticum c. præf.*
27. 28 *Sextus Conſulatus Honorii c. præf.*
29 *Panegyris Serenæ dicta.*
30. 31 *Epithalamium Palladii c. præf.*
32-36 *Raptus Proſerpinæ Libri tres c. præfationibus.*
37. 38 *Gigantomachia cum fragmento Græco.*

EPISTOLAE

39 *Ad Hadrianum.*
40 *Ad Serenam.*
41 *Ad Olybrium.*
42 *Ad Probinum.*
43 *Ad Gennadium.*

EIDYLLIA

44 *Phœnix.*
45 *Hyſtrix.*
46 *Torpedo.*
47 *Nilus.*
48 *Magnes.*
49 *Aponus.*
50 *Pii fratres.*

Digitized by

EPIGRAMMATA

51. 1 *De mulabus Gallicis.*
52. 2 *De ſene Veronenſi.*
53. 3 *De apro & leone.*
54. 4 *Deſcriptio armenti.*
55. 5 *De Concha.*
56-62. 6-12 *De Cryſtallo.*
63-65. 13-15 *De Cryſtallo Græca.*
66. 16 Εἰς μιμάδα γηράσασαν.
67. 17 Εἰς δοῦλον τυπηθέντα παρ᾽ αὐτοῦ.
68. 18 *In ſphæram Archimedis.*
69. 19 *De Polycaſte & Perdicca.*
70. 20 *De Zona equi regii miſſa Honorio.*
71. 21 *De Zona miſſa Arcadio.*
72. 22 *De chlamyde & frenis.*
73. 23 *De freno, phaleris & cingulo.*
74. 24 *Deprecatio ad Alethium.*
75. 25 *In Curetium.*
76. 26 *In eundem.*
77. 27 *Iu Jacobum Magiſtrum equitum.*
78. 28 *Rimanti telum ira facit.*

ALIA QUAE CLAUDIANI NON VIDENTUR

79. 29 *In Podagrum.*
80. 30 *De Theodoro & Hadriano.*
81. 31 *Ad Aeternalem.*
82. 32 *Ad Maximum.*
83. 33 *De locuſta.*
84. 34 *De balneis Quintianis.*
85. 35 *Deſcriptio portus Smyrnenſis.*
86. 36 *Eſt in ſeceſſu longo locus.*
87. 37 *De quadriga marmorea.*
88. 38 *Fragmentum.*
89. 39 *De paupere amante.*
90. 40 *De eodem.*
91. 41 *De ſepulchro ſpecioſæ.*
92. 42 *De birro caſtoreo.*

93.

Digitized by Google

93. 43 *De Hippopotamo.*
94. 44 *Quæ in menſa de Sardonyche.*
95. 45 *Carmen Paſchale.*
96. 46 Εἰς τὸν Σωτῆρα.
97. 47 Εἰς τὸ δεσπότην χριστόν.
98. 48 *Laus Chriſti.*
99. 49 *Miracula Chriſti.*
100. 50 *In Sirenas.*
101. 51 *Laus Herculis.*

XIV

ORDO CARMINUM

Non videtur digeſſiſſe ſcripta ſua ipſe Claudianus, quod de majoribus facile intelligitur, quæ ſeparatis voluminibus diverſo tempore ſint edita: verum nec minora in libros compoſuit, ut Catullus, Horatius, Papinius, Martialis: ſed vagari ea ac palari paſſum arbitror; niſi forte periit tota collectio, ſervatæ ſunt particulæ. Quod ad impreſſos typis attinet, editiones neſcio an duæ plane conveniant, præter Heinſianas. Primi editores ſecuti videntur MSStos ſuos. Vicentina quidem, & Camertis Viennenſis, & Baſileenſis Iſingrinii ſuam ſibi viam eunt, & ſic reliquæ. quare operæ pretium duxi, cum ad laborem hunc accederem, in tabellam conjicere collationem editionum quæ ad manus erant, quæ deinde illam evolvendi moleſtiam levaret. Hanc porro tabellam nolui invidere his, qui forte in poſterum tanti putabunt diverſas inter ſe editiones conferre. Ceterum carmina majora Claudiani primus hiſtorica ſerie diſponenda ut eſſent, oſtendiſſe videtur Delrius, qui notas ſuas eo ordine digeſſit, ejusque rei rationem in præfatione reddidit. Eundem imitata eſſe debet Pulmanniana editio A.1596. Hanc enim expreſſit Barthiana prior, quæ cum Delriana illa diſpoſitione fere convenit. Sed in alia omnia Claverius abiit, & plane a ſua priore & omnium aliorum ratione diſceſſit Barthius. Heinſiana utraque & Pyrrhonis, ut inter ſe, ita cum Delriana diſpoſitione quantum ad majora opera, plerumque conveniunt. Sed en tibi, Lector, tabellam.

Digitized by Google

Numeri Delphin.	Tituli Heinſiani Elementorum ordine in ſuis claſſibus diſpoſiti	Vic. 1482	Vien. 1510	Junt. 1515	Ald. 1523	Baſ. 1534	Plant. 1572	Clav. 1602	Janſ. 1628	Barth. 1. 1612	B. 2 1650
	O P E R A										
6. 7	Conſulatus Honorii III	54	60	91	89	89	163	127	109	42	38
8	- - - - - IV	57	64	95	93	94	171	135	114	50	40
27. 28	- - - - - VI	83	107	60	104	107	192	151	129	225	47
16. 17	- - Mallii Theodori	64	76	106	121	120	213	168	145	107	4
1	- - Probini & Olybrii	99	133	124	116	152	266	205	153	1	1
21	- Stilichonis I	68	84	38	50	127	225	177	160	160	8
22	- - - - - II	73	91	45	56	135	237	186	168	173	12
23. 24	- - - - - III	79	99	53	64	144	253	197	180	189	17
9. 10	Epithalamion Honorii	49	53	32	83	167	280	225	195	76	56
11. 14	(Feſcennini)	47	50	20	161	165	275	220	203	72	54
30. 31	Palladii & Serenæ	0	183	151	159 167	200 175	293	232	207	296	36
18	in Eutropium I	33	28	71	30	42	86	63	55	119	94
19. 20	in Eutropium II	39	39	80	38	53	102	73	68	137	99
25. 26	Geticum B.	91	120	113	70	76	142	109	94	207	21
37	Gigantomachia 38 Γιγαντομ.		166	137	172	186	309	247	210	301	72
15	Gildonic. B.	27	18	20	20	66	124	96	82	89	28
32. 33	Raptus Proſerpinæ I	2	138	154	127	1	17	3	7	247	59
34. 35	- - - - II	6	143	159	132	7	29	13	14	259	63
36	- - - - III	10	151	167	140	15	42	25	23	272	67
2. 3	in Rufinum I	16	1	4	5	24	56	36	34	10	84
4. 5	- - - II	20	8	11	10	32	69	48	43	24	89
29	Serenæ Panegyr.	0	173	142	155	157	291	212	189	288	34
	EIDYLLIA										
49	Aponus		163	133	169	183	324	243	223	317	77
45	Hyſtrix		181	149	165	197	328	266	220	322	26
48	Magnes		162	132	168	181	322	241	227	315	79
47	Nilus		164	135	171	185	327	245	225	321	79
44	Phœnix		160	120	152	179	318	239	218	312	75
50	Pii fratres		182	150	166	198	342	268	230	335	81
46	Torpedo		171	145	175	191	334	255	221	327	77

EPI

Digitized by Google

Delph.	*EPISTOLÆ*	Vien.	Jun	Al.	Baſ.	Pl.	Cl.	Jan	B. 1	B. 2
43	ad Gennadium	183	151	167	199	218	269		311	75
39	- Hadrianum	158	129	150	178	313	237		306	73
41	- Olybrium	178	147	165	195	317	261		310	74
42	- Probinum	179	147	164	195	317	262		311	75
40	- Serenam	171	140	153	192	315	255		308	74
	EPIGRAMMATA									
74	ad Alethium deprecatio	165	136	172	185	331	246	234	325	83
53	de Apro & Leone	170	140	175	191	333	254	222		77
54	Armenti deſcriptio	180	149	165	196	346	264	223	335	77
72	de Chlamyde & frenis	173	142	0	194	335	258		329	82
55	de Concha	172	142	0	193	335	257	227	329	79
56-64	de Cryſtallo	177	146	163	194	337	259	228	330	80
75	in Curetium 1 & 2	170	139	175	190	332	253	234	326	83
73	de Freno, phaleris & cingulo	173	142	0	0	336	258	233	329	82
77	in Jacobum	170	139	175	191	344	253	235	337	85
51	de Mulabus Gallicis	0	139	174	190	332	252	222	325	77
70. 71	de Phaleris (Zona) Arcadii & Honorii	172	141	0	193	335	257	233	328	82
69	- Polycaſte & Perdicca	181	149	165	197	341	266	232	334	82
68	- Sphæra Archimedis	179	148	164	196	338	262	231	331	81
80	- Theodoro & Hadriano	183	151	167	199	344	269	235	337	83
52	- Veronenſi ſene (de Zona V. Phaleræ)	0	130	151	179	330	238	231	324	81
	ALIENA									
81	ad Aeternalem	180	0	165	196	340	264	217	333	74
84	Balneæ Quintianæ	180	148	164	196	339	0	225	332	78
92	de Birro Caſtoreo	179	148	164	196	339	263	234	332	83
98	Chriſti laus	168	0	0	188	346	250	236	339	84
99	- - miracula	169	0	0	189	347	251	237	340	84
86	Eſt in conſpectu	180	149	165	196	340	265	226	333	79
88	Fragmentum	0	0	0	0	333	0	231	327	81
101	Herculis	186	0	148	162	290	217	237	346	107
83	de Locuſta	170	140	175	191	339	254	222	0	77
82	ad Maximum	182	150	166	198	341	267	217	335	75
95	Paſchale carmen	168	138	174	188	345	249	236	338	84
89	de Paupere amante	182	150	166	198	342	267	232	335	82
79	in Podagram	182	150	166	0	341	267	235	334	83
87	Quadriga marmorea	180	149	165	197	341	268	231	334	81
78	Rimanti telum	180	149	165	0	340	265	235	334	83
100	in Sirenas	188	0	150	200	344	269	229	337	81
85	Smyrnenſis portus	180	148	165	0	339	265	226	333	79
91	Sepulcrum Specioſæ	179	148	164	196	339	264	232	332	82

Digitized by Google

XV

STATVA CLAUDIANO POSITA

Hujus rei meminit ipſe poëta, Præf. B. Get. ſ. 25, 7: & favit illi fortuna ut non ipſa quidem imago corporis ſervaretur: quantillum hoc futurum erat ad imaginem ingenii in carminibus expreſſam? ſed titulus imaginis in tabula marmorea. Inventa hæc in domo Pomponii Læti: editaque a Mazochio p. 8, a Grutero p. 391, 5. Læti fidem in dubium vocat vir doctus in *Giornale de' Letterati d' Italia* To. 22 p. 400. Ponemus duorum inſignium virorum de illa verba. Janus Parrhaſius in vita, quam ipſo anno MD cum libris de raptu Proſerpinæ edidit, *In vita tantus fuit, ut Arcadio Honorioque gratus ampliſſimis ab utroque honoribus honeſtaretur, & ſtatua, cujus* baſis in foro Trajani *inter urbis ruinas effoſſa* nuper *eſt, cum hoc elogio* CL. CLAUDIANO, quod totidem deinde quot hic literis refertur. Accurate illum attendiſſe, inde apparet, quod *ſcitu dignum* obſervat, *Virgilium per jota ſcribi.* Addit interpretationem, in qua veniam petit penultimæ in Claudiani nomine correptæ, *Virgilii mentem, Muſam quod haberet Homeri, Conſtituere duces Romaque Claudianum.* Poterat evitare offenſionem ſi placuiſſet, *Claudianum Roma & conſtituere Duces.* Heinſii autem in fine præfationis (ed. ſec.) ſunt iſta, „Inſcriptionem antiquam ab Arcadio & Honorio Impp. Augg. „Claudiani meritis in foro Trajano olim dedicatam, ibidem„que ante annos propemodum ducentos erutam, quæ ima„gini ejus æneæ, cujus ipſe meminit in poëmatis, ſubjecta „videtur fuiſſe, --- nos coram in Farneſianis ædibus, --- „Romæ inſpeximus, rudi atque impolito literarum ductu „tabula marmorea oblonga nullis admotis diſtinctionibus, „nullo ornatu adhibito expreſſam, mutilam adhæc non ni„hil adeo quidem, ut duas aut tres priores literas verſuum „trium priorum liqueret intercidiſſe, nec manifeſtum ſatis „eſſet, quid pro VIGENTES, aut quod alii prætulere, IN„GENTES ARTES, legi oporteret: cum ejus vocabuli literæ „priores truncato marmori periiſſent, tertiæ literæ dimidia„tæ pars inferior etiamnum ſupereſſet, quæ C potius literæ „quam G veſtigium manifeſte præ ſe ferret: ut perſuaſum „habeam, DECENTES ARTES exaratum fuiſſe. Pro DO„CTISSIMI IMPERATORES a manu prima illic GLORIO„SISSIMI vocabulum exſtiterat, ſed eraſum poſtea, ſic ut „primam ejus ſyllabam GLO non penitus aboleviſſet ſcul-

„ptor,

Digitized by Google

„ptor. Hæc plus ſatis operoſe, ut antiquariorum curioſitati „ſatisfieret.„ In ipſa inſcriptione nihil equidem deprehendo, quod fraudem arguat.

C L. C L A U D I A N I. V. C

CL. CLAUDIANO. V. *) C. TRI
BUNO. ET. **) NOTARIO. INTER. CETERAS
VIGENTES. ARTES. PRÆGLORIOSISSI
MO ***)
POETARVM. LICET. AD. MEMORIAM. SEM
PITERNAM. CARMINA. AB. EODEM
SCRIPTA. SUFFICIANT. ADTAMEN
TESTIMONII. GRATIA. OB. JUDICII. SUI
FIDEM. DD. NN. ARCADIUS. ET. HONORIUS
FELICISSIMI. AC. DOCTISSIMI
IMPERATORES. SENATU. PETENTE
STATUAM. IN. FORO. DIVI. TRAJANI
ERIGI. COLLOCARIQ. JUSSERUNT

ΕΙΝ ΕΝΙ ΒΙΡΓΙΛΙΟΙΟ ΝΟΟΝ
ΚΑΙ ΜΟΥCΑΝ ΟΜΗΡΟΥ
ΚΛΑΥΔΙΑΝΟΝ ΡΩΜΗ ΚΑΙ
ΒΑCΙΛΕΙC ΕΘΕCΑΝ ****)

XVI

*) V. C. non auſim interpretari VIRO CONSULARI: ſed VIRO CLARISSIMO, quod nomen etiam infimæ Senatorum claſſi tributum conſtat, & *clariſſimorum notariorum* mentio l. 4 §. 2 C. de advoc. div. judicum. De *Patricio honore* dictum ad 25, 8, ne putes propter ea Clariſſimum vocari Claudianum, quod eſſet *Patricius*.

**) *Tribuni & Notarii* juncta dignitas. Vid. Gothofr. ad L. un. C. Theod. de mandatis Principum (1, 3) p. 29. Cellar. ad Zoſim. 5, 34. 11 & 40, 2.

***) Sic *Narſes Vir Glorioſiſſimus* eſt in Vet. Inſcr. Vid. Hagenb. Epiſt. epigr. p. 288 & 289.

****) Vix dubites, hoc epigramma velut matrem felicem fuiſſe Drydeniani illius in Miltonum, quem tertium poſt Homerum Virgiliumque cum creare poëtam vellet natura, & nihil jam poſſet majus efficere, utrumque junxerit. *The force of nature could no further goe To malle a third: She join'd former two.*

Digitized by Google

XVI

AN COMES ORIENTIS FUIT CLAUDIANUS?

Quod diximus modo, in Titulo Claudiani, nihil eſſe, quod fraudem arguat, illud revocandum fuerit, ſi ille fuit Comes Orientis. Nempe habet lex 11 C. Theod. de Judæis, Cælicolis & Samaritanis (16, 8) inſcriptionem, *Arcadii & Honorii ad Claudianum Comitem Orientis.* Hunc noſtrum poëtam eſſe, Seldenus putabat de I. N. & G. 2, 9 & ipſe Gothofredus ad l. c. quem movet in primis temporum convenientia, & conſtans lectio librorum, cum una tantum Pariſienſis editio habeat *Claudium.* Sed qui potuit in titulo, ſi verus eſt, omitti dignitas, de qua Not. Imp. c. 104 ſqq. (Labbei ſ. 12) *Sub diſpoſitione Viri Spectabilis Comitis Orientis Palæſtina, Phœnice, Cyprus* &c. quindecim enarrantur Provinciæ. Si dicas, hoc honore auctum eſſe Claudianum poſt ſtatuam poſitam cum titulo, nihil dixeris. Scripta lex eſt Arcadio IV, Honorio III COSS. (A. C. 396). At ſtatuam meruiſſe ſe ait Poëta 25, 5 poſt bellum Gildonicum & quartum Conſulatum Honorii. Itaque aut titulus falſus eſt, aut alius Comes Orientis. Ne titulum hinc arguam, hæc habeo argumenta: primo non fit mihi probabile, noſtro Claudiano, Honorianæ aulæ & Stilichoni addicto, in ipſum aſpero Arcadium, tributum ab Arcadio, vel Eutropio potius, Stilichonis æmulo, tantum honorem; deinde tacere de illo potuiſſe poëtam, in tam multiplici de ſe prædicandi occaſione.

XVII

Digitized by Google

XVII

INSCRIPTIONES DUÆ HONORI STILICHONIS POSITÆ)*

I. REPERTA ROMÆ IN BASI MARMOREA PRÆGRANDI

FL. STILICHONI V. C

FL. STILICHONI. INLUSTRISSIMO. VIRO MAGISTRO. EQUITVM. PEDITUMQUE. COMITI. DOMESTICORUM. TRIBUNO **) PRÆTORIANO. ET. ***) AB. INEUNTE ÆTATE. PER. GRADUS. CLARISSIMÆ MILITIÆ. AD. COLUMEN. GLORIÆ. SEMPITERNÆ. ET. REGIÆ ADFINITATIS EVECTO. PROGENERO. †) DIVI. THEODOSI. COMITI. DIVI. THEODOSI. AUGUSTI. IN. OMNIBUS. BELLIS. ATQUE. VICTORIIS. ET. AB. EO. IN. ADFINITATEM REGIAM. ††) COOPTATO. ITEMQUE. SOCERO. D. N. HONORI. AUGUSTI. AFRICA †††) CONSILIIS. EJUS. ET. PROVISIONE. LIBERATA. EX. S. C

II. IBI

*) Habentur apud Gruterum p. 412 n. 3 & 4. Promiſimus eas ad 21 pr. & monuimus, poſſe illam *paginam honorum* vocari, de qua ad 22, 244.

**) COMITI Boiſſard. Verum *Tribuni & Notarii Prætoriani* dignitas eſt etiam in V. Inſcr. apud Gruterum p. 464, 8.

***) ET omitt. Boiſſ.

†) *Progener* Theodoſii erat ob matrimonium cum Serena. Vid. Geneal. n. XVIII.

††) De nomine REGIAM modo M ſupereſt apud Boiſſ.

†††) Poſitus itaque videtur hic titulus mox a bello Gildonico.

Digitized by Google

II. IBIDEM REPERTA IN BASI MARMOREA SUPERNE DEFRACTA *).

. . . .

VIRO. BIS. CONSULI. ORDINARIO
MAGISTRO. UTRIUSQUE. MILITIÆ
COMITI. DOMESTICORUM **)
ET. STABULI. SACRI. ADQUE
AB. INEUNTE. ÆTATE. PER
GRADUS. CLARISSIMÆ
MILITIÆ. AD. COLUMEN. REGIÆ
ADFINITATIS. EVECTO. ***) SOCIO
BELLORUM. OMNIUM
ET. VICTORIARUM. ADFINI
ETIAM. DIVI. THEODOSI. AUGUSTI
ITEMQUE. SOCERO
DOMINI. †) NOSTRI. HONORI. AUGUSTI
POPULUS. ROMANUS
PRO. SINGULARI. EJUS
CIRCA. SE. AMORE
ADQUE. PROVIDENTIA
STATUAM. EX. ÆRE. ARGENTOQUE
IN. ††) ROSTRIS. AD. MEMORIAM
GLORIÆ. SEMPITERNÆ
CONLOCANDAM. DECREVIT

EXEQUENTE. †††) FL. PISIDIO. ROMULO
V. C. PRÆF. URBIS

Cum

*) Hanc publicavit inter Antiquitatis monumenta A. 1549. 8 Ge. Fabricius p. 41 cum hoc lemmate, *Decretum Populi Ro. Romæ in domo Cardinalis Vallæ ad circum Flaminium, hactenus non impreſſum :* & integram poſuit ab initio ſic, *Flavio Stiliconi clariſſimo viro* &c. Itaque videtur tum fuiſſe integrum marmor. Neque vero fugit virum inſignem, quod ipſe ad Poëtas Chriſtianos Voc. *Stilico* p. 127 poſuit, *Nomen ejus Romæ in multis marmoribus deletum atque eraſum conſpicitur.* Illud hic etiam obſervaturus erat, credo, ſi truncum capite marmor jam tum fuiſſet. Exemplum eraſi nominis eſt apud Grut. p. 165, 1 ut veſtigia tamen exſtent, ubi V. C. ET. INLUSTRIS. MILES. ET. MAGISTER. UTRIUSQUE. MILITIAE vocatur.

**) De his titulis dictum ad 29, 191 & 193. ADQUE etiam ita ſcribitur in Fabriciano exemplo.

***) VECTO Boiſſ.

†) DOMNI Boiſſ.

††) Pro IN. ROSTRIS, *poſteris* habet Fabric.

†††) Hos duo verſus nec Fabricius habet nec Boiſſardus: ſed vidiſſe ſe teſtatur in marmore, Gudius.

Digitized by Google

Cum hac inſcriptione comparari debet titulus Diptychi Divionenſis:

EXC. SAC. STAB. ET. MM. P. OR. EXC. C. OR.

quem ita interpretatur Cangius append. ad Gloſſ. Gr. V. Κόμης τῦ ςάυλυ p. 107, a. EXComite SACri STABuli ET Magiſter Militum Per ORientem EXConſule Conſul ORdidinarius; & cum altera tabula ſ. pagina deſit, Stilichoni tribuit. Reliquam hiſtoriam qui volet cognoſcere, illum deducet Cl. Saxius in Diptycho Magni Conſulis p. 11 ſq. Utramque hic paginam faciunt Epigraphicæ epiſtolæ Cl. Hagenbuchii, & de Diptycho Areobindi COS. diſputatio, Diptycho Quiriniano ſubjuncta, ad quam transfert ſcilicet, qui Stilichonis putabatur eſſe, titulus. Eſt ille Hagenbuchius, cui tantum debent Muſæ lapidariæ & eburneæ, quantum neſcio an hodie nemini. Nobis non licet modo longioribus, quibus ſatis eſt indicaſſe fontem, unde irrigari poſſint quæ tenuiter dicta ſunt ad 29, 193. Addimus modo in eorum gratiam, qui non deponere de manibus hunc librum, & tamen inſpicere Stilichonem etiam ab altera parte volunt verſus Rutilii itiner. 2, 41 ſqq.

Quo magis eſt diri facinus Stilichonis acerbum
Proditor arcani qui fuit imperii.
Romano generi dum nititur eſſe ſuperſtes,
Crudelis ſummis miſcuit ima furor;
Dumque timet, quidquid ſe fecerat ipſe timeri,
Immiſit Latiæ barbara tela neci.
Viſceribus nudis armatum condidit hoſtem,
Illatæ cladis liberiore dolo.
Ipſa ſatellitibus pellitis Roma patebat,
Et captiva prius quam caperetur, erat.
Nec tantum Geticis graſſatus proditor armis,
Ante Sibyllinæ fata cremavit opis.
Odimus Althæam conſumti funere torris,
Niſæum crimen flere putantur aves
At Stilicho æterni fatalia pignora regni,
Et plenas voluit præcipitare colus.
Omnia tartarei ceſſent tormenta Neronis,
Conſumat Stygias triſtior umbra faces.
Hic immortalem, mortalem perculit ille:
Hic mundi matrem perculit, ille ſuam.

XVIII

Digitized by Google

XVIII

GENUS THEODOSII M AUGUSTI

Theodoſius Comes Africæ (Aurelio Victori Epit. 48 pr. Honorius) ex Hiſpania & gente Ulpia Trajani oriundus (vid. ad 7, 189) rem geſſit in Britannia & Africa. V. 7, 52. 8, 24. 29, 40 ſq. mortuus A. 377. Ux. Thermantia.

Fl. THEODOSIUS M. n. 346. Cæſar Aug. ab 379. mort. 395. Uxores
1 Aelia Flaccilla (10, 43. 29, 69) mort. 385.
2 Galla Placidia mortua 390.

Honorius mature obiit in Hiſpania. Uxor Maria ex nobili apud Hiſpanos gente orta, ut colligere licet ex 29, 69.

ARCADIUS n. 377. Auguſtus a patre dictus 383. Imperator Orientis ab A. 395. mort. 408.

HONORIUS n. 384. Cæſ. 393. Imp. Occid. ab A. 395. mort. 423.
Uxores
1 Maria 398.
2 Thermantia, filiæ Stilichonis.

THERMANTIA Duci alicui nupta. V. 29, 114. 186 ſq.

SERENA adoptata a patruo. V. 29, 104. Cf. 24, 178. Laqueo necata juſſu Honorii, cujus ob adoptionem ſoror 70, 1, & per duas filias ſocrus erat. Maritus Fl. STILICHO Vandalus (V. ad 29, 82) Comes & Magiſter utriusque militiæ. Periit juſſu Honorii Ravennæ A. 408.

Eucherius (10, 338) Tribunus Notarior. Zoſim. 5, 34. Interfectus juſſu Honorii A. 408 Zoſim. 5, 37.

MARIA uxor Honorii.

Thermantia poſt ſororis obitum uxor Honorii.

CL

I
CL. CLAUDIANI
IN
PROBINI ET OLYBRII *
FRATRUM
CONSULATUM
PANEGYRIS

Sol, qui flammigeris mundum complexus habenis
Volvis inexhauſto redeuntia ſæcula motu,
Sparge diem meliore coma, crinemque repexi
Blandius elato ſurgant temone jugales,

Efflan-

VARIETAS LECTIONIS

1 Flammiferis *al.* 4 rubeant *Baſ.* *quod placet Heinſio.*

* Fluctuat Inſcriptio. Plena nomina ponit in Faſtis A. C. 395 Pe. Relandus, *Anicius Hermogenianus Olybrius*, *Anicius Probinus*, & varietatem e legum ſubſcriptionibus, & vetuſtis lapidibus probat, e quibus etiam totam hanc familiam, matrem præſertim Probam, illuſtrat. Idem factum a Gothofredo in Proſopogr. Cod. Theod. Noſtra adnotatio poëtæ ſervire debet maxime, qua poëta & ingenioſus, & doctus, & philoſophus eſt. Igitur hic illud modo addimus, qui tres hic fratres conſules in inſcriptione ponunt, eos non a faſtis modo refelli, ſed etiam verſu 72, ubi *duobus* gratulari poëtam, apparet.

1 *Habenas* vocant Romani lorum, funem vel ſimile quiddam, quo regitur motus animalium vel aliorum corporum, ut lapidis vel glandis in funda. Potuit ergo Claudianus hac phraſi indicare motum telluris a ſole pendentem. V. ad 3,11. it. 8, 286. Neque obſtat, quod mox mutata phantaſia, redit ad imaginem poëticam, ludibundam, quæ radios lucis comparat cum coma & juba.

4 *Blandius* neque ad *elato* neque ad *ſurgant* bene accommodatum eſt. itaque

Digitized by Google

Efflantes roſeum frenis ſpumantibus ignem.
Jam nova germanis veſtigia torqueat annus
Conſulibus, lætique petant exordia menſes.
Scis genus Auchenium, nec te latuere potentes
Anniadæ: nam ſæpe ſoles ductoribus illis
Inſtaurare vias, & curſibus addere nomen.
His neque per dubium pendet Fortuna favorem,
Nec novit mutare vices; ſed fixus in omnes
Cognatos procedit honos. quemcunque requires
Hac de ſtirpe virum, certum eſt de Conſule naſci.
Per faſces numerantur avi, ſemperque renata
Nobilitate virent, & prolem fata ſequuntur
Continuum ſimili ſervantia lege tenorem:
Nec quiſquam procerum tentat, licet ære vetuſto
Floreat, & claro cingatur Roma Senatu,
Se jactare parem: ſed, prima ſede relicta
Aucheniis, de jure licet certare ſecundo.
Haud ſecus ac tacitam Luna regnante per Arcton

Sidereæ

6 faſtigia *conj. Heinſ.* 11 pavorem *al.* 13 require *al.* 16 vigent *Plant.* 18 tentet *conj. Heinſ.* 22 Abraciam *corrector aliquis ap. Heinſ.*

itaque valde placet Baſileenſis lectio *Blandius rubeant.* Roſeus color ignis blandior eſt.

5 Cum *roſeum ignem* addit *ſpumantibus frenis*, reſpicit, puto, ad *ſpumam cruentam*, ſanguine permixtam, fortiſſimorum equorum, ut obſervarunt ad Virg. Ge. 3, 203 Servius & Cerda. Noſter ipſe de hac re 8, 548 *ſpumoſis morſibus auri exundantes ſanguine gemmas* addit. Et Plutonis equorum 35, 203 *ſanguine frena calent.* Laboravit in ea ſpuma cruenta ars Apellis; caſus illam adjuvit apud Dion. de fortuna, Or. 64 p. 591 H.

6 Perſonam facit annum, qui ad tropicum capricorni cum ſole delatus, retro flectere veſtigia, hoc enim eſt torquere, incipiat.

8 *Auchenium* nomen Aniciæ genti vindicat ex veteri lapide, qui eſt etiam apud Reineſ. 6, 4, Heinſius. Conjuncti his ſanguine vel affinitate *Annii* ſ. *Anniadæ.*

9 Conſularem dignitatem harum gentium indicat.

11 Ipſum *pendet* pulchre inconſtantiam & mutabilitatem fortunæ ſignat.

16 Filium ſequitur fortuna patris.

18 *Aes vetuſtum* potius ad ſtatuas retulerim, quam ad illud jus imaginum, quas cereas plerumque fuiſſe, novimus.

19 *Cingatur* tanquam corona. Viri illuſtres, quibus conſtat ſenatus, ſunt velut gemmæ in corona Romæ deæ.

22 *Tacitam Arcton* obſcuram ſignat, ut ſilentia lunæ: ſed *retuſum*

ſratrem

Sidereæ cedunt acies, cum fratre retuſo
Æmulus adverſis flagraverit ignibus orbis.
Tunc jubar Arcturi languet: tunc fulva Leonis
Ira perit: Plauſtro jam rara intermicat Arctos
Indignata tegi: jam caligantibus armis
Debilis Orion dextram miratur inermem.
Quem prius aggrediar? veteris quis facta Probini
Neſciat, aut nimias laudes ignoret Olybri?
Vivit adhuc, completque vagis ſermonibus aures
Gloria fuſa Probi, quam nec ventura ſilebunt
Luſtra, nec ignota rapiet ſub nube vetuſtas.
Illum fama vehit trans æquora, transque remotas
Tethyos ambages, Atlanteoſque receſſus.
Audiit &, gelido ſi quem Mæotica paſcit
Sub Iove, vel calido ſi quis conjunctus in axe
Naſcentem te, Nile, bibit. virtutibus ille
Fortunam domuit: nunquamque levantibus alte
Intumuit rebus: ſed mens circumflua luxu

23 retruſo *conj. Scal.* recuſſo *ex MSS. Barth.* 29 fata *al.* 33 Ignotam *malit Gron.* obſcura *Baſ.* 35 Atlantidos *Mſ. unde conj. Heinſ.* Atlantiacos. 36 quis Mæotida *al.* 37 convinctos *al.* cognatus *al.*

fratrem cum ponit de ſole ſub horizonte latente, phantaſia eſt ab illa immerſione in Oceanum, quo *retundi* videntur radii, vel *obtundi*. Neque tamen damnare auſim *recuſſo* h. e. repercuſſo, reflexo. Plena luce tantum radiorum fratris ſui Phœbi recutit, ut poſſit illius videri æmula.

25 *Fulva leonis ira* audacius dicta videri poſſit, ſi ſermo eſſet de colore Leonis animalis. Verum meminerimus iram Leonis cœleſtis eſſe in ignea illius vi: fulvum vero etiam eſſe apud Virgilium Aen. 7, 76 ignis, & Tibullum 2, 1, 88 ſiderum epitheton. Itaque *fulva ira* leonis perit ſignificat igneum illum fulgorem ſideris palleſcere.

26 Doctus poëta pictura velut conjungit utramque appellationem ſideris, jam Homeri ætate receptam. Od. E, 272 Ἄρκτον, ἥν καὶ ἅμαξαν ἐπίκλησιν καλέουσι. Fingit noſter geminam figuram: urſam collocat poſt plauſtrum, inter cujus rotas ea emicet.

28 Reſpondet Arateo carmini 589 ξίφεος ἶφι πεποιθώς.

30 *Nimius* hoc ævo in magno gradu rerum etiam laudabilium poni, obſervatum Barthio. Nempe ſic *nimis* & *nimium* ſæpe etiam veteres.

33 *Ignotam nubem* metonymia quadam dixit, quæ ignorantiæ tenebras rebus obducat.

37 *Conjunctus* viciniam notat Nili.

40 *Circumflua luxu mens* eſt conſtituta in affluentia omnium rerum

Ire parat. famuli currum junxere volantem
Impetus, horribiliſque Metus, qui ſemper agentes
Prælia cum fremitu Romam comitantur anhelo,
Sive petat Parthos, ſeu cuſpide turbet Hydaſpen.
Hic ligat axe rotas: hic ſub juga ferrea mittit
Cornipedes, rigidiſque docet ſervire lupatis.
Ipſa, triumphatis qua poſſidet æthera regnis,
Aſſilit, innuptæ ritus imitata Minervæ.
Nam neque cæſariem crinali ſtringere cultu,
Colla nec ornatu patitur mollire retorto;
Dextrum nuda latus, niveos exſerta lacertos,
Audacem retegit mammam, laxumque coërcens
Mordet gemma ſinum. nodus qui ſublevat enſem,
Album puniceo pectus diſcriminat oſtro.
Miſcetur decori virtus, pulcherque ſevero
Armatur terrore pudor, galeæque minaci
Flava cruentarum prætenditur umbra jubarum,
Et formidato clipeus Titana laceſſit

Lumine

79 dominam *Gron.* 81 nectit *al.*

80 *Hydaſpin* Indiæ populi ſymbolum facit: hunc cuſpide haſtæ ſuæ turbat, bello miſcet, dea. Poëtice iſta: an etiam ſat hiſtorice? Certe ab Æmiliano tyranno bellum paratum in Indos memorat Trebellius c. 22: & ab Aureliano triumphatos Vopiſcus c. 33. Sed hæc forte non magis certa, quam quæ de Trajani vel conatibus vel rebus geſtis adverſus Indos memorantur. Vid. Reimarus, immortale literarum decus, ad Dion. 68, 28 §. 176.

81 *Nectit* cum primis editionibus malim, ne quis *mittit ſub juga* nimis proprie accipiat, quaſi de bubus ſermo ſit. *Juga* ſunt tranſverſæ regul[illegible] *ſub* quas, i. ad quas alligantur [illegible]s equi. De illa vi Præpoſitionis *ſub* copioſe dixit Burm. ad Ovid. Met. 1, 89.

84 *Triumphatis regnis* ſunt ablativi cauſæ: Roma poſſidet partem cœli propter triumphata regna orbis terrarum.

85 Non erat quod *Cæſariem* reprehenderet in Roma dea Scaliger, cum Berenicæ Catullus 67, 8 & Virgilius Ge. 4, 337 Nymphis eam dederit. Itaque nec refugit noſter Veneri tribuere 10, 99.

86 *Patitur mollire* ipſum quoque auctoritate Virgilii non caret Aen. 9, 77 *Patiar quemvis durare laborem.* Conf. noſter 15, 265. *Retorto ornatu* alludit ad *torquis* etymon.

89 *Mordet* proprie h. e. uſitate dictum de fibula, quæ laxiorem veſtem colligit & ita facit ſinum. Fibulæ *dens* ipſe aculeus, quo trajecto lacinia continetur.

90 *Diſcriminat nodus pectus*, i. inter utramque mammam deſcendit lorum, a quo pendet gladius.

93 *Cruentarum* i. tinctarum purpureo colore *jubarum*, ſiue criſtæ, umbra

Digitized by Google

Lumine, quem tota variarat Mulciber arte.
Hic, patrius Mavortis amor, fetuſque notantur
Rumulei. pius amnis ineſt, & bellua nutrix.
Electro Tiberis, pueri formantur in auro.
Fingunt æra lupam. Mavors adamante coruſcat.
Jam ſimul emiſſis rapido velocior Euro
Fertur equis. ſtridunt Zephyri, curſuque rotarum
Saucia dividuis clareſcunt nubila ſulcis:
Nec traxere moras, ſed lapſu protinus uno,
Quem poſcunt, tetigere locum; qua fine ſub imo
Anguſtant aditum curvis anfractibus Alpes,
Clauſtraque conjectis ſcopulis duriſſima tendunt,
Non alia reſeranda manu, ſed pervia tantum
Auguſto, geminiſque fidem mentita tyrannis.
Semirutæ turres, avulſaque mœnia fumant.
Creſcunt in cumulum ſtrages, vallemque profundam

97 poſt amnis *vulg.* pius *Heinſ.* 99 Tingunt *vulg.* Pingunt *MS.* 104 uno *al.* fine ſupino *conj. Barth.* 110 tumulum *al. quod placet. cf.* 15, 39. 36, 342, *ubi in ſimili varietate* cumulum *præfert Heinſ.*

umbra flava eſt. Sic bonus pictor in tabula eam repræſentaret. *Minax* fit galea ab ipſo colore & motu criſtæ. *Rubram criſtam* Turno dat Virg. Aen. 9, 50.

94 Lux a clipeo polito repercuſſa ipſis radiis directis ſolis intolerabilior oculis eſt.

96 *Patrius Mauortis amor* in clipeo expreſſus potuit eſſe ipſa præſentia, & geſtu quodam curam puerorum indicante. *Pius amnis*, qui placidus & molliter refluens vitam ſervavit pueris. Tiberinus pater ut ſuos filios recipit natos ex Ilia.

98 *Electro Tiberis* formatur, metallo flaueſcente, quem colorem Tiberi tribuit Horatius.

99 *Tectum tunica Martem adamantina* fecit Hor. 1, 6. 13 i. ferrea in chalybem durata.

102 Conf. 7, 163.

103 *Lapſu uno* non interiuncti, non ſtrigantes, uno protelo.

104 Quis *imus finis* ſit, declarat nomen *aditus*: nec, puto, repugnat narratio Oroſii 7, 35.

106 *Duriſſima clauſtra*, inſuperabilia, *tendunt* Alpes i. objiciunt, opponunt intrantibus.

108 *Gemini tyranni* Eugenius & Arbogaſtes equitum magiſter, quos admiſere fauces, ſed intra illas opprimendos a Theodoſio.

110 *Strages* proprie ſtratorum humi & jacentium cadaverum multitudo.

Digitized by Google

Æquavere jugis. ſtagnant immerſa cruore
Corpora. turbantur permiſto funere manes.
   Haud procul exacto lætus certamine victor
Ceſpite gramineo conſederat, arbore fultus
Acclines humeros. dominum gaviſa coronat
Terra ſuum, ſurguntque toris majoribus herbæ.
Sudor adhuc per membra calet, creberque recurrit
Halitus, & placidi radiant in caſſide vultus.
Qualis letifera populatus cæde Gelonos
Procubat horrendus Getico Gradivus in Hæmo.

Exuvias

112 truduntur *primæ editt.* 117 crebro *al.* 120 horrendum *Heinſ.* arvo *al.*

111 Si legamus *cruorem*, & ultimam vocis ac verſus *m*, quod ſpatio excluderetur, primo transverſa lineola in *e* ſignatam, deinde excidiſſe: *ſtagnant* ſignificationem propriam retinebit, qua ſignificat ſtare facere: *corpora ſtagnant cruorem*, impediunt ne diffluat, ſtare faciunt. *Stagnum*, ubi ſtant aquæ. Quod ſi *cruore* etiam retineamus, licebit ſic explicare, *Corpora cruore immerſa* eum *ſtagnant*. Antiquum lemma c. 21 Sereni Sammonici, cujus varietatem e MSS. profert Keuchenius, fuit, arbitror, *Ad medendam rejectionem cibi, vel ſanguinem ſtagnandum*, ut reſpondeat v. 378 *ſiſtitque cruorem.* Sed ſignificatione neutrali Stat. Theb. 10, 298 *Stagnant nigrantia tabo Gramina* in re plane ſimili, h. e. ſtant denſata, & velut pulti aut glutini inhærentia. Illud quidem modeſtius, quam quod ſubjicit, *Sanguineis nutant tentoria rivis.* Quidni ſic maluiſti Papini, *Sanguineisque natant t. r.* Ceterum ſi quis *ſtagnare* apud Claudianum *corpora* eadem plane ratione velit, ac *gramina* Statii, ille immodeſtiorem faciat, quam mihi, ſeni forte frigido, placere poteſt, poëtam.

112 *Permiſto funere* qui turbari manes potuerint, videndum. Poteſt, Barthio judice, hoc velle poëta, propter multitudinem ſepeliendorum non potuiſſe diſcerni, non ritu funerum inclamari ſingulos, ſed promiſcue modo terra utcunque fuiſſe obruendos. Veniebat in mentem *permulto funere* turbatos inferos metuiſſe, ne magna vis barbarorum, quæ erat cum Eugenio & Arbogaſte, oppugnatum illos veniret. Sed nihil cum varient libri, me ſuſtineo. Si *truduntur manes* placeat, intelligendum fuerit a ſe invicem illos trudi propter turbam ac multitudinem.

115 *Coronat* flores ſub ipſo fundit, quibus coronari poſſit, gramen adeo, cum obſidionalem ex gramine coronam propter pericula ab Eugenio iminentia debeat Theodoſio.

120 *Horrendus* ubique eſt Gradivus, ſed qui *horrendum procubare* poſſit Mars jam ad quietem compoſitus, viderit, qui Heinſianam ex unico codice emendationem tueri volet. Offendit, credo, Heinſium recurrens caſus in *us*: & forte ita cogitavit, ſi horrendum procumbit, quam horrendum ſtabit, pugnabit?

Digitized by Google

Exuvias Bellona levat, Bellona tepentes
Pulvere ſolvit equos, immenſaque cornus in haſtam
Porrigitur, tremuliſque ferit ſplendoribus Hebrum.
Vt ſtetit ante ducem diſcuſſas Roma per auras,
Conſcia ter ſonuit rupes, & inhorruit atrum
Majeſtate nemus. Prior hic, "*O numen amicum,*
Dux ait, *& legum genitrix, longeque regendo*
Circumfuſa polo, conſors adjuncta Tonanti,
Dic agedum, quæ cauſſa viæ? cur deſeris arces
Auſonias, cœlumque tuum? dic, maxima rerum.
Non ego vel Libycos ceſſem tolerare vapores,
Sarmaticoſve pati medio ſub frigore Coros,
Si tu, Roma, velis. pro te quaſcunque per oras
Ibimus, & nulla ſub tenpeſtate timentes
Solſtitio Meroën, bruma temtabimus Iſtrum."
Tum regina refert; "*Non me latet, inclite rector,*
Quam tua pro Latio victricia caſtra laborent,
Nec quod ſervitium rurſus, Furiæque rebelles

A 5 *Edo-*

121 gerit *al.* 122 hoſtem, actam, aſtra *conject.* 125 Concita *al.* tunc ſonuit *vulg.* acri *al.* 126 prior huic *conj. Heinſ.* 131 labores *vulg.* 137 Quod *vulg. male*, quam *pro quantum ex MSS. Heinſ.*

122 Debebat illud modo dicere, defixam eſſe juxta Martem haſtam ſuam. Sed obiter indicat magnitudinem Martis, cui cornus immenſa pro haſta fuerit. Uſum Poëtæ præpoſitionis *in*, declarat Heinſ. ad 3, 152. *Tremuli ſplendores* ſunt imago ſpiculi ſ. ferri haſtæ, in præterfluente Hebro repercuſſa.

124 *Aura* ſ. aër eſt veſtis deorum. Diſputavi hac de re in libello de Animabus Hippocratis, qui habetur in Commentt. Soc. Gotting. To. I §. 2 p. 77 & §. 8 p. 99.

128 *Polus* poëtarum etiam infimam aëris regionem notat, ut Stat. Theb. 5, 748 *ignis poli* eſt aër æſtuoſus. Non facit Claudianus Romam ſolis ac ſiderum potentem; ſed orbis terrarum ſuperficiem, quæ vel opus eſt vel poſſeſſio hominum, illi ſubjicit. Diviſum imperium cum Joue Roma tenet.

130 *Cælum* dei eſt, ubi ille colitur: *Cælo donantur* imperatores per conſecrationem, ut Plin. Pan. c. 11.

132 *Corum* ſ. *Caurum* recte & ordine aſſignat Sarmatiæ, unde verſus Italiam & Conſtantinopolin veniunt *ſemper ſpirantes frigora cauri* Virg. Ge. 3, 356.

135 *Meroe* caput Æthiopiæ obſervationibus Aſtronomorum olim nobilis, quam aliquot gradibus ultra cancri tropicum eſſe, ex umbris colligerent, per quam primum parallelum æquatori circulum ducerent. Vid. Plin. 2, 73.

138 *Servitium* notat Eugenium ex ludimagiſtro humili tyrannum; *furiæ*

Edomitæ paribus ſub te cecidere triumphis.
Sed precor hoc donum cum libertate recenti
Adjicias, ſi vera manet reverentia noſtri.
Sunt mihi pubentes alto de ſemine fratres,
Pignora cara Probi, feſta quos luce creatos
Ipſa meo ſovi gremio. cunabula parvis
Ipſa dedi, cum matris onus Lucina beatum
Solveret, & magnos proferrent ſidera partus.
His ego nec Decios pulchros, forteſve Metellos
Prætulerim: non qui Pœnum domuere ferocem
Scipiadas, Galliſque genus fatale Camillos.
Pieriis pollent ſtudiis, multoque redundant
Eloquio. nec deſidiis, dapibuſve paratis
Indulgere juvat: nec tanta licentia vitæ
Abripit, aut mores ætas laſciva relaxat:
Sed gravibus curis animum ſortita ſenilem
Ignea longævo frenatur corde juventus.
Illis, quam proprium ducunt ab origine, ſortem
Oramus præbere velis, annique futurum
Devoveas venientis iter. non improba poſco.
Non inſueta dabis. domus hoc de more requirit.

Annue.

141 Adiicias *al.* 146 præferrent *al.* præberent *MS.* 147 non Decios *al.* 153 Arripit *al.* aut-relaxat *al.* 159 hæc *al.* hoc ex *MS. Heinſ.*

furiæ rebelles deſignant Arbogaſten. Non ignoro *quod ſervitium*, quam humilis homo, *quæ furiæ*, quam furioſus rebellis &c.

143 *Feſta luce*, auſpicato ad felicitatem Romæ dic.

146 *Sideribus*, peculiariter Lunæ adſignata maturitas & facilitas pariendi.

150 *Redundant* ad flumen eloquentiæ reſpicit: ῥεῖν & ῥήτωρ cognata &c.

151 *Deſidiæ* poterat dicere per legem carminis, & debebat ex lege Grammaticorum: ſed multitudinis nomine diverſa genera a cauſis, ab adjunctis, notat. Nihil mutant in verbis boni Poëtæ ſola metri neceſſitate; ſed metri neceſſitas illis dictat nonnunquam figures fecundi ſenſus: ut homœoteleuton in linguis Europæ hodiernis non exprimit bonis poëtis abſurda carmina, ſed dictat pulchras ſententias.

154 Ablativi *gravibus curis* a voce *ſenilem* pendent; *longævo corde* a *frenatur*.

158 *Devoveas* vehementius dictum pro aſſignes, ad indicandam rei magnitudinem: *iter* indicat ingreſſum & decurſum anni.

Digitized by Google

Annue. ſic nobis Scythicus famuletur Araxes,
Sic Rhenus per utrumque latus: Mediſque ſubactis
Noſtra Semiramiæ timeant inſignia turres;
Sic fluat attonitus Romana per oppida Ganges.„
Ductor ad hæc: “*Optata jubes, ultroque volentem,*
Diva, rogas: non hæc precibus tentanda fuiſſent.
Uſque adeone meam condunt oblivia mentem,
Ut pigeat meminiſſe Probi, quo vindice totam
Vidimus Heſperiam feſſaſque reſurgere gentes?
Ante dabunt hiemes Nilum; per flumina damæ
Errabunt, glacieque niger damnabitur Indus;
Ante Thyeſteis iterum conterrita menſis
Interciſa dies refugos vertetur in ortus,
Quam Probus a noſtro poſſit diſcedere ſenſu.
Dixerat, & velox jam nuntius advolat urbem.
Extemplo ſtrepuere chori, colleſque canoris
Plauſibus impulſi ſeptena voce reſultant.
Lætatur veneranda parens, & pollice docto
Jam parat auratas trabeas, cinctuſque micantes
Stamine:

162 ſtupeant *MS.* 166 condant *conj. Heinſ.* 167 judice *al.* 168 reſ. turres *MS.* 170 piger *conj. Heinſ. & ad flumen refert.* 176 valle *conj. Heinſ. V. N.* 178 currusque *vulg.*

160 *Scythicus Araxes* ab Armenio diverſus, qui aliis Oxus eſt, de quo Cellar. Not. Orb. Ant. T. 2 p. 709. Illuſtravit noſtra ætate Th. Sigfr. Bayerus in Comm. Acad. Petrop. To. I.

162 *Semiramiæ* turres ſunt munimenta Babylonis reliqua, quæ occupare Juliani Imp. ætate votum fuiſſe, alias oſtendi.

163 Non optat Gangen mutare curſum, ſed oppida ad Gangen Romana fieri.

169 *Hiemes dabunt Nilum* h. e. Septentrionalis regio. Nilus non a meridionali plaga fluet, ſed ab oppoſita.

171 *Thyeſteis*, quas Thyeſtæ fratri Atreus appoſuit, filios epulandos patri, a quo facinore ſol avertiſſe oculos a poëtis narratur. Scenam horribilem narrat Seneca Thyeſte Actu 4.

176 Fugit ratio acutiſſimum virum, cum pro *voce* malle ſe ſcriberet *valle*. Septem colles Romæ non valle *reſultant*, ſed *voce ſeptena* quæ allabitur & repellitur. Oblitus erat vir ſummus Virgilii ſui, apud quem Aen. 5, 150 *Pulſi colles clamore reſultant.*

177 *Pollicem* cum nominat poëta, videtur fuſum tribuere Romæ matri, quo fila ducat aurea purpureaque.

178 *Trabeas*, conſulares. V. ad 3, 251. *Cinctus* non auſim ad Gabinum antiquorum cinctum referre: ſed

Stamine: quod molli tondent de ſtipite Seres,
Frondea lanigeræ carpentes vellera ſilvæ:
Et longum tenues tractus producit in aurum,
Filaque concreto cogit ſqualere metallo.
Qualis purpureas præbebat candida veſtes
Numinibus Latona ſuis, cum ſacra redirent
Ad loca nutricis jam non errantia Deli.
Illa feros ſaltus & deſolatarelinquens
Mænala, laſſato certis venatibus arcu,
Phœbus adhuc nigris rorantia tela venenis
Exſtincto Pythone ferens. tunc inſula notos
Lambit amica pedes, ridetque Ægæus alumnis
Lenior, & blando teſtatur gaudia fluctu.
Sic Proba præcipuo natos exornat amictu;
Quæ decorat mundum: cujus Romana poteſtas
Fetibus augetur. credas ex æthere lapſam
Stare pudicitiam, vel ſacro thure vocatam
Junonem Inachiis oculos advertere templis.

Talem

179 cæſpite *al.* 186 feris *conj. Barth. pulchre.* 187 Cretam *pri. editt.* centum *al.*

ſed ad illum conſularem clavum, quem λῶρον dicebant Conſtantinopoli, quo velut circumvolutos videmus in Diptychis.

179 *Serici* ratio adhuc ignota eo tempore, & cum xylino ſ. goſſypio confuſa: Juſtiniani demum ætate innotuit.

182 *Filis* lineis vel laneis ita ſubtilia inducuntur fila metallica, ut *concreta* hæc illis, & velut innata videantur. Illa jam fila lanea *ſqualent* auro, i. aureis velut ſquamis obducta & tecta ſunt.

183 Hinc incipit Poëta blandiri matri conſulum, cujus elogium hic repetemus ex Grut. 352, 6 *Aniciæ Faltoniæ* (*Falconiæ* Boiſſardus, melius) *Probæ, fidei, nobilitatis antiquæ, ornamento Anicianæ familiæ, ſervandæ & docendæ caſtitatis exemplo, conſulum proli, conſulum matri, Anicius Hermogenianus Olybrius V. C. Conſul ordinarius, & Anicia Juliana C. F. ejus devotiſſimi filii dedicarunt.* Doctrinæ illius monimentum exſtant centones Virgiliani, quos ultimum edidit amicus dum viueret meus I. H. Kromayerus, ipſamque in præfatione illuſtravit. Hanc introducit poëta veteri more veſtes a ſe textas ſuis præbere filiis, & tale quid factum olim a Latona in Apolline & Diana ſuis, fingit. Cf. v. 224.

185 Ante hunc partum Latonæ, Delus quæ Ortygia, & Aſterie vocabatur ſtabilem ſedem non habebat, ſed vaga ferebatur in & ſub undis adeo. Vid. Callim. H. in Delum pr.

190 *Ægæus*, deus Ægæi maris, alias impetuoſi & minacis.

195 *Pudicitiæ* deæ ſub imagine cultæ olim Auguſtæ.

196 Ab Inacho fluvio fingat Argivam

Digitized by Google

Talem nulla refert antiquis pagina libris,
Nec Latiæ cecinere tubæ, nec Græca vetuſtas:
Conjuge digna Probo: nam tantum cœtibus exſtat
Femineis, quantum ſupereminet ille maritos:
Ceu ſibi certantes ſexus quid poſſit uterque
Hunc legere thorum. taceat Nereida nuptam
Pelion, duplici fœcundam Conſule matrem,
Felicemque uterum, qui nomina parturit annis:
Vt ſceptrum geſſere manu, membriſque rigentes
Aptavere togas, ſignum dat ſummus hiulca
Nube pater, gratamque facem per inane rotantes
Proſpera vibrati tonuerunt omina nimbi.
Accepit ſonitus curvis Tiberinus in antris,
Ima valle ſedens, arrectiſque auribus hæſit,
Vnde repentinus cœli fragor. ilicet herbis
Pallentes thalamos, & ſtructa cubilia muſco
Deſerit, ac Nymphis urnam commendat herilem.
Illi glauca nitent hirſuto lumina vultu,
Cæruleis infecta notis, reddentia patrem
Oceanum: criſpo denſatur gramine colla.

Vertice

198 Grata *al.* 201-204 *Deſunt in plerisque MSS. & in primis editt. uſque ad Baſil. quales hic ſunt, debentur Clanexio.* 208 tenuerunt omnia *pri. editt.* tenuerunt *etiam Barth. Verbum* tonare *hic illuſtrat Heinſ.* 211 *pro* cœli *quod dedit ex MS. Heinſ.* populi *vulg. unde conjic.* ſcopuli. 212 ſqualentes *conj. Heinſ.* 213 dominam com. *vulg.* 216 denſantur *vulg.*

givam Junonem inſignem non minus quam erat Olympius Jupiter, aut Pallas Attica.

203 *Pelion* nemus (πήλιον ὄρος) in quo celebratæ nuptiæ Thetidos Nerei F. & Pelei, quas canit Catullus.

205 *Sceptrum*, eburnum illud, in quo ſummo aquila: *rigentes togæ* ab auro multo: rigorem indicant etiam imagines in Diptychis, & nummis. Vid. ad 7, 5.

212 *Pallentes* pingit colorem herbarum a nimio humore flaveſcentium.

213 *Urnam* quam ipſe Tiberinus pater alias habet, & inde aquam ſuis cum piſcibus effundit, tradit interea curandam Nymphis, ne ceſſet aquæ fluxus. cf. 3, 134. *Dominam herilem*, quod probat Barthius, nimis ταυτολόγον videtur, nec ſententia ſat bona. Nimis zelotypus vel meticuloſus fuerit Tiberinus, ſi Iliam ſuam nolit ad momentum relinquere: ſed urnæ alia ratio.

Digitized by Google

Vertice luxuriat toto crinalis arundo:
Quam neque fas Zephyris frangi, nec ſole peruſtam
Æſtivo candore mori: ſed vivida frondet
Æquævum complexa caput. taurina levantur
Cornua temporibus raucos ſudantia rivos.
Diſtillant per pectus aquæ. frons hiſpida manat
Imbribus. in liquidos fontes ſe barba repectit.
Palla graves humeros velat, quam neverat uxor
Ilia, percurrens vitreas ſub gurgite telas.
Eſt in Romuleo procumbens inſula Tibri,
Qua medius geminas interfluit alveus urbes
Diſcretas ſubeunte freto, pariterque minantes
Ardua turrigeræ ſurgunt in culmina ripæ.
Hic ſtetit, & ſubitum proſpexit ab aggere votum
Unanimes fratres, juncto ſtipante Senatu
Ire forum, ſtrictasque procul radiare ſecures,
Atque uno bijuges tolli de limine faſces.
Obſtupuit viſu, ſuſpenſaque gaudia vocem
Oppreſſam tenuere diu; mox inchoat ore.
„*Reſpice, ſi tales jactas aluiſſe fluentis,*
Eurota Spartane, tuis. quid protulit æquum
Falſus olor, valido quamvis decernere cæſtu

Norint,

223 reflectit *al.* 225 Illi *al.* 231 junctos *vulg.* cuncta *conj. Barth.* juxta *al.*

219 *Candore*, quo candet ferrum, & inceditur arena: immo, *quo aër ſiccis fervoribus uſtus canduit* Ovid. Met. 1, 120.

220 *Taurina cornua* in fluminum picturis ſolennia, ipſa etiam capita taurorum illis tribuunt. Vid. Spanh. de V. e. P. N. Diſſ. 7 p. 394 ſq. Sed quod *ſudant* rivos hæc etiam cornua, illud giganteum eſt, & noſtro ſolemne: *rauci* a ſono.

223 Quod ſunt *liquidi* fontes ſordibus purgant barbam, pectinisque adeo vice funguntur.

224 Etiam hic uxor marito veſtes texuit. Vid. v. 183.

225 *Vitreæ* telæ, virides colore aqueo.

230 *Aggerem* vocat inſulam, aggeſtione limi in ſtraminibus adhæreſcentis ortam: *votum ſubitum*, rem votis expetitam ſubito contingentem.

231 *Stipante ſenatu*, in proceſſu conſulari, de quo laudatus modo Spanh. diſſ. 12 p. 754 ſqq.

236 Caſtori & Polluci comparat ac præfert fratres Probos.

Digitized by Google

Norint, & ratibus ſævas arcere procellas?
En nova Ledæis ſoboles fulgentior aſtris.
Ecce mei cives: quorum jam Signifer optat
Adventum, ſtellisque parat convexa futuris.
Jam per noctivagos dominetur Olybrius axes
Pro Polluce rubens, pro Caſtore flamma Probini.
Ipſi vela regent. ipſis donantibus auras
Navita tranquillo moderabitur æquore pinum.
Nunc pateras libare deis, nunc ſolvere multo
Nectare corda libet. niveos jam pandite cætus,
Naides, & totum violis prætexite fontem.
Mella ferant ſilvæ. jam profluat ebrius amnis
Mutatis in vina vadis. jam ſponte per agros
Sudent irriguæ ſpirantia balſama venæ.
Currat, qui ſociæ roget in convivia menſæ
Indigenas fluvios, Italis quicunque ſuberrant
Montibus, Alpinasque bibunt de more pruinas:
Vulturnusque rapax, & Nar vitiatus odoro
Sulfure, tardatusque ſuis erroribus Uſens:
Et Phaëthonteæ perpeſſus damna ruinæ
Eridanus, flavæque terens querceta Maricæ
Liris,

248 pangite *al.* cinctus *conj. Scal.* niveo jam plaudite coetu *MS.* 250 fluant *Barth. ex MS.* 259 tenens *vulg.*

239 *Procellas* quod arcent σωτῆρες θεοὶ dicti. Vid. Hor. Car. 1, 3. 2. 1, 12. 25.

241 *Signifer* ſ. Zodiacus, in quo locum accipere præcipuus novorum deorum honos. Vid. Virg. Georg. 1, 32 ſqq. cujus comparatione fit probabilior Heinſii conjectura *aptat Adventu*, i. adventui, *convexa.*

243 *Noctivagos axes* pro ſideribus, ut *igniferos* dixit 17, 275, ut *ſidereos* 34, 35 & 37, 116 *ſuperos*. ſed etiam *aſtriferos* Luca. 9, 5. Videntur poëtæ ſuos *axes* h. e. currus, ſingulis ſtellis tribuere, ut Ovid. Am. 1, 6 *pruinoſos molitur Lucifer axes:* & Triſt. 4, 4. 62 *Pone ſub ejusdem ſideris axe jacent.* ſic noſter 44, 61 *Nitidos ſtupefacta juvencos Luna premit, pigrosque polus non concitat axes:* non de polo arctico loquitur, ſed univerſim de cælo, quod ſtare videtur.

247 *Solvere* poſuit cum reſpectu ad *Lyæum* Bachum, ſolventem curas, & linguam.

250 *Ebrius amnis*, qui poteſt facere ebrios, ut *pallida mors.*

254 Phyſicam rationem ponit: e montium radicibus prodeunt flumina, quæ ſub montibus errare inſtar venarum in animali corpore videntur.

Digitized by Google

Vertice luxuriat toto crinalis arundo:
Quam neque fas Zephyris frangi, nec ſole peruſtam
Æſtivo candore mori: ſed vivida frondet
Æquævum complexa caput. taurina levantur
Cornua temporibus raucos ſudantia rivos.
Diſtillant per pectus aquæ. frons hiſpida manat
Imbribus. in liquidos fontes ſe barba repectit.
Palla graves humeros velat, quam neverat uxor
Ilia, percurrens vitreas ſub gurgite telas.
  Eſt in Romuleo procumbens inſula Tibri,
Qua medius geminas interfluit alveus urbes
Diſcretas ſubeunte freto, pariterque minantes
Ardua turrigeræ ſurgunt in culmina ripæ.
Hic ſtetit, & ſubitum proſpexit ab aggere votum
Unanimes fratres, juncto ſtipante Senatu
Ire forum, ſtrictasque procul radiare ſecures,
Atque uno bijuges tolli de limine faſces.
Obſtupuit viſu, ſuſpenſaque gaudia vocem
Oppreſſam tenuere diu; mox inchoat ore.
„*Reſpice, ſi tales jactas aluiſſe fluentis,*
Eurota Spartane, tuis. quid protulit æquum
Falſus olor, valido quamvis decernere cæſtu

Norint,

223 reflectit *al.* 225 Illi *al.* 231 junctos *vulg.* cuncta *conj. Barth.* juxta *al.*

219 *Candore*, quo candet ferrum, & incenditur arena: immo, *quo aër ſiccis fervoribus uſtus canduit* Ovid. Met. 1, 120.

220 *Taurina cornua* in fluminum picturis ſolennia, ipſa etiam capita taurorum illis tribuunt. Vid. Spanh. de V. e. P. N. Diſſ. 7 p. 394 ſq. Sed quod *ſudant* rivos hæc etiam cornua, illud giganteum eſt, & noſtro ſolemne: *rauci* a ſono.

223 Quod ſunt *liquidi* fontes ſordibus purgant barbam, pectinisque adeo vice funguntur.

224 Etiam hic uxor marito veſtes texuit. Vid. v. 183.

225 *Vitreæ* telæ, virides colore aqueo.

230 *Aggerem* vocat inſulam, aggeſtione limi in ſtraminibus adhæreſcentis ortam: *votum ſubitum*, rem votis expetitam ſubito contingentem.

231 *Stipante ſenatu*, in proceſſu conſulari, de quo laudatus modo Spanh. diſſ. 12 p. 754 ſqq.

236 Caſtori & Polluci comparat ac præfert fratres Probos.

Digitized by Google

Norint, & ratibus ſævas arcere procellas?
En nova Ledæis ſoboles fulgentior aſtris.
Ecce mei cives: quorum jam Signifer optat
Adventum, ſtellisque parat convexa futuris.
Jam per noctivagos dominetur Olybrius axes
Pro Polluce rubens, pro Caſtore flamma Probini.
Ipſi vela regent. ipſis donantibus auras
Navita tranquillo moderabitur æquore pinum.
Nunc pateras libare deis, nunc ſolvere multo
Nectare corda libet. niveos jam pandite cœtus,
Naides, & totum violis prætexite fontem.
Mella ferant ſilvæ. jam profluat ebrius amnis
Mutatis in vina vadis. jam ſponte per agros
Sudent irriguæ ſpirantia balſama venæ.
Currat, qui ſociæ roget in convivia menſæ
Indigenas fluvios, Italis quicunque ſuberrant
Montibus, Alpinasque bibunt de more pruinas:
Vulturnusque rapax, & Nar vitiatus odoro
Sulfure, tardatusque ſuis erroribus Ufens:
Et Phaëthonteæ perpeſſus damna ruinæ
Eridanus, flavæque terens querceta Maricæ

Liris,

248 pangite *al.* cinctus *conj. Scal.* niveo jam plaudite coetu *MS.* 250 fluant *Barth. ex MS.* 259 tenens *vulg.*

239 *Procellas* quod arcent *σωτῆρες θεοὶ* dicti. Vid. Hor. Car. 1, 3. 2. 1, 12. 25.

241 *Signifer* ſ. Zodiacus, in quo locum accipere præcipuus novorum deorum honos. Vid. Virg. Georg. 1, 32 ſqq. cujus comparatione fit probabilior Heinſii conjectura *aptat Adventu*, i. adventui, *convexa.*

243 *Noctivagos axes* pro ſideribus, ut *igniferos* dixit 17, 275, ut *ſidereos* 34, 35 & 37, 116 *ſuperos*. ſed etiam *aſtriferos* Luca. 9, 5. Videntur poëtæ ſuos *axes* h. e. currus, ſingulis ſtellis tribuere, ut Ovid. Am. 1, 6 *pruinoſos molitur Lucifer axes:* & Triſt. 4, 4. 62 *Pone ſub ejusdem ſideris axe jacent.* ſic noſter 44, 61 *Nitidos ſtupefacta juvencos Luna premit, pigrosque polus non concitat axes:* non de polo arctico loquitur, ſed univerſim de cælo, quod ſtare videtur.

247 *Solvere* poſuit cum reſpectu ad *Lyæum* Bachum, ſolventem curas, & linguam.

250 *Ebrius amnis*, qui poteſt facere ebrios, ut *pallida mors*.

254 Phyſicam rationem ponit: e montium radicibus prodeunt flumina, quæ ſub montibus errare inſtar venarum in animali corpore videntur.

Digitized by Google

Liris, & Oebaliæ qui temperat arva Galeſus.
Semper honoratus noſtris celebrabitur undis
Iſte dies: ſemper dapibus recoletur opimis.„
Sic ait, & Nymphæ patris præcepta ſecutæ
Tecta parant epulis: oſtroque infecta coruſco
Humida gemmiferis illuxit regia menſis.
O bene ſignatum fraterno nomine tempus!
O conſanguineis felix auctoribus anne,
Incipe quadrifidum Phœbi torquere laborem.
Prima tibi procedat hiems, non frigore torpens,
Non canas veſtita nives, non aſpera ventis,
Sed tepido calefacta Noto. ver inde ſerenum
Protinus, & liquidi clementior aura FavonI
Pratis te croceis pingat. te meſſibus æſtas
Induat, autumnusque madentibus ambiat uvis.
Omni nobilior luſtro, tibi gloria ſoli
Contigit, exactum nunquam memorata per ævum,
Germanos habuiſſe duces: te cuncta loquetur
Tellus, te variis ſcribent in floribus Horæ,
Longaque perpetui ducent in ſæcula faſti.

260 reparat *al.* 264 peplis *conj. Scal.* 267 annus *vulg.* annæ *Vic.* 271 trepido *al.* 278 inſcribent florib. *conj. Heinſ.*

260 Quid ſibi vult *Oebalia* inter Italiæ regiones? Coloniam Oebaliæ ſ. Laconicæ intelligit circa Tarentum, ubi Galeſus.

266 *Fraterno nomine*, i. fratrum duorum conſulum, quos & *conſanguineos* antiquo more vocat, & *auctores*, quaſi dominos anni, qui nominantur, cum rogatur, quorum ſit annus?

275 *Luſtrum* hic ſane videtur generaliore ſignificatione poni, pro unoquoque temporis intervallo ſ. circuitu. Ceterum quod *ſoli* huic anno fratres contigiſſe conſules, ait poëta, illud e faſtis inductione aliqua refellit Barthius.

278 *Horæ* hic quatuor anni temporum, quædam numina, ſpeciatim veris. Ceterum ſuſpicor, alludere poëtam ad ænigma Virgilianum & *flores inſcriptos nomina regum*, & ominari futurum, ut hujus anni conſules in ipſis quoque floribus ſcripti legantur.

II CL

II
CL. CLAUDIANI
IN RUFINUM
LIBRI I

PRAEFATIO

Phœbeo domitus Python cum decidit arcu,
Membraque Cirrhæo ſudit anhela jugo:
Qui ſpiris tegeret montes, hauriret hiatu
Flumina, ſanguineis tangeret aſtra jubis:
Jam liber Parnaſſus erat, nexuque ſoluto
Cœperat erecta ſurgere fronde nemus.
Concuſſæque diu ſpatioſis tractibus orni
Securas ventis explicuere comas.
Et qui vipereo ſpumavit ſæpe veneno
Cephiſſos liquidis purior ibat aquis.

Omnis

1 concidit *Cujac.* 4 tingeret *Cujac. & al.* tergeret *al.* 5 ſolutum *malit Heinſ.* 7 ſquamoſis *al.* 9 fumavit *Cujac. & al.* 10 nitidis *al.*

Rufini hujus nomina, in quibus valde variatur, ex monimentis illuſtrat Pe. Relandus: honores, Gothofredi Proſopographia Cod. Theodoſiani: res, annales atque hiſtoriæ eccleſiæ & imperii Rom. item Chronologia Codicis Theodoſiani auctore Gothofredo. Nos illis tantum utimur, quæ ad lucem poëtæ verbis fenerandam neceſſaria putamus. Illud modo meminiſſe volumus, qui hos libros legunt, Rufinum Arcadio & Orientis aulæ, Honorio & occidentali imperio Stilichonem a Theodoſio patre præfectos eſſe. V. Zoſimus 4 extr. & 5 pr.

1 Arcere *Python* draco ab oraculo Delphico, quod ad eum diem Themis tenuerat, conatus Apollinem, hujus telis confectus eſt. Apollod. Bibl. 1, 4. 1. Fuit hæc allegoria, arbitror. Quamdiu Themis conſulitur, alio araculo non eſt opus. *Εἷς οἰωνὸς ἄριστος*, auſpicium unum optimum, parere Themidi.

2 *Cirrhæum jugum* memorat ad magnitudinem Draconis ſignandam, qui ad urbem usque maritimam Phocidis extenderetur. Sed ſolent alias etiam poëtæ nominibus extendendis abuti.

7 Illi *tractus* ſunt *ſpiræ* ſ. volumina draconis, quibus circumdediſſe *Parnaſſum* ipſum montem, in quo Delphi, dicitur. Delphorum porro urbem Cephiſſus perfluebat.

Digitized by Google

Omnis, Io Pæan, regio ſonat: omnia Phœbum
Rura canunt. Tripodas plenior aura rotat.
Auditoque procul Muſarum carmine ducti,
Ad Themidis coëunt antra ſevera Dei.
Nunc alio Domini telis Pythone peremto
Convenit ad noſtram ſacra caterva lyram,
Qui ſtabilem ſervant Auguſtis fratribus orbem,
Juſtitia pacem, viribus arma regunt.

12 notat *Vic.* & *Vien.* 13 dulci *vulg.* docti *Baſ.*
14 ſonora *conj. Heinſ.* deæ *al.* dei *etiam Cujac.*

11 *Io Pæan!* Hæc ipſa tum primum orta gratulatio, qua deinde in victoriis & triumphis omnibus vſi ſunt, & epinicia omnia Pæanas dixere. Callim. in Apoll. 97 *Ἰὴ ἰή, παιῆον ἀκούομεν, οὕνεκα τοῦτο Δελφός τοι πρώτιστον ἐφύμνιον εὕρετο λαός.*

12 Difficile forte dictu fuerit, quomodo *rotet aura tripodas.* Et tamen non inſanit noſter etiam cum poëtice furit. Utrum ſolebat Pythia in illo ſuo furore cum ipſo, cui inſidebat, tripode circumagi, idque vaporibus ex antro ſurgentibus tribuebant? Alias quidem per furorem circumagi homines & rotari conſtat, unde Bacchum *Baſſaridum rotatorem* vocat Stat. Silv. 2,7.7 ubi vid. Barth. An auram ita vehementem antro prorupiſſe ſignificat, quæ tripodas impoſitos everteret? Prima exemplaria habent *notat.* An hoc vult, notabiles reddit, & oſtendit, hic divinum quid eſſe?

14 Dii conveniunt gratulandi cauſa ad Apollinem, invitati a Muſis: nunc, alio Pythone, Rufino Imperatoris telis peremto, noſter poëta invitat principes Senatus Ro. ad gratulandum.

III CL

III

CL. CLAUDIANI
IN RUFINUM
LIBER I

Sæpe mihi dubiam traxit ſententia mentem,
Curarent Superi terras, an nullus ineſſet
Rector, & incerto fluerent mortalia caſu.
Nam cum diſpoſiti quæſiſſem fœdera mundi,
Præſcriptoſque mari fines, anniſque meatus,
Et lucis noctiſque vices: tunc omnia rebar
Conſilio firmata Dei, qui lege moveri
Sidera, qui fruges diverſo tempore naſci,
Qui variam Phœben alieno juſſerit igni
Compleri, Solemque ſuo: porrexerit undis
Litora: tellurem medio libraverit axe.
Sed cum res hominum tanta caligine volvi
Adſpicerem, lætoſque diu florere nocentes,
Vexarique pios: rurſus labefacta cadebat
Relligio, cauſſæque viam non ſponte ſequebar
Alterius, vacuo quæ currere ſemina motu

3 an certo *Cujac. ad Baſ.* 5 maris *vulg.* annique *vulg.* amnisque *al.* annoque *al.* 6 luci noctique *conj. Heinſ.* 16 vano *Cujac. ad Baſ.*

4 *Fœdera mundi* eleganti translatione notant conſtantem illam velut ex compacto cæleſtium corporum revolutionem: de qua Manil. 3, 55 *Staretque æterno religatus fœdere mundus.* Sic *Parcarum fœdere cautum eſt* Ovid. Met. 5, 532. Cf. infra v. 65.

9 *Variam Phœben*, phaſes mutantem ſingulis momentis: tum *alieno igni:* non dimittit facile noſter philoſophandi occaſionem.

11 Etiam hoc pulchre dictum ad philoſophiam: ut æquabilis ſit motus circa axem, librata debet eſſe moles illi circumfuſa. Vid. ad 1, 1. it. 8, 286.

15 *Cauſam* vel *viam cauſæ* adeo, ponit, tanquam de factione in rep. ſermo eſſet, pro ſecta.

16 *Semina* ſolemne nomen, quo atomos Epicureas & elementa appellare ſolet Lucretius: his tribuit *motum vacuum* intell. rationis, ſolique adeo caſui debitum.

Affirmat, magnumque novas per inane figuras
Fortuna, non arte, regi: quæ Numina ſenſu
Ambiguo vel nulla putat, vel neſcia noſtri.
Abſtulit hunc tandem Rufini pœna tumultum,
Abſolvitque Deos. jam non ad culmina rerum
Injuſtos creviſſe queror. tolluntur in altum,
Ut lapſu graviore ruant. Vos pandite vati
Pierides, quo tanta lues eruperit ortu.
Invidiæ quondam ſtimulis incanduit atrox
Alecto, placidas late cum cerneret urbes.
Protinus infernas ad limina tetra ſorores,
Concilium deforme, vocat. glomerantur in unum
Innumeræ peſtes Erebi, quaſcumque ſiniſtro
Nox genuit fetu: nutrix Diſcordia belli,
Imperioſa Fames, leto vicina Senectus,
Impatienſque ſui Morbus, Livorque ſecundis
Anxius, & ſciſſo mœrens velamine Luctus,
Et Timor, & cæco præceps Audacia vultu,

Et

18 cenſet *marg. Baſ.* 19 Ambigua *marg. Baſ. pro* noſtri *quidam* veri. 27 ſæua *Baſ. marg.* 30 nutriit *Cujac. ad Baſ. conf. ad* 20, 433.

19 Nempe ad rem ipſam & cauſam religionis nihil intereſt, nullum quis putet deum eſſe, an non curare eum res humanas. Qui *cenſet Ambigua* ſcripſit, ille fluctuantem inter tres ſententias facit poëtam, aut Numina eſſe incerta, dubium eſſe, an ſint Dii, aut nullos omnino eſſe Deos, aut, ſi ſint, non curare res humanas. Cæſura ſecundæ regionis excuſat ultimam brevem in *Ambigua*

24 *Lues* magna emphaſi dicitur, de his, qui non pro ſe tantum mali ſunt, ſed mala ſua transfundunt in alios. Sic λοιμὸν & *peſtem* paſſim ponunt ſcriptores optimi.

27 *Sorores*, furias, non anguſta illa & propria ſignificatione, ſed quidquid angere & vexare ſolet homines.

29 *Erebum* patrem facit, *Noctem* vero matrem: *fetu*, q. d. fecundatione, ſemine fecundo. Exprimit verſum Heſiodi Theog. 125 Νὺξ τέκε κυσσαμένη, Ἐρέβει φιλότητι μιγεῖσα. Candidatos poëſeos jubeam in toto hoc concilio notare epitheta & picturas. Eſt hic locus inter pulcherrimos, qui ad pictorem etiam formandum utilis eſſe poteſt.

33 *Sciſſo velamine* pingit poëta luctum in ſe ſævientem, in comas, in pectus, in veſtes denique, quod ultimum etiam ficti luctus ſymbolum fecit Oriens. Morem lacerandarum veſtium Græcis Romaniſque etiam ſolemnem hic oſtendit Barthii diligentia. *Mœrens lacera palla Concordia* eſt Petro. c. 124.

Digitized by Google

Et Luxus populator opum, quem ſemper adhærens
Infelix humili greſſo comitatur Egeſtas,
Fœdaque Avaritiæ complexæ pectora matris,
Inſomnes longo veniunt examine Curæ.
Complentur vario ferrata ſedilia cœtu,
Torvaque collectis ſtipatur Curia monſtris.
Alecto ſtetit in mediis. vulguſque tacere
Juſſit, & obſtantes in tergum reppulit hydros,
Perque humeros errare dedit: tum corde ſub imo
Incluſam rabidis patefecit vocibus iram.
„Siccine tranquillo produci ſæcula curſu,
Sic fortunatas patiemur vivere gentes?
Quo nova corrumpit noſtros clementia mores?
Quo rabies innata perit? quid inania proſunt
Verbera? quid facibus nequiquam cingimur atris?
Heu nimis ignavæ, quas cælo Iupiter arcet,
Theudoſius terris. en aurea naſcitur ætas.
En proles antiqua redit. Concordia, Virtus,
Cumque Fide Pietas alta cervice vagantur,
Inſignemque canunt noſtra de plebe triumphum.

35 cui *vulg.* 37 viſcera *al.* 38 ex ordine *ad Baſ. Cuj.* 39 ſecreta *MS.* 40 Totaque *Baſ. marg.* Tetraque *Cuj. ad Baſ.* 41 medio *al.* vultuque *ad Baſ. Cuj.* 42 angues *vulg.* 44 faucibus *Cujac. ad Baſ* 47 Quæ noua *vulg.* corripuit *al.* 49 accingimur *MS.*

39 *Ferrata ſedilia* eſſe poſſunt, in quibus dure ſedetur, ut *Ferrei Eumenidum thalami* Aen. 6, 280. Sed neque *ſecreta* h. e. ſeparata a ſe invicem damnare auſim.

42 Componit ſe ad orandum: hydri quos pro capillis habet ne vagi circa ipſum os dicenti obſtrepant, illos reiicit. Sic *Bellona* 20, 111 *pingues ſtragibus hydros pectit.*

47 *Quo* h. e. quorſum, quo usque. Sic dedit ex MS. Heinſius. Non diſſimulo tamen, *Quæ* vel ob facilitatem, vel ob varietatem mihi magis placere. *Quæ, quo, quid?*

48 *Inania verbera*, quibus aëra tantum cædimus, & ventilamus faces.

51 Feliciſſima adulatio, Jupiter cælo furias & mala arcet, Imperator prohibet terris. *Diviſum imperium cum Iove Cæſar habet.*

53 *Alta cervice*, erectæ, nihil metuentes, deſpicientes malos.

Affirmat, magnumque novas per inane figuras
Fortuna, non arte, regi: quæ Numina ſenſu
Ambiguo vel nulla putat, vel neſcia noſtri.
Abſtulit hunc tandem Rufini pœna tumultum,
Abſolvitque Deos. jam non ad culmina rerum
Injuſtos creviſſe queror. tolluntur in altum,
Ut lapſu graviore ruant. Vos pandite vati
Pierides, quo tanta lues eruperit ortu.
Invidiæ quondam ſtimulis incanduit atrox
Alecto, placidas late cum cerneret urbes.
Protinus infernas ad limina tetra ſorores,
Concilium deforme, vocat. glomerantur in unum
Innumeræ peſtes Erebi, quaſcumque ſiniſtro
Nox genuit fetu: nutrix Diſcordia belli,
Imperioſa Fames, leto vicina Senectus,
Impatienſque ſui Morbus, Livorque ſecundis
Anxius, & ſciſſo mœrens velamine Luctus,
Et Timor, & cæco præceps Audacia vultu,

Et

18 cenſet *marg. Baſ.* 19 Ambigua *marg. Baſ. pro* noſtri *quidam* veri. 27 ſæua *Baſ. marg.* 30 nutriit *Cujac. ad Baſ. conf. ad* 20, 435.

19 Nempe ad rem ipſam & cauſam religionis nihil intereſt, nullum quis putet deum eſſe, an non curare eum res humanas. Qui *cenſet Ambigua* ſcripſit, ille fluctuantem inter tres ſententias facit poëtam, aut Numina eſſe incerta, dubium eſſe, an ſint Dii, aut nullos omnino eſſe Deos, aut, ſi ſint, non curare res humanas. Cæſura ſecundæ regionis excuſat ultimam brevem in *Ambigua*

24 *Lues* magna emphaſi dicitur, de his, qui non pro ſe tantum mali ſunt, ſed mala ſua transfundunt in alios. Sic *λοιμὸν* & *peſtem* paſſim ponunt ſcriptores optimi.

27 *Sorores*, furias, non anguſta illa & propria ſignificatione, ſed quidquid angere & vexare ſolet homines.

29 *Erebum* patrem facit, *Noctem* vero matrem: *fetu*, q. d. fecundatione, ſemine fecundo. Exprimit verſum Heſiodi Theog. 125 Νὺξ *τέκε κυσσαμένη, Ἐρέβει φιλότητι μιγεῖσα.* Candidatos poëſeos jubeam in toto hoc concilio notare epitheta & picturas. Eſt hic locus inter pulcherrimos, qui ad pictorem etiam formandum utilis eſſe poteſt.

33 *Sciſſo velamine* pingit poëta luctum in ſe ſævientem, in comas, in pectus, in veſtes denique, quod ultimum etiam ficti luctus ſymbolum fecit Oriens. Morem lacerandarum veſtium Græcis Romaniſque etiam ſolemnem hic oſtendit Barthii diligentia. *Mœrens lacera palla Concordia* eſt Petro. c. 124.

Digitized by Google

Et Luxus populator opum, quem ſemper adhærens
Infelix humili greſſo comitatur Egeſtas,
Fœdaque Avaritiæ complexæ pectora matris,
Inſomnes longo veniunt examine Curæ.
Complentur vario ferrata ſedilia cœtu,
Torvaque collectis ſtipatur Curia monſtris.
Alecto ſtetit in mediis. vulguſque tacere
Juſſit, & obſtantes in tergum reppulit hydros,
Perque humeros errare dedit: tum corde ſub imo
Incluſam rabidis patefecit vocibus iram.
„Siccine tranquillo produci ſæcula curſu,
Sic fortunatas patiemur vivere gentes?
Quo nova corrumpit noſtros clementia mores?
Quo rabies innata perit? quid inania proſunt
Verbera? quid facibus nequiquam cingimur atris?
Heu nimis ignavæ, quas cælo Iupiter arcet,
Theudoſius terris. en aurea naſcitur ætas.
En proles antiqua redit. Concordia, Virtus,
Cumque Fide Pietas alta cervice vagantur,
Inſignemque canunt noſtra de plebe triumphum.

35 cui *vulg.* 37 viſcera *al.* 38 ex ordine *ad Baſ. Cuj.* 39 ſecreta *MS.* 40 Totaque *Baſ. marg.* Tetraque *Cuj. ad Baſ.* 41 medio *al.* vultuque *ad Baſ. Cuj.* 42 angues *vulg.* 44 faucibus *Cujac. ad Baſ* 47 Quæ noua *vulg.* corripuit *al.* 49 accingimur *MS.*

39 *Ferrata ſedilia* eſſe poſſunt, in quibus dure ſedetur, ut *Ferrei Eumenidum thalami* Aen. 6, 280. Sed neque *ſecreta* h. e. ſeparata a ſe invicem damnare auſim.

42 Componit ſe ad orandum: hydri quos pro capillis habet ne vagi circa ipſum os dicenti obſtrepant, illos reiicit. Sic *Bellona* 20, III *pingues ſtragibus hydros pectit.*

47 *Quo* h. e. quorſum, quo usque. Sic dedit ex MS. Heinſius. Non diſſimulo tamen, *Quæ* vel ob facilitatem, vel ob varietatem mihi magis placere. *Quæ, quo, quid?*

48 *Inania verbera*, quibus aëra tantum cædimus, & ventilamus faces.

51 Feliciſſima adulatio, Jupiter cælo furias & mala arcet, Imperator prohibet terris. *Diviſum imperium cum Iove Cæſar habet.*

53 *Alta cervice*, erectæ, nihil metuentes, deſpicientes malos.

Digitized by Google

Pro dolor, ipſa mihi liquidas delapſa per auras
Juſtitia inſultat, vitiiſque a ſtirpe reciſis
Elicit oppreſſas tenebroſo carcere leges.
At nos indecores longo torpebimus ævo,
Omnibus ejectæ regnis? agnoſcite tandem
Quid Furias deceat, conſuetas ſumite vires;
Conventuque nefas tanto decernite dignum.
Jam cupio Stygiis invadere nubibus aſtra,
Jam flatu violare diem, laxare profundo
Frena mari, ruptis fluvios immittere ripis,
Et rerum vexare fidem.„ Sic fata cruentum
Mugiit, & tortos ſerpentum erexit hiatus,
Noxiaque effudit concuſſo crine venena.
Anceps motus erat, vulgi pars maxima bellum
Indicit Superis: pars Ditis jura tuentur.
Diſſenſuque alitur rumor. ceu murmurat alti
Impacata quies pelagi, cum flamine fracto
Durat adhuc ſævitque tumor, dubiumque per æſtum
Laſſa recedentis fluitant veſtigia venti.
  Improba mox ſurgit triſti de ſede Megæra,
Quam penes inſani fremitus, animique profanus
Error,

55 Pro pudor *MS.* 57 e carcere *vulg.* 64 dimittere *Cujac. ad Baſ.* 65 laxare *vulg.* lapſare, laſſare, turbare, luxare *al.* 66 totos *vulg.* 69 tuetur *al.* verentur *it.* veretur *al.* 71 flumine *Baſ. marg. it. Guelf.*

56 *Juſtitia,* Aſtræa, virgo cæleſtis, quæ homines terrasque reliquit ſub ætatem æneam. Conf. v. 338 ſq Utitur hoc nomine ipſe Virg. Georg. 2, 474. *Elicit* picturam habet blando nutu evocantis, & confirmantis cunctantem.

63 *Flatu violare diem* afflatu peſtilente aëra meridianum inficere.

65 *Rerum fidem vexare* eſt illa *federa mundi,* de quibus ad v. 4 violare, turbare totam rerum naturam, ut nihil jam certi ſit in prædictionibus aſtronomorum. Vexandi verbum familiare noſtro. *Cruentum mugiit,* horribili emphaſi: raſit mugitu guttur, ut ſanguis ſequeretur. *Erexit ſerpentum hiatus,* ut eriguntur & horrent pili vehementer iratis animalibus, gallis gallinaceis, canibus &c.

66 *Tortos hiatus,* qui ſunt in MSS. intelligam de vi quadam & velut convulſione.

69 Alii igitur inferre bellum volunt, alii modo defendere.

75 *Profanus,* impius, religionem violans, ut mox apparebit.

Digitized by Google

Error, & undantes ſpumis furialibus iræ.
Non niſi quæſitum cognata cæde cruorem,
Illicitumve bibit, patrius quem fuderit enſis,
Quem dederint fratres. hæc terruit Herculis ora,
Et defenſores terrarum polluit arcus:
Hæc Athamantheæ direxit ſpicula dextræ:
Hæc Agamemnonios inter bacchata penates
Alternis luſit jugulis: hac auſpice tedæ
Oedipoden matri, natæ junxere Thyeſten.
Quæ tunc horriſonis effatur talia dictis.
„Signa quidem, o ſociæ, Divos attollere contra
Nec fas eſt, nec poſſe reor: ſed lædere mundum
Si libet, & populis commune intendere letum,
Eſt mihi prodigium cunctis immanius hydris,
Tigride mobilius feta, violentius Auſtris
Acribus, Euripi refluis incertius undis
Rufinus. quem prima meo de matre cadentem
Suſcepi gremio. reptavit parvus in iſto

80 Hæc def. *vulg.* artus *conj. Cujac.* 85 intra *conj. Heinſ.* 86 o *omittunt MSS.* 89 natis *MS. quod placet Heinſio.* 90 velocius *Baſ.* 91 Acrius Harpyis *vulg.* hirpys *Vic. Pro* refluis, fulvis *it.* flavis *al.* 93 raptavit *al.*

79 *Terruit Herculis ora*, & ipſum in furorem concitavit. per quem uxorem & liberos interfecit. Vid. Sen. Her. Fur. a v. 940. Vbi tamen nihil de Megæra.

81 *Spicula*, quibus interfecit Athamas furioſus Learchum filium, deſignaturus idem ſcelus niſi fugiſſet in Palæmone, & illius Ino matre. Tiſiphonæ tribuit injectum Athamanti furorem Ovid. Met. 4, 473.

82 Agamemnona interficit Clytæmneſtra uxor, hanc ulciſcendi patris cauſa filius Oreſtes.

85 De Oedipo Jocaſtæ filio ac deinde marito, Tragœdiæ plenæ ſunt. Aegiſtho glorianti, ſe eſſe filium Thyeſtæ, Clytæmneſtra acute reſpondet, Sen. Agam. 293 *Si parum eſt, adde & nepos.* De his Thyeſtæ cum Pelopea filia nuptiis, unde natus eſt Aegiſthus, Servius interpretatur Virg. Aen. 6,623. *Hic thalamum invaſit natæ.*

87 *Mundum* pro humano genere ponere, videntur a ſacris ſcriptoribus didiciſſe reliqui.

90 *Tigris feta* raptos catulos quam horribili celeritate perſequatur, oſtendit Plin. 8, 18 ſ. 25. Vid. infra v. 229.

Sæpe ſinu, teneroque per ardua colla volutus
Ubera quæſivit fletu, linguiſque triſulcis
Mollia lambentes finxerunt ora ceraſtæ.
Meque etiam tradente dolos, artemque nocendi
Et didicit ſimulare fidem, ſenſuſque minaces
Protegere, & blando fraudem prætexere riſu,
Plenus ſævitiæ, lucrique cupidine fervens.
Non Tarteſſiacis illum ſatiarit arenis
Tempeſtas pretioſa Tagi, non ſtagna rubentis
Aurea Pactoli: totumque exhauſerit Hermum,
Ardebit majore ſiti. quam fallere mentes
Doctus, & unanimos odiis turbare ſodales!
Talem progenies hominum ſi priſca tuliſſet:
Pirithoum fugeret Theſeus; offenſus Oreſtem
Deſereret Pylades; odiſſet Caſtora Pollux.
Ipſa quidem fateor vinci, rapidoque magiſtram
Prævenit ingenio: nec plus ſermone morabor.
Solus habet quidquid ſcelerum poſſedimus omnes.
Hunc ego, ſi veſtræ res eſt accommoda turbæ,
Regalem ad ſummi producam principis aulam.
Sit licet ille Numa gravior, ſit denique Minos;
Cedet, & inſidiis noſtri flectetur alumni.„

Orantem ſequitur clamor, cunctæque profanas
Porrexere manus, inventaque triſtia laudant.

Illa,

94 tenero perque *editt. primæ, & placebat Heinſio.* 95 Oſcula *MSS.* 96 membra *al.* 97 Meme etiam *conj. Heinſ.* artesque *al.* 98 Edidicit ſimulare *al.* 101 ſatiarit *MSS. recte* ſatiaret *al.* 106 hominem *al.* 109 rabidoque *al.* rapido *etiam Cujac. ad Baſ.* 113 perducam *vulg.*

96 *Ceraſtæ, angues, hydri, ſerpentes* promiſcue de Furiarum crinibus apud poëtas. Prudent. Hamartig. 135 Dei Marcionis *adlambunt ora ceraſtæ.*

102 *Tempeſtas*; quæ turbatis arenis prorutas micas oſtendat.

103 *Totum Hermum* dicit, hic enim recipit Pactolum & Hyllum, quod docet Strabo 13 p. 430. Conf. noſter 1, 53. 18, 214.

107 Paria amicorum conjunctiſſima nominat.

111 *Poſſedimus*, κεκτήμεθα. Præſens exactum.

113 *Producam*, proprie, de eo qui per gradus procedit, & augetur paullatim honoribus.

Digitized by Google

Illa, ubi cæruleo veſtes connexuit angue,
Nodavitque adamante comas, Phlegethonta ſonorum,
Poſcit, & ambuſto flagrantis ab aggere ripæ
Ingentem piceo ſuccendit gurgite pinum,
Pigraque veloces per Tartara concutit alas.
Eſt locus, extremum qua pandit Gallia litus

119 Nodatamque ad. comam *MS.*

118 *Angue* igitur pro cingulo utitur.

119 *Adamanta* etiam hic ferrum intelligo, duræ neceſſitatis ſymbolum. Deinde *poſcit Phlegethonta* (a Phlegethonte) *pinum, & accendit*, ut Ceres ab Aetna cum filiam quærit: confert utramque ipſe noſter 36, 386 ſq. Dat *aggerem* Phlegethonti altum, ne evagata flamma vaſtet omnia.

123 Etiam hic agnoſcere licet doctrinam & ingenium poëtæ, qui Rufinum ut ab Acheronte excitet, ponit aditum illum ad inferos Homericum fuiſſe in extrema Gallia, patria Rufini. Qui inſpexerit Odyſſ. K, 504 imperia Circes, & Λ, 13 Ulyſſis obſequium, ille Oceani ῥοῶν ſ. fluctuum mentionem inveniet, præter ea nihil. Sed Ω, 11 ubi de eadem re, λευκάδα πέτραν adjungit. Hanc *albam petram* Albion ſuam intelligebat Barneſius, qua de re jam diſputarat acriter ad Euripidæ Helenam v. 1692. Favet illi, in primis autem huic poëtæ noſtri fictioni favet, fabula, de litoris Gallici incolis piſcatoribus Francorum imperio ſubjectis, trajicere animas e Gallia in Britanniam conſuetis, quam refert Tzetzes ad Lycophr. 1200, *Λέγουσι δὲ τὰς τῶν ἀποθνησκόντων ψυχὰς ἐκεῖσε διακομίζεσθαι.* Nimis jucunda eſt fabula, & multos arbitror fore, qui hæc legent, quibus non ſit ad manus Lycophronis ſcholiaſtes. Itaque non piget locum adſcribere. Ita igitur pergit: *Παρὰ γὰρ τὴν ἀκτὴν τοῦ Ὠκεανοῦ τοῦ παρὰ τὴν Βρεττανίαν ταύτην νῆσον ἰχθυοθῆραι ἄνθρωποι, κατοικοῦσιν. ὑπήκοοι μὲν Φράγγοις, φόρον δὲ μὴ τελοῦντες αὐτοῖς, διὰ τὸ παραπέμπειν τὰς τῶν τελευτώντων ψυχὰς, ὥς φασιν. Οὗτοι γὰρ ἀπελθόντες ἐν ταῖς τῶν* (ita habent libri, ſed *τῶν* videtur delendum) *ἑαυτῶν οἰκίαις περὶ ἑσπέραν καθεύδουσιν. ἀρασσομένων δὲ μετὰ μικρὸν αἰσθάνονται τῶν θυρῶν, καὶ φωνῆς ἀκούουσιν ἐπὶ τὸ ἔργον καλούσης αὐτούς. ἀναστάντες δὲ πρὸς τὸν αἰγιαλὸν βαδίζουσιν, οὐκ εἰδότες ποία ἄγει αὐτοὺς ἀνάγκη. ὁρῶσι δὲ ἀκάτας παρεσκευασμένας, ἀλλ᾽ οὐ τὰς αὐτῶν, κενὰς μέντοι ἀνθρώπων, ἐν αἷς εἰσελθόντες κωπηλατοῦσι, καὶ αἰσθάνονται βάρους τῶν πλοίων, ὡς ἐξ ἐπιβατῶν, οὐδένα δὲ ὁρῶσι· ῥοπῇ δὲ μιᾷ καταίρουσιν εἰς τὴν Βρεττανίαν νῆσον, μόλις ὅτε χρῶνται ταῖς ἰδίαις ναυσὶ μοχθημέρῳ καταίραι δυνάμενοι. Καταίραντες δὲ πρὸς τὴν νῆσον πάλιν οὐδένα ὁρῶσι, φωνῆς δὲ ἀκούουσι τῶν δῆθεν ὑποδεχομένων τοὺς αὐτοὺς ἐπιβάτας, ἀπαριθμούντων αὐτοὺς καὶ πατρόθεν καὶ μητρόθεν, ἔτι δὲ καὶ ἐξ ἀξίας, καὶ τέχνης καὶ ὀνόματος τῶν καθ᾽ ἕνα καλούντων. οἱ δὲ τούτων δῆθεν ἀποφορτισάμενοι, πάλιν ἐλαφροτέροις τοῖς σκάφεσι, μιᾷ ῥοπῇ πρὸς τὰς οἰκίας αὐτῶν ὑποστρέφουσιν* Video hanc narrationem omnibus prope verbis contractam ex narratione Procopii Gothic. 4, 20 qui non omnino veram ſibi videri, ait, ſed tamen acceptam a viris innumerabilibus, *οἳ δὴ τῶν μὲν πρασσομένων αὐτουργοὶ, τῶν δὲ λόγων αὐτήκοοι ἰσχυρίζοντο γεγονέναι.* Ipſe eo inclinat, ut velit *ἐς ὀνειρώδη τινὰ δύναμιν ἀποκεχωρῆσθαι τὰ θρυλλούμενα*, reſolvi ea,

Digitized by Google

Oceani prætentus aquis, ubi fertur Ulyſſes
Sanguine libato populum moviſſe ſilentem.
Illic umbrarum tenui ſtridore volantum
Flebilis auditur queſtus. ſimulacra coloni
Pallida defunctasque vident migrare figuras.
Hinc Dea proſiliit, Phœbique egreſſa ſerenos
Infecit radios, ululatuque æthera rupit
Terrifico. ſenſit ferale Britannia murmur,
Et Senonum quatit arva fragor, revolutaque Tethys
Subſtitit, & Rhenus projecta torpuit urna.
Tunc in canitiem mutatis ſponte colubris
Longævum mentita ſenem, rugisque ſeveras
Perſulcata genas, & ficto languida paſſu,
Invadit muros Eluſæ, notiſſima dudum
Tecta petens, oculisque diu liventibus hæſit,
Pejorem mirata virum. tunc talia fatur.
"*Otia te, Rufine, juvant? fruſtraque juventæ*
Conſumis florem patriis inglorius arvis?
Heu neſcis quid fata tibi, quid ſidera donent,
Quid fortuna paret. toti dominabere mundo,
Si parere velis. artus ne ſperne ſeniles.

Nam-

124 quo fertur *vulg.* 125 ſilentum *vulg.* 127 auditu *al.* 128 mugire *MS.* catervas *al.* 133 unda *al. Cf.* 1, 213. urna *etiam Baſ. marg.* 142 debent, dedent, ſpondent *al.*

quæ feruntur, in vim aliquam ſomnificam. Non male forte: ut miſerarum ſagarum phænomena ad ſopores & ſomnia quidam referunt. Nos Claudiano hoc præſtandum putabamus, ut non ſine cauſa aut ἀφορμῇ finxiſſe inferos in extrema Gallia videretur. Qui voluerit ultra progredi, ille forte S. Patricii apud Hibernos purgatorium, & alterum Brendani apud Hibernos, hinc orta reperiet. Sed huc opus fuerit aliis auctoribus, quam Antverpienſibus Bollandiſtis, valde alioquin moderatis a. d. XVII Martii, in appendice vitæ S. Patricii §. 5 p. 587 ſq.

126 *Tenui ſtridore*, τρίζουσαι, ut eſt Odyſſ. Ω, 5 & 7.

137 *Eluſæ* Novempopuloniæ urbis, hod. *Euſe en Gaſcogne*, ut placet Barthio: nec aliter Cl. Weſſelingius ad Itiner. Hieroſ. p. 550. *Notiſſima* Megæræ ſunt tecta Rufini, quicum ſæpe habitaret. Vehemens illud præſertim, *Peiorem mirata virum*, intell. *ſe*.

142 *Fata*, *ſidera*, *fortuna* eandem rem notat diverſo reſpectu. Megæra induit perſonam veteris Magi, Chaldæi, Mathematici.

Digitized by Google

Namque mihi magicæ vires, ævique futuri
Præſcius ardor ineſt. novi, quo Theſſala cantu
Eripiat lunare jubar, quid ſigna ſagacis
Ægypti valeant, qua gens Chaldæa vocatis
Imperet arte Deis. nec me latuere fluentes
Arboribus ſucci, funeſtarumque poteſtas
Herbarum, quidquid letali gramine pollens
Caucaſus, & Scythicæ vernant in carmina rupes,
Quas legit Medea ferox, & callida Circe.
Sæpius horrendos Manes ſacrisque citavi
Nocturnis Hecaten, & condita funera traxi
Carminibus victura meis, multosque canendo,
Quamvis Parcarum reſtarent fila, peremi.
Ire vagas quercus, & fulmen ſtare coëgi,
Verſaque non prono curvavi flumina lapſu
In fontes reditura ſuos. neu vana locutum

Me

147 Deripiat *conj. Heinſ.* 151 germine *al.* carmine *etiam margo Baſ.* 152 gramine *it.* gramina *al.* 154 *pro* manes, latices *margo Baſ.* litavi *vulg. ante Claver. cui debetur* citavi. levavi, litando, litatis *al.* citatam *conj. Heinſ.* 158 fulmina, flumina, flamina *al.* 159 repreſſi- curſu *margo Baſ.*

147 *Eripere* lunæ ſuam lucem recte dicitur Saga Theſſala. Sed tamen bene obſervatum Heinſio, præpoſitionem *de* hac in re familiarem eſſe poëtis, ut Hor. Epod. 5, 46 *Lunamque cælo deripit:* & 17, 5 *Refixa cælo devocare ſidera:* & v. 78 *Deripere lunam polo. Signa*, characteres magici, ex hieroglyphicis illis forte orti.

149 *Imperet*, pulchre. Nam verbis imperioſis & minacibus utuntur interdum magi. Cui non notus titulus libri ſuperſtitioſi, *Vis inferis illata*, *Hœllenzwang*, cui Fauſti Doctoris nomen præſcribunt. *Fluentes arboribus ſucci:* ſuffimenta magica bonam partem conſtant ſuccis & reſinis arborum. Vid. v. g. Veget. mulom. 4, 12.

152 *Scythicæ rupes vernant* herbas in *carmina* h. e. ad uſum magicum & incantationes aptas producunt. Illuſtravit hanc rationem ſimilibus Statii locis, cui debetur reſtituta hic lectio, Heinſius

153 Propria Medeæ & Circes epitheta. *Sit Medea ferox* Hor. A. P. 123.

155 *Funera traxi* e ſepulcro.

157 *Parcæ* ſunt *Fata.* Hæc vero interdum de naturali morte ſumuntur, opponunturque violentæ, ut *occupare fata* ſit ſibi accelerare mortem, cui contrarium *fato ſuo mori.*

158 *Fulmen ſtare coëgi.* Majeſtatem carmini cum varietate conciliat hæc lectio: *fulmen*, quod jam ferri huc illuc cœpit, coëgi impetum ſiſtere. Poteſtatem ſibi arrogare magos in tempeſtates, tralaticium eſt.

Digitized by Google

Me fortaſſe putes, mutatos cerne Penates.„
Dixerat: & niveæ (mirum) cœpere columnæ
Ditari, ſubitoque trabes lucere metallo.
Illecebris capitur, nimiumque elatus avaro
Paſcitur intuitu. ſic Rex ad prima tumebat
Mæonius, pulchro cum verteret omnia tactu.
Sed poſtquam riguiſſe dapes, fulvamque revinctos
In glaciem vidit latices; tum munus acerbum
Senſit, & inviſo votum damnavit in auro.
Ergo animi victus, "*Sequimur quocumque vocaris,*
Seu tu vir, ſeu Numen,„ ait: patriaque relicta
Eoas juſſu Furiæ tendebat ad arces,
Inſtabileſque olim Symplegadas, & freta remis
Inclita Theſſalicis qua celſa Boſporus urbe
Splendet, & Odryſiis Aſiam diſterminat oris.
Vt longum permenſus iter, ductuſque maligno
Stamine fatorum claram ſubrepſit in aulam,
Ilicet ambitio naſci; diſcedere rectum;
Venum cuncta dari. profert arcana, clientes
Fallit, & ambitos a principe vendit honores.

Inge-

166 aſpectu *al.* 169 invito *quid. MSS.* 170 animum *MS.* vocabis *al.* 173 Inſtabiles *MS. pro* olim, diu *MSS.* 174 arce *vulg.* 175 diſcriminat *al.* 179 proferre *MS. Hinc etiam* fallere - vendere *conj. Heinſ.*

165 *Ad prima*, *ὡς τὰ πρῶτα*, primum: ut, *ad ultimum*.

166 *Pulchrum* eſt, quod placet: placebat ſibi valde Midas hoc tactu, efferebatque ſe ab initio.

170 *Animi victus* plane ut Virg. Ge. 4, 491 de Orpheo *Immemor heu victuſque animi reſpexit.*

172 *Eoas* dicit cum relatione ad Galliam, unde Rufinus excitatur.

173 *Symplegadas* commemorat poëta, licet illæ venienti ab occidentali plaga ſint ultra Conſtantinopolin. Scilicet cum ſint tamen ſat propinquæ Cyaneæ, non voluit poëta ita ſpecioſum nomen & Argonautas ipſos, in carmine ſuo omittere. Quod dicit *inſtabiles olim*, ad fabulam alludit. Fatale enim fuit ut deſinerent moveri & *ſymplegades* eſſe adeo, cum primum navim transmiſiſſent. Χρεὼν γὰρ ἦν ἀυταῖς νηὸς περαιωθείσης ϛῆναι παντελῶς, ut ait Apollod. 1, 9. 22.

177 *Stamen fatorum* videtur, ultra notam metaphoram, habere reſpectum ad Ariadnæum filum, quo ductus Theſeus Labyrinthum evaſit.

180 *Ambitos*, petitos a principe, tanquam fonte: Præpoſitio *a* non notat quis petierit, ſed unde petiti ſint honores.

Digitized by Google

Ingeminat crimen, commoti pectoris ignem
Nutrit, & exiguum ſtimulando vulnus acerbat.
Ac velut innumeros amnes accedere Nereus
Neſcit, & undantem quamvis hinc hauriat Iſtrum,
Hinc bibat æſtivum ſepteno gurgite Nilum,
Par ſemper, ſimilisque meat: ſic fluctibus auri
Expleri calor ille nequit. Cuicumque monile
Contextum gemmis, aut prædia culta fuiſſent,
Rufino populandus erat, dominoque parabat
Exitium fecundus ager; metuenda colonis
Fertilitas. Laribus pellit, detrudit avitis
Finibus, aut aufert vivis, aut occupat heres.
Congeſtæ cumulantur opes, orbisque rapinas
Accipit una domus. populi ſervire coacti,
Plenaque privato ſuccumbunt oppida regno.
Quo veſane ruis? teneas utrumque licebit
Oceanum, laxet rutilos tibi Lydia fontes,
Jungantur ſolium Crœſi, Cyrique tiara:
Numquam dives eris, numquam ſatiabere quæſtu.

Sem-

182 cumulando *MSS.* 185 litore *Baſ.* 186 meat *al.* 187 ſitis iſta *al.* 193 ruinas *al.* 194 manus *MSS.* 198 Cyri, Crœſique *MSS.* tiaras *conj. Heinſ.*

181 *Ingeminat*, auget, & calumniando altero tanto majus facit, nedum ut extenuet: & hoc modo iram principis alit, vulnus in pectore ipſius, quod exiguum fuerat, tanquam vnguis in ulcere amplificat: *ſtimuli* ſunt etiam inter tormenta: locus jam læſus ſtimulando incenditur.

185 Æſtate modo Ægyptum inundat Nilus. Plin. 5, 9 *Incipit creſcere luna nova quæcunque poſt ſolſtitium eſt* &c.

187 Conferri ad hanc deſcriptionem juſſit Heinſius Suidam V. Pu-*Φῖνος*. Et ſunt ibi pluſcula, quæ videri poſſint hinc ſumta: ſed in eo differt Suidæ narratio, quod ibi plane parallelos tractantur, eorundem flagitiorum participes, Rufinus & Stilicho.

192 Conf. 15, 166 ubi ſimilia in Gildonem, quæ ad fecundum noſtri ingenium declarandum faciunt.

195 *Regnum privatum* invidioſiſſime vocatur potentia, quam ſibi privatus arrogat. Nondum obliti erant Romani, qui hiſtorias legerent, quam invidiam haberet ipſum *regni* nomen, nedum *privati*.

197 *Lydiæ* eſt Pactolus & Hermus: *rutilus* color auri.

198 *Cyri ſolio redditum Phraaten* habemus Hor. Car. 2, 2. 17. *Tiaram* eſſe Phrygium geſtamen, docet Virg. Aen. 7, 247. it. Iuven. 6, 516. Itaque placet lectio MSS quæ nomina regum permutat.

Digitized by Google

Semper inops, quicumque cupit. contentus honeſto
Fabricius parvo ſpernebat munera Regum,
Sudabatque gravi Conſul Serranus aratro,
Et caſa pugnaces Curios anguſta tegebat.
Hæc mihi paupertas opulentior: hæc mihi tecta
Culminibus majora tuis. tibi quærit inanes
Luxuries nocitura cibos. mihi donat inemtas
Terra dapes. rapiunt Tyrios ibi vellera fucos,
Et picturatæ ſaturantur murice veſtes:
Hic radiant flores, & prati viva voluptas
Ingenio variata ſuo. fulgentibus illic
Surgunt ſtrata toris: hic mollis panditur herba,
Sollicitum curis non abruptura ſoporem.
Turba ſalutantum latas ibi perſtrepit ædes:
Hic avium cantus, labentis murmura rivi.
Vivitur exiguo melius. natura beatis
Omnibus eſſe dedit, ſi quis cognoverit uti.

Hæc

201 regis *margo Baſ.* 203 tenebat *al.* 204 auguſtior *vulg.* 207 tibi ſuccos *al.* 208 ſignantur *margo Baſ.* 215 beatos omnibus *MSS. ap. Burm. ad Aen.* 6, 66.

207 *Rapiunt - fucos* eleganter, q. d. cupide & celeriter bibunt. *Fucus* non ipſa purpura, ſed δευσοποιὸν φάρμακον, quo imbuta primum lana profundius admittit, & ſervat fidelius pretioſum purpuræ ſanguinem. Dixi ea de re quædam ad Quintil. 12, 10. 75. Locum ibi laudatum Nov. 4, 405 poſtea deprehendi expreſſum e Platone de Rep. 4 p. 449, B. Cæterum *fucos* ſ. *ſuccos* Tyrios, quibus e MSS. *fucos* ſubſtituit Heinſius, damnare non auſim: cum præſertim *Sidonio oſtro* multum diſtent *Aquinatem potentia vellera fucum*, Horat. Epiſt. 1, 10. 26 quo ipſo etiam in loco tamen *fucum* habent primæ editiones. Et eſt frequens admodum horum nominum in MSS. permutatio.

208 *Picturatas veſtes* intelligo, quæ figuras etiam vel colore vel acu vel ipſa denique pictura pictas habent: qualis apud Romanos quoque triumphalis. Plin. 8, 48 ſ. 74 *Pictas veſtes apud Homerum* (Ιλ. Γ, 125) memorat, *unde triumphales* natæ. Cic. Tuſ. 5 c. 21 *Textili ſtragulo magnificis operibus picto* imponit Damoclem. Vid. Cerda ad Virg. Aen. 3, 483 *picturatas auri ſubtemine veſtes.* Verſus Claudiani multum Maroniano inferior eſt. Hic indicatur quomodo picturatæ ſint veſtes: in illo picturatæ jam veſtes ſaturantur murice, quod ὕστερον πρότερον eſt, & naturæ rei adverſum.

212 *Non abruptura ſoporem*, i. non paſſura abrumpi. Herba illa ita molle

Hæc ſi nota forent, frueremur ſimplice cultu:
Claſſica non fremerent: non ſtridula fraxinus iret:
Non ventus quateret puppes, non machina muros.
Creſcebat ſcelerata ſitis, prædæque recentis
Inceſtus flagrabat amor, nulluſque petendi
Cogendive pudor. crebris perjuria nectit
Blanditiis: ſociat perituro fœdere dextras.
Si ſemel e tantis poſcenti quiſque negaſſet,
Effera prætumido quatiebat corda furore.
Quæ ſic Getuli jaculo percuſſa leæna,
Aut Hyrcana premens raptorem bellua Parthum,
Aut ſerpens calcata furit? jurata Deorum
Majeſtas teritur: nuſquam reverentia menſæ,
Non conjux, non ipſe ſimul, non pignora cæſa

Suffi-

217 victu *MS. quod placet Heinſ.* vultu *MS.* 218 gemerent *Baſ. &* *MS.* 222 perj. miſcet *vulg.* nutrit *MS.* nectit *etiam Cuj. ad Baſ.* 223 perituras *MS.* 226 Getulo *al.* gentili *plac. Heinſio.* Getuli *etiam* *Vic.* 227 partus *al.* 229 nunquam *al.* 230 cæſi *MS.*

le præbet cubile domino, ita dulcem conciliat ſomnum, ut curæ illum nullæ excitent.

218 *Stridula fraxinus*, haſta cum ſibilo ac ſtridore findens aëra.

219 Navium uſus ſemper a poëtis ad corruptos hominum mores, & ſæcula non amplius boni metalli, refertur. V. g. Arat. 110 quamdiu Juſtitia adhuc verſabatur inter homines, Aſtræa virgo, Χαλεπὴ ἀπέκειτο θάλασσα, καὶ βίον ὕπω νῆες ἀπόπροθεν ἠγίνεσκον. Ovid. Met. 1, 132 ferrea demum ætate *Vela dabant ventis* &c.

221 *Inceſtus amor*, qui ſimul religionem ac pietatem violat.

223 *Perituro fœdere*: vehementius ita, quam ſi ſimpliciter poſuiſſet, non diturno, non diu duraturo. *Sociat dextras*, antiquum ſymbolum fidei, etiam in nummis ſæpe expreſſum. Utramque imaginem habet jam Homerus Ιλ. Β, 340 Ἐν πυρὶ δὴ βυλαί τε γενοίατο —— καὶ δεξιαὶ ᾗς ἐπέπιθμεν.

224 Si vel ſemel *quiſque* h. e. quiſquam, vel quiſcunque poſcenti Rufino, de tam magnis & multis rebus, quas quotidie petebat, quidquam negaſſet.

226 *Gentili* placeret mihi, commendante Heinſio, ſi relinqueretur indicium aliquod patriæ, aut ſi unam tantum leones haberent patriam, aut ſi leones facilius gentili, quam alieno jaculo vulnerarentur.

227 Vid. ſupra v. 91.

229 *Majeſtas teritur*, conculcatur, verbum vehemens ex antiquitate repetitum. Nævius Apella apud Priſcia. 6 p. 681 ext. *Ut illum DI terant, qui primum olitor cepam protulit.*

230 *Ipſe*, qui negavit Rufino, ſimul cæſus cum conjuge & liberis.

Sed

Sufficiunt odiis: non exſtinxiſſe propinquos,
Non notos egiſſe ſat eſt: exſcindere cives
Funditus, & nomen gentis delere laborat.
Nec celeri mittit leto: crudelibus ante
Suppliciis fruitur. cruciatus, vincla, tenebras,
Dilato mucrone, parat. pro ſævior enſe
Parcendi rabies, conceſſaque vita dolori!
Mors adeone parum? cauſſis fallacibus inſtat:
Arguit attonitos ſe judice. cætera ſegnis,
Ad facinus velox: penitus regione remotas
Impiger ire vias. non illum Sirius ardens,
Brumave Rhipæo ſtridens Aquilone retardat.
Effera torquebant avidæ præcordia curæ.
Effugeret ne quis gladios, neu perderet ullum
Auguſto miſerante nefas. non flectitur annis:
Non ætate labat. juvenum rorantia colla
Ante patrum vultus ſtricta cecidere ſecuri.
Ibat grandævus nato moriente ſuperſtes
Poſt trabeas exſul. quis prodere tanta relatu

Funera,

232 notis *al.* exſtinguere *al. marg. Baſ.* 234 perimit *al.* 237 Portenti 242 Typhæo *Baſ.*

Sed *cæſi* fere malim, ut referatur ad principalem perſonam, infelicem illum maritum, patrem, propter cujus offenſionem pereunt *conjux & pignora.*

237 Acerbiſſime Cic. ad Terentiam 15, 3 *Ut tuto ſim quod laboras, id mihi nunc facillimum eſt, quem etiam inimici volunt vivere in his tantis miſeriis.* Crudeliſſime Tiberius ap. Sueto. c. 61 *precanti cuidam pœnæ maturitatem reſpondit,* Nondum tecum in gratiam redii.

239 Crudelitas Rufini fecit, ut attoniti eſſent homines etiam innocentes, cum ad hunc judicem & quæſitorem vocarentur. Sed ipſe hunc timorem indicium & argumentum commiſſi facinoris interpretatus eſt.

240 *Regione* hic non puto aliud ſignificare quam ſpatio, intervallo; penitus autem ſimpliciter augere ſignificationem, plane, quantum poteſt.

242 *Rhipæus* ſ. quod alii malunt *Riphæus aquilo*, a montibus ejusdem nominis ſpirans.

245 *Auguſto* imperatore *miſerante* & parcente, Rufinus *perdit nefas* h. c. occaſionem nefarium quid perpetrandi.

246 *Rorantia colla*, ſanguine ſtillantia.

249 *Poſt trabeas* i. poſt geſtum Conſulatum, cujus tum inſigne etiam trabea, auro diſtincta & gemmis, ut copioſe oſtendit Barthius. Vid. 1, 178. 7, 5. 22, 3.

Digitized by Google

Funera, quis cædes poſſit deflere nefandas?
Quid tale immanes umquam geſſiſſe feruntur
Vel Sinis Iſthmiaca pinu, vel rupe profunda
Sciron, vel Phalaris tauro, vel carcere Sulla?
O mites Diomedis equi! Buſiridis aræ
Clementes! jam Cinna pius, jam, Spartace, lenis
Rufino collatus eris. dejecerat amens
Occultis odiis terror, tacitique ſepultos
Suſpirant gemitus, indignarique verentur.
 At non magnanimi virtus Stilichonis eodem
Fracta metu: medio ſolus ſed turbine rerum

Contra

252 Cyclops hamata *marg. Baſ.* 254 equos-aras *MS.* 256 omnes *al.* amens *etiam Vic. & Vien.* 258 indignatique *al. quod placet Barthio.* 260 medioque in *vulg.* medio ſolus ſed *al.* ſolus medio ſed *al.* ſeſe medio ſed *primæ editt.* ſeſe medio de *al.* medio ſeſe ſed *Cujac. ad Baſ.* ſolus medio qui *conj. Heinſ.*

250 *Tanta funera*, non ſimpliciter pro tot poſitum: ſed etiam tam magna.

252 Solebat *Sinis* latro Iſthmum Corinthiam obſidens inflexis pinuum cacuminibus (unde *πιτυοκάμπτης* dictus) deligare homines, & ita redeuntibus ad ingenium arboribus dilacerare, eodem deinde ſupplicio ipſe a Theſeo peremtus. Vid. Pauſa. Corinth. c.1.

253 *Sciron* infamis & ipſe latro ſaxa quædam inter Megara & Corinthum inhabitans, inde homines in mare deiecit: ſed ipſe quoque Theſeo eandem pœnam dedit, quod idem Pauſanias tradit Atticis extremis. De Sullæ crudelitate Sen. de Benef. 5, 16 & de Clem. 1, 12 &c.

254 *Diomedis equi* carne humana paſti a domino ſuo, quem illis tandem devorandum obiecit Hercules, (vid. Diod. Sic. 4 c. 15. Ovid. Met. 9, 194 &c.) mites videri poſſunt, ſi cum Rufino comparentur. *Buſiridis illaudati aras* olim poëtarum & declamatorum materiem fuiſſe, indicat Virg. Ge. 3 pr. & ineptum illius laudatorem refellit in encomio Iſocrates.

255 Cinna, adiutor ille & revocator C. Marii, interfector Octavii Conſulis, M. Antonii oratoris, ceterorum. Vid. Vell. Pat. 2, 22 qui pulchre de illo c. 24 extr. *auſum eum, quæ nemo auderet bonus; perfeciſſe, quæ a nullo niſi fortiſſimo, perfici poſſent.* *Spartaci* nomen ſervi, qui XL millibus ſervorum collectis terrorem & clades Italiæ intulerat, humilis, audacis, crudelis, ſeditioſi appellatio facta. Vid. Vell. 2, 30. Cicero Phil. 4 extr. Antonium vocat *percuſſorem, latronem, Spartacum.*

256 *Amens terror*, vehemens & dignum ſummo poëta epitheton, quod reſtituit ex MSS. Heinſius, quod firmat antiquiſſima editio Vicentina & emendata ſane Vienenſis. Et tamen *omnes* pene neceſſarium facit illud, quod vix abeſſe poteſt accuſatiuus, unde intelligatur, quis dejectus ſit. Nec rurſus librariis ſemibarbaris deberi poteſt *amens.* Quid ſi ita poëta dedit, *Dejecerat amens Occultos odii terror.* *Occultus odii* eſt, qui tegit odium ſuum, ut *manifeſtus mendacii* &c.

Contra letiferos rictus, contraque rapacem
Movit tela feram, volucris non præpete curſu
Vectus equi, non Pegaſeis adjutus habenis.
Hic cunctis optata quies, hic ſola pericli
Turris erat, clipeusque trucem porrectus in hoſtem.
Hic profugis ſedes, adverſaque ſigna furori,
Servandis hic caſtra bonis: hucusque minatus
Hærebat, retroque fuga cedebat inerti.
Haud ſecus hiberno tumidus cum vortice torrens
Saxa rotat volvitque nemus, pontesque revellit,
Frangitur objectu ſcopuli, quærensque meatum
Spumat, & illiſa montem circumtonat unda.
Qua dignum te laude feram, qui pene ruenti,
Lapſuroque tuos humeros objeceris orbi?
Te nobis trepidæ ceu ſidus dulce carinæ
Oſtendere Dei, geminis quæ laſſa procellis
Tunditur, & victo trahitur jam cæca magiſtro.
Inachius rubro perhibetur in æquore Perſeus

Neptu-

261 peſtiferos *al.* 266 regna *vulg.* adv. hic ſigna *MS.* 270 vertitque- poſtesque *marg. Baſ.* 272 eliſa *al.* circumſonat *al.* 274 ſubjeceris *MS.* 276 lapſa *vulg.* quaſſa *conj. Heinſ.* 278 In. quondam *vulg.* rubro *etiam Cujac.*

262 Chimæræ itaque comparat Rufinum, ad quam conficiendam Pegaſo adjutore uſus eſt Bellerophontes. Apollod. 2, 3.

265 *Porrectus* illud pulchram phantaſian offert lectori propugnatoris objicientis ſe hoſti, & protendentis clipeum. Sic mox *adverſa furori ſigna* indicant exercitum ſigna inferentem in furioſum hoſtem.

267 Rufinus dum vexat perſequiturque bonos omnes *huc usque* tantum, usque ad Stilichonem ad quem confugiunt miſeri, *minatus*, ubi in hunc incidit, ſtupore & metu hæret. Ceterum plane ſimiles moribus ac ſceleribus facit Rufinum & Stilichonem Zoſimus 5 pr. it. Suidas V. Ρουφῖνος.

276 *Geminas procellas* intelligo fluctus per vices utrumque latus navis ferientes. Sed interdum ſuſpicor, pro *geminis* legendum forte *Geminos* Caſtora & Pollucem, Servatores illos nautarum. *Laſſa* dicitur navis ut alias *feſſa*, quæ vi externæ non jam reſiſtit: *cæca*, pulchre: oculos enim navi præſtat gubernator, cujus miniſterio ceſſante, cæca eſt.

278 *Inachius* longa ſucceſſione, Perſeus, inſtructus Mercurii talaribus, quæ hic *alæ* vocantur, & Meduſæ Gorgonis capite, interfecit cetum, cui expoſita fuerat Andromeda ad Ioppen Syriæ, ut fama vetus vulgarat. Vid. qui laudantur Cellario N. O. A. 3, 13. 96. At noſter ponit ad mare rubrum, qua

Digitized by Google

Neptuni domuiſſe pecus; ſed tutior alis:
Te non penna vehit. rigida cum Gorgone Perſeus;
Tu non vipereæ defenſus crine Meduſæ.
Illum vilis amor ſuſpenſæ virginis egit;
Te Romana ſalus. taceat ſuperata vetuſtas:
Herculeos conferre tuis jam deſinat actus.
Una Cleonæum paſcebat ſilva leonem.
Arcadiæ ſaltum vaſtabat dentibus unum
Sævus aper: tuque o compreſſa matre rebellis
Non ultra Libyæ fines, Antæe, nocebas:
Solaque fulmineo reſonabat Creta juvenco,

280 tegit *marg. Baſ.* 287 comprenſa *conj. Scal.*

qua nempe parte Æthiopiam alluit. *Pecus Neptuni* quod vocatur cetus ſ. piſtrix, eſt Horatianum Od. 1, 2. 7.

280 *Rigida* Gorgo ab effectu, ut *pallida mors.*

286 *Arcadiæ ſaltum* Erymanthum montem.

287 Quod *Comprenſa* matre malebat Scaliger, ejus rei duas potuit cauſſas habuiſſe, primo quod *compreſſa* videri poterat incautius dictum & turpiuſcule: deinde quod *comprenſa* poteſt ſignificare, illam in ipſo caſu a filio velut complexu aſſumtam in auxilium. Ceterum fabula nota eſt. Obſervavit in certamine Hercules Antæum humo afflictum ſurgere altero tanto validiorem, *rebellis* nomine noſter exprimit, bellum reſumere auſum. Itaque ſublatum de terra conſtrictis brachiis eliſit. Splendide deſcripta & copioſe fabula Luca. 4, 590 ſqq. Ceterum, quoniam hic ſumus, admoneamus lectores noſtros facti Cæſaris, qui *prolapſus in egreſſu navis, verſo ad melius omine*, Teneo te, *inquit*, Africa! Frontinus certe 1, 12. 2 hæc verba ponit, *Teneo te, Terra mater.* Sic tenuit eam Brutus, cum illi prolapſus oſculum ferret.

289 *Fulmineus juvencus* hic prætermiſſus ab interpretibus, & in univerſum rarior eſt in laboribus Herculis. Noſtro 34, 33 *Dictæas quatiens mugitibus urbes* dicitur. Lucret. 5, 26 ſimpliciter eſt *Cretæ taurus.* Seneca Herc. Fur. 230 *Taurum centum non levem populis metum* dicit, qui eidem Her. Oet. 27 eſt *Taurus populis horridus centum pavor.* Longam fabulam Tauri Cretæ vaſtatoris, Minoi a Neptuno immiſſi, habet Pauſa. Attic. c. 27, quem eundem in Herculis laboribus fuiſſe, ait, trajeciſſe in Peloponneſum, per Argivorum campos & Iſthmum in Marathona veniſſe, interfectoque ibi Androgeo, tandem a Theſeo in Attica arce mactatum. Aliter noſter, qui ſoli Cretæ illum aſſignat, & Herculi. Cum ignis in eo mentionem nemo alius faciat, *fulmineum* interpretabar de alia vi ac celeritate: ſed video, placuiſſe etiam Quinto Calabro 6, 237 Taurum, quem in Herculis laboribus ponit, *πυρπνόον* appellare. Hæc paullo exſequi pluribus lubuit, cum neque hic, neque ad alterum noſtri locum annotatum quidquam eſſet a Barthio.

Lernæamque virens obſederat Hydra paludem.
Hoc monſtrum non una palus, non una tremebat
Inſula: ſed Latia quidquid ditione ſubactum
Vivit, & a primis Ganges horrebat Iberis.
Hoc neque Geryones triplex, nec turbidus Orci
Janitor æquabunt, nec ſi concurrat in unum
Vis Hydræ, Scyllæque fames, & flamma Chimæræ.
Certamen ſublime diu, ſed moribus impar
Virtutum, ſcelerumque fuit. jugulare minatur:
Tu prohibes. ditem ſpoliat: tu reddis egenti.
Eruit: inſtauras. accendit prælia: vincis.
  Ac velut infecto morbus crudeſcere cœlo
Incipiens primos pecudum depaſcitur artus;
Mox populos urbesque rapit, ventisque peruſtis
Corruptos Stygiam peſtem deſudat in amnes:
Sic avidus prædo jam non per ſingula ſævit;
Sed ſceptris inferre minas, omnique peremto

Milite,

294 Geryon *vulg. ſed* Geryones *etiam Vic.* 295 æquabat *al.* 296 canes *MSS.* 297 motibus *al.* 302 primo *vulg.* 303 venis *MSS.* 304 diffundit *marg. Baſ.*

290 *Virens Lerna* ſolemni venenatorum epitheto. Sic *virides lacertos* dixit Virg. ecl. 2, 9 et Hor. Od. 1, 23. 6: colubras id. Od. 1, 17. 8: Pythonem Stat. Theb. 1, 711: Dracones Id. 2, 279.

293 Ponit terminum orbis Romani occidentalem Iberos ſ. Hiſpanos, & orientalem Indos ad Gangen. *Primos* Iberos dixit, h. e. extremos. Hæc enim converti poſſunt & permutari ut altum & profundum.

294 *Turbidum* vocat Cerberum, a natura animalis inquieti, & latratu turbantis ad minimam occaſionem ſilentia.

296 *Scyllæ canes*, quos e MSS. attulit Heinſius, eruditi certe librarii ſunt: cum vix unquam ſine illis memoretur.

297 *Sublime certamen* eſt, quam diu erigit ſe uterque pugnantium, ut galli gallinacei, ut illud par Virgilianum Aen. 5, 426 *Conſtitit in digitos extemplo erectus uterque, Brachiaque ad ſuperas interritus extulit auras.*

302 Sic peſtilentia Attica incipit a canibus. V. Lucret. 6, 1220. Sic in Æginenſi apud Ovid. Met. 7, 536 *Strage canum prima - deprenſa potentia morbi.*

303 *Venti peruſti*, auſtri calidi. Vt urere poſſint venti, ipſos prius h. e. aëra, accendi urique oportet. Porro auſtri æſtuoſi propagare peſtilentiam ſolent. Attica illa ex Æthiopia per Ægyptum & Africam venit ad Græcos. V. Thucyd. 2, 48.

304 *Deſudat* illud morbum facit perſonam, cujus ſudor inficiat vicina corpora.

Digitized by Google

Milite, Romanas ardet proſternere vires.
Jam gentes Iſtrumque movet, Scythiamque receptat
Auxilio, traditque ſuas hoſtilibus armis
Relliquias. miſtis deſcendit Sarmata Dacis,
Et qui cornipedes in pocula vulnerat audax
Maſſagetes, cæſamque bibens Mæotida Alanus,
Membraque qui ferro gaudet pinxiſſe Gelonus,
Rufino collecta manus. vetat ille domari,
Innectitque moras, & congrua tempora differt.
  Nam tua cum Geticas ſtraviſſet dextra catervas,
Ulta Ducis ſocii letum, parſque una maneret
Debilior, facilisque capi: tunc impius ille
Proditor imperii, conjuratusque Getarum,
Diſtulit inſtantes eluſo principe pugnas,

 Hun-

307 audet *al.* V. *Heinſ. hic & ad Æn.* 11, 895. ardet *etiam Cuj. ad Baſ.* 308 Jamque Getas *MSS.* retenptat *Cuj. ad Baſ.* retentat *quid. ap. Heinſ.* 312 patriamque *vulg.* patriumque bibens Mæotis Orontem *MSS. quidam, Vic. Vien.* 314 collata *al.* 316 dextera turmas *vulg.*

308 Ad Rhadagaiſum Scytharum & Gothorum ducem reſpici apparet. Sed applicare ſingula ad hiſtoriam, nec expeditum eſt, nec forte profuturum poëtæ, in ſterilitate, & barbarie & vitiis aliis ſcriptorum, unde illa petenda eſſet.

310 *Reliquias* ſuas: quæ ipſe non vaſtaverat, devoraverat, ea tradit perdenda hoſtibus.

311 *Lactea Maſſagetes qui pocula ſanguine miſcet* Sen. Oedip. 470. Etiam hodie paſſim de Scythicis gentibus talia memorantur: quam vere non dixerim.

312 *Cæſam Mæotida* vocat glaciem de palude exciſam & liquefactam in ore. De *Alanis* hic multa collegit Barthius. *Geloni picti* ſunt Virg. Ge. 2, 115 h. e. Servio interprete, *ſtigmata habentes.* De illo more Scythico vid. Sext. Empir. Pyrrh. Hyp. 3, 24 ſ. 202 & quæ ibi Fabric.

314 *Vetat* Rufinus *domari* hoſtes. Perfidiæ, proditionis, tanquam inſtrumentorum ambitionis, & ſtudii privatæ utilitatis plena tum omnia, deſcribunt hiſtorici: ſed eadem etiam iis involuta tum partium, tum ſcriptorum (qui nempe & ipſi in partes eunt non minus quam hic noſter poëta) vitio tenebris, ut neſciam, an certum quid conſtitui queat.

316 Redit hic ad Stilichonem, quem alloquutus eſt ſupra 275 ſq.

317 *Dux ſocius* eſt Promotus, qui colaphum Rufino infregerat, pro quo inſidiis illum hic interemit, narrante rem Zoſimo 5, 51. Ceterum hanc hujus loci ſententiam puto: Cum reliquus a clade, quam Stilicho ei intulerat, Getarum ſ. Gothorum exercitus in poteſtatem redigi facile poſſet, Rufini fraude illos evaſiſſe, procuratamque illis opportunitatem Hunnorum auxiliis ſe muniendi: hoc ſibi volunt verba, *Hunnorum laturus* i. e. allaturus illis laborantibus *opem.*

Lernæamque virens obſederat Hydra paludem.
Hoc monſtrum non una palus, non una tremebat
Inſula: ſed Latia quidquid ditione ſubactum
Vivit, & a primis Ganges horrebat Iberis.
Hoc neque Geryones triplex, nec turbidus Orci
Janitor æquabunt, nec ſi concurrat in unum
Vis Hydræ, Scyllæque fames, & flamma Chimæræ.
Certamen ſublime diu, ſed moribus impar
Virtutum, ſcelerumque fuit. jugulare minatur:
Tu prohibes. ditem ſpoliat: tu reddis egenti.
Eruit: inſtauras. accendit prælia: vincis.
  Ac velut infecto morbus crudeſcere cœlo
Incipiens primos pecudum depaſcitur artus;
Mox populos urbesque rapit, ventisque peruſtis
Corruptos Stygiam peſtem deſudat in amnes:
Sic avidus prædo jam non per ſingula ſævit;
Sed ſceptris inferre minas, omnique peremto
Milite,

294 Geryon *vulg. ſed* Geryones *etiam Vic.* 295 æquabat *al.* 296 canes *MSS.* 297 motibus *al.* 302 primo *vulg.* 303 venis *MS.* 304 diffundit *marg. Baſ.*

290 *Virens Lerna* ſolemni venenatorum epitheto. Sic *virides lacertos* dixit Virg. ecl. 2, 9 et Hor. Od. 1, 23. 6: colubras id. Od. 1, 17. 8: Pythonem Stat. Theb. 1, 711: Dracones Id. 2, 279.

293 Ponit terminum orbis Romani occidentalem Iberos ſ. Hiſpanos, & orientalem Indos ad Gangen. *Primos* Iberos dixit, h. e. extremos. Hæc enim converti poſſunt & permutari ut altum & profundum.

294 *Turbidum* vocat Cerberum, a natura animalis inquieti, & latratu turbantis ad minimam occaſionem ſilentia.

296 *Scyllæ canes*, quos e MSS. attulit Heinſius, eruditi certe librarii ſunt: cum vix unquam ſine illis memoretur.

297 *Sublime certamen* eſt, quam diu erigit ſe uterque pugnantium, ut galli gallinacei, ut illud par Virgilianum Aen. 5, 426 *Conſtitit in digitos extemplo erectus uterque, Brachiaque ad ſuperas interritus extulit auras.*

302 Sic peſtilentia Attica incipit a canibus. V. Lucret. 6, 1220. Sic in Æginenſi apud Ovid. Met. 7, 536 *Strage canum prima - depренſa potentia morbi.*

303 *Venti peruſti*, auſtri calidi. Vt urere poſſint venti, ipſos prius h. e. aëra, accendi utique oportet. Porro auſtri æſtuoſi propagare peſtilentiam ſolent. Attica illa ex Æthiopia per Ægyptum & Africam venit ad Græcos. V. Thucyd. 2, 48.

304 *Deſudat* illud morbum facit perſonam, cujus ſudor inficiat vicina corpora.

Milite, Romanas ardet proſternere vires.
Jam gentes Iſtrumque movet, Scythiamque receptat
Auxilio, traditque ſuas hoſtilibus armis
Relliquias. miſtis deſcendit Sarmata Dacis,
Et qui cornipedes in pocula vulnerat audax
Maſſagetes, cæſamque bibens Mæotida Alanus,
Membraque qui ferro gaudet pinxiſſe Gelonus,
Rufino collecta manus. vetat ille domari,
Innectitque moras, & congrua tempora differt.
  Nam tua cum Geticas ſtraviſſet dextra catervas,
Ulta Ducis ſocii letum, parſque una maneret
Debilior, facilisque capi: tunc impius ille
Proditor imperii, conjuratusque Getarum,
Diſtulit inſtantes eluſo principe pugnas,

307 audet *al.* V. *Heinſ. hic & ad Æn.* 11, 895. ardet *etiam Cuj. ad Baſ.* 308 Jamque Getas *MSS.* retenptat *Cuj. ad Baſ.* retentat *quid. ap. Heinſ.* 312 patriamque *vulg.* patriumque bibens Mæotis Orontem *MSS. quidam, Vic. Vien.* 314 collata *al.* 316 dextera turmas *vulg.*

308 Ad Rhadagaiſum Scytharum & Gothorum ducem reſpici apparet. Sed applicare ſingula ad hiſtoriam, nec expeditum eſt, nec forte profuturum poëtæ, in ſterilitate, & barbarie & vitiis aliis ſcriptorum, unde illa petenda eſſet.

310 *Reliquias* ſuas: quæ ipſe non vaſtaverat, devoraverat, ea tradit perdenda hoſtibus.

311 *Lactea Maſſagetes qui pocula ſanguine miſcet* Sen. Oedip. 470. Etiam hodie paſſim de Scythicis gentibus talia memorantur: quam vere non dixerim.

312 *Cæſam Mæotida* vocat glaciem de palude excifam & liquefactam in ore. De *Alanis* hic multa collegit Barthius. *Geloni picti* ſunt Virg. Ge. 2, 115 h. e. Servio interprete, *ſtigmata habentes.* De illo more Scythico vid. Sext. Empir. Pyrrh. Hyp. 3, 24 ſ. 202 & quæ ibi Fabric.

314 *Vetat* Rufinus *domari* hoſtes. Perfidiæ, proditionis, tanquam inſtrumentorum ambitionis, & ſtudii privatæ utilitatis plena tum omnia, deſcribunt hiſtorici: ſed eadem etiam iis involuta tum partium, tum ſcriptorum (qui nempe & ipſi in partes eunt non minus quam hic noſter poëta) vitio tenebris, ut neſciam, an certum quid conſtitui queat.

316 Redit hic ad Stilichonem, quem alloquutus eſt ſupra 275 ſq.

317 *Dux ſocius* eſt Promotus, qui colaphum Rufino infregerat, pro quo inſidiis illum hic interemit, narrante rem Zoſimo 5, 51. Ceterum hanc hujus loci ſententiam puto: Cum reliquus a clade, quam Stilicho ei intulerat, Getarum ſ. Gothorum exercitus in poteſtatem redigi facile poſſet, Rufini fraude illos evaſiſſe, procuratamque illis opportunitatem Hunnorum auxiliis ſe muniendi: hoc ſibi volunt verba, *Hunnorum laturus* i. e. allaturus illis laborantibus *opem.*

Hunnorum laturus opem: quos aſſore bello
Norat, & inviſis mox ſe conjungere caſtris.
Eſt genus extremos Scythiæ vergentis in ortus
Trans gelidum Tanain: quo non famoſius ullum
Arctos alit. turpes habitus, obſcenaque viſu
Corpora; mens duro numquam ceſſura labori.
Præda cibus, vitanda Ceres, frontemque ſecari
Ludus, & occiſos pulchrum jurare parentes.
Nec plus nubigenas duplex natura biformes
Cognatis aptavit equis. acerrima nullo
Ordine mobilitas, inſperatique recurſus.
Quos tamen impavidus contra ſpumantis ad Hebri
Tendis aquas, ſic ante tubas ferrumque precatus:
"Ma-

321 ablaturus *it.* allaturus *al.* 322 dextris *al.* 324 deformius *vulg.* animoſius *it.* violentius *al.* 325 triſtes *vulg.* 327 fratresque ſecare *vulg. usque ad Claver.* fratresque necare *Baſ. ſed in marg.* frontemque ſecari. 329 bimembres *al.* 333 aciemque *al.* ferrumque *etiam* Stat. Theb. 6, 147.

323 Cum Hunnorum hac deſcriptione conferri meretur Zoſim. 4, 20: Jornand. de reb. Get. c. 24: præcipue vero Ammia. Marcelli. 31, 2 cujus inter alia hæc ſunt: *Prodigioſæ formæ, ut bipedes exiſtimes beſtias — Radicibus agreſtium herbarum, & ſemicruda cujusvis pecoris carne veſcuntur, quam inter femora ſua & equorum terga ſubſertam fotu calefaciunt brevi.* Et p. 669 *Nemo apud eos arat, nec ſtivam aliquando contingit.*

327 *Frontem*, ſi hæc vera eſt lectio, poſuit poëta pro tota facie. Sic enim Ammianus p. 666 *Quoniam ab ipſis naſcendi principiis infantum ferro ſulcantur altius genæ, ut pilorum vigor tempeſtivus emergens corrugatis cicatricibus hebetetur, ſeneſcunt imberbes* &c. *Fratrem* videtur fronti ſubſtituiſſe librarius aliquis, ut magis congruat cum *occiſis parentibus*, quorum conjuncta hic mentio. Nihil hac de re Ammianus, nec alius, puto, in Hunnorum deſcriptione. Sed notum h. e. vulgatum de Scythis, Maſſagetis, Derbicibus, parentes ſenes ab iis jugulatos ac devoratos. Vid. quos laudat ad Sext. Empir. Pyrrh. Hyp. 2, 24 ſ. 210 Fabricius.

329 *Nubigenæ* ſunt Centauri, e nube, quam pro Junone amplexus fuerat Ixion, orti. Nempe tota fabula ex miraculo equitum, primo in Theſſalia viſorum, videtur nata. De Hunnis Ammia. pag. 668 *Equis prope affixi —— Ex ipſis* (equis) *quivis pernox & perdius emit & vendit, cibumque ſumit & potum, & inclinatus cervici anguſtæ jumenti in altum ſoporem adusque varietatem effunditur ſomniorum* &c.

331 Ammia. p. 668 *Subito de induſtria diſperſi vigeſcunt, & incompoſita acie cum cæde vaſta diſcurrunt.*

333 Meminerimus ad Stilichonem converſam eſſe orationem.
Sed

Digitized by Google

"Mavors, nubifero ſeu tu procumbis in Æmo,
Seu te cana gelu Rhodope, ſeu remige Medo
Sollicitatus Athos, ſeu caligantia nigris
Ilicibus Pangæa tenent, accingere mecum
Et Thracas defende tuos: ſi lætior adſit
Gloria, veſtita ſpoliis donabere quercu."
Audiit illa pater, ſcopuliſque nivalibus Æmi
Surgit, & hortatur celeres clamore miniſtros.
"Fer galeam, Bellona, mihi, nexuſque rotarum
Tende, Pavor: frena rapidos Formido jugales.
Feſtinas urgere manus. meus ecce paratur
Ad bellum Stilicho, qui me de more tropæis
Ditat, & hoſtiles ſuſpendit in arbore criſtas.
Communes ſemper litui, communia nobis
Signa canunt, junctoque ſequor tentoria curru."
Sic fatus campo inſiliit, lateque fugatas
Hinc Stilicho turmas, illinc Gradivus agebant,
Et clipeis & mole pares. ſtat caſſis utrique

C 4 Side-

341 celeri *al.* 343 frenet *MSS. & Baſ.* trepidos *marg. Baſ.* 345 Stilichon *cum adſpiratione ſemper ſcrib. Heinſ.* 346 Ditet - ſuſpendat *conj. Heinſ.* 348 curſu *Baſ. marg.* 350 turbas - agebat *vulg.*

Sed quod illum facit precibus ſupplicantem Marti, indicat, ipſum poëtam non fuiſſe Chriſtianum, quidquid ſenſerit Stilicho.

334 Thraciæ montes (in quibus etiam Pangæus eſt) aſſignat ſedes Marti, non modo, quod res in Thracia gerebatur; ſed etiam ob antiquam, & Homericis temporibus jam celebratam, gentis gloriam bellicam, quam ſibi præter ceteros vindicare ſolent montani. Perfoſſus & navigatus Athos a Xerxe, frequens poëtarum & declamatorum materia. Illud *procumbis* ad quietem & ceſſationem Martis ſignandam pertinet. Sic Liv. 1, 7 in Aventino *procubuiſſe* dicitur Hercules. Ideo mox ſurgit Mars v. 343. Alludit ad illam quietem Martis noſter 4, 17 ſq.

339 *Veſtita ſpoliis*, veſtibus, armis, *quercus* tropæum eſt. Conf. 347 ſq.

342 *Nexus rotarum* ſunt funes axibus alligati, quod antiqua monimenta declarant. Quod *Pavori* hoc miniſterium tribuit, forte hoc indicat, a tumultu, ſtrepituque rotarum augeri pavorem bellicum.

351 *Mole pares* dicit Martem & Stilichonem, ad indicandam ſtaturam egregiam. Collatus jam hic eſt Virgilianus ille Aen. 12, 161 *ingenti mole Latinus*, qui *Quadrijugo vehitur curru*. Quod *ſtat caſſis jubis ſidereis hirſuta*, imago eſt criſtæ a motu in altum & velut verſus ſidera erectæ.

Sidereis hirſuta jubis, loricaque curſu
Æſtuat, & largo ſatiatur vulnere cornus.
Acrior interea voto, multoque Megæra
Luxuriata malo, mæſtam deprendit in arce
Juſtitiam, diroque prior ſic ore laceſſit.
" *En tibi priſca quies, revocataque ſæcula rurſus,*
Ut rebare, vigent. en noſtra potentia ceſſit,
Nec locus eſt usquam Furiis. huc lumina flecte.
Adſpice barbaricis jaceant quot mœnia flammis,
Quas mihi Rufinus ſtrages, quantumque cruoris
Præbeat, & quantis epulentur cædibus hydri.
Linque homines, ſortemque meam: pete ſidera: notis
Autumni te redde plagis, qua vergit in Auſtrum
Signifer. æſtivo ſedes vicina Leoni
Jam pridem geminæque vacant confinia Libræ,
Atque utinam per magna ſequi convexa liceret."
Diva refert: "*Non ulterius bacchabere demens.*
Jam pœnas tuus iſte dabit: jam debitus ultor
Imminet, & terras qui nunc, ipſumque fatigat

Æthe-

352 Sidereas-jubas *conj. Heinſ.* curſum *al.* 353 Extuat *primæ editt. ut* extimare *pro* æſtim. 354 voti *conj. Heinſ.* multisque-malis *al.* 356 atque prior diro *vulg.* 357 renovataque *Baſ. marg.* rurſum *MS.* 363 noctis *marg. Baſ.* 366 Jam dudum gelidæ *vel* egelidæ *al.* gelidæ ceſſant *Baſ.*

354 *Acrior voto*, ob id ipſum acrior alacriorque, quod voto ſuo potita eſt, quod potuit bellum excitare.

357 Ironiee inſultat Megæra Aſtrææ (vid. ſupra v. 56), quæ fruſtra redierit in terras ſtatim denuo relinquendas.

362 *Hydri* ſ. ſerpentes, quibus Furiæ crinitæ ſunt, gaudent cædibus bellicis, iisque paſcuntur & *epulantur* adeo.

363 Nunc jubet diſcedere Juſtitiam: *ſortemque* ſuam, poſſeſſionem, & velut provinciam ſibi jam aſſignatam, genus humanum, relinquere, conſuetumque ſuum locum in Zodiaco inter Leonem & Libram repetere. Ille Zodiacus ſ. *Signifer in auſtrum vergit* qua parte Virgo eſt. nam in cancro Sol conſtitutus proximus eſt Septentrionibus; hinc verſus auſtrum paullatim deſcendit.

367 Optat Furia, etiam ſibi in cælo locum eſſe.

Æthera; nec vili moriens condetur arena.
Jamque aderit læto promiſſus Honorius ævo.
Nec forti genitore minor, nec fratre coruſco:
Qui ſubigat Medos, qui cuſpide proterat Indos.
Sub juga venturi reges. calcabitur aſper
Phaſis equo, pontemque pati cogetur Araxes.
Tuque ſimul gravibus ferri religata catenis
Expellere die, debellataſque draconum
Tonſa jubas imo Barathri condere receſſu.
Tum tellus communis erit: tum limite nullo
Diſcernetur ager: nec vomere ſulcus adunco
Findetur. ſubitis meſſor gaudebit ariſtis.
Rorabunt querceta favis: ſtagnantia paſſim
Vina fluent, oleique lacus: nec murice tinctis
Velleribus quæretur honos: ſed ſponte rubebunt
Attonito paſtore greges, pontumque per omnem
Ridebunt virides gemmis naſcentibus algæ.„

374 ſubiget-proteret *al.* 379 comas *al.* claudere *vulg.* trudere *MS.* 382 frangetur *MSS.* 383 favos *MS.* 384 ovis *MSS.*

371 Ne tralaticium quidem honorem Manibus illius habebunt prætereuntes, arenæ pugillis injiciendis.

376 Aperte alludit ad Virg. Æn. 8, 728 *Pontem indignatus Araxes.* Deinde *Tu*, o Megæra, *expellere die*, h. e. luce hac, qua ſuper terram verſaris, privata rejicieris ad inferos tuos.

378 *Dracones*, hydri, ſerpentes in capite Furiarum, res eadem.

381 *Tum*, te depulſa & detruſa in tartarum, redibunt ſæcula aurea: *Tellus communis erit* &c. Deſcriptiones hujus ætatis ſimiles dedit Lacerda ad Virg. Ecl. 4, quam ante oculos hic noſter habuit.

387 *Ridebunt*, ut *prata ridere* dicuntur. Viridis color ut veri & juventuti, ita hilaritati proprius.

Digitized by Google

Sidereis hirſuta jubis, loricaque curſu
Æſtuat, & largo ſatiatur vulnere cornus.
  Acrior interea voto, multoque Megæra
Luxuriata malo, mæſtam deprendit in arce
Juſtitiam, diroque prior ſic ore laceſſit.
  “ *En tibi priſca quies, revocataque ſæcula rurſus,*
Ut rebare, vigent. en noſtra potentia ceſſit,
Nec locus eſt usquam Furiis. huc lumina flecte.
Adſpice barbaricis jaceant quot mœnia flammis,
Quas mihi Rufinus ſtrages, quantumque cruoris
Præbeat, & quantis epulentur cædibus hydri.
Linque homines, ſortemque meam: pete ſidera: notis
Autumni te redde plagis, qua vergit in Auſtrum
Signifer. æſtivo ſedes vicina Leoni
Jam pridem geminæque vacant confinia Libræ,
Atque utinam per magna ſequi convexa liceret.„
  Diva refert: “*Non ulterius bacchabere demens.*
Jam pœnas tuus iſte dabit: jam debitus ultor
Imminet, & terras qui nunc, ipſumque fatigat

Æthe-

352 Sidereas-jubas *conj. Heinſ.* curſum *al.* 353 Extuat *primæ editt. ut* extimare *pro* æſtim. 354 voti *conj. Heinſ.* multisque-malis *al.* 356 atque prior diro *vulg.* 357 renovataque *Baſ. marg.* rurſum *MS.* 363 noctis *marg. Baſ.* 366 Jam dudum gelidæ *vel* egelidæ *al.* gelidæ ceſſant *Baſ.*

354 *Acrior voto*, ob id ipſum acrior alacriorque, quod voto ſuo potita eſt, quod potuit bellum excitare.

357 Ironice inſultat Megæra Aſtrææ (vid. ſupra v. 56), quæ fruſtra redierit in terras ſtatim denuo relinquendas.

362 *Hydri* ſ. ſerpentes, quibus Furiæ crinitæ ſunt, gaudent cædibus bellicis, iisque paſcuntur & *epulantur* adeo.

363 Nunc jubet diſcedere Juſtitiam: *ſortemque* ſuam, poſſeſſionem, & velut provinciam ſibi jam aſſignatam, genus humanum, relinquere, conſuetumque ſuum locum in Zodiaco inter Leonem & Libram repetere. Ille Zodiacus ſ. *Signifer in auſtrum vergit* qua parte Virgo eſt. nam in cancro Sol conſtitutus proximus eſt Septentrionibus; hinc verſus auſtrum paullatim deſcendit.

367 Optat Furia, etiam ſibi in cælo locum eſſe.

Æthera; nec vili moriens condetur arena.
Jamque aderit læto promiſſus Honorius ævo.
Nec forti genitore minor, nec fratre coruſco:
Qui ſubigat Medos, qui cuſpide proterat Indos.
Sub juga venturi reges. calcabitur aſper
Phaſis equo, pontemque pati cogetur Araxes.
Tuque ſimul gravibus ferri religata catenis
Expellere die, debellatasque draconum
Tonſa jubas imo Barathri condere receſſu.
Tum tellus communis erit: tum limite nullo
Diſcernetur ager: nec vomere ſulcus adunco
Findetur. ſubitis meſſor gaudebit ariſtis.
Rorabunt querceta favis: ſtagnantia paſſim
Vina fluent, oleique lacus: nec murice tinctis
Velleribus quæretur honos: ſed ſponte rubebunt
Attonito paſtore greges, pontumque per omnem
Ridebunt virides gemmis naſcentibus algæ."

374 ſubiget - proteret *al.* 379 comas *al.* claudere *vulg.* trudere *MS.* 382 frangetur *MSS.* 383 favos *MS.* 384 ovis *MSS.*

371 Ne tralaticium quidem honorem Manibus illius habebunt prætereuntes, arenæ pugillis injiciendis.

376 Aperte alludit ad Virg. Æn. 8, 728 *Pontem indignatus Araxes.* Deinde *Tu*, o Megæra, *expellere die*, h. e. luce hac, qua ſuper terram verſaris, privata rejicieris ad inferos tuos.

378 *Dracones*, hydri, ſerpentes in capite Furiarum, res eadem.

381 *Tum*, te depulſa & detruſa in tartarum, redibunt ſæcula aurea: *Tellus communis erit* &c. Deſcriptiones hujus ætatis ſimiles dedit Lacerda ad Virg. Ecl. 4, quam ante oculos hic noſter habuit.

387 *Ridebunt*, ut *prata ridere* dicuntur. Viridis color ut veri & juventuti, ita hilaritati proprius.

IV

CL. CLAUDIANI

IN RUFINUM

LIBRI II

PRAEFATIO

Pandite defenſum reduces Helicona ſorores.
Pandite, permiſſis jam licet ire choris.
Nulla per Aonios hoſtilis buccina campos
Carmina mugitu deteriore vetat.
Tu quoque ſecuris pulſa formidine Delphis,
Floribus ultorem Delie cinge tuum.
Nullus Caſtalios latices, & præſcia fati
Flumina polluto Barbarus ore bibit.

Alpheus

1 Pangite *conj. Cujac.* 2 permixtis *vulg.* pacificis *conj. Cuj.* 4 canat *MS.*

Præfatio hæc Gildonico bello adhuc præfixa, ab Heinſio huc codicum quorundam fide relata eſt. Nondum obſervata, puto, interna quædam nota eſt, quæ illam alterutri plane vindicet. Neſcio, an oſtendi poſſit v. c. prælium, ad quod applicari recte queant quæ v. 9 & 10 de Alpheo & Siculo æquore dicuntur &c. Ut concedamus prima de Helicone & campis Aoniis poſſe ad res in Thracia geſtas (vid. 3, 340) referri.

1 Quomodo *pandant* Muſæ Virgilii Ae. 7, 641 it. 10, 165, & noſtri Helicona, obſcuriuſculum eſt. Videntur illum imaginari poëtæ ut ſcenam, quæ velis demiſſis aperitur. *Pangite* qui voluit, canite, credo, intellexit, vel celebrate.

6 *Ultor* Apollinis, qui bello depulſo pacis artibus, poëſi præſertim locum fecit: ſiue is Stilicho ſit, vt videtur, ſiue ipſe Honorius.

Digitized by Google

Alpheus late rubuit, Siculumque per æquor
Sanguineas belli rettulit unda notas.
Agnovitque novos abſens Arethuſa triumphos,
Et Geticam ſenſit teſte cruore necem.
Immenſis, Stilicho, ſuccedant otia curis,
Et noſtræ patiens corda remitte lyræ.
Nec pudeat longos interrupiſſe labores,
Et tenuem Muſis conſtituiſſe moram.
Fertur & indomitus tandem poſt prælia Mavors
Laſſa per Odryſias fundere membra nives,
Oblituſque ſui, poſita clementior haſta,
Pieriis aures pacificare modis.

12 Gildonis *Vic. Baſ. ſed* Et Geticam *jam Vien. quod probavit Claver.* 19 ira *conj. Cujac.*

9 Hic alludi ad prælium navale adverſus Getas ſ. Gothos his locis commiſſum, patet e v. 11 & 12 ubi per illum abſtruſum ſub Jonio mari meatum Alphei, erumpentem in Arethuſæ fonte ad Syracuſas, ſanguis eousque delatus eſſe dicitur.

V

CL. CLAUDIANI
IN RUFINUM
LIBER II

Iam poſt edomitas Alpes, defenſaque regna
Heſperiæ, merita complexus ſede parentem
Auctior adjecto fulgebat ſidere mundus,
Jamque tuis, Stilicho, Romana potentia curis,
Et rerum commiſſus apex. tibi credita fratrum
Utraque majeſtas, geminæquæ exercitus aulæ.
Rufinus (neque enim patiuntur ſæva quietem
Crimina pollutæque negant areſcere fauces)
Infandis iterum terras accendere bellis
Inchoat, & ſolito pacem vexare tumultu.

Hæc

8 manſueſcere *MSS. ex* Luca. 1, 332 Nullus ſemel ore receptus Pollutas patitur ſanguis manſueſcere fauces 10 turbare *al.* vexare *etiam Cujac. ad Baſ.*

1 Non ita conjunctus eſt hic liber primo in Rufinum, connexusque, ut unum opus perpetuum, ſtatim quemadmodum in Homero ac Marone appareat: taceo quod per præfationem diſiungitur, quæ indicat, diverſis temporibus editum, oblatum certe Stilichoni, fuiſſe. Hic ingreſſus carminis pertinet ad res geſtas & conſecrationem Theodoſii, ob ſuperatum Eugenium, ut de novo incipiat, non continuet narrationem libri ſuperioris.

3 *Mundus* ſ. cælum, novo ſidere *auctior* eſt, relato inter ea Theodoſio, qui, licet Chriſtianus hunc tamen honorem meruit, unde *divus* appellatur non minus quam alii Chriſtiani Imperatores in legibus. Vid. Ill. Shœpflinus de Apotheoſi Impp. Rom. c. 2.

6 *Utraque majeſtas fratrum credita* Stilichoni, certe ut ipſe credi volebat. Zoſimus 5, 4 *ἔλεγε γὰρ ἐπιτετράφθαι παρὰ Θεοδοσίου τελευτᾷν μέλλοντος τὰ κατ᾽ ἄμφω τοὺς βασιλέας ἔχειν ἐν πάσῃ φροντίδι.* Id. 5, 34 ex ſua perſona de Stilichone, *ἀμφοῖν τὰς βασιλείας ἐπιτραπείς.* Sed idem 5, 1 non diffitetur omnia per orientem potuiſſe & egiſſe Rufinum, Stilichonem autem in occidente: quo loco etiam pariter ſceleratum utrumque facit, qui 5, 34 Stilichonem in tanta poteſtate, modeſtiſſimum fuiſſe affirmet.

7 Scelerati novis ſuis ſceleribus a ſe ipſi puniuntur. Hoc argumentum tragœdiarum veterum. Hic locus tractatus in Roſciana a Tullio &c.

8 *Negant areſcere*, recuſant ſiccæ eſſe, ſitim pati nolunt, ſed ſanguinem ſemper appetunt

Digitized by Google

Hæc etiam ſecum: “*Quanam ratione tuebor*
Spem vitæ fragilem? qua tot depellere fluctus
Arte queam? premor hinc odiis: hinc milite cingor.
Heu quid agam? non arma mihi, non principis ullus
Auxiliatur amor. matura pericula ſurgunt
Undique, & impoſiti radiant cervicibus enſes.
Quid reſtat, niſi cuncta novo confundere luctu,
Inſonteſque meæ populos miſcere ruinæ?
Everſo juvat orbe mori. ſolatia leto
Exitium commune dabit: nec territus ante
Decedam. cum luce ſimul linquenda poteſtas.„
  Hæc fatus, ventis veluti ſi frena remittat
Aeolus, abrupto gentes ſic objice fudit,
Laxavitque viam bellis, &, ne qua maneret
Immunis regio, cladem diviſit in orbem,
Diſpoſuitque nefas. alii per terga ferocis
Danubii ſolidata ruunt, expertaque remos
Frangunt ſtagna rotis. alii per Caſpia clauſtra,
Armeniaſque nives inopino tramite ducti
Invadunt Orientis opes. jam paſcua fumant
Cappadocum, volucrumque parens Argeus equorum.
Jam rubet altus Halys: nec ſe defendit iniquo

Monte

16 *quid ſi* infeſti? 19 fato *MS.* 21 Decedam *etiam Baſ.* Diſcedam *al.* 22 reſolvat *al* 25 dimiſit *al.* urbes *al.* orbem *etiam Vien. et Baſ.* 28 luſtra *Baſ. marg.* 31 equarum *MSS. quidam. pulchre.*

16 *Impoſiti enſes cervicibus* neſcio quomodo *radiare* dicantur, & totum eſt nimis languidum: vellem eſſet in libro bono *infeſti*.

17 *Novus luctus* videtur poëtæ in mentem veniſſe ex fabula Medeæ, quæ, luctu ex Abſyrti fratris ſui cæde patri oblato, hunc remorata eſt: cetera ex Catilinæ conjuratorum hiſtoria: & verſiculo illo apud Sueto. Nero. 37 *ἐμῦ θανόντος γαῖα μιχθήτω πυρί*.

20 Nec terrore impulſus a loco & faſtigio, quod occupavi, vivus *decedam* (quod placet præ vulg. *diſcedam*) ſtans moriar.

26 *Terga ſolidata* glacie: res nota: pulchrum epitheton *ferocis*, quia refertur ad accolas: cf. 17, 53 de Rhodano. *Frangunt ſtagna*, ad crepitum rotarum, & impreſſas orbitas pertinet.

31 Mons Cappadociæ *Argeus*. Conf. 29, 191.

32 Quam *iniquus Cilix mons*, Amanus fuerit olim bella gerentibus

Monte Cilix. Syriæ tractus vaſtantur amœni:
Aſſuetumque choris, & læta plebe canorum
Proterit inbellum ſonipes hoſtilis Orontem.
Hinc planctus Aſiæ: Geticis Europa catervis
Ludibrio prædæque datur, frondentis aduſque
Dalmatiæ fines: omnis qua mobile Ponti
Aequor, & Hadriacas tellus interiacet undas,
Squalet inops pecudum, nullis habitata colonis,
Inſtar anhelantis Libyæ, quæ torrida ſemper
Solibus humano neſcit manſueſcere cultu.
Theſſalus ardet ager. reticet paſtore fugato
Pelion, Emathias ignis populatur ariſtas.
Jam plaga Pannoniæ, miſerandaque mœnia Thracum,
Arvaque Myſorum jam nulli flebile damnum,
Sed curſus ſolennis erat, campuſque furori
Expoſitus, ſenſumque malis detraxerat uſus.
Eheu quam brevibus pereunt ingentia fatis!
Imperium tanto quæſitum ſanguine, tanto
Servatum, quod mille ducum peperere labores,
Quod tantis Romana manus contexuit annis,

Proditor

33 Montes *Baſ. marg.* 36 Geticisque-ſeveris *Cujac.* 46 Mœſorum *al. Sed ſæpe* Myſi *etiam Iſtri accolæ.* 49 Heu heu *Vic. cf. Burm. ad Virg. Ecl.* 2, 18. cauſis *al.*

bus contra incolas, Cicero ſuo in Proconſulatu expertus eſt. Vid. Epiſt. 15, 4.

35 Mollities & voluptates Syriæ notæ ſunt. Illa Daphne, qua celebratur & male audit Antiochia, Daphnicis moribus nomen dedit h. e. diſſolutis. *Orontes* dividebat Antiochiam &c.

36 *Geticis catervis*, quod recte Barthius ex Procopio de B. Vandal. 1 obſervavit, Honorio regnante comprehenduntur, h. e. ſignantur populi barbari, Gothi, Vandali, Viſigothi, Gepides, Sarmatæ, Melanchræni.

43 *Reticet* pro *tacet* poſitum, ut A. ad Herenn. 3 c. 12 *Arteriæ reticendo acquieſcunt.* Perſonat alias vocibus pecorum & paſtorum cantibus.

45 Conferamus verba Oratoris pro Roſc. Amer. extr. *Cum omnibus horis aliquid atrociter fieri videmus, aut audimus, etiam qui natura mitiſſimi ſumus aſſiduitate moleſtiarum ſenſum omnem humanitatis ex animis amittimus.*

47 *Curſus ſolennis.* Placuit omni fere Europæ *curſum* ita vocare hodie: ſed an ita vetuſtiores, jam non poſſum conſtituere.

Proditor unus iners anguſto tempore vertit.
Urbs etiam, magnæ quæ dicitur æmula Romæ,
Et Chalcedonias contra deſpectat arenas,
Jam non finitimo Martis terrore movetur;
Sed propius lucere faces, & rauca ſonare
Cornua, vibratisque peti faſtigia telis
Adſpicit. hi vigili muros ſtatione tueri,
Hi junctis properant portus munire carinis.
Obſeſſa tamen ille ferus lætatur in urbe,
Exſultatque malis. ſummoque e culmine turris
Impia vicini cernit ſpectacula campi.
Vinctas ire nurus, hunc in vada proxima mergi
Seminecem, hunc ſubito percuſſum vulnere labi
Dum fugit, hunc animam portis efflare ſub ipſis,
Nec canos prodeſſe ſeni, puerique cruore
Maternos undare ſinus. immenſa voluptas,
Et riſus plerumque ſubit. dolor afficit unus,
Quod feriat non ipſe manu. videt omnia late
Exceptis incenſa ſuis, & crimine tanto
Luxuriat, carumque ſibi non abnuit hoſtem.
Jactabatque ultro, quod ſoli caſtra paterent,
Sermonumque foret vicibus permiſſa poteſtas,
Egregii quoties exiſſet fœderis auctor.
Stipatur ſociis, circumque armata clientum

Agmina

54 ducitur *MS.* 63 ſpectat certamina *al.* cernit certamina *al.* 64 *pro* nurus, manus *al.* domus *Cujac. ad Baſ.* per vada cærula *al.* vaga cærula *al.* 66 ſpirare *al.* *Forte* portis animam exſpirare. 67 puerumque - fœdare *al.* *etiam Cuj. ad Baſ.* 71 Præceptis *al.* 75 funeris *Baſ. marg.* 76 ſtipatus *Baſ.*

53 *Proditor* unus, Rufinus, dum vel concitat vel non reprimit barbaros, harum ſtragium et ruinarum auctor & cauſa eſt.

54 Verbum *dicitur* videtur cum invidia quadam poſitum: non agnoſcit poëta Conſtantinopolin, novam Romam, æqualem veteri.

71 *Exceptis ſuis* indicat, parcitum ſuburbanis Rufini. *Præceptis* vehementius videtur: inſtigante Rufino ſævit hoſtis. Verum priori lectioni favet illud *non abnuit.* Incertum quidem, ſi ſolum illud eſſet, crimen. Nam Hannibal Liv. 22, 23 *Omnibus circa ſolo æquatis, ab uno Fabii agro -- vim omnem hoſtium abſtineri juſſit, ut occulti alicujus pacti ea merces videri poſſet.*

Monte Cilix. Syriæ tractus vaſtantur amœni:
Aſſuetumque choris, & læta plebe canorum
Proterit inbellum ſonipes hoſtilis Orontem.
Hinc planctus Aſiæ: Geticis Europa catervis
Ludibrio prædæque datur, frondentis aduſque
Dalmatiæ fines: omnis qua mobile Ponti
Aequor, & Hadriacas tellus interiacet undas,
Squalet inops pecudum, nullis habitata colonis,
Inſtar anhelantis Libyæ, quæ torrida ſemper
Solibus humano neſcit manſueſcere cultu.
Theſſalus ardet ager. reticet paſtore fugato
Pelion, Emathias ignis populatur ariſtas.
Jam plaga Pannoniæ, miſerandaque mœnia Thracum,
Arvaque Myſorum jam nulli flebile damnum,
Sed curſus ſolennis erat, campuſque furori
Expoſitus, ſenſumque malis detraxerat uſus.
Eheu quam brevibus pereunt ingentia fatis!
Imperium tanto quæſitum ſanguine, tanto
Servatum, quod mille ducum peperere labores,
Quod tantis Romana manus contexuit annis,

Proditor

33 Montes *Baſ. marg.* 36 Geticisque-ſeveris *Cujac.* 46 Mœſorum *al. Sed ſæpe* Myſi *etiam Iſtri accolæ.* 49 Heu heu *Vic. cf. Burm. ad Virg. Ecl.* 2,18. cauſis *al.*

bus contra incolas, Cicero ſuo in Proconſulatu expertus eſt. Vid. Epiſt. 15, 4.

35 Mollities & voluptates Syriæ notæ ſunt. Illa Daphne, qua celebratur & male audit Antiochia, Daphnicis moribus nomen dedit h. e. diſſolutis. *Orontes* dividebat Antiochiam &c.

36 *Geticis catervis*, quod recte Barthius ex Procopio de B. Vandal. 1 obſervavit, Honorio regnante comprehenduntur, h. e. ſignantur populi barbari, Gothi, Vandali, Viſigothi, Gepides, Sarmatæ, Melanchtæni.

43 *Reticet* pro *tacet* poſitum, ut A. ad Herenn. 3 c. 12 *Arteriæ reticendo acquieſcunt.* Perſonat alias vocibus pecorum & paſtorum cantibus.

45 Conferamus verba Oratoris pro Roſc. Amer. extr. *Cum omnibus horis aliquid atrociter fieri videmus, aut audimus, etiam qui natura mitiſſimi ſumus aſſiduitate moleſtiarum ſenſum omnem humanitatis ex animis amittimus.*

47 *Curſus ſolennis.* Placuit omni fere Europæ *curſum* ita vocare hodie: ſed an ita vetuſtiores, jam non poſſum conſtituere.

Proditor unus iners anguſto tempore vertit.
Urbs etiam, magnæ quæ dicitur æmula Romæ,
Et Chalcedonias contra deſpectat arenas,
Jam non finitimo Martis terrore movetur;
Sed propius lucere faces, & rauca ſonare
Cornua, vibratisque peti faſtigia telis
Adſpicit. hi vigili muros ſtatione tueri,
Hi junctis properant portus munire carinis.
Obſeſſa tamen ille ferus lætatur in urbe,
Exſultatque malis. ſummoque e culmine turris
Impia vicini cernit ſpectacula campi.
Vinctas ire nurus, hunc in vada proxima mergi
Seminecem, hunc ſubito percuſſum vulnere labi
Dum fugit, hunc animam portis efflare ſub ipſis,
Nec canos prodeſſe ſeni, puerique cruore
Maternos undare ſinus. immenſa voluptas,
Et riſus plerumque ſubit. dolor afficit unus,
Quod feriat non ipſe manu. videt omnia late
Exceptis incenſa ſuis, & crimine tanto
Luxuriat, carumque ſibi non abnuit hoſtem.
Jactabatque ultro, quod ſoli caſtra paterent,
Sermonumque foret vicibus permiſſa poteſtas,
Egregii quoties exiſſet fœderis auctor.
Stipatur ſociis, circumque armata clientum

Agmina

54 ducitur *MS.* 63 ſpectat certamina *al.* cernit certamina *al.* 64 *pro* nurus, manus *al.* domus *Cujac. ad Baſ.* per vada cærula *al.* vaga cærula *al.* 66 ſpirare *al.* *Forte* portis animam exſpirare. 67 puerumque-fœdare *al.* *etiam Cuj. ad Baſ.* 71 Præceptis *al.* 75 funeris *Baſ. marg.* 76 ſtipatus *Baſ.*

53 *Proditor* unus, Rufinus, dum vel concitat vel non reprimit barbaros, harum ſtragium et ruinarum auctor & cauſa eſt.

54 Verbum *dicitur* videtur cum invidia quadam poſitum: non agnoſcit poëta Conſtantinopolin, novam Romam, æqualem veteri.

71 *Exceptis ſuis* indicat, parcitum ſuburbanis Rufini. *Præceptis* vehementius videtur: inſtigante Rufino ſævit hoſtis. Verum priori lectioni favet illud *non abnuit.* Incertum quidem, ſi ſolum illud eſſet, crimen. Nam Hannibal Liv. 22, 23 *Omnibus circa ſolo æquatis, ab uno Fabii agro -- vim omnem hoſtium abſtineri juſſit, ut occulti alicujus pacti ea merces videri poſſet.*

Agmina privatis ibant famulantia ſignis.
Ipſe inter medios, ne qua de parte relinquat
Barbariem, revocat fulvas in pectore pelles,
Frenaque, & immanes pharetras, arcuſque ſonoros
Aſſimulat, mentemque palam teſtatur amictu.
Nec pudet Auſonios currus & jura regentem
Sumere deformes ritus, veſtemque Getarum:
Inſignemque habitum Latii mutare togæque.
Mærent captivæ pellito judice leges.
Quis populi tunc vultus erat? quæ murmura furtim?
Nam miſeris nec flere quidem, aut lenire dolorem
Colloquiis impune licet. "*Quonam uſque feremus*
Exitiale jugum? diræ quis terminus umquam
Sortis erit? quis nos funeſto turbine rerum
Aut tantis ſolvet lacrimis? quos Barbarus illinc,
Hinc

79 pectora *MSS. quidam & Heinſ.* pectore *vulg. etiam Baſ.* 84 coactæ *MSS. unus.* togati *ſuſp. Heinſ.* togæque *vulg. etiam Baſ.* 85 polluto *Baſ. marg.* 89 duræ *vulg.* 91 A tantis *MSS.* *quid ſi* ac? *Heinſ. ſuſp.* heu.

79 *Revocat* h. e. replicat, ut piloſa pars appareat. *In pectore* ſignat locum illius replicationis. Barbari *pelliti.* Talis 8, 466 *pellita juventus:* & 26, 48 *pellita Getarum curia.* Vid. viri docti ad Liv. 23, 29. 3. *In pectore* ex MSS. & primis editt. revocavi. Quod viris doctis placuit *in pectora*, inde eſt, quia totam dictionem ita interpretati ſunt, ut ſignificet, revocat in memoriam, & uſum: quæ ratio mihi nimis hic diluta & frigida videtur. Fraudi fuit viris doctis non obſervata vis verbi, quam unice illuſtrat Juvenalis 1, 29 *Tyrias humero revocante lacernas*, quæ graphica deſcriptio eſt iniectæ lacernæ, vel chlamydis, cujus partem fibula in humeri regione ſedens revocat & retinet. Illuſtravit eum locum, & totam hanc metaphoricam verbi *revocare* rationem Gronov. Obſ. 2, 19 p. 378 ſq. ubi declarat illud Senecæ Thy. 685 *Poſt terga juvenum nobiles revocat manus* &c.

81 Sic crimini data Pauſaniæ & poſt ipſi Alexandro M. veſtis Medica: ſic Verrem reprehendit, palliatum & crepidatum Græculo more, Tullius.

82 *Currus Auſonios* recte de curuli ſella interpretatur Barthius. *Jura* pertinent ad Præfecturam Prætorii.

84 *Togæ habitum* recte dici non dubito, ut *flumen Rheni* & ſimilia. Si quid tamen mutandum ſit, blandiſſimum forte fuerit, *togamque. Coactæ* quod ex uno codice protulit Heinſius jungendum eſſet cum *leges*, quod qui conveniat, non exputo.

85 *Judicem* quod vocat ſupremum magiſtratum, ex antiquiſſimo etiam Romanorum uſu repetitum, quem in Theſauro Stephaniano declaravi.

Hinc Rufinus agit: quibus arva fretumque negantur.
Magna quidem per rura lues; ſed major oberrat
Intra tecta timor. tandem ſuccurre ruenti
Heu patriæ, Stilicho. dilecta hic pignora certe,
Hic domus: hic thalamis primum genialibus omen.
Hic tibi felices erexit regia tedas,
Vel ſolus ſperate veni. te prœlia viſo
Langueſcent, avidique cadet dementia monſtri.„
Talibus urgetur diſcors Aurora procellis.
 At Stilicho, Zephyris cum primum bruma remitti
Et juga diffuſis nudari cœpta pruinis,
Partibus Italiæ tranquilla in pace locatis,
Utraque caſtra movens, Phœbi properabat ad ortus,
Gallica diſcretis Eoaque robora turmis
Complexus. numquam tantæ ditione ſub una
Convenere manus, nec tot diſcrimina vocum.
Illinc Armeniæ vibratis crinibus alæ,
Herbida collectæ facili velamina nodo.

Inde

96 proprium *vulg.* primum *etiam Vic. & Baſ. marg.* 103 tranquilla in pace locatis *vulg. etiam Vic. & Vien. it. Baſ.* 109 *vulg.* Fervida *ante Claver.*

95 Meminerimus, Serenam, Honorii, qui frater Theodoſii fuit, filiam, fuiſſe in matrimonio Stilichonis: Honorio autem Imperatori nuptam, quæ nata ex illo conjugio erat, Mariam. Hæc pignora fuere, cur cara Stilichoni eſſe deberet Conſtantinopolis. V. 7, 144.

97 In ſimili obteſtatione deinde 7, 155 Theodoſius ad Stilichonem *Per tædas, quas ipſa tuo Regina levavit Conjugio.*

100 Hic narrationis epiphonema e perſona ſua poëta interponit. *Aurora* oriens eſt ſ. Imperium orientis: ut 8, 130 *Nutrix aurora tibi &c.*

105 Fruſtra ad hiſtoriæ fidem ea revoces, quæ auget ſupra modum poëta exemplo non bono cum etiam in panegyri verum hactenus ſervandum ſit, ne falſis numeris & mendacibus hyperbolis vitietur hiſtoria.

108 *Vibrati crines* proprie ab arte dicuntur criſpati, ut Virg. Aen. 12, 100 vbi optat Turnus Aeneæ *fædare in pulvere crines Vibratos calido ferro.* Sed tamen Plin. 2, 78 *Aethiopas aduſtis ſimiles gigni, barba & capillo vibrato.* De tali gente Luca. 10, 133 *Torta caput refugoſque gerens a fronte capillos.*

109 Metonymia Virgiliana, vt Aen. 1, 320 *Nodoque ſinus collecta fluentes. Herbida* coloris nomen eſt.

Digitized by Google

Inde truces flavo comitantur vertice Galli,
Quos Rhodanus velox, Araris quos tardior ambit,
Et quos naſcentes explorat gurgite Rhenus,
Quoſque rigat retro pernicior unda Garumnæ,
Oceani pleno quoties impellitur æſtu.
Mens eadem cunctis, animique recentia ponunt
Vulnera. non odit victus, victorve ſuperbit.
Et quamvis præſens tumor, & civilia nuper
Claſſica, bellatrixque etiam nunc ira caleret,
In ducis eximium conſpiravere favorem.
Haud aliter Xerxen toto ſimul orbe ſecutus
Narratur rapuiſſe vagos exercitus amnes,
Et telis umbraſſe diem, cum claſſibus iret
Per ſcopulos, tectumque pedes contemneret æquor.

Vix

117 petulans animis *Baſ. marg.* 119 eximii *quidam MSS.*

110 Luca. 10, 129 *Pars* Libycorum *tam flavos gerit altera Crines, Ut nullis Cæſar Rheni ſe dicat in arvis Tam rutilas vidiſſe comas.*

111 Paſſim Geographi & poëtæ celeritatem Rhodani, & Araris in eu influentis tarditatem memorant. Vid. noſter 17, 53 & 20, 268.

112 Antiquiſſimus mos barbarorum flumini immergere recens natos, quem laudat Ariſtoteles Polit. 7, 17: Rutulis tribuit Virg. 9, 603 vbi copioſe illum illuſtrat Lacerda. Nominatim Rhenum exploratorem pudicitiæ matrum non modo poëtae celebrant, ut vetus Epigramma Anthol. 1, 43, 1: ſed Julianus Imp. qui hæc noſſe poterat, ad eam fabellam aperte alludit Orat. 2 p. 81 D. et epiſt. 16 p. 83 D diſerte, Ὁ Ῥῆνος, inquit, *τὰ μὲν νόθα τῶν βρεφῶν ὑποβρύχια ταῖς δίναις πέμπει — ὅσα δ' ἂν ἐπιγνῷ καθαροῦ σπέρματος, ὑπεράνω τοῦ ὕδατος αἰωρεῖ κ. τ. λ.*

113 Itinerarium Hieroſolymitanum ſic incipit, *Civitas Burdigala, ubi eſt fluvius Garonna, per quem facit mare Oceanum acceſſa & receſſa per leugas plus minus centum:* ad quem locum attulit omnia cl. Weſſelingius, neque hunc Claudiani verſum omiſit. Sido. carm. 22, 108 *At cum ſubmotus Lunaribus incrementis* (quæ cient fluxum Oceani ad litora) *Ipſe Garumna ſuos in dorſa recolligit æſtus, Præcipiti fluxu raptim redit, atque videtur In fontem non jam refluus, ſed defluus ire.*

117 *Tumor* ac *tumere* de ira etiam optimæ ætatis ſcriptoribus non inſolens. V. Bentl. ad Hor. A. P. 197.

121 *Defeciſſe amnes, epotaque flumina Medo Prandente,* credebant homines apud Juvenalem 10, 177 nominanti fluvios Herodoto 7, 42. 109. 196. De *umbra* a ſagittis Perſarum vox Dienecis Spartani memorabilis, qui hoc commodum fore dicebat pugnantibus Leonida duce ad Thermopylas, ſi ſub umbra illa pugnare liceret, quod eſt Herod. 7, 226.

Vix Alpes transgreſſus erat, nec jam amplius errat
Barbarus, adventumque tremens, ſe cogit in unam
Planitiem, tutoque includit paſcua gyro.
Tum duplicem foſſam, non exſuperabile vallum,
Aſperat alternis ſudibus, murique locata
In ſpeciem cæſis obtendit plauſtra juvencis.
At procul exſanguis Rufinum perculit horror:
Infectæ pallore genæ. ſtetit ore gelato
Incertus peteretne fugam, veniamne ſubactus
Poſceret, an fidos ſeſe transferret in hoſtes.
Quid nunc divitiæ, quid fulvi vaſta metalli
Congeries, quid purpureis effulta columnis
Atria, prolatæve juvant ad ſidera moles?
Audit iter, numeratque dies, ſpatioque viarum
Metitur vitam. torquetur pace futura,
Nec recipit ſomnos, & ſæpe cubilibus amens
Excutitur, pœnamque luit formidine pœnæ.
Sed redit in rabiem ſcelerumque immane reſumit
Ingenium, ſacraſque fores prædivitis aulæ
Intrat, & Arcadium miſto terrore precatur.
„*Per fratris regale jubar, per ſacta parentis*
Ætherii, floremque tui te deprecor ævi,

D 2 *Eripe*

124 egreſſus *MS.* 128 locatum *primæ editt. ſed* locata *Baſ. marg.* clauſtra *Vic. Vien.* 131 terrore *Cuj.* 133 tantos *vulg.* fidos *ex MSS. Heinſ.* 135 metallis *Cujac. error ex verſu præcedente.* 138 peſte *al. non male.* 141 in faciem *al.* 144 fata *al.*

124 *Errat*, diſperſus prædandi & latrocinandi cauſa palatur.

127 *Non exſuperabile vallum* fit eo ipſo, quod illud *aſperat* barbarus *ſudibus* acutis, & quidem *alternis*, velut decuſſatim nunc huc nunc illuc ſpectantibus. *Cæſi juvenci* hic ſunt coria bubula plauſtris obducta, in quibus a telis miſſilibus tutæ mulieres & infirmi, poſt quæ propugnatores etiam ſe quoties opus eſſet reciperent.

133 *Fidos* ſibi ſperabat *hoſtes* Romani imperii Rufinus, quos ad huc ſubornaverat.

135 *Purpureæ columnæ*, e marmore Porphyretico, h. e. purpureo.

137 intelligit Rufinus, vitæ uſuram ſibi non longiorem futuram illo dierum numero, quos in itinere conſumturus erat cum exercitu Stilicho, qui victoria *pacem* cum barbaris facturus erat, ſed ulturus idem Rufini perfidiam.

145 *Aetherius* vocatur Theodoſius ob conſecrationem, ut Divus.

Digitized by Google

Eripe me gladiis. liceat Stilichonis iniquas
Evitare minas. in noſtram Gallia cædem
Conjurata venit. quidquid rigat ultima Tethys,
Extremos ultra volitat gens ſi qua Britannos,
Mota mihi. tantis capiendi credimur armis?
Tot ſignis unum petitur caput? unde cruoris
Iſta ſitis? geminum cæli ſibi vindicat axem,
Et nullum vult eſſe parem. ſuccumbere poſcit
Cuncta ſibi. regit Italiam, Libyenque coërcet:
Hiſpanis Galliſque jubet. non orbita Solis,
Non illum natura capit. quaſcumque paravit
Hic Auguſtus opes, &, quas poſt bella recepit,
Solus habet, poſſeſſa ſemel non reddere curat.
Scilicet ille quidem tranquilla pace fruatur:
Nos premat obſidio: quid partem invadere tentat?

Deſerat

147 manus *al.* 148 ligat *al.* 150 digni *vel* dignis capiendi *MSS.* tantis cur digni cr. *conj. Heinſ.* 152 geminum Stilico *Vien. Baſ.* ſed cæli *jam Vic. & Baſ. marg.* 158 ſibi non red. curæ *Cujac.* 159 Si licet *quidam MSS. & malit Barth.* fruetur — premet *al.* 160 ſpartem *Baſ. marg. quaſi* ſpartam *voluiſſet.*

Quod *gladiis eripi* ſe petit Rufinus, invidiam facit, ut bene obſervat Barthius, Stilichoni tanquam *gladiatori*.

148 Pulchrene Tethys *ligare* dicatur gentes, cum eas includit, & ultra ne progrediantur prohibet? dubito. Nam diverſum eſt quod Deinde 376 *ligat immenſa virides indagine ſaltus Venator.* Certe magis mihi placet in uno licet tantum libro inventum ab Heinſio *rigat*, i. e. alluit. Interim lectioni *ligat* favet ille canon criticus, qui, ſi cetera paria ſint, præferre jubet, quod eſt abſtruſius.

152 *Geminum cæli axem* Orientale & Occidentale Imperium. Quid enim ſolemnius, quam orbem totum Romano imperio vindicare. Vid. 22, 59 ſq.

155 *Jubet* ſimpliciter, imperat. Sic noſter etiam 25, 84 *Ipſa jubet ſignis. Orbita ſolis*, quæ in terra noſtra concipitur, Oriens & Occidens: *natura*, quidquid natum ubique eſt, & res natas continet, ut cum Plinius hiſtoriam naturæ deſcripſit.

159 Invidiam facit Stilichoni, *Ille* cum ſuo Honorio *fruatur pace* adeo *tranquilla*, ut poſſit Occidentem ſuum relinquere, & Orientis ſe rebus immiſcere: *nos* contra barbarorum vicinorum *obſidio premat* atque urgeat: iniquum hoc, ſed tamen tolerabile: quid vero etiam *hanc* tuam, Arcadi Auguſte, *partem tentat invadere*, & ſibi vindicare? Quin *deſerat fines Illyricos*, removeat exercitum a noſtris finibus, qui attingunt Illyricum. *Eoa agmina*, militem ex Orientali imperio collectum. Nam, ut v. 105 dicitur.

Digitized by Google

Deſerat Illyricos fines; Eoa remittat
Agmina; fraternas ex æquo dividat haſtas;
Nec ſceptri tantum fueris, ſed militis, hæres.
Quod ſi diſſimulas noſtræ ſuccurrere morti,
Nec prohibere paras: Manes & ſidera teſtor,
Hæc cervix non ſola cadet. miſcebitur alter
Sanguis, nec Stygias ferar incomitatus ad umbras,
Nec mea ſecurus ridebit funera victor.„
Hæc ubi dictatur facinus, miſſusque repente
Qui ferat extortas invito principe voces.
Interea Stilicho jam lætior hoſte propinquo,
Nec multo ſpatii diſtantibus æquore vallis,
Pugnandi cupidas accendit voce cohortes.
Armeniis frons læva datur; per cornua Gallos
Dexteriora locat. ſpumis igneſcere frena,
Pulveris extolli nimbos, lateque videres
Surgere purpureis undantes anguibus haſtas,
Serpentumque vago cælum ſævire volatu.

 Implet

167 undas *al.* 176 alteque *Cujac.* 177 Feruere *conj. Heinſ.* 178 ſervire *quid. MSS.*

dicitur *Gallica diſcretis Eoaque robora turmis complexus* fuerat Stilicho. *Armenii* nominantur v. 174.

162 *Fraternas haſtas* dicit exercitum a Theodoſio relictum, in quantum æquæ utriusque fratris partes erant.

164 *Diſſimulas* ad cunctationem & frigus dubitantis & ſtupentis videtur referendum. Tales enim ſunt ingenii illius homines, ſtuporem & ἀναλγησίαν tegunt diſſimulationis & prudentiæ ſpecie.

165 *Manes & ſidera*, velut medius inter utrumque regnum, & hærens, cui adſcriptus jam ſit.

169 Stupente porro principe, & diſſimulante ſe audiſſe vel intellexiſſe, conſilium ex re capit, dictat, velut juſſu principis, ad Stilichonem literas, de quibus. v. 195.

172 *Aequor* hic planities eſt inter utraque caſtra, quæ *vallorum* nomine ſignat poëta.

175 *Igneſcere ſpumis* frena dicuntur, in quantum & caleſcunt, & cruore admiſto rubeſcunt. Vid. ad 1, 5.

177 *Anguibus* ſ. *draconibus* Romani a Traiani inde ætate utebantur pro ſignis cohortium militaribus, unde ſigniferi *Draconarii.* Vid. graphicas deſcriptiones hic 365. 7, 138. 8, 544. 28, 566. Omnia de iis Lipſ. 5, 5. Breviter fuerunt ſimulacra magnorum draconum, ore tantum ſ. rictu argenteo, ceterum e pannis coriisve pictis, forte veris etiam exuviis, facta, quæ vento inflari, impleri & intumeſcere, remittente vento concidere & velut langueſcere poſſent.

Digitized by Google

Implet Theſſaliam ferri nitor, antraque docti
Cornipedis, teneroque amnis reptatus Achilli,
Et nemus Oetæum radiat, clamore nivalis
Oſſa tonat, pulſoque fragor geminatur Olympo.
Intumuit virtus, & lucis prodigus arſit
Impetus. haud illos rupes, haud alta vetarent
Flumina. præcipiti ſtraviſſent omnia curſu.
  His ſi tunc animis acies collata fuiſſet,
Prodita non tantas vidiſſet Græcia clades:
Oppida ſemoto Pelopeja Marte vigerent:
Starent Arcadiæ, ſtarent Lacedæmonis, arces:
Non mare fumaſſet geminum flagrante Corintho,
Nec fera Cecropias traxiſſent vincula matres.
Illa dies potuit noſtris imponere finem
Cladibus, & ſceleris cauſſas auferre futuri.
Invida, proh, quantum rapuit Fortuna triumphum.
Inter equos, interque tubas mandata feruntur
Regia, & armati veniunt ductoris ad aures.
Obſtupuit. ſimul ira virum, ſimul obruit ingens
Mœror, & ignavo tantum licuiſſe nocenti
Miratur. dubios anceps ſententia volvit
Eventus: peragat pugnas, an fortia cœpta
Deſerat? Illyricis ardet ſuccurrere damnis:

Præ-

181 reſonat *vulg.* 188 virerent *malit Heinſ.* 189 agri *MSS.* 197 obſtipuit *MSS.* 201 Differat *MS.* deſinat *al.*

180 Chironem Achillis præceptorem, Centaurum, notat: *Cornipedes* enim equi ab ungulis corneis. *Amnis* quem *reptavit Achilles*, ſi audimus Statium Achill. 1, 239 *tenuis Sperchios aquis* quem cum *Spelunca docti ſenis* jungit, et ingemuiſſe abducto Achille ait.

182 Augetur ſonus dum reſultat e locis cavis &c.

186 Si illis animis, tanto duce, tam fortis exercitus invaſiſſet barbaros, debellatum eſſet, nec tantas illi clades poſtea intuliſſent Græciæ.

188 *Pelopeja oppida*, in Peloponneſo.

190 *Mare geminum*, hinc Saronicus ſinus, hinc Corinthiacus, inter quos in Iſthmo ſita Corinthus *bimaris* vocatur Horatio Car. 1, 7. 2.

195 *Mandata regia*, ementita a Rufino v. 169.

201 *Deſerat* verbum aſperum, & quod dolorem Stilichonis magis exprimat

Digitized by Google

Præceptis obſtare timet. reverentia frangit
Virtutis ſtimulos. hinc publica commoda ſuadent,
Hinc metus invidiæ. tandem indignatus ad aſtra
Extollit palmas. & ab imo pectore fatur:
„*Numina Romanis necdum ſatiata ruinis,*
Si juvat imperium penitus de ſtirpe revelli,
Uno ſi placuit deleri ſæcula lapſu,
Si piget humani generis; prorumpat in arva
Libertas effrena maris, vel limite juſto
Devius errantes Phaëthon confundat habenas.
Cur per Rufinum geritur? procumbere mundum
Hoc auctore pudet. mediis revocamur ab armis,
Proh dolor, & ſtrictos deponere cogimur enſes.
Vos arſuræ urbes, perituraque mœnia teſtor.
Cedo equidem, & miſerum permitto caſibus orbem.
Flectite ſigna, duces. redeat jam miles Eois.
Parendum. taceant litui. prohibete ſagittas.
Parcite contiguo, Rufinus præcipit, hoſti.„
His dictis, omnes una fremuere manipli:
Quantum non Italo percuſſa Ceraunia fluctu:

207 penita *conj. Barth.* 210 Tempeſtas veſana maris *MS.* 216 cladibus *al.* caſibus hoſtem *Baſ. marg.* 217 Eous *al.* Eois *ex MSS. Heinſ.* 219 Parcere *al.*

primat: *differre* non tam durum viro forti, quam *deſerere.* Ceterum juvat hic ex notit. Imp. Orient. ſ. 3 repetere, quid Illyricum eo tempore comprehenderit, nempe *Macedoniam* atque *Daciam.* *Provinciæ Macedoniæ* erant VI, *Achaia*, *Macedonia*, *Creta*, *Theſſalia*, *Epirus vetus*, *Epirus nova* & *pars* Macedoniæ *ſalutaris.* *Provinciæ Daciæ V*, *Dacia Mediterranea*, *Dacia Ripenſis*, *Mœſia prima*, *Dardania*, *Prævalitana* & *pars Macedoniæ ſalutaris.*

211 *Phaëthon devius errantes habenas confundens* eſt pictura juvenis attoniti, qui dum ſentit ſe devium, & tractas non quo oportebat habenas, vult revocare & reſtituere, per trepidationem eas magis etiam implicat ſibi & confundit.

217 *Redeat miles Eois*, ad Eoos in patriam ſuam redeant Orientales: nam erant in Stilichonis exercitu etiam *Eoa robora* ut v. 105 dicitur.

221 *Infames ſcopulos*, *Acroceraunia* vocat Horat Car. 1, 3. 20.

Quantum non madidis eliſa tonitrua Coris.
Secernique negant, ereptaque prælia poſcunt;
Inſignemque ducem populus defendit uterque,
Et ſibi quiſque trahit. magno certatur amore,
Alternamque fidem non illaudata laceſſit
Seditio, talique ſimul clamore queruntur:
„*Quis mihi nudatos enſes, quis tela lacertis*
Excutit, & ſolvi curvatos imperat arcus?
Quis nam audet leges vibrato imponere ferro?
Inflammata ſemel neſcit miteſcere virtus.
Jam mihi barbaricos ſitientia pila cruores
Sponte volant, ultrixque manus mucrone furenti
Ducitur, & ſiccum gladium vagina recuſat.
Num patiar? ſemperne Getis diſcordia noſtra
Proderit? en iterum belli civilis imago.
Quid conſanguineas acies, quid dividis olim
Concordes aquilas? non diſſociabile corpus,

Conjun-

222 illiſa *al.* 227 movetur *vel* moventur *al.* 230 ſtricto leges imp. *al.* 232 Jam jam —— tela *Baſ.* 233 ultroque *Baſ. pulchre.*

222 *Eliſa tonitrua* de illorum ſententia, qui incluſum tanquam ſolido aëra, & a compreſſione enitentem in tonitru cogitant.

223 *Secerni negant*: nolunt Arcadiani ab Oriente milites Occidentalem Honorii exercitum relinquere: ſub uno duce Stilichone adverſus barbaros eorumque Rufinum concitatorem, pugnare ardent.

228 Lacertorum hic mentio, quod in contentione arcuum & vibrandis armis in primis exprimuntur lacerti, vel ut medici loqui ſolent, agunt muſculi.

229 *Curvatos arcus* vocat intentos jam & emittendis ſagittis paratos: ut *vibratum* ferrum eſt *ſtrictum* & jam contortum hocque momento emittendum manu.

231 *Virtus* hic ardor bellicus, ut *victis quondam redit in præcordia virtus.*

232 *Sitientia pila* facilius placebunt, ſi cogites *haſtam*, quæ *cruorem bibit* Virg. Aen. 11, 804.

233 *Manus* alias *ducit* gladium & regit: hic videtur *manus a mucrone duci* etiam invito domino, qui vellet imperio parcere: tale eſt illud, quod vagina recuſat recipere gladium qui ſiccus, non cruentatus eſt.

237 *Conſanguineæ acies*, exercitus fratrum Auguſtorum, licet ipſi gentium & nationum diverſarum. *Quid dividis aquilas*, o Stilicho, i. diſcedere legiones has in Orientem, has in Occidentem, jubes?

239 Illud *que* ad *conjunctum* adjectum, non ſimpliciter copulat illud cum *diſſociabile*, ſed cum toto *non-diſſociabile*.

Conjunctumque ſumus. te, quo libet ire, ſequemur.
Te vel Hyperboreo damnatam ſidere Thulen,
Te vel ad incenſas Libyæ comitabor arenas.
Indorum ſi ſtagna petas, rubrique receſſus
Aequoris, auriferum veniam poturus Hydaſpen.
Si calcare Notum, ſecretaque litora Nili
Naſcentis jubeas, mundum poſt terga relinquam.
Et quocumque loco Stilicho tentoria figet,
Hic patria eſt.„ Dux inde vetat: *„Deſiſtite, quæſo,*
Atque avidam differte manum. cadat iſte minacis
Invidiæ cumulus. non eſt victoria tanti,
Ut videar viciſſe mihi. vos, fida juventus,

 Ite

243 Litoris *al.* Aequoris *Heinſ. ex MS. & collatione v.* 244 *ubi tamen quidam* ſecr. noſcere Nili. 245 annum *MS. quod placet Heinſio.*

240 *Hyperboreum ſidus* etymologice capit poëta, ut ſit cælum & conſtitutio aëris ita immitis, qualis analogia quadam ultra Boream cogitatur & *gelida aquilonis conceptacula*, ut vocat Plin. 4, 12 ſ. 26: quo ipſo tamen loco ea de Hyperboreis narrantur, quæ plane aliud clima ſuadent, ſi quid veri, ut putamus, ſubeſt illi fabulæ. Hic neque de his quærendi locus eſt (vid. tamen ad 7, 54) neque de *Thule*, quam ſatis eſt ſi hic intelligimus poni pro maxime boreali.

242 *Rubri æquoris receſſus* recte cum *Indis* jungit: omnem enim Oceanum meridionalem rubrum mare eſſe, poſt Relandi de ea re diſputationem, ſatis vulgatum eſt.

243 *Hydaſpen* a gemmis alias celebrat. Nempe generatim Indiam ſignare flumine ſuo ſolet, &, quæ ab Indis feruntur, odores, gemmas, aurum, illi adſignare.

244 *Notum* hic poni de regione ad eam plagam ſita, apertum eſt. *Nili naſcentis litora ſecreta* vocat merito, ob ignotos eo tempore Nili fontes, de quibus certiora noſtra demum ætate explorata ſunt. *Mundus* hic manifeſto ſignificat notas telluris partes.

245 *Mundum*, ut *ſolem poſt terga relinquere* dicitur, qui alium quaſi orbem terrarum adit. Sic in fragm. Pedonis ap. Senecam Suaſor. 1 *Jam primum poſt terga diem ſolemque relictum* &c. Hinc placet Heinſio lectio MS. *annum*, h. e. ſolem, diem; ut ſi quis ultra Tropicum Capricorni, & Zonam torridam eat.

248 *Differte* minus eſt quam *cobibete*, vel ſimile. Neque enim plane abſtineri jubet, ſed moram modo petit.

249 *Cumulus invidiæ* videtur habere metaphoram a fluctibus, ut Ovid. Tr. 1, 2. 19 *Quanti montes volvuntur aquarum!* Et 1, 11. 20 *Inque modum tumuli concava ſurgit aqua.* Et Met. 15, 508 *Cumulusque immanis aquarum In montis ſpeciem curvari ac creſcere viſus.* Reſpondet forte v. 183 *Intumuit virtus.* Et quoties *tumere* dicuntur *irati*?

Non eſt victoria, quam injuſſu Auguſti pugnans forte reportare poſſim, *tanti* momenti aut pretii apud me, *ut videar mihi* vere *viciſſe* & laudem meruiſſe ac triumphum.

Digitized by Google

Ite mei quondam ſocii.„ Nec plura locutus
Flectit iter; vacuo qualis diſcedit hiatu
Impatiens remeare leo, quem plurima cuſpis,
Et paſtorales pepulerunt igne catervæ,
Inclinatque jubas, demiſſaque lumina velat,
Et trepidas mœſto rimatur murmure ſilvas.
Ut ſeſe legio vidit disjuncta relinqui,
Ingentem tollit gemitum, galeaſque ſolutis
Humectat lacrimis, preſſamque morantia vocem
Thoracum validos pulſant ſuſpiria nexus.
„*Tradimur, heu, tantumque ſequi prohibemur amorem,*
Exclamant, *ſperniſne tuas Dux optime dextras,*
Quas tibi victrices toties Bellona probavit?
Nos adeo viles? adeo felicior axis
Heſperius meruit qui te rectore teneri?
Quid nobis patriam, quid cara reviſere tandem
Pignora, dilectosve juvat coluiſſe penates?
De ſine dulce nihil. jam formidata tyranni
Tempeſtas ſubeunda mihi: qui forte nefandas

Jam

252 Flexit *al. Heinſ.* 258 ſolutas *MS. ut referatur ad* galeas. volutis *conj.* 261 Prodimur *MS.* 262 ſpernes *Baſ. marg.* tradis *vulg.*

252 *Hiatus*, rictus hic eſt & os patens leonis eſurientis ac ſitientis ſanguinem.

254 *Ignis* terribilis leonibus, ut lupis & aliis feris, credo, quod inſolitum illis phænomenon animalibus, quæ ab hominum conſuetudine abhorrent.

257 *Disjuncta*, dimiſſa, exauctorata. metaphora a jugo unde disjunguntur tauri.

258 *Solutas lacrimas* puto dici, quæ retentæ aliquamdiu prorumpunt, quaſi ſolutis vinculis, vehementius. Ceterum notatu dignum eſt, quod hic docet Barthius galeas quaſdam veterum etiam fuiſſe clauſas, ut naſum & genas tegerent. Repetit & auget Drakenb. ad Sil. 14, 636 ubi etiam *Galeis abſcondunt ora*, & *caſſide pallor velatur.*

260 *Nexus Thoracum* quod dicit, ex hamulis, anulis, catellis, ſquamisve conſertos conſutosque ut intelligamus, facit.

261 *Tradimur* eam fere vim habet, quam *prodimur*, quod ex uno MS. ſubſtituere volebat Heinſius. Ter. Phor. 2, 1 *Cauſam tradere adverſariis.* Id queruntur milites, ſibi non ſequi licere ſententiam ſuam; ſed *tradi*, condonari, aliis.

262 *Tuas dextras*, quibus uti pro tuis potes.

268 *Tyrannus* hic intelligitur Rufinus.

gitized by Google

Jam parat inſidias: qui nos aut turpibus Hunnis,
Aut impacatis famulos præſtabit Alanis.
Quamquam non adeo robur defecerit omne,
Tantave geſtandi fuerit penuria ferri.
Tu licet occiduo maneas ſub cardine Solis,
Tu mihi dux ſemper, Stilicho, noſtramque vel abſens
Experiere fidem. dabitur tibi debita pridem
Victima. promiſſis longum placabere ſacris.„
Triſtior Æmoniis miles digreſſus ab oris
Tangebat Macetum fines, murosque ſubibat
Theſſalonica tuos. ſenſu dolor hæret in alto
Abditus, & tacitas vindictæ præſtruit iras,
Spectaturque favens odiis locus, aptaque leto
Tempora, nec quisquam tanta de pube repertus,
Proderet incautis qui corda minantia verbis.
Quæ non poſteritas, quæ non mirabitur ætas
Tanti conſilium vulgi potuiſſe taceri,
Aut facinus tam grande tegi? mentisque calorem
Non ſermone viæ, non inter pocula rumpi?
Æqualis tantam tenuit conſtantia turbam,
Et fuit arcanum populo. percurritur Hebrus,
Deſeritur Rhodope, Thracumque per ardua tendunt,
Donec ad Herculei perventum nominis urbem.

Ut

271 præbebit *MS.* 273 geſtati *MSS.* 274 occidui *MSS. pro* Solis, cæli *MSS.* 277 longe *vulg.* 279 Macetum *hic vindicat Heinſ.* 283 plebe *vulg.* 284 minacia *MS.* micantia *MS.* 289 turmam *MS.* mentem *MS. unde* gentem *conj. Heinſ.*

270 *Hunni turpes* cur dicantur, vid. ad 3, 327.

273 Verbum *fuerit* non concoquo: requirebatur præſens: quid ſi a correctore eſt, qui ad *defecerit* adjungendum putaret *fuerit?* Dederat forte poëta, *non ſit*, &c.

276 Promittunt milites, ſe victimæ inſtar Stilichoni cæſuros Rufinum, qui nunc ſibi eripiatur. Vid. 130 ſq. Ceterum hic verſus Leoninus noſtro excidit, quod genus poſteri affectarunt.

281 *Tacitas iras præſtruit vindictæ* miles, h. e. ſilentio tegit, tanquam cratibus vineisque objectis, ulciſcendi & puniendi Rufini conſilium.

290 Acute: *arcanum* fuit, quod totus *populus*, totus exercitus decreverat.

292 *Herculei cognominis urbs* ad verbum Heraclea eſt in ora Propon-

Ut ceſſiſſe ducem, propius veniſſe cohortes,
Cognita Rufino: magna cervice triumphat,
Omnia tuta ratus, ſceptrumque capeſſere fervet,
Et conjuratos accendit voce clientes:
„Vicimus: expulimus. facilis jam copia regni.
Nullus ab hoſte timor. quis enim, quem poſcere ſolum
Horruit, hunc tanto munitum milite vincat?
Quis ferat armatum, quem non ſuperavit inermen?
I nunc, exitium nobis meditare remotus
Incaſſum, Stilicho. dum nos longiſſima tellus
Dividat, & mediis Nereus interſtrepat undis,
Alpinas tranſire tibi me ſoſpite rupes
Haud dabitur. jaculis illinc me figere tenta.
Quære ferox enſem, qui noſtra ad mœnia tendi
Poſſit ab Italia. non te documenta priorum,
Non exempla vetant? quis par conatus adire
Has jactat vitaſſe manus? detruſimus orbe
Te medio, tantisque ſimul ſpoliavimus armis.
Nunc epulas tempus, ſocii, nunc larga parare
Munera, donandumque novis legionibus aurum.

Oppor-

296 conjuratas cohortes *MSS. pro* accendit, oſtendit *MSS.* affatur *MSS.* 298 *pro* poſcere, *quod ex MSS. Heinſ. & eſt in marg. Baſ.* vincere *vulg.* 303 interfluat *MS. it. marg. Baſ. unde conj. Heinſ.* interluat. 304 me conſule *Baſ. marg.* 307 monumenta *vulg.* 308 quisnam conatus *vulg.* 309 vitare *MS.* deſtruximus orbem *MSS.* 311 parari *conj. Heinſ.*

pontidis, Perinthus alias, ſed non diu ante hanc ætatem alterum nomen nacta, quod docet Cellarius 2, 15. 50.

294 *Magna cervice*, erecta, & tumente quaſi cum ſerpente illum compararet.

303 *Tranſire*, intell. denuo: nunc enim tranſiit, dum retro pergit in Italiam & Romam.

307 *Quis par* licet eſſet, certe talis, qui ut in ludo gladiatores, *comparari* mecum recte videretur. Ut lectio, ita interpretatio Heinſiana.

309 *Detruſimus*, depulimus te *orbe medio*, dimidio Oriente nempe, ſ. regno Arcadii. Quod habent libri quidam Heinſio inſpecti, *deſtruximus orbem te medio*, i. te intercedente: mihi plane videtur hic locum habere non poſſe. De *medii* ſignificatione ad 17, 250.

312 De *donativo* militibus dando ſermo eſt, quo fidem ſibi exercituum auctorare olim Imperatores ſoliti erant.

Digitized by Google

Opportuna meis oritur lux craſtina votis.
Quod nolit, Rex ipſe velit, jubeatque coactus
In partem mihi regna dari. contingat in uno
Privati fugiſſe modum, crimenque tyranni.„
Talibus acclamant dictis infame nocentum
Concilium, qui perpetuis crevere rapinis,
Et quos una facit Rufino cauſſa ſodales,
Illicitum duxiſſe nihil. delicta fuere
Nexus amicitiæ. jam jam connubia læti
Deſpondent aliena ſibi, fruſtraque viciſſim
Promittunt quas quisque petat, quas devoret urbes.
Cœperat humanos alto ſopire labores
Nox gremio, nigrasque Sopor diffuderat alas.
Ille diu curis animum ſtimulantibus ægrum
Labitur in ſomnos. vix toto corde quierat,
Ecce videt diras alludere protinus umbras,
Quas dedit ipſe neci: quarum, quæ clarior, una
Viſa loqui: *„Pro ſurge toro: quid plurima volvis*
Anxius? hæc requiem rebus finemque labori
Allatura dies. omni jam plebe redibis
Altior, & læti manibus portabere vulgi.„
Has canit ambages: occulto fallitur ille
Omine, nec capitis ſentit præſagia fixi.
Iam ſummum radiis ſtringebat Lucifer Æmum.
Feſtinamque rotam ſolito properantior urget.

Tan-

314 ſubactus *MS. quod malit Heinſ.* 317 acclamat *vulg.* 320 funeſta tacere *MS.* 325 pigrasque *vulg.* 326 æger *vulg.* 329 ſævior *MS.* 335 fixi præſagia ſenſit *vulg.* ſenſ. præſ. diri *Baſ. marg.*

315 *In uno*, ſimul, eadem. Hoc peculiare fortunæ ſuæ gloriatur Rufinus, quod *privati modum* & ſortem exire, & tamen etiam *tyranni* & incubatoris imperii nomen effugere ſibi contingat.

317 *Acclamant concilium*, conſueta Syneſi, ut recte ex MS. repoſitum a N. Heinſio.

335 Hæc *præſagia* impleta narrat deinde v. 434.

337 Etiam *Lucifer rotam* habet Tib. 1, 10. 62. ſ. axes Ovid. Am. 1, 6. 65: qui interdum equo ſolitario

Ut ceſſiſſe ducem, propius veniſſe cohortes,
Cognita Rufino: magna cervice triumphat,
Omnia tuta ratus, ſceptrumque capeſſere fervet,
Et conjuratos accendit voce clientes:
„Vicimus: expulimus. facilis jam copia regni.
Nullus ab hoſte timor. quis enim, quem poſcere ſolum
Horruit, hunc tanto munitum milite vincat?
Quis ferat armatum, quem non ſuperavit inermem?
I nunc, exitium nobis meditare remotus
Incaſſum, Stilicho. dum nos longiſſima tellus
Dividat, & mediis Nereus interſtrepat undis,
Alpinas tranſire tibi me ſoſpite rupes
Haud dabitur. jaculis illinc me figere tenta.
Quære ferox enſem, qui noſtra ad mœnia tendi
Poſſit ab Italia. non te documenta priorum,
Non exempla vetant? quis par conatus adire
Has jactat vitaſſe manus? detruſimus orbe
Te medio, tantiſque ſimul ſpoliavimus armis.
Nunc epulas tempus, ſocii, nunc larga parare
Munera, donandumque novis legionibus aurum.

Oppor-

296 conjuratas cohortes *MSS. pro* accendit, oſtendit *MSS.* affatur *MSS.* 298 *pro* poſcere, *quod ex MSS. Heinſ. & eſt in marg. Baſ.* vincere *vulg.* 303 interfluat *MS. it. marg. Baſ. unde conj. Heinſ.* interluat. 304 me conſule *Baſ. marg.* 307 monumenta *vulg.* 308 quisnam conatus *vulg.* 309 vitare *MS.* deſtruximus orbem *MSS.* 311 parari *conj. Heinſ.*

pontidis, Perinthus alias, ſed non diu ante hanc ætatem alterum nomen nacta, quod docet Cellarius 2, 15. 50.

294 *Magna cervice*, erecta, & tumente quaſi cum ſerpente illum compararet.

303 *Tranſire*, intell. denuo: nunc enim tranſiit, dum retro pergit in Italiam & Romam.

307 *Quis par* licet eſſet, certe talis, qui ut in ludo gladiatores, *comparari* mecum recte videretur. Ut lectio, ita interpretatio Heinſiana.

309 *Detruſimus*, depulimus te *orbe medio*, dimidio Oriente nempe, ſ. regno Arcadii. Quod habent libri quidam Heinſio inſpecti, *deſtruximus orbem te medio*, i. te intercedente: mihi plane videtur hic locum habere non poſſe. De *medii* ſignificatione ad 17, 250.

312 De *donativo* militibus dando ſermo eſt, quo fidem ſibi exercituum auctorare olim Imperatores ſoliti erant.

Digitized by Google

Opportuna meis oritur lux craſtina votis.
Quod nolit, Rex ipſe velit, jubeatque coactus
In partem mihi regna dari. contingat in uno
Privati fugiſſe modum, crimenque tyranni.„
Talibus acclamant dictis infame nocentum
Concilium, qui perpetuis crevere rapinis,
Et quos una facit Rufino cauſſa ſodales,
Illicitum duxiſſe nihil. delicta fuere
Nexus amicitiæ. jam jam connubia læti
Deſpondent aliena ſibi, fruſtraque viciſſim
Promittunt quas quisque petat, quas devoret urbes.
Cœperat humanos alto ſopire labores
Nox gremio, nigrasque Sopor diffuderat alas.
Ille diu curis animum ſtimulantibus ægrum
Labitur in ſomnos. vix toto corde quierat,
Ecce videt diras alludere protinus umbras,
Quas dedit ipſe neci: quarum, quæ clarior, una
Viſa loqui: „*Pro ſurge toro: quid plurima volvis*
Anxius? hæc requiem rebus finemque labori
Allatura dies. omni jam plebe redibis
Altior, & læti manibus portabere vulgi.„
Has canit ambages: occulto fallitur ille
Omine, nec capitis ſentit præſagia fixi.
Iam ſummum radiis ſtringebat Lucifer Æmum,
Feſtinamque rotam ſolito properantior urget.

Tan-

314 ſubactus *MS. quod malit Heinſ.* 317 acclamat *vulg.* 320 funeſta tacere *MS.* 325 pigrasque *vulg.* 326 æger *vulg.* 329 ſævior *MS.* 335 fixi præſagia ſenſit *vulg.* ſenſ. præſ. diri *Baſ. marg.*

315 *In uno*, ſimul, eadem. Hoc peculiare fortunæ ſuæ gloriatur Rufinus, quod *privati modum* & ſortem exire, & tamen etiam *tyranni* & incubatoris imperii nomen effugere ſibi contingat.

317 *Acclamant concilium*, conſueta Syneſi, ut recte ex MS. repoſitum a N. Heinſio.

335 Hæc *præſagia* impleta narrat deinde v. 434.

337 Etiam *Lucifer rotam* habet Tib. 1, 10. 62. ſ. axes Ovid. Am. 1, 6. 65: qui interdum equo ſolitario

Digitized by Google

Tandem Rufini viſurus funera, Titán
Proſiluit ſtratis, denſæque capacia turbæ
Atria regifico juſſit ſplendere paratu
Exceptura dapes, &, quod poſt vota daretur,
Inſcribi propriis aurum fatale figuris.
Ipſe ſalutatum reduces poſt prœlia turmas
Iam regale tumens, & principe celſior, ibat,
Collaque femineo jactabat mollia geſtu,
Imperii certus: tegeret ceu purpura dudum
Corpus, & ambirent ardentes tempora gemmæ.
Urbis ab anguſto tractu, qua vergit in Auſtrum,
Planities vicina patet: nam cetera Pontus
Circuit, exiguo dirimi ſe tramite paſſus.
Hic ultrix acies ornatu fulgida Martis
Explicuit cuneos. pedites in parte ſiniſtra
Conſiſtant: equites illic poſcentia curſum
Ora reluctantur preſſis ſedare lupatis.
Hic alii ſævum criſtato vertice nutant,
Et tremulos humeris gaudent vibrare colores,

Quos

339 Deſiluit *MS.* 342 Inſculpi *MSS.* 345 geſtabat *vulg.* jactabat *etiam Baſ. marg.* 346 tutum, numdum, nundum, nudum *al. ap. Heinſ.* tutum *etiam Cuj. An fuit* jam dum? 351 ferri *pro* Martis *vulg.* lucida Martis *Cuj.*

rio vehitur, ut 35, 122. Vid. Burm. ad Rutil. itiner 1, 511. Verum hic de *rota* ſ. curru ſolis ſermo eſt, Synecdoche non reprehendenda, cum præſertim *Titan rotam* ſuam *urgere* dicatur. Imago ſane auguſtior currus, quem agat Titan, quam rotæ, orbis, trochi, ludibrii puerorum. Illud *tandem* indicat vota hominum qui olim impatienter exſpectarint Rufini ſupplicium.

342 Affectabat imperium Rufinus. Sperabat ſe adſcitum iri in illius ſocietatem, & titulum Auguſti ab Arcadio. Itaque donativum parat militi, dandum in ejus rei memoriam, aureos ſuo nomine ac novo honore ſignatos. Utrum cuſi re vera numi tales, utrum aliquis ex eo genere ſervatus ſit, N. L.

344 *Regale tumens*, ut *torvum videt* &c. Contra Stat. Sil. 3, 1. 39 *Famulare timens.*

345 Olim obſervatum in ſuperbulis, & ſibi placentibus jactare & inflectere cervicem. Cic. in Verr. 3 c. 19 *Tamenne putamus patronum tuum in hoc crimine* (tibi objecto & pulchre a ſe repulſo) *cerviculam jactaturum?* Inter amatorias ineptias objicit Clitophonti Syrus Heaut. 2, 3. 131 *everſas cervices*: adſcribit Eugraphius, *jactantia & ſuperbia eſt.*

356 Chlamydes breves, ſagula, paludamenta, interpretabar humeris

Quos operit formatque chalybs. conjuncta per artem
Flexilis inductis animatur lamina membris,
Horribilis viſu. credas ſimulacra moveri
Ferrea, cognatoque viros ſpirare metallo.
Par veſtitus equis. ferrata fronte minantur,
Ferratosque levant ſecuri vulneris armos,
Diviſo ſtat quisque loco. metuenda voluptas
Cernenti pulcerque timor; ſpirisque remiſſis
Manſueſcunt varii vento ceſſante dracones.
Auguſtus veneranda prior vexilla ſalutat.
Rufinus ſequitur, quo fallere cuncta ſolebat
Callidus affatu, devotaque brachia laudat
Nomine quemque vocans: natosque patresque reverſis

Nun-

358 hamatur *al.* animatur *etiam margo Baſ.* 362 movent *al.* levant *e MSS. Heinſ.* 363 Et juſto *vulg.* juſſo *Baſ. ſed in marg.* diviſo. 366 Arcadius *Baſ. marg. ex Gloſſa. Sic & 382.* 367 qui *vulg.* 369 vocat *MSS.*

ris ope fibulæ hærentia, quæ ob brevitatem volant ludibria ventis. Ab his putabam diverſos, *quos operit formatque chalybs.* Cataphracti quidem ad ſpeciem nudi corporis a ferrea veſte *formati* repræſentantur in columna Trajani, uti contra *loricatos, loris*, unde nomen habent, & laminis munitos, nunquam ſine paludamento vel ſagulo obſervo exhiberi. Itaque optabam, e bono libro prolatum pro *Quos operit*, eſſet *Hos*, quod diſtributioni, & novi generis commemorationi ſerviret. Sed deſii optare, poſtquam contuli alteram graphicam non minus deſcriptionem noſtri 28, 576 ubi *rigidos vibrata per armos Rubra ſub ærato criſpantur ſerica dorſo.* Habemus hic rubrum pannum, ſ. textile quiddam partim libere fluctuans per armos, partim autem comprehenſum & in plicas criſpatum ab ora & commiſſura galeæ, cum thorace. Retinuerunt hoc poſteriora ſæcula, quod oſtendunt numi & ſigilla in primis virorum principum: & orta inde videntur illa galearum & ſcutorum ornamenta laciniosa, quibus hodie utuntur in inſignibus, non modo ut illa tegere & inumbrare galeas, ſed ut exire ex ima ora galearum, & ſcuta cum figuris complecti videantur.

358 *Animatur lamina:* poëtica phantaſia imaginatur illam formam ferream corpus eſſe, cui pro anima ſit homo. Huc pertinet *cognatum viro metallum*, συμφυὲς, una natum. Hanc lectionem contra alteram *hamatur* defendit hic Barthius, & Heinſius ad 36, 386.

361 *Equi* etiam cataphracti. Iam Propert. 3, 10. 12 *Ferreus armato neu cataphractus equo.* Recentiorum deſcriptiones Græcas & Latinas dedit Barthius.

365 De draconibus vid. ad v. 177. Verbo *manſueſcunt* exprimit remiſſum tumorem, qui in vivis draconibus eſt ab ira.

368 *Devota brachia* militum, vitam impendere Auguſti imperiis paratorum.

Nuntiat incolumes. illi, dum plurima ficto
Certatim ſermone petunt, extendere longos
A tergo flexus inſperatoque ſuprema
Circuitu ſociare parant: decreſcere campus
Incipit, & clipeis in ſe redeuntia junctis
Curvo paulatim ſinuantur cornua ductu.
Sic ligat immenſa virides indagine ſaltus
Venator. ſic attonitos ad litora piſces
Æquoreus populator agit, raroſque plagarum
Contrahit anfractus, & hiantes colligit oras.
Excludunt alios. cingi ſe fervidus ille
Neſcit adhuc, graviterque apprenſa veſte morantem
Increpat Auguſtum: ſcandat ſublime tribunal:
Participem ſceptri, ſocium declaret honoris.
Cum ſubito ſtringunt gladios, vox deſuper ingens
Infremuit: „*Nobis etiam, teterrime, nobis*

Spe-

371 intendere *vulg.* 372 amplexus *vulg.* 376 immiſſa Venetos ind. ſaltus *Baſ. marg.* ſilvas *vulg.* 380 angi *MS. Coaluere* C & I. 385 deterrime *al.* teterrime *volebat ex MS. Heinſ.*

372 *Suprema* h. e. extrema. Cogitemus lineam transverſam, vel ut tacticorum more loquamur jugum longum. Verſus mediam illius partem accedit Rufinus. Milites ab utraque parte ſenſim primo ſe inflectunt in arcum & excludunt multitudinem: tum ſubito extremis a dextra ſiniſtraque coëuntibus abſolvunt circulum eumque denſandis ordinibus ad minus minusque ſpatium redigunt, in quo concluſus jam Rufinus (Zoſimus 5, 7 ἀπολαβόντες ἐν μέσῳ) effugere nullo modo poteſt.

376 Conf. dicta ad 148.

380 *Fervidus* eſt Rufinus ſtudio perficiendi cogitata, & plenus ſua magnitudine, cujus modo faſtigium exſpectat, non ſentit ſe in anguſtias redigi.

381 *Apprenſa veſte* indicat hinc ſtudium Rufini, hinc quam familiariter ac tantum non contemtim tractare Auguſtum ſolitus ſit. Certe de Claudio Suetonius c. 15 *adeo cauſidicos patientia illius abuſos, ut deſcendentem e tribunali non modo voce revocarent, ſed & lacinia togæ retenta, interdum pede apprehenſo detinerent.*

382 *Tribunal* intelligo extemporali militum opera congeſtum e ceſpite lapidibusque e. i. g. a. unde adlocutio commodior ad multitudinem. Prærogativa Imperatorum erat ita pro tribunali adloqui milites. Vid. omnino Spanhem. de V. e. P. N. diſſ. 13 p. 627 ſq. ubi in numis frequens illa ADLOCUTIO illuſtratur.

384 *Deſuper* aut poſitum pro *inſuper*, aut cogitavit poëta clamorem altum. *It clamor cælo*, & inde quaſi recidit in eum, quem terret.

Speraſti famulas imponere poſſe catenas?
Unde redi neſcis? patiarne audire ſatelles,
Qui leges aliis, libertatemque reduxi?
Bis domitum civile nefas, bis rupimus Alpes.
Tot nos bella docent nulli ſervire tyranno.„
Diriguit. ſpes nulla fugæ. ſeges undique ferri
Circumfuſa micat. dextra lævaque revinctus
Hæſit, & enſiferæ ſtupuit mucrone coronæ.
Ut fera, quæ montes nuper dimiſit avitos,
Altorumque exſul nemorum damnatur arenæ
Muneribus, commota ruit, vir murmure contra
Hortatur, nixusque genu venabula tendit.
Illa pavet ſtrepitus, cuneosque erecta theatri
Reſpicit, & tanti miratur ſibila vulgi.
Unus per medios audendi pronior enſe
Proſilit exerto, dictisque, & vulnere torvus
Hac petit, hac Stilicho, quem jactas pellere, dextra
Te ferit: hoc abſens invadit viſcera ferro.
Sic fatur, meritoque latus transverberat ictu.
Felix illa manus, talem quæ prima cruorem

Hau-

389 Bis domui *MSS.* ſervile *MS.* 394 nuper montes *al.* 396 Verberibus *al.* Vulneribus *al.* *Vulgatum* Muneribus *recte tuetur Heinſ.* 399 Deſpicit *vulg.* Diſpicit *Clav. & Heinſ. ad Virg. Æn.* 6, 734. 401 erecto *vulg.* exerto *etiam Baſ. marg.* lumine *Vien. marg.* 402 Appetit *vulg.* Impetit *al.* 404 fatus, meritumque *Baſ.* enſe *Cujac.*

386 *Famulæ catenæ*, famulatus & ſervitii indices: alioqui potius dominæ ſunt vinctorum.

387 Neſcisne, Rufine, unde ego, exercitus redii? (pro *redierim.* Vid. Voſſ. de Conſtr. c. 62) Venio ab occidentalibus imperii partibus, ab Italia, victor ibi barbarorum, ſed virorum fortium &c.

389 Ad bella Theodoſii contra Eugenium & Maximum tyrannos geſta reſpicitur.

396 *Munera* proprie de amphitheatralibus & gladiatoriis ludis dici, atque venationibus, conſtat.

397 Solent apros certe noſtri venatores hortari, utque ruant in venabulum oppoſitum irritare murmure quodam. (*Hui Sau!*)

400 Gainem fuiſſe, qui teſſeram daret, refert Zoſimus 5, 7.

Hauſerit, & feſſi pœnam libaverit orbis.
Mox omnes fodiunt haſtis, artusque trementes
Dilaniant, uno tot corpore pila tepeſcunt,
Et non infecto puduit mucrone reverti.
Hi vultus avidos, & adhuc ſpirantia vellunt
Lumina: truncatos alii rapuere lacertos.
Amputat ille pedes, humerum quatit ille ſolutis
Nexibus: hic fracti reſecat curvamina dorſi.
Hic jecur, hic cordis fibras, hic pandit anhelas
Pulmonis latebras. ſpatium non invenit ira,
Nec locus eſt odiis. conſumto funere vix tum
Deſeritur, ſparſumque perit per tela cadaver.
Sic mons Aonius rubuit, cum Penthea ferrent
Mænades, aut ſubito mutatum Actæona cornu
Traderet inſanis Latonia viſa Moloſſis.

Cri-

406 libraverit *al.* 407 neſandos *al.* 408 tela *Cuj.* 410 rabidos *al.* 413 reſerat *al.* confinia *al. etiam Baſ. marg.* 414 anheli *al.* 416 vix dum *vult Heinſ.* victor *MSS. & Baſ. marg.* juſtum *MS.* victum *conj. Barth.* 417 cadit *vulg.* 420 Traderet *MS.* viſa *ex MS. Heinſ.* virgo *al.*

406 *Pœnam libare* pulchre dictum, tum quod *libare* initii cujusdam & primitiarum notionem habet, tum quod ſacrificiorum verbum eſt. *Feſſus* orbis, qui non poteſt diutius tyrannum ferre.

413 *Curvamina* interpretor articulos ſ. vertebras, quarum ope flecti & curvari dorſum poteſt. Dorſum vero frangitur eo ipſo quod reſecantur illa curvamina. Sed nec diſplicet mihi *reſerat* quod videtur pertinere ad illam implicationem vertebrarum, quæ inſtar clauſtrorum quaſi reſeranda eſt.

416 *Conſumto funere vix tum deſeritur.* Conſuetum eſt, & obſervatum his, qui de particulis Latini ſermonis egere, *tum* poni, ſignificatione adverbii *tunc*, poſt ablativos conſequentiæ. *Conſumto* jam Rufini *funere*, ut ſarcaſtice vocat illam dilacerationem, *vix* tandem *tum deſeritur cadaver & perit*, minutatim & in fruſtula vix agnoſcenda diſperſum per tot militum tela.

418 *Aonius mons* Cithæron, Muſis amicus, ſed Bacchicis idem furoribus infamis, in quo Pentheus ob contemtum Bacchum a mulieribus in furorem actis, hæ enim ſunt Mænades, inter quas ipſa illius mater Agave erat, membratim dilaceratus eſt: qua in re verbum *ferrent* poëta cum emphaſi poſuit, & velut oſtendit mulieres membra ut in triumpho præ ſe ferrentes. Actæonis notior etiam fabula, qui a Diana, quam forte lavantem viderat, in cervum mutatus, *ſubito* enaſcentibus *cornibus*, tum ſuis a canibus diſcerptus eſt.

Digitized by Google

Criminibuſne tuis credis fortuna mederi?
Et male donatum ſperas æquare favorem
Suppliciis? una tot millia morte rependi?
Everſis agedum Rufinum divide terris.
Da caput Odryſiis, truncum mereantur Achivi.
Quid reliquis dabitur? nec ſingula membra peremtis
Sufficiunt populis. Vacuo plebs obvia muro,
Jam ſecura, fluit. ſenibus non obſtitit ætas,
Virginibusve pudor. viduæ, quibus ille maritos
Abſtulit, orbatæque ruunt ad gaudia matres,
Inſultantque alacres. laceros juvat ire per artus,
Preſſaque calcato veſtigia ſanguine tingi.
Nec minus aſſiduis flagrant elidere ſaxis
Prodigiale caput, quod jam de cuſpide ſumma
Nutabat, digna rediens ad mœnia pompa.
Dextera quinetiam ludo conceſſa vagatur
Æra petens, fraudesque animi perſolvit avari
Terribili lucro, vivosque imitata retentus
Cogitur adductis digitos inflectere nervis.
 Deſinat elatis quisquam confidere rebus,
Inſtabilesque Deos, ac lubrica Numina diſcat.
Illa manus, quæ ſceptra ſibi geſtanda parabat,

E 2 Cujus

421 ſperas & 422 certas *al.* 423 rependis *al.* 427 Sufficiant *conj. Heinſ.* undique *vulg.* obvia *etiam Baſ. marg.* 428 ruit *al. cf. Heinſ. ad Aen.* 11, 236. 431 vacuos *MSS.* 433 certant *al.* 437 pœnasque *al.* 438 receptus *al.* 439 adductos digitis - nervos *MS.*

421 Redit ad impietatem, quam 3, 20 ejuraſſe videbatur. Negat proportionem eſſe inter pœnam & ſcelera Rufini. Ne quidem totis populis ſatis poſſe fieri, ſi unum cuique illorum membrum Rufini adſignetur: nedum ſingulis hominibus, quos ille perdiderit. Hunc nodum ſola ſoluit de futura vita perſuaſio.

425 *Mereantur* eſt accipiant, habeant, pro more ſuperiorum etiam ſæculorum.

436 Illud de manu obſervatum paſſim, V. G. Zoſimo 5, 7 extr. Rogabant milites *ἀργύριον δοῦναι τῷ ἀπλήστῳ*. Opportune Hieronymi locum adſcripſit Cellarius ex epiſt. 3 *Rufini caput pilo Conſtantinopolin geſtatum eſt, & abſciſſa manus dextera ad dedecus inſatiabilis avaritiæ, oſtiatim ſtipem mendicavit.*

Cujus ſe toties ſubmiſit ad oſcula ſupplex
Nobilitas, inhumata diu, miſeroque revulſa
Corpore feralem quæſtum poſt fata popoſcit.
Adſpiciat quisquis nimium ſublata ſecundis
Colla gerit. triviis calcandus ſpargitur ecce,
Qui ſibi piramidas, qui non cedentia templis
Ornatura ſuos exſtruxit culmina Manes,
Et, qui Sidonio velari credidit oſtro,
Nudus paſcit aves. jacet en, qui poſſidet orbem,
Exiguæ telluris inops, & pulvere raro
Per partes tegitur, nusquam totiesque ſepultus.
Senſerunt convexa necem, tellusque nefandum
Amolitur onus. jam reſpirantibus aſtris,
Infernos gravat umbra lacus. pater Æacus horret,
Intrantemque etiam latratu Cerberus urget.
Tunc animæ, quas ille fero ſub jure peremit,
Circumſtant, nigrique trahunt ad judicis urnam,

Infeſto

446 ne quis *vulg.* 447 gerat *al.* 450 creditur *Baſ. marg.* Qui ſe Sid. velandum credidit. o. *MS.* creditus *Heinſ.* 453 nunquam *vulg.* 455 Emolitur *vulg.* 457 etiam *diſplicet Heinſio.* 459 Stygiique *malit Heinſ.*

449 *Culmina Manes ornatura*, deſcriptio monimenti magnifici ſ. Mauſolei.

450 Rufinus *credidit velari*, velandum ſe aliquando eſſe in funere purpura. Græciſmus poëtis familiaris.

451 Ex lege Arcadii & Honorii, 14 C. Theod. de bonis proſcriptor. apparet immenſas fuiſſe viri opes, *cum edicta de iis interim a fiſco poſſidendis per omnes provincias propoſita ſint.*

453 *Nusquam ſepultus* integer, *toties ſepultus*, quot locis particula corporis reliquo pulveri admixta eſt.

454 *Convexa* cæli intelligenda, ut Æn. 4, 451 *Cæli convexa tueri* vivere inter ſuperos eſt, & inferis ſ. morti opponitur. Sic mox 498 *ſuperûm labes* vocatur. Sic *aſtra* accipienda, quæ ægre adſpiciebant Rufini ſcelera.

459 *Urnam* illam poëtæ ſumſerunt de judiciis Græcorum & Romanorum, in quibus urna adhibita ſortiebantur, quam cauſam, qui judices judicarent: in urnam item vel ſitulam conjiciebant calculos ſ. tabellas ſuffragiorum tacitorum indices. Prior ratio proprie huc conveniebat, quam intelliget melius, ſi quis Ariſtophanis jocos Pluto 277 & 973 itemque Eccleſiaz. 679 conferat cum illo Horat. Od. 2, 3. 25 *Omnium verſatur urna ſerius ocius Sors exitura.* Verum, ut fit, non manent homines in primis velut orbitis, ſed latius qua lubet evagantur.

Digitized by Google

Infeſto fremitu. veluti paſtoris in ora
Commotæ glomerantur apes, qui dulcia raptu
Mella trahit, pennasque cient, & ſpicula tendunt,
Et tenuis ſaxi per propugnacula cinctæ
Rimoſam patriam, dilectaque pumicis antra
Defendunt, pronoque favos examine velant.
Eſt locus, infauſtis quo conciliantur in unum
Cocytos Phlegethonque vadis: inamœnus uterque
Alveus. hic volvit lacrimas: hic igne redundat.
Turris per geminos flammis vicinior amnes
Porrigitur, ſolidoque rigens adamante ſiniſtrum
Proluit igne latus. dextra Cocytia findit
Æquora, triſte gemens, & fletu concita plangit.
Huc poſt emeritam mortalia ſæcula vitam
Deveniunt. ibi nulla manent diſcrimina fati,
Nullus honos, vanoque exutum nomine Regem
Proturbat plebeius egens. quæſitor in alto
Conſpicuus ſolio pertentat crimina Minos,
Et juſtis dirimit ſontes. quos nolle fateri

 Viderit,

462 figunt *Baſ. marg.* 463 cunctæ *al.* 465 vellant *MS. unde* vallant *Heinſ. pulchre.* 468 fundit *vulg.* 472 fluctu *MS.* 477 prætentat *præfert Heinſ.* præſentat *ſuſp. Barth.* 478 diribit *conj. Barth.*

468 Etyma ſ. notationem ſequitur. Κωκυτὸς *fletus* eſt, Φλεγέθειν *urere*, quo verbo dolorem vehementiſſimum ſignari tralaticium eſt. Plane ita Stat. Theb. 8, 30 *lacrimis atque igne tumentes Cocytos Phlegethonque.*

469 *Turris*, moles munita, inter duos amnes, vicinior tamen Phlegethonti, ab hoc alluitur, illum procurrente aliqua ſui parte vel angulo findit &c.

470 *Adamanta* ferrum eſſe, nemo dubitare poteſt hic & in pleriſque poëtarum locis. Nempe ex etymo Græci. Vid. Viri docti ad Heſych. *ἀδάμας σιδήρου γένος*. Conf. Virg. Æn. 6, 552 *ſolidoque adamante columnæ --- Stat* ferrea turris *ad auras.*

471 *Proluit* turris, h. e. proluendum præbet *igne* Phlegethontis *ſiniſtrum latus* ſuum. Ita eadem non modo *findit dextra* parte ſui *Cocytia æquora*, ſed dum reſiſtit & excipit fluctus a *fletu* concitos, gemitus & planctus efficit.

473 *Mortalia ſæcla* pro ipſis hominibus ponuntur ut apud Lucretium 5, 860 *Leonum ſæva ſæcla*, & mox 864 *bucera ſæcla* pro bubus.

474 *Fati diſcrimina* h. e. ſortis & fortunæ quantum ad ea quæ ſunt extra nos. Locum hunc comice & graphice tractavit in mortuorum Dialogis Lucianus.

477 *Pertentat*, diligenter tentando exquirit.

Viderit, ad rigidi tranſmittit verbera fratris.
Nam juxta Rhadamantus agit. cum geſta ſuperni
Curriculi, totosque diu perſpexerit actus;
Exæquat damnum meritis, & muta ferarum
Cogit vincla pati. truculentos ingerit urſis,
Prædonesque lupis. fallaces vulpibus addit.
At qui deſidia ſemper vinoque gravatus
[Indulgens Veneri voluit torpeſcere luxu,]
Hunc ſuis immundi pingues detrudit in artus.
Qui juſto plus eſſe loquax, arcanaque ſuevit
Prodere, piſcoſas fertur victurus in undas,
Ut nimiam penſent æterna ſilentia vocem.
Quos ubi per varias annis ter mille figuras
Egit Lethæo purgatos flumine; tandem
Rurſus ad humanæ revocat primordia formæ.
Tum quoque, dum lites, Stygiique negotia ſolvit
Dura fori, veteresque reos ex ordine quærit,
Rufinum procul ecce notat, viſuque ſevero
Luſtrat, & ex imo concuſſa ſede profatur,

"Huc

479 Vid. ad mala mox transm. *vulg.* ad ſævi mox mittit *al.* duri *al.* 481 proſp. *al.* 484 abdit *conjectura quorund. ap. Heinſ.* 485 *pro* ſemper, ſomno *MS.* deſidia ſomni *conj. Heinſ.* 486 *Hic verſus merito ſuſpectus Heinſio.* 487 pigros *MS.* 491 varios annos, per *vulg.* varias, annos poſt *MS.*

482 *Muta ferarum vincla* ſunt corpora mutorum animantium, quibus pro carcere includuntur, ex antiqua Pythagoricorum quorundam Platonisque adeo in Phædro p. 343 fabula, animæ, quæ in humanis corporibus ſimilem beſtiis vitam vixere.

484 *Addit*, ſæculi etiam Varroniani uſu, pro indit, inſerit; cum *in vas* quodcunque etiam vacuum ante, *addi* dicatur, quod primum immittitur. Vid. Lexicon ruſticum.

491 Sunt etiam *ter mille anni* apud Platonem l. c. ſed diverſa ratione. Periodus, qua ad primam ipſam ſortem redit unaquæque, eſt annorum decies mille. Nempe in fabula morali ſuam quisque vel phantaſian vel rationem ſequi potuit ſecurus ne convinceretur mendacii.

492 *Lethæo flumine*, τῆς Λήθης, valde opus erat in hac fabula. Quidni enim una de millibus millium anima recordatur conditionis prioris, præter Pythagoram auctorem ſciti ſane commenti. Reliqui omnes *ſecuros latices & longa oblivia potant*, *Scilicet immemores ſupera ut convexa reviſant*, ut eſt Æn. 6, 715 & 750.

Digitized by Google

"Huc ſuperum labes, huc inſatiabilis auri
Proluvies, pretioque nihil non auſe parato,
Quodque mihi ſummum ſcelus eſt, huc improbe legum
Venditor, Arctoi ſtimulator perfide Martis,
Cujus ob innumeras ſtrages anguſtus Averni
Jam ſinus, & plena laſſatur portitor alno.
Quid demens manifeſta negas? en pectus inuſtæ
Deformant maculæ, vitiisque inolevit imago,
Nec ſeſe commiſſa tegunt. genus omne dolorum
In te ferre lubet. dubio tibi pendula rupes
Immineat lapſu. volucer te torqueat axis.
Te refugi fallant latices, atque ore natanti
Areſcat decepta ſitis, dapibusque relictis
In tua manſurus migret præcordia vultur.
Quamquam omnes alii, quos hæc tormenta fatigant,
Pars quota ſint, Rufine, tui; quid tale vel audax
Fulmine Salmoneus, vel lingua Tantalus egit,
Aut inconceſſo Tityos deliquit amore?
Cunctorum ſi facta ſimul jungantur in unum,
Præcedes numero. cui tanta piacula quisquam
Supplicio conferre valet? quid denique dignum
Omnibus inveniam, vincant cum ſingula pœnas?
Tollite de mediis animarum dedecus umbris.
Adſpexiſſe ſat eſt. oculis jam parcite noſtris,
Et Ditis purgate domos. agitate flagellis

E 4 *Trans*

504 deinceps *MS.* 505 vitiique *malit Heinſ. & ego.* 510 Accreſcat *MS.* 515 inconſulto *MSS.* 517 quo *al. forte fuit* quoi.

498 Conf. ſupra ad v. 454.

499 *Proluvies* ut Virg. 3, 217 Harpyiarum ſordes fœdiſſimæ, quo nomine avaritiam infamare & exoſam reddere ſtudent ſermonis auctores. Mox *Legum venditor* ipſe quoque e Virgilio eſt, Æn. 6, 622, qui *Fixit leges pretio atque refixit.*

501 *Arctous* ſ. ſeptentrionalis *Mars* populi bellici ad ſeptentrionem, quos Getarum eo tempore ſ. Gothorum nomine complectebantur. Vid. v. 36.

507 *In te ferre* h. e. conferre. Sunt & hæ pœnæ e ſexto Æneidos 595 ſq. quem locum in brevem velut ſummam redigit Claudianus.

Digitized by Google

Trans Styga, trans Erebum. vacuo mandate Barathro
Infra Titanum tenebras, infraque receſſus
Tartareos, noſtrumque Chaos, qua noctis opacæ
Fundamenta latent, penituſque immerſus anhelet,
Dum rotet aſtra polus, feriant dum littora venti.

525 quo Ditis opaci *al.* 526 præcepsque *al.* penituſque im. *etiam Cuj.*

525 *Chaos* illud antiquum, Heſiodi, ut videtur, & Orphicorum inventum, nec illud noſtro ignotum, V. G. 22, 9, quod reſpondere putatur τῷ תהו ובהו noſtrorum librorum, exornato per amorem & concordiam mundo redactum eſt, ut reliqua mala, ad inferos, ad ᾅδην, ad conditionem earum rerum, quæ ſenſus noſtros fugiunt. Eſt autem illa conditio tenebrarum, confuſionis, & perturbationis. Hinc noſter pro ipſis inferis ponit, ac *dotale Proſerpinæ* appellat 33, 28. Et 35, 13 dicitur Venus *durum flexura Chaos* i. amore mitigatura Plutonem: denique ibid. 196 equi Plutonis *verendum in chaos obliquo pugnant temone reverti.* Aperte igitur Chaos ponitur pro inferis. Sed ipſi quoque Virgilio Æn. 4, 510 & 6, 265 Chaos eſt inter terribilia deorum inferorum nomina. Et noſter 15, 383 de re impoſſibili *Prius aſtra chaos miſcebit Averno*, Deum facere videtur, certe hoc ſignificare, ſi infera & ſupera omnia miſceantur, exiſtere novum Chaos. Chaos mater noctis & Erebi, Heſ. Θεογ. 123. Itaque non eſt mirum, hic etiam conjungi.

526 Quod *fundamenta* hic *Noctis* memorantur, vix commodam interpretationem invenio, niſi hoc modo indicare voluit poëta, interiora telluris, centrumque adeo, quod fundamenti vicem in omni corpore cæleſti ſuſtinet, in obſcuro & profunda velut nocte latere. Si cui altera lectio, *Ditis* pro *noctis* magis placeat, is forte in epitheto laborabit. *Præceps* probare non poteram, cum non intelligam, qui anhelare poſſit, ſi quis capite demerſus ſit in paludem.

527 *Rotare* quod *polus aſtra* dicitur, pulchram habet phantaſian, quaſi motus principium ſit in axe illo, circa quem vertitur cælum.

VI CL

Digitized by Google

VI

CL. CLAUDIANI

DE TERTIO CONSULATU

HONORII AUGUSTI

PRAEFATIO

Parvos non aquilis fas eſt educere fetus
Ante fidem Solis, judiciumque poli.
Nam pater, excuſſo ſaliit cum tegmine proles,
Ovaque maternus rupit hiulca tepor,
Protinus implumes convertit ad æthera nidos,
Et recto flammas imperat ore pati.
Conſulit ardentes radios, & luce magiſtra
Natorum vires ingeniumque probat.

3 germine *al.* 5 natos *al.* pullos *al.*

* Adſcribere placet, quæ de hac elegia Gul. Pyrrho refert: quæ vera eſſe puto, cum Delphino ſcripſerit & dedicaverit ſuas curas, excitatus a cive ſuo Huetio. Ita autem ille: Inter Claudiani carmina elegiæ ſunt elegantiores; & inter elegias hæc porro omnium eſt elegantiſſima. Ita cenſet nobiliſſimus doctiſſimusque Huetius, qui dum Sereniſſimo Delphino *ſomnum pro more conciliat*, ipſi aureos hoſce verſus ita proponit, eos ut feliciſſimi princeps ingenii memoriter edidicerit.

2 *Judicium poli* non placet poſt *Solis fidem* h. e. argumentum generoſitatis e ſolis adſpectu captum. Sed eſt in poëtæ noſtri nævis luxuria quædam non ſatis caſtigata. *Polum* pro cælo atque aëre ponunt omnes: ſed quid opus eſt cælum, aërave commemorare poſt ſolem? Audirem, ſi de volandi per aëra periculis ageretur. Ceterum hanc de aquila obſervationem copioſiſſime hic illuſtravit Barthius, e Græcis præcipue. Nos contenti erimus poſuiſſe verſus Lucani 9, 902 *Vtque Jovis volucer, calido cum protulit ovo Implumes natos, ſolis convertit ad ortus: Qui potuere pati radios, & lumine recto Suſtinuere diem, cæli ſervantur in uſus; Qui Phœbo ceſſere jacent: Sic pignora gentis Pſyllus habet* &c. Add. Sil. Ital. 10, 107. Haliaëto tantum, aquilarum generi, tribuit hanc explorationem Plin. 10, 3 ſ. 3.

3 *Tegmen* de putamine oui, ut 60, 1 de Cryſtallo intra quam aqua incluſa, *clauditur immunis convexo tegmine rivus*.

5 *Nidos* poni pro pullis, conſueta metonymia eſt, cujus ignoratio indicatam lectionis varietatem videtur peperiſſe.

Degeneres refugo torſit qui lumine viſus,
Unguibus hunc ſævis ira paterna ferit.
Exploratores oculis qui pertulit ignes,
Suſtinuitque acie nobiliore diem;
Nutritur volucrumque potens & fulminis heres,
Geſturus ſummo tela triſulca Jovi.
Me quoque Pieriis tentatum ſæpius antris
Audet magna ſuo mittere Roma Deo.
Jam dominas aures, jam regia tecta meremur,
Et chelys Auguſto judice noſtra ſonat.

13 parens *it.* volucrum princeps *Cuj.* 17 arces *Baſ. marg.*

13 *Volucrum potens*, ut illud Horatianum *diva potens Cypri* Car. 1, 3. 1. *Fulminis* autem Jovi geſtandi *heres* quod dicitur, ad notam vel ex mille picturis poëta fabulam reſpicit, de cujus phyſica ratione Plin. 10, 3 extr. *Negant unquam ſolam hanc alitem fulmine exanimatam: ideo armigeram Jovis conſuetudo judicavit.* In gigantomachia hoc factum, apud antiquum ſcriptorem nondum obſervaveram.

15 *Pieria antra* intelligit nunc meditationem poëſeos in umbra, & argumentis minoribus. Poſt hæc experimenta publice a Senatu iniunctum Claudiano munus gratulandi.

17 Meminerimus, *meremur* hoc ſæculo non dignitatem judicare, ſed conſequendi felicitatem.

VII CL

Digitized by Google

VII

CL. CLAUDIANI

DE TERTIO CONSULATU

HONORII AUGUSTI

PANEGYRIS

Tertia Romulei ſumant exordia faſces,
Terque ſuas ducat bellatrix pompa curules.
Feſtior annus eat, cinctusque imitata Gabinos
Dives Hydaſpeis augeſcat purpura gemmis.
Succedant armis trabeæ: tentoria lictor
Ambiat, & Latiæ redeant ad ſigna ſecures.

Tuque,

2 Et triplices duc. *al.* *pro* pompa, Roma *al.* *quod placeret*, *ſi res Romæ ageretur*, *non in caſtris.*

1 *Romuleos faſces* interpretor non ſimpliciter Romanos tantum, ſed a Romulo quodam, a Rege, ab Imperatore ſuſceptos: quorſum pertinet etiam *bellatrix pompa*, quæ Imperatorem ſignat; & quod *tertia* vocantur *exordia* cum reſpectu ad duos Conſulatus præcedentes Honorii. Hunc tertium Conſulatum geſſit Honorius cum fratre Arcadio quartum Conſule A. U. 1148 A. C. 396 ſecundum Faſtos Relandi.

3 *Gabinos cinctus* non videtur hic (it. 8, 6 & 28, 594) dixiſſe proprie poëta. Ille enim caput lacinia togæ velat, togam ipſam arctius corpori applicat vel adſtringit, id quod ex Liviana deſcriptione 8, 9 coll. 10, 7, & ex numis coloniarum manifeſtum eſt, ubi aratrum agit togatus cinctu Gabino. Vid. Serv. ad Æn. 5, 755 ex Catonis originibus: contra nudo capite ſunt in pompa ſ. proceſſu Conſules. Nec admittit illum habitum ætas Claudiani, quod Diptycha conſularia intuenti manifeſtum eſt. Sed nempe antiquis verbis poëta ſignat rem ſui temporis. *Lorum* illum (τὸν λῶρον) Conſularem & Imperatorium, quo a Conſtantino inde utebantur, & cui *cinctus* appellatio, quod ipſe aſpectus monimentorum declarat, convenit. Hæ ſunt *rigentes togæ* 1, 205.

4 *Hydaſpeus* eſt a fluvio, Indicus. Sed ipſe quoque fluvius *gemmifer* Senecæ in Medea 725 ubi Delrio, *In illius alveo*, inquit, *magna gemmarum copia reperitur*, *veluti lychnis*, *adamas*, *beryllus*, *achates*, *& alii innumerabiles.* Neſcio unde iſta Delrio. Strabo quidem, Mela, Plinius, Arrianus nihil habent.

5 De *trabeis* vid. ad 1, 178. *Lictor* conſularis imperii antiquus miniſter: cujus tum ordinarius in caſtris non videtur uſus fuiſſe. Pompam in ipſis caſtris urbanam pingit: qua oſtenderetur militibus, conſulare imperium collatum eſſe in Imperatorem.

Digitized by Google

Tuque, o, qui patrium curis æqualibus orbem
Eoo cum fratre regis, procede ſecundis
Alitibus, Phœbique novos ordire meatus,
Spes votumque poli, quem primo a limine vitæ
Nutrix aula fovet: ſtrictis quem fulgida telis
Inter laurigeros aluerunt caſtra triumphos.
Ardua privatos neſcit fortuna penates,
Et regnum cum luce dedit cognata poteſtas.
Excepit Tyrio venerabile pignus in oſtro,
Luſtravitque tuos aquilis victricibus ortus
Miles, & in mediis cunabula præbuit haſtis.
Te naſcente ferox toto Germania Rheno
Intremuit, movitque ſuas formidine ſilvas
Caucaſus, & poſitis numen confeſſa pharetris
Ignavas Meroë traxit de crine ſagittas.

Reptaſti

7 Latium *Baſ. marg.* 10 primæ *malit Heinſ.* 14 regimen *Vic. Vien. Baſ. Sed hic* regnum *in marg.* 17 venabula *Baſ. marg.* præbita caſtris *conj. Heinſ.* venabula præbuit eſcis *MS.* armis *Cujac.*

8 *Eoo cum fratre* Arcadio, cui in diviſione Oriens ceſſerat.

9 *Novi meatus Phœbi* eſt anni paraphraſis.

10 *Spes votumque poli,* quem cælum ſperat ſibi adſcriptum aliquando & illatum iri, per conſecrationem, quam impatienter exſpectat, & votis tanquam honorificum ſibi civem expetit Honorium. Huic poëta prærogativam contigiſſe præ Arcadio memorat, quod eſſet *πορφυρογέννητος·* poteratque adeo controverſia naſci inter ipſum & fratrem, qualis fuit inter Artobazanem ſ. Artamenen & Xerxen, de qua Herodotus 7, 2 & 3, & Juſti. 2, 10: in qua minor natu, ſed natus in purpura, prælatus majori, ſed privati adhuc patris filio. De Porphyrogennetis Conſtantinopolitanis vid. Cangius in Gloſſ. Gr. & in Latino V. *Purpuratus*: ſic enim vocabant Latine, natos in purpura.

14 *Cognata* proprie accipio, una nata: Honorius natus eſt heres imperii.

16 Decurſio militaris inſtituta ad honorandum natalem pueri regii.

18 Fingit poëta omen: horrori fuiſſe Germaniæ & barbaris aliis nuncium de nato Honorio &c.

21 Tangit hunc morem Africanorum barbarorum noſter etiam alias, ut 10, 222 *Crinita ſagittis Meroë*: ut 21, 253 *parvis redimitus Nuba ſagittis.* Nempe & Meroë Nili inſula & Nubæ in interioribus Libyæ ſ. Africæ ſunt. Advocatus a Barthio ex Prud. Hamartig. 498 *decolor Indus Tempora pennatis redimitus nigra ſagittis.* Vel Indum facit Nili accolam Prudentius, non ſine exemplo: vel morem ſagittas gerendi in capite communicat cum Indis Aſiaticis. Graphice, ut ſolet, rem deſcribit Lucia. de Saltat. c. 18 ſ. T. 2 p. 278.

Cum

Digitized by Google

Reptaſti per ſcuta puer, regumque recentes
Exuviæ tibi ludus erant, primusque ſolebas
Aſpera complecti torvum poſt prælia patrem,
Signa triumphato quoties flexiſſet ab Iſtro
Arctoa de ſtrage calens, & poſcere partem
De ſpoliis, Scythicosve arcus, aut rapta Gelonis
Cingula, vel jaculum Daci, vel frena Suëvi.
Ille coruſcanti clipeo te ſæpe volentem
Suſtulit arridens, & pectore preſſit anhelo
Intrepidum ferri, galeæ nec triſte timentem
Fulgur, & ad ſummas tendentem brachia criſtas.
Tum ſic lætus ait: "*Rex o ſtellantis Olympi,*
Talis perdomito redeat mihi filius hoſte,
Hyrcanas populatus opes, aut cæde ſuperbus
Aſſyria. ſic enſe rubens, ſic flamine crebro
Turbidus, & grato reſperſus pulvere belli,
Armaque gaviſo referat captiva parenti.„
Mox ubi firmaſti recto veſtigia greſſu,
Non tibi deſidias molles, nec marcida luxu
Otia, nec ſomnos genitor permiſit inertes:
Sed nova per duros inſtruxit membra labores,
Et cruda teneras exercuit indole vires:

Frigora

22 ſigna *editt. vett.* feroces *vulg.* 25 torſiſſet *al.* 26 patrem *editt. vett. ſed jam Baſ. marg.* partem. 31 trementem *al. quod nervoſius judicat Heinſ.* 40 non mar. *MSS.*

Cum dixiſſet, Æthiopes pugnam inire, cum quodam genere ſaltationis, addit, *καὶ οὐκ ἂν ἀφίῃ τὸ βέλος Αἰθίοψ ἀνὴρ, ἀφελὼν τῆς κεφαλῆς (ταύτῃ γὰρ ἀντὶ φαρέτρας χρῶνται, περιδέοντες αὐτῇ ἀκτινηδὸν τὰ βέλη) εἰ μὴ πρότερον ὀρχήσαιτο κ. τ. λ.* Utuntur ergo Æthiopes capite pro pharetra, quod fieri potuit vitta quadam ſ. diademate latiuſculo, & foraminibus quibusdam inſtructo, quibus ſagittæ ut vaginis induntur qua parte habent ſpicula, eminent pinnæ, & formant coronas radiatas &c.

36 *Flamine crebro turbidus* anhelans a vehementi motu & agitatione vel prælii vel itineris.

39 Alludere videtur ad Horatianum illud, *Et pede certo ſignat humum.*

43 *Cruda indole*, cum natura eſſet adhuc rudis, ſibi relicta, nondum in quemcunque formata habitum, ſpeciatim nondum mollita deliciis. Metaphora ſimilis illi,

cum

Digitized by

Frigora ſæva pati, gravibus non cedere nimbis,
Æſtivum tolerare jubar, tranare ſonoras
Torrentum furias, adſcenſu vincere montes,
Planitiem curſu, valles & concava ſaltu.
Nec non in clipeo vigiles producere noctes,
In galea potare nives; nunc ſpicula cornu
Tendere, nunc glandes Baleari ſpargere ſunda.
Quoque magis nimium pugnæ inflammaret amorem,
Facta tui numerabat avi, quem litus aduſtæ
Horreſcit Libyæ, ratibusque impervia Thule.
Ille leves Mauros, nec falſo nomine Pictos

Edo-

46 adſcenſum montis *MSS. vulg.* 48 perducere *al.* 49 portare 51 nimio flammaret *malit Heinſ.*

cum ex contrario *generoſo incoctum pectus honeſto* dixit Perſ. 2, 74. Sic *cruda exordia magnæ indolis* Stat. Achill. 1, 276.

48 *In clipeo*, clipeatum, armatum: nam ſi voluiſſet indicare clipeum capiti ſubjectum pro cervicali, non adjeciſſet ad noctes *vigiles*.

49 *In galea potare* proprie, & more optimorum qui *bibere in auro, vitro* maluerunt, quam *ex auro* &c. Quod vero *tendere ſpicula cornu* h. e. arcu ſagittas dixit, duriuſculum videtur, ſed dictum pro intendere, dirigere. *Spargere glandes*, ita celeriter projicere, ut ſe proxime inſequantur, & ſimul plures miſſæ videantur. De Balearibus inſulis & hominibus, ipſum etymon nominis a *βαλεῖν*, jacere, jaculari, monet.

51 *Nimium* ſimpliciter auget, non notat exceſſum: ut mox v. 96 *O nimium dilecte Deo*.

52 *Avus* Honorii, Theodoſii pater, Comes Theodoſius, cujus res geſtæ, ad quas hic & 8, 24 ſqq. reſpicitur, enarrantur ab Ammiano Marcellino libris 27, 28, 29. Honores memorat in Proſopographia Codicis Theod. Gothofredus, qui etiam, ubi reliqua ſit viri memo[illegible], conſueta diligentia ſua indicat. Quod Honorium vocat Theodoſii patrem Victor epit. 48, de eo viderint Hiſtorici.

53 De *Thule* 5, 240.

54 *Nec falſo nomine Pictos* dici cum monet, hoc vult, Pictos vocari ab ipſa re, quod corpus pingant coloribus. Vid. viri docti ad illud Cæſ. B. Gall. 5, 14 omnes vero ſe Britanni vitro inficiunt. *Nec falſum* nomen eſt *verum*, *ἔτυμον* unde *ἐτυμολογία* dicitur. Hoc nomen autem parti Britannorum Borealium poſt Taciti demum tempora tributum noſter etiam alias uſurpat, ut 8, 32 ubi Thules habitatores facit, & 26, 417 ubi indicat non ſolo vitro ſ. iſati herba uſos, ſed ſtigmatis etiam ſ. punctis ferri. De aliis populis pictis monet Barthius. Mihi placet hic ſuſpicionem proponere, de qua alias ago copioſius, *Hyperboreos* nonnunquam vocari antiquis Hiſpanos, litoris meridionalis & occidentalis incolas. Certe Theodoſius Comes, ſi dum a Mauris & litore aduſtæ Libyæ Scotum ſecutus eſt, legit litora Atlantici maris, qua Hiſpaniam alluit, poteſt dici *fregiſſe Hyperboreas undas*. Doctus, ſi quis alius poëta Claudianus potuit ex

Pin-

Edomuit, Scotumque vago mucrone ſecutus,
Fregit Hyperboreas remis audacibus undas,
Et geminis fulgens utroque ſub axe tropæis
Tethyos alternæ refluas calcavit arenas.
Hos tibi virtutum ſtimulos, hæc ſemina laudum,
Hæc exempla dabat. non ocius hauſit Achilles
Semiferi præcepta ſenis, ſeu cuſpidis artes,
Sive lyræ cantus, medicas ſeu diſceret herbas.
 Interea turbata fides, civilia rurſus
Bella tonant, dubiumque quatit diſcordia mundum.
Pro crimen Superum, longi pro dedecus ævi,
Barbarus Heſperias exſul poſſederat urbes,
Sceptraque dejecto dederat Romana clienti.
Jam Princeps molitur iter, gentesque remotas
Colligit Auroræ, tumidus quascumque pererrat
Euphrates, quas luſtrat Halys, quas ditat Orontes.
Turiferos Arabes ſaltus, vada Caſpia Medi,
Armenii Phaſin, Parthi liquere Niphaten.
 Quæ tibi tunc Martis rabies, quantuſque ſequendi
Ardor

55 vagum *al: etiam Baſ. marg.* 58 refugas *MSS.*

Pindaro vel undecunque accepiſſe, Hyperboreum mare eſſe Atlanticum. Sed hæc alias.

57 In mediterraneo mari æſtum non obſervarunt, ordinarium quidem, homines. Theodoſius vidit utrumque Oceanum ejusque refluas cum aqua arenas, tum illum, qui eſt extra columnas ad Africam, tum Britannicum. *Axis uterque* non illa Geographorum & Aſtronomorum ratione ponitur: ſed pro more poëtarum diverſam cæli plagam, illam calidam Africæ, & frigidam Britanniæ alteram. Vid. ad 15, 458.

59 Pulchre *ſemina laudum*: ex præceptis tanquam ſeminibus, ſi in bonum agrum incidant, oriuntur facta laude digna, & ipſæ adeo laudes.

60 Achilles in Chironis Centauri antro didicit tractare arma, lyram, medicinam. Vid. Stat. Achill. 1, 116.

65 Hic certe Chriſtianus non eſt Claudianus: ſed verus Stoicus, ut Lucanus 8, 597 *Pro ſuperûm pudor!* & mox 605 *Nunquam ſuperûm caritura pudore fabula!*

66 Arbogaſtes Eugenium ex grammatico & rhetore Imperatorem Romanis imponere conatus eſt. Vid. Zoſimus 4, 54 ſqq. qui utrumque, ut eſt Chriſtianis iniquus, laudat. Add. igitur Oroſ. 7, 35.

73 *Rabies* etiam de ſacro furore dicitur, ut Æn. 6, 49 *rabie fera corda tument* Sibyllæ, & v. 80 *os rabidum* illi *fatigat* Phœbus. Novem annorum puer tum erat Honorius: & vere rabioſum pingit, ingenio ſuo hic abreptus in devia Claudianus.

Ardor erat? quanto flagrabant pectora voto,
Optatas audire tubas, campique cruenta
Tempeſtate frui, truncisque immergere plantas?
Ut Leo, quem fulvæ matris ſpelunca tegebat
Uberibus ſolitum paſci, cum creſcere ſenſit
Ungue pedes, & terga jubis, & dentibus ora;
Jam negat imbelles epulas, & rupe relicta
Gætulo comes ire patri, ſtabuliſque minari
Aeſtuat, & celſi tabo ſordere juvenci.
Ille vetat, rerumque tibi commendat habenas,
Et ſacro meritos ornat diademate crines.
Tantaque ſe rudibus pietas oſtendit in annis,
Sic ætas animo ceſſit, quererentur ut omnes
Imperium tibi ſero datum. victoria velox
Auſpiciis effecta tuis. pugnaſtis uterque:
Tu fatis, genitorque manu. te propter & Alpes
Invadi faciles. cauto nec profuit hoſti
Munitis hæſiſſe locis. ſpes irrita valli
Concidit, & ſcopulis patuerunt clauſtra revulſis.
Te propter gelidis Aquilo de monte procellis
Obruit adverſas acies, revolutaque tela

Vertit

76 injungere *MS.* immingere *MS.* intinguere *conj. Heinſ.* 79 colla jubis *e conj. Barth.* 82 cæſi terga abſorbere *al. ante Heinſ.* 85 oſtentat *al.* 90 Invadit *quidam male.* invadi *etiam Vien.*

76 *Frui* eſt cum voluptate uti re aliqua: itaque ſanguinarium hic ingenium pueri notat, & brutum, non fortitudinem. Horribilius etiam eſt, quod addit, ut eſt in libris omnibus, *truncis immergere plantas. Truncis* hoſtium civiumque, mixta enim ſunt in acie, corporibus *plantas immergere* velle, vera rabies eſt. Deſcriptio ipſa picturam habet pulchram, quia horribilem: ſed ἦθος laborat.

85 *Pietas*, qua *Pii* dicuntur in numis & lapidibus Auguſti: ſocietatem cum DIS ob virtutem & ſanctitatem, in primis vero amorem in patriam ac cives ſuos, notat. Sic *pius Æneas. Ætas cedit animo*, levitas puerilis virtuti.

87 *Imperium*, Auguſti nomen & honores: vnde ſunt etiam *Auſpicia* communia cum patre: ſenſu eodem *fata* hic ponuntur, quo Hor. Od. 4, 14. 34 ad Auguſtum ſcribit de Tiberio, *Te copias, te conſilium, tuosque Præbente divos*: & Ovid. Triſt. 2, 174 ad eundem de eodem, *Auſpicium cui das grande Deosque tuos.*

Vertit in auctores, & turbine repulit haſtas.
O nimium dilecte Deo, cui fundit ab antris
Aeolus armatas hiemes; cui militat æther,
Et conjurati veniunt ad claſſica venti.
Alpinæ rubuere nives, & Frigidus amnis
Mutatis fumavit aquis, turbaque cadentum
Staret, ni rapidus juviſſet flumina ſanguis.
   At ferus inventor ſcelerum trajecerat altum
Non uno mucrone latus, duplexque tepebat
Enſis, & ultrices in ſe converterat iras
Tandem juſta manus. Jam libertate reducta,
Quamvis emeritum peteret natura reverti
Numen, & auratas aſtrorum panderet arces,
Nutaretque oneri venturo conſcius Atlas,

Diſtulit

102 paviſſet *MSS. apud Heinſ. Elegant: ſed* juviſſet *ad ſententiam poëtæ aptius: itaque in poſteriore Heinſiana revocatum.*

96 *Nimium* hic ſimpliciter auget, ut paullo ante v. 51. Ceterum Auguſtinus de C. D. 5, 26 & Oroſ. 7, 35 precibus Chriſtianis Theodoſii hoc miraculum, quod graphice deſcribunt, datum putant. Iidem omittunt verba, *cui fundit ab antris Æolus armatas hiemes*, non depravaturi, arbitror, ſententiam poëtæ, quem *gentilem pervicaciſſimum* Oroſius, *a Chriſti nomine alienum* dicat Auguſtinus; ſed quod iis nihil opus eſſe putarent.

97 *Armatas hiemes* intelligimus e verbis Auguſtini l. c. *Cum e Theodoſii partibus in adverſarios vehemens ventus iret, & non ſolum quæ in eos jaciebantur, concitatiſſime raperet, verum etiam ipſorum tela in eorum corpora retorqueret. Conjurati venti* reſpiciunt ad Romanum ſacramentum illud militare, quo *conjurabant* milites &c.

99 *Frigidus amnis* nomine proprio, quem ex h. l. illuſtrare non intermiſit Cellarius.

101 *Staret* pro *ſtetiſſet*, etiam optimis, etiam in ſoluta oratione uſurpata Enallage.

102 *Inventor ſcelerum*, Arbogaſtes.

105 *Tandem juſta manus*, alias injuſta, nunc autem pœnas ſumens de domino ſuo pœnam promerito.

106 Divinitus, e cælo, veniunt boni reges, & eo redeunt: *emeritum numen*, anima Imperatoris, quæ annos militiæ hujus terrenæ ac munia nunc implevit. *Natura* hic idem fere quod fatum eſt, ordo divinitus conſtitutus.

108 *Nutaret* vehemens & φορτικὴ nimium phantaſia, ſed quæ iam placuerat Lucano, qui ſic adulatur Neroni 1, 56 *Ætheris immenſi partem ſi preſſeris unam, Sentiet axis onus, librati pondera cæli Orbe tene medio.* Totum illum locum hic præ oculis habuiſſe videtur Claudianus.

Diſtulit Auguſtus cupido ſe credere cælo,
Dum tibi pacatum præſenti traderet orbem.
Nec mora; Biſtoniis alacer conſurgis ab oris,
Inter Barbaricas auſus tranſire cohortes
Impavido vultu. linquis Rhodopeia ſaxa
Orpheis animata modis: juga deſeris Oetes
Herculeo damnata rogo: poſt Pelion intras
Nereis illuſtre toris. te pulcer Enipeus
Celſaque Dodone ſtupuit, rurſuſque locutæ
In te Chaoniæ moverunt carmina quercus.
Illyrici legitur plaga litoris: arva teruntur
Dalmatiæ: Phrygii numerantur ſtagna Timavi.
Gaudent Italiæ ſublimibus oppida muris
Adventu ſacrata tuo. ſubmiſſus adorat
Eridanus, blandoſque jubet miteſcere fluctus,
Et Phaëthonteas ſolitæ deflere ruinas
Roſcida frondoſæ revocant electra ſorores.
  Quanti tum juvenes, quantæ ſprevere pudorem
Spectandi ſtudio matres, pueriſque ſeveri
Certavere ſenes, cum tu genitoris amico

Exce-

109 reddere *al.* & *Barth.* credere *Heinſ.* e *MSS.* 116 toris *Heinſ.* ex *MSS.* *al.* choris. *Scriptum fuerat* thoris.

116 In Pelio antro celebratæ nuptiæ Thetidis & Pelei.

118 *Chaoniæ quercus*, ſ. Dodonææ, quæ olim ediderunt oracula, fabula inter antiquiſſimas & celebratiſſimas. E Dodonæa quercu, ſive fagus fuit, carina loquax, fatidica, Argus navis. Vide Val. Flac. 1, 303 *Dodonida quercum Chaonii famulam Jovis*, quam ibi illuſtrant viri docti. Etiam hic immoderate fingit Poëta ac mentitur: non conſulturus erat Dodonæum Oraculum, ſi etiam adhuc floruiſſet, Honorius. Illud *rurſus* indicat, diu tacuiſſe. Vid. Theodoretus curat. Græc. affect. 10 p. 142, 31. Locus porro hic geographicus eſt, & deſignat iter e Conſtantinopoli in Italiam.

120 *Phrygii* Timauus nomen habet ab Antenore, qui cum Trojanis exſulibus ibi conſediſſe memoratur: *numerantur* a curioſis, ſeptemne ſint, an *novem Ora Timavi* ut eſt Virg. Æn. 1, 248 ubi monet Servius, alios *ſeptem* eſſe dicere, quod eſt etiam apud Strabonem &c. *Novem* placuerunt noſtro 28, 98.

125 *Roſcida electra*, adhuc mollia, ut ſtillant de oculis Heliadum Phaëthontis ſororum: itaque etiam *revocari* poſſunt adhuc & reſorberi, quod datur gaudio ex præſentia Honorii.

Digitized by Google

Exceptus gremio mediam veherere per urbem,
Velaretque pios communis laurea currus.
Quis non Luciferum roſeo cum Sole videri
Credidit, aut junctum Bromio radiare Tonantem?
Floret criſtatis exercitus undique turmis,
Quiſque ſua te voce canens. præſtringit aëna
Lux oculos, nudique ſeges Mavortia ferri
Ingeminat ſplendore diem. pars nobilis arcu,
Pars longe jaculis, pars cominus horrida contis.
Hi volucres tollunt aquilas, hi picta draconum
Colla levant, multuſque tumet per nubila ſerpens
Iratus ſtimulante Noto, vivitque receptis
Flatibus, & vario mentitur ſibila tractu.
Ut ventum ad ſedes; cunctos diſcedere tectis
Dux jubet, & generum compellat talibus ultro:
Bellipotens Stilicho, cujus mihi robur in armis,
Pace probata fides, quid enim per prœlia geſſi
Te ſine? quem merui te non ſudante triumphum?
Odryſium pariter Getico fœdavimus Hebrum
Sanguine, Sarmaticas pariter proſtravimus alas,
Ripœaque ſimul feſſos porreximus artus
In glacie, ſtantemque rota ſulcavimus Iſtrum.

130 crines *MS.* 133 Fervet *vulg.* Hæret *al.* Fleret *al.* Floret *MSS.* & *Baſ. marg. Scal.* &c. 142 *pro* cunctos, cunctis *it.* tutas, tutos, tute *MSS.* 146 ſuadente *al.* trophæum *Baſ. marg.* 148 Dalmaticas *plures: ſed* Sarmaticas *firmat hiſtoria.*

129 *Exceptus gremio*: ſi vere hæc dicit, & debet certe hic poëta rem pinxiſſe, ut acta eſt, inter ſedentis Theodoſii crura ſtetit puer Honorius. Sed jam monuit Barthius, non ſatis temporum obſervantem hic videri Claudianum.

130 *Pios currus* vocat, in quibus ſpectanda videretur pietas patris in filium. *Laurea velat* etiam *currus*, affixa, circumpoſita &c.

132 *Bromius* ſ. Bacchus eminentia quadam *Liber* eſt Jovis, i. e. filius, non ſemine modo illius conceptus in Semele, ſed geſtatus etiam aliquamdiu intra femur.

138 De *draconibus* vid. 5, 177.

143 *Generum* Stilichonem vocat Theodoſius, quod fratris ſui Honorii Serenam filiam in matrimonio haberet, e quo nata Maria nupſit Imperatori Honorio. Zoſim. 4, 57. 3 & 5, 4. 1.

148 De *Sarmaticis* non *Dalmaticis* rebus Theodoſii vid. Ammia. Marc. 29, 6.

Digitized by Google

Ergo age, me quoniam cæleſtis regia poſcit,
Tu curis ſuccede meis, tu pignora ſolus
Noſtra fove, geminos dextra tu protege fratres.
Per conſanguineos thalamos, noctemque beatam,
Per tædas, quas ipſa tuo Regina levavit
Conjugio, ſociaque nurum produxit ab aula,
Indue mente patrem, creſcentes dilige fetus
Ut ducis, ut ſoceri. jam jam ſecurus ad aſtra
Te cuſtode ferar. rupta ſi mole Typhoeus
Vinclis proſiliat, Tityos ſi membra reſolvat,
Si furor Enceladi projecta mugiat Aetna,
Oppoſito Stilichone cadant. Nec plura locutus,
Sicut erat, liquido ſignavit tramite nubes,
Ingrediturque globum Lunæ, limenque relinquit
Arca-

156 nurum *aſſeruit Heinſ. & habet Vic. it. Cujac.* virum *al.* 157 dirige *Vien. in marg. it. Baſ. marg.* 160 Undis *al.* vinclis *aſſeruit Heinſ. habet etiam Baſ. marg.* 164 lumenque *al.* de limine *Heinſ. ad Aen. 6, 255.*

151 *Solus* curare juſſus utrumque Theodoſii filium Stilicho, de quo deinde contentio orta inter ipſum & Rufinum. Zoſimus 5, 4.

155 Conf. 5, 97.

158 *Ut ducis*, vel quatenus imperatoris filii ſunt, officio publico; *ut ſoceri*, propter vincula privata.

159 Splendida Typhœi in mare & ſub Siciliam a Neptuno ſubmerſi imago eſt Val. Fl. 2, 24 ſqq. unde apparet, nec alteram lectionem *undis* abſurdam eſſe.

163 Conf. 1, 102. Sic dum Cæſaris ſui animam Venus apud Ovid. Met. 15, 845 aſtris intulit, eam *lumen capere atque igneſcere ſenſit. — Luna volat altius illa: Flammiferumque trahens ſpatioſo limite crinem Stella micat.* Conf. Burm. Non diu eſt cum auditæ ſunt adhuc, & forte audiuntur hodie, voces plebeculæ, in illo meteori genere, quod ſtellas cadentes, vel emungentes appellant, neſcio quos animarum commeatus ſomniantis.

164 *Globus* Lunæ non eſt corpus lunare, ſed tota illa ſphæra cava, quæ cum Luna circumagitur: includit illa ſphæram telluris, includitur a Mercurii (hic enim *Arcas* eſt a patria) ſphæra, quam Veneris, Phœbi h. e. Solis, Martis, Jovis, Saturni, orbes deinceps includunt, ut ſcatularum, ciſtellarumque numerus, minorum gradatim majoribus incluſarum, vendi ſolet. Solidi illi orbes, quorum attritu illa muſica cæleſtis Pythagoreorum conſtabat, quorum ſummus a Deo Ariſtotelis circumactus, movebat reliquos: illi igitur orbes ſolidi funditus demum a Tychone Braheo cometarum ope deſtructi, debent tamen habuiſſe foramina quædam, aut fores valvasque transmittendis animabus non minus, quam hic *Machina laxatur cæli* ad accipiendum novum cælitem Theodoſium.

Arcados, & Veneris clementes advolat auras.
Hinc Phœbi permenſus iter, flammamque nocentem
Gradivi, placidumque Iovem, ſtetit arce ſuprema,
Algenti qua zona riget Saturnia tractu.
Machina laxatur cæli, rutilæque pateſcunt
Sponte fores. Arctoa parat convexa Bootes.
Auſtrales reſerat portas ſuccinctus Orion,
Invitantque novum ſidus, pendentque viciſſim,
Quas partes velit ille ſequi, quibus eſſe ſodalis
Dignetur ſtellis, aut qua regione morari.
O decus ætherium, terrarum gloria quondam,
Te tuus Oceanus natali gurgite laſſum
Excipit, & notis Hiſpania proluit undis.
Fortunate parens, primos cum detegis ortus,
Adſpicis Arcadium: cum te proclivior urges,
Occiduum viſus remoratur Honorius ignem.
Et quocumque vagos flectas ſub cardine curſus
Natorum per regna venis, qui mente ſerena,
Maturoque regunt victas moderamine gentes;

 Sæcula

165 pervolat *vulg.* 167 Gradivum *MSS. per appoſitionem.* 174 moveri *vulg.* teneri *MS.* 176 lapſum *MSS. Baſ. marg.* 179 proclinior *malit Heinſ. hic & Ovid. Faſt.* 3, 793. 181 flectis & currus *al.* 183 junctas *al.* victas *ex MSS. Heinſ.*

170 Sumta videtur tota hæc imago ſiderum locum offerentium Theoſio ex Georg. 1, 32 ſq. Bootæ, qui & Arctophylax, ſidus ad Tropicum Cancri ſ. arctoum eſt, & ſignum Virginis: Orion ad Capricorni Tropicum, auſtralem eundem, in vicinia Tauri.

175 Theodoſius jam cæleſte ſidus, amat adhuc patriam ſuam Hiſpaniam, & vicinum illi Oceanum, quo mergitur occidens: quem progenitorem Theodoſio aſſignat 8, 22. Cf. 12, 33. Poterat illi propter Hiſpaniæ amorem peculiariter aſſignare Capricorni viciniam, ſub quo *Hiſpanas gentes* ponit Manil. 4, 793.

178 Quemcunque locum Zodiaci ſumat ſibi Theodoſius, dum oritur (hoc eſt *ortus primos detegere* ſ. oſtendere) videbit filium ſuum Arcadium, cui Orientalis pars imperii ceſſit; dum occidit, Honorium, cui aſſignatus eſt occidens.

180 *Remoratur* habet ἦθος ſuave: jam jam ad occidentem feſtinans pater, non poteſt ſibi temperare, quo minus reſiſtat paulum, videndi Honorii ſui cauſa.

183 *Maturum* feſtinationem & violenta conſilia excludit, ut Cic. ad Dolabellam 9, 14 *Ita pedetentim & gradatim tum acceſſus a te ad cauſam facti tum receſſus, ut res ipſa maturitatem tibi animadvertendi omnium conceſſu daret.*

Digitized by Google

Sæcula qui rurſus forment meliore metallo.
Luget avarities Stygiis innexa catenis,
Cumque ſuo demens expellitur ambitus auro.
Non dominantur opes: non corrumpentia ſenſus
Dona valent. emitur ſola virtute poteſtas.
Vnanimi fratres, quorum mare terraque fatis
Debentur, quodcumque manus evaſit avitas,
Quod ſupereſt patri. vobis jam Mulciber arma
Præparat, & Sicula Cyclops incude laborat.
Brontes innumeris exaſperat ægida ſignis:
Altum fulminea criſpare in caſſide conum
Feſtinat Steropes: nectit thoraca Pyracmon;
Ignifluiſque gemit Lipare fumoſa cavernis.

Vobis

185 immerſa *quid. MSS. apud Heinſ. qui conj.* immerſa cavernis.

184 Alluſum ad illud ſæculum aureum &c. Sed quomodo hoc dici ſine injuria in Theodoſii ſæculum potuerit, non dixerim, niſi ſi *rurſus* hic non reformationem notat, ſed continuationem.

189 *Fata* hic ſunt, quæcunque divinitus adſignata ſunt & a providentia Deorum attributa. *Avitæ manus* ad Imperatores præcedentes refertur ſimpliciter, qui propter illam adoptionem ad ſocietatem & ſucceſſionem imperii (de qua vid. Ez. Spanh. ad Julia. Or. 1 p. 46 ſq.) ut una familia conſiderantur. Ita 8, 20 *Ibera domus* eſt Trajani & ſucceſſorum. Quin reſpectus etiam ſanguinis hic locum habet, quod Theodoſius Imp. *originem a Trajano principe trahere* quibusdam creditus eſt, ut Aurelio Victori epit. 48. Et aperte alludit noſter 8, 19: *& laudes avitas* eadem ratione ponit v. 41. conf. 12, 33.

192 Ut Æneæ Veneris rogatu apud Virg. Æn. 8, unde v. 417 & Lipare & Cyclopum accepta nomina. Luxuriarunt in clipeis ingenia poëtarum poſt Homerum Heſiodumque, ut mirer, ita breviter ab hac velut Sirene expedire ſe potuiſſe noſtrum.

194 *Criſpare* audacter poſitum, conum ex ære parare jubis aut pennis criſpis recipiendis aptum: niſi malimus e filamentis metallicis paratam criſtam; ne nova ſint capillamenta ferrea, quæ formari nuper geſtarique cœperunt.

197 Debet nobiles equarias ea tempeſtate habuiſſe Jonia, campeſtris regio & graminoſa. Neptuni opus equum, eumque inde ἵππιον vocari ſ. equeſtrem, & præſidem eſſe olim ludorum curulium, qui meminerit, ille hunc locum facilius intelliget. A poëtica autem phantaſia eſt, quod *virides* facit, quod *alga* nutrit: hyperbole illa leviſſimæ celeritatis etiam aliis placuit. Fontem modo indicabimus Iliad. Υ, 227 de equabus e Borea conceptis Ἄκρον ἐπ' ἀνθερίκων καρπὸν θέον, ὐδὲ κατέκλων. & 229 Ἄκρον ἐπὶ ῥηγμῖνος ἁλὸς πολιοῖο θέεσκον. Et primum rivum Æn. 7, 801 Illa vel intactæ ſegetis per ſumma volaret Gramina, nec teneras curſu læſiſſet ariſtas: Vel mare per medium, fluctu ſuſpenſa tumenti Ferret iter, celeres nec tingeret æquore plantas.

Digitized by Google

Vobis Ionia virides Neptunus in alga
Nutrit equos, qui ſumma freti per cærula poſſint
Ferre viam, ſegetemque levi percurrere motu,
Neſciat ut ſpumas, nec proterat ungula culmos.
Jam video Babylona rapi, Parthumque coactum
Non ficta trepidare fuga: jam Bactra teneri
Legibus, & famulis Gangen palleſcere ripis,
Gemmatoſque humilem diſpergere Perſida cultus.
Ite per extremum Tanain, pigroſque Triones.
Ite per ardentem Libyam: ſuperate vapores
Solis, & arcanos Nili deprendite fontes.
Herculeum finem, Bacchi tranſcurrite metas.
Veſtri juris erit quidquid complectitur axis.
Vobis rubra dabunt pretioſas æquora conchas,
Indus ebur, ramos Panchaia, vellera Seres.

206 arentem *malit Heinſ. Sed* ardentem *vehementius, h. e. magis Claudianeum.*

202 *Non ficta*, ut alias, quam metuere ſolebant Romani. Multa de illa Bentl. ad Hor. Car. 2, 13. 17.

204 *Diſpergunt gemmatos cultus Parthi*, abjiciunt, ut ſupplicantium habitum ſumant, ſordidati potius, quam gemmati, aurative.

208 *Herculeum finem* ad Occidentem, columnas Herculis, *Bacchi* metas ſ. Liberi patris in Oriente, quas attigiſſe gloriabatur Alexander.

209 Abutuntur *axis* nomine poëtæ. Oportet non lineam cogitare in talibus, ſed fornicem. V. ad 15, 458.

210 *Rubrum* mare eſt etiam ſinus Perſicus margaritis nobilis, & totus meridionalis Oceanus. *Ramos* turiferos quia ſola habet Arabia, ideo Panchaiam poëtarum illi adſcribunt Geographi. *Serum vellera* nondum ſatis noverat illa ætas, quæ ſericum goſſypii inſtar, pecti de arboribus putaret. Juſtiniani demum regno allati in Græciam bombyces veri, hodie etiam Germanorum puellis notiſſimi. *Vellera* dicta a poëtis ob qualemcunque lanæ ſimilitudinem. Quæ ſunt apud antiquiores V. G. Pauſaniam Eliac. 2 extr. de natura ſerici, ab hodierna experientia abhorrentia, ea mercatoriæ vanitati videntur adſcribenda, quorum intereſſet, veram rationem non vulgari.

VIII

CL. CLAUDIANI

DE QUARTO CONSULATU *)

HONORII AUGUSTI

PANEGYRIS

Auſpiciis iterum ſeſe regalibus annus
Induit, & nota fruitur jactantior aula.
Limina nec paſſi circum privata morari
Exſultant reduces Auguſto Conſule faſces.
Cernis ut armorum proceres, legumque potentes,
Patricios ſumunt habitus, & more Gabino
Diſcolor incedit legio, poſitiſque parumper
Bellorum ſignis, ſequitur vexilla Quirini?
Lictori cedunt aquilæ, ridetque togatus
Miles, & in mediis effulget Curia caſtris?
Ipſa Palatino circumvallata Senatu
Jam trabeam Bellona gerit, parmamque removit

Et

3 paſſim *Baſ. marg. Forte fuit* paſſim -- morati.

*) Hunc quartum ConſulatumRelandus ex idoneis monimentis ponit A. V. 1150. A. C. 398 collega Fl. Eutychiano. Hoc porro Carmen principem locum mereri ait Barthius, doctrina, inſtructione, eloquentia incomparabile: & impendit ei Commentarios hiſtoriarum & eruditionis plenos: ſed ita longos, ut poëtam pene obruant.

2 *Induit ſe annus auſpiciis regalibus*, tanquam paludamento & inſigni veſte, *nota aula fruitur*, quia hic jam eſt quartus conſulatus Honorii.

6 De *more Gabino* dictum ad 7, 3. *Diſcolor* quod partim togis albis induti per hanc occaſionem milites, partim cum rubris ſagulis apparent.

8 *Quirinus*, ut *Quirites*, pacis & urbis nomen: *vexilla* etiam in comitiis Romae.

9 Summa alioqui aquilarum & ſignorum veneratio: hodie cedunt lictoribus pacatis.

12 *Trabeam* gerunt, dum Romæ transuehuntur, equites. Hic *Bellona* poni videtur univerſim & confuſim pro militibus, vel equitibus potius. Succollari & geri a militibus imperatores, non novum Romæ, & factum in Claudio ap. Sueto. c. 10, in Othone c. 6, in Vitellio c. 8. Sed hæc per tumultum. Noſter portatur in pompa conſulari, de qua etiam infra v. 567. Huc pulchre aduocatus a Barthio Mamertinus Paneg. 10, 30 ubi de

Et galeam, ſacras humeris vectura curules.
Nec te laurigeras pudeat, Gradive, ſecures
Pacata geſtare manu, Latiaque micantem
Loricam mutare toga, dum ferreus hæret
Currus, & Eridani ludunt per prata jugales.
Haud indigna coli, nec nuper cognita Marti
Vlpia progenies, & quæ diademata mundo
Sparſit, Ibera domus: nec tantæ vilior unda
Promeruit gentis ſeriem. cunabula fovit
Oceanus. terræ dominos, pelagique futuros
Immenſo decuit rerum de principe naſci.
Hinc proceſſit avus: cui, poſt Arctoa frementi

F 5 Claſ-

20 tantæ *aſſeruit Heinſ.* tantam *it.* tandem *al. pro* unda *Baſ. marg.* aula.

de Imp. Juliano ita praedicat: *Pene intra ipſas domus Palatinae valvas lecticas conſulares iuſſit inferri: et quum honori eius venerationique cedentes, ſedile illud dignitatis ampliſſimae* (intelligo curulem ſellam lecticæ h. e. feretro lecticæ ſimili compoſitam) *recuſaremus, ſuis nos prope manibus impoſitos — praeire coepit pedes &c.* Cf. infra v. 584 & 17, 278.

14 Vt *Bellonae* nomine modo ſignauit equites; ita *Gradiui* appellationem tribuere videtur militaribus hominibus, forte tribunis, qui in hac pompa Auguſto conſuli ſecures præferrent & operam adeo lictorum darent.

16 Haeret currus Martis ferreus, non puto in incili vel quocunque impedimento, ſed ſtat honoris Honorio habendi cauſa.

17 *Eridani* tanto facilius mentionem facere poëta potuit, quod Mediolani ſuſcepiſſe conſulatum videtur Honorius: certe Decembre exeunte, & Kalendis Januarii illum Mediolani fuiſſe, legum ſubſcriptio docet.

19 *Ulpia progenies* Trajani, de qua ad 7, 190 monuimus. Hic ita inſtituit ſe Poëta, ut videatur ipſum Oceanum patrem facere Vlpiæ gentis, quem non modo *cunabula fouiſſe* dicat, ſed etiam *terræ dominos pelagique futuros*, h. e. Imperatores Romanos, *immenſo rerum de principe* natos dicat, quæ non profecto Traiani deſcriptio eſt, verum ipſius Oceani patris, e quo nata eſſe omnia, non modo Thaletis philoſophia eſt, ſed Orphica etiam. Hymnus quidem illius p. 178 Eſchenb. ita incipit:

Ὠκεανὸν καλέω, πατέρ' ἄφθιτον, αἰὲν ἐόντα,
Ἀθανάτων τε θεῶν γένεσιν, θνητῶν τ' ἀνθρώπων.

Homerus poëtarum ipſe Oceanus Ιλ. Ξ, 201

Ὠκεανόν τε θεῶν γένεσιν, καὶ μητέρα Τηθύν

celebrat: *Oceanumque patrem rerum* Virg. Ge. 4, 82.

24 *Auus* Honorii comes Theodoſius de quo 7, 52. unde totus hic locus hiſtoricam enarrationem poteſt accipere.

Digitized by Google

VIII
CL. CLAUDIANI
DE QUARTO CONSULATU *)
HONORII AUGUSTI
PANEGYRIS

Auſpiciis iterum ſeſe regalibus annus
Induit, & nota fruitur jactantior aula.
Limina nec paſſi circum privata morari
Exſultant reduces Auguſto Conſule faſces.
Cernis ut armorum proceres, legumque potentes,
Patricios ſumunt habitus, & more Gabino
Diſcolor incedit legio, poſitiſque parumper
Bellorum ſignis, ſequitur vexilla Quirini?
Lictori cedunt aquilæ, ridetque togatus
Miles, & in mediis effulget Curia caſtris?
Ipſa Palatino circumvallata Senatu
Jam trabeam Bellona gerit, parmamque removit

Et

3 paſſim *Baſ. marg. Forte fuit* paſſim -- morati.

*) Hunc quartum ConſulatumRelandus ex idoneis monimentis ponit A. V. 1150. A. C. 398 collega Fl. Eutychiano. Hoc porro Carmen principem locum mereri ait Barthius, doctrina, inſtructione, eloquentia incomparabile: & impendit ei Commentarios hiſtoriarum & eruditionis plenos: ſed ita longos, ut poëtam pene obruant.

2 *Induit ſe annus auſpiciis regalibus*, tanquam paludamento & inſigni veſte, *nota aula fruitur*, quia hic jam eſt quartus conſulatus Honorii.

6 De *more Gabino* dictum ad 7, 3. *Diſcolor* quod partim togis albis induti per hanc occaſionem milites, partim cum rubris ſagulis apparent.

8 *Quirinus*, ut *Quirites*, pacis & urbis nomen: *vexilla* etiam in comitiis Romae.

9 Summa alioqui aquilarum & ſignorum veneratio: hodie cedunt lictoribus pacatis.

12 *Trabeam* gerunt, dum Romæ tranſuehuntur, equites. Hic *Bellona* poni videtur univerſim & confuſim pro militibus, vel equitibus potius. Succollari & geri a militibus imperatores, non novum Romæ, & factum in Claudio ap. Sueto. c. 10, in Othone c. 6, in Vitellio c. 8. Sed hæc per tumultum. Noſter portatur in pompa conſulari, de qua etiam infra v. 567. Huc pulchre aduocatus a Barthio Mamertinus Paneg. 10, 30 ubi de

Digitized by Google

Et galeam, ſacras humeris vectura curules.
Nec te laurigeras pudeat, Gradive, ſecures
Pacata geſtare manu, Latiaque micantem
Loricam mutare toga, dum ferreus hæret
Currus, & Eridani ludunt per prata jugales.
Haud indigna coli, nec nuper cognita Marti
Vlpia progenies, & quæ diademata mundo
Sparſit, Ibera domus: nec tantæ vilior unda
Promeruit gentis ſeriem. cunabula fovit
Oceanus. terræ dominos, pelagique futuros
Immenſo decuit rerum de principe naſci.
Hinc proceſſit avus: cui, poſt Arctoa frementi

 Claſ-

20 tantæ *aſſeruit Heinſ.* tantam *it.* tandem *al. pro* unda *Baſ. marg.* aula.

de Imp. Juliano ita praedicat: *Pene intra ipſas domus Palatinae valvas lecticas conſulares iuſſit inferri: et quum honori eius venerationique cedentes, ſedile illud dignitatis amplíſſimae* (intelligo curulem ſellam lecticæ h. e. feretro lecticæ ſimili compoſitam) *recuſaremus, ſuis nos prope manibus impoſitos --- praeire coepit pedes &c.* Cf. infra v. 584 & 17, 278.

14 Vt *Bellonae* nomine modo ſignauit equites; ita *Gradiui* appellationem tribuere videtur militaribus hominibus, forte tribunis, qui in hac pompa Auguſto conſuli ſecures præferrent & operam adeo lictorum darent.

16 Haeret currus Martis ferreus, non puto in incili vel quocunque impedimento, ſed ſtat honoris Honorio habendi cauſa.

17 *Eridani* tanto facilius mentionem facere poëta potuit, quod Mediolani ſuſcepiſſe conſulatum videtur Honorius: certe Decembre exeunte, & Kalendis Januarii illum Mediolani fuiſſe, legum ſubſcriptio docet.

19 *Ulpia progenies* Trajani, de qua ad 7, 190 monuimus. Hic ita inſtituit ſe Poëta, ut videatur ipſum Oceanum patrem facere Vlpiæ gentis, quem non modo *cunabula* illius *fouiſſe* dicat, ſed etiam *terræ dominos pelagique futuros*, h. e. Imperatores Romanos, *immenſo rerum de principe* natos dicat, quæ non profecto Traiani deſcriptio eſt, verum ipſius Oceani patris, e quo nata eſſe omnia, non modo Thaletis philoſophia eſt, ſed Orphica etiam. Hymnus quidem illius p. 178 Eſchenb. ita incipit:

Ὠκεανὸν καλέω, πατέρ' ἄφθιτον, αἰὲν ἐόντα,
Ἀθανάτων τε θεῶν γένεσιν, θνητῶν τ' ἀνθρώπων.

Homerus poëtarum ipſe Oceanus Ιλ. Ξ, 201

Ὠκεανόν τε θεῶν γένεσιν, καὶ μητέρα Τηθύν

celebrat: *Oceanumque patrem rerum* Virg. Ge. 4, 82.

24 *Auus* Honorii comes Theodoſius de quo 7, 52. unde totus hic locus hiſtoricam enarrationem poteſt accipere.

Claſſica, Maſſylas annexuit Africa lauros.
Ille, Caledoniis poſuit qui caſtra pruinis,
Qui medios Libyæ ſub caſſide pertulit æſtus,
Terribilis Mauro, debellatorque Britanni
Litoris, ac pariter Boreæ vaſtator & Auſtri.
Quid rigor æternus cæli, quid ſidera proſunt,
Ignotumque fretum? maduerunt Saxone fuſo
Orcades. incaluit Pictorum ſanguine Thule.
Scotorum cumulos flevit glacialis Ierne.
Quid calor obſiſtit forti? per vaſta cucurrit
Aethiopum, cinxitque novis Atlanta maniplis.
Virgineum Tritona bibit, ſparſoſque venenis
Gorgoneis vidit thalamos, & vile virentes
Heſperidum riſit, quos ditat fabula, ramos.
Arx incenſa Jubæ, rabies Mauruſia ferro
Ceſſit, & antiqui penetralia diruta Bocchi.
Sed laudes genitor longe transgreſſus avitas
Subdidit Oceanum ſceptris, & margine cæli

Clauſit

27 medio *Scal. ap. Heinſ.* frigora *Cuj. & al.* litora *al. leg. vid. Heinſ. recte.* 30 ſidera *tuetur Heinſ. poſt. Gron. obſ.* 3, 12. 34 quis *Baſ. & al.* obſiſtat *vel* obſtiterit 37 Gorgoneos *al.*

30 *Sidus & ſidera* eſſe totam cæli temperiem, quam vulgo hodie *climatis* nomine deſignant, ſatis notum eſt. Sic noſter 28, 445.

31 *Saxone fuſo* ſi *Orcades maduerunt*, oportet ibi fuiſſe iam tum Saxones, ſive colonos malimus, ſive auxiliares Britannorum. De *Pictis* vid. 7, 54 it. 18, 391. *Thule* hic aperte Scotia ſeptentrionalis: *Jernes* nomen jam in Orphicis Argonauticis v. 1179 habetur, nec dubium eſt, inde ductum *Hiberniæ* nomen, & *Irland.* Ceterum Scotorum gentem incolere Hiberniam etiam aliorum traditione conſtat.

36 *Virgineus* Tritonis lacus, quod Minervæ ſacer, quæ *Tritonidis* inde nomen habet: & huius eſt in Argonauticis, ubi Libyæ litora legunt, memoria. Vid. Pind. Pyth. Δ, 35 ſqq. Apollo. 4, 153, ſq.

37 *Gorgonei thalami* ſunt extra columnas, in flexu occidentali Africæ, & ipſi in Perſei & Argonautarum fabulis nobilitati. *Vile virentes* Heſperides, quia non verum aurum habent, ſed aurei coloris ſunt illa poma, quæ a colore *Aurantia* vocantur. *Vile* reſpicit ad copiam.

39 *Juba & Bocchus* Africanorum Regum nomina, quorum hic ob Jugurtham Romanis traditum, ille ob fidem in Pompeium et Pompeianos nobilis eſt.

41 *Genitor* Honorii Theodoſius Imperator *transgreſſus* eſt laudes aui Imperatoris Honorii ſui patris, Theodoſii Comitis, de quibus adhuc dictum eſt.

42 *Marginem cæli* imaginatur poëta tanquam ſphæræ dimidiatæ

vel

Digitized by Google

Clauſit opes: quantum diſtant a Tigride Gades,
Inter ſe Tanais quantum Niluſque relinquunt.
 Hæc tamen innumeris per ſe quæſita tropæis:
Non generis dono, non ambitione potitus.
Digna legi virtus. ultro ſe purpura ſupplex
Obtulit, & ſolus meruit regnare rogatus.
Nam cum barbaries penitus commota gementem
Irrueret Rhodopen, & miſto turbine gentis
Jam deſerta ſuas in nos transfunderet Arctos,
Danubii totæ vomerent cum prælia ripæ,
Cum Geticis ingens premeretur Myſia plauſtris,
Flavaque Biſtonios operirent agmina campos:
Omnibus afflictis, & vel labentibus ictu,
Vel prope caſuris, unus tot funera contra
Reſtitit, extinxitque faces, agroſque colonis
Reddidit, & leti rapuit de faucibus urbes.
Nulla relicta foret Romani nominis umbra,
Ni pater ille tuus jam jam ruitura ſubiſſet
Pondera, turbatamque ratem, certaque levaſſet
Naufragium commune manu. Velut ordine rupto

Cum

46 potitur *al.* 50 gentis *Heinſ. ex MSS.* gentes *al.* 53 lugens *pro* ingens *coniic. Heinſ.* 54 reperirent *Baſ. & al. ſed* operirent *jam Vic. Vien.* 55 afflatis *MS. quaſi fulmine.* 57 agriſque colonos *MS.*

vel clibani terram, planum orbem tegentis et undique claudentis.

45 *Per ſe* eſt ſua virtute, ſuis laboribus. Latius perſequitur illam electionem a Gratiano factam Pacatus c. 11. Similia, et maiora adeo de Traiano ſuo Plinius Pan. 6, 6, de quo diceret noſter, *ſolus meruit regnare coactus*.

50 *Gentis* ex Heinſianis codicibus retinui merito, pro vulgato *gentes*. Sed quod eſt in Heinſiana annotatione, *Gentis* poſtulare ſenſum, non intelligo. Eſt enim certe Accuſativus pluralis: *Arctos* (ſeptentrio) *jam deſerta*, ob magnam vim virorum emiſſam, *ſuas gentes* ſ. populos in nos transfudit.

53 *Plauſtris*, de quibus pugnarent, in quibus vitam agerent bonam partem, Hamaxobii.

54 *Flava agmina* a capillorum colore, quos ſeptentrionales gentes flavos, rutilos, fulvos, rufos haberent. *Biſtonium* eſſe Thraciæ epitheton, conſtat.

60 Tres ſimilitudines continuat poëta. Theodoſius ſubiit pondera ſ. onus, navis naufragium impedit, velut Phœbus poſt Phaëthontis caſum ordinem rerum reſtituit.

Cum procul inſanæ traherent Phaëthonta quadrigæ,
Sæviretque dies, terramque & ſtagna propinqui
Haurirent radii, ſolito cum murmure torvis
Sol occurrit equis: qui poſtquam rurſus heriles
Agnovere ſonos; rediit meliore magiſtro
Machina concentuſque poli, curruſque recepit
Imperium, flammæque modum. ſic traditus illi,
Servatuſque Oriens. at non pars altera rerum
Tradita, bis poſſeſſa manu, bis parta periclis
Per varium gemini ſcelus erupere tyranni
Tractibus occiduis. hunc ſæva Britannia fudit;
Hunc ſibi Germanus famulum delegerat exſul:
Auſus uterque nefas, domini reſperſus uterque
Inſontis jugulo. novitas audere priori,
Suadebat, cautumque dabant exempla ſequentem.
Hic nova moliri præceps: hic quærere tuta
Providus. hic fuſis, collectis viribus ille.
Hic vagus excurrens: hic intra clauſtra reductus.
Diſſimiles; ſed morte pares. evadere neutri
Dedecus, aut miſtis licuit procumbere telis.

Amiſſa

65 corvus *al.* 68 rurſusque *al.* curruſque *firmat Heinſ.* 77 tantumque-ſequenti *vulg.* 80 inter *al.*

64 *Dies* hic eſt ignis ille, qui diem luce ſua efficit. Acumen quæſitum e contrario. Dies habet adiunctam notionem rei iucundæ: nunc ſævit.

65 *Solitum murmur* aurigarum agnoſcunt equi: vt in hac urbe ſolent cum fremitu quodam efflare ſonum *brr* eoque ſiſtere equos inquietos et abitum minantes.

68 *Concentus poli*, cæleſtis illa harmonia muſica, Pythagoreorum ludicrum, dimenſis intervallis et proportionibus planetarum conſtans. Vid. Macrob. ad Somn. Scip. 2, 2 ſq. *Currus* ipſi equi ut in fine Georg. 1 *Neque audit currus habenas.*

69 *Sic traditus illi ſeruatusque Oriens*, ſplendida breuitas, ſervatus quia traditus, ſervari non potuiſſet niſi eſſet traditus.

71 *Poſſeſſa* de occupatione ſermo eſt, ſ. de poſſeſſione parta et acquiſita: ſynonymon eſt *parta*.

73 Maximus tyrannus, Hiſpanus gente, e Britannia erupit cum exercitu contra Theodoſium: Arbogaſtes Francus Eugenium Rhetora ſubornarat. Maximus Andragathii manu Gratianum; Valentinianum per Arbogaſtēn Eugenius interfecere.

76 *Novitas* h. e. inaudita pene felicitas et ſucceſſus Maximo ſuaſit audaciam: alterum, Eugenium, cautum reddidit exemplum cladis Maximi. Illius audaciam fregit, hujus aſtutiam ſuperavit Theodoſius.

82 *Miſtis telis*, ultro citroque miſſis, reciprocis, verbo, in acie cadere

Digitized by Google

Amiſſa ſpecie, raptis inſignibus, ambo
In vultus rediere ſuos, manibuſque revinctis
Oblati gladiis ſubmittunt colla paratis.
Et vitam veniamque rogant. proh damna pudoris!
Qui modo tam denſas nutu movere cohortes,
In quos jam dubius ſeſe libraverat orbis,
Non hoſtes victore cadunt; ſed judice ſontes.
Damnat voce reos, petiit quos Marte tyrannos.
Amborum periere duces. hic ſponte carina
Decidit in fluctus: illum ſuus abſtulit enſis.
Hunc Alpes, hunc pontus, habet. ſolatia cæſis
Fratribus hæc ultor tribuit. necis auctor uterque
Labitur. Auguſtas par victima mitigat umbras.
Has dedit inferias tumulis, juvenumque duorum
Purpureos merito placavit ſanguine Manes.
Illi juſtitiam confirmavere triumphi;

Præ-

90 qui *al. male.* 91 ambo rei *conj. Scal. ſed| vid. no.* 98 triumphi *etiam Vienn.* juſtitiæ confirmatore triumpho *ſuſp. Barth.* juſtitia confirmatrice triumphi *conj. Heinſii. ſed nihil mut.*

cadere, quod optabant, quod honorificentius, certe minus turpe erat, neutri contigit: ſic habitura erant pretioſa ἐντάφια, in purpura morientes. Nunc coguntur ante mortem *in vultus ſuos*, in habitum humilem alter vernæ, linae &c. alter Grammatici, redire.

88 *Libraverat*, mira emphaſi. Cogita molem a funiculo ſuſpenſam & huc illuc fluctuantem, ut in libra, cum nondum conſtitere lances: cogita animal, jam erectum, jam paratum, ſi urgeatur, ad deſiliendum.

90 *Damnat* tanquam *judex* ſummus, Theodoſius, *voce* & decreto ſuo, ut *reos*, quos paullo ante ut *tyrannos* bello perſecutus eſt.

91 *Amborum duces*, qui ſub illorum auſpiciis regebant exercitus, Arbogaſtes Eugenii, Maximi Andragathius, quod e Zoſimo conſtat. De illo 4, 58 ἑαυτὸν ὑπέσχε τῷ ξίφει, τὸν ἑκούσιον θάνατον τῆς ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν συλλήψεως προτιμήσας. De hoc 4, 47. αὐτὸς ἑαυτῷ τὴν τιμωρίαν ἐπέθηκεν, καθεὶς εἰς τὴν θάλασσαν τὸ σῶμα κ. τ. λ.

94 *Fratribus* conſanguineis, Valentiniano, quem Arbogaſtes interfecerat, Zoſim. 4, 54; & Gratiano, quem occiderat Maximus, Zoſim 4, 35.

95 Antiqua opinio a ſenſu, quem quiſque habet, vindictæ cupiditatis orta, ſatisfieri manibus eorum, qui injuſte cæſi ſunt, morte auctorum cædis. Plena hiſtoria a Moſe inde, Homero, & Herodoto. Quod *juvenes* vocat Imperatores interfectos, etiam hoc cum hiſtoria convenit: *purpurei* manes regum purpuratorum, vel cruenta morte peremtorum: poſterius ingenio poëtae videtur convenientius.

98 *Illi triumphi* Theodoſii *confirmavere juſtitiam* Dei, eo modo ut ille Phlegyas Aen. 6, 620 per umbras teſtatur *Diſcite juſtitiam &c.*

Cum procul inſanæ traherent Phaëthonta quadrigæ,
Sæviretque dies, terramque & ſtagna propinqui
Haurirent radii, ſolito cum murmure torvis
Sol occurrit equis: qui poſtquam rurſus heriles
Agnovere ſonos; rediit meliore magiſtro
Machina concentuſque poli, curruſque recepit
Imperium, flammæque modum. ſic traditus illi,
Servatuſque Oriens. at non pars altera rerum
Tradita, bis poſſeſſa manu, bis parta periclis
Per varium gemini ſcelus erupere tyranni
Tractibus occiduis. hunc ſæva Britannia fudit;
Hunc ſibi Germanus famulum delegerat exſul:
Auſus uterque nefas, domini reſperſus uterque
Inſontis jugulo. novitas audere priori,
Suadebat, cautumque dabant exempla ſequentem.
Hic nova moliri præceps: hic quærere tuta
Providus. hic fuſis, collectis viribus ille.
Hic vagus excurrens: hic intra clauſtra reductus.
Diſſimiles; ſed morte pares. evadere neutri
Dedecus, aut miſtis licuit procumbere telis.

Amiſſa

65 corvus *al.* 68 rurſusque *al.* currusque *firmat Heinſ.* 77 tantumque-ſequenti *vulg.* 80 inter *al.*

64 *Dies* hic eſt ignis ille, qui diem luce ſua efficit. Acumen quæſitum e contrario. Dies habet adiunctam notionem rei iucundæ: nunc ſævit.

65 *Solitum murmur* aurigarum agnoſcunt equi: vt in hac urbe ſolent cum fremitu quodam efflare ſonum *brr* eoque ſiſtere equos inquietos et abitum minantes.

68 *Concentus poli*, cæleſtis illa harmonia muſica, Pythagoreorum ludicrum, dimenſis intervallis et proportionibus planetarum conſtans. Vid. Macrob. ad Somn. Scip. 2, 2 ſq. *Currus* ipſi equi ut in fine Georg. 1 *Neque audit currus habenas.*

69 *Sic traditus illi ſeruatusque Oriens*, ſplendida breuitas, ſervatus quia traditus, ſervari non potuiſſet niſi eſſet traditus.

71 *Poſſeſſa* de occupatione ſermo eſt, ſ. de poſſeſſione parta et acquiſita: ſynonymon eſt *parta*.

73 Maximus tyrannus, Hiſpanus gente, e Britannia erupit cum exercitu contra Theodoſium: Arbogaſtes Francus Eugenium Rhetora ſubornarat. Maximus Andragathii manu Gratianum; Valentinianum per Arbogaſtèn Eugenius interfecere.

76 *Novitas* h. e. inaudita pene felicitas et ſucceſſus Maximo ſuaſit audaciam: alterum, Eugenium, cautum reddidit exemplum cladis Maximi. Illius audaciam fregit, hujus aſtutiam ſuperavit Theodoſius.

82 *Miſtis telis*, ultro citroque miſſis, reciprocis, verbo, in acie

cadere

Digitized by Google

Amiſſa ſpecie, raptis inſignibus, ambo
In vultus rediere ſuos, manibuſque revinctis
Oblati gladiis ſubmittunt colla paratis.
Et vitam veniamque rogant. proh damna pudoris!
Qui modo tam denſas nutu movere cohortes,
In quos jam dubius ſeſe libraverat orbis,
Non hoſtes victore cadunt; ſed judice ſontes.
Damnat voce reos, petiit quos Marte tyrannos.
Amborum periere duces. hic ſponte carina
Decidit in fluctus: illum ſuus abſtulit enſis.
Hunc Alpes, hunc pontus, habet. ſolatia cæſis
Fratribus hæc ultor tribuit. necis auctor uterque
Labitur. Auguſtas par victima mitigat umbras.
Has dedit inferias tumulis, juvenumque duorum
Purpureos merito placavit ſanguine Manes.
Illi juſtitiam confirmavere triumphi;

Præ-

90 qui *al. male.* 91 ambo rei *conj. Scal. ſed| vid. no.* 98 triumphi *etiam Vienn.* juſtitiæ confirmatore triumpho *ſuſp. Barth.* juſtitia confirmatrice triumphi *conj. Heinſii. ſed nihil mut.*

cadere, quod optabant, quod honorificentius, certe minus turpe erat, neutri contigit: ſic habitura erant pretioſa ἐνταφια, in purpura morientes. Nunc coguntur ante mortem *in vultus ſuos*, in habitum humilem alter vernæ, lixae &c. alter Grammatici, redire.

88 *Libraverat*, mira emphaſi. Cogita molem a funiculo ſuſpenſam & huc illuc fluctuantem, ut in libra, cum nondum conſtitere lances: cogita animal, jam erectum, jam paratum, ſi urgeatur, ad deſiliendum.

90 *Damnat* tanquam *judex* ſummus, Theodoſius, *voce* & decreto ſuo, ut *reos*, quos paullo ante ut *tyrannos* bello perſecutus eſt.

91 *Amborum duces*, qui ſub illorum auſpiciis regebant exercitus, Arbogaſtes Eugenii, Maximi Andragathius, quod e Zoſimo conſtat. De illo 4, 58 ἑαυτὸν ὑπέσχε τῷ ξίφει, τὸν ἑκούσιον θάνατον τῆς ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν συλλήψεως προτιμήσας. De hoc 4, 47. αὐτὸς ἑαυτῷ τὴν τιμωρίαν ἐπέθηκεν, καθεὶς εἰς τὴν θάλασσαν τὸ σῶμα κ. τ. λ.

94 *Fratribus* conſanguineis, Valentiniano, quem Arbogaſtes interfecerat, Zoſim. 4, 54; & Gratiano, quem occiderat Maximus, Zoſim 4, 35.

95 Antiqua opinio a ſenſu, quem quiſque habet, vindictæ cupiditatis orta, ſatisfieri manibus eorum, qui injuſte cæſi ſunt, morte auctorum cædis. Plena hiſtoria a Moſe inde, Homero, & Herodoto. Quod *juvenes* vocat Imperatores interfectos, etiam hoc cum hiſtoria convenit: *purpurei* manes regum purpuratorum, vel cruenta morte peremtorum: poſterius ingenio poëtae videtur convenientius.

98 *Illi triumphi* Theodoſii *confirmavere juſtitiam* Dei, eo modo ut ille Phlegyas Aen. 6, 620 per umbras teſtatur *Diſcite juſtitiam* &c.

Digitized by Google

Præſentes docuere Deos. hinc ſæcula diſcant
Indomitum nihil eſſe pio, tutumve nocenti.
Nuntius ipſe ſui longas incognitus egit
Prævento rumore vias. inopinus utrumque
Perculit, & clauſos montes, ut plana, reliquit.
  Exſtruite immanes, ſcopulos, attollite turres,
Cingite vos fluviis, vaſtas opponite ſilvas,
Garganum Alpinis, Apenninumque nivalem
Permiſtis ſociate jugis, & rupibus Æmum
Addite Caucaſiis, involvite Pelion Oſſæ.
Non dabitis murum ſceleri. qui vindicet, ibit.
Omnia ſubſident meliori pervia cauſſæ.
  Nec tamen oblitus civem cedentibus atrox
Partibus infremuit. non inſultare jacenti
Malebat. mitis precibus, pietatis abundans,
Pœnæ parcus erat. paci non intulit iram
Poſt acies. odiis idem, qui terminus armis.
Profuit hoc vincente capi, multoſque ſubactos
Proſpera laturæ commendavere catenæ.
Magnarum largitor opum, largitor honorum:
Pronus & in melius gaudens convertere fata.

Hinc

101 ſuis *Baſ.* ſibi *id. marg.* 107 permitto, permittes, permites, permixtos, pernices, pernicem, pernici *MSS.* Pirenes ſoc. *conj Barth. & Heinſ.* Apenninoque Niphaten *al. conj. Barth.* 109 vindicat *al.* 117 proſpera *etiam Vic.* aſpera *al.* catervæ *Baſ. marg.*

100 *Indomitum*, inſuperabile malum: nihil eſt quod vir pius domare et in ſuam commoditatem vertere non poſſit.

101 Celeritatem Theodoſii deſcribit, qua oppreſſit vtrumque: illud *reliquit* v. 103 per Synecdochen dictum, vt in certamine curſus, et quovis alio adeo, relinquitur, qui ſuperatus eſt.

105 Splendidus locus. Provocat veluti gigantes ad Theomachian ita tyrannos impios, ut munimenta obiiciant Juſtitiæ ultrici: continuare jubet illos Garganum montem Apuliæ & Alpes, intercedente & velut copulante Apennino, jugis ita ſibi permiſtis, ut fines jam non indicari diſcerniue poſſint, nedum vt tranſitus pateat: hæc & his ſimilia molimini, tyranni, tamen tuti non eritis: *ibit* enim per illa clauſtra excitatus & adiutus a Deo, *qui vindicet* veſtra ſcelera.

117 *Catenæ* quoſdam commendarunt principi, ipſiusque mouerunt miſericordiam,. hoc eſt *ferre proſpera*, i. afferre.

Digitized by Google

Hinc amor, hinc validum devoto milite robur.
Hinc natis manſura fides. hoc nobilis ortu
Naſceris, æquæva cum majeſtate creatus,
Nullaque privatæ paſſus contagia ſortis.
Omnibus acceptis ultro te regia ſolum
Protulit, & patrio felix adoleſcis in oſtro,
Membraque veſtitu numquam temerata profano
In ſacros cecidere ſinus. Hiſpania patrem
Auriferis eduxit aquis. te gaudet alumno
Boſporus. Heſperio de limite ſurgit origo:
Sed nutrix Aurora tibi. pro pignore tanto
Certatur. geminus te civem vindicat axis.
Herculis, & Bromii ſuſtentat gloria Thebas.
Hæſit Apollineo Delos Latonia partu;
Cretaque ſe jactat tenero reptata Tonanti.
Sed melior Delo, Dictæis clarior oris,
Quæ dedit hoc Numen regio. non litora noſtro

Suffice-

123 commercia *MS. Pulm.* 126 violata *Baſ. marg.*
129 limite *Heinſ. ex MS. pro* limine *aliorum.*

121 Ab hac clementia Theodoſii provocata eſt *fides* militum & civium *manſura* etiam *filiis* ipſius: tibi præſertim, Honori, qui patre jam Auguſto *creatus*, æqualem ævo tuo, æque longam atque eſt ætas tua, majeſtatem habes.

123 *Contagia* nihil, puto, hic ſordidum aut foedum, atque peſtilens adeo ſignificat; ſed negat poëta ſimpliciter, priuati ſanguinis quidquam hunc porphyrogennetum habere: præfert illum Arcadio, ſed ſine verbi injuria, qualis mox eſt in *veſtitu profano* quo negantur *temerata membra*.

124 Solum te, Honori, regia protulit, ſolus in regia natus es, *omnibus* auguſtæ dignitatis majeſtatiſque inſignibus, *ultro* tribuente Deo, jam *acceptis* a patre tuo. Sic certe explicari poſſe videntur verba *omnibus acceptis ultro*: fateor tamen, me optare, aliquid excogitari vel inveniri melius.

127 *Sacri ſinus* ſunt gremia auguſtorum parentum, & ſinus purpurei per quos puer repſit. *Sacra* a Conſtantini ævo & *ſacrata* & *divina* fiunt omnia, quæ principes contingunt, ut quæ Midas, aurea.

127 *Hiſpania* vid. ad v. 19. *Auriferas* Tagi *aquas* nemo ignorat.

130 *Auroram* vocat Orientale imperium etiam 5, 100.

132 *Bromii* h. e. Bacchi mater Semele Cadmi filia, conditoris Thebarum.

133 *Hæſit*, firmata & ſtabilita ſuis radicibus, vaga ante & fluctuans inſula Deli, in gratiam partus Latonæ. Hoc argumentum Hymni Callimachei in Delum.

136 *Litora anguſta* quibus incluſa Delos eſt, Cynthus, Deli mons, hac ipſa aſperitate nobilis, nomen dedit Apollini ac Dianae.

Sufficerent anguſta Deo. nec inhoſpita Cynthi
Saxa tuos artus duro læſere cubili.
Acclinis genitrix auro, circumflua gemmis,
In Tyrios enixa toros. ululata verendis
Aula puerperiis. quæ tunc documenta futuri?
Quæ voces avium? quanti per inane volatus?
Quis vatum diſcurſus erat? tibi corniger Ammon,
Et dudum taciti rupere ſilentia Delphi.
Te Perſæ cecinere Magi. te ſenſit Etruſcus
Augur, & inſpectis Babylonius horruit aſtris.
Chaldæi ſtupuere ſenes, Cumanaque rurſus
Intonuit rupes, rabidæ delubra Sibyllæ.
Nec te progenitum Cybeleius ære ſonoro

Luſtra-

138 *læſura MSS. ap. Heinſ. belle.*

139 Comparat partum Honorii cum miſeria Latonæ, quæ humeris adnixa palmæ geminos ſuos edidit, Call. H. in Del. 208 *ἀπὸ δ' ἐκλίθη ἔμπαλιν ὤμοις Φοίνικος ποτὶ πρέμνον. Circumflua* pulchre illuſtravit Claverius ex numo Eudociæ Arcadii: & ſunt tales publicati poſtea plures a Cangio in famil. Byzant. præſertim Gallæ Placidiæ p. 65 & Liciniæ Eudoxiæ p. 67.

140 *Ululata* ad gemitus & clamores puerperæ referam. Nam quod de miniſtrantium muliercularum affectatis cerimoniæ cauſa clamoribus dicit Barthius, non ille quidem probauit: neque, ſi ſatis attendi, obſeruatum quidquam Bartholino. Quod apud Tertull. de anima c. 39 *in partu Lucinæ & Dianæ eiulatur*, ipſum quoque de puerpera poteſt ſola intelligi. Sed nec illud omittendum, medium verbum eſſe vlulare, quod monuit jam Serv. ad Aen. 4, 168, contulitque Luca. 6, 261 *Laetis ululare triumphis.* Poteſt itaque etiam gratulantium ſtrepitus intelligi. Quæ ſequuntur de auguriis, præſertim de oraculis, ea licentioſius, quam probabilius a poëta ficta puto, cujus vel vitium vel ingenium eſt, non poſſe deſinere. *Ammon* obſoletus tum erat, *Delphi* jam Plutarchi ætate conticuerant.

146 *Babylonius horruit*, cum videret ab aſtris portendi regem qui totum orbem ſibi ſubiiceret, quod ſine concuſſione patriæ ſuæ fieri non poſſe exiſtimaret.

148 *Cumana rupes*, ut Aen. 6, 42 *Exciſum Euboicæ latus ingens rupis in antrum.*

149 Comparat Honorii partum cum Jovis incunabulis, cujus vagitus pueriles in antro Dictaeo Cretæ, occultarunt, ne Saturnus devorator liberorum ſuorum exaudiret, ſua tumultuoſa in armis ſaltatione Curetes ſ. Corybantes. Ponamus verba Callimachi H. in Jovem 52 *Οὖλα δὲ Κύρητές γε περὶ πρύλιν ὠρχήσαντο, Τεύχεα πεπλήγοντες, ἵνα Κρόνος οὔασιν ἠχὴν Ἀσπίδος εἰσαΐοι, καὶ μή σεο κουρίζοντος.* Dedit, ut ſolet, de Corybantibus omnia ad h. l. vir ſummus Spanhemius. *Cybeleios* dictos meminerimus, ob id ipſum, quod Cybelen, Rheam, matrem Jovis & Deorum aliorum comitarentur. Honorio pro furioſis Corybantibus adeſt naſcenti armatus exercitus.

Digitized by Google

Luſtravit Corybas. exercitus undique fulgens
Adſtitit. ambitus ſignis auguſtior infans
Sentit adorantes galeas, redditque ferocem
Vagitum lituis. vitam tibi contulit idem
Imperiumque dies. inter cunabula Conſul
Proveheris. ſignas poſito modo nomine faſtus;
Donaturque tibi, qui te produxerat, annus.
Ipſa Quirinali parvum te cinxit amictu
Mater, & ad primas docuit reptare curules.
Vberibus ſanctis, immortalique Dearum
Creſcis adoratus gremio. tibi ſæpe Diana
Mænalios arcus venatriceſque pharetras

Suſ-

151 ambitur. ſenſit *al.* 155 ſignans *al.* faſtos *al.* faſtus *probavit Heinſ.* 159 Deorum *al.*

152 In *feroci vagitu* illud ingenium ludibundum Alexandrini poëtae agnoſcas.

154 *Inter cunabula.* Qui hunc locum totum præſertim v. 156 attente legerit, non poteſt aliter putare quam intra primum ætatis annum Conſulem pronunciatum ſcriptumque in faſtis Honorium. Ex eo quidem nihil colligas, quod Poëta teſte *ſignabat faſtos & annum* hic puer *poſito* h. e. impoſito vix ſibi *nomine.* Neſcio an exſtet memoria, quando nomen acceperit, quando baptizatus ſit, utrum in baptiſmo demum, an antiquo die luſtrico, nono, nomine Honorii auctus ſit? Magnam quidem dubitandi cauſam præbet illud, quod Socrates H. E. 5, 6 auctor eſt, ipſum patrem Theodoſium, a majoribus inde (ἄνωθεν ἐκ προγόνων) Chriſtianum; jam Imperatorem quadragenario majorem (quod colligas ex 5, 26.) in periculo mortis conſtitutum, Theſſalonicæ ab Aſcholio epiſcopo baptizatum eſſe. *Poſitum modo nomen* ergo nihil definit, & poſſemus facile intelligere Poëtam de tertio anno pueri Auguſti, Chriſti 386, quo illum cum Evodio Conſulem faciunt faſti & inſcriptiones omnes apud Relandum, & in Gothofredi Chron. Cod. Theod. ut eſt a Rittero auctum. Sed quid faciemus de hoc verſu, *Donaturque tibi, qui te produxerat annus?* Hic profecto non poteſt intelligi alius, quam quo natus eſt: jam vero natus eſt Honorius non ſe Coſ. & Evodio, ſed V. Idus Sept. Richomere & Clearcho Coſſ. Chriſti 384, quod diſerte docent Socrates H. E. 5, 12, Idacius & Marcellinus in Chronicis, ceteri. Hinc falſi ſunt, an hic poëtae licentia abuſus eſt Claudianus? Hoc videtur probabilius, h. e. ad credendum minus difficile in poëta, qui miracula captat & ἀπροσδόκητα, qualia ſunt etiam, quæ ſtatim de nutricatu Dearum fingit.

159 Quod *ſanctis uberibus* creviſſe dicit Honorium, lactatum etiam ab Junone vel Cerere indicat.

Digitized by Google

Suſpendit, puerile decus. tu ſæpe Minervæ
Luſiſti clipeo, fulvamque impune pererrans
Aegida, tractaſti blandos interritus angues.
Sæpe tuas etiam jam tum gaudente marito
Velavit Regina comas, feſtinaque voti
Præſumtum diadema dedit. tum lævibus ulnis
Suſtulit, & magno porrexit ad oſcula patri.
Nec dilatus honos. mutatus principe Cæſar
Protinus æquaris fratri: nec certius umquam
Hortati Superi. nullis præſentior æther
Affuit ominibus. tenebris involverat atra
Lumen hiems, denſoſque Notus collegerat imbres.
Sed mox, cum ſolita miles te voce levaſſet,
Nubila diſſolvit Phœbus, pariterque dabantur
Sceptra tibi mundoque dies. caligine liber

Boſ-

165 jam nunc *MS.* 167 lenibus *al.* 170 æquari & *mox* Hortari *MSS. ap. Heinſ. quod illi concinnum videtur.* 172 atris *al.* atra *Heinſ. ex MSS.* aſtra, aſtri, aſtris, auſtri *al.*

162 *Suſpendit*, luſus cauſa, ab humeris pueri.

163 *Impune*, ſine noxa, obrigeſcunt alias, qui caput Meduſæ, quod in Aegide gerit Minerva, intuentur.

167 *Præſumtum diadema*, ſumtum ante legitimam & conſuetam ætatem.

169 His quaſi gradibus aſcendit Honorius, *Nobilis Puer*, *Princeps Juventutis*, *Nobiliſſimus Cæſar*: denique *Auguſtus*. *Nobilis Puer*, N. P. in faſtis, alia in numis frequentia.

170 *Aequaris fratri*, Arcadio omnibus his titulis: *nec certius ſunt hortati*, clarioribus ſignis, auguriis, ominibus voluntatem ſuam & fata oſtenderunt, *ſuperi*. Servat poëta formulas loquendi (vix enim aliud ſunt) paganorum apud Chriſtianos Imperatores, ut noſtri librorum noſtrorum apud Imperatores gentiles.

174 *Levaſſet* poteſt hic intelligi de ſublatis militum clamoribus, quia additur *ſolita voce*. Sed vix dubium eſt, quin formula certe orta ſit ex levatione proprie dicta in tribunal, quod Romanum eſt, vel in clipeum adeo, quem Gallicæ gentis morem ſervarunt milites, qui Julianum in Gallia fecere Auguſtum. Zoſim. 3, 9 *ἐπί τινος ἀσπίδος μετέωρον ἄραντες, ἀνεῖπον σεβαστὸν αὐτοκράτορα.* plane ut Ammianus 20, 4 *Impoſitus ſcuto pedeſtri & ſublatius eminens nullo ſilente Auguſtus renunciatus.* Plura hic Lindebr. & Valeſius. Eſt etiam C. G. Schwarzii de antiquo ritu elevandi principes inaugurandos diſſertatio, Altorfii 1730 habita, qui putat p. 15, quod de ſimili ritu in Valentiniani I. inauguratione adhibito memorat Nicephorus, illud ornandi modo cauſa ab illo affictum eſſe.

Boſporus adverſam patitur Chalcedona cerni.
Nec tantum vicina nitent: ſed tota repulſis
Nubibus exuitur Thrace. Pangæa renident,
Inſuetoſque palus radios Mæotia vibrat.
Non Boreas nimbos, non Sol ardentior egit.
Imperii lux illa fuit. præſagus obibat
Cuncta nitor: riſitque tuo Natura ſereno.
Viſa etiam medio populis mirantibus audax
Stella die, dubitanda nihil, nec crine retuſo
Languida, ſed quantus numeratur nocte Bootes.
Emicuitque plagis alieni temporis hoſpes
Ignis, & agnoſci potuit, cum Luna lateret.
Sive parens Auguſta fuit, ſeu forte reluxit
Divi ſidus avi, ſeu te properantibus aſtris
Cernere Sol patiens cœlum commune remiſit.
Apparet quid ſigna ferant. ventura poteſtas
Claruit Aſcanio, ſubita cum luce comarum

180 Mæotia *probat hic & alias Heinſ. pro* Mæotica. *Cf. Burm. ad Virg. Ge.* 3, 349. 188 luceret *Baſ. marg.* 190 *Sic reſtituit ex MSS. Heinſ. Varie fluctuabat lectio:* Divus auus ſeu te claris, &c. *pro* claris *eſt* clarus, rata, natum, jamjam, cœlo, nitidis, puero, cunctis.

177 Conſtantinopolis & Chalcedon Boſporo interjecto ſeparantur. Cælo ſereno & vaporibus e mari ſurgentibus non turbato, poſſunt utriusque urbis incolae alteram videre.

179 *Pangaei* montis mentio ſolemnis eſt poëtis in deſcribenda Thracia.

185 *Audax* erat ſtella, quae die, tempore non ſuo ſe auderet oſtendere: eadem *dubitanda nihil* erat, ut in illo, *qui videt aut vidiſſe putat per nubila Lunam.* Vtrum hoc ſimpliciter fictum ſit, & eſt ſane valde audax poëta Claudianus; an meteoron quoddam ſimile ſtellæ viderit aliquis, aut viſum aliis crediderit, parum refert.

189 *Parens Auguſta,* Aelia Flaccilla, mortua cum vix anniculus eſſe Honorius. De avi apotheoſi nihil conſtat; itaque etiam hoc merum poëtæ commentum eſt. Conf. 7, 163.

190 Ludicra & Alexandrina fictio. Aſtra cupiunt mox videre Honorium: itaque ſol indulgens illis, certe vni illorum, permittit proſpicere, & *commune remittit* h. e. permittit commune ſecum ſtellæ eſſe, quod ex lege naturae interdiu ipſi eſt proprium.

193 *Aſcanio claruit* h. e. clare ſe prævidendam oſtendit. Fabula eſt Aen. 2, 682 *Ecce Jovis ſummo de vertice viſus Juli Fundere lumen apex, tractuque innoxia molli Lambere flamma comas &c.* Reſpexit, Servio judice, Virgilius ad fabulam de Servio Tullio, quæ eſt Liv. 2, 39. *Apex & Vertex* videntur hic *συνωνύμως* poni pro Phrygia illa tiara ſ. pileo.

Digitized by Google

Innocuus flagraret apex, Phrygioque volutus
Vertice, fatalis redimiret tempora candor.
At tua cœleſtes illuſtrant omina flammæ.
  Talis ab Idæis primævus Jupiter antris
Poſſeſſi ſtetit arce poli, famuloſque recepit
Natura tradente Deos. lanugine nondum
Vernabant vultus, nec adhuc per colla fluebant
Moturæ convexa comæ. tum ſcindere nubes
Diſcebat, fulmenque rudi torquere lacerto.
Lætior augurio genitor, natiſque ſuperbus
Jam paribus, duplici fultus conſorte redibat,
Splendebatque pio complexus pignora curru.
Haud aliter ſummo gemini cum patre Lacones
Progenies Ledæa ſedent: in utroque relucent
Frater, utroque ſoror. ſimili chlamys effluit auro.

Stel-

194 fluidoque *MSS.* 201 jubæ *MSS. ap. Heinſ. ut* Martial. 1, 88. Gr. χαῖται. *f.* cum *pro* tum *melius*, *ut præcedat comma.* 203 auguriis *MS.* augurii *conj. Heinſ.* 207 relucet *al.* 208 ſimilis *vulg.* ſimili aura *conj. Barth.*

196 *Omina tua*, fata, & fortunæ tibi divinitus oſtenſæ.

197 *Primævus Jupiter*, in primo ævo, *creſcens* ut in numis vocatur.

199 *Natura tradente* idem ſignificat poëta noſter, quod Callimachus, cum negat Jovi ſorte eveniſſe cælum, ſed ob præſtantiam naturæ ſuæ & factorum. Οὔ σε, inquit v. 66, θεῶν ἐσσῆνα πάλοι θέσαν, ἔργα δὲ χειρῶν Σή τε βίη, τό, τε Κάρτος κ. τ. λ.

201 *Moturæ convexa.* Exprimit illum Homericum Jouem, e quo ſuum expreſſit Phidias, Ιλ. A, 529 Αμβρόσιαι δ' ἄρα χαῖται ἐπεῤῥώσαντο ἄνακτος Κρατὸς ἀπ' ἀθανάτοιο· μέγαν δ' ἐλέλιξεν Ὄλυμπον. Sic Ovidianus Met. 1, 179 *Terrificam capitis concuſſit terque quaterque Cæſariem, cum qua terram, mare, ſidera, movit.*

204 *Redibat*, credo a publica cerimonia, & imagine quadam comitiorum populi.

205 *Pio curru* quo pietatem in filios communicando cum illis honore aperiebat Theodoſius.

206 Deſidero locum vel occaſionem, ubi Dioſcuri cum Jove patre eodem curru vecti, vel eidem aſſediſſe menſæ, narrentur. Forte de illis Samothraciis Dioſcuris, Caſtore & Polluce antiquioribus, tale quid legerat, viderat Claudianus. Vid. de illis Hemſterh. ad Lucia. Dial.Deor. 26 vbi etiam de indiſcreta Caſtoris & Pollucis ſimilitudine, in qua falli ſe dicit Apollo, doceturque a Mercurio notam qua diſcernere illos poſſit.

208 Sunt inter ſe ſimiles Caſtor & Pollux, ſunt ſimiles Helenæ ſorori ſuæ, veſtitu etiam indiſcreto utuntur. *Effluit* reſpicit ad formam chlamydis apertam patulamque una tantum junctam fibula ut fluere poſſit libere.

Digitized by Google

Stellati pariter crines. juvat ipſe Tonantem
Error, & ambiguæ placet ignorantia matri.
Eurotas proprios diſcernere neſcit alumnos.
Vt domus excepit reduces, ibi talia tecum
Pro rerum ſtabili fertur ditione locutus.
„Si tibi Parthorum ſolium fortuna dediſſet,
Care puer, terriſque procul venerandus Eois
Barbarus Arſacio conſurgeret ore tiaras:
Sufficeret ſublime genus, luxuque fluentem
Deſide nobilitas poſſet te ſola tueri.
Altera Romanæ longe rectoribus aulæ
Conditio. virtute decet, non ſanguine niti:
Major & utilior fato conjuncta potenti,
Vile latens virtus. quid enim ſubmerſa tenebris
Proderit obſcuro? veluti ſine remige puppis.
Vel lyra, quæ reticet; vel, qui non tenditur, arcus
Hanc tamen haud quiſquam, qui non agnoverit ante
Semet, & incertos animi pacaverit æſtus,
Inveniet. longis illuc ambagibus itur.

 Diſce

214 natura *MSS. etiam Cuj.* h. e. *naſcendi conditio.* tuliſſet *Baſ. marg.*
216 Aſſyrio *MSS.* 221 ulterior *al.* facto *al.* 223 obſcuris *Cuj.*
226 placaverit *al.* & *habent fere paria jura* pacare & placare *etiam alias.* inceſtos *Vien. marg. Baſ. marg.* & *al.*

209 *Stellati crines*, ſtella ad frontem, vel apici pilei appoſita comparet in picturis antiquis.

210 *Ambigua* eſt mater Dioſcurorum Leda h. e. ambigit, incerta eſt, uter Pollux ſit, uter Caſtor. *Eurotas* fluvius, ad cujus ripas cum alia Laconum adoleſcentia ſolebant exerceri.

213 *Pro rerum ſtabili ditione*, ut firmum, ſtabile, verumque adeo imperium, puero pareret: & eſt ſane hoc vere δῶρον βασιλικὸν ſ. εἰκὼν βασιλικὴ, quam hic Theodoſio tribuit Poëta. *Teſtamentum politicum* ſæculi more dicas.

216 *Conſurgeret* ad ὀρθὴν τιάραν reſpicit ſ. erectam, regum propriam: κεκλιμένην, inclinatam, gerebant etiam duces ſ. ſatrapae. Omnia dat Briſſo. de regio Perſar. principatu 1, 46.

221 *Virtutem fato* eximunt Stoici, & ipſum ſolum ſapientem eius faciunt auctorem: *fati* autem pars eſt, *fatumque* adeo eſt fortuna, regia, humilis. Ut vero gratior eſt pulchro veniens in corpore virtus, ita *virtus fato potenti*, fortunæ regiæ *conjuncta major* eſt ob id ipſum, quia *utilior*: contra *vile* quiddam & contemtibile *virtus latens*: *paullum ſepultæ diſtat inertiæ celata virtus* Hor. Car. 4, 9. 29. *Fatum* ita ponit etiam mox v. 273.

Diſce orbi, quod quiſque ſibi. Cum conderet artus
Noſtros, ætheriis miſcens terrena Prometheus,
Sinceram patrio mentem furatus Olympo
Continuit clauſtris, indignantemque revinxit.
Et, cum non aliter poſſent mortalia fingi,
Adjunxit geminas. illæ cum corpore lapſæ
Intereunt: hæc ſola manet, buſtoque ſuperſtes
Evolat. hanc alta capitis fundavit in arce
Mandatricem operum, proſpecturamque labori.
Illas inferius collo, præceptaque ſummæ
Paſſuras dominæ digna ſtatione locavit.
Quippe opifex veritus confundere ſacra profanis,
Diſtribuit partes animæ, ſedeſque removit.
Iram ſanguinei regio ſub pectore cordis
Protegit imbutam flammis, avidamque nocendi,

Præ-

228 orbis *male vulg. unde conjecturæ variæ*, Diſcordis, Diſce orbes q. quinque. orbi *ex MSS. Gron. Heinſ.* 230 patri *al.* 232 flecti *pro* fingi *Baſ. marg.* 236 proſpectricemque *al.* ſpectatricemque laborum *al.* 239 committere *MS.* 242 imbuſtam *MS. unde* ambuſtam *conj. Heinſ.*

228 *Quod quiſque* privatus *ſibi* ſolet diſcere, hoc tu, puer, *diſce orbi* univerſo profuturum olim.

231 Reſpicitur ad Platonicum commentum de animis in corpus tanquam in carcerem detruſis.

233 *Geminas* non quidem proprie *mentes*, quod ἀπὸ τῦ κοινῦ, de communi nomine, repetendum erat, ſed cognata appellatione *animas* adjunxit figmento ſuo, homini, figulus noſter Prometheus. Tres igitur animas habemus: τὸ τὴγεμονικὸν ducatum quaſi mentis in capite, in præcordiis τὸ θυμικὸν impetus vehementiores, quales ſunt iræ: cupiditates ceteras, τὸ ἐπιθυμητικὸν in ventre inferiore. Sed ponemus etiam verba Ciceronis Tuſ. 1. 10 *Plato triplicem finxit animam, cujus principatum id eſt rationem in capite, ſicut in arce poſuit: & duas partes ei parere voluit, iram & cupiditatem, quas locis diſcluſit; iram in pectore, cupiditatem ſubter præcordia locavit.* Fons eſt Plato de rep. 9 p. 506. in primis vero in Timæo p. 542, G. Nos brevitatis cauſa hic modo utemur Alcinoi Iſagoge.

234 *Hæc ſola manet.* Alcinous c. 23 ψυχὴν παραλαμβάνοντες ἀνθρωπίνην ἀθάνατον ὖσαν παρὰ τῦ πρώτυ θεῦ, οἱ τὰ θνητὰ δημιυργῦντες θεοὶ, δύο αὐτῇ προσέθεσαν μέρη θνητὰ κ. τ. λ. Dii illi ſecundarii, quibus mortalia creanda commiſit primus & ſummus Deus, partes illas duas poſteriores mortales, primae immortali adiecerunt. Plura & hic habet & c. 17.

242 *Imbutam flammis* metaphora commoda dicit *iram.* Concipitur hic ignis ut fluidum ſubtiliſſimum quod ut humor ſpongiam, ita ipſum illam partem animæ iraſcentem permeet, impleatque. Cf. ad v. 389.

Digitized by Google

Præcipitemque ſui. rabie ſuccenſa tumeſcit,
Contrahitur ſtupefacta metu. Cumque omnia ſecum
Duceret, & requiem membris veſana negaret;
Invenit pulmonis opem, madidumque furenti
Præbuit, ut tumidæ ruerent in mollia fibræ.
At ſibi cuncta petens, nil collatura cupido
In jecur, & tractus imos compulſa receſſit.
Quæ velut immanes reſerat dum bellua rictus,
Expleri paſcique nequit: nunc verbere curas
Torquet avaritiæ, ſtimulis nunc flagrat amorum,
Nunc gaudet, nunc mæſta dolet, ſatiataque rurſus
Exoritur, cæſaque redit pollentius Hydra.
Hos igitur ſi quis potuit ſedare tumultus,
Inconcuſſa dabit puræ ſacraria menti.
Tu licet extremos late dominere per Indos,
Te Medus, te mollis Arabs, te Seres adorent:
Si metuis, ſi prava cupis, ſi duceris ira,
Servitii patiere jugum: tolerabis iniquas
Interius leges. tunc omnia jure tenebis,
Cum poteris rex eſſe tui. proclivior vſus

244 ſtupefacta *primæ editt. Baſ. marg. & MSS.* tumefacta, labef. tremef. *al.* 245 verteret *MS.* 246 fluenti *vulg.* 250 *Heinſ. conj. ex MS.* Ac velut immanis reſeratum bellua rictum Expl. p. velit. 255 poterit *al.* 259 parua *al.* V. N. 260 ſi vitii *MS.* 261 imperii *MS.*

246 Alcinous: Τὸν πνεύμονα μηχανήσαντο τῆς καρδίας χάριν μαλακόν τε καὶ ἄναιμον, σηραγγώδη τε καὶ σπόγγῳ παραπλήσιον ὅπως ἔχῃ μάλαγμα πηδῶσα ἡ καρδία κατὰ τὴν ζέσιν τοῦ θυμοῦ.

250 *Immanes rictus* hujus belluæ, quam τοῦ ἐπιθυμητικοῦ nomine comprehendit, graphice deſcribit Plato l. c. ſ. de Rep. 9 ad finem. Verbo hæc tertia pars eſt ex pluribus diverſis, avidiſſimis omnibus, animalibus compoſita, quæ & ſe mutuo lacerant, & reliquas animæ partes, niſi caveat mens immortalis, τὸ ἡγεμονικόν, conſumunt.

258 *Mollis Arabs* ſolemni pene epitheto. Vid. Brouck. ad Tib. 2, 2. 4.

259 *Prava cupere* ſine dubio ſervile eſt, & minime regium. Sed ideo non auſim cum Heinſio alteram lectionem primarum editionum & quæ has excepere, quæque placuit ipſi Scaligero, *parva*, inſulſam appellare. Illud jam ſeverius & στωϊκότερον philoſophanti humile & indignum eſt *parva* cupere: *parva* autem ſunt præter virtutem omnia; præter hanc nihil admiratur, nihil magnum, nihil vehementer expetendum, judicat ſapiens.

In pejora datur, ſuadetque licentia luxum,
Illecebriſque effrena favet. tum vivere caſte
Aſperius, cum promta Venus. tum durius iræ
Conſulitur, cum pœna patet. ſed comprime motus:
Nec tibi quid liceat, ſed quid feciſſe decebit,
Occurrat, mentemque domet reſpectus honeſti,
Hoc te præterea crebro ſermone monebo,
Vt te totius medio telluris in orbe
Vivere cognoſcas, cunctis tua gentibus eſſe
Facta palam; nec poſſe dari regalibus uſquam
Secretum vitiis. nam lux altiſſima fati
Occultum nihil eſſe ſinit, latebraſque per omnes
Intrat, & abſtruſos explorat fama receſſus.
Sis pius inprimis. nam cum vincamur in omni
Munere, ſola Deos æquat clementia nobis.
Neu dubie ſuſpectus agas: neu falſus amicis,
Rumorumve avidus. qui talia curat, inanes
Horrebit ſtrepitus nulla non anxius hora.
Non ſic excubiæ, non circumſtantia pila,

Quam

266 conſulimus *al.* 270 ore *ex MSS. et exemplis aliorum Heinſ. Revocavi tamen vulg.* orbe. 275 obſtruſos & implorat *al.* obtruſos *cum Vic. & Vien. Baſ. & hic marg.* abſtr.

267 Ne quem turbet diverſa conſtructio, *liceat, decebit.* Optimos quosque ita locutos, docet Voſſ. de conſtruct. c. 62.

268 *Mentem* poſuit hic ut Græcum *μῆνις* vel *μένος* adeo, ut potius impetum vehementem notet, quam rationem: ut *cæcam, furiatam, inſanam*, paſſim poëtæ.

269 *Crebro ſermone*, quem tibi crebro, frequenterque velim recurrere & in mentem venire.

270 In *ore* hominum verſari, h. e. in conſpectu, & in ſermone, probum eſt, & hoc oſtendit Heinſius: ſed in *medio ore telluris* quid ſit, non intelligebam. Itaque malui *in orbe.*

273 *Lux fati*, h. e. fortunæ & conditionis tuæ ſplendor, ut v. 221.

276 *Sis pius*, ut *pius Aeneas*, ut in titulis Imperatorum P. F. A. ante *Felix* & *Auguſtus* ponitur Pius, h. e. amans ſuorum civium, quos inter ſe & cum principibus jungit pietas. In titulis Imperatorum *Noſtra Pietas*, ut *Serenitas, Tranquillitas, Manſuetudo. Clementiæ* maximam vim in ignoſcendo eſſe, docent libri Senecæ.

278 *Suſpectus* active, qui ſuſpicit, h. e. ſuſpicatur male de omnibus, ut *cautus, conſideratus, circumſpectus* &c. Sic ipſe Horatius Car. 1, 17. 25 *Nec metuas protervum Suſpecta Cyrum.*

Digitized by Google

Quam tutatur amor. non extorquebis amari.
Hoc alterna fides, hoc ſimplex gratia donat.
Nonne vides, operum quî ſe pulcerrimus ipſe
Mundus amore liget, nec vi connexa per ævum
Conſpirent elementa ſibi? quî limite Phœbus
Contentus medio, contentus litore pontus?
Et qui perpetuo terras ambitque vehitque,
Nec premat incumbens, oneri nec ceſſerit aër?
Qui terret, plus ipſe timet. ſors iſta tyrannis
Convenit. invideant claris, ſorteſque trucident,
Muniti gladiis vivant ſeptique venenis,
Ancipites habeant artes, trepidique minentur.
Tu civem, patremque geras. tu conſule cunctis,

G 5 *Non*

284 qui -- ipſe *editt. primae.* quo -- ille *Heinſ. qui* & 286 quod *pro* qui *priorum poſuit. In Baſ. bis expreſſum* qui: *marg.* quod. 293 artes *Vic.* & *Vien.* arces *al.* & *Heinſ.* arcus *conj. Barth.*

284 Mundum eſſe omnium *pulcherrimum*, antiquum philoſophema. Ipſe primus Thales apud Diog. Laert. 1, 35 Κάλλιςον ὁ κόσμος· ποίημα γὰρ Θεῦ. Ratio pulchra: ſed & illa vera apud Plut. Conviv. VII Sapp. p. 153, C πᾶν γὰρ τὸ κατὰ τάξιν τῦτυ μέρος ἐςίν. Porro antiquiſſima etiam illa de Amore ſententia. Ponam modo duo verſiculos Orphicos, alterum ex Hymno Veneris p. 150 Πάντα γὰρ ἐκ σέθεν ἐςὶν, ἐπεζεύξαο δὲ κόσμον *Omnia nam ex te, tu invexiſti ſedera mundi:* alterum ex Hymno Amoris p. 154 ubi poſt commemoratas partes mundi omnes, Μῦνος γὰρ τύτων πάντων οἴηκα κρατύνεις *Nam cunctorum horum ſolus moderari' guberna.* Sic Scaliger reddidit, pro gubernacula.

* Ceterum, qui vix unquam ab Heinſiana lectione diſcedere ſoleam, ſive quod ſimpliciter meliorem putem, ſive quod in dubio illum ſequi, videatur tutius: hic putavi reſtituendam præcedentium lectionem a primis derivatam editionibus, qui non videtur ſatis attendiſſe ad vim τῆς *quî* vel *quei*, neque cogitaſſe, argumentationi poëtæ aptius eſſe *ipſe.*

286 *Limitem medium* intelligere pronum eſt viam mediam, quam fruſtra Phaëthonti ſuo commendat Phœbus apud Ovid. Met. 2, 137. Poſſis etiam Philolai dogma hic ſuſpicari, de quo ad 1, 1 & 3, 11: & favet ratio reliquorum elementorum.

288 Et *qui* hoc eſt, quomodo is, *qui terras ambit aër, nec premat* illas ultra modum, nec *ceſſerit* illis. Nempe vox *qui* duplicem velut perſonam ſuſtinet, ſemel repetit illud interrogativum quei, quomodo? deinde relativum eſt aëris. Eſt illud multo, quam quis ſuſpicetur, frequentius, ut una vox duplicem velut functionem ſuſtineat. Hoc ſane loco, ne quidem valde neceſſaria eſt illa obſervatio, cum poſſit illud *qui* vel quomodo ex v. 286 huc repeti. Conf. 18, 411.

293 *Ancipites artes*, quæ facile in ipſos converti poſſunt, vt arma, venena, proditiones, quidquid excogitari poteſt ad nocendum aliis, illud converti in auctorem poteſt.

Digitized by Google

Non tibi. nec tua te moveant, ſed publica vota.
In commune jubes ſi quid, cenſeſve tenendum,
Primus juſſa ſubi. tunc obſervantior æqui
Fit populus, nec ferre negat, cum viderit ipſum
Auctorem parere ſibi. componitur orbis
Regis ad exemplum. nec ſic inflectere ſenſus
Humanos edicta valent, ut vita regentis.
Mobile mutatur ſemper cum principe vulgus.
His tamen effectis, neu faſtidire minores,
Neu pete præſcriptos homini tranſcendere fines.
Inquinat egregios adjuncta ſuperbia mores.
Non tibi tradidimus dociles ſervire Sabæos;
Armeniæ dominum non te præfecimus oræ:
Non damus Aſſyriam, tenuit quam femina, gentem.
Romani, qui cuncta diu rexere, regendi:
Qui nec Tarquinii faſtus, nec jura tulere
Cæſaris. Annales veterum delicta loquentur.
Hærebunt maculæ. quis non per ſæcula damnet
Cæſareæ portenta domus? quem dira Neronis
Funera, quem rupes Caprearum tetra latebit
Inceſto poſſeſſa ſeni? victura feretur
Gloria Trajani; non tam quod Tigride victo,

Noſtra

296 tuendum *al.* 298 vetat *al.* 304 tranſcurrere *MS.*

poteſt. Quod *ancipites arces* putat eſſe præcipites Heinſius hic, & Ovid. Met. 12, 337 *anceps acumen montis* præceps, in eo falſum eſſe magnum virum arbitror. Apud Ovidium *ancipitis montis acumen* eſt bicipitis. Hic *artes* ſunt in primis editionibus: & pulchre conveniunt, quæ ſequuntur: *trepidi minantur* reges, quod ſciunt ſuas nocendi *artes* eſſe *ancipites*.

303 *His*, quæ adhuc præcepi obſervatis, & *effectis*, cave ne ſuperbia tibi velut meritis quæſita tubeat.

310 *Jura Cæſaris* forte reſpiciunt ad principium Lucani, *jusque datum ſceleri*, quod pulchre illuſtrat Burmannus. Verbo *jus* eſt etiam impunitas ex oppreſſis & conculcatis legibus.

314 *Caprearum rupes* ſ. inſula, quæ ut eſt Sueto. c. 40 *uno parvoque litore adibatur*, *ſepta undique præruptis immenſæ altitudinis rupibus.* Quam ea deteſtabilium libidinum Tiberii ſedes fuerit, vix legere apud Sueto. c. 43 ſq. ſuſtinent oculi. *Inceſtus ſenex* hic vocatur non, puto, propria JCtis ſignificatione, ſed turpiſſimæ & beluinæ libidinis atque obſcenitatis cauſa.

Noſtra triumphati fuerint provincia Parthi,
Alta quod invectus fractis Capitolia Dacis;
Quam patriæ quod mitis erat. ne deſine tales,
Nate, ſequi. ſi bella tonant, prius agmina duris
Exerce ſtudiis; & ſævo præſtrue Marti.
Non brumæ requies, non hibernacula ſegnes
Enervent torpore manus. ponenda ſalubri
Caſtra loco: præbenda vigil cuſtodia vallo.
Diſce ubi denſari cuneos, ubi cornua tendi
Æquius, aut iterum flecti: quæ montibus aptæ,
Quæ campis acies, quæ fraudi accommoda vallis;
Quæ via difficilis. fidit ſi mœnibus hoſtis,
Tum tibi muralis librato machina pulſu
Saxa rotet: præceps aries protectaque portas
Teſtudo

317 fuerat *Vien. etiam Baſ.* fuerint *jam Vic. forte* fuerunt *eſt a poëta, quod mutarunt, qui neſciebant, penultimam poſſe corripi.* 318 fractis *etiam Vic. & Vien. it. Cuj.* ſtratis *al.* 320 tonant *etiam Vic. & Vien.* canant *Cuj.* canunt, juvant, ſonant *al.* tument, vocant *conj. Heinſ.* 325 denſari cuneus *primæ editt.* 327 commoda *al.* fraudi quæ acc. *Vic. & Vien.* 328 qua via *MS. quod placet.* 329 murali libretur machina pulſu, Saxa rotet *vulg.* rota *Heinſ.* 330 prætentaque *MS.* prætectaque *Baſ.* projectaque *Baſ. marg. Vien. marg.*

321 *Præſtrue*, præpara. Exercitatio illa militaris, illa campeſtris meditatio, velut fundamentum eſt in milite, cui inædificari aliquid poteſt.

325 *Cuneus* quale agmen ſit, ipſa appellatio ſatis indicat: ut fortior ſit, & felicius irrumpat, dividatque & findat hoſtium agmina, *denſeri* debet ſ. *denſari*, quod idem eſt, arctis ordinibus. Tacticæ diſciplinæ hic quædam elementa, de qua ſunt libri Aeneæ, Arriani, Aeliani, Mauricii, Leonis Imp. apud Græcos: multus etiam in his eſt Vegetius.

329 *Muralis machina*, quo nomine etiam utitur Plinius 7, 56, omne genus & tormentorum & aliorum inſtrumentorum quibus oppugnantur muri comprehendit. Pingit rem, de qua agit, poëta, ſi ſcripſit, ut poſui, *Machina muralis librato pulſu rotat ſaxa.* Si quis inſpiciat imagines Poliorceticis Lipſianis adjunctas, melius, qui ſint *librati pulſus*, quomodo *rotentur* a baliſtis *ſaxa*, quam longa deſcriptione intelliget. Auſus & hic ſum, quod non temere facio, vti Heinſianam lectionem, & quidem ex parte de conjectura tantum mutaverim. Cui factum diſplicet, ille de margine revocare illam facile poteſt, ſed ejuſdem fuerit docere, an recte *muralis pulſus* dicatur, quo pulſantur muri, & an *aries rotet ſaxa?*

330 *Præceps aries* pulchre, qui capite irruit: *protecta teſtudo*, ſub qua tuti latent milites, dum ad muros accedunt, & portas perrumpunt, vt Aen. 2, 492 *Labat ariete crebro Janua.*

Digitized by Google

Teſtudo feriat. ruat emerſura juventus
Effoſſi per operta ſoli. ſi longa moretur
Obſidio; tum vota cave ſecura remittas,
Incluſumve putes. multis damnoſa fuere
Gaudia. diſperſi pereunt, ſomnove ſoluti.
Sæpius incautæ nocuit victoria turbæ.
Neu tibi regificis tentoria larga redundent
Deliciis, neve imbelles ad ſigna miniſtros
Luxuries armata trahat. neu flantibus Auſtris,
Neu pluviis cedas: neu defenſura calorem
Aurea ſummoveant rapidos umbracula Soles.
Inventis utere cibis: ſolabere partes
Æquali ſudore tuas. ſi collis iniquus,
Primus ini. ſilvam ſi cædere provocat uſus,
Sumta ne pudeat quercum ſtraviſſe bipenni.
Calcatur ſi pigra palus, tuus ante profundum
Prætentet ſonipes. fluvios tu protere curſu
Hærentes glacie; liquidos tu ſcinde natatu.

Nunc

338 maniplos *ex MS. Heinſ.* 347 curſu *ex MSS. Heinſ.* curru *primæ editt.* 348 horrentes *al.* hær. *etiam Baſ.*

331 Deſcriptio cuniculi, non quales ſunt hodierni, quibus evertuntur & diſiiciuntur munimenta: ſed qualis fuit, quo Veii capti ſunt ap. Liv. 5, 19 & 21: & quo Ambracia oppugnata apud eundem 38, 7.

333 *Vota ſecura*, quorum quis ſecurus eſt, cum illorum ſe jam arbitretur compotem: quo facto ſi non plane ea intermittat, *remittere* tamen ſolet, & minus intenta facere. *Incluſum* qui putat hoſtem, non ſatis cavet ab illius eruptione.

338 *Imbelles miniſtri*, quorum nulla in bello opera eſt, coqui, ciniflones, ſpadones, ſymphoniaci. *Maniplos* ſi dedit poëta, multitudinem talium nugarum ſignificavit *Luxuries armata* potenti metonymia oſtendit principem, cujus armati etiam luxuries ipſum cogit greges inutilium bello hominum *trahere*, in quo ipſo verbo ignaviæ & tarditatis emphaſis eſt.

342 *Inventi cibi*, οἱ τυχόντες, non quæſiti, ſed qui quoque loco præſto ſunt, promiſcui. *Partes tuas*, quicunque in partibus tuis ſunt, duces, milites, ſocios.

347 Nemo, niſi fallor, hoc ita accipiet, ut plane princeps hoc genus pericula tentet ac provocet dux exercitus vel imperator: iſta velitis & gregarii militis audacia eſt: in Care periculum. Sed loquitur, ut verum loquatur, de illis occaſionibus, ubi exemplo magno firmandus eſt exercitus, & implendus pudore vel audacia. *Protere* ante omnes tere, ut & orbitam facias, *curru*. Nempe ſi *currus* patiens eſt glacies, non metuet pedes ſequi.

348 *Hærentes glacie*, cohærentes, ſtantes. Sic auctor carminis de Hercule, quod hic eſt 101, 67 *cum ſolidis hærerent flumina lymphis.*

Digitized by Google

Nunc eques in medias equitum te conſere turmas:
Nunc pedes aſſiſtas pediti. tum promtius ibunt
Te ſocio: tum conſpicuus, gratuſque feretur
Sub te teſte labor„. Dicturum plura parentem
Voce ſubis: „*Equidem, faveant modo Numina cœptis,*
Hæc effecta dabo: nec me fratrique, tibique
Diſſimilem populi commiſſaque regna videbunt.
Sed cur non potius, verbis quæ diſſeris, uſu
Experior? gelidas certe nunc tendis in Alpes.
Duc tecum comitem. figant ſine noſtra tyrannum
Spicula. palleſcat noſtro ſine barbarus arcu.
Italiamne feram furiis prædonis acerbi
Subjectam; patiar Romam ſervire clienti?
Vſque adeone puer? nec me polluta poteſtas,
Nec pia cognati tanget vindicta cruoris?
Per ſtrages equitare libet. da protinus arma.
Cur annos obicis? pugnæ cur arguor impar?
Aequalis mihi Pyrrhus erat, cum Pergama ſolus
Verteret, & patri non degeneraret Achilli.

Denique

351 geretur *al.* 353 ſubit *al.*

352 Interpellatio Honorii per hoc ipſum exprimitur, quod in medio verſu abrumpit ſermonem patris. *Subis* eſt poëtæ ad Honorium conuertentis orationem.

360 *Prædo acerbus* Arbogaſtes, *cliens* Eugenius, *cognatus cruor* interfecti Valentiniani jun. qui fuit frater Gallæ Placidiæ novercæ Honorii.

362 *Uſque adeone puer*, pater, tibi videor non ætate & corpore tantum, ſed etiam animo.

365 *Obicis* more optimorum, qui *obicis*, *ſubicis*, *adicis* &c. Unde etiam in alios non poëtarum locos videtur veniſſe eo facilius, quod ſemel ponere literam geminandam ſolent librarii.

366 *Pyrrhus* nondum natus erat, cum pater ipſius Achilles e Scyro abduceretur contra Trojam; ipſe autem ſtatim a morte patris h. e. decimo anno obſeſſæ Trojæ in caſtra Græcorum venit, Neoptolemus inde, quaſi juvenem bellatorem dicas, appellatus. Tot annos v. 372 poëta tribuit Honorio. Ceterum fuit Pyrrhus in equo Trojano, interfecit manu ſua Priamum &c. Quod autem *ſolus* vertiſſe Pergama hic dicitur, eo reſpicit, quod fatale erat, Trojam ſine illo non capi. Itaque Calchas apud Q. Calabrum 6, 64 mitti jubet Vlyſſem & Diomedem in Scyron ad eum adducendum, quod illi peragunt libro 7. Vim illius & impetus depingit Aeneas Virgilianus 2, 469 ſqq.

Denique ſi princeps caſtris hærere nequibo,
Vel miles veniam„. Delibat dulcia nati
Oſcula, miratuſque refert; „ *Laudanda petiſti:*
Sed feſtinus amor. veniet robuſtior ætas.
Ne propera. necdum decimas emenſus ariſtas
Aggrederis metuenda viris. veſtigia magnæ
Indolis agnoſco. fertur Pellæus, Eoum
Qui domuit Porum, cum proſpera ſæpe Philippi
Audiret, lætos inter fleviſſe ſodales,
Nil ſibi vincendum patris virtute relinqui.
Hos video motus. fas ſit promittere patri.
Tantus eris: noſtro nec debes regna favori,
Quæ tibi jam natura dedit. ſic mollibus olim
Stridula, ducturum pratis examina regem
Naſcentem venerantur apes, & publica mellis
Jura petunt, traduntque favos. ſic paſcua parvus
Vindicat, & nec dum firmatis cornibus audax
Jam regit armentum vitulus. ſed prælia differ
In juvenem, patienſque meum cum fratre tuere
Me bellante locum. vos impacatus Araxes,
Vos celer Euphrates timeat. ſit Nilus ubique

Veſter

377 patria *malit Heinſ.* 383 traditq. *MS.* tradique *conj. Heinſ.* 385 differt in Venerem *primæ editt. quaſi ſermo adhuc eſſet de vitulo.* juvenem *etiam Baſ.*

375 *Porum* memorat, non quod hæc maxima expeditio Alexandri eſſet aut difficillima, ſed quod remotiſſima, ad quam non niſi peragrato victoriis Oriente veniſſet. Cf. 17, 29. Hæc ratio etiam, quod *Pellæum* natalis urbis nomine eum appellat, vt 39, 6. Dicti hujus pueri Alexandri bis mentionem facit Plutarchus in vita & in apophthegmatis: neutro loco auctorem laudat.

378 *Fas ſit!* invidiam deprecatur, & rogat Deum, vt hic ſibi indulgeat divinationis boni certe ominis facultatem.

380 *Natura*, indoles, qua natus ad regnandum videri potes.

383 *Tradunt favos* regi ſuo apes; tanquam regna ſua: ſed *mellis jura* ab illo *petunt*, non niſi cum illius venia de quæſitis in medium aliquid abſumturae.

386 *Patiens* placide regite, tuumque reprimi ardorem ſinens.

Digitized by Google

Veſter, & emiſſo quidquid Sol imbuit ortu.
Si pateant Alpes, habeat ſi cauſſa ſecundos
Juſtior eventus, aderis, parteſque receptas
Suſcipies, animoſa tuas ut Gallia leges
Audiat, & noſtros æquus modereris Iberos.
Tunc ego ſecurus fati, lætuſque laborum
Diſcedam, vobis utrumque regentibus axem.
Interea Muſis, animus dum mollior, inſta,
Et, quæ mox imitere, legas: nec deſinat umquam
Tecum Graia loqui, tecum Romana vetuſtas.
Antiquos evolue duces. aſſueſce futuræ
Militiæ. Latium retro te confer in ævum.
Libertas quæſita placet? mirabere Brutum.
Perfidiam damnas? Meti ſatiabere pœnis.
Triſte rigor nimius? Torquati deſpue mores.
Mors impenſa bonum? Decios venerare ruentes.

Vel

389 emerſo *malit*, & ambit ab ortu *vel obluctantibus libris legit Heinſ.* 396 inſtet *al. eod. ſenſu.* inſta, inſtat *al.*

389 *Emiſſus*, plane ut Stat. Sil. 1, 2. 229 *Vix dum emiſſa dies*, ut equi *emittuntur* carceribus. Sic *immiſſus* eſt impetu ruens: *emiſſus ortus* ut curſus *effuſus*. Nec *imbuit* non poſitum ex more poëtæ noſtri, qui ignem & flammas liquori comparat philoſophia favente, etiam ſupra v. 241. Doctiſſimus poëta forte imitatus eſt Pindaricum illud Ol. 6, 92 *ἴων ξανθαῖσι καὶ παμπορφύροις ἀκτῖσι βεβρεγμένος.*

391 *Partes* imperii Occidentalis ab Eugenio occupatas, turbatas certe, victoria autem noſtra *receptas.*

393 Meminerimus ex Hiſpania ortum fuiſſe Theodoſium: hinc *noſtros* Iberos dicit.

400 *Latium ævum* eſt illa ætas rei Romanæ, cum imperium illorum adhuc intra Latium continetur, nedum ut Italiam excederet.

401 *Brutum* illum primum Conſulem, Regum expulſorem, libertatis cum ſupplicio liberorum ſuorum vindicem: cujus imago excitavit interfectores Cæſaris.

402 *Mettus* Fuffetius (al. Metius Suffetius) Albanus dux perfidiæ & proditionis cauſa quadrigis juſſu Tulli Hoſtilii diſtractus. Legat, qui non recondatur, Liv. 1, 27 ſq.

403 *Torquati* Manlii, qui *Imperioſi* cognomen invenit, quod filium injuſſu extra ordinem pugnantem ſecuri percuſſit, a qua ſeveritate deinde *Manliana imperia* dicta ſunt. Liv. 8, 6 ſq.

404 *Decios* tres, patrem in bello contra Latinos, Liv. 8, 9 ſq. filium contra Hetruſcos, Liv. 10, 28 ſq. nepotem cum Pyrrho, Cic. Tuſc. 1 c. 37 & de Fin. 2 c. 19. Horatius Cocles, Furius Camillus Dictator, Q. Fabius Cunctator nota nimis nomina

Digitized by

Vel ſolus quid fortis agat, te ponte ſoluto
Oppoſitus Cocles, Muci te flamma docebit.
Quid mora perfringat, Fabius; quid rebus in arctis
Dux gerat, oſtendat Gallorum ſtrage Camillus.
Diſcitur hinc nullos meritis obſiſtere caſus:
Prorogat æternam feritas tibi Punica famam,
Regule. ſucceſſus ſuperant adverſa Catonis.
Diſcitur hinc quantum paupertas ſobria poſſit:
Pauper erat Curius, cum Reges vinceret armis.
Pauper Fabricius, Pyrrhi cum ſperneret aurum.
Sordida Serranus flexit Dictator aratra.
Luſtratæ lictore caſæ, faſceſque ſalignis
Poſtibus affixi. collectæ Conſule meſſes,
Et ſulcata diu trabeato rura colono„.
Hæc genitor præcepta dabat, velut ille carinæ
Longævus rector, variis quem ſæpe procellis
Exploravit hiems, ponto jam feſſus & annis
Aequoreas alni nato commendat habenas,

Et

407 proficiat *al.* perfringat *ex primis editt. Heinſ.* 417 f. collectæ a Conſule. conſectæ *Vien. ortum* ex conlectæ.

410 *Feritas Punica* neſcio magis an Romana in Regulo animadverſa ſit. Quid Romæ de illo jactatum ſit, ſatis notum ex Cic. Off. 3, 27. Horat. Car. 3, 5. Gell. 6, 4. Sed totum illud confictum eſſe, ad pingendam colore aliquo viduæ Reguli, fato ſuo Carthagine mortui, in Pœnas, ſuæ cuſtodiæ creditos, crudelitatem, e Diodori Siculi fragmento docuit Palmerius exerc. p. 52. cui credit Weſſeling. ad fragm. 1, 24 p. 566.

411 *Succeſſus* ſaliorum optatos *ſuperant*, iisque feliciora viro ſapienti videntur *adverſa* illa Catonis Uticenſis fata, quæ conſcita ſibi morte finiit.

413 Adſcribamus verba Cic. de Sen. c. 16 *Curio ad focum ſedenti* (rapas torruiſſe refert Plin. 18, 6 ſ. 26) *magnum auri pondus Samnites cum attuliſſent, repudiati ab eo ſunt: non enim aurum habere præclarum ſibi videri dixit, ſed iis, qui haberent aurum, imperare.* Add. Val. Max. 4. 3, 5.

414 Pulchre Cic. Parad. 6, 2 *Utrum tandem pluris æſtimemus pecuniam Pyrrhi, quam Fabricio dabat* (quantum in ſe erat, i. e. offerebat) *an continentiam Fabricii, qui illam pecuniam repudiabat?* Add. Val. Max. 4, 3. 6. De hoc vocem Pyrrhi refert Aur. Victor Vir. Ill. 35 *Ille eſt Fabricius, qui difficilius ab honeſtate, quam ſol a ſuo curſu averti poſſet.*

415 Plin. 18, 3 ſ. 4 *Serentem invenerunt dati honores Serranum.* unde cognomen. V. Val. Max. 4, 4. 5.

Et caſus arteſque docet, quo dextra regatur
Sidere, quo fluctus poſſint moderamine falli:
Quæ nota nimborum: quæ fraus infida ſereni:
Quid Sol occiduus prodat: quo ſaucia vento
Decolor iratos attollat Cynthia vultus.
Adſpice nunc quacunque micas, ſeu circulus Auſtri,
Magne parens, gelidi ſeu te meruere Triones:
Adſpice, completur votum. jam natus adæquat
Te meritis, &, quod magis eſt optabile, vincit,
Subnixus Stilichone tuo: quem fratribus ipſe
Diſcedens clipeum defenſoremque dediſti.
Pro nobis nihil ille pati, nullumque recuſat
Diſcrimen tentare ſui: non dura viarum,
Non incerta maris. Libyæ ſqualentis arenas
Audebit ſuperare pedes, madidaque cadente
Pliade Gætulas intrabit Syrtibus undas.

Hunc

425 quam fraus *malit Heinſ.* 433 decedens *rectius putat Heinſ.* 438 intrabit Syrtibus undas *ante Heinſ. editi omnes.* intrabit navita Syrtes *Baſ. marg. Plantin. marg. ac tuetur contra Barth. Heinſ. ex MSS.*

423 *Dextra* gubernatoris *regitur ſidere* Helices, quod reſpiciens torquet ut opus eſt gubernacula.

424 *Fluctus falli* videntur cum ars gubernatoris nec adverſum tenet illis, nec navem illorum flumine patitur abripi, ſed eam ita dirigit, ut obliqui allapſus fluctuum eo navim quo opus eſt protrudant.

425 *Nota nimborum*, ſignum tempeſtatis: *fraus infida* ſignum fallax.

426 Conf. 15, 494. *Si circa ſolem occidentem rubeſcunt nubes, ſerenitatem futuræ diei ſpondent* Plin. 18, 35 ſ. 78. Sic inter Judæos etiam divinaſſe homines, conſtat ex Matthæi 16, 3. De vento Virg. Ge. 1, 429 Luna *ſi virgineum ſuffuderit ore ruborem, Ventus erit: vento ſemper rubet aurea Phœbe. Cynthia* Diana a Deli monte, in quo venari ſolet.

428 Reſpicit ad apotheoſin, de qua 7, 163 ſq. Conf. 10, 300.

432 Semper inculcat hoc noſter, Stilichonem utrique fratri, non Arcadio minus quam Honorio, tutorem a patre datum.

437 *Madidam Pliada* vocat exemplo Lucani, qui *imbriferam* dixit 8, 852. Eſt nempe hoc ſidus Πλειάδων ſ. Vergiliarum, ſub cujus occaſum, XXXII diebus poſt aequinoctium auctumni, pluvias optant & exſpectant agricolæ, nautæ autem domum redeunt, & gubernacula ſuſpendunt in fumo. Vid. Varro R R. 1, 28. 2. Colum. 2, 8. 2. Heſiod. Oper. 619 Εὖτ' ἂν Πληϊάδες -- πίπτωσιν ἐς ἠεροειδέα πόντον -- τότε μηκέτι νῆας ἔχειν ἐνὶ οἴνοπι πόντῳ κ. τ. λ. Itaque periculi

H

Hunc tamen in primis populos levitate feroces,
Et Rhenum pacare jubes. volat ille citatis
Vectus equis, nullaque latus ſtipante caterva,
Aſpera nubiferas qua Rhetia porrigit Alpes,
Pergit, & hoſtiles, tanta eſt fiducia, ripas
Incomitatus adit. totum properare per amnem
Attonitos humili Reges cervice videres.
Ante ducem noſtrum flavam ſparſere Sycambri
Cæſariem, pavidoque orantes murmure Franci
Pro-

439 pop. lenire *al.* 446 fudere *Cuj. quod placet.*

riculi & horroris plena imago eſt, quam proponit poëta: navigare vult Honorius puer tempore, quo clauſum jam eſſe ſolet mare: vult *intrare vndas Gætulas Syrtibus*, *h. e.* non tantum per Syrtes, poſt quas ſuperſunt profunda maris, ante quam accedas ad ſolida litora; ſed etiam quo tempore maxime ſunt *Syrtes*, maxime inſtabiles, maxime a tempeſtatibus, ventis, fluctibus, commotæ, ut nullo modo vitari brevia & cumuli arenarum & ſaxa provoluta poſſint. *Syrtibus*, ut *gladiatoribus*, *ludis*, cum eduntur gladiatores, aguntur ludi. Ponamus ut hæc magis appareant deſcriptionem Syrtium Salluſtianam Jug. 78 *Duo ſunt ſinus prope in extrema Africa, impares magnitudine, pari natura: quorum proxima terræ præalta ſunt;* (hæ ſunt Gætulæ undæ) *cetera, uti fors tulit, alta; alia in tempeſtate vadoſa. Nam* in tempeſtate, *vbi mare magnum eſſe, & ſævire ventus cœpit, limum arenamque & ſaxa ingentia fluctus trahunt:* (σύρουσιν, unde *Syrtes* dictæ) *ita facies locorum cum ventis ſimul mutatur.* Nemo cogitaſſet de mutanda conſtantiſſima lectione, niſi obverſata eſſet ſola animis ſignificatio *Syrtidum* vel *Syrtium* Geographica: cum hic notet ipſum motum maris, ipſumque tempus, quo σύρεται, trahitur, mutatur fundus maris. Sic Aen. 10, 678 *vadis immittite Syrtes*, ſignificat excitate motus illos, quibus mutantur brevia, pericula creantur nauigantibus. Haec paullo copioſius, quia contra auctoritatem magni viri, & quia nondum obſeruata vel noſtris in Theſauris vel ad Virgilium. Porro hanc lectionem non eſſe ab ingenio librarii, inde colligas, quod eſt difficilior illa altera & abſtruſior.

439 *Hunc*, Honorium, Occidenti das imperatorem, o Theodoſi pater, ubi feroces ob levitatem Galli, & Rheni accolæ.

444 *Totum per amnem* i. per omnem tractum Rheni, quam longus eſt Rhenus.

446 *Flavam* vel rutilam Germani generis populis comam vulgo tribuunt veteres. *Sparſere*, dum humi ſe abiiciunt, ut matronæ Romanæ *templa & aras paſſis crinibus verrentes* apud Liv. 3, 7 & 26, 9. De poëtis multa Barth. ad Statii Theb. 4, 203 & 9, 638. Lectio *fudere* magis etiam rem pingere videtur. *Sygambri*, ut ſcribendum ex MSS. docet Heinſius, ad Lupiam ponuntur.

447 *Franci* ea tempeſtate ad Oceanum Germanicum inter Rhenum & Albim habitabant, ſub Probo imperatore & aliquamdiu poſt audaciſſimis navigationibus nobilitati, Carauſii ſocii &c. Cf. 18, 394.

Alaman-

Digitized by Google

Procubuere ſolo. juratur Honorius abſens,
Imploratque tuum ſupplex Alamannia nomen.
Baſtarnæ venere truces. venit accola ſilvæ
Bructerus Hercyniæ. latiſque paludibus exit
Cimber & ingentes Albin liquere Cheruſci.
Accipit ille preces varias, tardeque rogatus
Annuit, & magno pacem pro munere donat.
Nobilitant veteres Germanica fœdera Druſos;
Marte ſed ancipiti, ſed multis cladibus, emta.
Quis victum meminit ſola formidine Rhenum?
Quod longis alii bellis potuere mereri,
Hoc tibi dat Stilichonis iter. poſt ótia Galli
Limitis, hortaris Graias fulcire ruinas.
Jonium tegitur velis, ventique laborant
Tot curvare ſinus, ſervaturaſque Corinthum
Proſequitur facili Neptunus gurgite claſſes.
Et puer Iſthmiaci jam pridem litoris exſul

460 militis *Baſ. marg.* ſarcire *MSS.*

Alamanni, (quam ſcriptionem in ſecunda ſyllaba aſſerit ad h. l. Heinſius) originibus Rheni viciniores: *Baſtarnæ* (etiam his primam vocalem in ſecunda ſyllaba vindicat Heinſius) Germaniæ magnæ pars inter Viſtulam & Pontum Euxinum extenſæ.

451 *Bructeri* inter Rhenum & Amiſum locantur: ne quem *Hercyniæ* ſilvæ & *Bructeri* hodierna nomina turbent, quo Romani non pervenere. De *Cimbris* ſatis monet nos Cimbrica Cherſonneſus; *Cheruſcos* ſignat Albis.

455 *Druſos*, per quos *Germanici* cognomen in familiam Cæſarum venit.

458 *Mereri* hic eſſe conſequi, ſignificatione a Plinii inde junioris ætate conſueta, facile apparet.

459 *Stilichonis iter* celeritatem notat. Satis fuit peragrare illas nationes: ad quamcunque accederent Romani exercitus, illa ſtatim ſe ſubiiciebat.

460 *Hortaris*, Honori, Stilichonem, ſocerum tuum, ut jam velit Græciæ damna reparare. Non valde honorifice de Stilichonis ad Alarichum Græcia expellendum expeditione loquitur Zoſimus 5,7. Quod ſaepe obſervo, etiam hic factum videtur in varietate lectionis, ut ſit velut certamen ingenii. *Fulcire ruinas* eſt ſubjectis ſtatuminibus excipere onus, ne labatur: *ſarcire*, lacunam ex ruina partis muri ortam explere.

461 *Jonium* mare inter Italiam & Græciam: *venti laborant*, vix poſſunt, certe fatigantur, dum ſtudent *curvare* & velut gibboſos implendo *tot* velorum *ſinus*.

464 Patrius & proprius velut Iſthmo Deus Palaemon Leucothoes (ſ. Melicerta Inûs, ſ. Portunus Matutæ,) filius cujus honori & memo

Secura repetit portus cum matre Palæmon.
Plauſtra cruore natant: metitur pellita juventus.
Pars morbo, pars enſe perit. non luſtra Lycæi,
Non Erymantheæ jam copia ſufficit umbræ
Innumeris exuſta rogis, nudataque ferro
Sic flagraſſe ſuas lætantur Mænala ſilvas.
Excutiat cineres Ephyre; Spartanus & Arcas
Tutior exſangues pedibus proculcet acervos;
Feſſaque penſatis reſpiret Græcia pœnis.
 Gens, qua non Scythicos diffuſior ulla Triones
Incoluit, cui parvus Athos, anguſtaque Thrace,
Cum tranſiret, erat; per te, vireſque tuorum

Fracta

466 caſtra *al.* moritur *al.* 467 cadit *malit Barth.* 469 exutaq. *MS. Barth. Vic. Vien. Baſ. marg. Et placet: vid. no.* 476 transnaret *MS.*

memoriæ Iſthmiaca certamina inſtituta ſunt, exulauerat propter Barbarorum irruptiones. Iſthmus eo tempore transverſa munitione totam Peloponneſum tuebatur, qua ita confidebant Pelopohneſii, ut nullam urbem munitam haberent. Vid. Zoſ. 5, 6. Ceterum hoc dicere videri poteſt Claudianus, intermiſſos tum fuiſſe Iſthmios ludos propter barbarorum incurſionem, quod ne vaſtata quidem per Mummium Corintho factum, narrat Pauſa. Cor. ſ. 2, 2. Sed habet res dubitationis aliquid. Iſthmia quidem celebrata adhuc eſſe Imperatore Juliano, conſtat ex illius pro Argivis epiſtola p. 408, C. Sub Valentiniano floruiſſe adhuc ſacra illa Graecorum certamina, colligas ex Athletica inſcriptione apud Reineſ. 5, 45. At Olympia & ſine dubio reliqua etiam ſacra illa certamina abrogata a Theodoſio M. ultimo vitæ ſuæ anno (A. C. 305) ſatis conſtat. Vid. Ed. Corſini Diſſ. agoniſt. 1, 11. Ergo ſi obtemperatum eſt Theodoſio, hic poëtica potius phantaſia eſt, quam hiſtoria.

466 *Metitur*, cæditur confertim, ut in meſſe; *pellita juventus*: barbarorum is habitus. V. ad 5, 79.

467 *Luſtra Lycæi* montis, & *umbra Erymanthea* ſunt deſcriptiones ſiluarum Arcadiæ.

470 *Sic* cum vigore quodam & accentu proferendum: triſtantur alias montes regionesque ſiluoſæ, ſuis ſe nudari & tanquam veſtibus exui (Vid. V. L.) ſed *ſic* flagraſſe, in rogos hoſtium barbarorum impenſas eſſe arbores ſuas, *Mænala* Arcadiæ montana *lætantur*. Etiam hic metuo ne imago poëtica potius ſit quam veritas, exuſta eſſe, non ſepulta, hoſtium barbarorum tot cadavera, idque ſub Chriſtianorum auſpiciis.

471 *Ephyre* ſ. Corinthus *excutiat cineres* incendiorum ſuorum: *acervos exſangues* cadaverum hoſtilium dicit, ut 7, 76 *truncis immergere plantas*.

474 Deſcriptio hæc Getarum ſ. Gothorum late ad Iſtrum colentium.

Digitized by Google

Fracta ducum, lugetque ſibi jam rara ſuperſtes,
Et, quorum turbæ ſpatium vix præbuit orbis,
Vno colle latent. ſitiens, incluſaque vallo
Ereptas quæſivit aquas, quas hoſtibus ante
Contiguas alio Stilicho deflexerat actu,
Mirantemque novas ignota per avia valles
Juſſerat averſo fluvium migrare meatu.
Obvia quid mirum vinci, cum Barbarus ultro
Jam cupiat ſervire tibi? tua Sarmata diſcors
Sacramenta petit. projecta fraude Gelonus
Militat: in Latios ritus tranſiſtis Alani.
Vt fortes in Marte viros, animiſque paratos,

478 ſufficit, contulit, invenit, intulit *al.* 481 irriguas *e MS. Heinſ.* arcu *vulg.* actu *ex MSS. Heinſ.* aſtu *al.* 486 pelle *Heinſ.* 488 probatos *MS.*

479 An hæc eſt hiſtoria, de qua Oroſ. 7, 37 *Conterritum divinitus Rhadagaiſum in Fæſulanos montes cogit* Deus; *ejusque ducenta millia hominum, inopum conſilii & cibi, in arido & aſpero montis jugo, urgente undique timore concludit: agminaque, quibus dudum anguſta videbatur Italia, latendi ſpe in unum ac parvum verticem trudit.*

481 *Contiguas hoſtibus* aquas, proprie, quas contingere ob propinquitatem poſſent, avertit Stilicho, *actu* alio, curſu, fluxu, eadem ratione, qua *agmen aquarum* dicitur; aliorſus *egit*, duxit aquas. Macrob. Sat. 6, 4 Agmen *pro* actu *&* ductu *quodam ponere, non inelegans eſt, ut*, leni fluit agmine Tibris. Illud *Mirantem* pulcherrima metaphora eſt, ſimilis illi Virg. Georg. 2, 82 de arbore inſita *Miraturque novas frondes, et non ſua poma.*

484 *Obvia*, cum armis occurrentia & invadentia: huic contrarium *ultro ſervire*, ſine pugna.

485 *Sarmata diſcors.* Late patebat hoc nomen & gentes etiam inimicas inter ſe, & latrocinia mutuo exercentes, complectebatur. Sæpe queritur Ovidius in illorum vicinia exul. vid. v. g. Triſt. 5, 10.

486 *Sacramento* adiguntur milites Romani, dum conjurant ſe non deſerturos ordines &c. Igitur hoc dicit, militare Romanis Sarmatas. Hoc faciunt etiam *Geloni*, Septentrionis illius ipſi quoque incolæ. Utrum vero hi, ut militarent in Romano exercitu, *pelles* ſuas depoſuerint & braccas, non auſim dicere. Occurrunt in notitia dignitatum, quæ ad hæc ipſa tempora pertinet, tum alia nomina barbararum ad ſeptentrionem gentium, *milites Scythici* ſ. 28, ala VII *Sarmatarum* ſ. 18 &c. tum *Brachati juniores* ſ. 40 & *Equites Brachati ſeniores* ſ. 38 & 39, quos a braccis dictos eſſe, non dubito. Itaque retinui antiquam omnium exemplarium lectionem, ut *fraudem* potius & nocendi voluntatem abjecerint, quam *pellem Geloni.*

487 *Alani Comites* ſunt in laudata modo notitia ſ. 39 & 40.

Sic juſtos in pace legis, longumque tueris
Electos, crebris nec ſuccedentibus urges:
Judicibus notis regimur. fruimurque quietis
Militiæque bonis; ceu bellatore Quirino,
Ceu placido moderante Numa. non imminet enſis:
Nullæ nobilium cædes: non crimina vulgo
Texuntur: patria mæſtus non truditur exſul:
Impia continui ceſſant augmenta tributi:
Non infelices tabulæ: non haſta refixas
Vendit opes: avida ſector non voce citatur:
Nec tua privatis creſcunt æraria damnis.
Munificus largi, ſed non & prodigus, auri.
Perdurat non emta fides, nec pectora merces
Alligat. ipſa ſuo pro pignore caſtra laborant.
Te miles nutritor amat. quæ denique Romæ
Cura tibi? quam fixa manet reverentia patrum?
Firmatur ſenium juris, priſcamque reſumunt
Canitiem

498 avidis: emtor *vett. editt.* 500 laudis *pro* largi *editt. vett.* & *Barth.* largis *Baſ. marg.* ſ *adhæſit ex proximo.*

490 *Urges*, verbum aptum huic loco: urgent enim qui ſequuntur antecedentes. Inter munera refert, quibus Honorius afficiat remp., quod non ſæpe mutet præſides provinciarum. Etiam qui duros & injuſtos habent, tamen ſentiunt cum ſene ulceroſo, qui ſibi muſcas ſaturas abigi nolebat, metuens recentes & eſurientes.

497 *Infelices tabulæ*, quibus proſcribuntur bona damnatorum, & pendent venalia: eodem pertinet *haſta* auctionis publicæ ſignum. Ad hanc accedunt *ſectores*, qui bona proſcriptorum emunt; ea *ſectio* eſt. Res hodie explicata in Lexicis. Quod autem dicit *refixas opes*, puto, cum jam auctio fieret refixam tabulam, qua ad eum diem venalia bona pependerant. Barthius *refixas* interpretatur poſſeſſioni dominorum exemtas.

500 *Largum aurum*, copioſum, liberaliter datum: vt *Munera larga* Hor. Car. 4, 1. 18 &c. Sic opponuntur *Munificus* & *prodigus*. Sed nec alterum *Munificus laudis* damnare auſim: oſtendit verſus proximus, non placere Claudiano largitiones. Sic antitheton erit in *laude & auro*.

502 *Pignus* caſtrorum vocatur Honorius, in caſtris natus & educatus: vt ille Caligula carus militibus ob ipſam cultus ſimilitudinem & militares caligas. Huc pertinet etiam *miles nutritor: alumnus* igitur *legionum* Honorius, ut ille Caligula apud Tac. An. 1, 44. 1.

505 *Senium juris* pro auctoritate ex antiquitate neſcio an obſervatum alias: frequens eſt ſenium pro morbo aut vitiis ſenectutis. Quin contraria plane huic poëtæ loco ratione Gell. 2, 24 *Legibus iſtis*

Canitiem leges, emendanturque vetuſtæ,
Acceduntque novæ. talem ſenſere Solonem
Res Pandioniæ. ſic armipotens Lacedæmon
Deſpexit muros rigido munita Lycurgo.
Quæ ſub te vel cauſſa brevis, vel judicis error
Negligitur? dubiis quis litibus addere finem
Juſtior, & merſum latebris educere verum?
Quæ pietas, quantusque rigor, tranquillaque magni
Vis animi, nulloque levis terrore moveri;
Nec nova mirari facilis! quam docta facultas
Ingenii, linguæque modus! reſponſa verentur
Legati, gravibuſque latet ſub moribus ætas.
Quantus in ore pater radiat! quam torva voluptas
Frontis, & auguſti majeſtas grata pudoris!
Jam patrias imples galeas: jam cornus avita

510 gravis *vett. editt. male.* brevis *MSS.* 511 neclegitur *MSS. Vic. Vien. Baſ. Politianus ubique ſcribebat* neclegere. 512 certior *al.* 513 vigor *al.* 515 quæ docta *al.* quam *etiam Baſ. marg.*

iſtis ſitu atque ſenio obliteratis: & 20, 1 *Populus Ro. paſſus eſt leges iſtas ſitu atque ſenio emori.*

508 *Pandioniæ* res, Athenienſium reſpublica, ab antiquo illorum rege.

509 *Deſpexit muros*, quibus nihil opus eſſe diceret Lycurgus, ſi ciues viros fortes haberet reſp.

510 *Cauſa grauis* ſi non negligatur, illa non magna laus eſt: ſed illa felicitas populi, ſi nec *brevis*, h. e. parua cauſa negligitur.

513 *Rigor* ex agrimenſorum diſciplina declarandus, rectus tenor legum & juris, quem pravitas nulla detorquet. Conf. 1, 41. *Tranquilla vis animi* eo facilius in mentem venire poëtæ potuit, quod Imperatores tum *Tranquillitatis* nomine (γαληνότητος) ut alias *Serenitatis* ac *Majeſtatis*, appellari ſolebant.

515 *Noua mirari* aut ignorantiæ eſt, ſi vulgari ſignificatione accipias; aut ſi Socraticorum more intelligamus, ſignificat commoveri ab opinione magni boni vel magni mali.

517 *Radiat* cum reſpectu ad conſecrationem, qua referuntur in ſidera & *radiant*, quibus ille honos habetur.

518 Acumen petit poëta ex antithetis *torua* (ſeveræ frontis) *voluptas*, *auguſtus pudor*, *majeſtas grata*.

520 *Cornus avita* non modo haſtam, quali & quanta uſus eſt auus Theodoſius, ſed ipſam, qua uſus eſt, videtur ſignificare, quatenus, ut pignora quædam familiaria, ſolent arma fortium virorum ſervari.

Tentatur vibranda tibi. promittitur ingens
Dextra rudimentis, Romanaque vota moratur.
Quis decor, incedis quoties clipeatus, & auro
Squameus, & rutilus criſtis, & caſſide major!
Sic cum Threicia primum ſudaret in haſta,
Flumina laverunt puerum Rhodopeia Martem.
Quæ vires jaculis! vel cum Gortynia tendis
Spicula, quam felix arcus, certique petitor
Vulneris, & juſſum mentiri neſcius ictum!
Scis quo more Cydon, qua dirigat arte ſagittas
Armenius, refugo quæ ſit fiducia Partho.
Sic Amphioniæ pulcer ſudore palæſtræ
Alcides pharetras, Dircæaque tela ſolebat
Prætentare feris, olim domitura Gigantas,
Et pacem latura polo: ſemperque cruentus
Ibat, & Alcmenæ prædam referebat ovanti.

Cæru-

529 viſum *al.* 533 Dictæa *male quid.*

521 *Promittitur* his *rudimentis* & primis experimentis, ex iisque tanquam certo argumento atque omine colligitur ac prænunciatur, *dextra tibi* ingens, & fortitudo militaris, quam adeo avide optant, cui adeo inhiant homines, ut tarde venire videatur, quæ tamen ante ætatem in te elucet.

524 *Squameus* ad ſquamas, ſ. plumas ex laminis auri refertur, quibus contexi ſolebant loricæ.

525 Et fortitudo gentis, certe feritas, & quod incunabula quædam ac nidum mythoſophiæ ibi conſtituit Orpheus, occaſionem dedere, ut Marti illam & præſertim Rhodopen montem, unde Hebrus oritur, domum aſſignarent.

527 Cretenſes ſagittæ & arcus, & ſagittarii nobiles: horum urbes *Gortyna, Cydon* &c.

529 *Juſſus ictus* metaphora ſimili, qua *parere arva colono* dicuntur. Pulchre advocat Heinſius illam gloriationem Paridis Naſoniani apud Helenam Ep. 16, 362 *Figitur in juſſo noſtra ſagitta loco.*

531 Didicit a Virgilio Ge. 3, 31 *Fidentem fuga Parthum.* Hor. Car. 2, 13. 17 *Miles Romanus ſagittas & celerem fugam Parthi timet.* Deſcriptio ſat graphica Ovid. Art. 1, 239.

532 *Amphion* Thebanæ conditor arcis notus ex Hor. A. P. 394. Thebis in patria ſua, cuius etiam *Dirce* fons eſt, pueritiam exegit Hercules. Quod huic Thebano Herculi etiam pugna contra *gigantas* adſcribitur, eſt ab illa ſolemni confuſione, qua illi tribuuntur reliquorum facinora. Ceterum ſic etiam Apollod. Bibl. 2, 7. 1 Μετὰ θεῶν κατεπολέμησε Γίγαντας. Cum vulgo non ſit inter labores Herculis hæc pugna, videri poteſt Pind. Nem. 1, 100 & 7, 132 & ad utrumque locum interpretes.

Digitized by Google

Cæruleus tali proſtratus Apolline Python
Implicuit fractis moritura volumina ſilvis.
Cum vectaris equo, ſimulacraque Martia ludis,
Quis molles ſinuare fugas, quis tendere contum
Acrior, aut ſubitos melior flexiſſe recurſus?
Non te Maſſagetæ, non gens exercita campo
Theſſala, non ipſi poterunt æquare bimembres.
Vix comites alæ, vix te ſuſpenſa ſequuntur
Agmina, ferventeſque tument poſt terga dracones.
Utque tuis primum ſonipes calcaribus arſit,
Igneſcunt patulæ nares. non ſentit arenas
Ungula, diſcuſſæque jubæ ſparguntur in armos.

537 moribunda *malit Heinſ.* 547 habenas *Cuj. male.*

537 Splendide illam cædem deſcribit noſter Car. 2, ubi declaravimus. Apollinem quarto vitæ ſuæ die hoc facinus edidiſſe, eſt apud Hygi. f. 140, ad quem locum laudantur, qui præterea hujus rei meminere. *Voluminibus* ſ. ſpiris corporis ſui frangebat Pytho ſiluas, dum ea vehementer moribundus contorquet.

539 *Mollis* eſt mobilis. *Fugas molles ſinuat* eques, cum ſequaci facilitate, ac velocitate inoffenſa equus circumagitur. Contrarium eſſe videtur 540 *ſubitos recurſus flectere.* *Tendere contum* eſt haſtam dirigere, ut in concurſu non aberret a corpore, quod petitur, hoſtili.

542 *Bimembres* Centauri ſemiferi, membra hic hominum habentes, hinc equorum. Hi ſagittatores egregii, ut ille cœleſtis Chiron, Achillis præceptor. *Alæ* equitum trecentorum libera republica. Poſt variatum.

543 *Suſpenſa agmina*: ita celerrime euntia ut non totis plantis terram contingant. De draconibus dictum ad 5, 177. Quo concitatius eſt iter, eo magis adverſum tenet aëri, eo magis inflantur conſutæ illæ & cavæ ex corio vel linteo draconum effigies. Nec refelli facile puto, ſi quis dicat, fuiſſe forte non nunquam adhibitas ipſas verorum Draconum exuvias.

546 Hypallagen vocant Grammatici. Et ſane rectum erat, *non ſentit arena ungulam:* non imprimit ungulæ veſtigium equus præ levitate curſus, ut Camilla illa Virgiliana 7, 808 quam hic ante oculos habuit noſter, aſſueta *curſu pedum prævertere ventos: Illa vel intactæ ſegetis per ſumma volaret Gramina, nec teneras curſu læſiſſet ariſtas: Vel mare per medium, fluctu ſuſpenſa tumenti, Ferret iter, celeres nec tingueret æquore plantas.* Pulchre itaque dicturus erat Claudianus, quod modo dicebam, *non ſentit arena ungulam:* ſed nec illud non pulchrum eſt, *non ſentit arenas* ſibi obſtantes, celeritatem curſus impedientes, *ungula.* De toto hoc genere hyperbolæ agit Voſſ. 4, 12. 8. Alia hic dedit Barthius.

Digitized by Google

Turbantur phaleræ. ſpumoſis morſibus aurum
Fumat. anhelantes exſudant ſanguine gemmæ.
Ipſe labor pulviſque decent, confuſaque motu
Cæſaries. veſtis radiato murice Solem
Combibit. ingeſto criſpatur purpura vento.
Si dominus legeretur equis, tua poſceret ultro
Verbera Nereidum ſtabulis nutritus Arion,
Serviretque tuis contemto Caſtore frenis
Cyllarus, & flavum Xanthus ſpreviſſet Achillem.
Ipſe tibi famulas præberet Pegaſus alas,
Portaretque libens, melioraque pondera paſſus
Bellerophonteas indignaretur habenas.
Quin etiam velox Auroræ nuncius Aethon,
Qui fugat hinnitu ſtellas, roſeoque domatur
Lucifero, quoties equitem te cernit ab aſtris,
Invidet, inque tuis mavult ſpumare lupatis.

Nunc

550 exundant *ex MSS. Heinſ.* 551 decet *al.*

550 *Anhelantes gemmas*, puto, dicit ab anhelitu equi obnubilatas. Quod Actiuo utitur, animat illas. ſuo enim anhelitu animalia madeſcunt. Sic Stat. Theb. 11, 17 *Anhelantem cæleſti ſulphure campum* dixit. Et Plin. 5, 9 ſ. 10 *Nilum vapore anhelantem, fumidis cautibus ubi conditur.* Ceterum *exſudant* in pari fere auctoritate alteri lectioni, *exundant*, prætuli, ut modeſtiorem. Sermo eſt non de fuſo ex vulnere ſanguine, ſed de pauxillo cruore ſpumam tingente, & hinc adhæreſcente gemmis phalerarum & freni.

552 *Radiatus murex* eſt purpura radiis ſolaribus colluſtrata: *combibiſſe Solem* dicitur cujus nunc igneum colorem repercuſſu exhibet. Macrob. 2, 4 *Cum de Tyriæ purpuræ, quam emi juſſerat, obſcuritate quereretur* Auguſtus, *dicente venditore, Erige altius, ac ſuſpice, his uſus eſt ſalibus, Quid ergo ut me populus Ro. dicat bene cultum, in ſolario ambulaturus ſum?* Hic jam olim adſcripſit Pontanus Senecæ N. Q. 1, 5 *Purpuram Tyriam quo melior ſaturiorque eſt, eo oportet altius teneas, ut fulgorem ſuum oſtendat.* Similis huic noſtro eſt locus Statii . . . *Fulminis haud aliter radiis afflata* (radiata) *cupreſſus* Combibit *ingeſtas & ſtirpe & vertice flammas.*

555 *Arion* Adraſti equus: *Nereidum ſtabulis nutritus.* Equus enim opus Neptuni & tutela. Cf. 17, 283.

558 Pegaſus faceret quod Bucephalus, qui ſolum Alexandrum ſeſſorem patiebatur.

561 *Aethon*, αἴθων, ardens equorum ſolis unius, & aliorum nomen. Vid. Spanh. ad Call. p. 702 & Stauer. ad Hygi. f. 183.

Nunc quoque quos habitus, quantæ miracula pompæ
Vidimus, Auſonio cum jam ſuccinctus amictu
Per Ligurum populos ſolito conſpectior ires,
Atque inter niveas alte veherere cohortes,
Obnixiſque ſimul pubes electa lacertis
Sidereum geſtaret onus! ſic numina Memphis
In vulgus proferre ſolet. penetralibus exit
Effigies; brevis illa quidem: ſed plurimus infra
Liniger impoſito ſuſpirat vecte ſacerdos
Teſtatus ſudore Deum. Nilotica ſiſtris
Ripa ſonat, Phariosque modos Aegyptia ducit
Tibia. ſubmiſſis admugit cornibus Apis.
Omnis nobilitas, omnis tua ſacra frequentant
Tibridis & Latii ſoboles. convenit in unum

Quid-

570 nymphis *Baſ. marg.* 571 geſtare *Cuj.* 573 ſuſpirans veſte — Teſtatur *al.* voce *Cuj.* 575 Varios *al.* Pharios *etiam Cuj.*

570 *Auſonius amictus* Conſularis, quem alias *Gabinum cinctum & trabeam* dicit 7, 4 ſq.

567 *Ligurum populos* adiſſe videtur poſt Conſulatum Mediolani ſuſceptum. *Niveæ Cohortes*, quia togas ſumſerunt conſulis honorandi cauſa. conf. 10, 295. Ea quæ ſequuntur de portato a militibus Imperatore, illuſtrata ſunt ſupra 8, 12.

572 *Breuis effigies* h. e. parua. Miraculum eſt, h. e. fraus ſacerdotum, qui ſimulant ſe laborare gravi ſub onere Dei vel Deæ. Sic nauem ſuam grauari ſentiunt illi portitores animarum inter Galliam & Britanniam, de quibus dictum ad 3, 124.

573 *Linigeri* ſacerdotes Aegyptii ſolemni epitheto: res notiſſima ex Herodoto. Rationem vide ap. Plut. de Iſide c. 4. Verbo, lana eſt excrementum. Ideo etiam raduntur Iſiaci. *Vecte* pulchre reſtituit hic pro *veſte* Gronouius. Vectis a vehendo dictus eſt aſſer vel pertica, cujus ope portatur imago Dei: tales vectes habuit arca federis apud Hebræos: & paſſim depictas videmus in triumphis.

574 *Siſtrum* crepitaculum illud religioſum Iſidis notiſſimum ipſum quoque hodie ex tot nummis, gemmis, marmoribus, totis libris a Bacchinio Tollioque deſcriptum, breviter autem ab Apulejo Met. 11 p. 258 *Aeneum crepitaculum, cujus per anguſtam laminam in modum baltei recuruatam, trajectæ mediæ paucæ virgulæ criſpante brachio trigeminos ictus, reddunt argutum ſonorem.*

575 *Pharium* vocant poëtæ a Pharo, inſula & turri ad Alexandream, quidquid Aegyptium eſt.

577 *Submiſſis cornibus.* An illa Apis in poteſtate habet ut aures? Cornua cum capite ſubmiſſa ſunt alias parantis pugnam tauri.

578 Hic a ſimilitudine pompæ Memphiticæ redit ad Conſularem proceſſum Honorii.

Quidquid in orbe fuit procerum, quibus auctor honoris
Vel tu, vel genitor. numeroſo Conſule Conſul
Cingeris, & ſocios gaudes admittere patres.
Illuſtri te prole Tagus, te Gallia doctis
Civibus, & toto ſtipavit Roma Senatu.
Portatur Juvenum cervicibus aurea ſedes,
Ornatuque novo gravior Deus. aſperat Indus
Velamenta lapis, pretioſaque fila ſmaragdis
Ducta virent. amethyſtus ineſt, & fulgor Iberus
Temperat arcanis hyacinthi cærula flammis.
Nec rudis in tali ſuffecit gratia textu:
Auget acus meritum, picturatumque metallis
Vivit opus, multaque ornantur jaſpide cultus,
Et variis ſpirat Nereia bacca figuris.
Quæ tantum potuit digitis mollire rigorem
Ambitioſa colus? vel cujus pectinis arte

Traxe-

579 quidquid ubique *MS.* 591 oneratur, remorantur, variantur, hortatur, *conjecturæ deſcriptorum*, animatur, *Heinſii.* vultus *al.* cultus *ex MSS. Heinſ.* 592 varias -- figuras *conj. Heinſ.* 594 ingenioſa *MS.*

582 *Gallia doctis civibus* tum inſtructior ipſa pene Roma erat. Plures certe ejus rei notitiæ ad ætatem noſtram pervenere. Si quis dubitet, illum facile XII Panegyricorum auctores, in his præſertim Auſonius, tum Sidonius Apollinaris, & quorum hi mentionem faciunt, ne de epiſcopis & eccleſiaſticis ſcriptoribus aliquid dicam, docere poſſint.

584 Dictum hac de re ad 8, 12. *Ornatu novo*, conſulari trabea, & illo loro, de quo ad 7, 3. *Gravior* non modo auguſtior, venerabilior: ſed, niſi fallor, etiam ad ipſum pondus auctum ab ornatu pretioſo reſpicit.

587 *Fulgor Iberus* cui gemmæ tribuatur, obſcurum eſt. Carchedonios intelligit Barthius, Carbunculorum genus ſ. Pyroporum, quod convenit cum *arcanis flammis*, quas memorat poëta. Audirem ſi a nova Carthagine nomen derivaret. Sed ipſe magnam ſ. veterem indicat. Eſt inter Plinianas gemmas 37, 10 ſ. 59 *Gallaica* ſ. *Callaica.* Apud eundem c. 9 ſ. 43 *Bocchus* auctor eſt *in Hiſpania repertas.* Sed locus obſcurus eſt, ut non ſit facile conficere, quod genus proprie intelligatur. Nec ſi Aſiaticos Iberos intelligas, res expedita eſt.

590 *Picturatum metallis*, filis aureis argenteisque. *Nereia bacca*, margarita, *ſpirat*, ut illa *ſpirantia molliter æra* Virgilii, *figuris variis* ad viventium ſimilitudinem diſpoſitis.

594 Oſtendit totum conficiendæ veſtis artificium, dum nominat *colum & pectinem.* *Ambitioſa* illa dicitur quod illam ambit lana, quod circa illam currit fuſus. *Telæ ſolidæ* ſunt ipſa textilia e filis ſericis,

Digitized by Google

Traxerunt ſolidæ gemmarum ſtamina telæ?
Invia quis calidi ſcrutatus ſtagna profundi
Tethyos invaſit gremium? quis divitis algæ
Germina flagrantes inter quæſivit arenas?
Quis junxit lapides oſtro? quis miſcuit ignes
Sidonii rubrique maris? tribuere colorem
Phœnices, Seres ſubtemina, pondus Hydaſpes.
Hoc ſi Mæonias cinctu graderere per urbes,
In te pampineos transferret Lydia thyrſos,
In te Nyſa choros. dubitaſſent Orgia Bacchi
Cui furerent. irent blandæ ſub vincula tigres.

Talis

602 Maconidas *MSS.* vultu *al.* cultu *al.* 603 proferret *al.* transferret *Heinſ. ex MSS. Baſ. marg.* 604 dubitarent *Baſ. quod placet.*

eis, aureis, argenteisque, tum gemmis quoque, ita omnibus inter ſe junctis artata & condenſata, ut ſpeciem præbeant, quaſi gemmarum etiam filis trajectarum lineæ ad modum aliorum filorum vel pro ſtamine intenta, vel ſubteminis inſtar trajecta & pectine denſata eſſent. Nempe *ſtamina* hic non propria illa ſignificatione ponuntur, de filis robuſtioribus, vehementius tortis, in longum porrectis, inter quæ ſubtemen traiicitur; ſed uti multis locis aliis, fila ſimpliciter notant.

596 *Calidum* forte dicit profundum, quod ſubterraneos ignes ſtatuit: unde fluctus, turbines, maris terræque motus adeo arceſſunt.

597 *Thetys* maris Dea ſervare ſibi videtur velle pretioſiſſimas quasque gemmas: unde illas eruere difficile eſt. *Algam*, qua nihil alias vilius, epitheto auget, ut intelligamus eiectamenta quidem maris, ſed quibus pretium fecerit humana æſtimatio. Quod autem *flagrantes inter arenas quæſitum* ait, illud facit, ut curalium ſ. corallium intelligi vix poſſit, de quo conſtabat Plinio 32, 2 ſ. 11 in ipſo mari plantæ inſtar genitum inde eripi, non ejici, & melius in Italiae Galliæque litoribus inveniri, quam in Rubro Perſicoue mari &c.

599 *Lapides iunguntur oſtro*: ad eandem veſtem conſularem parandam hinc gemmæ e metallis, & lapicidinis, hinc oſtrearum ſ. concharum ſanguis e mari petitur. *Ignes* poſuit pro radiis lucidis & coloratis gemmarum. Sidonium mare, ad quod colunt Phœnices, dat purpuras, gemmarum ferax India, cujus flumen Hydaſpes.

604 *Nyſas* XII enumerat Stephanus Byz. Antiquiſſima forte Arabica, unde ortum volunt Bacchum. Sed & Indicam, Lydiamque & reliquas forte omnes a prima illa & velut archetypa eidem Deo ſacras fuiſſe probabile eſt. *Orgia* ſunt *οἱ ὀργιάζοντες*, ut miniſteria miniſtrantes. Honorius cum ornatu ſuo conſulari ſi interveniret ſacra Bacchi cum enthuſiaſtico furore celebrantibus, dubitationem iniiceret & his, & tigribus &c. Has mox vocat *Caſpias* (*Caſpia colla*) a patria Hyrcania ad mare Caſpium.

Talis Erythræis intextus nebrida gemmis
Liber agit currus, & Caſpia flectit eburnis
Colla jugis: Satyri circum, crinemque ſolutæ
Mænades adſtringunt ederis victricibus Indos.
Ebrius hoſtili velatur palmite Ganges.
Auſpice mox lætum ſonuit clamore tribunal,
Te Faſtos ineunte quater ſollennia ludit

Omina

611 aſpice *al.* auſpice *Gevart. Gronov. Barth. Heinſ.*

606 *Erythræa* poëtis vocantur, quæcunque Erythræo ſ. Rubro mari conjuncta ſunt, h. e. Oceano Orientem omnem, Perſiam, Indos, Seras alluenti. Breviter *Erythrææ gemmæ* ſunt Orientales. *Nebris*, *νεβρὶς*, pellem ceruini generis notat: *cerυina vellera* de eadem re Ovid. Met. 6, 592. *Intextus gemmis nebrida*, intextam & diſtinctam gemmis gerens. Veſtem poëta conſiderat vt partem ejus, qui illam gerit. Vt eſt aliquis *albus* vel *niger* (ſecundum) *veſtem*, ſic *gemmis intextus nebrida.*

607 *Caſpia colla* tigridum, quarum patria Hyrcania ad mare Caſpium. Vid. Plin. 8, 18 pr.

609 *Hederas* pro vinculis & catenis adhibent Mænades, Bacchico furore actæ comites hujus Dei, ad vinciendos Indos ab hoc ſuo rege devictos.

610 Victoria Bacchi, in hoc ineſt, quod *ebrios* facit, ut hic Gangis accolas, quod ubique palmites & vites inducit. Ita in fabula nautarum Tyrrhenorum, ubi prodere ſuam Bacchus majeſtatem incipit, Ovid. Met. 3, 664 *Impediunt hederæ remos -- Ipſe racemiferis frontem circumdatus uvis, Pampineis agitat velatam frondibus haſtam.* Plenus talium Nonnus cujus Bacchus etiam fontem vini rupe thyrſo percuſſa aperit 47, 575: & 17, 112 flumen totum in vinum mutat.

611 *Auſpicem* vocat clamorem h. e. auſpicatum, felicia omnia præſagientem: Kalendæ Januariæ, quibus conſulatus aditur, votis etiam & bonis verbis conſecratæ, quæ auſpicium faciunt. Auſpicii, etiam cauſa, ut benefico actu munus inirent, manumiſſiones celebrabant noui conſules, ea cerimonia, quam *Vindictam* ab illo *Vindice*, qui conjurationis pro Tarquiniis reducendis initæ indicium detulerat, dicebant. Meminit noſter etiam 18, 310. Totam rem (quæ nova videtur, & hoc demum ævo reperta) pulchre deſcribit Sidonius Carm. 2 ſ. Panegyrico in Anthemium extremo, *Ad Vlpia poſcunt Te fora, donabis quos libertate Quirites, Quorum gaudentes exceptant verbera malæ.* Videtur hinc ortus eſſe mos vel ludus ille aulicus, quo equites qui creantur, percutiuntur gladio, & alapa pueri nobiles, qui e pueris jam excedunt, & e pædagogiis principum dimittuntur. Tiberium alapa ſolitum ſuos certe ſervos manu mittere, diſcas e Phædro 2, 5 extr. *Vana rhapiſmata*, illa vocavit, & abrogavit in Emancipationibus liberorum Iuſtinianus l. fin. hujus tit. Cod.

612 *Quater* pro *quartum* poni a poëta eo minus mirum eſt, cum qui *quartum* conſul fit, ipſo illo die etiam *quater* conſul fuiſſe dici queat.

Digitized by Google

Omina libertas. deductum Vindice morem
Lex celebrat, famuluſque jugo laxatus herili
Ducitur, & grato remeat ſecurior ictu.
Triſtis conditio pulſata fronte recedit.
In civem rubuere genæ, tergoque removit
Verbera permiſſi felix injuria voti.
Proſpera Romuleis ſperantur tempora rebus
In nomen ventura tuum. præmiſſa futuris
Dant exempla fidem. quoties te curſibus ævi
Præfecit, toties acceſſit laurea patri.
Auſi Danubium quondam tranare Gruthungi
In lintres fregere nemus. ter mille ruebant
Per fluvium plenæ cuneis immanibus alni.
Dux Odothæus erat. tantæ conamina claſſis
Incipiens ætas & primus contudit annus.
Submerſæ ſedere rates. fluitantia numquam

Largius

618 promiſſi *al.* 623 *Pro vulg.* Gothunni Gruthungi *Heinſ. ex Ammiano & MSS. quibus accedit Cuj.* Grutunni *Vicent. & Baſ. marg.* Crutunni *Vienn. Sunt etiam* Greothingi, Grutongi, Grotungi, Grutonni, Grotunni, Gritongi *&c. ap. Heinſ.* Prothingi *Zoſimo* 4, 39 *ubi vid. Cellar.* 624 tibi mille *MSS.* 625 navalibus *MSS. ap. Heinſ.* 627 æſtas *conj. Heinſ.* concutit *Baſ.* contulit *al.* 628 ſuccenſæ *MS.* cecidere *MS. Barth. De verbo* ſedere *v. Burm. ad Virg. Aen.* 3, 565.

613 *Securior*, quia in liberum corpus nemini amplius licet plagis ſævire antiquitus per legem Porciam. Hoc tempore vis certe privata ſic removebatur: licet nec a plumbatis v. g. acerbo admodum flagellationis genere judiciali ne curia quidem eo tempore plane liberaret. Vid. l. 2 Theod. de quæſtionibus, & ibi Gothofr.

617 *In civem*, vt quo momento ruberet gena a percuſſione, eodem civis fieret, qui ita percuſſus eſſet.

618 *Permiſſum votum* eſt conceſſum, indultum & tributum precibus: verbo libertas votis impetrata.

620 *In nomen* Conſulis *venit* annus. Omen præclarum id ipſum eſt, quod habet annus nomen *Honorii*.

623 Tanta varietas eſt in nomine hujus populi, ut certi quid conſtituere equidem non auſim. Auget varietatem utraque Zoſimi narratiuncula 4, 35 & 38 ſq. e qua illud tamen illuſtrando poëtæ convenit, quod barbari, quicunque & quocunque nomine fuerint, Odotheo vel Oedotheo duce lintribus trajicere Iſtrum auſi, Promoti Romani ducis arte in ipſo flumine & in ripa horribili clade affecti ſunt. Add. quæ mox dicemus ad 635. Plura de hac gente noſter 20, 152, 196 &c.

Largius Arctoos pavere cadavera piſces.
Corporibus premitur Peuce. per quinque recurrens
Oſtia barbaricos vix egerit unda cruores.
Confeſſusque parens Odothæi regis opima
Rettulit, exſuviaſque tibi. civile ſecundis
Conficis auſpiciis bellum. tibi debeat orbis
Fata Gruthungorum, debellatumque tyrannum.
Iſter ſanguineos egit te Conſule fluctus:
Alpinos genitor rupit te conſule montes.

Sed

635 *Verba* fluctus — Conſule *abſunt a MSS. omnibus & primum editis uſque ad Iſengrinii Baſileenſem ex antiquiſſimo libro caſtigatam, cujus fidem, immerito ſuſpectam olim Barthio, defendit in præfatione extr. Heinſius; hic autem contra eundem Barthium ejus defenſorem oppugnat. Cur non dubitem eſſe hunc verſum Claudiani, hiſtorica ratio oſtendit, quam infra explico. Hic addo, occaſionem omittendi verſus fuiſſe repetitionem vocum,* te conſule, *unde tranſitum ſtatim ad poſterioris finem*, montes. *Et profecto* ſanguinei *in Iſtro* montes *etiam vitium hic factum, oſtendunt.*

629 *Arctoos piſces* vocat Ponti Euxini incolas, in quem devexiſſe cadavera Iſtrum, vel narrat, vel fingit *Peuce* inſula inter dextima duo oſtia Iſtri, quorum *quinque*, majora ſcilicet, numerat Claudianus, quæ deinde in minora finduntur.

630 *Recurrens* docte ex illa ſententia, quæ fluvios omnes e mari oriri, eodem recurrere, ſtatuit.

632 *Theodoſius* pater hanc victoriam, hæc de duce hoſtium opima ſpolia *exſuvias* Odotheo detractas, *confeſſus* eſt tibi, nominis tui auſpiciis, cônſulatui tuo, deberi, acceptaque adeo tibi *retulit.* Ad lucem hujus loci & judicium de verſu 637 *Alpinos genitor* &c. quem expunxit non ſine magnis & multis auctoribus Heinſius, iſta obſeruari velim. Provocarat Claudianus v. 621 ad præjudicia & omina felicitatis e conſulatibus Honorii: *quoties*, inquit, *te curſibus ævi præfecit, toties acceſſit laurea patri.* Hic, cum ter conſul fuerit Honorius, non potuit poëta uno exemplo contentus eſſe. Primum eſt Gruthungi victi: hos (v. 627) *primus contudit annus.* Hic fuit æræ noſtræ 386, *Honorio N. P.* (Nobiliſſimo Puero) & *Euodio Coſſ.* Ad hunc annum Idatius in Faſtis, *His Coſſ. victi atque expugnati & in Romania captivi adducti gens Greothingorum* (ſic eſt in exemplo Sirmondi). Alterum exemplum: *ſecundis auſpiciis* (v. 634) h. e. ſecundo conſulatu tuo (hunc geſſit cum Arcadio fratre A. C. 394) *debellatus* eſt *tyrannus*, Eugenius. Idatius ad h. a. *Bello commiſſo Eugenius victus atque captus interfectus eſt. Arbogaſtes ſua ſe manu percutit.* Hanc rem hic attingit breviter poëta, magnifice jam expolitam ſupra 72 -- 110. Utriusque vero Conſulatus felicia nunc pulchra anacephalæoſi repetit his duobus verſibus, qui mihi videntur gemelli unius patris, non indiſcreta modo ſimilitudine, ſed neceſſitudine etiam fraterna copulati.

Digitized by Google

Sed patriis olim fueras ſucceſſibus auctor,
Nunc eris ipſe tuis. ſemper venere triumphi
Cum trabeis, ſequiturque tuos victoria faſces.
Sis precor aſſiduus Conſul, Mariique relinquas
Et ſenis Auguſti numerum. quæ gaudia mundo,
Per tua lanugo cum ſerpere cœperit ora,
Cum tibi prodiderit feſtas nox pronuba tædas!
Quæ tali devota toro, quæ murice fulgens
Ibit in amplexus tanti Regina mariti?
Quænam tot Divis veniet nurus, omnibus arvis,
Et toto dotanda mari? quantuſque feretur
Idem per Zephyri metas Hymenæus & Euri!
O mihi ſi liceat thalamis intendere carmen
Connubiale tuis, ſi te jam dicere patrem!

Tempus

644 protulerit *al. Sed* prodere *etiam eſſe proferre, oſtendit Heinſ.* protulerit *gloſſa eſt.* 645 donata *al.* devota *ex MSS. Heinſ. ſic etiam Cuj.*

638 *Auctor*, propter auſpicia conſularia: in antiqua certe quidem liberaque rep. ad quam paſſim veterum imitatione, ad ſplendorem carmini conciliandum, poëta reſpicit, auctores dici poſſunt conſules omnium, quæ ipſorum anno, auſpiciiſque adeo, geruntur.

640 *Trabea* noſtro conſularis veſtis alias quoque, ut 17, 14. 19, 10. *Victoria* Dea, quæ in nummis conſularibus frequentiſſima eſt, vel ſola campum occupans, vel ſtans in bigis.

641 *Marius* ſepties Conſul fuit, *Auguſtus* ter & decies: hunc maluit appellare ominis cauſa, quam Domitianum XVII conſulem.

645 *Devota toro* vehementius dictum velut de Solduriis, qui mori pro ſuis patronis debent. Sed meminerimus Alceſtis pro Admeto ſuo mortem appetentis, quam comparatione eo magis laudat Juvenalis 6, 653 *Spectant ſubeuntem fata mariti Alceſtim, & ſimilis ſi permutatio detur, Morte viri cupient animam ſeruare catellæ.* Meminerimus Lydiæ Horatianæ Car. 3, 9. 15 *Pro quo bis patiar mori Si parcent puero fata ſuperſtiti.*

647 *Nurus* ad omnes progenitores refertur Honorii, in quibus *Divi* vel conſecratione ſolemni, vel illa, qua Muſæ cœlum donant, quibus volunt.

648 In mente videtur habuiſſe Virgilianum Ge. 1, 31 *Teque ſibi generum Tethys emat omnibus undis.* *Zephyrus* & *Eurus* utrumque imperium, Occidentale atque Orientale.

650 Prioris voti compos factus poëta, cujus proximum huic carmini eſt epithalamium.

Digitized by Google

Tempus erit, cum tu trans Rheni cornua victor,
Arcadius captæ ſpoliis Babylonos onuſtus,
Communem majore toga ſignabitis annum,
Crinitusque tuo ſudabit faſce Suëvus:
Ultima fraternas horrebunt Bactra ſecures.

653 Babylonis *al.*

652 Ominatur fratribus Auguſtis conſulatum communem, in quo Honorius ſui Occidentis imperium ultra *cornua* h.e. oſtia Rheni (ut 20, 163) & *Suevos* extendat, Arcadius *Babylone* & *Bactrianos* ſuo Orienti adjungat. Ad hunc conſulatum ſignandum pertinent *major toga* ſ. trabea conſularis, *faſcis*, *ſecures*, quibus inſignibus gerendis tum barbaros etiam adhiberi ſolitos, *Svevi* hic facta mentio oſtendit.

IX
CL. CLAUDIANI
IN NUPTIAS
HONORII ET MARIAE
PRAEFATIO *)

Surgeret in thalamum ducto cum Pelion arcu,
Nec caperet tantos hoſpita terra Deos;
Cum ſocer æquoreus, numeroſaque turba ſororum
Certarent epulis continuare dies,

I 2 Præ-

4 dapes *al. venuſte*, *iudice Heinſ.*

*) Videtur hæc Præfatio, & ipſum adeo Epithalamium ſcriptum eſſe poſt eos, qui vocantur Feſcennini. Hujus rei non tantum hoc argumentum habemus, quod in primis exemplaribus, atque adeo in manu ſcriptis omnibus, quos Heinſius vidit, codicibus, præponuntur Feſcennini; ſed ipſum hujus præfationis argumentum. In ipſis nuptiarum ſolemnibus Feſcenninos dederat poëta, hilares, laſcivos etiam. Hi placuere ſponſis, diſplicuere quibusdam ſeverioribus. Poëta, ut oſtenderet, ſe poſſe etjam altius quiddam & gravius canere, ſeptimo die attulit hoc epithalamium. Utitur autem hac velut ſcena. Nuptias Pelei ac Thetidos celebrarat Terpſichore ludicris carminibus: hæc placuere Iovi & ſuperis: Centauri, Chironis viri ſapientis, ſed ſemiferi, in cujus antro nuptiæ illæ peragebantur, cognati, cum Faunis illorum ſimilibus non æque probant. Septimo die interjecto h. e. ultimo ſolemnium nuptialium die, Phœbus ad divinam illam & potentem lyram ſuam nobilius Carmen canit, quo naſciturum ex illis nuptiis Achillem prædicit. Ceterum hæc non ſimpliciter ficta a Claudiano, ſed repetita e Græcis, V. G. Pindaro Nem. 5, 40 ſq. Add. v. 17.

1 In antro Pelei montis, in quo habitabat Chiron, in quo Iaſona, Aeſculapium, et Achillem educavit (vid. Pind. Nem. 3, 92 ſq.) celebratæ ſunt nuptiæ Pelei, cum Thetide Nerei filia, ſ. Nereidum una, præſentibus DIs Deabusque omnibus. Ad tam auguſtum conventum *arcu ducto*, h. e. camara formata ex viridibus, in thalamum ſurrexit, magnifice eductum & exornatum eſt antrum Pelion.

2 *Capere* hic non proprie ſumendum: *Cepit* enim, accepit, & habuit illa terra Deos: ſed dignitatem & majeſtatem loci æqualem fuiſſe, & reſpondiſſe tantis hoſpitibus, negat Claudianus.

3 Nerea, patrem ſponſæ facit hoſpitem & præbitorem epularum, miniſtraſque & adjutrices alias illius filias, ſponſæ ſorores. Hic igitur ſocer, hæ ſorores certatim invitant hilaritatem, præbent novas dapes, quarum mare in primis magnam copiam habet.

Digitized by Google

Præberetque Jovi communia pocula Chiron,
  Molliter obliqua parte refuſus equi;
Peneus gelidos mutaret nectare fontes,
  Oetæis fluerent ſpumea vina jugis;
Terpſichore facilem laſcivo pollice movit
  Barbiton, & molles duxit in antra choros.
Carmina nec ſuperis, nec diſplicuere Tonanti,
  Cum teneris noſſent congrua vota modis.
Centauri, Faunique negant, quæ flectere Rhœton,
  Quæ rigidum poterant plectra movere Pholum.
Septima lux aderat cœlo, totieſque renatus
  Viderat exactos Heſperus igne choros.
Tum Phœbus, quo ſaxa domat, quo pertrahit ornos,
  Pectine tentavit nobiliore lyram.
Venturumque ſacris fidibus jam ſpondet Achillem.
  Jam Phrygias cædes, jam Simoënta canit.
Frondoſo ſtrepuit felix Hymenæus Olympo,
  Reginam reſonant Othrys & Oſſa Thetin.

9 gracilem *Baſ. marg.* 13 notant *al.* 15 renato *al.* renatos *al.*

5 *Chiron*, ſponſi Pelei educator, pro patre ſe dominoque convivii gerit, & *communia pocula præbet Jovi*, hoc eſt propinat, ſive in eodem poculo, quo ipſe præbibit, ad bibendum Jovem invitat: qui mos in hilarioribus ſplendidioribusque epulis etiam hodie retinetur.

12 Hic verſus habet excuſationem carminis ſuperioris. Si quid etiam in illo inſit parum dignum majeſtate ſponſorum, excuſabunt hoc pia vota intexta ipſis ludicris verſiculis.

16 Heſperus choros ſtellarum *igne ſolis exactos* jam ſeptimum denuo ortos videbat. Facit Heſperum ducem & imperatorem ſtellarum minorum, qui decedente ſole, ſuos milites ad præſidia ſua redeuntes luſtrat.

17 Quidni enim Phœbi lyra poſſit, quod potuit ea quam donavit Orpheo? Q. Calaber Paral. 3, 103 de hoc Apollinis in his nuptiis cantu: ἐπήϊεν ἀθρόα φῦλα, Θῆρές τ' οἰωνοί τε, βαθυσκόπελοί τε κολῶναι, Καὶ ποταμοὶ, καὶ πᾶσα βαθύσκιος ὕλη. Hunc potius auctorem ſecutus eſt noſter, quam Catullum, qui in Epithalamio Thetidos & Pelei 299 ſqq. negat interfuiſſe Apollinem.

19 *Sacræ fides*, carmina vaticina. *Phrygii* Trojani ad ſuum flumen *Simoënta*.

22 *Othrys & Oſſa* Theſſaliæ montes Pelio vicini. Ceterum abrupta veluti præfatio indicat, quæ nunc ſequuntur, eſſe ipſum carmen Apollinis, Honorium & Mariam eſſe Thetin & Pelea.

d by Google

X

CL. CLAUDIANI

DE NUPTIIS

HONORII ET MARIAE

HAUSERAT inſolitos promiſſæ virginis ignes
Auguſtus; pronoque rudis flagraverat æſtu.
Nec novus unde calor, nec quid ſuſpiria vellent
Noverat incipiens, & adhuc ignarus amandi.
Non illi venator equus, non ſpicula curæ:
Non jaculum torquere libet. mens omnis aberrat
In vulnus, quod ſixit Amor. quam ſæpe medullis
Erupit gemitus! quoties incanduit ore
Confeſſus ſecreta rubor! nomenque beatum
Injuſſæ ſcripſere manus! jam munera nuptæ

2 primoque *vulg.* pronoque *ex libris optimis Heinſ.* 7 vulnus quod pinxit *Vic.* vulnus quod finxit *Vien.* vultus quos pinxit *id. marg. Cujac. Ald. & aliquot MSS. Heinſ.* vultus quos finxit *Junt. Pal. Claver. & aliquot MSS. Heinſ.* vulnus quod punxit *MSS. Pulm. & Heinſ.* vultus queis fixit *conj. Barth.* vultus quos fixit *Heinſ e libro Gyraldi & conj. Scal. Mihi placuit lectio Baſ. marg. ſ. Iſingr. & aliorum, quam non malam dicit Heinſ. & ex curis viri ſecundis expreſſerunt Elzevirii* 1665.

1 *Hanſerat* ex conſpectu, oculis, geſtu, virginis, amoris ignes. *Rudis* novitatem affectus indicat; *pronus* ſubita incrementa, & impetum vehementem, qualis eſt rerum gravium, dum labuntur ſingulis momentis novos impulſus ex aucta geometrica ratione pondera accipientium.

4 *Inſipiens* media ſignificatione poſitum ut *imprudens*, quod nondum obſervavi alias: gratiam habet, quia hic ut *rudem* ita *inſipientem* eſſe, reprehenſione caret, & eſt in laude ſimplicitatis.

6 *Mens aberrat in vulnus.* Non poſſumus manum continere ab oculo lippiente, neque animum a vulnere *quod amor fixit*, quin ſubinde *ad vulnus*, ad rem amatam, quæ animum quieſcere aut aliud agere non patitur, ille aberret.

9 *Confeſſus rubor* etiam ſine verbis. Palladius 1, 28. 2 elegantius quam pro captu ſæculi ſui, de pavonibus, *Cupidinem coëundi maſculus confitetur, quoties circa ſe amictum caudæ gemmantis incurvat, & ſingularum capita oculata pennarum locis ſuis exſerit cum ſtridore procurrens.*

Præparat & pulcros, Mariæ ſed luce minores,
Eligit ornatus, quidquid venerabilis olim
Livia, Divorumque nurus geſſere ſuperbæ.
Incuſat ſpes ægra moras, longique videntur
Stare dies, ſegnemque rotam non flectere Phœbe.
Scyria ſic tenerum virgo flammabat Achillem,
Fraudis adhuc expers, bellatriceſque docebat
Ducere fila manus, & mox, quos horruit Ide,
Theſſalicos roſeo pectebat pollice crines.
Hæc etiam queritur ſecum: „*Quonam uſque verendus*
Cunctatur mea vota ſocer? quid jungere differt
Quam pepigit, caſtaſque preces implere recuſat?
Non ego, luxuriem regum, moremve ſecutus,

Quæ-

15 voluere *al.* flectere *etiam Cuj.* 18 idem *vulg.* torruit idem *conj. Scal.* Ide *etiam Cuj.* 19 Theſſalico roſeos nectebat pectine *vulg.* Theſſalicos roſeo *al.* flectebat *al.* pollice *etiam Baſ. marg.*
22 pepigi *malit Heinſ.*

13 *Livia* Auguſti Cleopatræ & Orientis theſauros habuit haud dubie, eumque mundum cum reliquo inſtrumento Cæſarum magna certe parte per Poppæas & Fauſtinas ad ſucceſſorum etiam violentorum ſeriem deveniſſe, non minus probabile eſt. Vid. quæ de Lolliæ Paulinæ ornatu gemmeo ex avitis opibus habet Plin. 9, 35 ſ. 58. Spectant in Caſſellanis theſauris curioſi pectorale ornamentum ex gemmis inſcalptis & eminentibus ſ. anaglyphis quam plurimis contextum, geſtamen Auguſtæ Byzantinæ neſcio cujus. Quot gemmis excultæ ſunt illæ reliquiæ, quas ab Henrico Leone ex Oriente allatas nullum dubium eſt? Quidni ergo potuerint ad Auguſtam Theodoſii domum Livianæ ſupellectilis, aut, ſi malumus, majeſtatis particulæ quædam devenire? *Divos* eſſe Imperatores conſecratos, *nurus* non ſolas filiorum uxores, ſæpius monere vix opus eſt, nec illud *ſuperbas* eſſe magnificas.

16 *Scyria virgo*, Deidamia Lycomedis filiarum una, inter quas deliteſcere puellari cultu filium ſuum volebat Thetis. Argumentum ſuaviſſime tractatum a Statio in primo Achilleidos.

19 *Ide* etiam vicinus Trojæ mons, cui terribilis mox futurus erat Achilles, ne quis de Cretenſi, Jovis incunabulis, cogitet.

23 De nuptiis ope picturæ conciliatis agi apparet. Negat, ſe vultum uxoris futuræ pictis tabulis quæſiſſe cognoſcere more regum quorundam, nec *Picturam* (h. e. pictores) tanquam lenam & conciliatriculam miſiſſe per plures domos, ut inde e *variis thalamis* (in quibus degere ſolebant virgines) afferri ſibi curaret depictos virginum vultus, electurus quam amaret, atque connubia, rem maximi momenti, fallaci e cera imagini committens, e picturæ teſtimonio uxorem duceret. Tale quid factum ab Arcadio, narrat Zoſimus 5, 3 quem pictura Eudoxiæ oſtendenda induxerat Eutropius eunuchus, ut hanc præferret deſtinatis filiæ Rufini nuptiis.

Digitized by Google

Quæſivi vultum tabulis, ut nuntia formæ
Lena per innumeros iret pictura penates:
Nec variis dubium thalamis lecturus amorem
Ardua commiſi falſæ connubia ceræ.
Non rapio præceps alienæ fœdera tedæ,
Sed quæ ſponſa mihi pridem, patriisque relicta
Mandatis, uno materni ſanguinis ortu
Communem partitur avum. Faſtigia ſupplex
Depoſui, geſſique procum. de limine ſacro
Oratum miſi proceres, qui proxima nobis
Jura tenent. fateor, Stilicho, non parva popoſci:
Sed certe mereor princeps, hoc principe natus,
Qui ſibi te generum fraterna prole revinxit,
Cui Mariam debes. fenus mihi ſolve paternum.
Redde ſuos aulæ. mater fortaſſe rogari
Mollior. o patrui germen, cui nominis heres
Succeſſi, ſublime decus torrentis Iberi,

 Stir-

24 quæſierim *MS.* thalamis *al.* noxia *Cuj.* 25 leva *primæ editt.* læva *etiam Cuj.* 26 lectura pudorem *al.* 29 patriſque *al.* 33 miſſi *al. probante Heinſ.* 34 repoſci *MS. quod efficacius videbatur Heinſ.* 35 hic *al.* hoc *Heinſ. ex MSS.* ſed pr. *it.* de pr. *al.* 37 differs *al.* debes *etiam Baſ. Pro vulg.* foedus, fenus *ex MSS. Heinſ.* 39 patrium *MS. unde* patruum *conj. Heinſ. Sed nihil muto propter relativum* Cui.

28 Negat ſe uxorem abducere alii per vim & injuriam conari; ſed ſuam, ſibi olim ſperatam, pactamque petere.

30 *Maternum ſanguinem* Mariæ ſponſae intelligit. Hujus enim Serena mater, ſoror Theodoſii, Honorii filia, qui communis utriusque ſponſæ avus fuit. Patent hæc inſpicienti tabulam gentis Theodoſii.

36 *Generum* Stilichonem habuit Theodoſius, quod Serenam adoptarat.

37 Ludit in etymo. Collocarat Theodoſius fratris ſui filiam a ſe adoptatam Stilichoni, tanquam ſortem: hujus *fenus* (ab antiquo, verbo *feo*, *fere*, unde etiam *fetus*, *fecundus* &c. Gr. τόκος, a τέκω ſ. τίκτω) eſt Maria Serenæ filia ex illo matrimonio nata. Conf. v. 303.

38 *Suos*, generatim, quaſi de pluribus: redde aulæ regiæ, quod ſuum eſt, ſi non ipſam Serenam, Theodoſii adoptione filiam (vnde mox *ſtirpe ſoror* Honorii, generi ſui, vocatur); certe quod ex illa natum eſt.

38 *Mater*, Serena, Honorii filia, qui *patruus* erat Imperatoris Honorii, qui adeo erat heres hujus nominis, patrui ſui.

40 Ad 7, 189 oſtenſum, ex Hiſpania & Trajani familia Theodoſium genus ſuum derivaſſe. Flumine regionem oſtendi, Hiſpaniam Ibero, poëtis familiare eſt.

Stirpe ſoror, pietate parens, tibi creditus infans,
Inque tuo crevi gremio, partuque remoto
Tu potius Flaccilla mihi. quid dividis ergo
Pignora? quid juveni natam non tradis alumno?
Optatuſne dies aderit? dabiturne jugalis
Nox umquam? tali ſolatur vulnera queſtu.
Riſit Amor, placidæque volat trans æquora matri
Nuntius, & totas jactantior explicat alas.
Mons latus eoum Cypri præruptus obumbrat,
Invius humano greſſu, Phariumque cubile
Proteos, & ſeptem deſpectat cornua Nili.
Hunc neque canentes audent veſtire pruinae;
Hunc venti pulſare timent; hunc lædere nimbi.
Luxuriæ Venerique vacat. pars acrior anni
Exſulat. æterni patet indulgentia veris.
In campum ſe fundit apex. hunc aurea ſepes
Circuit, & fulvo defendit prata metallo.
Mulciber, ut perhibent, his oſcula conjugis emit
Mœnibus, & tales uxorius obtulit arces.

Intus

44 reddis *vel* credis *al.* 49 Jonium *Heinſ.* eoum *etiam Vien. Ald. Junt. Baſ. Pulm. Clav. Barth.* Cypreæ rupis *al.* Gypri præruptus *etiam Baſ. marg.* 50 generi *al.* varium *al.* 51 deſpectans *al.* 52 candentes *vulg.* caedentes *al,* 56 in c. deſidit *MS.* 57 flavo *Cuj.*

43 Aelia *Flaccilla* mater Honorii.

49 Deſcriptio hinc regiæ Veneris præclara: quam ponit in illo angulo Cypri, qui maxime orientalis eſt, & unde directus maxime eſt ad oſtia Nili proſpectus: in monte, qui inumbret *latus eoum* ſ. Orientale: *eoum*, inquam. Nam quod *Jonium* prætulit amore codicum quorundam Heinſius, nimis pugnat cum ratione Geographica. Si concedamus etiam Heinſio contra Geographos, Jonium mare eo usque pertinuiſſe: tum Cypri omnia litora ſunt Jonia &c. Sed ponamus hunc montem in angulo, quem dixi, qui hinc auſtrum & Nili oſtia, hinc Orientem reſpiciat: & præclare omnia convenient.

50 De *vario cubili Proteos* ſomniarunt, credo, librarii, qui meminiſſent, Deum ipſum eſſe varium & in mille figuras mutari. Sed Regem fuiſſe Aegyptium Protea conſtat.

54 *Luxuriem* hic media quadam, ſignificatione de voluptatum affluentia dici redundantiaque videtur.

54 *In campum ſe fundit* h. e. diffunditur ſummitas montis, in ſummo monte planities eſt.

59 *Uxorius* non tantum hac indulgentia Vulcanus, ſed patientia etiam alia turpiuſcula.

Digitized by Google

Intus rura micant manibus quæ ſubdita nullis
Perpetuum florent, Zephyro contenta colono:
Umbroſumque nemus, quo non admittitur ales,
Ni probet ante ſuos Diva ſub judice cantus.
Quæ placuit, fruitur ramis: quæ victa, recedit.
Vivunt in Venerem frondes, omniſque viciſſim
Felix arbor amat: nutant ad mutua palmæ
Fœdera. populeo ſuſpirat populus ictu;
Et platani platanis, alnoque aſſibilat alnus.
Labuntur gemini fontes. hic dulcis, amarus
Alter, & infuſis corrumpunt mella venenis,
Unde Cupidineas armavit fama ſagittas.
Mille pharetrati ludunt in margine fratres,
Ore pares, ſimiles habitu, gens mollis Amorum.
Hos Nymphæ pariunt, illum Venus aurea ſolum

 Edidit.

60 prata *MS. quidam & Baſ. marg. male.* 68 platano platanus *al.* platanus platano *al.* platanus platanis *al.* 70 corrumpunt *etiam Vic. & Vien.* corrumpit *Baſ. & al.* 71 armari *al.* 73 ævo ſimiles *al.* hab. ſim. *al.*

61 Suauiſſima imago *Zephyri coloni*, & Alexandrinum ſpirans ingenium.

65 *Vivere in Venerem* dicuntur, qui ad hoc videntur vivere, ut Venerem exerceant. Non fugit doctiſſimum poëtam illa de ſexu plantarum ſententia, cujus plura apud Plinium v. g. 16, 10 ſ. 19 & antiquiores ut Theophr. 3, 10, veſtigia, qui paſſim mares & feminas in ſtirpibus diſtinguant. Quin Plin. 13, 4 ſ. 7 poſt obſervationem de palma, *Arboribus*, inquit, *immo potius omnibus, quæ terra gignit, herbisque etiam utrumque ſexum eſſe, diligentiſſimi naturæ tradunt.* Non primum ergo noſtra ætate *καθολικὸν θεώρημα* factum; ſed Linnæo præſertim auctore methodus inde conſtituta totius doctrinæ. Svaviſſimum eſt Adria. van Royen carmen elegiacum de amoribus & connubiis plantarum LB. 1732. 4.

70 *Corrumpunt* eſt a poëta: qui ſi *corrumpit* dediſſet, nemo mutaturus erat. *Corrumpunt*, quia tam dulcia ſe infundunt amaris, quam contra. Copioſiſſimus eſt, ut in tota hac allegoria, & quoties in locis communibus verſatur auctor, Barthius, ut illud *γλυκύπικρον* amoris deſcribat. Nos pleraque talia lectorum elegantium ingenio, præter abſtruſiora pauca, relinquimus.

71 *Famam* ſvaviter *προσωποποιεῖται*, forte huc etiam reſpiciens, quod illud amarum in amore ſæpe a fama, a rumuſculis, & ſuſurris oritur.

74 *Illum ſolum*, illum, qui unitatis numero & *κατ᾽ ἐξοχὴν* Cupido, ſ. Amor vocatur. *Ille cornu* h. e. arcu ſuo imperium quoddam exercet in Deos: & honoris illorum cauſa etiam in reges. Hæc eſt vis verbi *dignatur.*

Digitized by Google

Edidit. ille Deos cœlumque & ſidera cornu
Temperat, & ſummos dignatur figere reges.
Hi plebem feriunt. nec cætera numina deſunt.
Hic habitat nullo conſtricta Licentia nodo,
Et flecti faciles Iræ, vinoque madentes
Excubiæ, Lacrimæque rudes, & gratus amantum
Pallor, & in primis titubans Audacia furtis,
Jucundique Metus, & non ſecura Voluptas!
Et laſciva volant levibus Perjuria pennis.
Hos inter petulans alta cervice Juventas
Excludit Senium luco. procul atria Divæ
Permutant radios, ſilvaque obſtante vireſcunt.
Lemnius hæc etiam gemmis exſtruxit & auro,
Admiſcens artem pretio, trabibuſque ſmaragdis
Suppoſuit cæſas hyacinthi rupe columnas.
Beryllo paries, & jaſpide lubrica ſurgunt
Limina, deſpectuſque ſolo calcatur achates.
In medio glebis redolentibus area dives

Præ-

84 juventa *it.* juventus *al.* 88 gravibusque *al.*
91 calcantur *MS.*

77 *Numina*, attributa, poteſtates, affectus, effectus, amoris. Conf. 124. Hic locus, ſi quis alius, poteſt illuſtrare illud Horatianum, *ut pictura poëſis erit*: hic locus pictorem poſſit implere phantaſiis præclaris.

80 *Excubiæ vino madentes* habent acumen ex repugnantia, ut *gratus Pallor*, & *titubans Audacia* &c. *Rudes lacrimæ* primæ ſui generis.

83 *Levibus ventis* ſi quid volat etludibrium eſt, ipſum leve admodum eſſe debet.

84 *Alta cervix* exprimit illud Horatianum *ſublimis* in charactere juvenis. *Juventas* ſuaviter excludit *ſenium*: *turpe ſenilis amor*.

86 *Permutant radios* interpretor reddunt, repercutiunt: ſplendorem & ſummam expolitionem ſic videtur ſignificare poëta: *vireſcunt* non ſui metalli colore, ſed repercuſſu viridis ſilvæ.

87 *Lemnius* Vulcanus, qui officinam Lemni habuiſſe fingitur a Poëtis propter metalla, ferrarias præſertim.

88 *Trabes ſmaragdos* appoſitione poſuit pro ſmaragdinis: cujus generis plurima hic attulit Heinſius. Poterat alioqui facile mutari in *ſmaragdi*, incipiente præſertim proximo verſu ab S.

92 *Glebas redolentes* neſcio, ſimpliciterne fingat Poëta, an reſpiciat certum genus glebæ, quod odorem natura jucundum habeat. Odorem terræ, cui benedixit Dominus, poëtæ ſacri ab ipſis virentibus fuſum intelligunt: & hoc forte hic etiam verius eſt.

Præbet odoratas meſſes. hic mitis amomi,
Hic caſiæ matura ſeges, Panchaïa turgent
Cinnama, nec ſicca frondeſcunt vimina coſto,
Tardaque ſudanti prorepunt balſama ligno.
Quo poſtquam delapſus Amor, longaſque peregit
Penna vias; alacer, paſſuque ſuperbior intrat.
Cæſariem tunc forte Venus ſubnixa coruſco
Fingebat ſolio. dextra lævaque ſorores
Stabant Idaliæ. largos hæc nectaris imbres
Irrigat: hæc morſu numeroſi dentis eburno
Multifidum diſcrimen arat: ſed tertia retro
Dat varios nexus, & juſto dividit orbes
Ordine, neglectam partem ſtudioſa relinquens.
Plus error decuit: ſpeculi nec vultus egebat
Judicio. ſimilis tecto monſtratur in omni,
Et rapitur quocumque videt, dum ſingula cernit,
Seque probat, nati venientis conſpicit umbram;
Ambroſioque ſinu puerum complexa ferocem,

„*Quid*

94 Panchæaque ſurgunt *al.* Panchaia turgent *tuetur Heinſ.* turgent *etiam Baſ. marg.* 95 ſicca *ex MSS. Heinſ.* ſicco *al.* gramina *al. pro* coſto, acantho *MSS. ap. Heinſ.* 96 *pro* ligno *quod Heinſ. tuetur, ut ſit* ξυλοβάλσαμον, rivo *it.* ſucco *al.* prorumpunt *al Sed* prorepunt *etiam Vic. & Vien.* 97 delapſus *MS. Pulm. & Barth.* dilapſus *al.* 103 multimodum *Cuj.* 108 quodcunque *al.*

95 Vide, quam bene ſibi conveniant, & ſe invicem ad phantaſian rei paucitate pretioſæ efficiendam adjuvent *Tarda*, *ſudanti*, *prorepunt.*

99 *Cæſariem* etiam feminarum, dearumque adeo eſſe apud Poëtas, etiam ex h. l. obſervatum viris doctis.

100 *Sorores* ſunt Gratiæ, ut Virtutes, quia conſentire debent, ut placeant.

105 Non tantum acumen ex antitheto eſt *neglectam*, *ſtudioſa*: ſed res ipſa, veriſſima, declaratur: grata negligentia formoſarum eſt eſt adeo, ut eam quærant aſtutiores.

107 Politura metallorum gemmarum, marmorum facit, ut omnis paries, ut domus tota ſit ſpeculum. *Rapitur* celeritatem indicat.

109 Non ſtatim directo viſu animadvertit Cupidinem ſuum, ſed imaginem repercuſſam, ut Ovid. Met. 4, 711 *ut in æquore ſummo Umbra viri* (Perſei) *viſa eſt, viſam fera ſævit in umbram.*

110 *Ambroſium*, immortale, poëtæ vocant, ubi ſummum non modo majeſtatis & ſplendoris, ſed vel

Digitized by Google

„*Quid tantum gaviſus,* ait? *quæ prœlia ſudas,*
Improbe? quis jacuit telis? iterumne Tonantem
Inter Sidonias cogis mugire juvencas?
An Titana domas? an paſtoralia Lunam
Rurſus in antra vocas? durum magnumque videris
Debellaſſe Deum.„ ſuſpenſus in oſcula matris
Ille refert: „*Lætare, parens. immane tropæum*
Rettulimus. noſtrum jam ſentit Honorius arcum.
Scis Mariam, patremque ducem, qui cuſpide Gallos
Italiamque fovet: nec te præclara Serenæ
Fama latet. propera. regalibus annue votis.
Junge toros.„ Gremio natum Cytherea removit:
Et crines feſtina ligat, peplumque fluentem
Allevat, & blando ſpirantem numine ceſton
Cingitur, impulſos pluviis quo mitigat amnes,
Quo mare, quo ventos, irataque fulmina ſolvit.

Vt

121 propere *conj. Heinſ.* 122 torum *al.* refouit *al.*
126 flumina *male al.*

vel in primis ſuavitatis & jucunditatis faſtigium exprimere volunt. Hinc cibus Deorum *Ambroſia* eſt &c. *Ferox* & *ferus* propria Cupidinis epitheta, qui nemini parcat, vehementes impetus habeat &c.

112 *Improbus*, impudens, ſed & infatigabilis ſubinde poſt repulſam rediens, ut *muſca*, ut *labor improbus*.

113 Jupiter in taurum converſus Europam rapuit. Diana ad Endymionem deſcendit.

116 *Suſpenſus*, in digitos pedum erectus: pendens e collo forte nimis φορτικὸν in puero grandiuſculo.

117 *Immane* ſimpliciter ad augendum & exaggerandum pertinet: exemplorum plena ſunt omnia. Hic in primis jactationem puerilem decet mirifice.

119 *Fovere Italiam cuſpide* ne nimis inſolens videatur & ἄκυρον, cogitemus, *fovere* proprie dici de avibus, quæ ova vel pullos incubando & fovendo non calefaciunt modo, ſed protegunt, & vim ab illis defendunt. Sic notio caloris plane abeſt ab illo Ovid. Triſt. 1, 5. 41 *Non contraria fovi arma.*

124 *Blandum numen* tribuit ceſto, h. e. vim delenificam: ut *numina* poſuit v. 77. Fons eorum etjam, quæ de ceſto Veneris canunt poëtæ, Homerus Ιλ. Ξ, 216 Ἔνθ' ἔνι μὲν φιλότης, ἐν δ' ἵμερος, ἐν δ' ὀαριστὺς, Πάρφασις ἥ τ' ἔκλεψε νόον πύκα περ φρονεόντων.

126 *Solvit*, diſſolvit, diſſipat, ut vim exercere ſuam non poſſint, ut *ſolvitur acris hiems* Hor. Car. 1, 4, 1: vel *ſolvit* in blanditias, ut *ſolventur riſu tabulæ* Hor. Ser. 2, 1. 86. *Alumnos* vocat parvos Amores Venus: neque enim ſunt filii ipſius (v. 74) ſed nympharum.

Vt ſtetit ad litus, parvis hæc fatur alumnis:
„*Ecquis erit, pueri, vitreas qui lapſus in undas*
Huc rapidum Tritona vocet, quo vecta per altum
Deferar? haud umquam tanto mihi venerit uſu.
Sacri, quos petimus, thalami. pernicius omnes
Quærite, ſeu concha Libycum circumtonat æquor,
Ogygias ſeu frangit aquas. quicumque repertum
Duxerit, aurata donabitur ille pharetra.„
Dixerat, & ſparſa diverſi plebe feruntur
Exploratores. pelagi ſub fluctibus ibat
Carpathii Triton, obluctantemque petebat
Cymothoën. timet illa ferum, ſeſeque ſequenti
Surripit, & duris elabitur uda lacertis.
„*Heus*, inquit ſpeculatus Amor, *num veſtra ſub imis*
Furta tegi potuere vadis? accingere noſtram
Vecturus dominam. pretium non vile laboris
Cymothoën facilem, quæ nunc detrectat, habebis.
Hac mercede veni.„ Prorupit gurgite torvus

Semifer.

127 parvos affatur alumnos *vulg.* 128 heus quis *al.* 130 magno mihi venerit uſu Sacris, quos petimus, thalamis *Scal. apud. Heinſ. Sed ſic fuerit etiam aliquid in præcedentibus mutandum, quod non video.* Sacris thalamis *MS.* ſacros thalamos *MS.* 132 circumſonat *al.* 133 Aegæas *Vic. & al. male.* 135 ſparſi diverſa parte *al.* ;plebe *etiam Baſ.* 137 Carpathiis *al.* 138 petenti *al. etiam Cuj.* 140 non veſtra *ſine interrogatione primæ editt. etiam Baſ.* 144 prorumpit *al.*

129 *Tritona* unum, velut principem & patrem appellat, ut ſolent Cupidinem, Silenum, Satyrum, Faunum nunc unum dicere, nunc plures.

132 Non temere Tritona in Libyco æquore quærit. In hoc Argonautis apparuit & e Tritonidis lacu eos eduxit apud Apollonium, qui formam illi quoque eandem tribuit 4, 1610 ſqq.

137 *Carpathii*, inter Aegyptum & Cyprum. *Cymothoë* quoque Tritoni jungitur Virg. Aen. 1, 148.

141 *Furta*, quæcunque occulte fiunt ab amantibus: *vada* pro ipſo mari ponuntur, ut ſæpe.

Digitized by Google

Semifer. undoſi verrebant brachia crines.
Hiſpida tendebat bifido veſtigia cornu,
Qua

145 velabant *al.* verrebant *ex MSS. Heinſ.* 146 aſpera *Vic. & Vien.*

145 *Verrendi* verbum hic videtur reſpondere Græco αἰθύσσειν, καταιθύσσειν quo Pindarus in motu capillorum utitur v. g. Pyth. 4, 147. Longi crines, qui verrunt non cervicem modo & humeros, ſed brachia etiam.

146 Hic locus tenebricoſus per ſe lucem accipit ex deſcriptione Tritonis Apolloniana Argon. 4, 1610 quam apponam:

δέμας δέ οἱ ἐξ ὑπάτοιο
Κράατος, ἀμφί τε νῶτα καὶ ἰξύας, ἐς τ' ἐπὶ νηδὺν,
Αντικρὺ μακάρεσσι φυὴν ἔκπαγλον εἶκτο.
Αυτὰρ ὑπαὶ λαγόνων δικραιρα οἱ ἔνθα καὶ ἔνθα
Κήτεος ἀλκαίη [ὁλκαίη Ald.] μηκύνετο. κόπτε δ' ἀκάνθαις
Ακρον ὕδωρ, ἅιτε σκολιοῖς ἐπὶ νειόθι κέντροις
Μήνης ὡς κεράεσσιν ἐειδόμεναι διχόωντο.

Corpus Tritoni a ſummo inde capite circa terga & lumbos ad ventrem usque aperte, & ad miraculum usque, beatis (DIs atque adeo etiam hominibus) ſimile erat. Sed ſub ilibus duplex illi huc & illuc ceti cauda producebatur, cædebatque ſpinis (in pinnas collectis) ſummam aquam. Illæ porro (ſpinæ) obliquis in extremo acuminibus, tanquam lunæ cornibus aſſimilatæ, bifariam dividebantur. Hac Tritonis pictura poſita, ſecundum quam definias hominem in duas priſtes ſ. piſtrices exeuntem, Claudiani verſum ita intelligo, ut *veſtigia* ſint, analogia quadam pedum, illæ duæ caudæ, quas, dum nititur ut ſerpentes, *tendit* ſ. intendit, eoque ipſo lubrico lapſu totam propellit molem ſuam. Illa *veſtigia* ſunt *hiſpida*, eminentibus ſpinis aculeisque erecta, tanquam *bifido cornu*. Pingit Tritonem ita flexu & tenſione piſculentæ partis ſe agentem ut extremæ illæ pinnæ lunatæ multum ultra aquam erectæ emineant. Nihil hic eſt, ut mihi videbatur, difficile præter illud *bifidum cornu* in cauda, quod ita turbavit Barthium, ut pedes equinos Tritoni affingeret. Sed ſuccurrit Apollonius, qui *δικραίραν ἀλκαίην bicornem caudam* aperte illi tribuat. Si quis dubitet δικραίραν eſſe *bicornem*, conſideret Epigramma antiquum, Anthol. 6 c. 24, quo Agathias Pani dedicat caprum *δικραίρῳ δικέρωτα, δασυκνάμῳ δασυχαίταν*, verbo, ſimili ſimilem. Ad hanc Tritonis formam aperte reſpicit Cic. de N. D. 1 c. 28 *Qualis ille maritimus Triton pingitur, natantibus invehens beluis adjunctis humano corpori.* In *hiſpido* eſſe illam erigendi notionem, oſtendi poteſt loco Plin. 13, 4 ſ. 7 ubi de mare in genere palmarum velut occurrente inclinatis verſus ſe ramis feminarum, *erectis*, inquit, *comis hiſpidus.* Non eſt magnum Tritonis caudam melius deſcribere: ſed eſt optabile, deſcriptiones doctorum hominum recte poſſe aſſequi: jucundum eſt, poëtæ picturam conferre cum antiquis gemmarum imaginibus, quæ Venerem Tritone vectam exhibent V. G. apud Montfauc. To. 1 tab. 101, 1. Gorium Muſ. Flor. To. 2 tab. 48, 4. In his quidem *bifidum cornu*, *bicornis cauda* non apparet; ſed apparet in imagine, quam habet Montf. To. 1 tab. 34, 1 in Zophoro, it. in Lucerna To. V tab. 161, 1: utroque loco concham inflat. Triton Venerem vehit etiam apud Sidon. Apoll. Epiſt. 4, 8, ſed in concha

Digitized by Google

Qua priſtis commiſſa viro. ter pectora movit.
Jam quarto Paphias tractu ſulcabat arenas,
Vmbratura Deam retro ſinuatur in arcum
Bellua. tum vivo ſqualentia murice terga
Purpureis mollita toris. hoc navigat oſtro
Fulta Venus. niveæ delibant æquora plantæ.
Proſequitur volucrum late comitatus Amorum,
Tranquillumque choris quatitur mare. ſerta per omnem
Neptuni diſperſa domum. Cadmeia ludit
Leucothoë, frenatque roſis delphina Palæmon.
Alternas violis Nereus interſerit algas.

Cani-

147 piſtrix *al. eadem qua apud Virgilium varietate.* 151 roſis *MS.* comis *Vien. marg.* toris *jam primae editt. Pro* oſtro *quod dedit Heinſ. ex MSS.* antro *vulg.* arcu *al.* alte *al.* 153 volucer *al.* 154 omnes domos *al.* 157 alternis *al.*

concha ſedentem. Add. id. Car. 9, 34. Nonnus Dion. 1, 58 λοφίῃ Τρίτωνος ἐφεζομένην Ἀφροδίτην memorat.

147 *Priſtis commiſſa viro* h. e. qua coaluit inferior pars duobus piſcibus, nominatim priſtibus vel piſtricibus conſtans, cum ſuperiori parte humana. *Ter pectora movit*, ter impetum fecit pectore protruſo in fluctus: quarto impulſu jam prope Cyprum & Paphon erat.

149 Priſtis longa admodum bellua, itaque illa poſterior pars Tritonis in tantum potuit retro extra aquam ſublata inflecti, ut velut umbraculum præberet inſidenti Veneri.

150 *Vivum muricem* intelligo ſquamas aſperas & inſidentem vulneraturas: adverſus quam moleſtiam hic Veneri pulvinus e roſis paratur. Ceterum alii quoque Tritonibus tale corpus ſquamis aſperum tribuunt. Pauſanias de Tritone vero & vivo, quem vidiſſe vult Bœot. ſ. 9, 21 Τὸ δὲ λοιπὸν σῶμα φυλίδι λεπτῷ πέφρικέ σφισι κατὰ ἰσχὺν ῥίνης, tenui ſquama ſed inſtar limæ aſpera corpus horrere. Claudianus *muricem* vocat eminentes aſperitates, ea fere ratione, qua apud Plin. 19, 1 ſ. 6 *Cato Cenſorius forum ſternendum murice cenſuerat*, i. lapillis vel quibuscunque rebus aſperis acutisque, ut homines non ſine incommodo inambulare ibi & conſiſtere poſſent, minueretur que ita numerus ſubroſtranorum, canalicolarum, ejusque, quæ turba forenſis appellatur. *Vivum* autem muricem dicit, ut intelligamus acutas ſpinas et ſquamas aſperas *vivi* corporis Tritonis.

151 *Hoc oſtro*, hoc velut purpureo pulvino *fulta Venus* dicitur, ut *ille* taurus Paſiphaës apud Virg. ecl. 6, 53 *latus niveum molli fultus hyacintho*, ubi vid. Servius. *Delibant*, vix attingunt.

155 *Cadmi* filia Ino poſtquam Athmantis furorem fugiens in mare deſiliit dicta *Leucothoë*, quam Latini Matutam colunt, ut filius illius Melicerta *Palæmonis* nomen poſtea habuit. Tales phantaſias & luſus paſſim gemmæ, & picturæ non unius generis ſpectandos exhibent.

Digitized by

Canitiem Glaucus ligat immortalibus herbis.
Nec non & variis vectæ Nereides ibant
Audito rumore feris. hanc piſce volutam
Sublevat Oceani monſtrum Tarteſſia tigris.
Hanc timor Aegæi rupturus fronte carinas
Trux aries. hæc cæruleæ ſuſpenſa leænæ
Innatat. hæc viridem trahitur complexa juvencum.
Certatimque novis onerant connubia donis.
Cingula Cymothoë, rarum Galatea monile,
Et gravibus Spatale baccis diadema ferebat
Intextum, rubro quas legerat ipſa profundo.
Mergit ſe ſubito, vellitque coralia Doto.

Vimen

160 rumore *optimis auctoribus Heinſ.* Tritone *al.* 161 Tarteſſia *ex magna varietate prob. Heinſ. Sunt enim* Carcheſia, Tarcheſus, Cartheſia, Carcheia, Tarteia, *unde Heinſ. conj.* Carteja *vel* Carpeſia. *conf. id. ad Ovid. Met. 14, 416.* 162 rapturus *al.* fracturus *al.* 163 cærulea leæna *vulg.* cæruleæ *etiam Baſ.* 165 ornant *al. ſed onerant firmat Heinſ.* 166 Cymodoce *al. eſt & hoc Homericum.* carum *al.*

158 *Canitiem* quod *Glauco* tribuit, in ipſo videtur quoque nomine ludere, *glaucum* enim epitheton maris eſt ejusdem plane ſignificationis, cujus & *canum*: *immortales* autem *herbæ* videntur dici algæ, quæ nunquam, in mari quidem, ſuo ſolo, quam diu ſunt, areſcunt.

160 Varia hic monſtra marina commemorat poëta, & in pingendo phantaſiæ indulget: ſed non ipſe ſimpliciter ea confinxit. *Tigrin* quidem marinam nondum inveni alias: ſed cognata *Pardalis* eſt Oppiani Halieut. 1, 368. *Tarteſſia*, in Oceano occidentale Hiſpaniæ litus alluente viſa. *Aries* marinus, metuenda bellua navibus etiam deſcribitur Aeliano hiſt. anim. 15, 2 & Oppiano 1, 372. Conf. Plin. 9, 5 it. 44. l. 32, 11 ſ. 53, ubi etiam *elephantas* memorat. *Leo* marinus cruſtacei generis Plin. 9, 31 ſ. 51. add. Aelia. H. A. 14, 9. *Leo χηλόεις* eſt Oppia. 1, 367. *Juvencum* puto intelligi a poëta phocam Oppiani Hal. 1, 688. ſ. *vitulum marinum* Plin. 9, 13. Ariſtoteles quidem H. A. 6, 12 diſerte *βοῦν* vocat, qui *vitulus* eſt Plinio: add. Ariſt. H. A. 5, 5 ubi inter cartilagineos *bos* eſt. Poterat etiam *urſos* nominare marinos poëta, ex Ariſtol. H. A. 5, 17; & *vulpes*, de quibus Oppia. 1, 381.

166 *Cymothoë & Galatea, & Doto*, ex Homero notiores & Virgilio: iſta a percurrendis fluctibus, illa a lacteo albore, hæc a donis & muneribus maris (ut Doris) dicta. *Spatale* quæ forte non legitur alias, *delicatulam* notare videtur.

168 *Rubrum profundum* ſ. Erythræum mare omnem Oceanum, qui Orientem alluit, vocari, ſinumque adeo Perſicum complecti, præcipuam margaritarum patriam, poſt Relandi de eo diſſertationem nemo humanior ignorat.

169 *Coralia* ſ. *Curalia* errore vulgari putabant veteres mollia ſub aqua eſſe. Sic Ovid. Met. 15, 416

Sic

Vimen erat, dum ſtagna ſubit. proceſſerat undis:
Gemma fuit. nudæ Venerem cinxere catervæ,
Plaudenteſque ſimul tali cum voce ſequuntur.
„*Hos Mariæ cultus, hæc munera noſtra precamur*
Reginæ Regina feras. dic talia nunquam
Promeruiſſe Thetin, nec cum ſoror Amphitrite
Noſtro nupta Jovi. devotum ſentiat æquor,
Agnoſcat famulum virgo Stilichonia pontum
Victrices nos ſæpe rates, claſſemque paternam.
Veximus, attritis tenderet ultor Achivis.„
Jam Ligurum terris ſpumantia pectora Triton
Appulerat laſſosque fretis extenderat orbes.
Continuo ſublime volans ad mœnia Gallis
Condita, lanigeri ſuis oſtentantia pellem
Pervenit. adventu Veneris pulſata recedunt
Nubila.

171 nuda caterva *al.* nuda corona *al.* texere *MS.* 178 victricis nos ſpem patriæ *MSS. Hinc conj. Heinſ.* victrices nos nempe rates. Victrices nos vela patris *MSS. Hinc conj. Heinſ.* Victricis nos vela ratis. 179 attritis *Heinſ. ex MSS.* ad triſtes - Achivos *vulg.* afflictis *al.* avictis *al.* a victis, afflictis *al.* 180 campis *MS.* 181 frequens *al.* ſequens *al.* 183 lanigeris ovis *primæ editt.* lanigeræ *al.* 184 ſpiſſata *al.*

Sic & curalium, quo primum contigit auras Tempore, dureſcit, mollis fuit herba ſub undis. Vid. ad Plin. 32, 2 ſ. 11.

175 *Promeruiſſe* pro ratione ſæculi dictum pro accepiſſe. *Suum Jovem* Nereides Neptunum vocant, ut *inferorum* vel *Stygius Jupiter* Pluto eſt; *ſecundus* ut *Jupiter* pro Neptuno ponitur Stat. Achill. 1, 48 ubi vid. Bernart. & Barth.

176 *Devotum æquor*, obſequio devinctum pro more huius ſæculi, e quo Itali & Galli adhuc ſe *devotos* ac *devotiſſimos* ei ſe dicunt, cui nec pauxillum nummorum impendere velint, nedum vitam, quæ antiqua *devoti* notio eſt.

181 *Laſſos - orbes* piſcem utrumque, in quem Triton exit, quos habet pro pedibus.

183 Hic forte antiquiſſimus locus eſt de fabuloſa illa Mediolani etymologia, quam dicemus verbis Iſidori Orig. 15, 1 *Vocatur* Mediolanum, *quod ibi ſus in medio lanea perhibetur inventa.* Noſtrum imitatus, ut ſolet, Sidonius 7, 17 ita deſcribit Mediolanum: *Et quæ lanigero de ſue nomen habet.* Neque habent antiquius teſtimonium Alciatus, Calchus, Corius, & noviſſimus Servilianus Latuada, Mediolanenſium antiquitatum ſcriptores, qui antiquæ ſaxeæ imaginis huius Semiovis porci mentionem faciunt. Ceterum illud meminiſſe oportet, Mediolanum ea tempeſtate fuiſſe ſedem domus Theodoſianæ.

Digitized by Google

Nubila. clareſcunt puris Aquilonibus Alpes.
Lætitiæ cauſas ignorat dicere miles.
Lætaturque tamen. Mavortia ſigna rubeſcunt
Floribus, & ſubitis animantur frondibus haſtæ.
Illa ſuum dictis affatur talibus agmen:
„Gradivum, noſtri comites, arcete parumper,
Ut ſoli vacet aula mihi. procul igneus horror
Thoracum, gladioſque tegat vagina minaces.
Stent bellatrices aquilæ, ſævique dracones.
Fas ſit caſtra meis hodie ſuccumbere ſignis.
Tibia pro lituis, & pro clangore tubarum
Molle lyræ, fauſtumque canant. epulentur ad ipſas
Excubias. mediis ſpirent crateres in armis.
Laxet terribiles majeſtas regia faſtus,
Et ſociam plebem non indignata poteſtas

Con-

185 rareſcunt imbres *al. pro* puris *MS.* nudis. *unde conj. Heinſ.* Sudis. 190 noſtræ *MS. cum reſpectu forte ad Gratias.* 196 feſtumque *al. etiam Baſ.* ſed fauſtum *Cuj.* 197 ſpument *MS.* ſpirent *firmat Heinſ. ad Aen. 10, 291.*

188 *Animantur haſtæ*: viror ille vigorque a ramis lauri & olivæ vitæ genus eſt, quam animam vegetativam ſcholæ dioebant. Ceterum de prodigio poëtam recte intelligit Barthius, quale Bacchi illud fuit apud Ovid. Met. 4, 394 ubi ad Dei præſentiam *cœpere vireſcere telæ* Minyeidum, *Inque hederæ faciem pendens frondeſcere veſtis. Pars abit in vites, & quæ modo fila fuerunt, Palmite mutantur* &c. Talis phantaſia eſt ejusdem poetæ Met. 3, 664 ubi eodem Baccho ſe exſerente *Impediunt hederæ ramos* &c.

190 Reprehendere poſſis Venerem poëtæ ut parum venuſtam, quæ velit ſuum Martem arceri a ſuis militibus. Quidni ipſa potius precibus aut blando nutu hoc a ſuo amatore impetrat, uti cum ſatellitio ſuo Terrore, Pavore Tumultu paullum ſecedat?

193 *Dracones* in ſignis militaribus. Vid. ad 5, 177.

194 Illud *ſuccumbere* intelligendum non ut alias de victoria, ſed de conceſſione amica. Sic de indulgentia in amicam viri, Ovidiana Briſeis ad Achillem Her. 3, 91 *Nec tibi turpe puta precibus ſuccumbere noſtris.*

197 *Excubiæ* propriæ ſunt extra caſtrorum portas. Magna igitur fiducia & ſecuritas ad ipſas excubias epulantium. *Spirant crateres* in quibus vinum aqua temperatur, ſi hoc odorum ſit & fragrans, *ἀνθοσμίας*. Vid. Spanh. ad Ariſtoph. Plut. 809.

198 *Faſtus* in primis etiam in electione difficili & moroſa ineſt, unde *faſtidium*, & *faſtidioſi* dicuntur nimis elegantes. Horat. Ser. 1, 6. 91 *Alios legere ad faſtum quoscunque parentes*, moroſa electione. Sic *ſuperbia* eſt in eligendo, ut cum ille mus urbanus agreſtis conviva, apud Horat. Ser. 2, 6. 87 *tangit male ſingula dente ſuperbo.*

Confundat turbæ proceres. ſolvantur habenis
Gaudia: nec leges pudeat ridere ſeveras.
Tu feſtas, Hymenæe, faces; tu, Gratia, flores
Elige; tu geminas, Concordia, necte coronas.
Vos, pennata cohors, quocumque vocaverit uſus,
Diviſa properate manu, neu marceat ulla
Segnities. alii funalibus ordine ductis
Plurima venturæ ſuſpendite lumina nocti.
Hi noſtra nitidos poſtes obducere myrto
Contendant: pars nectareis adſpergere tecta
Fontibus, & flamma lucos adolere Sabæos.
Pars infecta croco velamina lutea Serum

203 i lege *conj. Heinſ.* 204 quo quemque *conj. Heinſ.* 209 adſpergere - adolere *al.* 210 fluctibus *MS.* floribus *MS.* roribus *conj. Heinſ.*

203 *Geminas coronas* non intelligam duas tantum, ſed ex duabus textas virgulis, ut ſint conjugii ſymbolum. Quum tot in nummis Coronas ex hoc genere videamus, cum Nepoti credamus datam Thraſybulo *ex duabus virgulis oleaginis coronam*, non eſt opus plura hic addere. Ne hæc quidem poſiturus eram, niſi viderem, prætermiſſam a Paſchalio & Piſco ſymbolicam illam coronæ geminæ rationem.

206 *Funalia* hic non ſunt ipſi funes ſtuppei cera obducti, ſiue faces, neque candelabra *πολύμυξα* ſ. lychnuchi; ſed funes vel catenæ, certo ordine, lineis directis, incuruis, circularibus ductæ a quibus pendent lampades. Hoc indicat illud *ordine ductis*, & illud *ſuſpendite*: nec dubitabit, qui cogitaverit *funalia* etiam funes eſſe ſ. habenas in illa ceſtroſphendones deſcriptione Liu. 42, 65. [Hunc locum cum obſcurum reliquerint viri docti, & Lipſius ipſe Poliorc. 4, 3 ſine fraude fuerit hic addere, quod ibi prætermiſſum eſt. Ubi legeris, mi lector, quæ ſunt apud Lipſium, hoc cogita: Alterum funale, habena altera brevior modo ſerviebat retinendo dirigendoque telo. Hæc habena inter rotandum digito vel pollice compreſſa, in fine autem rotationis laxata ſubito, exitum illi præbebat, cum interim longius funale manui circumvolutum, eodem momento impetum daret excuſſo telo.]

208 *Noſtra Myrto*, Veneris quæ loquitur.

209 *Nectareos fontes* intelligamus omne genus odorum, quibus imbuta aqua vel vinum, dum per ſiphones quoſcunque expreſſum, vel quocunque alio modo, ſpargitur, aër inde ipſe impletur. Talis eſt *Corycii preſſura croci* apud Lucã. 9, 808 quam pulchre olim interpretatus eſt Lipſ. de Amphith. c. 16 ut non opus fuerit tumultibus poſteriorum interpretum, emendare cupientium quæ non intelligerent.

210 *Lucos Sabæos* ad copiam indicandam dixit de ture inde petito.

Digitized by Google

Pandite, Sidoniaſque ſolo proſternite veſtes.
Aſt alii thalamum docto componite textu.
Stamine gemmato, picturatiſque columnis
Aedificetur apex: qualem non Lydia dives
Erexit Pelopi: nec quem ſtruxere Lyæo
Indorum ſpoliis & opaco palmite Bacchæ.
Illic exuvias omnes cumulate parentum:
Quidquid avus ſenior Mauro vel Saxone victis,
Quidquid ab innumeris ſocio Stilichone tremendus
Quæſivit genitor bellis: quodcumque Gelonus
Armeniuſve dedit: quantum crinita ſagittis
Attulit extremo Meroë circumflua Nilo:
Miſit Achæmenio quidquid de Tigride Medus,
Cum ſupplex emeret Romanam Parthia pacem.
Nobilibus gazis opibuſque cubilia ſurgant
Barbaricis. omnes thalamo conferte triumphos.„
Sic ait, & ſponte petit improviſa penates.
  Illa autem, ſecura tori, tædaſque parari
Neſcia, divinæ fruitur ſermone parentis,
Maternoſque bibit mores, exemplaque diſcit

Priſca

212 præſternite *Raphel. ex conj.* **222** ſagittas *MS. non male.*

214 *Stamen gemmatum* intelligo ſtemmata, ſertas, encarpos hoc eſt lineas ſ. funiculos, quibus conſerti flores, fructus, folia, gemmæ intermicantes, quod genus *guirlandas* Itali, *Feſtones* Galli, noſtri *Fruchtband* ſolent appellare. Inter *columnas picturatas* pendent & diſcurrunt illa ſtemmata ſ. ſtamina. Pluribus illis columnis ſuſtinetur *apex* ſ. faſtigium thalami, coronæ fere figuram habens hodiernis moribus.

219 *Avus* Honorii Theodoſius comes, idem Mariæ ſponſæ proavus.

222 *Crinita ſagittis.* Vid. dicta ad 7, 21 ubi Meroën Nili inſulam memoravit: *extremum* autem vocat Nilum, non qua mari proximus eſt, ſed qua fontibus.

226 *Surgant* ad aceruos refertur, in tanta multitudine, ut non juxta ſe poni explicarique poſſint omnia, ſed exſtruantur in aceruos.

227 *Triumphos* opes, ſupellectilem pretioſam, tabulas pictas, ſtatuas, quæ in triumpho portata aut vecta ſunt.

229 *Secura* etymon reſpicit, nihil minus tum curans quam torum.

231 *Bibit*, pulchra metaphora, ut lana *bibit* purpuram, ut quo ſemel eſt *imbuta* recens ſervare odorem ſolet teſta: ut Hor. Car. 2, 13. 32 *Pugnas & exactos tyrannos bibit aure vulgus.*

Priſca pudicitiæ: Latios nec volvere libros
Deſinit aut Grajos, ipſa genitrice magiſtra,
Mæonius quæcumque ſenex, aut Thracius Orpheus,
Aut Mitylenæo modulatur pectine Sappho:
(Sic Triviam Latona monet: ſic mitis in antro
Mnemoſyne docili tradit præcepta Thaliæ.)
Cum procul augeri nitor, & jucundior aër
Attonitam luſtrare domum, fundique comarum
Gratus odor. mox vera fides, numenque refulſit.
Cunctatur ſtupefacta Venus. nunc ora puellæ,
Nunc flavo niveam miratur vertice matrem.
Hæc modo creſcenti, plenæ par altera Lunæ,
Aſſurgit ceu forte minor ſub matre virenti
Laurus, & ingentes ramos, olimque futuras
Promittit jam parva comas: vel flore ſub uno

 Ceu

240 lumenque *al.* 242 flavam niveo *omnes:* ora puellæ Flammea, nunc niveo *conj. Barth.* rutilo *pro* niveo *conj. Heinſ. hic & ad Ovid. Met.* 5, 440. 243 [illegible] *pro* modo *al.* modo *etiam Baſ. marg.*

235 *Mitylene* capitalis Lesbi urbs, unde Sappho: ſed an ſatis commode Sappho hic interponitur? Aliter certe Dio Chryſ. de Regno Or. 2 p. 24, B *Οὐδέ γε ᾄδειν τὰ Σαπφοῦς ἢ Ἀνακρέοντος ἐρωτικὰ μέλη πρέπον ἂν εἴη τοῖς βασιλεῦσι.* Negat decere Reges canere amatoria Sapphonis vel Anacreontis carmina.

236 Utrum *Triviam* h. e. Dianam matris diſciplina formatam dicat alius poëta, affirmare non auſim: de Mnemoſyne & Muſis certe res ipſa præbet ſpeciem.

240 De Venere Virg. Aen. 1, 403 *Ambroſiæque comæ divinum vertice odorem ſpiravere.*

242 Solent iſta conjuncta eſſe, *flavus vertex*, h. e. coma rutila, & *niveus* cutis color. Nempe auſus ſum caſus duorum epithetorum permutare. Editum adhuc, *Nunc flavam niveo miratur vertice matrem.* Mirabor ego Venerem, aut juvenem adeo, ſi mirari & pulchram putare poſſit mulierem *flavam* cum *niveo* h. e. cano *vertice.* Et tamen hoc placuit Paraphraſtæ Delphiniano, qui dedit *matrem micantem capite cano.* Tenera tum puella Maria, matris bona & florenti ætate Serenæ. Quid facilius, quam ut epithetorum caſus improvide permutaret antiquus librarius, vel poëta adeo ipſe? Non provoco nunc ad conſuetudinem librariorum, ſolemnia in tali cauſa peccantium: ſed ad conſcientiam eorum, qui poëtæ ſunt, vel cum poëtis familiaritatem habent. Barthio & Heinſio, poëtis, fraudi fuit, quod abſtruſius aliquid hic latere ſuſpicarentur.

246 *Flos* hic non pro parte plantæ (quam genitalem ex Linnæi, quin antiqua diſciplina dixeris) ſed pro tempore & loco, quo una florent, accipi videtur. *Pæſtum* Lucaniæ oppidum maritimum antiqua

Ceu geminæ Pæſtana roſæ per jugera regnant.
Hæc largo matura die, ſaturataque vernis
Roribus indulget ſpatio: latet altera nodo,
Nec teneris audet foliis admittere ſoles.
Adſtitit, & blande Mariam Cytherea ſalutat.
„*Salve ſidereæ proles Auguſta Serenæ,*
Magnorum ſoboles Regum, pituraque Reges.
Te propter Paphias ſedes, Cyprumque reliqui,
Te propter libuit tantos explere labores,
Et tantum tranaſſe maris, ne vilior ultra
Privatos paterere lares, neu tempore longo
Dilatos juvenis nutriret Honorius ignes.
Accipe fortunam generis, diadema reſume,
Quod tribuas natis. & in hæc penetralia rurſus,
Unde parens progreſſa, redi. fac nulla ſubeſſe
Vincula cognatæ: quamvis aliena fuiſſes
Principibus, regnum poteras hoc ore mereri.
Quæ propior ſceptris facies? quis dignior aula
Vultus erit? non labra roſæ, [illegible] *colla pruinæ,*
Non crines æquant violæ, non lumina flammæ.

Quam

254 ædes *al.* ſedes *ex MSS. Heinſ.* relinqui *MSS. ut jungatur cum* libuit. 255 tantum complere laboris *MS.* 257 patiare *pri. editt.* 258 duratos *Cuj.* 261 ſubiſſe *MS.* 265 erit *al.* 266 æquent *malit Heinſ.*

tiqua pulcherrimarum roſarum patria. Delicatiſſimam roſarum deſcriptionem conſidera, qui poëſin amare h. e. noſſe cupis. Singula hic verba ſuam ſvavitatem habent.

256 Si cui parum decorus hic videatur & vilis uſus nominis *vilior*, non valde diſſentiam equidem: ſed poëta voluit nimirum exaggerare faſtigium domus Auguſtæ & præſertim majeſtatem Honorii, cui comparata ſumma etiam privatorum conditio videretur vilior.

259 *Reſumere* illam jubet *diadema*, h. e. iterum ſumere, ſemel iam ſumtum naſcendi jure, cum mater ipſius Serena adoptata eſſet ab Imper. Theodoſio.

266 *Non crines æquant violæ.* Nam & *nigræ violæ ſunt* Virg. ecl. 10, 39: & *fuſcæ* noſtro 33, 128. Et qui valde & ſplendide nigricant capilli, aliquid de violaceo trahunt.

Digitized by Google

Quam juncto leviter ſeſe diſcrimine confert
Umbra ſupercilii! miſcet quam juſta ruborem
Temperies! nimio nec ſanguine candor abundat.
Auroræ vincis digitos, humeroſque Dianæ.
Ipſam jam ſuperas matrem. ſi Bacchus amator
Dotali potuit cælum ſignare Corona,
Cur nullis virgo redimitur pulcrior aſtris?
Jam tibi molitur ſtellantia ſerta Bootes,
Inque decus Mariæ jam ſidera parturit æther.
I digno nectenda viro, tantique per orbem
Conſors imperii! jam te venerabitur Iſter.
Nomen adorabunt populi. Jam Rhenus, & Albis
Serviet. in medios ibis Regina Sicambros.

K 4 *Quid*

267 juncti, vincti, jugi, juſto *al.* vincto *Baſ.* & *in marg.* juſto. 268 pudorem *ante Heinſ.* 272 ditare, donare, redimire, *MS.* ſignire *MS.* *unde* inſignire *conj. Heinſ.* 276 o digno *al.* in digno *al.*

267 Placuit iſta tenuis ſuperciliorum commiſſio antiquo pulchritudinis arbitro Anacreonti, qui Car. 28 neque reſcindi h. e. diſtingui nimis a pictore vult interjectum illud ſuperciliis ſpatium, neque rurſus plane miſceri, Τὸ *μεσόφρυον δὲ μή μοι Ἀνάκοπτε, μήτε μίσγε.*

270 *Auroræ digitus*, quæ ſolemni epitheto *ῥοδοδάκτυλος*, roſeis decora digitis vocatur. *Humeros Dianæ* cum laudat, proceram, puto, ſtaturam ſignat. *Illa* ap. Virg. Aen. 1, 500 *pharetram Fert humero, gradiensque deas ſupereminet omnes.* Illa Ovid. Met. 3, 182 nymphis ſuis *altior eſt, colloque tenus ſupereminet omnes.*

272 *Corona* cœleſtis *dotalis* eſt Ariadnæ h. e. in dotem illi, & nuptiarum ſecum initarum cauſa data a Baccho. Fabula nota ex Ovid. Met. 8, 178 cujus deſcriptio aperte ſignat Coronam borealem, inter Booten ſ. Arctophylaca illumque Engonaſin ſ. ingeniculantem ſitam. Eſt & altera auſtralis ante pedes Centauri ſ. Sagittarii. Utrumque poſitum exhibet globus Farneſianus. Cum præter Ovidium Manilius 1, 326, Hygi. Poët. Aſtron. 3, 4, Martia. Capella 8 p. 282 Græcos ſecuti borealem illi aſſignent: videtur poëta noſter contra fingere, auſtrinam illam eſſe Ariadnæ: certe facit Booten deſtinantem ſi non porrigentem Mariæ vicinam ſibi coronam, h. e. borealem, quam vix auſurum puto eripere Dominæ ſuæ. An modo hoc vult, Bootes idem qui ſuam Ariadnæ coronam porrexit, tibi, Maria, parat aliam. De illa auſtrali, quæ obſcurior eſt corona, pluſcula habet Scaliger ad Manil. p. 371 ſq.

279 Etiam 8, 446 feritatis cauſa nominantur Sicambri.

Digitized by

Quid numerem gentes, Atlanteoſque receſſus
Oceani? toto pariter dotabere mundo.„
Dixit, & ornatus, dederant quos nuper ovantes
Nereides, collo membriſque micantibus aptat.
Ipſa caput diſtinguit acu, ſubſtringit amictus:
Flammea virgineis accommodat ipſa capillis.
Ante fores jam pompa ſonat, pilentaque ſacram
Præradiant ductura nurum. Calet obvius ire
Jam princeps, tardumque cupit diſcedere ſolem.
Nobilis haud aliter ſonipes, quem primus amoris
Sollicitavit odor, tumidus, quatienſque decoras
Turbata cervice jubas, Pharſalia rura
Pervolat, & notos hinnitu flagitat ignes,
Naribus accenſis. mulcet fecunda magiſtrum
Spes gregis, & pulcro gaudent armenta marito.

Can-

280 Atlanteique *malit Heinſ.* 284 conſtringit *MSS. pro* ſubſtringit, ſuccingit *MS.* 291 curvata *al.* crinita *al.* 292 *Pro* & notos *malit Heinſ.* ignotoſque amnes. ignes *MSS. plures.* amnes *al.* 293 magiſtros *al.*

280 Occidentalia litora Hiſpaniæ pariter atque Africæ ita ſignari conſtat. Igitur totum Occidentis imperium, quod Honorio e diviſione paterna evenit, poëta indicat.

282 Reſpicit ad v. 165 ſq. *Micantia membra*, præ admiratione & gaudio trepidantia.

285 *Flammea* intellige velamenta flammei ſ. lutei coloris &c.

288 *Tardum ſolem* vocat cupidus amator, cui *tarda fluunt ingrataque tempora, quæ ſpem Conſiliumque morantur agendi gnaviter* -- maritum. Licuit enim, credo, hic abuti Horatiano carmine.

289 Hoc de *odore amoris* pulchrum fuerit, ſi quis poëta rationem deſcribat, qua Perſarum imperium Dario delatum eſſe dicitur. Hodie quidem certe in regio epithalamio hic odor nares modo paullum delicatas, niſi cautiſſime ac delicate adeo, ut hic, tractatus, corruget.

291 *Pharſalia rura* patria nobilium equorum, ipſiusque adeo bucephali, quem *tredecim talentis* (10400 vallenſibus) *ex Philonici* Pharſalii *grege emtum* ferebant, Plin. 8, 42 ſ. 64. Univerſim *nobiles Theſſalici equi* Varr. 2, 7. 6, & nota Centaurorum fabula, a primis in Theſſalia equitibus orta.

292 *Ignes* non modo cum *naribus accenſis* conveniunt, ſed cum ſermone ſummi Poëtæ ecl. 3, 66 *meus ignis Amyntas.*

293 Talis hinnitus indicat bonum admiſſarium: hinc *ſpes fecunda* h. e. fecunditatis, & augendi *gregis mulcet magiſtrum* illius. Decentiſſima oratione utitur poëta, in re, ubi facile eſt offendere. Luculentum hoc eſt σεμνολογίας exemplum.

zed by Googl

Candidus interea poſitis exercitus armis
Exſultat ſocerum circa: nec ſignifer ullus,
Nec miles pluviæ flores diſpergere ritu
Ceſſat, purpureoque ducem perfundere nimbo.
Hæc quoque velati lauro myrtoque canebant:
„Dive parens, ſeu te complectitur axis Olympi,
Seu colis Elyſias animarum præmia valles,
En promiſſa tibi Stilicho jam vota peregit.
Jam gratæ rediere vices. cunabula penſat,
Acceptum reddit thalamum, natoque reponit
Quod dederas, genitor. numquam te, ſancte, pigebit
Judicii. nec te pietas ſuprema fefellit.
Dignus quem legeres, dignus cui pignora tanti
Principis, & rerum commendarentur habenæ.
Dicere nunc poſſem quæ prælia geſta ſub Aemo,
Quæque cruentarint fumantem Strymona pugnæ:
Quam notus clipeo, quanta vi fulminet hoſtem,
Ni prohiberet Hymen: quæ tempeſtiva relatu,
Nunc canimus. Quis conſilio, quis juris & æqui

K 5 *Noſſe*

296 juxta *al.* 298 diem *MSS.* 301 premis *MSS.* 303 en gratæ *MSS.* connubia *pri. editt.* 305 dederat *al.* 307 quem legeres e *MSS. Heinſ.* cui leges *al.* 309 dicere poſſemus *al.* 312 qui temp. *MS.* quem *MS.* quin *vel* cui *conj. Heinſ.* 313 conſilii *MS.*

295 *Candidus*, togis candidis pro rubris ſagulis utens. Vid. ad 8, 566.

298 *Purpureum* poëtis non certi ſemper coloris nomen eſſe, ſed lucem & ſplendorem coloris univerſim notare, notum eſt.

300 Conf. 8, 428.

302 Stilicho jam perfecit, quod tibi optanti, Dive Theodoſi, promiſerat, nempe nuptias filiæ ſuæ Mariæ cum tuo Honorio.

303 *Cunabula* figurate vocat adoptionem, quæ imitatur naturam & nativitatem. Pro eo, quod tu, Theodoſi, Serenam fratris tui filiam, a te adoptatam, Stilichoni e tuo gremio conceſſiſti, ille viciſſim ſuam ex eadem Serena filiam tuo collocat Honorio. Conf. v. 37.

305 *Sancte*, ſolemne etiam gentilibus defunctorum epitheton, non apud poëtas modo, ſed in inſcriptionibus &c. Ita Scipio ad Paullum in ſomnio c. 3 *Pater ſanctiſſime atque optime.*

308 *Pignora* Principis Theodoſii, filii Arcadius & Honorius, quos utroſque Stilichonis tutelæ commendatos, hic innuit.

Noſſe modum melior? quod ſemper diffidet, in te
Convenit: ingenio robur, prudentia forti.
Fronte quis æquali? quem ſic Romana decerent
Culmina? ſufficerent quæ tantis pectora curis?
Stes licet in populo, clamet, quicumque videbit,
Hic eſt, hic Stilicho. ſic te teſtatur, & offert
Celſa poteſtatis ſpecies non voce feroci,
Non alto ſimulata gradu, non improba geſtu.
Affectant alii quidquid, fingique laborant,
Hoc donat natura tibi. pudor emicat una,
Formoſuſque rigor, vultuſque auctura verendos
Canities feſtina venit. Cum ſorte remotæ
Contingant gravitaſque ſeni, vireſque juventæ:
Utraque te cingit propriis inſignibus ætas.

Ornatur

314 diſilit *Vic. Vien.* deſidet *Baſ. at marg.* diſſidet. 316 quam *MS. ut ad* frontem *pertineat. pulchre.* 318 clament - videbunt *MS.* clamat *al.* 319 *Sic plane Cuj.* Hic ille e. St. ſic te *al.* effert *MS.* 323 hæc *al.* 325 cum ſorte *MSS. plur. apud Heinſ.* conſorte remoto *MSS. al.* remota *edd.* en ſorte, non ſorte *al.* cum ſorte remotæ contingant ſenio gravitas *placuit Heinſio.* contingunt *al. omnes.* cui ſorte remota Contingunt ſenii gravitas *conj. Barth.*

314 Hic ἀποστρέφεται, convertit ſe, ad Stilichonem poëta.

316 *Frons animi janua* ut ait Q. Cic. de petit. conſ. c. 11: *Triſtitiæ, hilaritatis, clementiæ, ſeveritatis index* Plin. 11, 37 ſ. 51. In primis tamen pudoris, gravitatis, dignitatis templum eſſe, facile videbit, ſi quis formulas & epitheta in bonis Lexicis obſervata percurrere tanti putet.

317 *Quæ pectora*, intell. præter tuum illud magnum & capax.

318 *In populo*, multitudini immixtus, depoſitis dignitatis & munerum inſignibus, ut unus e multis.

321 *Alto gradu*, qualis eſt gallorum gallinaceorum, & qui illud animal inceſſu imitantur. *Improba*, impudens, inſolens.

322 *Fingi laborant* proprie ſignificat fingendos ſe tradunt aliis: ſed forte hic, inſtar verbi Græcorum Medii *fingi* eſt fingere ſe: ut mox 336 *vincire corona.*

324 *Rigor* in re agrimenſoria rectam lineam nusquam deflexam ſignificat: hic indeflexum illud, & alienum ab omni pravitate *rectum animi*, quod *ſeruare* jubet Hor. Sat. 2, 3. 201.

325 *Canities feſtina* in Trajano etiam celebratur a Plinio Pan. 4, 7 *Aetatis indeflexa maturitas, nec ſine quodam munere Deum, feſtinatis ſenectutis inſignibus ad augendam majeſtatem ornata cæſaries.*

326 *Sorte*, μοίρᾳ, fato quodam, & ipſa rerum natura *remotæ* videntur & disjunctæ diſſociabileſque *gravitas ſenii & vires juventæ*: ſed *cum contingant* tibi *ſeni*, & *juventæ* tuæ utraque ſimul: *utraque ætas* ſuis te *inſignibus* & virtutibus coronat.

Ornatur fortuna viro. non ulla nocendi
Tela, nec infecti jugulis civilibus enſes.
Non odium terrore moves, nec frena reſolvit
Gratia. diligimus pariter, pariterque timemus.
Ipſe metus te noſter amat, juſtiſſime legum
Arbiter, egregiæ cuſtos fidiſſime pacis,
Optime ductorum, fortunatiſſime patrum,
Plus jam plus domino cuncti debere fatemur,
Quod gener eſt, invicte, tuus. vincire corona:
Inſere te noſtris contemto jure choreis.
Sic puer Eucherius ſuperet virtute parentem:
Aurea ſic videat ſimiles Thermantia tedas:
Sic uterus creſcat Mariæ: ſic natus in oſtro
Parvus Honoriades genibus conſidat avitis.

331 *Metus-amat*: pene oxymorum eſt: ſolent enim per vices ſe expellere amor & metus: *quem metuunt odere* &c. Sed nempe *metus* hic eſt reverentia, quæ metuit, ne alterius amorem & judicium perdat. Talis metus amat, placere ſtudet &c.

332 *Legum arbiter*, non modo ſummus judex, qui arbitratur, utrum hæc lex ad illud factum accommodata ſit? ſed in primis, cui legislatoriam auctoritatem certe ex parte imperator tribuit.

335 Delicata ſententia, magis jam amabilis nobis & ſanctus adeo videtur Honorius ideo, quod tuus gener eſt.

337 Rogat Stilichonem ut deſcendens aliquantum de ſuo faſtigio inſerere ſe & immiſcere publicæ hilaritati, eamque hac ipſa communitate augere velit. *Contemto jure*, non habita ratione juris tui, quo hic nihil opus eſt, ut ille Menas Horatianus Epod 4, 16 *Othone contemto ſedet* in quatuordecim: quia lex Othonis theatralis ad ipſum applicari non poteſt.

338 *Eucherius* filius Stilichonis, ut *Thermantia* filia altera. Vid. de utrisque tabula generis Theodoſii. *Aurea* ſolemne Veneris epitheton, ſplendorem hic puellæ conciliat.

339 Vates fuit Claudianus, invitus licet. Exſtincta non multo poſt Maria, in Honorii torum conceſſit ſoror Thermantia.

340 *Natus in oſtro*, quem Græca felicitas πορφυρογέννητον vocat. Ceterum phantaſian jucundiſſimam habet ultimus verſus, populis uſitatam, puto, omnibus, ex ipſa nempe hauſtam natura.

XI CL.

Digitized by Google

XI

CL. CLAUDIANI

IN NUPTIAS

HONORII AUGUSTI

ET

MARIAE FESCENNINA*)

ALCAICUM

PRINCEPS coruſco ſidere pulcrior,
Parthis ſagittas tendere certior,
Eques Gelonis imperioſior,
Quæ digna mentis laus erit arduæ?
Quæ digna formæ laus erit igneæ?
Te Leda mallet quam dare Caſtorem.

Prae-

* Feſcennina *ex MSS. primum Pulm. poſt Heinſ.* epithalamium *al.* Epithalamium metro lyrico in nuptias Honorii Aug. & Mariæ *Baſ.*
1 clarior *MSS.* 2 mittere *MSS.* doctior *MS.*
4 menti *Barth. ex MS.*

* Vid. dicta ad Carmen 9 princ. Ceterum de Feſcenninorum appellatione, cum varient codices, forte dubitare liceat, utrum ea ſit ab ipſo Poëta. Petulantius, laſcivius, obſcenum adeo carmen, eſt Feſcenninum. Hoc volunt Grammatici. Et fere pœnitet, quod reliqui in Theſauro Stephaniano illud de media quadam & generaliori nominis ſignificatione ex Prudent. in Symm. 1, 261. Nam potuit ille ſtudioſe & invidiæ cauſa poſuiſſe nomen hoc de Liviæ cum Auguſto nuptiis, quas improbet, & irrideat. Pudet fere Auſonii Conſularis poëtæ & Chriſtiani, ſi illius epithalamio intexta feſcennina cum his conferamus, petulantibus & illis quidem a 14, 25 ſed nihil ad Auſonium.

3 *Imperioſus* eſt, qui imperium valide & cum effectu exercet, ut cum *ſui imperioſus* vocatur *Tiberius initio imperii*. Plinio 34, 8 & *ſibi imperioſus ſapiens* Hor. Serm. 2, 7. 83. Bonus eques, quales Geloni, imperioſus eſt equi.

6 *Caſtorem* equitum numen omnes norunt ex Martialis verſiculo, *Pollucem pugiles, Caſtora placet eques. Dare*, pro parere vel peperiſſe, habet reſpectum ad hoc, quod inſignes homines ſunt velut munera, quæ parentes terris impertiunt. Ceterum ſcholaſticus hic etiam nimium eſt Claudianus, & ſatis habet in immenſum auxiſſe omnia, parum curans τὸ πιθανὸν & τὸ πρέπον. Nec puto illum defendi poſſe illo Virgiliano, Ecl. 4, 58 *Pan etiam Arcadia mecum*

cum

Digitized by Google

Præfert Achilli te proprio Thetis.
Victum fatetur Delos Apollinem.
Credit minorem Lydia Liberum.
Tu cum per altas impiger ilices
Præda citatum cornipedem reges,
Ludentque ventis inſtabiles comæ;
Telis jacebunt ſponte tuis feræ,
Gaudenſque ſacris vulneribus leo
Admittet haſtam morte ſuperbior.
Venus reverſum ſpernat Adonidem,
Damnet reductum Cynthia Virbium.
Cum poſt labores ſub platani voles
Virentis umbra, vel gelido ſpecu
Torrentiorem fallere Sirium,
Et membra ſomno feſſa reſolveris:
O quantus uret tum Dryadas calor?

Quot

11 prædo *Heinſ. poſter. ex uno alteroque MS.* regas & ludant *idem in utraque.* Præda, reges, ludent *etiam Vic. Vien. Baſ. cum rell.* 16 ſpernit -- damnat *al.* 18 jaces, cubes, vices *al.* voles *etiam Cuj.*

cum ſi judice certet, Pan etiam Arcadia dicat ſe judice victum. Ille enim eſt enthuſiaſmus poëtæ, argumento carminis, laudibus Auguſti, vincere ſe ſperantis agreſtem Pana.

9 *Lydia*, quæ Bacchi majeſtatem vidit in ſuo Mida &c.

11 *Præda*, beſtia quam venator perſequitur: habet enim hoc nomen quaſi domicilium in venatu. Equus *citatur*, incitatur, præda, v. g. ceruo, quem ante ſe agit, videt, olfacit.

12 Poſſis Hypallagen putare, pro *venti ludent comis.* Sed rectum eſt etiam *comæ ludunt*, ſaliunt, laſciviunt, quia ſunt *inſtabiles* a *ventis.*

14 *Sacra vulnera* a ſacra vel divina (ſic enim DIs illis placebat) manu inflictis. Nota eſt ſæculi Theodoſiani etiam in legibus intemperantia, & ſtolida magniloquentia.

15 *Admittet haſtam*, ut gladiatores *recipere ferrum* jubentur.

17 *Virbii* fabula eſt Aen. 7, 761 ſq. Breviter, laceratum ab equis, & in lucem revocatum herbis Hippolytum, nomine Virbii clam in ſilvis ſecum Diana habuit.

22 *Dryadas* arboribus, nominatim quercubus (*δρυσὶν*) aſſignari, *Naidas* fontibus, tanquam genios, & tutelaria quædam numina, ſed in Venerem non minus quam Satyros & Faunos prona, lectores poëtarum non poteſt fugere. Ille *anceps gradus* pulchre exprimit fluctuantem inter amoris cupiditatem, & muliebrem modeſtiam animum.

Digitized by Google

Quot æſtuantes ancipiti gradu
Furtiva carpent oſcula Naides?
Quis vero acerbis horridior Scythis?
Quis belluarum corde furentior?
Quis, cum micantem te prope viderit,
Non optet vltro ſervitium pati?
Quis non catenas arripiat libens,
Colloque poſcat vincula libero?
Tu ſi nivalis per juga Caucaſi
Sævas petiſſes pulcer Amazonas,
Peltata pugnas deſereret cohors,
Sexu recepto: patris & immemor
Inter frementes Hippolyte tubas
Strictam ſecurim languida poneret,
Et ſeminudo pectore cingulum
Forti negatum ſolveret Herculi,
Bellumque ſolus conficeret decor.
Beata, quæ te mox faciet virum,
Primiſque ſeſe junget amoribus.

38 traderet *Baſ. marg.* 40 nox *MSS. male.*

27 *Micantem* ad motum vegetum, nominatim ad vividum oculorum jubar, & univerſim ad illam velut lucem virtutis ex habitu omni & actione fulgentem refero.

34 *Sexu recepto:* reminiſcerentur ſui ſexus, quem videntur ejurare alias, cogitarent ſe feminas eſſe, natura ſua ſubiiciendas viris. *Hippolyte* Martis filia, Amazonum regina, cui balteum detraxit Hercules. Vid. Hygi. f. 30.

XII CL.

Digitized by Google

XII

Age cuncta nuptiali
Redimita vere tellus
Celebra toros heriles.
Omne nemus cum fluviis
Omne canat profundum.
Ligures favete campi,
Veneti favete montes,
Subitiſque ſe roſetis
Veſtiat Alpinus apex,
Et rubeant pruinæ.
Atheſis ſtrepat choreis,
Calamiſque flexuoſus
Leve Mincius ſuſurret,
Et Padus electriferis
Admoduletur alnis.
Epuliſque jam repleto
Reſonet Quirite Tibris,
Dominique læta votis
Aurea ſeptemgeminas
Roma coronet arces.

Procul

13 lene *Vien. Baſ. ſed* leve *jam Vic.* 17 Quirine *Baſ. ſed* Quirite *jam Vic. & Vien.*

1 *Nuptiale ver*, ut *Anni genitalis hora* Plin. 9, 35. Ver floribus ſuis coronat terrram uti ſponſam mox parituram fructus &c.

3 *Heriles toros*, ſplendide: dominus, herus terrarum orbis eſt Honorius, hujus honori ſe exornat terra.

4 Obſervent, qui talia primum legunt, eſſe has ſtrophas quinorum verſuum, Anacreonticorum trium, quarti qui binis choriambis conſtet, quinti qui choriambo cum Bacchio. Ultimi duo in unum junguntur in Vicentina.

10 *Rubeant pruinæ*, quibus adhuc albent campi, roſis & floribus aliis.

14 *Electriferas alnos* Padi vocat non jam ex hiſtoria naturali, de qua ſatis jam tum conſtabat, ſed ex fabula Phaëthontis & ſororum Heliadum. *Alnos* vocat, quas alii *Populos*, vicina arborum genera, utraque forte ea tempeſtate ad Padi ripas frequentia.

19 Septem colles, quibus inædificata eſt Roma, ſunt quaſi totidem

tidem

Digitized by Google

Procul audiant Iberi;
Fluit unde ſemen aulæ:
Ubi plena laurearum,
Imperio feta domus,
Vix numerat triumphos.
Habet hinc patrem maritus,
Habet hinc puella matrem,
Geminaque parte ductum
Cæſareum flumineo
Stemma recurrit ortu.
Decorent vireta Bætin,
Tagus intumeſcat auro,
Generiſque procreator
Sub vitreis Oceanus
Luxurietur antris.
Oriensque regna fratrum,
Simul Occidensque plaudat.

Placidæ

22 fuit *al.* 24 freta *Baſ.* 29 flammeo *pri. editt.* flamineo *Baſ.* & *al.* fœmineo *al.* 35 undis *al.* antris *Vien. marg.* & *Baſ. marg.*

tidem illius capita, quæ coronat publica hilaritas.

21 *Iberi* ſunt Hiſpani, unde ortus Theodoſius Comes, avus Honorii & Serenæ. V. 8, 20. *Domus imperio feta* quæ plures peperit, a Trajano inde, Imperatores & triumphales.

30 *Stemma* illud *Cæſareum*, lineas illas, ut vocamus vulgo, imaginatur poëta inſtar fluminis inſulam facientis. Caput eſt Theodoſius Comes: hinc finditur flumen in duo velut brachia, aut rivos adeo, in Theodoſium Imp. & Honorium Serenæ patrem: hi duo rivi denuo confluunt, dum Honorius Imp. ducit Serenæ filiam. Quod *ortu flumineo* recurrere h. e. denuo concurrere dicit *ſtemma Cæſareum*, videtur imaginem illi obverſatam fluvii ex duobus minoribus confluentibus orti, ut in vicinia noſtra Viſurgis coëuntibus hinc Werra hinc Fulda oritur.

33 *Generis procreator Oceanus* illuſtratur collatis 7, 176 & 8, 22.

34 *Vitreus*, in quantum Oceani epitheton eſt non modo ad pelluciditatem, ſed ad colorem etiam viridem refertur.

36 *Oriens* & *Occidens* ſunt *regna* duorum fratrum, cum Orientem Arcadio, Honorio Occidentem pater attribuiſſet.

Placidæ jocentur urbes,
Quæque novo, quæque nitent
Deficiente Phœbo.
Aquiloniæ procellæ,
Rabidi tacete Cori.
Taceat ſonorus Auſter.
Solus ovantem Zephyrus
Perdominetur annum.

38 Iocentur, ferantur *al.* lætentur *vulg.* *plane metro repugnet.* 42 rapidi *al.*

45 Pene eſt ut malim dividi præpoſitionem, ut non ſit compoſitum *perdominetur*, ſed transpoſitione poëtica, dominetur per annum.

XIII

Solitas galea fulgere comas
Stilicho molli necte corona.
Ceſſent litui, ſævumque procul
Martem felix teda releget.
Tractus ab aula rurſus in aulam
Redeat ſanguis patris officiis.
Junge potenti pignora dextra.
Gener Auguſti pridem fueras,
Nunc rurſus eris ſocer Auguſti.
Quæ jam rabies livoris erit?
Vel quis dabitur color invidiae?
Stilicho ſocer eſt, pater eſt Stilicho.

7 fœdera *Cuj.*

1 *Comæ fulgent galea*, i. fulgenti galea tectæ ſunt: *molli corona* e floribus mollibus texta.

6 *Patris officiis* Stilichonis opera, filiam ſuam Honorio deſponſantis, cujus rei ſymbolum eſt, quod ipſe pater filiæ manum jungit manui generi.

12 Vel ſimpliciter Stilicho ſocer eſt Honorii, Mariæ pater: vel, non mirum eſt Stilichonem eſſe ſocerum Honorii, jam pater erat Honorio ob tutelam.

XIV

Attollens thalamis Idalium jubar,
Dilectus Veneri naſcitur Heſperus.
Jam nuptæ trepidat ſollicitus pudor.
Jam produnt lacrimas flammea ſimplices.
Ne ceſſa, juvenis, cominus aggredi,
Impacata licet ſæviat unguibus.
Non quisquam fruitur veris odoribus,
Hyblæos latebris nec ſpoliat favos,
Si fronti caveat, ſi timeat rubos.
Armat ſpina roſas, mella tegunt apes.
Creſcunt difficili gaudia jurgio,
Accenditque magis, quæ refugit, Venus.
Quod flenti tuleris, plus ſapit, oſculum.
Dices ô quoties, Hoc mihi dulcius,
Quam flavos decies vincere Sarmatas!
Adſpirate novam pectoribus fidem,

Manſu-

1 Poëtica quadam licentia *Idalium* eſt, quidquid Veneri vel ſacrum vel carum eſt: neque enim ullus hic Geographiæ reſpectus locum habet. Sic *Olympium* vocant, quod Jovi carum vel ſimile volunt oſtendere.

3 Non videntur ſimpliciter puellæ omnes metum illum ſimulare: ſed cum fidelis matrum cura nihil magis ſtudeat, quam cuſtodire modeſtiam filiarum, ſolent illas metu quodam virorum in univerſum implere, vnde relinquatur nuptis etiam *alterius* minimum *viri metuens certo federe caſtitas.* Hinc adſuefactione quadam et velut mechanica ratione, oritur ille *ſolicitus pudor* &c.

4 *Flammea* illa h. e. flammei coloris vela ſubtilia cum ſint, non poſſunt continere largiores aliquantum *lacrimas*, quas pulchre vocat *ſimplices*, inſcientiæ cujusdam & innocentiæ vel veræ vel fictæ indices.

7 Obſervare licet in duabus ſimilitudinibus *roſæ* & *mellis* illum oratorum & poëtarum morem, qui in redditionibus, et relationibus, non ſolent eundem tenere ordinem, qui eſt in protaſi.

11 Notum eſt illud Petro. c. 15 *Nolo quod cupio ſtatim tenere, Nec victoria mI placet parata.* Aliter Horat. Serm. 1, 2. 105.

16 *Adſpirate* antiquum ſymbolum amoris & transfuſarum velut mutuo animarum. Hinc dicti videntur illi Græcorum *Εἰσπνῆλαι*, amore ſancto inter ſe devincti.

Digitized by Google

Manſuramque facem tradite ſenſibus:
Tam junctis manibus nectite vincula,
Quam frondens edera ſtringitur æſculus,
Quam lento premitur palmite populus.
Et murmur querula blandius alite
Linguis aſſidui reddite mutuis.
Et labris animam conciliantibus,
Alternum rapiat ſomnus anhelitum.
Amplexu caleat purpura regio,
Et veſtes Tyrio ſanguine fulgidas
Alter virgineus nobilitet cruor.
Tum victor madido proſilias toro
Nocturni referens vulnera prælii.
Ducant pervigiles carmina tibiæ,
Permiſſisque jocis turba licentior
Exſultet tetricis libera legibus.
Paſſim cum ducibus ludite milites.
Paſſim cum pueris ludite virgines.
Hæc vox ætheriis intonet axibus,
Hæc vox per populos, per mare tranſeat;
Formoſus Mariam ducit Honorius.

22 aſſiduis -- mutui *al.* aſſidue *it.* aſſiduo -- mutuis *al.* nunciis *al.* 23 animum *al.* 25 careat *Vic. Baſ. male.* caleat *jam Vien.* 35 inſonet *MS.* auribus *MSS.*

20 Hic verſus probat, non *opulum* modo, ſed *populum* etiam arborem maritandis vitibus aptam, de quo aliquid adnotare me memini ad Colum. 5, 6. 4.

25 Merito ex hoc & ſimilibus poëtae noſtri locis concludit Cangius Famil. Byz. p. 72, non obiiſſe Mariam virginem, & nuptias collocat in A. 394, Honorii decimum quartum.

XV
CL. CLAUDIANI
DE
BELLO GILDONICO*
LIBER

Redditus imperiis Auſter, ſubjectaque rurſum
Alterius convexa poli. rectore ſub uno
Conſpirat geminus frenis communibus orbis.
Junximus Europen Libyæ. concordia fratrum
Plena redit. patriis quod ſolum defuit armis,
Tertius occubuit nati virtute tyrannus.
Horret adhuc animus, manifeſtaque gaudia differt,
Dum ſtupet, & tanto cunctatur credere voto.

Nec

*) De bello Gildonis *MS.* 2 alterni *ex MS. Heinſ. qui interpretatur* vtriusque. 3 conſpirant gemini -- orbes *al.* 5 arvis *al.*

*) Huic carmini præfigebatur vulgo illud, quod Heinſiana exemplaria ſecutus poſui pro præfatione libri II in Rufinum ſ. n. 4, ubi videri poteſt adnotatio. Ceterum neque hic ponere opus eſt, quidquid de Gildone & bello hoc aliunde ſcitur. Diligenter, ut ſolebat, collegit omnia contulitque & hiſtoricorum & legum & poëtæ noſtri loca Jac. Gothofredus in Chronol. Cod. Theod. ad A. 396 & duo ſequentes, in quos bellum incidit. Nos ea adferre ſatis habemus, quæ ad intelligentiam poëtæ neceſſaria ſunt.

1 *Auſtrum* hic poni pro Africa, dubium non eſt, cum Gildo Comes, & magiſter utriusque militiæ per Africam, hic tyrannidem arripuerit (Arcadii nomine uſus cui vindicare videri vellet Africam, quod colligas e Zoſimo 5, 11. Cf. hic 259) hic victus ſit. Hic eſt *alter polus*, cælum aliud, hic alter *orbis*, & *axis*, cui *geminus* Europe. Occidentem, qui *ſub* Honorio *rectore uno* erat, dividit in Europen & Libyam. Sic infra 458 *Axem* (polum arcticum) & *Notum* ponit.

4 *Concordiam fratrum* interruperat erepta Honorio Africa, ſub umbra certe Arcadii, vel Eutropii potius, qui Stilichonem ſtudebat evertere. Vid. ad 236.

6 *Tertius* eſt Gildo poſt Maximum & Eugenium a patre Theodoſio victos.

8 *Cunctatur credere*, ut apud Hor. Ser. 2, 5. 100 *Et certum vigilans, Quartæ eſto partis Ulyſſes Audieris. heres.* Sic Apulejus Met. 3 p. 57, 20 Pric. *Exſternatus atque attonitus -- defrictis diu pupulis an vigilaret? ſcire quærebat.* Sed omnium maxime huc pertinet ſanctus poëta noſter

Digitized by Google

Nec dum Cinyphias exercitus attigit oras,
Jam domitus Gildon. nullis victoria nodis
Hæſit, non terræ ſpatio, non objice ponti.
Congreſſum, profugum, captum vox nunciat una,
Rumoremque ſui prævenit laurea belli.
Quo, precor, hæc effecta Deo? robuſta vetuſque
Tempore tam parvo potuit dementia vinci?
Qem veniens indixit hiems, ver perculit, hoſtem.
Exitii jam Roma timens, & feſſa negatis
Frugibus, ad rapidi limen tendebat Olympi,
Non ſolito viſu, nec qualis jura Britannis
Dividit, aut trepidos ſubmittit faſcibus Indos.
Vox tenuis, tardique gradus, oculique jacentes
Interius. fugere genæ, jejuna lacertos
Exedit macies. Humeris vix ſuſtinet ægris
Squalentem clipeum: laxata caſſide prodit

16 induxit *al. Sed* indixit *ex MSS. & alio uſu poëtæ Heinſ.* proterit *MS.* perdidit *al.* 17 exitium *al.* 19 vultu *al.* rura *Baſ. marg.*
21 latentes Interius, ſedere *Vic. & MSS. pulchre.*
24 cuſpide *Cuj. ad Baſ.*

ſter Pſal. 126, 1 ſecundum Ebræos, *fuimus inſtar ſomniantium.* Nam quid ſibi velint Alexandrini & Vulgatus, cum חולמי' reddunt *παρακεκλημένοι* & *conſolati*, non facile apparet: niſi, quod legiſſe videntur מנחמי'.

9 *Cinyphias* Africanas, ſpeciatim Syrticas oras ſignat, ubi *Cinyphus* fluvius. Nobilitarunt regionem *hirci Cinyphii* Virg. Ge. 3, 312 quorum pilis utebantur in uſum ciliciorum.

12 *Congreſſum, profugum, captum* gradatio non minus elegans quam Cæſaris illa gloriatio, *Veni, vidi, vici.* Ad quam nos aliquando alluſimus in ignavum militem, *Namque venit, videt, atque fugit pro viribus hoſtem.*

17 *Feſſa negatis frugibus* Roma, quas interciperet Gildo, ne ex horreo illo Italiæ Africa exportarentur. Scribit ea de re Sidonius 4, 4 ad Stilichonem: *In metu ſumus, ne obſit commeatibus annonariis medii temporis mora, & perturbatio plebis oriatur.* quo nomine ſeditionem intelligi non dubito.

18 *Rapidum* vocat *Olympum* ob converſionis celeritatem.

19 *Britannos & Indos* nominat, ut maxime feros, & tarde ad reverentiam Romani nominis perductos.

21 *Jacentes oculi*, non modo languidi & demiſſi, ſed profundius merſi, quod efficit fames, conſumtis illis velut puluillis pinguibus, quibus ſuſtinentur & aliquantum exprimuntur oculi. Sed jam indicavi mihi placere magis *latentes* oculos: certe illud *Interius* ad *oculos* non ad *genas* refero.

24 *Squalet* clipeus a neglectu et incultu: huc pertinet etiam *pleno rubiginis haſta.*

Digitized by Google

Canitiem, plenamque trahit rubiginis haſtam.
Attigit ut tandem cœlum, genibuſque Tonantis
Procubuit, tales orditur mœſta querelas:
„Si mea manſuris meruerunt mœnia naſci,
Jupiter, auguriis; ſi ſtant immota Sibyllæ
Carmina; Tarpejas ſi necdum reſpuis arces:
Advenio ſupplex, non ut proculcet Araxem
Conſul ovans, noſtræve premant pharetrata ſecures
Suſa, nec ut rubris aquilas figamus arenis.
Hæc nobis, hæc ante dabas. nunc pabula tantum
Roma precor. miſerere tuæ, pater optime, gentis.
Extremam deſende famem. ſatiavimus iram,
Si qua fuit. lugenda Getis, & flenda Suëvis
Hauſimus. ipſa meos exhorret Parthia caſus.
Quid referam morbive luem cumuloſve repletos
Stragibus, & crebras corrupto ſidere mortes?

Aut

25 canities *al.* 30 deſpicis *al.* 31 Oaxen *al.* *ſed ille Cretæ eſt.* 38 horreret, horrebat, horreſcit, horret jam *al.* 39 tumulos *al.* *ſed* cumulos *probat Heinſ. Cf.* 1, 110.

25 *Canitiem* ponit ut *ſenium*, *ſeneſcere*, *conſeneſcere*, quod de triſtitiæ effectibus ſolet ab optimis quibusque poni. Ab hoc ſenio eſt etiam quod *trahit* haſtam, non *vibrat*, aut *criſpat*, ne *fert* quidem aut *gerit*. Ad eundem languorem ſignandum pertinet illud *Attigit ut tandem*, poſt longiuſculam reptandi moram, *cœlum*.

28 *Meruerunt* hic non poſſe ſignificare, fecerunt aliquid, cujus merces, præmium certe, eſſet æternitas, res ipſa oſtendit. *Meruerunt*, fato quodam propitio conſecuti ſunt.

29 *Sibyllæ carmina*, libri Sibyllini, quibus fata rei publicæ contineri, perſuadebant populo, quos cuſtodiebant, adibantque, ſi opus eſſet, aucto cum reip. incrementis numero, Duumviri, Decemviri, Quindecimviri ſacrorum.

30 *Tarpejæ arces*, rupes, in quibus Capitolium, & templum Jovis.

31 *Araxen*, ubi ſunt Scythæ, Bactriani: *pharetrata Suſa* Parthorum urbs capitalis, qui arcubus ex equis utuntur: *rubræ arenæ* maris Erythræi, ſ. Oceani, Parthorum & Indorum litora alluentis.

37 *Getæ*, *Suevi*, *Parthi* nationes inimicæ plerumque, certe parum pacatæ, propter communem tamen humanitatem miſerias noſtras lugere videntur. Sic noſtri in deſcribendo magno dolore dicunt, ſe neque hoſtibus optare tantum moleſtiæ. Cf. 8, 653. 18, 394.

40 *Sidus* pro cœli ſ. aëris, *τοῦ περιέχοντος* temperie vel intemperie poni, non a poëtis modo, ſed aliis quoque, hic meminerimus.

Aut fluvium, per tecta vagum, ſummiſque minantem
Collibus? ingentes vexi ſubmerſa carinas,
Remorumque ſonos, & Pyrrhæ ſæcula ſenſi.
Hei mihi, quo Latiæ vires, Vrbiſque poteſtas
Recidit? in qualem paullatim fluximus umbram?
Armato quondam populo patriiſque vigebam
Conſiliis. domui terras, urbeſque revinxi
Legibus. ad ſolem victrix utrumque cucurri.
Poſtquam jura ferox in ſe communia Cæſar
Tranſtulit, & lapſi mores, deſuetaque priſcis
Artibus in gremium pacis ſervile receſſi,
Tot mihi pro meritis Libyam Nilumque dedere,

41 an *MS.* 45 decidit *al. & æquum fere jus habet utrumque verbum.* 46 armatis quondam populis patrumque *al. etiam Vic.* 47 hominesque, omnesque *al.* 50 elapſi *al.*

41 *Per tecta* intelligo non quæ anguſte ita dicuntur & proprie, ubi ſunt cantherii & tegulæ: ſed participiali, nec in ſolita & ipſa ratione, ea quæ *tecta* ſunt ab cœli injuriis. Satis eſt moleſtiæ, ſi imas partes perfluat, impleatque Tiberis. Si omnino tecta, ubi ſunt tegulæ, poëta intellexit, debuit, ſi modeſtus eſſe voluit, intelligere tecta in locis humilibus inter colles conſtituta.

43 *Pyrrhæ ſæcula* uxoris Deucalionis. Reſpexit tota hac deſcriptione Hor. Car. 1, 2, quod hæc præſertim appellatio oſtendit. Sed multo moderatius ille, *Terruit gentes grave ne rediret ſæculum Pyrrhæ.* Aliud eſt metuere *ſæculum Pyrrhæ*, aliud *ſentire.*

45 Phantaſia pulcherrima in verbo *fluximus*, juncto cum *paullatim*, & cum *umbra.*

46 *Populus* Romanus quondam *armatus* erat totus, vigorem ſuum debebat *conſiliis patriis* h. e. Patrum ſ. ſenatus. Negat Bentlejus ad Hor. Car. 3, 6. 20 hoc poſſe ſignificari his verbis, & leviſſima mutatione, cui favent libri plures, ita legit, *Armatis quondam populi patrumque vigebam Conciliis.* Ego *patria conſilia* poſſe bono exemplo dici ſenatoria, non auſim confirmare nec refellere; ſed nec damnarim antiquam lectionem, *patrumque vigebam conſiliis. Armata concilia* pulchre reſpondent centuriatis comitiis.

49 Neſcio quam ſapienter, animoſe quidem poëta liberam remp. laudat, accuſat Cæſarem tyrannidis, et ab Imperio unius cladem morum derivat.

51 *Servile* jungo cum *gremio.* Eſt quidem *gremium*, molle ut matris; eſt *pacis gremium*; attamen *ſervile.* Non eſt opus vel *ſervile* adverbialiter ſumere cum Heinſio (ut *ſervile gemens* infra 365) vel *ſervire* cum Barthio ſubſtituere.

52 Pro meritis his Romæ, quod ea conceſſit in *ſervile gremium* (cf. 20, 96) Auguſti, qui *nomine Principis cuncta diſcordiis feſſa ſub imperium recepit* (Tac. An. 1, 1) & illius ſucceſſorum, hi *dederunt* illi *Libyam & Nilum*, h. e. claſſes illas frumentarias in mari infero conſtituerunt, quæ frumenta Africæ

Ut dominam plebem, bellatoremque ſenatum
Claſſibus æſtivis alerent, geminoque viciſſim
Litore diverſi complerent horrea venti.
Stabat certa ſalus. Memphis ſi forte negaſſet,
Penſabam Pharium Gætulis meſſibus annum.
Frugiferas certare rates, lateque videbam
Punica Niliacis concurrere carbaſa velis:
Cum ſubiit par Roma mihi, diviſaque ſumſit
Aequales Aurora togas: Aegyptia rura
In partem ceſſere novam. ſpes unica nobis
Reſtabat Libye, quæ vix ægreque fovebat
Solo ducta Noto, numquam ſecura futuri,
Semper inops ventique fidem poſcebat, & anni.
Hanc quoque nunc Gildon rapuit ſub fine cadentis
Autumni. pavido metimur cærula voto,
Puppis ſi qua venit, ſi quid fortaſſe potenti
Vel pudor extorſit domino, vel prædo reliquit.
Paſcimur arbitrio Mauri, nec debita reddi,

Sed

57 parilem *al.* 60 ſubito *editt. ante Scal.* diverſaque *al.* 69 præda *al.*

& Aegypti in Italiam, portum præcipue Puteolanum, adveherent. Has claſſes *diverſi venti* dum verſus meridiem in Aegyptum & Africam impellunt, vel inde referunt in Italiam, *complent* horrea, quibus Roma alitur. Lamprid. Commodo c. 17 *Claſſem Africanam inſtituit, quæ ſubſidio eſſet, ſi forte Alexandrina frumenta ceſſaſſent.* Sed de tota frumentatione & re annonaria Romana vid. Lipſ. Elect. 1, 8.

57 *Pharius annus*, annona ex Aegypto advecta, *Gætulæ meſſes* ex Africa.

60 *Subiit*, ſuccrevit altera nova & *par* antiquæ Roma, Conſtantinopolis: *Aurora* h. e. Oriens, Orientalis Imperii caput *ſumſit* veſtem Romanam, *togas*, claſſis frumentaria ex Aegypto juſſa ire Conſtantinopolin, Romanis relicta Africana, quæ *ſpes* ab hac claſſe pendens unice, *ſolo noto* vento ducta (cum Aegyptiam claſſem etiam juvaret Eurus) nunquam ſatis ſecura &c. Opus eſt convenire *fidem anni* h. e. fertilitatem (Hor. Car. 3, 16. 30 *ſegetis certa fides meae*) & *fidem venti*.

66 *Metimur* oculis, & computatione ſpatii ac temporis, æſtimationeque venti, conjecturam facimus, quando venire poſſint naves frumentariæ.

68 Idem Gildo, quatenus *potens* eſt *dominus* Africæ, generoſo pudore aliquantulum annonæ ſibi velut *extorquet*, indulget Romanis; quatenus *prædo* eſt, non comprehendere poteſt omnia, quædam relinquit.

Sed ſua concedi jactat, gaudetque diurnos,
Ut famulæ, præbere cibos, vitamque famemque
Librat barbarico faſtu, vulgique ſuperbit
Fletibus, & tantæ ſuſpendit fata ruinæ.
Romuleas vendit ſegetes, & poſſidet arva
Vulneribus quæſita meis. ideone tot annos
Flebile cum tumida bellum Carthagine geſſi?
Iccirco voluit contemta luce reverti
Regulus? hoc damnis, genitor, Cannenſibus emi?
Incaſſum toties lituis navalibus arſit
Hiſpanum Siculumque fretum? vaſtataque tellus,
Totque duces cæſi, ruptaque emiſſus ab Alpe
Pœnus, & attonitæ jam proximus Hannibal urbi?
Scilicet, ut domitis frueretur Barbarus Afris,
Muro ſuſtinui Martem, noctesque cruentas
Collina pro turre tuli? Gildonis ad uſum
Carthago ter victa ruit? hoc mille gementis
Italiæ clades, impenſaque ſæcula bello,
Hoc Fabius fortiſque mihi Marcellus agebant,

L 5 *Ut*

79 egi *al. conf.* 24, 188. 82 immiſſus *al. Cf.* 26, 641. 85 Mauro *MSS. ſed* muro *bene tuetur Heinſ.* 87 hæc *al.* 88 bellis *al.* 89 ſimul *al. ſed* mihi *elegans, probatumque Heinſ.*

74 *Librat*, ſuſpendit fatalem ruinam et cladem Romæ ut in libra, cujus ipſe deinde examen impellit quo placet.

75 *Romuleæ ſegetes* ſunt in ipſis Africæ agris, quos devictos ſibi tributarios & vectigales fecerant nepotes Romuli.

78 *Contemta luce.* Poterat tum ſcire Claudianus e Diodoro Siculo, (vid. p. 566 Weſſel.) de Regulo, quae tradiderant Romani ſi non ficta, incertiſſima certe eſſe: ſed ſeruit ſcenæ ut Horat. 2, 5. 49 *Atqui ſciebat, quæ ſibi barbarus Tortor pararet.*

80 *Arſit fretum* audax certe metaphora: ſed in qua non flamma ſpectatur, ſed ille motus inteſtinus & turbidus, qui exiſtit in concurſu claſſium poſt ſigna lituis data concurrentium & miſcentium omnia. Quid quod *candens aqua* placuit Columellæ 6, 5. 2 & 12, 53. 4. quidni *fretum* poëtæ *ardeat*? Hoc ergo Roma dicit, fruſtra ſunt, bella, clades, victoriæ, ſi mihi fame pereundum eſt, ſi Gildo poteſt mihi intercipere alimenta.

86 *Collina turris*, de porta Collina, ut Juven. 6, 291.

88 *Ter victa Carthago* reſpicit ad tria bella Punica.

Ut Gildo cumularet opes? haurire venena
Compulimus dirum Syphacem, fractumque Metello
Traximus immanem Marii ſub vincla Jugurtham,
Et Numidæ Gildonis erunt? proh funera tanta,
Proh labor! in Bocchi regnum ſudavit uterque
Scipio. Romano viciſtis ſanguine Mauri.
Ille diu miles populus, qui præfuit orbi,
Qui trabeas, & ſceptra dabat, quem ſemper in armis
Horribilem gentes, placidum ſenſere ſubactæ.
Nunc inhonorus, egens, perfert miſerabile pacis
Supplicium, nulloque palam circumdatus hoſte,
Obſeſſi diſcrimen habet. Per ſingula letum
Impendet momenta mihi, dubitandaque pauci
Præſcribunt alimenta dies. heu proſpera fata,
Quid mihi ſeptenos montes, turbamque dediſti

Quæ

93 ut -- eant *conj. Heinſ.* 94 pro dolor *al. ſed* labor *ex MSS. & ratione Heinſ.* 101 adit *conj. Heinſ.* 103 fati *conj. Heinſ. & laudat exempla.* 104 dediſti, *Jupiter:* dediſtis, *fata*, *al.*

91 *Syphacem* & Pedia lex reſpuit, & fides hiſtoriæ. Doctior fuit Claudianus, quam ut ignoraret *victi monimenta Syphacis* Propert. 3, 9. 61. Non ignoravit, quid de morte Syphacis Polybius tradiderit, & diſſentiens ab illo Liv. 30 extr. Neque rara ſunt in poëta noſtro mutando, interpolando audaciæ veterum deſcriptorum ſpecimina. Itaque placet Barthii conjectura, probata etiam Brouckhuſio ad Prop. l. c. *dirum Annibalem*, quo & verſui conſulitur & hiſtoriæ. Qui *Syphacem* hic inculcavit, ille forte ſomniabat aliquid de Sophoniſba Syphacis uxore, cui, cum ſervare eam non poſſet, veneni poculum miſit novus maritus Maſiniſſa ap. Liv. 30, 15.

92 Pulchra brevitate totum Salluſtii Jugurtham comprehendit. Numidæ, ad quos domandos Metello & Mario opus fuit, a Gildone, barbaro homine, nobis eripientur?

94 Devictis, utriusque Scipionis opera, Pœnis, caput erexit Bocchus; Romano ſanguine in bellis cum Jugurtha fuſo, Mauri vicerunt. Hoc ferendum erat: fideles enim amicos ſibi hic paravit reſp. Sed quæ nunc fiunt, indigna ſunt.

98 Secundum illud Virgilianum Aen. 6, 854 *Parcere ſubjectis, & debellare ſuperbos:* & mox in mente fuiſſe Poëtæ debet Juven. 6, 292 *Nunc longæ patimur pacis mala.* Nam *miſerabile pacis ſupplicium* videtur ſignificare, intermiſſas per pacis tempus exercitationes bellicas.

102 *Dubitanda alimenta* tanquam terminum quendam præfiniunt et *præſcribunt pauci dies*, dubium eſt, utrum poſt paucos dies alimenta neceſſaria ſuperfutura ſint.

Quæ parvo non poſſet ali? felicior eſſem
Anguſtis opibus. mallem tolerare Sabinos,
Et Veios. brevior duxi ſecurius ævum.
Ipſa nocet moles. utinam remeare liceret
Ad veteres fines, & mœnia pauperis Anci.
Sufficerent Etruſca mihi, Campanaque culta,
Et Quincti, Curiique ſeges, patriæque petenti
Ruſticus inferret proprias Dictator ariſtas.
Nunc quid agam? Libyam Gildo tenet, altera Nilum.
Aſt ego, quæ terras humeris, Pontumque ſubegi,
De-

114 numeris, armis, juvenis *conjecturæ Criticor.*

106 *Sabinos* & *Veios* tanquam vicinos, liberos, interdum hoſtes: *brevior*, minor, frequenti hoc ævo figura.

109 Comparat Barthius Hor. Car. 4, 7. 15 ubi *Ancum divitem* dici ait. Non repugnaret illud Claudiano, cum Ancus illis temporibus *dives*, comparatione autem Imperatorum poſt Cæſarem pauper vocari potuerit. Sed in melioribus libris Horatii eſt *dives Tullus & Ancus.*

111 *Quinctius* ille & *Curius* dictatores ab aratro. Illud *petenti patriæ* non ſatis expeditum eſt. Pauper uterque non potuit frumentis ſuis ſublevare patriam: non videtur igitur hoc ſibi velle poëta, Romam malle famem ſuam levari de latifundiis veterum dictatorum ſuorum, quæ illi nulla haberent: ſed *petenti* intelligam *ipſos*; patriæ ipſos imploranti, & dictaturam illis offerenti, inferebant ipſi ſegetes ſuas: quo tempore patria ipſos petebat, eo illi occupati erant in meſſibus colligendis & invehendis in urbem frugibus. Hanc imaginem mavult poëta, quam illam de aratro, quia hic de annonæ caritate ejusque remediis præſentibus, ſermo eſt. Hoc igitur ſæculum redire optat Roma. Plin. 18, 3 *Manii* Curii *poſt triumphum, immenſumque terrarum adjectum imperio nota concio eſt, pernicioſum intelligi civem, cui ſeptem jugera non eſſent ſatis. —— Aranti quatuor ſua jugera ——* Quinctio *Cincinnato viator attulit dictaturam* etc.

113 *Altera* Roma, Conſtantinopolis, *Nilum*, Aegyptum tenet, & frumenta inde accipit.

114 *Humeris* Roma quomodo ſubigere terras potuerit, cum non ſtatim appareat, proximum huic erat *numeris*, quomodo novimus vocari interdum milites, quatenus in numeros relati ſunt; *juvenis* maxime facit ad ſenſum, & opponitur *ſenectæ*: ſed quomodo in *humeris* mutatum ſit, non reperias. Nihil eſt ergo melius quam ſervare lectionem omnium librorum, & ad eam illuſtrandam adhibere cum Barthio inſcriptionem ſtatuarum Seſoſtris apud Herodotum 2, 106 ἐγὼ τήνδε τὴν χώρην ὤμοισι τοῖσι ἐμοῖσι ἐκτησάμην. Latos humeros fortitudinis notationem habere, humerorum in armatura frequentem eſſe apud patrem poëtarum mentionem, conſtat. Quin juncturam lacerti cum humero eſſe cardinem omnium pene motuum in pugna, quis non videt. Hinc *fortes humeros* vocat Virg. Aen. 9, 364.

Digitized by Google

Deſeror. emeritæ jam præmia nulla ſenectæ.
DI, quibus iratis crevi, ſuccurrite tandem,
Exorate patrem: tuque ô, ſi ſponte per altum
Vecta Palatinis mutaſti collibus Idam,
Prælatoque lavas Phrygios Almone leones,
Maternis natum precibus jam flecte Cybelle.
Sin prohibent Parcæ, falſisque eluſa vetuſtas
Auſpiciis, aiio ſaltem proſternite caſu,
Et pœnæ mutate genus. Porſenna reducat
Tarquinios, renovet ferales Allia pugnas.
Me potius ſævi manibus permittite Pyrrhi.
Me Senonum furiis, Brenni me reddite flammis.
Cuncta fame leviora mihi.„ Sic fata, refuſis
Obticuit lacrimis. mater Cytherea, parenſque

Flet

117 quæ vecta p. a. *e MSS. Heinſ.* 124 cædes *al.* feralis Acilia pugnas *marg. Baſ.* 125 proſternite *al. quod jam eſt* v. 123. committite *al.* permittite *etiam Baſ. marg.*

116 Quod *DIs iratis* fit, vel caret ſucceſſu, vel ſucceſſum habet noxium ſuo domino. Male ſibi eveniſſe queritur incrementa ſua.

118 Mater Deorum *Idæa* ſ. *Phrygia* quæ eadem *Cybele*, *Cybelle*, *Cybebe*, Romam evocata e libris Sibyllinis. Vid. Liv. 29, 11 & 14. Prætulit illa Dea Almonem fluviolum, quem Tiberis prope Romam recipit, aquis Phrygiæ, Maeandro, Marſyæ, Lyco. Suum enim Almonem etiam Phrygiæ fuiſſe, fruſtra, credo, putavit Delrius. Ceterum ſolemne Romanum ex illa prima lavatione matris quam eum tota fabula deſcribit Ovid. Faſt. 4, 337, ortum, quod Kalendarium vetus ponit in VI Kal. April. nomine LAVATIO. An inde ortum in eccleſia Ro. feſtum Purificationis τῆς Θεοτόκου? De hoc ſolemni vid. Valeſ. ad Ammia. Marcell. 23, 3 p. 386 & Spanh. ad Callim. Lau. Palladis 1 p. 526.

120 Meminerimus, Romam agere cum Matre Iovis, vt filium hunc ſuum flectat quo ipſam exitio liberet. Sin hoc, ſi liberationem ſimpliciter negent fata, quæ ſunt ſupra Jovem; exitii certe genus vt mutari petat. Fortiter mori vult filios ſuos Roma non fame langueſcere & perire: vt noſtri heroës optant in acie in lecto, quod ajunt, gloriæ mori.

123 Qui hic ſentit, ſe in his nominibus laborare: ille illico depoſito poëta Florum aut Eutropium in manus ſumat, neque redeat ad Claudianum ante, quam prima ſæcula Romana percurrerit.

127 *Refuſas lacrimas* intelligere poſſumus quaſi retro fuſas, reſorptas, repreſſas certe interim: ſed potuit poëta etiam voluiſſe denuo fuſas, cum inter agendum ſtetiſſent, jam vero nova quaſi unda erumperet.

128 Pœniteret me lacrimarum Martis, niſi pater eſſet, niſi inter Veneris ſuæ & aliarum Dearum lacrimas verſaretur.

Digitized by Google

Flet Mavors, ſanctæque memor Tritonia Veſtæ.
Nec ſicco Cybele nec ſtabat lumine Juno.
Mærent Indigetes, & ſi quos Roma recepit
Aut dedit ipſa Deos. Genitor jam corda remitti
Cœperat, & ſacrum dextra ſedare tumultum:
Cum procul inſanis quatiens ululatibus axem,
Et contuſa genas, mediis apparet in aſtris
Africa. reſciſſæ veſtes, & ſpicea paſſim
Serta jacent. lacero crinales vertice dentes,
Effractum pendebat ebur. talique ſupernas
Irrupit clamore fores. „*Quid magne moraris*
Jupiter, avulſo nexu, pelagique ſolutis
Legibus, iratum populis immittere fratrem?
Mergi prima peto. veniant prærupta Pachyno

Æqua-

132 corde *al. Sed merito Græciſmum* corda *prætulit Heinſ.* 135 conſuſa, concuſſa, conſciſſa, diſciſſa *al.* contuſa *ex MSS. & aliorum uſu probat Heinſ.* 138 et fractum *al.* ſuperbas *al.* 139 irrumpit *al.* 142 prorupta *conj. Heinſ.*

129 *Tritonia* Pallas eſt, cujus parvulum ſignum Palladium (παλλάδιον forma deminuta) in Veſtæ templo ſervabatur. *Indigetes* v. g. *Fauni* Aeneas, Romulus: *recepit* Roma Aeſculapium & poſtea Iſidem; *dedit* Julium Cæſarem & ceteros, qui conſecrati ſunt Imperatores.

135 *Sacrum tumultum* appellat perturbationem, fletus, querelas deorum dearumque: hunc *dextra ſedat* Jupiter, κατασείει, manu ſilentium poſcit.

136 *Spicea ſerta* ſymbolum fertilitatis Africanæ uſitatum. *Crinales dentes* h. e. *ebur effractum* in exuviis capitis elephantini, quas pro caſſide in capite gerit Dea Africa, pendent negligenter quaſi defluentes, non erecti ſunt velut ad pugnam, quo ſitu illi exhibentur in nummis antiquis Alexandri M. tum gentium Cæciliæ, Ceſtiæ, Eppiæ; in primis in nummo Auguſti ap. Morell. Tab. 50, 5. Adeo nummi antiqui fidem ſcriptorum firmant, & contra nummis auctoritatem faciunt boni poetæ. Quod *crinales* vocat *dentes*, potuit imaginari illos, tanquam cincinnos quoſdam, aut tanquam acus crinales: ut Meduſa habet pro crinibus angues, ita hic in loco crinium ſunt dentes eborei.

141 *Avulſo nexu* ſolutis vinculis, quibus devinctum ordinatumque continetur hoc univerſum, rupto fœdere inter fratres Jovem, Neptunum, Plutonem inito, ne alter alterius fines turbet: adeo ut modo Neptunus ditionem Jovis, qua Africa eſt, invadat.

142 *Veniant* a *Pachyno*, quod proximum Afris Siciliæ promunturium eſt *æquora* vel *prærupta*, ut *præruptus aquæ mons* Aen. 1, 109; vel *prorupta* prorumpentia eodem ſenſu: ſed prius videtur melius quia terribilius.

Digitized by Google

Æquora. laxatis ſubſidant Syrtibus urbes.
Si mihi Gildonem nequeunt abducere fata,
Me rape Gildoni. felicior illa peruſtæ
Pars Libyæ, nimio quæ ſe munita calore
Defendit, tantique vacat ſecura tyranni.
Creſcat zona rubens. medius flagrantis Olympi
Me quoque limes agat. melius deſerta jacebo
Vomeris impatiens. pulſis dominentur ariſtis
Dipſades, & ſitiens attollat gleba ceraſtas.
Quid me temperies juvit? quid mitior æther?
Gildoni fecunda fui. jam Solis habenæ
Bis ſenas torquent hiemes, cervicibus ex quo
Hæret triſte jugum: noſtris jam luctibus ille
Conſenuit, regnumque ſibi tot vindicat annos:
Atque utinam regnum! privato jure tenetur,
Exigui ſpecie fundi, quod Nilus & Atlas

Diſſi-

145 præuſtæ *MS.* 146 medio *MS.* 150 aratris *al.* ariſtis *etiam Cuj.* 156 conſuevit *al.* annis *al.* 157 tenemur *al.* 158 exilis *al.*

143 *Syrtes* aggerem præſtant terris, quas præcingunt: his *laxatis* ſolutisque irruunt undæ, urbes ſubmergunt.

145 *Me rape Gildoni*, Perde me, ne Gildo habeat ac perdat. Eripitur hoſti, qui ante moritur quam in poteſtatem hoſtis perveniat.

147 *Vacat* vacua eſt cultoribus, frugibus, bonis aliarum regionum; ſed ob id ipſum etiam *ſecura tyranni* hujus & cujuscunque alterius.

148 *Medius limes flagrantis Olympi*, Zona torrida exuſta caloribus (ut tum adhuc putabatur) *me* quoque *agat*, auferat, involvat, vt pars illius ſim. Ut ante ſubmergi fluctibus maritimis, ita hic ardoribus exuri mavult, quam ſervire Gildoni.

151 *Dipſades* a ſiti intolerabili, quam ictis inferunt dictæ, & *ceraſtæ*, corniculatæ ſerpentes nobilitatæ præſertim Lucani verſibus V. G 9, 610-716. Utrumque genus junxit 9, 851 *Pro Cæſare pugnant Dipſades, & peragunt civilia bella ceraſtæ. Gleba ſitiens* ſimpliciter terram aridam indicat: hæc *attollit ceraſtas* h. e. generat, nutrit, incitat ut attollant ſe ad nocendum.

156 *Conſeneſcere* alias ad decrementum virium & velut ſenilem marcorem pertinet: ſed hic inveteratam potentiam notat ætate ipſa confirmatam.

158 *Specie fundi*, ut inſtar fundi. Non poteſt *regnum* vocari poteſtas quam Gildo arripuit exercetque; poſſidet ille inſtar patrimonii totam Africam, quam terminis quibusdam & finibus deſcribit Poëta, inter *Nilum* & *Atlantem*,

Diſſidet. occiduis quod Gadibus arida Barce,
Quodque Paraetonio ſecedit litore Ganges,
Hoc ſibi tranſcripſit proprium. pars tertia mundi
Vnius praedonis ager. diſtantibus idem
Inter ſe vitiis cinctus; quodcunque profunda
Traxit avaritia, luxu peiore refundit.
Inſtat terribilis vivis, morientibus heres,
Virginibus raptor, thalamis obſcœnus adulter.
Nulla quies. oritur praeda ceſſante libido,
Divitibuſque dies, & nox metuenda maritis.
Quisquis vel locuples vel pulcra conjuge notus,
Crimine pulſatur falſo. ſi crimina deſint,
Accitus conviva perit. mors nulla refugit
Artificem. varios ſuccos ſpumasque requirit
Serpentum virides, & adhuc ignota novercis
Gramina. Si quisquam vultu praeſentia damnet,
Liberiusve gemat, dapibus crudelis in ipſis

Emi-

161 tranſcribit *al.* 171 aſcitus *al.* accitos *Baſ. marg.* 175 dap. crud. herilem *al. quod placebat Heinſio.*

tem, inter *Gades* & *Barcen*, quae eſt in Cyrenaica: ſed quod addit inter *Paraetonium* Marmaricae urbem, & *Gangen* neſcio quid ſibi velit. Gangen quidem certe Indiae flumen intelligere nemo poteſt, qui Gildonis res ex Zoſimo 5, 11 & Oroſio 7, 36 cognoverit, vel ex ipſo adeo noſtro poëta. Verbo, aut *Ganges* alius etiam loci nomen eſt circa Occidentem Africae, aut corruptum eſt, ex nomine vicino. Si *Tanger* hodiernum *Tangis* tum dicta eſſet, non *Tingis*, eo nos conjectura duceret.

170 *Pulſari crimine*, ut peti, ut *actione* aliquem *pulſare* dicunt ICti. Quin Ter. Phor. 1. 1. 13 *Tum Geta ferietur alio munere*, i. multabitur.

171 *Conviva perit* veneno: mortis a veneno nullum genus fugit hunc artificem. Accuſat artis veneficae Gildonem, quam nobilis venenaria, Locuſta illa Agrippinae ſcelerum ac Neronis miniſtra tenuit, (vid. Tac. A. 12, 66) qua ſuperiori aetate Vicina illa (*Voiſin*) apud Gallos infamata eſt.

172 *Spumae* a ſpuendo dictae, ut *ſputa*. Videtur non ignoraſſe poëta, venenum illud quod morſis ab animali venenato vel rabioſo nocet, ineſſe in ſaliva quadam inter gingivas & dentes haerente & ipſo morſu infuſa in ſanguinem. E ſpuma Cerberi natum aconitum Ovid. Met. 7, 415. *Virides* intelligo, ut cum felle comparetur illud venenum.

173 *Novercarum vetus infamia.* Ovid. Met. 1, 147 in deſcriptione ferreae aetatis: *Lurida terribiles miſcent aconita novercae.*

Emicat ad nutum ſtricto mucrone miniſter.
Fixus quisque toro tacita formidine libat
Carnifices epulas, incertaque pocula pallens
Haurit, & intentos capiti circumſpicit enſes.
Splendet Tartareo furialis menſa paratu,
Cæde madens, atrox gladio, ſuſpecta veneno.
Ut vino calefacta Venus, tum ſævior ardet
Luxuries: miſtis redolent unguenta coronis.
Crinitos inter famulos pubemque canoram
Orbatas jubet ire nurus, nuperque peremtis
Arridere viris. Phalarin, tormentaque flammæ
Profuit, & Siculi mugitus ferre juvenci,
Quam tales audire choros. Nec damna pudoris
Turpia ſufficiunt. Mauris clariſſima quæque
Faſtidita datur. media Carthagine ductæ
Barbara Sidoniæ ſubeunt connubia matres.
Æthiopem nobis generum, Naſamona maritum

Inge-

179 lateri *al.* 182 urget *al.* 184 plebemque *MSS.* decoram *MSS.* 187 tiranni *Cuj.*

176 *Emicat* ſimul celeritatem adſilientis miniſtri, & ferri ſplendorem notat.

177 *Fixus toro* unusquisque, propter metum commovere ſe non audens, non capit aut ſumit hilariter & cum appetentia quadam epulas, ſed *libat*, delibat, parce ſummisque labris modo attingit, partim mala venena (hæ ſunt *carnifices epulæ*, *incertaque* i. periculoſa *pocula*) metuens, partim ſuſpiciens clanculum, quaſi impendentes ſuo, ut quondam in Dionyſii convivio Damoclis, capiti gladios metuens.

182 *Criniti famuli*, pueri delicati, comati, cirrati, iidem ſymphoniaci.

186 *Arridere viris nuper peremtis*, emphaſin habet, quaſi præſentibus illorum cadaveribus & in conſpectu poſitis *arridere* juſſæ & coactæ eſſent mulieres.

187 *Siculus juvencus*, æneum illud bovis ſimulacrum a Perillo ita factum, ut igne ſubjecto cruciatus qui incluſus erat, pro ejulatu humano, mugitus de naribus tauri prorumperet.

189 Non ſatis eſt Gildoni imminuiſſe pudorem mulierum: quas ipſe, poſtquam abuſus eſt, faſtidit, etſi ſint *clariſſimæ*, conſulari loco, proſternit Mauris barbaris. Obſervemus, *Sidonias matres*, matronas Carthaginienſes hoc ſæculo non, ut olim barbaras habitas, ſed cives, ut erant, & cultu omni Romanis nihil inferiores.

Digitized by Google

Ingerit. exterret cunabula degener infans.
His fretus ſociis, ipſo jam principe major
Incedit. peditum præcurrunt agmina longe.
Circumdant equitum turmæ, Regesque clientes,
Quos noſtris ditat ſpoliis. proturbat avita
Quemque domo, veteres detrudit rure colonos.
Exſiliis diſperſa feror. numquamne reverti
Fas erit, errantesque ſolo jam reddere cives?„
Iret adhuc in verba dolor, niſi Jupiter alto
Cœpiſſet ſolio. voces adamante notabat
Atropos, & Lacheſis jungebat ſtamina dictis.
„Nec te, Roma, diu, nec te patiemur inultam,
Africa. communem proſternet Honorius hoſtem.
Pergite ſecuræ. veſtrum vis nulla tenorem
Separat: & ſoli famulabitur Africa Romæ.

Dixit,

193 diſcolor *al.* degener *etiam Baſ. marg.* 197 perturbat *al.* 200 fas erit? *imperfecto verſu, ac deinde:* Errantesque ſolo natali r. c. *MS.* Fas erit, atque ſolo nat. r. c. *al.* F. e. errantes n. r. c. *Pro* jam, me *vel* mi *al.* 204 inultas *al.*

193 Ipſa *cunabula* lintea, culcicitellæ, fulmenta, quibus foventur infantes, *exterreri* videntur, ac perhorreſcere infantem hybridam inſoliti coloris, figuræ pene monſtroſæ, ex diſpari ſemine ortum, ſemi-Maurum & ſemi-Pœnum.

201 *Iret adhuc in verba dolor,* diutius queſtura videbatur Africa, niſi interpellaſſet Jupiter.

202 *Atropos* quæ immutabilitatem fati, *verti neſcii*, notat; excipit *dicta* Jovis, haec enim ſunt fata, in tabulis *ex adamante* i. ferro, ut 20, 165. Apud Ovid. Met. 15, 810 in templo Parcarum ſunt *Ex ære & ſolido rerum tabularia ferro. Illic incluſa adamante perenni Fata legit* Cæſaris Jupiter, quæ ne in Veneris quidem gratiam mutare poteſt. Multo noſter decentius Atropo dat negotium notandi adamante voces Jovis, & Lacheſi ut *ſtamina* ſua illius *dictis jungat*, talia ducat, qualia jubet Jupiter.

206 An *Pergite* eſt διατελεῖτε, perpetuo ſecuræ eſte in poſterum? Non ſatis placet: nam cum ea dicerentur, non erant ſecuræ. Potius *Pergite* eſt πορεύεσθε, ut in Gloſſ. ſicut Cic. ad Her. 4, 51. Liv. 22, 53 dimittit ſupplicantes.

206 *Tenorem* dicit de mutuo nexu Romæ & Africæ, mutuisque ſubſidiis. Eſt enim *tenor* velut continuitas, συνάφεια, cum ſine interſtitio res ſibi ſuccedunt. Colum. 1, 6. 20 *Vina celerius vetuſteſcunt, quæ fumi quodam tenore præcocem maturitatem trahunt.* Plin. 14, 2 ſ. 4, 3 *Viſula* (vitis genus) *impatiens variantis cæli; ſed contra tenorem unum algoris æſtuſve conſtans.*

Dixit, & afflavit Romam meliore juventa.
Continuo redit ille vigor, ſeniique colorem
Mutavere comæ. ſolidatam criſta reſurgens
Erexit galeam, clipeique recanduit orbis,
Et levis excuſſa micuit rubigine cornus.
Humentes jam Noctis equos, Lethæaque Somnus
Frena regens, tacito volvebat ſidera curru.
Jam duo Divorum proceres, majorque minorque
Theudoſii pacem laturi gentibus ibant:
Qui Jovis arcanos monitus, mandataque ferrent
Fratribus, & geminis ſancirent fœdera regnis.
Sic cum præcipites artem vicere procellæ,
Aſſiduoque gemens undarum verbere nutat

De-

212 levis & *conj. Heinſ.* conus *Baſ.* & *al.* 214 gerens *marg. Baſ.* curſu *al.* lapſu *MS.* 216 Theodoſii *Baſ.* 220 motat, mutat *al.*

208 *Afflatum* dicunt de præſenti poteſtate Dei in utramque partem, ubi vel bonum quiddam vel malum ſubito & leviſſimo motu, ſine machinatione, confertur, vel infertur. Illius exemplum Aen. 1, 591 *Namque ipſa decoram Cæſariem Genetrix* (Venus ſuo Aeneæ) *lumenque juventæ Purpureum, & lætos oculis afflarat honores.* Poteſt videri reſpexiſſe h. l. noſter, ſed non aſſecutus eſt divinum carmen Maronis. Sed & in malam partem Petro. c. 2 *Loquacitas --- animos juvenum ad magna ſurgentes velut peſtilenti quodam ſidere afflavit.*

210 An hæc reſpondent v. 24 de *laxata caſſide*, per quam apparebant cani? nunc *ſolidata* eſt & bene commiſſa. Deinde hic eſt Hypallage. nam galea proprie criſtam erigit, non criſta galeam. Nempe *criſta reſurgens* erectam oſtendit galeam.

211 *Candere* magnum ſplendoris gradum oſtendit, ut *ardere* & ſimilia. *Cornus* porro totam haſtam oſtendit: *rubigo* enim ad ferrum & ſpiculum illius pertinet. Ut noſtrum *Spies* proprie acumen ferreum notat, toti tamen inſtrumenmento nomen dat. Qui *conus* legerunt, intellexere partem galeæ, cui criſta infixa eſt. Sed hujus non videtur mentionem facturus fuiſſe poëta poſt clipei mentionem interpoſitam.

215 *Senior* Comes Africæ, pater *minoris* Imperatoris: utrique divi, certe a poëta noſtro ἀποθεωθέντες ſ. conſecrati. Sed quidni præſtiterit Imperator Theodoſius ipſe Patri ſuo honorem, quem ſuo Trajanus, de quo Spanhem. Diſſ. 11 p. 328. *Theudoſii* non Latinis modo placuere, ut *Lautumiae*, *Laudicea*: ſed etiam Græci ita, V. G. Anthol. 4, 4 Θευδόσιε. Vid. Maittaire de Dial. Dor. p. 158, C.

218 *Geminis regnis* Occidentis & Orientis, quæ miſcebant & inter ſe committebant Rufinus, Stilicho etc.

Deſcenſura ratis, cæca ſub nocte vocati
Naufraga Ledæi ſuſtentant vela Lacones.
Circulus ut patuit Lunæ, ſecuere meatus
Diverſos. Italas ſenior tendebat in oras.
At pater, intrantem Pontum qua Boſporus arctat,
Arcadii thalamis, urbique illapſus Eoæ.
Quem ſimul ac vidit natus (nam clara nitebat
Cynthia) permiſto tremuerunt gaudia fletu,
Complexuque fovens, quos non ſperaverat, artus,
„*O mihi poſt Alpes nunc primum reddite*, dixit,
Unde tuis optatus ades? da tangere dextram,
Qua gentes cecidere feræ. Quis tale removit
Præſidium terris? ut te mortalia pridem
Implorant, lugentque pium, fortemque requirunt!„
Cui pater in tales rupit ſuſpiria voces:
„*Hoc erat? in fratres medio diſcordia Mauro*

M 2 *Naſci-*

221 deſceſſura *MS. unde Heinſ. conj.* deſeſſura & deſidere *ſic adhiberi oſtendit.* Defenſura *MS.* 222 oſtendunt bella dracones *marg. Baſ. mira corruptione.* 224 ad oras *al.* 226 elapſus *Vic.* 227 ſimul ut *al.* 234 longeque *al.* 236 hoc erat in fatis *al.*

221 *Noctem* vocat, credo, non propriam modo, ſed eam, quae etiam interdiu ingruere videtur a denſis nubibus.

222 Ledæ filii Caſtor & Pollux, quæ Tyndaro Spartano regi nupta erat, unde ipſi *Lacones*, σωτῆρες naufragorum, noti etiam ex Hor. Car. 1, 3. 2. 1, 12. 25.

223 *Circulum* poſuit pro orbe. nam ſolidi illi Planetarum orbes ſua habent foramina, per quæ transeundum eſt, ſiquis a ſuperis ad nos velit deſcendere. Ultimus qui terram noſtram complectitur, lunæ orbis eſt, intra quem mortalia ſunt omnia, inconſtantia, fluxa etc. Illa foramina ſ. στόμια ſunt, ut videtur, in nodis Eclipticæ & Aequatoris: certe deſcenſui animarum aſſignabant στόμιον ad ſignum cancri, aſcenſui autem alterum ad capricornum. Vid. Porphyr. de antro Nymphar. p. 120 Barneſ.

225 *Intrantem* vocat *pontum*, quia perpetuo e Ponto Euxino defluere in Helleſpontum & Aegeum mare obſervatur. Vid. Strabo 1 p. 34. Ceterum Conſtantinopoleos hic ſitum indicari apparet, quæ *Eoa urbs* vocatur h. e. caput Orientis Imperii.

229 Non ſequitur hic Homerum & Virgilium Claudianus: ſolidum dat corpus Theodoſio.

236 *In fratres* non tantum inter fratres, ſed contra illos, ut ſua invicem graſſentur in viſcera, naſcitur diſcordia, *medio Mauro*, Gildone, qui Arcadio vel potius Pædagogo illius Eutropio ſubornante, tenebat Africam. V. dicta ad princ. & v. 4. *Mundus* hic eſt im-

Digitized by Google

Nunquam gratus erit. damnamus luce reperta
Perfidiam: nec nos patimur committere tali
Hoc genus emtori. Cives cum mœnibus offert?
Hoc vendit patriam. plerique in tempus abuſi
Mox odere tamen. tenuit ſic Graia Philippus
Oppida. Pellæo libertas concidit auro.
Romani ſcelerum ſemper ſprevere miniſtros.
Noxia pollicitum domino miſcere venena
Fabricius Regi nudata fraude remiſit,
Infeſto quem Marte petit, bellumque negavit
Per famuli patrare nefas. ductosque Camillus
Trans murum pueros obſeſſæ reddidit urbi.
Traduntur pœnis alii, cum prælia ſolvant;

Hic

264 nuſquam *al.* recepta *al.* 265 nec vos *al.* concurrere *MS.* 267 hic vendit *al.* 270 prodidere *Baſ. marg.* 272 Pyrrho *marg. Baſ.* 276 traditur hic pœnis *Baſ. marg.* prælia tollunt *MS.*

culo proditor aliquis, *ſuſpenſa* i. dilata *morte ſalutem* proditione ſua alicui adferat; *nunquam* tamen *gratus erit*, nunquam putabit, qui ſic ſervatus eſt, ſe illi debere, nunquam caput ſuum illi ſponte ſua committet. *Damnamus perfidiam* etiam *luce* vitæ per illam *reperta.*

265 *Nec nos patimur committere*, non poſſumus a nobis impetrare, uti nos committamus. Similis formula 1, 86 it. 17, 184.

266 *Hoc genus* non jungendum cum *emtori*, ad quem refertur jam *tali*; ſed cum verbo *committere*: eſt enim *hoc genus* idem quod hunc in modum, hoc modo: eſt Græcanica ratio, *τῦτον τὸν τρόπον*. *Genere quodam* i. quodam modo, Scribonianum eſt. *Uno genere* Plinii.

267 *Hoc*, hac ratione, *vendit* ſ. prodit *patriam*, ſalutem publicam. Nam ex injuſta illa mutatione præter Theodoſii, qui hic loquitur, diſpoſitionem facta oritur bellum civile, in quo ſunt mala omnia. Quid eſt prodere patriam, ſi hoc non eſt, bellum inteſtinum in ea excitare.

267 *Plerique* principes *in tempus*, aliquamdiu, cum temporis ratio ſuadet, *abuſi* proditoribus ad ſuam utilitatem, mox *odere*, & odiſſe ſe, rebus demonſtrarunt. Uruntur vel abutuntur proditoribus reges, ut inſtrumentis, quæ deinde abjiciunt. Exemplum Philippi rem, & ſententiam poëtæ, declarat. *Pellæa* vocari Macedonica a ſede regni, tralaticium eſt. Sic noto verſiculo Juvenal. 10, 168 *Unus Pellæo juveni non ſufficit orbis.*

272 *Fabricii* factum, perfidia & veneno Timocharis contra Pyrrhum hoſtem uti nolentis, qua ratione bellum *patraſſet*, h. e. finiſſet, notum ex Cic. Offic. 3, 22. Gell. 3, 8 etc.

274 *Camilli* ſimilis generoſitas relata v. g. Liv. 5, 27.

276 Reſpicit ad ſuperiora. Metius pœnas dedit, quod non pugnavit cum oporteret, ſed eventum ſpeculatus eſt, ut ad victo-

rem

Digitized by Google

Hic manet, ut moveat? quem reſpuit alter in hoſtem,
Suſcipis in fratrem? longi proh dedecus ævi!
Cui placet, auſtrales Gildo condonat habenas,
Tantaque mutatos ſequitur provincia mores.
Quaslibet ad partes animus nutaverit, anceps:
Transfundit ſecum Libyam, refluumque malignus
Commodat imperium. Mauri fuit Africa munus.
Tollite Maſſylas fraudes. removete bilingues
Inſidias, & verba ſoli ſpirantia virus.
Ne conſanguineis certetur cominus armis,
Ne, precor. hæc trucibus Thebis, hæc digna Mycenis;

277 quem *vel* quod reſpuat *malit Heinſ.* 279 *Magna varietas*, cum tradit, contradit, cum tradat, cum donat, turbat, prodit, trudit. *Heinſ. conj.* cur tradit, *vel* num tradit, *vel* cur donat, *vel* num donat. *Sed nihil melius antiqua lectione* condonat. 281 animum mutaverit *antiquæ editt.* animis *MS. unde Heinſ. conj.* animi. animus nut. *Baſ. & rell. a Pulm.* 282 refugum *MS.* 285 doli *al.* 287 deprecor *al. omnes.* Ne, precor *Heinſ. ex plurimis MSS.*

rem ſe adjungeret: Gildo reſervat ſe ad movendum prælium. Quod Camillus, quod Fabricius reſpuit, adhibere non voluit, contra hoſtem, proditionem, inſidias: hoc tu, Arcadi, contra fratrem ſuſcipis?

282 *Refluum imperium*, inſtar æſtus marini, nunc huc nunc illuc transferendum, non dat liberaliter, ſed maligne tantum ad tempus, ad brevem uſum, *commodat.*

284 *Tollite*, o filii mei, fratres qui ſitis et Romani, fraudes Afris quam Romanis digniores. *Virus ſoli.* Ipſum ſolum Africæ quibusdam partibus venenatum videtur, adeo noxia fert animalia.

287 *Ne, precor.* Debetur hæc lectio ingenio Heinſiano. Et habet ſane ſpeciem aliquam vehementiæ. Comparat ipſe illud Aen. 6, 833 *Ne, pueri, ne tanta animis aſſueſcite bella.* Eadem ratione tractavit vir ſummus Ovid. Epiſt. 16, 170 ubi ita legit, *Spem modo ne noſtram fieri patiare caducam*, Ne, precor, *o tanto digna labore peti*, pro vulgato *Te precor.* Et Stat. Achill. 1, 392 *Ne ſolum Danaas admitte carinas*, Ne, *precor*; vulg. *Te precor.* Unus locus eſt Statii Theb. 4, 512 *Ne tenues annos, nubemque hanc frontis opacæ Spernite, ne, moneo*, ubi olim ſic editum. Et tamen obſervat Barthius, eſſe in MS. *jo moneo.* Retinui Heinſianam h. l. lectionem verecundia magni poëtarum ſoſpitatoris. Sed non diffiteor, me non audere plane illi aſſentiri, dum exemplum indubium inveniam τῆς *ne* ita abrupte in ipſo fine poſitae: cui plane diſſimilis eſt locus Virgilianus, & Græcorum uſus in μή, μή μοι, de quo dixi ad Lucianeum Philopatrin c. 7 To. 3 p. 593. *Thebæ & Mycenæ* theatra Tragicorum ſcelerum. Ad Thebas cecidere mutuis vulneribus Polynices & Eteocles: Mycenæ viderunt Atrea ac Thyeſten.

Nunquam gratus erit. damnamus luce reperta
Perfidiam: nec nos patimur committere tali
Hoc genus emtori. Cives cum mœnibus offert?
Hoc vendit patriam. plerique in tempus abuſi
Mox odere tamen. tenuit ſic Graia Philippus
Oppida. Pellæo libertas concidit auro.
Romani ſcelerum ſemper ſprevere miniſtros.
Noxia pollicitum domino miſcere venena
Fabricius Regi nudata fraude remiſit,
Infeſto quem Marte petit, bellumque negavit
Per famuli patrare nefas. ductosque Camillus
Trans murum pueros obſeſſæ reddidit urbi.
Traduntur pœnis alii, cum prælia ſolvant;

Hic

264 nuſquam *al.* recepta *al.* 265 nec vos *al.* concurrere *MS.* 267 hic vendit *al.* 270 prodidere *Baſ. marg.* 272 Pyrrho *marg. Baſ.* 276 traditur hic pœnis *Baſ. marg.* prælia tollunt *MS.*

culo proditor aliquis, *ſuſpenſa* i. dilata *morte ſalutem* proditione ſua alicui adferat; *nunquam* tamen *gratus erit*, nunquam putabit, qui ſic ſervatus eſt, ſe illi debere, nunquam caput ſuum illi ſponte ſua committet. *Damnamus perfidiam* etiam *luce* vitæ per illam *reperta.*

265 *Nec nos patimur committere*, non poſſumus a nobis impetrare, uti nos committamus. Similis formula 1, 86 it. 17, 184.

266 *Hoc genus* non jungendum cum *emtori*, ad quem refertur jam *tali*; ſed cum verbo *committere*: eſt enim *hoc genus* idem quod hunc in modum, hoc modo: eſt Græcanica ratio, τοῦτον τὸν τρόπον. *Genere quodam* i. quodam modo, Scribonianum eſt. *Uno genere* Plinii.

267 *Hoc*, hac ratione, *vendit* ſ. prodit *patriam*, ſalutem publicam. Nam ex injuſta illa mutatione præter Theodoſii, qui hic loquitur, diſpoſitionem facta oritur bellum civile, in quo ſunt mala omnia. Quid eſt prodere patriam, ſi hoc non eſt, bellum inteſtinum in ea excitare.

267 *Plerique* principes *in tempus*, aliquamdiu, cum temporis ratio ſuadet, *abuſi* proditoribus ad ſuam utilitatem, mox *odere*, & odiſſe ſe, rebus demonſtrarunt. Utuntur vel abutuntur proditoribus reges, ut inſtrumentis, quæ deinde abjiciunt. Exemplum Philippi rem, & ſententiam poëtæ, declarat. *Pellæa* vocari Macedonica a ſede regni, tralaticium eſt. Sic noto verſiculo Juvenal. 10, 168 *Unus Pellæo juveni non ſufficit orbis.*

272 *Fabricii* factum, perfidia & veneno Timocharis contra Pyrrhum hoſtem uti nolentis, qua ratione bellum *patraſſet*, h. e. finiſſet, notum ex Cic. Offic. 3, 22. Gell. 3, 8 etc.

274 *Camilli* ſimilis generoſitas relata v. g. Liv. 5, 27.

276 Reſpicit ad ſuperiora. Metius pœnas dedit, quod non pugnavit cum oporteret, ſed eventum ſpeculatus eſt, ut ad victorem

rem

Digitized by Google

Hic manet, ut moveat? quem reſpuit alter in hoſtem,
Suſcipis in fratrem? longi proh dedecus ævi!
Cui placet, auſtrales Gildo condonat habenas,
Tantaque mutatos ſequitur provincia mores.
Quaslibet ad partes animus nutaverit anceps:
Transfundit ſecum Libyam, refluumque malignus
Commodat imperium. Mauri fuit Africa munus.
Tollite Maſſylas fraudes. removete bilingues
Inſidias, & verba ſoli ſpirantia virus.
Ne conſanguineis certetur cominus armis,
Ne, precor. hæc trucibus Thebis, hæc digna Mycenis;

277 quem *vel* quod reſpuat *malit Heinſ.* 279 *Magna varietas*, cum tradit, contradit, cum tradat, cum donat, turbat, prodit, trudit. *Heinſ. conj.* cur tradit, *vel* num tradit, *vel* cur donat, *vel* num donat. *Sed nihil melius antiqua lectione* condonat. 281 animum mutaverit *antiquæ editt.* animis *MS. unde Heinſ. conj.* animi. animus nut. *Baſ. & rell. a Pulm.* 282 refugum *MS.* 285 doli *al.* 287 deprecor *al. omnes.* Ne, precor *Heinſ. ex plurimis MSS.*

rem ſe adjungeret: Gildo reſervat ſe ad movendum prælium. Quod Camillus, quod Fabricius reſpuit, adhibere non voluit, contra hoſtem, proditionem, inſidias: hoc tu, Arcadi, contra fratrem ſuſcipis?

282 *Refluum imperium*, inſtar æſtus marini, nunc huc nunc illuc transferendum, non dat liberaliter, ſed maligne tantum ad tempus, ad brevem uſum, *commodat.*

284 *Tollite*, o filii mei, fratres qui ſitis et Romani, fraudes Afris quam Romanis digniores. *Virus ſoli.* Ipſum ſolum Africæ quibusdam partibus venenatum videtur, adeo noxia fert animalia.

287 *Ne, precor.* Debetur hæc lectio ingenio Heinſiano. Et habet ſane ſpeciem aliquam vehementiæ. Comparat ipſe illud Aen. 6, 833 *Ne, pueri, ne tanta animis aſſueſcite bella.* Eadem ratione tractavit vir ſummus Ovid. Epiſt. 16, 170 ubi ita legit, *Spem modo ne noſtram fieri patiare caducam*, Ne, precor, *o tanto digna labore peti*, pro vulgato *Te precor.* Et Stat. Achill. 1, 392 *Ne ſolum Danaas admitte carinas*, *Ne, precor*; vulg. *Te precor.* Unus locus eſt Statii Theb. 4, 512 *Ne tenues annos, nubemque hanc frontis opacæ Spernite, ne, moneo*, ubi olim ſic editum. Et tamen obſervat Barthius, eſſe in MS. *jo moneo.* Retinui Heinſianam h. l. lectionem verecundia magni poëtarum ſoſpitatoris. Sed non diffiteor, me non audere plane illi aſſentiri, dum exemplum indubium inveniam τῆς *ne* ita abrupte in ipſo fine poſitae: cui plane diſſimilis eſt locus Virgilianus, & Græcorum uſus in μή, μή μοι, de quo dixi ad Lucianeum Philopatrin c. 7 To. 3 p. 593. *Thebæ & Mycenæ* theatra Tragicorum ſcelerum. Ad Thebas cecidere mutuis vulneribus Polynices & Eteocles: Mycenæ viderunt Atrea ac Thyeſten.

In Mauros hoc crimen eat. quid noſter iniquum
Molitur Stilicho? quando non ille jubenti
Paruit? an quiſquam nobis devotior exſtat?
Ut ſileam varios, quos mecum geſſerit, actus,
Quæ vidi poſt fata, loquar. cum Divus abirem,
Res incompoſitas, fateor, tumidasque reliqui.
Stringebat vetitos etiamnum exercitus enſes
Alpinis odiis, alternaque jurgia victi
Victoresque dabant. vix hæc amentia noſtris
Excubiis, nedum puero rectore, quieſſet.
Heu quantum timui vobis, quid libera tanti
Militis auderet moles, cum cæca remoto
Ferveret jam læta metu. diſſenſus acerbus,
Sed gravior conſenſus erat. tunc ipſe paterna
Succeſſit pietate mihi, tenerumque rudemque
Fovit, & in veros eduxit principis annos:
Rufinumque tibi, quem tu tremuiſſe fateris,
Depulit. hunc ſolum memorem ſolumque fidelem

Ex-

289 molitus *conj. Heinſ.* jubentis *ſphalma Heinſ.* 290 devinctior *al.* 294 ſtringebant *ex MSS. malit Heinſ. per Syneſin.* jam tunc *Baſ. marg.* 297 quieſcet *al.* 298 quod libera *al.* ne *Baſ. marg.* & *Barth.* 301 et gravior *al.* ſed *etiam Baſ. marg.*

289 *Stilichonem* evertere conabantur Eutropius, Gildo, ipſeque adeo Arcadius.

290 *Exſtat* non ſimpliciter pro *eſt* ponitur: ſed eminet, eximius eſt, ſignificat.

292 *Poſt fata* mea, poſtquam a vobis diſceſſi ad ſuperos: loquitur enim umbra Theodoſii M.

293 *Tumidæ res*, quum ad iras, ſeditiones, bella, tumultus, ſpectant omnia. Videri poteſt de hoc verbi uſu Heinſ. ad noſtrum 15, 330. Bentl. ad Hor. A. P. 197.

295 *Alpina odia*, reliqua a bellis & præliis circa Alpes geſtis inter Eugenium ab Arbogaſte ſubornatum & Theodoſium. *Excubias ſuas* eleganti extenuatione vocat imperium ſuum.

301 Redit ad Stilichonem, de quo cœperat v. 289: hic *ſucceſſit* Theodoſio in provincia paterna etiam reſpectu Arcadii. Utrumque enim principem a patre ſibi commendatum, præ ſe Stilicho ferebat, & tuetur ſæpius poëta.

303 *Veros principis annos* dicit, ubi is etiam gerere principem rebus agendis poteſt, non modo ſpeciem qualemcunque principis ſuſtinere. De Rufino ſunt libri duo poëtæ noſtri.

zed by Google

Experior. volui ſi quid, dum vita maneret,
Aut viſus voluiſſe, gerit: venerabilis illi
Ceu numenque vocor præſens. ſi tanta recuſas,
At ſoceri reverere faces, at reſpice fratris
Connubium, pignusque meæ regale Serenæ.
Debueras etiam fraternis obvius ire
Hoſtibus, ille tuis. quæ gens, quis Rhenus & Iſter
Vos opibus junctos, conſpirantesque tuliſſent?
Sed tantum permitte, cadat. nil poſcimus ultra.
Ille licet ſeſe prætentis Syrtibus armet,
Oppoſitoque Atlante tegat: licet arva referta
Anguibus, & Solis medios objecerit æſtus:
Novi conſilium, novi Stilichonis in omnes
Æqualem caſus animum. penetrabit arenas:
Inveniet virtute viam.„ ſic Divus, & inde
Sic natus: *„juſſis genitor parebitur ultro.*
Amplector præcepta lubens. nec carior alter
Cognato Stilichone mihi. commiſſa profanus
Ille luat. redeat jam tutior Africa fratri.„
Talia dum longo ſecum ſermone retexunt,

308 ſi juſſa *MS.* 309 aut-aut *al.* at *ex MSS.* 313 tuliſſet *al.* 320 Divus: at *malit Heinſ.* 325 volutant *al. etiam Baſ.*

309 Ex hoc verſu colligeres Stilichonem etiam Arcadii ſocerum fuiſſe. Sed illud nusquam eſt. Mariam, Stilichonis & Serenæ filiam, in matrimonio Honorii fuiſſe, ſatis conſtat. *Faces* hic intelligi nuptiales, & hoc ſigno notari totam Solemnium eorum ſcenam, vix monitu opus eſt.

312 *Rhenus* adverſus Germanos, *Iſter* contra Getas propugnaculum.

314 Non poſco ut pugnes, quod facere debebas, contra Gildonem pro fratre, quod debebas; modo ne juva, *permitte* ut *cadat.*

321 Videbatur aliquando mihi abruptior juſto filii ad tam longam patris orationem reſponſio. Sed ſcilicet ille hortabatur, ille argumentis premebat filium: hunc promittere obſequium ſatis eſt. Sed an *ultro paret*, qui *paret juſſis?* Ita puto cogitavit poëta: nempe ſi ſtatim, ſine tergiverſatione, ſine exceptione pareat.

323 *Profanum* vocat Gildonem, qui religionem principum violaſſet. Majeſtatis crimen ἀσεβείας, impietatis nomine tum veniebat.

Unguibus, & ſubitæ collo ſonuere catenæ.
Nunc etiam paribus ſecum certare tropæis
Hortator me cogit avus. quonam uſque morati
Cunctamur? decuit pridem complere biremes,
Et pelagi ſuperare minas. transmittere primus
Ipſe paro. quæcunque meo gens barbara nutu
Stringitur, adveniat. Germania cuncta feratur
Navibus, & ſocia comitentur claſſe Sicambri.
Pallida translatum jam ſentiat Africa Rhenum.
An patiar tot probra ſedens, juveniſque relinquam
Quæ tenui rexique puer? bis noſter ad Alpes
Alterius genitor defenſum regna cucurrit.
Nos prædæ faciles inſultandique jacemus?„
Finierat. Stilicho contra cui talia reddit:
„Adverſine tubam, Princeps, dignabere Mauri?

An

368 hortatu *al.* remoti *al.* remiſſi *conj. Heinſ.* morati *MSS.* 370 moras *al.* 372 tota *al.* cuncta *probat Heinſ.* 378 inſultandæque *MS.*

366 *Unguibus ingeſta vincla* dici poſſunt etiam, quæ totos pedes ligant. *Subitæ* catenæ poſſint forte participii rationem retinere, quas *ſubiit* leo.

369 *Complere biremes* Græco more dicit. Illi enim πληροῦν & πληρώματα hac de re, velut ſolemni & propria formula, dicunt, quod Thucydidis & reliquorum uſus abunde probat.

372 *Stringitur nutu* alicujus, qui ad illius nutum & conjectum oculorum oculos ipſe ſubmittit, & arcte ſibi invicem admovet palpebras, ut neceſſario connivemus ad ictum non modo quemcunque, ſed ad ſtrictum etiam vel diſtrictum gladium, fuſtem etc. Ad nutum Honorii connivent horrore quodam gentes.

374 Nihil tum inauditum erat, navigare Germanos ab oſtiis fluviorum ſuorum præter Belgicam, Galliam, Hiſpaniam, ſuperatisque columnis Herculis legere hinc Hiſpaniæ litora hinc Africæ. Egi ea de re peculiari de navigationibus veterum diſſertatione, in Societate Scientiarum Gottingenſi prælecta A. S. LVII.

376 Facit loquentem Poëta Honorium non ut decebat Imperatorem: ſed ut forte corruptus ab adulatoribus adoleſcens loqui tali occaſione potuiſſet.

377 Ille *alter* cujus *regna defenſum cucurrit* Theodoſius, eſt Valentinianus junior, qui a Maximo ſuperatus & ejectus ad Theodoſii opes confugit.

380 *Tubam* ponit, ut intelligamus *claſſicum*, quo committuntur *prælia*. Huncne honorem habebis Gildoni, ut prælium cum eo conferas, quod ipſum eſſet illum tibi comparare. Qui in certamen cum altero deſcendit, ille parem quodam modo ſibi agnoſcit. Conf. v. 386 ſq.

An feret ignavus clari ſolatia fati,
Te bellante mori? decernet Honorius inde,
Hinc Gildo? prius aſtra Chaos miſcebit Averno.
Vindictam mandaſſe ſat eſt. plus nominis horror,
Quam tuus enſis, aget. minuit præſentia famam.
Qui ſtetit, æquatur campo, collataque neſcit
Majeſtatem acies. ſed quod magis utile factu,
Atque hoſti gravius, ſenſus adverte, docebo.
Eſt illi patribus, ſed non & moribus, iiſdem
Maſcezel; fugiens qui dira piacula fratris
Speſque ſuas, vitamque tuo commiſit aſylo.
Hunc ubi tentatis fruſtra mactare nequivit
Inſidiis, patrias in pignora contulit iras;
Et quos ipſe ſinu parvos geſtaverat, una

Obtrun-

381 auferet *Baſ. marg.* & *al.* afferet *al.* An feret *Heinſ. Pro* fati, leti *al.* 382 et decernet *MSS.* decurret *Baſ.* decernet *marg. Baſ.* miſcebis *MS.* 383 poſt aſtra *Vic. Vien. Baſ. marg. non male.* 385 minuunt *Baſ.* & *al.* 387 cerno *Cujac.* 389 paribus *al.* 390 Macezer *pri. editt.* & *Baſ.* Μασκέλδηλος Zoſim. 5, 11. Maſcezil *editur Oros.* 7, 36 *ubi magna etiam codicum varietas. Variatur etiam apud Jornanden* & *reliquos. Non mirum in nomine barbaro.* 394 quosque manu pueros parvos *al.* quosque ſinu pueros *al.* et, quos ipſe ſinu parvos *al.*

383 *Chaos* eſt illa ipſa rerum elementorumque miſcela. Hoc itaque ait poëta, prius quam hoc fiat, ut te, Honori, congredi præſentem cum Gildone patiar, priſcum redibit chaos, et illa rerum omnium confuſio.

385 Digna prudenti tutore inconſulti adoleſcentis oratio. Fama conſtant bella; auſpiciis tuis bellum geri feliciter poteſt: nomen Imperatoris terrebit hoſtes; ſed adoleſcentulum, non magna dignitate præditum, contemnent.

386 Poteſt mens poëtæ melius intelligi, ſi Scythicam illam hiſtoriam cogites, ubi fugitivi qui arma in dominos ceperant, armis fruſtra tentatis, per flagella et ſcuticas, quas tergis ſuis metuere conſveverant, in ordinem redacti ſunt. Herodo. 4, 3. Juſti. 2, 5.

389 Noluit aperte hic bellum geri Stilicho, ſed fratres, imperio graves ambo, mutuis ſtragibus confici. Victor Maſcezel Gildonis, paullo poſt inſidiis Stilichonis et ipſe periit. V. Zoſim. 5, 11.

393 *Patriæ iræ* hic ſunt, quas in fratrem ſuum Maſcezelem, patrem juvenum, conceperat Gildo, nunc effundit in innocentes filios.

396 *Diſpulit* neſcio an alias in tali re, de corporibus mortuis, legatur. Quid ſi dederit poëta *diſtulit*? Horat. Epod. 5, 99 *Poſt inſepulta membra different lupi.* Quod *tumulo arcuiſſe umbras* dicitur, reſpicit ad perſuaſionem veterem, qua ſepeliendi humanitatem commendabant, cum dicerent, vagari manes incertis ſedibus, dum ſepeliatur corpus. Hinc horrent naufragium, hinc terram ſibi injici rogant etc.

Digitized by Google

Obtruncat juvenes, inhumataque corpora vulgo
Diſpulit, & tumulo cognatas arcuit umbras:
Naturamque ſimul, fratremque, hominemque cruentus
Exuit, & tenuem cæſis invidit arenam.
Hoc facinus refugo damnavit Sole Mycenas,
Avertitque diem. ſceleri ſed reddidit Atreus
Crimen, & infandas excuſat conjuge menſas.
Hic odium, non pœna fuit. te prodita jura,
Te pater ultorem, te nudi pulvere Manes,
Te pietas polluta rogat. Si flentibus aram,
Et proprium miſeris numen ſtatuiſtis Athenæ:
Si Pandionias planctu traxere phalanges
Inachides, belloque rogos meruere maritis:
Si mæſtæ ſqualore comæ, lacrimiſque Senatum
In Numidas pulſus ſolio commovit Adherbal:

Hunc

395 occidit *al.* 402 hoc *vulg.* hinc *Ba.* huic *Barth.* perdita *vulg.* 405 nomen *vulg.* numen *MSS.* & *Barth.* 408 mœſtas -- comas *al.* mœſto -- comæ *al.* pro mœſtæ *marg.* ſparſæ, *unde conj. Heinſ.* paſſæ. mœſta -- coma *conj. Berneggeri ad Flor.* 3, 1. 409 Numidam *videtur leg.*

399 *Hoc* i. tale, (*τῦτο* pro *τοιῦτο*) hujus generis *facinus*, cædes in fratris Thyeſtæ filios commiſſa ab Atreo, *damnavit Mycenas refugo ſole*, h. e. propter tale facinus Mycenis commiſſum, ſol auertiſſe ſe dicitur, ea figura qua noſtri, *Das bricht ihm den Hals.* Sacer vates Jeſaias etiam tribuit peccatis, ea avertere Dei faciem etc. Sed excuſationis aliquid habuit Atreus, qui ſic Thyeſtæ adulterium, in conjuge ſua Aërope admiſſum, ultum ierit. Vid. argumentum Thyeſtæ Senecæ.

402 *Te*, o Honori, hunc enim alloquitur Stilicho, pater Maſcezel *ultorem rogat* & invocat interfectorum filiorum a ſuo fratre Gildone.

404 Hæc unice lucem capiunt ex ultimo Thebaidos Statianæ. Poſt prælium ad Thebas, quo periere præter fratres, cauſam belli, Eteoclen & Polynicen, duces Argivorum, vetat Creon jam tyrannus Thebarum ſepeliri Argivorum cadavera. Horum viduæ, *Inachides*, Athenas contendunt ad aram Miſericordiæ (481 ſqq.) & ibi movent Atticos, ut bello denunciato cogant Thebanos ſepulturam concedere Argivis.

409 *Adherbalis* orationem, qua in Senatu de Jugurthæ injuriis queſtus ſit, refert Salluſtius Jug. c. 14. Ceterum optabam in bono libro inveniri *In Numidam pulſus* etc. De Jugurtha enim potius invaſore regni totius Numidiæ, quam de Numidarum gente ſermo eſt. Et eſt *Numidæ* nomen velut *κατ' ἐξοχὴν* Jugurthæ.

Hunc quoque nunc Gildo, tanto quem funere merſit,
Hunc doleat veniſſe ducem, ſeſeque minorem
Supplicibus ſciat eſſe tuis. quem ſede fugavit,
Hunc præceps fugiat: fregit quem clade, tremiſcat;
Agnoſcatque ſuum, trahitur dum victima, fratrem."
Hæc ubi ſederunt genero; notiſſima Marti
Robora, præcipuos electa pube maniplos
Diſponit, portuque rates inſtaurat Etruſco.
Herculeam ſuus Alcides, Joviamque cohortem
Rex ducit Superum; premitur nec ſignifer ullo
Pondere: feſtinant adeo vexilla moveri.
Nervius inſequitur, meritusque vocabula Felix,
Dictaque ab Auguſto legio, nomenque probantes
Invicti clipeoque animoſi teſte Leones.

Dictis

418 Heracleam *Baſ.*

410 *Funere* filiorum ſuorum Maſcezelem fratrem *merſit* Gildo, & in luctum conjecit, forma paulum diverſa ab ea quæ eſt Aen. 6, 426 ubi *infantes* — *Abſtulit atra dies & funere merſit acerbo.* Propius accedit Aen. 6, 512 *Sed me fata mea, & ſcelus exitiale Lacaenæ, His merſere malis.* ubi non de ſola morte ſermo eſt.

415 *Sederunt*, non modo deſcenderunt in animum Honorii, ſed ibi hæſerunt firmiter, ea ratione ut etiam *ſtare* dicitur ſententia. Sic ipſe Virg. Ae. 4, 15 *Si mihi non animo fixum immotumque ſederet. Notos Marti* intelligimus nobiles bellicis factis. Quo quisque miles fortius ſe geſſit, eo duci ſuo eſt notior.

417 *Portum Etruſcum* Piſarum intelligi, docet v. 483. *Herculia & Jovia* Cohortes ab Herculio Maximiano & Jovio Diocletiano dictæ paſſim memorantur in Notitia Imperii Occidentis, quam ad hæc tempora pertinere conſtat. Utrum autem revera adverſus Gildonem miſſæ ſint, an poëtæ modo eas velut ominis cauſa advocare commodum fuerit? quærere, quam reſpondere mihi quidem eſt facilius.

419 Reſpicit ad fabellas, quibus metus & mala ſpes militum occaſionem videtur dediſſe, cum narrabant *ſigna convelli non potuiſſe.* Vid. Val. Max. 1, 6, 8 & 11. *Sed inter auguria*, ait Servius ad Aen. 11, 19, *etiam hoc habebatur, ſi avellentem facile ſequerentur.* Conf. Lacerda ad Virgilii l. c.

421 *Nervii* non minus quam Joviani & Herculiani inter Palatinas legiones ſunt in Notitia: item *Felices* ſeniores & iuniores: Ala, Legio, Cohors *Auguſtæ*: *Invicti* inter auxilia Palatina et alias: *Leones* ſeniores et juniores, quorum in clipeis inſigne Leonis fuiſſe, poëtæ noſtro crediderim potius, quam picturis illis quæ ſunt in notitia Occid. p. 29 ed. Pancirolli Gen. 1623.

Digitized by Google

Dictis ante tamen princeps confirmat ituros
Aggere conſpicuus. ſtat circumfuſa juventus
Nixa haſtis, pronaſque ferox accommodat aures:
„Gildonem domitura manus, promiſſa minaſque
Tempus agi. ſi quid pro me doluiſtis, in armis
Oſtentate mihi. juſto magnoque triumpho
Civiles abolete notas. ſciat orbis Eous,
Sitque palam, Gallos cauſſa, non robore, vinci.
Nec vos, barbariem quamvis collegerit omnem,
Terreat. an Mauri fremitum raucoſque repulſus
Umbonum, & veſtros paſſuri cominus enſes?
Non contra clipeis tectos, galeiſve micantes
Ibitis. in ſolis longe fiducia telis:
Exarmatus erit, cum miſſile torſerit, hoſtis.
Dextro movet jaculum: prætentat pallia læva.
Cætera nudus eques. Sonipes ignarus habenæ:
Virga

428 agit *vulg.* age *Vic. It. Baſ. quod Cujac. mutavit in* agi: agi *etiam ex MS. Heinſ. Cf. 33, 219.* Romæ *marg. Baſ. & Pulm.* meruiſtis *vulg.* doluiſtis *ex MSS. Heinſ.* 430 imbelles — notas *Vic.* neces *marg. Baſ. Videntur correctores alii* imbelles notas *voluiſſe, alii* civiles neces. 433 fremitus *al.* 434 noſtros *al.* 435 gladiisque *al.* galeaque *al.* radiisque *al.*

425 *Aggerem* puto hic eſſe tribunal ex cæſpite congeſtum, quia *ſtat circumfuſa juventus.* Illud *ferox* acutum eſt: quantumvis *ferox* ſit juventus, tamen *pronas* h. e. faciles ad obſequendum *aures accommodat.*

427 Hæc allocutio, vel appellatio potius, debet ſimul omen eſſe, & promiſſio certæ victoriæ. *Tempus eſt* nunc *agi* veſtra *promiſſa & minas*, h. e. in actum, quod ajunt, deduci. Lectio *Romæ* non videtur contemnenda. Si Romæ cauſa, vel Romæ faventes doluiſtis ob illius calamitates, famem præſertim, quam Gildo ei indixit: *oſtentate mihi* hoc armati, effundite dolorem illum in ipſum Gildonem. Poëta forte dixit *dolere alicui*, ut *favere*, cupere, velle etc.

430 Si *civiles notas* dedit poëta, videtur intellexiſſe ignominiam bello civili, in quo perierunt Eugenius & Maximus, contractam, de quo Zoſim. 4, 47: in illo victi ſunt Galli non quod minus fortes eſſent, ſed quod propugnabant malam cauſam.

436 *Longe - tela* dixit, ut *ſemper - levitas* & ſimilia, h. e. e longinquo tantum & eminus nocentia: ſimul hoc indicat, *fiduciam* tantum e longinquo habere jaculatores illos; nihili eſſe, cum ad manus ventum ſit.

438 *Pallia* cogitare oportet brevia, ſed panno ſatis craſſo, vel pellicea adeo, quæ ſint inſtar clipei, quem telis & ictibus opponant, prætendant, vel frequentativa forma *prætentent.*

Digitized by Google

Virga regit. Non ulla fides, non agminis ordo.
Arma oneri, fuga præſidio; connubia mille,
Non ulli generis nexus, non pignora curæ;
Sed numero languet pietas. Hæc copia vulgi.
Umbratus dux ipſe roſis, & marcidus ibit
Unguentis, cruduſque cibo, titubanſque Lyæo:
Confectus ſenio, morbis, ſtupriſque ſolutus.
Excitet inceſtos turmalis buccina ſomnos:
Imploret citharas, cantatriceſque choreas,
Offenſus ſtridore tubæ, diſcatque coactus,
Quas vigilat Veneri, caſtris impendere noctes.
Nonne mori ſatius, quam vitæ ferre pudorem?
Nam quæ jam regio reſtat, ſi dedita Mauris
Regibus, Illyricis acceſſerit Africa damnis?
Jus Latium, quod tunc Meroë, rubroque ſolebat
Oceano cingi, Tyrrhena clauditur unda.
Et cui non Nilus, non intulit India metas,
Romani jam finis erit Trinacria regni?

Ite

442 non illis *vulg.* ulli *etiam marg. Baſ.* 455 jungi *Cuj.*

440 *Non ulla fides*, fiducia in tali milite nulla. Non exprobrat hic perſidiam proprie Mauris: ſed infirmitatem ab armorum levitate, ab equis non frenatis, ab ordinis neglectu e. i. g. a. proponit.

441 Acuunt militum animos pignora ſua, uxores, liberi, quos prædæ relinquere hoſti & pudor & religio eſt. Mauris viles ob multitudinem uxores. Sall. Jug. 80 *Etiam ante Jugurthæ filia Bocchi nupſerat. Verum ea neceſſitudo apud Numidas Maurosque levis ducitur: quod ſinguli pro opibus cujusque quam plurimas uxores, denas alii, alii plures habent; ſed reges eo amplius. Ita animus multitudine diſtrahitur: nulla pro ſocia obtinet: pariter omnes viles ſunt.*

444 *Umbratus* eſt coronatus: umbra eſt, quidquid tegit.

453 *Illyrica damna*, quæ Alaricus imperio Romano intulit. Illyricum theatrum aliquamdiu Alarici fuiſſe, diſcimus ex Zoſimo 5, 26. Paullus Diac. 13, 26 *Cum veniſſet in Illyricum, omnia ſubvertebat.* Cf. 28, 105.

454 *Jus Latium* nec improprie de imperio Ro. dicit poëta. Quousque enim imperabant Romani, aut mittebant Præſides, Latina lingua jus dicebatur. *Rubrum Oceanum* multo latius patere, quam ſinum illum Arabicum, eoque nomine mare omne, quod totam Perſiæ Indiæque oram alluit, comprehendi, hodie, poſt Relandi præſertim diſputationem, nemo facile poteſt ignorare.

Digitized by Google

Ite recepturi, prædo quem ſuſtulit, axem,
Ereptumque Notum. caput inſuperabile rerum
Aut ruet in veſtris, aut ſtabit Roma lacertis.
Tot mihi debetis populos, tot rura, tot urbes
Amiſſas. uno Libyam defendite bello.
Veſtros imperium remos, & veſtra ſequatur
Carbaſa. deſpectas trans æquora ducite leges.
Tertia jam ſolito cervix mucrone rotetur,
Tandem funereis finem poſitura tyrannis.,,

Omina

461 jura *vulg.* rura *etiam marg. Baſ.*

458 *Axem* et *Notum* plane hic ponit, ut in ipſo carminis ingreſſu *Polum* et *Auſtrum*: utroque loco Africam, quæ Romanis parebat, intelligit. Sed nusquam, fatebor enim, magis offendor tropis, quos alioquin lumina orationis eſſe ſentio, quam hic et ſimilibus locis, ubi non a parte potiore, notabiliore, oſtendi cœlum totum videtur, aut ſicut *cœlum* pro aëris regione nobis proxima *axis* vel *polus* poni, a qua ratione nec alii poëtae boni abhorrent: ſed ubi longius etiam quam in Synecdoche progreditur Claudianus, cujus rationem hoc loco, quoniam in Theſauris meis, Stephaniano etiam, prætermiſſum eſt, hic indicabo. Igitur omiſſa illa vulgari ſignificatione, ea hic ponam, in quibus aut reconditius quiddam eſt, aut, ut mihi videtur, duriuſculum, notandumque potius quam imitandum. Ex illo genere eſt 26, 55 *Cum ſic mutaverit axem*, totum cœli poſitum et comparationem, *Fœderibus*, legibus, *natura novis. Hæc vox ætheriis intonet axibus* 14, 35 ſimile eſt Virgiliano *It clamor cœlo.* Cf. 15, 134. Sed ex altero plurima. *Sub utroque axe* 7, 57 in Libya et apud Hyperboreos. *Uterque axis* 8, 395 imperium Orientis & Occidentis. Sic *gemini axes* 22, 59 & 24, 139. Et de Hiſpania ac Conſtantinopoli 8, 141 *Quem in axem tranſibis?* 19, 33 *Hesperius axis* 5, 264. *Nudo ſub axe biemare* 20, 413 in Thracia. *Poſt domitas arctos*, plagam ſeptentrionis, cui imminent arcti, *alio prorumpit ab axe Tempeſtas* 21, 245 a meridie. *Scythico rediens Gradivus ab axe* 32, 368. *Riphæus axis* 28, 31. Contra *axis calidus* 1, 37. *Noſtro procul axe remotam Thulen* 26, 203. *Alio in axe* 29, 82 regione alia, ſub alio cœlo. *Pythius axis* 16, 16 Delphi. Contra *Toto ab axe quærebat generum* 21, 72 in toto imperio Ro. Ubi *axes* plurium numero de ſingulis ſtellis vel ſideribus dicantur. vid. ad 34, 35. *Infernum axem* pro inferis poſuit, ſi fides quibusdam codicibus, 20, 24.

463 Expeditionem maritimam indicat. Cf. mox 479 ſqq.

465 *Tertia cervix* poſt Maximum & Eugenium. De hoc certe Zoſ. 4, 58 τὴν κεφαλὴν ἀφελόμενοι κ. τ. λ. Idem c. 46 Τῷ δημίῳ παρέδωκε. Verbum *rotare* ad actum carnificis pertinet, qui circumactu cum corpore ſuo enſis impetum capit. Cum Pompejo caput amputaretur *nondum artis erat*, ut ait Lucanus 8, 623, *caput enſe rotare*: ſed *miles decollandi artifex* memoratur Sueto. Calig. c. 32.

Omina conveniunt dicto, fulvuſque Tonantis
Armiger, ad liquidam cunctis ſpectantibus æthram,
Correptum pedibus curvis innexuit hydrum.
Dumque reluctantem morſu partitur obunco,
Hæſit in ungue caput. truncatus decidit anguis.
Ilicet auguriis alacres per ſaxa citati,
Torrenteſque ruunt. non mons, non ſilva retardat.
Pendula ceu parvis moturæ bella colonis
Ingenti clangore grues æſtiva relinquunt
Thracia, cum tepido permutant Strymona Nilo:
Ordinibus variis per nubila texitur ales
Littera, pennarumque notis inſcribitur aër.

467 omnia *Vic.* & *Vien. male.* 468 ab liquida -- æthra *MSS. Heinſ.* 469 arreptum *Cuj.*, collectum *al.* 470 abunco *Vic. de* obunco *vid. Heinſ. ad Aen.* 11, 755. 475 clamore *primæ editt.* & *MSS. apud Heinſ. qui tuetur* clangore, *quod habet etiam Baſ.* 477 alis *vulg. Cf.* 22, 408. *utroque loco Heinſius felici conjectura* ales *repoſuit.*

468 *Ad liquidam æthram*, ut dicitur *ad lumen candelæ*: indicatur, certo & diſtincte viſum eſſe illud portentum, cœlo ſudo, aëre puro. Quod mox pro *correptum* habent quidam *collectum*, non contemnendum videtur. *Collegit ſe*, contraxit in gyros, hydrus. Uſum hunc verbi multis illuſtrat, & hunc ipſum locum non omittit Heinſ. ad Aen. 12, 862. Sed nec illud Sil. 10, 3 *Ceu fera, quæ telis circumcingentibus ultro Aſſilit in ferrum, & per vulnera* colligit *hoſtem.* Si *colligit* eſt a Silio, (nec variant libri) idem ſignificare videtur, quod *corripit*, eoque facilius inter *correptum* & *collectum* hic fluctuari potuit.

474 *Pendula bella* pulchra phantaſia, cum etiam contra terreſtrem hoſtem, Pygmæos, pugnantes ſuſpendere ſe ſubinde ſoleant pennis. Imaginemur gallorum gallinaceorum prælia. Fabula de Pygmæorum cum gruibus pugna jam Homero memorata Ἰλ. Γ, 6 & Ariſtoteli hiſt. anim. 8, 12.

477 *Ales* illa *litera*, quam ſcribunt ſuo volatu grues, originem habet ab illa obſervatione ordinis, quam deſcribit Cic. de N. D. 2, 49 *Grues cum loca calidiora petentes maria transmittant, trianguli efficere formam: ejus autem ſummo angulo aër ab iis adverſus pellitur* (tanquam a cuneo finditur) *deinde ſenſim ab utroque latere, tanquam remis, ita pennis, curſus avium levatur* &c. Illud triangulum comparabant homines cum literis triangularibus Λ, Δ, A, V, Y. Hinc paulatim ortum videtur, ut literatas aves & *Palamedi* (inventori quarundam literarum) cognatas dicerent recentiores. Philoſophatur in hac re etiam Lucanus 5, 711 ſq. v. g. *primo volatu Effingunt varias caſu* (vento) *monſtrante figuras. Mox — confuſos — glomerantur in orbes, Et turbata perit diſperſis litera pennis.* Hinc intelligitur, quid ſibi velit Martialis, cum 9, 14 de nomine Earini, *Quod* inquit, *penna ſcribente grues ad ſidera tollunt.* Et cur 13, 75 *Palamedis avem* vocet gruem. Ut nubes

Digitized by Google

Ut fluctus tetigere maris, tunc acrior arſit
Impetus. arripiunt naves, ipſique rudentes
Expediunt, & vela ligant, & cornua ſummis
Aſſociant malis. quatitur Tyrrhena tumultu
Ora, nec Alpheæ capiunt navalia Piſæ.
Sic Agamemnoniam vindex cum Græcia claſſem
Solveret, innumeris fervebat vocibus Aulis.
Non illos ſtrepitus, impendentiſque procellæ
Signa, nec adventus dubii deterruit Auſtri.
„*Vellite*, proclamant, *ſocii, jam vellite funem.*
Per vada Gildonem quamvis adverſa petamus.
Ad bellum nos trudat hiems. per devia Ponti
Quaſſatis cupio tellurem figere roſtris.
Heu nimium ſegnes, cauta qui mente notatis,
Si revolant mergi, graditur ſi litore cornix.
Ora licet maculis adſperſerit occiduus Sol,
Lunaque conceptis liveſcat turbida Coris,

Et

481 legunt *vulg.* ligant *ex MSS. Heinſ.* 488 ſolvite jam ſocii clamant, aut rumpite *vulg. Mutavit Heinſ. ex MSS.* 491 cupide -- figite *MS.* 492 capta *Baſ.* timida *al.* cauta *Cujac. Pulm. Heinſ.*

nubes format phantaſia in varias formas, (vid. Lucret. 4, 137 ſqq.) ſic illas volantium gruum ſeries formavit in literas.

481 *Vela legere* plane huc non convenit, quod eſt idem quod contrahere, colligere, ubi nullus eorum uſus eſt. *Cornua* eſſe antennas, longurios transverſos, quibus affixa ſunt vela, aut magis proprie antennarum extrema aliquantum eminentia ultra vela, vix monere opus eſt.

483 *Alpheæ* dicuntur *Piſæ* etiam Aen. 10, 179 quod colonia putabantur Piſæorum in Peloponneſo, accolarum Alphei.

485 A portu *Aulidis* ad Euripum Boeotico ſolvit claſſis Græcorum Trojam oppugnatura.

488 *Vellite funem*, quo navis tenetur, *Oram ſolvite*, quæ Fabii formula eſt in Proœmio operis.

490 *Hiems* hic procella eſt, quam talem optat ardor militum, qui ad bellum in Africam illos *trudat*: huc pertinet, quod roſtris navium etiam quaſſatis & convulſis terram figere & velut confodere cupit.

493 Indicia tempeſtatis ponit, quæ præ ſtudio navigandi & eundi in hoſtem contemni ait a militibus. Sumit ea a Virgilio præſertim Georg. 1, 354 ſqq. ut illud de *mergis* e v. 361 *Cum medio celeres revolant ex æquore mergi*: de *cornice* v. 389 *Sola in ſicca ſecum ſpatiatur arena*: de *Sole occiduo* & *Luna* noſter 8, 426. De *Luna* autem Virg. Ge. 1, 427.

Digitized by Google

Et contuſa vagos jaculentur ſidera crines,
Imbribus humeſcant Hœdi, nimboſaque Taurum
Ducat Hyas, totuſque fretis deſcendat Orion:
Certa fides cœli, ſed major Honorius auctor.
Illius auſpiciis immenſa per æquora miles,
Non Plauſtris, Arctove regor. contemne Booten
Navita, turbinibus mediis permitte carinas.
Si mihi tempeſtas Libyam ventique negabunt,
Auguſti Fortuna dabit.„ Jam claſſis in altum
Provehitur. dextra Ligures, Hetruria læva
Linquitur; & cæcis vitatur Corſica ſaxis
Humanæ in ſpeciem plantæ ſe magna figurat
Inſula. Sardoam veteres dixere coloni.
Dives ager frugum. Pœnos Italoſve petenti
Opportuna ſitu. quæ pars vicinior Afris,

N 3 Plana

496 confuſa *vulg.* concuſſa *marg. Baſ.* 507 hu. ſpeciem *vulg.* in *ex MSS.* *edidit Heinſ.* 508 Sardiniam *vulg.* Sandaliam, Sardoniam *MS.*

496 *Contuſa* puto eſſe idem quod obtuſa, luminis minus clari: poëtam autem hic deſcribere illud meteoron quod *ſtellam cadentem* vulgo appellant, Germanorum plebecula autem *emungi* tum ſtellas dicunt.

497 Hæc ſidera vulgo pluvias adferre, ſignificare quidem certe, nunc ortu nunc occaſu ſuo, credebantur. Vid. Colum. 11, 2. *Hyas* Synecdochice dicta ſingulari numero: ſunt enim *Hyades* ſeptem illæ ſtellæ in capite Tauri, unde hic *ducere Taurum* Hyas dicitur.

499 Pulcherrimus verſus, cujus ſententia hæc eſt: Commemoratā adhuc tempeſtatum & procellarum ſigna non contemno, *certa* illis *fides* eſt: ſed ubi Honorius jubet, ſigna cedere debent omnia: negligenda pericula, quæ præſagiuntur a cœlo, ubi ire jubet Honorius. Similis ſententia illi Homericæ, Εἷς οἰωνὸς ἄριςος ὑπὲρ πατρίδος ἀμύναϑαι. Sed nimis exaggerat, ut ſolet, auctor noſter ſententiam, ac velut humore aſtuſo diluit.

504 *Auguſti Fortuna.* Quam olim Deam fecerant Fortunam Populi Ro. hanc poſtea adjunxerunt Auguſtis: de qua paſſim nummi loquuntur & lapides. Nota vox Cæſaris ad nautam apud Flor. 4, 2. 37 *Quid times? Cæſarem vehis.* Plenius Plutarchus Cæſ. p. 726, D Καίσαρα φέρεις καὶ τὴν Καίσαρος τύχην συμπλέουσαν.

507 Hic totus locus Geographicam noſtri peritiam oſtendit, & illud etiam, varietatem lectionis in hoc poëta non ſemper certe, quia non ſæpe, eſſe a ſtupore librariorum, ſed a viris doctis, & forte interdum ab ipſo poëta, retractante opus ſuum, proficiſci. Græca Inſulæ hujus nomina Σαρδὼ, Ιχνῦσσα, Σανδαλιώτης. Plin. 3, 7 *Sardiniam ipſam Timæus Sandaliotin appellavit ab effigie ſoleæ; Myrſilus Ichnuſan a ſimilitudine veſtigii.* Noſter videtur ante oculos habuiſſe Silium Ital. 12, 355 ſqq. quem comparaſſe juverit.

Ut fluctus tetigere maris, tunc acrior arſit
Impetus. arripiunt naves, ipſique rudentes
Expediunt, & vela ligant, & cornua ſummis
Aſſociant malis. quatitur Tyrrhena tumultu
Ora, nec Alpheæ capiunt navalia Piſæ.
Sic Agamemnoniam vindex cum Græcia claſſem
Solveret, innumeris fervebat vocibus Aulis.
Non illos ſtrepitus, impendentiſque procellæ
Signa, nec adventus dubii deterruit Auſtri.
„*Vellite*, proclamant, *ſocii, jam vellite funem.*
Per vada Gildonem quamvis adverſa petamus.
Ad bellum nos trudat hiems. per devia Ponti
Quaſſatis cupio tellurem figere roſtris.
Heu nimium ſegnes, cauta qui mente notatis,
Si revolant mergi, graditur ſi litore cornix.
Ora licet maculis adſperſerit occiduus Sol,
Lunaque conceptis liveſcat turbida Coris,

Et

481 legunt *vulg.* ligant *ex MSS. Heinſ.* 488 ſolvite jam ſocii clamant, aut rumpite *vulg. Mutavit Heinſ. ex MSS.* 491 cupide — figite *MS.* 492 capta *Baſ.* timida *al.* cauta *Cujac. Pulm. Heinſ.*

nubes format phantaſia in varias formas, (vid. Lucret. 4, 137 ſqq.) ſic illas volantium gruum ſeries formavit in literas.

481 *Vela legere* plane huc non convenit, quod eſt idem quod contrahere, colligere, ubi nullus eorum uſus eſt. *Cornua* eſſe antennas, longurios transverſos, quibus affixa ſunt vela, aut magis proprie antennarum extrema aliquantum eminentia ultra vela, vix monere opus eſt.

483 *Alpheæ* dicuntur *Piſæ* etiam Aen. 10, 179 quod colonia putabantur Piſæorum in Peloponneſo, accolarum Alphei.

485 A portu *Aulidis* ad Euripum Boeotico ſolvit claſſis Græcorum Trojam oppugnatura.

488 *Vellite funem*, quo navis tenetur, *Oram ſolvite*, quæ Fabii formula eſt in Proœmio operis.

490 *Hiems* hic procella eſt, quam talem optat ardor militum, qui ad bellum in Africam illos *trudat*: huc pertinet, quod roſtris navium etiam quaſſatis & convulſis terram figere & velut confodere cupit.

493 Indicia tempeſtatis ponit, quæ præ ſtudio navigandi & eundi in hoſtem contemni ait a militibus. Sumit ea a Virgilio præſertim Georg. 1, 354 ſqq. ut illud de *mergis* e v. 361 *Cum medio celeres revolant ex æquore mergi*: de *cornice* v. 389 *Sola in ſicca ſecum ſpatiatur arena*: de *Sole occiduo* & *Luna* noſter 8, 426. De *Luna* autem Virg. Ge. 1, 427.

Digitized by Google

Et contuſa vagos jaculentur ſidera crines,
Imbribus humeſcant Hœdi, nimboſaque Taurum
Ducat Hyas, totuſque fretis deſcendat Orion:
Certa fides cœli, ſed major Honorius auctor.
Illius auſpiciis immenſa per æquora miles,
Non Plauſtris, Arctove regor. contemne Booten
Navita, turbinibus mediis permitte carinas.
Si mihi tempeſtas Libyam ventique negabunt,
Auguſti Fortuna dabit.„ Jam claſſis in altum
Provehitur. dextra Ligures, Hetruria læva
Linquitur, & cæcis vitatur Corſica ſaxis
Humanæ in ſpeciem plantæ ſe magna figurat
Inſula. Sardoam veteres dixere coloni.
Dives ager frugum. Pœnos Italoſve petenti
Opportuna ſitu. quæ pars vicinior Afris,

496 confuſa *vulg.* concuſſa *marg. Baſ. edidit Heinſ.* 507 hu. ſpeciem *vulg.* in ex *MSS.* 508 Sardiniam *vulg.* Sandaliam, Sardoniam *MS.*

496 *Contuſa* puto eſſe idem quod obtuſa, luminis minus clari: poëtam autem hic deſcribere illud meteoron quod *ſtellam cadentem* vulgo appellant, Germanorum plebecula autem *emungi* tum ſtellas dicunt.

497 Hæc ſidera vulgo pluvias adferre, ſignificare quidem certe, nunc ortu nunc occaſu ſuo, credebantur. Vid. Colum. 11, 2. *Hyas* Synecdochice dicta ſingulari numero: ſunt enim *Hyades* ſeptem illæ ſtellæ in capite Tauri, unde hic *ducere Taurum* Hyas dicitur.

499 Pulcherrimus verſus, cujus ſententia hæc eſt: Commemorata adhuc tempeſtatum & procellarum ſigna non contemno, *certa* illis *fides* eſt: ſed ubi Honorius jubet, ſigna cedere debent omnia: negligenda pericula, quæ præſagiuntur a cœlo, ubi ire jubet Honorius. Similis ſententia illi Homericæ, Εἷς οἰωνὸς ἄριςος ὑπὲρ πατρίδος ἀμύνασθαι. Sed nimis exaggerat, ut ſolet, auctor noſter ſententiam, ac velut humore affuſo diluit.

504 *Auguſti Fortuna.* Quam olim Deam fecerant Fortunam Populi Ro. hanc poſtea adjunxerunt Auguſtis: de qua paſſim nummi loquuntur & lapides. Nota vox Cæſaris ad nautam apud Flor. 4, 2. 37 *Quid times? Cæſarem vehis.* Plenius Plutarchus Cæſ. p. 726. D Καίσαρα φέρεις καὶ τὴν Καίσαρος τύχην συμπλέουσαν.

507 Hic totus locus Geographicam noſtri peritiam oſtendit, & illud etiam, varietatem lectionis in hoc poëta non ſemper certe, quia non ſæpe, eſſe a ſtupore librariorum, ſed a viris doctis, & forte interdum ab ipſo poëta, retractante opus ſuum, proficiſci. Græca Inſulæ hujus nomina Σαρδὼ, Ιχνῦσα, Σανδαλιώτης. Plin. 3, 7 *Sardiniam ipſam Timæus Sandaliotin appellavit ab effigie ſoleæ; Myrſilus Ichnuſan a ſimilitudine veſtigii.* Noſter videtur ante oculos habuiſſe Silium Ital. 12, 355 ſqq. quem comparaſſe juverit.

Plana ſolo, ratibus clemens. quæ reſpicit Arcton,
Immitis, ſcopuloſa, procax, ſubitiſque ſonora
Fluctibus. Inſanos infamat navita montes.
Hinc hominum, pecudumque lues, hinc peſtifer aër
Sævit, & excluſis regnant Aquilonibus Auſtri.
Quos ubi luctatis procul effugere carinis;
Per diverſa ruunt ſinuoſæ litora terræ.
Pars adit antiqua ductos Carthagine Sulcos;
Partem litoreo complectitur Olbia muro.
Urbs Libyam contra Tyrio fundata potenti
Tenditur in longum Caralis, tenuemque per undam
Obvia dimittit fracturum flamina collem.
Efficitur portus medium mare, tutaque ventis
Omnibus ingenti manſueſcunt ſtagna receſſu.
Hanc omni petiere manu, proriſque reductis
Suſpenſa Zephyros exſpectant claſſe faventes.

513 fluctibus *vulg.* flatibus *etiam marg. Baſ.* 516 jactatis *MS.* ſimul *Baſ. marg.* 518 muros *priores editt.* ſulcos *jam Baſ. marg.* 521 Calaris *al.* undas *etiam Baſ.*

512 *Procax* reconditiore intellectu dici videtur. Puto autem ventoſam intelligi, quod eſt ab ipſis ſcopulis eminentibus, per quos fluens aër incitatur. Ita conveniet cum *procacibus auſtris* Virgilii Aen. 1, 536 quod Barthius & Heinſius monuere.

513 *Inſanos montes* vocat nomine proprio. Liv. 30, 39 *A Corſica in Sardiniam trajecit* Conſul. *Ibi ſuperantem Inſanos montes multo & infeſtioribus locis tempeſtas exorta diſjecit claſſem.* Etiam Ptolomæo 3, 3 τὰ μαινόμενα ὄρη. Latinus interpres *Mænomeni montes.*

514 *Hinc* non ita cauſam ſignificat, quaſi ab illa ſcopulorum aſperitate eſſet in ipſa illa montoſa regione aër peſtilens: ſed hoc vult poëta, illi verſus ſeptentrionem montes excludunt ſiccos & ſalubres aquilones a regione verſus meridiem ſubjacente, quæ cum ſolis auſtris humidis & æſtuoſis pateat, hinc lues &c.

517 *Sinuoſam terram* & laciniato folio ſimilem pingunt hodie chartæ Geographicæ.

518 *Sulcos*, Σύλκοι, Σόλκοι, Συλχοὶ memorant Geographi in auſtrali litore Inſulæ, ex adverſo Africæ. Luculenter hæc omnia noſtri γεωγραφούμενα explicantur in Cellarii Notitia Orbis 2, 11. vbi etiam *Olbia* vel *Ulbia* urbs illuſtratur §. 15. Ολβία, beata, ominis cauſa: portus Ολβιανός.

521 *Caralis* nomen ſuum hodieque tenet, *Cagliari.* Portum ejus pulchre deſcribit. *Collis tenuis dimiſſus* excurrensque ab inſula *frangit* ventos obvios &c.

526 *Zephyros exſpectant*, ut exire portu poſſint: mox aliis ventis opus eſt, ut in Africam traiiciant.

XVI CL.

XVI
CL. CLAUDIANI
IN
FL. MALLII THEODORI
CONSULATUM*.

PROLOGUS

Audebiſne, precor, doctæ ſubjecta catervæ
Inter tot proceres, noſtra Thalia, loqui?
Nec te fama vetat, vero quam celſius actam
Vel ſervaſſe labor, vel minuiſſe pudor.
An tibi continuis crevit fiducia caſtris?

1 tantæ *al.* 3 auctam *MSS. ap. Heinſ.*

* Hunc conſulatum aſſignat Relandus anno V. C. 1161, æræ noſtræ autem 399. Nomen potius eſſe *Mallium* quam *Manlium*, in varietate monimentorum colligit pulchre A. Rubenius ex eo, quod Manliæ gentis decora non omiſſurus videtur fuiſſe Claudianus, ſi ea ad hunc Conſulem ullo modo pertinerent. Nempe exſtat Alb. Rubenii diſſertatio de vita Fl. Mallii Theodori V. C. Quæſtoris ſacri Palatii, Com. S. L. (Sacrarum largitionum) Præfecti Prætorio Galliarum, Præfecti Prætorio Italiæ, Africæ, Illyrici, V. Coſ. Ordinarii, Ultraj. 1694. 12. quam nuper recudi curavit Fridericus Platner,* vir doctus, Lipſ. 1754. 8. Hinc poſſunt petere ſtudioſi reliqua hiſtorica, ne de Gothofrediana Chronologia Codicis Theodoſiani & Pe. Relandi faſtis nunc dicamus. Nos poëtam more noſtro interpretabimur breviter, & illud modo hic monemus, quod vnius tantum Mallii Conſulis & hic & alias mentio fit, illud inde eſſe, quod Eutropium collegam cum haberet, hic in ipſo hoc Conſulatu remotus interfectusque eſt, nomenque illius e faſtis eraſum. Illud vnum addere juvat, editum eſſe nuper Guelferbyti 1755. 4. ex antiquiſſimo codice hujus noſtri *Fl. Mallii Theodori de metris librum* a viro docto Jac. Fr. Heuſingero: unde orthographia nominis comprobatur.

1 *Doctæ ſubjecta catervæ* Muſa, expoſita examini & judiciis procerum ſenatus Ro. qui tum Mediolani fuiſſe ad honorandum Mallii proceſſum conſularem videntur. vid. ex Symmach. 5, 11 & aliunde Rubenius p. 48 ſq.

2 Fama ſæpe gravis eſt his, qui illam habent. *Gravis adverſaria eſt magna exſpectatio:* metuit ergo poëta, ut illi ſatisfacere poſſit; metuit, ne dicant homines, Tantum erat?

5 Neſcio an ad militiam, quæ proprie ita dicitur, ſuam reſpexerit poëta: neque video, quid caſtrorum conſuetudo faciat ad audaciam poëtæ? Nempe comparatio eſt, Ut diuturnior in caſtris mora facit militem: ita mihi, iſta Muſarum caſtra aliquamdiu ſecuto, crevit audacia.

Digitized by Google

Totaque jam vatis pectora miles habet?
Culmina Romani majeſtatemque Senatus,
Et, quibus exſultat Gallia, cerne viros.
Omnibus audimur terris, mundique per aures
Ibimus! Ah nimius Conſulis urget amor.
Jupiter, ut perhibent, ſpatium cum diſcere vellet
Naturæ, regni neſcius ipſe ſui,
Armigeros utrimque duos æqualibus alis
Miſit ab Eois Occiduisque plagis.
Parnaſſus geminos fertur junxiſſe volatus;
Contulit alternas Pythius axis aves.
Princeps non aquilis terram cognoſcere curat.
Certius in nobis æſtimat imperium.
Hoc ego concilio collectum metior orbem:
Hoc video cœtu quidquid ubique micat.

7 lumina *al.* 18 vobis *MS. Vat*, *quod placet.* 20 in orbe *MS.*

7 Objectio ad Thaliam ſuam, audeatne recitare carmen in concilio tam auguſto Mediolanenſi, quod ſit velut compendium quoddam, flos, ac medulla orbis terrarum? reſpondet illa, *Ah nimius Conſulis urget amor.*

11 Fabula Græca, quam de Delphis agens Strabo 9 p. 289 Pindaro tribuit, *ὅτι συμπέσειεν ἐνταῦθα οἱ ἀετοὶ, οἱ ἀφεθέντες ὑπὸ τοῦ Διὸς, ὁ μὲν ἀπὸ τῆς δύσεως, ὁ δ' ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς* etc. Locus ipſe, credo, hodie non exſtat: ſed *ὀμφαλὸν γᾶς*, umbilicum terræ, paſſim appellat Delphos, ut Pyth. 4, 131. 6, 3. Et Pyth. 4, 6 Pythiam ſacerdotem vocat *χρυσέων Διὸς αἰητῶν πάρεδρον*, ubi monet Scholiaſtes, eas aquilas aureas fuiſſe illarum ſimulacra, quas ad explorandum medium orbis terrarum locum emiſerit Jupiter, unum ab Oriente, ab Occidente alterum. Hi ſunt *armigeri*, fulminis miniſtri etc.

16 *Axis* regionem cœli vel terræ notat noſtro. Vid. ad 15, 458.

17 *Princeps*, Imperator Honorius ad magnitudinem Imperii ſui explorandam non opus habet aquilis talibus: quantum ſit illius, quam auguſtum imperium, *certius in nobis*, qui Patres, qui Senatores ſumus, æſtimat. Si ita dedit Claudianus, *in nobis*, fiduciam oſtendit, & ſumit ſibi ſuperbiam, quæſitam meritis, ſe unum fert ordinis illius denique. Sed honorificentius in Senatum, modeſtius de ſe looutus eſt, ſi dedit *in vobis.*

XVII CL.

XVII

CL. CLAUDIANI
DE CONSULATU
FL. MALLII THEODORI V. C
PANEGYRIS

Ipſa quidem virtus pretium ſibi, ſolaque late
Fortunæ ſecura nitet, nec faſtibus ullis
Erigitur, plauſuve petit clareſcere vulgi.
Nil opis externæ cupiens, nil indiga laudis,
Divitiis animoſa ſuis, immotaque cunctis
Caſibus ex alta mortalia deſpicit arce,
Attamen invitam blande veſtigat, & ultro
Ambit Honos. Docuit toties a rure profectus
Lictor, & in mediis quæſitus Conſul aratris.
Te quoque naturæ ſacris mundique vacantem,

2 viret *MS. cf.* 33, 236. faſcibus *al. etiam Heinſ.* 2. faſtibus *MSS.* & *Cuj.* & *Heinſ.* 1. 3 tumet *MS.* V. 15, 330. 7 hanc tamen *Vic.* 8 decuit *conj. Heinſ.* ad rura -- ubi in *Cuj.*

2 *Faſtibus* magis placet, ſive poſuerit pro faſtis & annalibus, quibus commendantur magiſtratuum & regum nomina: ſive notet ſuperbiam ab honoribus ortam, vitium, quo eriguntur ultra modeſtiam homines. *Faſces* res tantum Romana. Hic univerſim de honorum effectu in animos agitur.

7 Suaviſſima imago. *Honos* formoſus juvenis, *ultro*, non invitatus, pudice invitam *Virtutem* ut caſtam virginem ſequitur, blande veſtigat etc. Niſi fallor hoc ipſum connubium indicatur in numis gentis Egnatiæ, ubi figuram dextram cum haſta & Parazonio Honorem interpretor, a quo ad Virtutem haſtatam, ſtolatam transvolat Cupido, quaſi commendaturus illi & conciliaturus Honorem.

8 Probabilior, hoc eſt rei & hiſtoriæ accommodatior eſt Cujaciana lectio. *Docuit*, veram eſſe poëtæ ſententiam, *toties* ex urbe *ad rura profectus lictor*, vel viator, *ubi in mediis aratris quæſitus* eſt *Conſul* vel dictator adeo. Nota ſunt L. Quinctii Cincinnati & M. Attilii Reguli Serrani exempla, illud relatum a Liv. 3, 26, hoc a Val. Max. 4, 4. 5 etc.

10 *Mundi ſacra* ſunt ſtudia Aſtronomiæ ſ. doctrina coſmica.

Emeritum pridem, deſudatiſque remotum
Judiciis, eadem rurſum complexa poteſtas
Evehit, & reducem notis imponit habenis.
Accedunt trabeæ. nil jam, Theodoro, relictum,
Quo virtus animo creſcat, vel ſplendor honore.
Culmen utrumque tenes. Talem te protinus anni
Formavere rudes, & dignum vita curuli
Traxit iter, primæque ſenes ceſſere juventæ.
Jam nunc canities animi, jam dulce loquendi
Pondus, & attonitas ſermo qui duceret aures,
Mox undare foro victrix opulentia linguæ,
Tutarique reos. Ipſa hæc ampliſſima ſedes
Orantem ſtupuit, bis laudatura regentem.
Hinc te pars Libyæ moderantem jura probavit,
Quæ nunc tota probat. longi ſed pignus amoris
Exiguæ peperere moræ. populumque clientem
Publica manſuris teſtantur vocibus æra.
Inde tibi Macetum tellus, & credita Pellæ
Mœnia,

13 reduci notas -- habenas *Cuj.* 18 ſtravit *conj. Heinſ. ut Stat. Theb.* 12, 813. 27 manſuetis *Baſ. marg.* poſtibus *Cuj.* 28 Macedûm *Baſ.* condita *vulg.*

11 *Deſudata judicia*, in quibus olim ſudare deſiiſti.

13 *Habenis imponere* eſt ad habenas regendas imponere currui. *Trabea* noſtro alias etiam veſtis Conſularis V. G. 8, 640. 18, 9.

18 *Trahere iter* tenorem quendam æquabilem vitæ tranquillæ & manſuetæ notare videtur. Ut *trahuntur* fila de colo. *Curuli* intell. ſellæ, quæ præter ceteros Conſulum eſt.

23 *Bis* puto hic comparationem indicare: admirata eſt orantem cauſas, mox alterum tantum *laudatura* eſt *regentem*, præſidentem Senatui.

24 Conſularem notare videtur *partis Libyæ*, v. g. Numidiæ, Byzacenæ: de quo genere dignitatis vel adminiſtrationis vid. Gronov. Obſ. eccl. c. 21 p. 226 & Jac. Gothofr. Not. Dignit. Cod. Theod. Sed de omni hoc curſu honorum Theodori qua poterat certa, de reliquis conjecturas eruditas dedit laudatus modo Rubenius.

27 *Manſuræ* dicuntur, quod in ære inſculptae, *voces* quatenus leguntur, audiunturque adeo.

Mœnia, quæ famulus quondam ditavit Hydaſpes,
Tantaque commiſſæ revocaſti gaudia genti
Mitibus arbitriis, quantum bellante Philippo
Floruit, aut nigri cecidit cum regia Pori.
Sed non ulterius te præbuit urbibus aula:
Maluit eſſe ſuum. terris edicta daturus,
Supplicibus reſponſa, venis. oracula Regis
Eloquio crevere tuo. nec dignius unquam
Majeſtas meminit ſeſe Romana locutam.
Hinc ſacræ mandantur opes, orbisque tributa
Poſſeſſi; quidquid fluviis evolvitur auri:
Quidquid luce procul venas rimata ſequaces
Abdita pallentis fodit ſollertia Beſſi.

Ac

35 regum *MSS*.

29 *Hydaſpes famulus* fuit Pellæ, ditavit Pellam, quo tempore *Pellæus juvenis* (ut 39, 6 & 8, 375) Alexander M. Orientem, qui Perſis paruerat, ſubegit. Nempe dicit poëta, æque felicem & glorioſam fuiſſe Mallio præſide Macedoniam, quam ſub Philippo ſuo vel Alexandro fuerit.

32 *Niger Porus*. Nigros eſſe Indos, qui verſus meridiem habitant, obſervatum Arriano hiſt Ind. c. 6 extr. *οἱ πρὸς νότου ἀνέμου Ἰνδοὶ τοῖς Αἰθίοψι μᾶλλόν τι ἐοίκασι, μέλανές τε ἰδέσθαι εἰσὶ, καὶ ἡ κόμη αὐτοῖς μέλαινα.* Pori autem regnum quantum a mari receſſit, tanto propius fuit ſeptentrionibus. Interim ſolent poëtæ Indis in vniverſum nigrum colorem tribuere. Sen. Oed. 122 *Phœbus hic flamma propiore nudos Inficit Indos.* Porus ipſe ater an albus homo fuerit, non eſt, puto, neque apud Curtium, neque apud Arrianum. Meminerimus, *nigrum* Romanis etiam vocari ſubfuſci coloris hominem, ut in illo Virg. Ecl. 2, 16 *Quamvis ille niger, quamvis tu candidus eſſes.*

33 Quæſturam ſacri palatii geſtam a Mallio hinc lucide adeo deſcribit Claudianus, ut hic ipſe locus nos rationes huius muneris pulchre doceat, addendus his quos habet Guthe rius de Off. Do. Aug. 2, 18 p. 377.

38 Hæc eſt comitiva ſacrarum largitionum, de quo officio Guth. 3, 16.

39 *Fluviis*, *Tago Hiſpaniæ*, *Pado Italiæ*, *Hebro Thraciæ*, *Pactolo Aſiæ*, *Gange Indiæ* apud Plin. 33, 4

41 *Beſſorum* Thraciæ populorum in aurariis tractandis *ſolertia abdita* h. e. latens in cuniculis laudatur Vegetio Rei Mil. 2, 11 & 4, 24. *Quæſitor Beſſus* Pacato c. 28. Sunt vicini Hebro, quem inter auriferos fluvios referri a Plinio, modo vidimus. Et eſt inter auriferas regiones Thracia olim nobilis. Quod *pallentes* vocat, eſt ille communis metallicorum color. Silius 1, 231 *Aſtur avarus Viſceribus laceræ telluris mergitur imis, Et redit infelix effoſſo concolor auro.* Sic Stat. Sil. 4, 7. 15.

Digitized by Google

Ac velut exſertus lentandis navita tonſis
Præficitur lateri cuſtos; hinc ardua proræ
Temperat, & fluctus tempeſtatesque [illegible]uras
Edocet: aſſiduo cum Dorida vicerit uſu,
Jam clavum totamque ſubit torquere carinam:
Sic cum clara diu rerum documenta dediſſes,
Non te parte ſui, ſed in omni corpore, ſumſit
Imperium, cunctaque dedit tellure regendos
Rectores. Hiſpana tibi Germanaque Tethys
Paruit, & noſtro diducta Britannia mundo:
Diverſoque tuas coluerunt gurgite voces
Lentus Arar, Rhodanusque ferox & dives Iberus.
O quoties doluit Rhenus, qua barbarus ibat,
Quod te non geminis frueretur judice ripis!

Unius

42 excitus *Vic. & al.* exertus *Vien. Baſ.* exertus, probatus *gloſſ. MS. apud Heinſ.* 44 ſonoras *MSS. quod ſi recipias*, Prædocet *pro* Edocet *ſuadet Heinſ.* 47 mentis doc. *MSS. ap. Heinſ.* 53 celer *vulg.* ferox *e MSS. Heinſ. qui etiam fluviorum eſſe epitheton oſtendit.*

42 Ut ſolemne eſt remp. comparare navi & navigationi: ita hic poëta gradibus munerum nauticorum componit ordinem dignitatum imperii. Nauta *exſertus* h. e. qui *ſe* & robur corporis animique *exſeruit* (vid. de hac notione ad Pacatum c. 35, 1 Arntz.) atque probavit *lentandis tonſis*, h. e. remis tanta vi undæ impingendis, ut inde aliquantum, quia *lenti* ſunt, inflectantur, *præficitur* ob hæc merita *lateri* navis *cuſtos*, fit τοίχαρχος (*Tucarchus* Hygino fab. 14): poſt ea, hic quoque re bene geſta fit *Proreta*, ſ. *Proreus*, *tutela proræ*, cujus eſt ventos, ſcopulos, pericula proſpicere: tandem cum *Dorida*, Amphitriten, mare, ejusque pericula, (ut Virg. Ecl. 10, 5) longo aſſiduoque uſu *vincere* didicerit, fit gubernator. Hæc munera nautica diligenter, nec prætermiſſo noſtro loco, explicat Scheffer. de Mil. nau. 4, 6 & 7 p. 305 & 309.

46 *Subit* non modo ſucceſſionem notat, ſed illud etiam, onus eſſe illam gubernatoris provinciam.

48 *Sumſit te imperium*, non tu ſumſiſti imperium, advocatus es ad regendum, non adſpiraſti &c. Ceterum deſcribitur hic Præfectura Prætorii, ſpeciatim Galliarum, quod oſtendit & illuſtrat Rubenius.

51 Imitatur *penitus toto diviſos orbe Britannos* Virg. Ecl. 1, 67.

53 De *Arare* & *Rhodano* vid. 5, 111. *Ferocem Danubium* dicit 5, 26. *Iberus dives*, aurifer, ut Tagus.

54 *Rhenus* cultus, qua Galliam alluit, *barbarus* tum *ibat*, qua lambit Germaniam. *Judicem* eſſe etiam imperii nomen, apparet ex eo, quod Provinciæ Præſidem ſic appellatum oſtendit Gloſſar. Nom. Jac. Gothofr. it. Bynkersh. Obſſ. 1, 2.

Digitized by Google

Unius ſit cura viri, quodcumque rubeſcit
Occaſu, quodcumque dies devexior ambit.
Tam celer aſſiduos explevit curſus honores.
Una poteſtatum ſpatiis interfuit ætas,
Totque gradus fati juvenilibus intulit annis.
   Poſtquam parta quies, & ſummum nacta cacumen,
Jam ſecura petit privatum gloria portum;
Ingenii redeunt fluctus, aliique labores:
Et vitæ pars nulla perit. quodcumque recedit
Litibus, incumbit ſtudiis, animusque viciſſim
Aut curam apponit populis, aut otia Muſis.
Omnia Cecropiæ relegis ſecreta ſenectæ,
Diſcutiens quod quisque novum mandaverit ævo,

Quan-

57 occaſus *Vic. Vien. Ald. & MSS.* occaſum *MS. ſed* occaſu *jam Baſ. Junt &c.* 59 interfluit *conj. Heinſ. ex MS.* intervenit *al.* æſtas *MS. probante Heinſ.* 60 induit *al.* 63 fructus *al. Sed* fluctus *jam malebat ex octo MSS. Heinſ.* ſtudiique *marg. Baſ. quod placet.* 64 recidit *conj. Heinſ.* 66 impendit *conj. Heinſ.* apponit *Cuj.* imponit *al.* 68 quid q. novi *conj. Heinſ.* quid *Baſ.*

56 Totum Occidentem deſcribit, qua tum ſubjectus erat Præfecturæ Præt. Galliarum, ut apparet etiam ex Not. Dign. ſ. 36 Labbei, nempe *Provinciæ Hiſpaniarum ſeptem, Galliarum decem ſeptem, Britanniarum quinque*, quæ ibi enarrantur.

59 *Una ætas*, unum ſæculum, xxx circiter annorum, potuit videre Mallium naſcentem & Præfectum Prætorio, *una* illa *ætas tot gradus fati*, vitæ, fortunæ, *annis juvenilibus* viri conciliavit. Hoc apparet ex Chronologia Rubeniana.

62 *Jam ſecura* erat *gloria* Mallii, cum altius aſcendere non poſſet. Itaque ad otium ſe privatum contulit, tanquam in *portum*. Hic *in portu* otii verſanti *redeunt fluctus ingenii* in quibus juvenis fuerat jactatus, & *labores* vel *alii*, vel, quod pene malim, *ſtudii* prioris.

64 *Recedit* hic poſitum eſt pro *decedit*, ut Stat. Theb. 11, 74 *Quantumque profundæ Rareſcunt tenebræ, tantum de luce receſſit.* Quantum temporis alias litibus impendendum nunc illis decedit, tantum i. per tantum temporis, Mallius nunc *ſtudiis incumbit*. Pro ſuæ ætatis conſuetudine & *ſtudia* ſimpliciter ponit pro ſtudiis literarum ac ſapientiæ, & *incumbit* cum tertio caſu jungit: niſi tamen hic *incumbit* ponitur pro *additur*, *adjicitur*: continuata metaphora, recedit a litibus; incumbit, ut toro, quietis cauſa, ſtudiis.

67 *Senectam* poſuit pro antiquitate, vetuſtate. *Cecropia ſenecta*, antiquitates Atticæ.

69 *Agmina* intelligo multitudinem tum ſectatorum tum dogmatum. Ceterum quod nunc proponit doctiſſimus poëta velut ſummarium, certe ſpecimen, veteris hiſtoriæ philoſophicæ, illud copioſe admodum illuſtravit, & theſauros

lectio-

Digitized by Google

Quantaque diverſæ producant agmina ſectæ.
Namque aliis princeps rerum diſponitur aër:
Hic confidit aquis: hic procreat omnia flammis.
Alter, in Ætnæas caſurus ſponte favillas,
Diſpergit revocatque Deum, rurſumque receptis
Nectit amicitiis quidquid diſcordia ſolvit.
Corporis hic damnat ſenſus, verumque videri
Pernegat. Hic ſemper lapſuræ pondera terræ

Cona-

73 diem *al.*

lectionis ſuæ aperuit Barthius, quæ hodie in ſuis potius locis, hiſtoriæ philoſophicæ, tractantur & requiruntur. Nobis hic ſatis erit breviter declarare, quæ Claudianus, uti decebat, velut nutu indicat.

70 Anaximenes aëra principium omnium rerum ſtatuiſſe dicitur Plutarcho, ſ. quisquis auctor operis de placitis Philoſ. 1, 3 ἀρχὴν τῶν ὄντων ἀέρα ἀπεφήνατο. Ex eodem loco licet etiam reliquas, quæ hic commemorantur, ſententias repetere & illuſtrare: ut quod Thales *confidit aquis* i. putat ſe omnium rerum ortum ex aqua poſſe derivare. Qui *flammis omnia procreat*, Heraclitus eſt, cujus etiam viæ ἄνω & κάτω huc pertinent, quas ponemus verbis Lucretii 1, 783 *Et primum faciunt Ignem ſe vertere in auras Aëris, hinc Imbrem gigni,* Terramque creari *Ex Imbri, retroque a Terra cuncta reverti Humorem primum, poſt Aëra, deinde Calorem.*

72 Hic Empedocles tangitur, qui *dum vult Deus immortalis haberi, ardentem frigidus Aetnam inſiluit.* Hic *diſpergit* Deum, cum animas omnes eſſe particulas divinæ naturæ ſtatuit, *revocat*, cum redire eas ad unionem cum Deo poſt mortem docet. Idem *nectit amicitiis*, jungi eo ipſo docet, & ad ſalutem rerum connecti atque implicari invicem, *quidquid diſcordia* & pugna quædam ſolvere & diſtrahere videtur. Hæc eſt illa ἐναντιοτροπὴ ab Heraclito præſertim ejusque diſcipulis culta, de qua diſputavi in Comment. Soc. Reg. Scientt. Gott. To. I p. 80 ſq. ad Hippocratis de diæta librum I, ubi multis eam ſimilitudinibus illuſtrat. Ponemus tantum verſiculos Ovidii Met. 1, 430 *Quippe ubi temperiem ſumſere Humorque Calorque, Concipiunt, & ab his oriuntur cuncta duobus. Cumque ſit Ignis Aquæ pugnax, vapor humidus omnes Res creat, et Diſcors Concordia fetibus apta eſt.*

75 *Senſus damnat* ſecta tota Pyrrhonica, cujus diſciplinam dedit in Hypotypoſeon libris Sextus Empiricus, ad quem ceterorum ſententias ac dicta Fabricius retulit.

76 Non invenio, quis inter antiquos cœli circumvolventis ſe celeritati ſtabilitatem & gravitatem adeo terræ tribuerit. Carteſiano vortici ſimile quiddam videre mihi videor. *Eſt* inter Philoſophos, ait Poëta, *qui pondera terræ, ſemper* alioquin ſua gravitate & niſu *lapſura* ac dilapſura, excipere & *fulcire conatur* h. e. explicare ſtudet immobilem ſtatum telluris e *rapido* circumactu et velut *rotatu* ambientis *cœli*, quod perpetuo ſuo ad omnes particulas externam globi faciem efficientes appulſu reſiſtat, ne quid elabi dilabique poſſit. Illa copula ad *Accendit* adjecta.

Digitized by Google

Conatur rapido cœli fulcire rotatu,
Accenditque diem prærupti turbine ſaxi.
Ille ferox, unoque tegi non paſſus Olympo,
Immenſum per inane volat, finemque peroſus
Parturit innumeros anguſto pectore mundos.
Hi vaga collidunt cæcis primordia plagis.
Numina conſtituunt alii, caſusque relegant.
Grajorum obſcuras Romanis floribus artes
Irradias, vicibus gratis formare loquentes
Suetus, & alterno verum contexere nodo.
Quidquid Socratico manavit ab ordine, quidquid
Docta Cleantheæ ſonuerunt atria turbæ,
Inventum quodcumque tuo, Chryſippe, receſſu;
Quidquid Democritus riſit, dixitque tacendo

Py-

78 Anaxagoras, Democritus, Metrodorus Solem maſſam, μύδρον, vel lapidem, πέτρον ignitum, dicebant apud Plutarchum de plac. 2, 20. Pergit Metonymia uti poëta, qua facere dicuntur ſcriptores, quæ narrant fieri vel docent. *Diem* hic non pro caufa diei, ſole dicit, ut Germani lucem (Licht) vocamus etiam candelam ſebaceam vel ceream. Sol hic eſt ſaxum illud ignitum, quod ſuo turbine et revolutione lucem ac diem efficit.

79 *Ille ferox* Metrodorus eſt, qui (Plut. de plac. 1, 5) æque abſurdum putat, in infinito ſpatio unum mundum eſſe, quam in magno campo unam ſpicam. Pulchrum eſt et ſalſum illud *anguſto pectore, immenſo inani* oppoſitum.

82 Epicurei *primordia* h. e. elementa ſua, ſ. atomos, *collidunt*, concurrere et compingi inter ſe fingunt, fortuito impetu. *Alii*, his maxime contrarii, Stoici nempe, *Numina conſtituunt*, Deos eſſe defendunt, et dum fato fieri contendunt omnia, *relegant caſus*, temere fieri quidquam negant.

84 *Obſcuras Graiorum artes*, puto, dicit reſpectu eorum, qui Græco neſciunt, niſi forte ad Heracliticam illam obſcuritatem reſpicit de qua Lucret. 1, 640 *Clarus ob obſcuram linguam magis inter inanes* etc.

85 *Vices gratas* et *nodum alternum* recte interpretatur Barthius de Socratica illa et Tulliana per dialogos diſſerendi ratione. *Socraticum ordinem* dicit illam velut genealogicam philoſophantium ſucceſſionem.

88 *Cleanthea turba* cum reſpectu ad illum honorem, quo inter multos competitores Zenoni ſucceſſor datus eſt, quod refert Laërt. 7, 1. 74. *Chryſippi receſſum* metaphorice appellat abſtruſiora, et remota a vulgi cognitione dogmata: ut cum de Grammatica Fabius 1, 4. 2 eam *plus habere in receſſu, quam fronte promittat.*

90 *Democritus riſit* proprie res humanas, dicta et facta ſtulta civium ſuorum: ſed hic *riſit* eſt ridendo dixit. *Tacendo dixit* Pythagoras non tantum cum tacere aliquamdiu et ἐχεμυθεῖν juſſit auditores ſuos, ſed cum per Symbola illa nobilia innuit potius quædam, quam diſerte locutus eſt.

Digitized by Google

Pythagoras: uno ſe pectore cuncta vetuſtas
Condidit, & major collectis viribus exit,
Ornantur veteres, & nobiliore magiſtro
In Latium ſpretis Academia migrat Athenis,
Ut tandem propius diſcat, quo fine beatum
Dirigitur; quæ norma boni, qui limes honeſti;
Quænam membra ſui virtus diviſa domandis
Objectet vitiis; quæ pars injuſta recidat,
Quæ vincat ratione metus, quæ frænet amores.
Aut quoties elementa doces, ſemperque fluentis
Materiæ cauſſas: quæ vis animaverit aſtra,
Impuleritque choros: quo vivat machina motu.

Sidera

91 tanta *MS.* 95 diſcas *MSS.* 102 implerentque *Vic.* impuleritque chaos *Ald.* impleritque *vulg.*

92 Unita in pectore Mallii ſapientia veterum et collecta major eſt ſapientia ſingulorum.

94 Occidens et *Latium* re vera eo tempore plus literarum et literatorum hominum h. e. antiquæ doctrinæ conſultorum habebat, quam Oriens et *Athenæ*.

95 *Finis*, ſummum bonum eſt, quo dirigitur, tanquam navis ab Helice, *beatum*, i. quidquid beatum dici debet; quisquis cupit beatus fieri.

96 *Norma boni*, ipſum honeſtum, ut ſciamus nihil vere bonum eſſe, quod non idem ſit honeſtum. *Limes honeſti: Eſt* enim *modus in rebus*, *ſunt certi denique fines*, *Quos ultra citraque nequit conſiſtere rectum* et honeſtum.

97 *Virtus* eſt una: quæ vulgo vocantur virtutes, illius membra ſunt.

100 *Elementa* principia rerum naturalia, fluit *ſemper materia* ex Heraclitica præſertim doctrina.

102 *Chorus* pulchre ad cœleſtia corpora refertur, multitudo animata certo ſe ordine movens (in circulum præſertim) et canens. *Χορεία ὄρχησις καὶ ᾠδὴ* apud Platonem de Legibus quarto, mox à principio et per totum pene librum. Porro antiquiſſimi homines qui motum illum aſtrorum ordinatum viderent, reliqua chori attributa adjecerunt ex ingenio, animas et ſonos, illas quidem vulgo omnes; hos Pythagoras cum ſuis diſcipulis. Vid. quos laudat Fabric. ad Sext. adv. Muſ. ſ. 36. Hinc pronum erat *chorum* dare mundo. Hymnus in Solem Orphicus p. 104 Eſchenb. *Χορεύων Κόσμου τὸν ἐναρμόνιον δρόμον ἕλκων*, Præcentorem facit chori cœleſtis Solem, qui trahat curſum illum mundi harmonicum: quod inter illa veræ phyſicæ rudera refero, quorum in illis hymnis quam pluríma ſuperſunt. Hujus generis ſunt illi etiam verſus, quos ſervavit Euſebius Præp. Evang. 11, 6 p. 519, D. ubi Apollo introducitur dicens, *Εἰμὶ δ᾽ ἐγὼ πάντων χέλυς ἄφθιτος, ἣ τὰ λυρώδη Ἡρμοσάμην δίνης οὐρανίοιο μέλη*, gloriatur, ſe eſſe immortalem illam rerum omnium Chelyn quæ ipſa ſibi concinnaverit lyricos illos cœleſtis vertiginis modos. Illa *δίνη αἰώνιος*, illa *μέλη λυρώδη* conſtituunt chorum

Sidera cur ſeptem retro nitantur in ortus
Obluctata polo: variiſne meatibus idem
Arbiter, an geminæ convertant æthera mentes.
Sitne color proprius rerum, luciſne repulſu
Eludant aciem. tumidos quæ Luna recurſus
Nutriat Oceani: quo fracta tonitrua vento:

Quid

104 variisque *vulg.* 106 lucisque *al.* repulſus *conj. Barth.*

tum cœleſtem, de quo agimus. Ariſtoteles, ſive quisquis auctor eſt, vir ſane haud vulgaris, libelli de Mundo c. 2 *ὁ οὐρανὸς - συναναχορεύει τοῖς ἄστροις*, quod hoc modo reddidit Apulejus p. 57, 18 *Cœlum agit ſtellarum choros.* Illam *τῶν ἀστέρων χορείαν* pulchre deſcribit, et alios inde choros choreasque deducit Lucia. de Saltat. c. 7. Non igitur temere poëtæ *chorum* aſtris tribuunt. V. G. Tib. 2, 1. 88 *Currum matris*, Noctis, *ſequuntur choris laſcivis ſidera.* Stat. Achill. 1, 643 *Riſit chorus omnis ab alto Aſtrorum.*

102 *Machina*, totum hoc quod mundum vocamus, cujus motus viventem auctorem indicat. Quærit philoſophia, ſitne vita perennis in ipſa illa machina, an habeat auctorem a machina diverſum.

103 Qui terram in medio mundo quieſcere ponunt, illis duplici motu opus eſt ad phænomena ſolvenda, vno totius cœli ab ortu ad occaſum, altero planetarum proprio & illi contrario. Hic dubitari poteſt, unusne auctor motuum ſibi oppoſitorum? etc.

106 Vide, quomodo Carteſianis & Newtonianis inventis experimentisque, ſubtilis cogitatio antiquorum præluſerit. Ariſtarchus Samius apud Stobæum Ecl. Phyſ. c. 19 p. 55 colorem definit *Φῶς τοῖς ὑποκειμένοις ἐπιπίπτον.*

107 *Quæ Luna* h. e. qualis, qua vi ſua, augeat mare, ut ſurgat. Tempore convenire motus maris & Lunæ phaſes olim obſervatum Pytheæ Maſſilienſi. V. Plut. de Plac. Philoſ. 3, 17. Sed de modo diſceptatum eſt. Et ſuperſunt forte hodie, qui malint impulſui Carteſiano, quam Newtoniano attractui mutationes illas tribuere. Optabam equidem in bono libro inveniri, *qui* h. e. quomodo. Verbo *nutrit* non puto proprie uti hic voluiſſe poëtam: niſi forte ut alias mare nutrit Solem & ſidera, ita hic Luna, fecunditatis & humoris proma conda nutrit Oceanum ut intumeſcat & recurrat in litus.

108 *Fracta tonitrua* interpretor cum fragore exiſtentia. Cum omnem ſonum in tremulo quodam impulſu aëris ineſſe nos doceant Phyſici, tum aurium nos ſenſus admonet, in tonitru eſſe fragorem, a frangendo dictum. Lucret. 6, 123 ita format tonitru, *Cum ſubito validi venti collecta procella Nubibus intorſit ſeſe, concluſaque ibidem turbine verſanti magis ac magis undique nubem Cogit, uti fiat ſpiſſo cava corpore circum. Poſt ubi commovit vis ejus, & impetus acer Tum perterricrepo ſonitu dat miſſa fragorem. Nec mirum, quum plena animæ veſicula parva Sæpe ita dat pariter ſonitum diſploſa repente.*

Digitized by Google

Quid trahat imbriferas nubes; quo ſaxa creentur
Grandinis. unde rigor nivibus: quæ flamma per auras
Excutiat rutilos tractus, aut fulmina velox
Torqueat, aut triſtem figat crinita cometen.
  Jam tibi compoſitam fundaverat ancora puppim.
Telluris jam certus eras. fecunda placebant
Otia. naſcentes ibant in ſæcula libri.
Cum ſubito liquida ceſſantem vidit ab æthra
Juſtitia, & tanto viduatas judice leges:
Continuo frontem nimbo velata pudicam
Deſerit Autumni portas, qua vergit in Auſtrum

Signi-

109 creantur *al.* ferantur *al.* feruntur, ruantur, rotantur *al.* rotentur *placet Heinſ.* 110 flabra *MSS. Baſ. marg.* & *Heinſ.* l. flagra *al. et* excutiant. 114 facunda *vulg.* jacebant *al.* 118 limbo *vulg.* nimbo *Scal. Barth. MSS. Heinſ.*

109 *Trahere* etiam Germanorum conſuetudine dicitur Sol aquam, cum ſurgunt vapores ita denſi, ut videri oculis queant. *Saxa grandinis*, augendi gratia, ut Colum. 10, 329 *Sæpe ferus duros jaculatur Jupiter imbres Grandine dilapidans hominumque boumque labores.*

112 Inſolita loquendi ratio & niſi fallor non ſatis exacta, *Flamma crinita figit Cometen*: ſed cujus ſenſum videre mihi videor non ineptum. *Cometes* hic notat ipſum denſius corpus & nucleum, quem appellant aſtronomorum filii: hunc *figit* h. e. denſando ſe & coëundo format flamma illa in crines ſparſa. Quod eandem materiem facit Cometæ & fulgurum, eſt ab errore vulgari Cometas in meteoris numerantium.

113 Metaphorice de ſeceſſu ad privatæ ritæ tranquillitatem. Proprie Virg. Aen. 6, 3 *Dente tenaci Ancora fundabat navem.* Quod enim fundamentum eſt ædificio, hoc navi præſtat ancora.

115 Acute *naſcentes libri* dicuntur *ire in ſæcula.* Jam dum naſcuntur ea ſigna habent, unde intelligas, duraturos eſſe.

117 *Juſtitia* perſona hic eſt ſ. Dea, Virgo cœleſtis, Δίκη, Aſtræa, quæ diſceſſu ſuo e terris ſæculum aureum finiit.

118 *Nimbus* h. e. nubes denſa, quem *aëra* etiam vocant, velum Deorum Dearumque quum latere volunt. Talis eſt Aen. 12, 416 *Venus obſcuro faciem circumdata nimbo.* Conf. ſtatim dicenda ad v. 124. Poëta noſter, ut eſt doctiſſimus, forte ad ſidus Virginis reſpicit, cujus caput apud Germanici Scholiaſten pariter & Hyginum *una* tantum *ſtella obſcura nimis* ſignat. Germanicus ipſe v. 144 ex Arato, *Namque aliæ, quibus expletum tervixque caputque, Vatibus ignotæ priſcis ſine honore feruntur.* Hæc eſt ἀνωνυμίη Arati. *Limbus*, quem habent primæ editiones, ferri vix poteſt, cum ille potius oram extremam veſtis, τὸ κράσπεδον ſignificet.

119 *Autumni portæ* ſunt in ſigno Libræ, cui vicina eſt Virgo. Cum cancri tropicum reliquit ſol, per Leonem & Virginem tendit ad alterum tropicum capricorni, auſtralem, a nobis remotiſſimum.

Signifer, & noctis reparant diſpendia Chelæ.
Pax avibus, quacumque volat; rabiemque frementes
Depoſuere feræ. lætatur terra reverſo
Numine, quod priſci poſt tempora perdidit auri.
Illa per occultum Ligurum ſe mœnibus infert,
Et caſtos levibus plantis ingreſſa Penates
Invenit ætherios ſignantem pulvere curſus;
Quos pia ſollicito deprendit pollice Memphis:
Quæ moveant momenta polum, quam certus in aſtris
Error. quis tenebras Soli cauſisque meantem

125 vaſtis *MS.* plauſtris *vulg*, clauſtris *conj. Barth.* 126 in pulv. *al.* 129 Solis *vulg.* *niſi quod* Soli *Vic.* & *Ald.*

120 *Chelæ* h. e. brachia & forcipes Scorpii, erant antiquioribus, ubi Libram, peculiare ſignum, poſuere poſteri. Hæ chelæ ſignant locum, in quo Sol facit æquinoctium, ubi breviores quæ fuerant per æſtatem noctes, redeunt ad æqualitatem.

124 *Per occultum*, quia ſub illo *nimbo* latet, de quo v. 118. *Ligurum mœnia* Barthius interpretatur Mediolanum; et multis teſtimoniis probat, eam tum fuiſſe caput imperii occidentalis: ſed hoc oſtendere debebat, Liguriæ caput fuiſſe, & ibi in otio tum vixiſſe Theodorum. Neutrum ita eſſe arbitror, & Ligurum mœnia Genuam potius, vel Intimelium, vel quamcunque Liguriæ urbem, intelligam.

125 *Caſti Penates*, latiori intellectu, ut *Caſta Deus mens eſt: caſti Penates* domus ſancta, & a fœditate ſanguinis pariter, & ſordibus avaritiæ, atque libidinum cœno pura: *leves plantæ* virginis, alatæ, Deæ denique.

126 *Pulvis* hic eſt eruditus ille Geometrarum, quo utebantur, ut radio illi inſcriberent figuras ſuas.

127 *Memphis pia*, religioſa omnis Aegyptus, & omnibus cerimoniis aliorum quoque populorum ea præſertim ætate dedita. Arcta præſertim vincula Aſtronomiæ, ut in Aegypto colebatur, & religionis, ſuperſtitioniſque adeo norunt, qui Ptolemæum illiusque admiratores Melanchthonem, Camerarium, Ranzovium, non ignorant. *Pollicem ſollicitum* i. inquietum & efficacem non ſine cauſa poſitum eſſe, arbitror: quæ illa ſit, non æque facile comminiſcor. An in radio ſ. circino tractando peculiaris uſus erat pollicis?

128 *Momenta* cum alluſione ad verbum *moveant*. Momentum enim eſt, quidquid habet vim movendi. *Certus error* acute, de certis & deſcriptis ſpatiis Planetarum h. e. erronum.

129 Invenit Aſtræa Mallium ſuum radio, & rationibus agitandis exquirentem, *quis numerus* dierum, horarumque *indicat*, denunciet, *Soli tenebras* & eclipſin ſ. *defectum* a *cauſis* naturalibus profectum & progredientem ſ. *meantem*. Amat hoc verbum noſter, ut 21, 10 *Ordine vota meant.* Sic 3, 186 *Par ſemper ſimiliſque meat Oceanus.* Sic hoc ipſo carmine v. 104 *varios meatus* ſtellis tribuit.

Defectum indicat numerus. quæ linea Phœben
Damnet, & excluſo pallentem fratre relinquat.
Ut procul adſpexit fulgentia virginis ora,
Cognovitque Deam: vultus veneratus amicos
Occurrit, ſcriptæque notas confundit arenæ.
Tunc ſic Diva prior: „*Malli, ſincera bonorum*
Congeries, in quo veteris veſtigia recti,
Et ductos video mores meliore metallo:
Jam ſatis indultum ſtudiis; Muſæque tot annos
Eripuere mihi. pridem te jura repoſcunt.
Aggredere, & noſtro rurſum te redde labori.
Nec tibi ſufficiat tranſmiſſæ gloria vitæ.
Humanum curare genus quis terminus umquam
Præſcripſit? nullas recipit prudentia metas.
Adde, quod hæc multis potuit contingere ſedes.
Sed meriti tantum redeunt, actuſque priores
Commendat repetitus honos, virtuſque reducit,

Quos

130 inducat *Cuj.* & *al.* videat *al.* *in quibus Vien.* & *Pulm.* ſignet *MS.* numeris & numerus *al.* *Cum Heinſio facit Junt.* 133 veneratur *al.* 135 tum *al.* 145 meritis *ex MS. Heinſ.*

130 Qui defectus ſiderum exquirunt, ii ſtudent invenire tempus, quo illa ſit comparatio V. G. Solis, Telluris ac Lunæ, ut linea e Solis centro per mediam Tellurem ducta in Lunam incidat: deinde utrum illa linea ipſum quoque Lunæ centrum tranſitura ſit, quo facto totus orbis Lunæ obſcuretur neceſſe eſt etc. Hæc *linea Phœben* Phœbi ſororem *damnat*, & *excluſo* interceptoque Phœbo *relinquit* ſi non plane inconſpicuum, pallentem certe, & debili tantum lumine ſe prodentem.

132 *Procul aſpexit* Aſtræam, aliorum oculos fugientem, Mallius, cœlum & aſtra intueri ſolitus, & in his ipſis cum maxime occupatus.

134 Dum feſtinat, veſtem trahit, vel pedibus adeo calcat, & ſic confundit arenam, ſive pulverem illum humi ſparſum, in quo curſus æthereos ſignaverat v. 126.

142 Hæc vis eſt ac natura *Termini*, ut *præſcribat*, indicetque quo usque liceat progredi, eoque ipſo ultra procedere nos prohibeat atque impediat. Itaque hic *præſcripſit* eſt impediit, interceſſit.

144 *Hæc ſedes* eſt conſularis, ſella curulis, ut olim dicebatur. Hæc ſedes, hæc dignitas, *potuit* fortuna quadam *multis*, etiam non ſatis dignis, *contingere*: ſed bene *tantum* in ea *meriti* ad illam redeunt: & eo ipſo, quod repetitur hic honos, probatur, priores actus placuiſſe Principi.

Digitized by Google

Quos fortuna legit. melius magnoque petendum
Credis, in abſtruſa rerum ratione morari?
Scilicet illa tui patriam præcepta Platonis
Erexere magis, quam qui reſponſa ſecutus
Obruit Eoas claſſes, urbemque carinis
Vexit, & arſuras Medo ſubduxit Athenas?
Spartanis potuit robur præſtare Lycurgus
Matribus, & ſexum leges vicere ſeveræ:
Civibus & vetitis ignavo credere muro
Tutius objecit nudam Lacedæmona bellis.
At non Pythagoræ monitus, annique ſilentes,
Famoſum Oebalii luxum preſſere Tarenti.
Quis vero inſignem tanto ſub principe curam
Reſpuat? aut quando meritis majora patebunt

147 regit *vulg.* dedit *vel* gerit *conj. Barth.* Quis fortuna redit *al. conj.* 152 texit *MS. quod placet Barthio, non Heinſio, nec mihi.* 157 an tot *Vien.* animique *MSS. quid. unde conjecit aliquis* Samii *i. Pythagoræ.*

147 *Magno petendum*, intelligo, ſtudio, labore, pretio, ut in conſuetioribus formulis, magni, parvi aliquid facere.

149 *Scilicet* ironiæ ſervit. Plus profuit rebus dubiis patriæ ſuæ Themiſtocles, cum commendata oraculo mœnia lignea, de nauibus interpretatus, Perſarum claſſem ad Salamina ſuperavit, quam ſæculo ſuo Plato, qui ne attingendam quidem ſibi rempublicam Athenienſium cum cenſeret, aliam in cerebro ſibi ſuo & chartis civitatem inſtituit.

153 *Lycurgum* quoque Pythagoræ præfert, ut modo Platoni Themiſtoclem. Lycurgo enim debetur illa Lacænarum virtus, quam peculiari libello commendat Plutarchus, V. G. illius (p. 241, F.) quæ ſcutum tradens filio in aciem pergenti, potuit dicere, ἢ τὰν, ἢ ἐπὶ τᾶς, jubebat, ne ſine ſcuto rediret, ſed vel ipſe referret, vel mortuum in ſcuto tanquam in feretro ſe referendum præberet.

155 Sine muro eſſe voluit Lacedæmona, quam tueri deberet potius civium virtus. Sed *cum octingentis annis ſine muris fuiſſet libera* urbs, *muris velut compedibus circumdata a tyrannis*, ut eſt in oratione Lycortæ apud Liv. 39, 37. Hoc ergo dicit noſter, Lycurgus civitatem ſuam potuit tutam præſtare ſuis inſtitutis: ſed *Pythagoræ monitus*, aurea illa præcepta, toti *anni ſilentes* h. e. ſilentio illo & ἐχεμυθίᾳ traducti, non potuere a luxu perdito revocare Tarentinos. *Molle Tarentum* Hor. Ser. 2, 4. 34. & ideo *imbelle* Epiſt. 1, 7. 45. *Oebalium* eſt *Tarentum*, ut *Lacedæmonium* Hor. Car. 3, 5. 56. quia eſt colonia a Phalantho Spartano ſ. Oebalio deducta.

Præmia? quis demens adeo, qui jungere ſenſus
Cum Stilichone neget? ſimilem quæ protulit ætas
Conſilio vel Marte virum? nunc Brutus amaret
Vivere ſub regno. tali ſuccumberet aulæ
Fabricius. cuperent ipſi ſervire Catones.
Nonne vides, ut noſtra ſoror Clementia triſtes
Obtundat gladios: fratreſque amplexa ſerenos
Aſſurgat Pietas: fractis ut lugeat armis
Perfidia, & laceris morientes crinibus hydri
Lambant invalido Furiarum vincla veneno?
Exſultat cum Pace Fides. jam ſidera cunctæ
Liquimus, & placidas inter diſcurrimus urbes.
Nobiſcum, Theodore, redi. Subit ille loquentem
Talibus. „*Agreſtem dudum me, Diva, reverti*
Cogis; & infectum longi rubigine ruris

Ad

162 pertulit *vulg.* 170 colla *quid. MSS.* 171 exſultet *MS.* 173 veni *MS.*

161 *Senſus jungere cum Stilichone* eſt communicare cum eo conſilia, & de illius conſilio rem gerere; honeſta oratio, cum revera rerum potiretur, & ſuo arbitrio ageret omnia Stilicho.

163 Veterem illum Brutum ſignat, expulſorem Tarquiniorum.

165 *Catones*, illius Uticenſis ſimiles, qui mortem ſibi conſciſcere maluit, quam vivere domino rerum Cæſare.

166 *Clementia* pulchre ſoror Juſtitiæ dicitur. Illius eſt ignoſcere peccantibus, *parcere ſubjectis.*

167 *Fratres ſereni* ſunt Imperatores Arcadius & Honorius. In horum titulis ante *Felicium & Auguſtorum* honores eſt *Pietas.* Sic enim in nummis & aliis monimentis eſt, PP. FF. AA. *Pietas* etiam, ut *Serenitas*, *Tranquillitas*, *γαληνότης* abſtracto nomine dicebatur, ut Caſſiod. Var. 1, 1 *Proinde illum & illum legationis officio ad Sereniſſimam Pietatem veſtram credimus deſtinandos.*

170 Si pictor aliquis exprimere phantaſian poëtæ velit, opus fuerit ut Furias faciat manibus poſt tergum revinctis & ad ipſam cervicem vel ad collare, quo vincta cervix eſt, alligatis, qualis eſt ille Furor Aen. 1, 295 *Centum vinctus aënis poſt tergum nodis.* Porro hydri ſ. ſerpentes, quos pro crinibus habent Furiæ, faciat ipſos ſuis jam inter ſe morſibus laceratos, & fruſtra rodere conantes vincula. Quod *lambere* dicit, ad vim veneni reſpicit, quod liquidum licet, erodit tamen facile metalla, ut illa noſtrorum chymicorum aqua fortis & regia. Facilior ſed minus vehemens erit imago, ſi placeat, quod habent quidam MSS. *colla.*

171 *Cunctæ*, Clementia, Pietas, Pax, Fides, totidem Deæ: cultæ omnes templis, altaribusque.

Digitized by Google

Ad tuă ſigna vocas? nam quæ mihi cura tot annos
Altera, quam duras ſulcis mollire novales?
Noſſe ſoli vires, nemori quæ commoda rupes,
Quis felix oleæ tractus, quæ gleba faveret
Frugibus, aut quales tegeret vindemia colles?
Terribiles rurſum lituos veteranus adibo,
Et deſueta vetus tentabo cærula vector?
Collectamque diu, & certis utcumque locatam
Sedibus, in dubium patiar deponere famam?
Nec me, quid valeat natura fortior uſus,
Præterit, aut quantum neglectæ defluat arti.
Deſidis aurigæ non audit verbera currus:
Nec manus agnoſcit, quem non exercuit, arcum.
Eſſe ſed injuſtum fateor quodcumque negatur
Juſtitiæ. tu prima hominem ſilveſtribus antris
Elicis, & fœdo detergis ſæcula victu.
Te propter colimus leges, animoſque ferarum

 Exui-

176 nunquam *vulg.* annis *vulg.*

177 Ars poëtæ etiam otium Mallii ſui facit utile vitæ, ſi ille *duras* incultasque adhuc *novales* terras poteſt *mollire* accipiendis ſeminibus, ſi *rupes* poteſt vertere in *nemora*. Totus hic locus admirabilis eſt, & ſummo poëta dignus.

184 *Patiar deponere*, i. impetrabo a me, ut deponam. Vid. 15, 265. Loquitur ut de eo, cui quis ſuadeat, apud incertæ fidei hominem deponere rem ſibi caram. Etiam *collecta* diu *Fama* ſuavis eſt, comparat illam ſummulæ pecuniæ, quam quis *unciatim ſuum defrudans genium comperſit* (ut eſt Ter. Phor. 1, 1. 10) & nunc putat utcunque locaſſe in tuto.

186 *Defluat* pulchre exprimit imminutionem quæ paullatim, & vix ſentientibus evenit, ut in capillorum defluvio, unde paullatim exſiſtit calvities.

187 *Deſes* poteſt aliquis eſſe non ſua culpa aut voluntate adeo. In formula *non audit* manifeſta imitatio Virgiliani carminis Georg. I extr. *Non audit currus habenas.* Simile *Nec manus agnoſcit* i. familiariter ſibi obſequentem ut alias ſentit *arcum*, quem diu non tractavit.

191 Poteſt videri Hypallage: nam dicitur proprie *detergere* v. g. rubiginem gladio. Sed nimirum, ut ſemper debebat fieri in Hypallage, etiam contra detergetur ſ. detergitur gladius & purgatur rubigine.

192 *Te propter*, tua opera, tuo munere, ut apud Ciceronem parentum Periphraſis eſt, pro Roſ. Am. 22 *propter quos* aliquis *hanc ſuaviſſimam lucem aſpexerit.*

Exuimus. nitidis quiſquis te ſenſibus hauſit,
Irruet intrepidus flammis, hiberna ſecabit
Æquora: confertos hoſtes ſuperabit inermis.
Ille vel Æthiopum pluviis ſolabitur æſtus;
Illum trans Scythiam vernus comitabitur aër.„
Sic fatus tradente Dea ſuſcepit habenas
Quatuor ingenti Juris temone refuſas.
Prima Padum Tiberimque ligat, crebriſque micantem
Urbibus Italiam: Libyas Pœnosque ſecunda

Tem-

193 exuimur *conj. Heinſ.* 194 flammas *MS.* 195 conſertos *al.* in armis *al.* 196 ille per Æthiopum *MSS. duo.* pulvis *Vien.* 197 Tanaim *MSS. duo* 200 Trebiamque *conj. Blondelli ap. Heinſ.* 201 Lydos *vulg.* Numidas *tentabat Heinſ.*

194 *Hiberna æquora*, quæ per hiemem ingredi navibus non audebant; vel ſimpliciter procelloſa, ex uſu vocis *hiems*.

196 Eſt inter ἀδύνατα, certe inter ἀπροσδόκητα & non temere ſperanda, *pluvia* inter *æſtus* Aethiopiæ, *vernus aër* ultra Scythiam, in ultimo Septentrione. Elogium hoc Juſtitiæ ita informat Poëta, ut intelligatur, ubi illa ſit, ibi aureum eſſe ſæculum.

198 Haec pertinent aperte ad Præfecturam Prætorii Italiæ. Hanc comparat cum curru quadrijugo, dum *habenas quatuor* ei tribuit, easque *refuſas* in *temone* h. e. ad temonem, ubi axi rotarum junctus eſt, ubi inſidet auriga, pertinentes. *Temonem* appellat merito, quia is in curru eſt illud, quod gubernaculum in navi. Varro de L. L. 6, 4 ſ. p. 77, 27 *Temo, et plauſtrum appellatum, a parte totum, ut multa.* Porro antiquum eſt, ſub currus vel navis imagine rempublicam ejusque gubernationem repræſentare. *Temo* igitur *juris* hic eſt tota Jurisdictio Præfecto Prætorii commiſſa. Mihi illud non temere factum videtur, quod Poëtæ noſtri phantaſia convenit cum veteri pictura, quæ habetur in Notitia utriusque imperii, Orientis p. 44 & Occid. p. 9. Hoc poſteriori loco inter *inſignia viri illuſtris Præfecti Prætorio per Italias* eſt currus ſplendidus quatuor equis junctus, cui adſtat cum virga auriga paludatus. Symbolumne quatuor equi totidem diœceſeon? Ita putabam. Sed additur, *ſub diſpoſitione Illuſtris Præfecti Prætorio Italiæ Diœceſes infra ſcriptæ, Italia, Illyricum, Africa.* Illæ porro diœceſes tres ſub imagine feminarum trium coronas murales habentium, pateras auro plenas geſtantium, quibus hæc nomina adſcripta ſunt, repræſentantur. Omiſſa igitur in Notitia eſt quarta Claudiani diœceſis, Sardiniam, Corſicam, Siciliam complexa, quæ hic inter XVII. Italiæ Provincias enumerantur. Scilicet ſemper hoc ſibi ſervarunt Auguſti, ut ex ſuo arbitrio, vel ex reip. uſu aliquid in diſtributione atque adminiſtratione Provinciarum mutarent.

200 *Prima* habena *ligat, Italiam.* Hic apparet, quatuor habenis totidem equos, totidem diœceſes regi. Vide mihi, qui poëſin amas, divitem venam poëtæ, & expende verba *ligat*, *temperat*, *porrigit ſe*, *retentat:* ſua ſingulis emphaſis, idem ſignificant univerſim, ſed diverſa relatione.

Temperat: Illyrico ſe tertia porrigit orbi:
Ultima Sardiniam, Cyrnon, trifidamque retentat
Sicaniam, & quidquid Tyrrhena tunditur unda,
Vel gemit Ionia. nec te molimina rerum,
Aut tantum turbavit onus. ſed ut altus Olympi
Vertex, qui ſpatio ventos hiemesque relinquit,
Perpetuum nulla temeratus nube ſerenum,
Celſior exſurgit pluviis, auditque ruentes
Sub pedibus nimbos, & rauca tonitrua calcat:
Sic patiens animi per tanta negotia liber
Emergit, ſimilisque ſui; juſtique tenorem
Flectere non odium cogit, non gratia ſuadet.
Nam ſpretas quis opes, intactaque pectora lucro
Commemoret? fuerint aliis hæc forte decora:
Nulla poteſt laus eſſe tibi, quæ crimina purget.
Servat inoffenſam divina modeſtia vocem.
Temperiem ſervant oculi. nec lumina fervor

204 funditur *vulg.* tunditur *MSS. & Scal.* 205 tot lumina *MSS. quid. & Barth.* culmina *Clav.* nec te molimina *MSS.* nec tot molimina *omnino ſcribendum put. Heinſ.* 211 animus *vulg.* animo *MSS.* animi *MSS.* 214 quid-commemorem *conj. Heinſ.* 215 decori *MS.*

203 *Cyrnon*, Κύρνον, Græcum Corſicæ nomen eſſe, Græca exemplo optimorum amare noſtrum, vix opus admonitione eſt.

205 *Jonia unda* comprehendit etiam Sinum Jonium ſ. Hadriaticum mare. Verbum *gemit* mugitum illum commoti maris exprimit. *Molimina rerum*, res moliendæ & agendæ: ceterum *tanta molimina* intelligo ex eo, quod ſequitur, *tantum onus*.

207 *Spatio* hic eſt altitudine: adeo excelſus eſt vertex Olympi, ut ſupra regionem nubium ac ventorum elatus ſit: ut literæ in cineribus aræ Jovis ſcriptæ volvente anno reperiantur nihil confuſæ etc. Vid. copioſam diſputationem Barthii ad Stat. Theb. 2, 35 quem locum ibi cum hoc noſtro comparat. Paſſim Olympi imagine utuntur Poëtæ & Philoſophi ad deſcribendam tranquillitatem animi, V. G. Luca. 2, 270.

216 Exigua laus eſt, & cujus pudeat laude vera dignos, de qua dicendum ſit illud Hor. A. P. 267 *Vitavi denique culpam, Non laudem merui.* Et tamen non poteſt ſibi noſter cavere quin ſtatim ita quoque laudet Mallium ſuum. Nempe verum putavit illud Plinii Pan. 53 *Nihil non parum grate ſine comparatione laudatur:* & quæ pro hoc laudandi genere ibi diſputantur plura.

Aſperat, aut rabidas ſuffundit ſanguine venas.
Nullaque mutati tempeſtas proditur oris.
Quin etiam ſontes expulſa corrigis ira,
Et placidus delicta domas. nec dentibus umquam
Inſtrepit horrendum, fremitu nec verbera poſcis.
Qui fruitur pœna, ferus eſt, legumque videtur
Vindictam præſtare ſibi: cum viſcera felle
Canduerint; ardet ſtimulis, ferturque nocendi
Prodigus, ignarus cauſſæ. Diis proximus ille,
Quem ratio, non ira, movet: qui, facta rependens,
Conſilio punire poteſt. mucrone cruento
Se jactent alii, ſtudeant feritate timeri,
Addictoque hominum cumulent æraria cenſu.
  Lene fluit Nilus, ſed cunctis amnibus exſtat
Utilior, nullas confeſſus murmure vires.
Acrior ac rapidus tacitas prætermeat ingens
Danu-

219 diffundit *vulg.* ſuffundit *ex MSS. Gron. & Heinſ. Habet etiam Cuj.* 231 adducto *al.* abducto *al.* 232 cunctis ſed amantibus *MS. unde* cunctis ſed & amnibus *conj. Heinſ. Pro* extat, exit *MS. quod placet Heinſ.* 234 acr. ac Rhodanus *MS. quod probat Barth. Pro* tacitas, tectas, tractas, fractas, raptas *al.*

220 *Proditur tempeſtas*, Metaphora elegans, cui ſimile eſt illud, quod & *cœlum concurrere* dicitur, vid. Ovid. Met. 15, 811 & in quocunque vehementi affectu *os* vel *labra*. Dixi ea de re ad Quintil. 10, 7. 8.

224 *Frui pœna* felici brevitate ille dicitur, cui ſuave eſt punire, qui gaudet, quoties puniendi vel cauſa, vel opportunitas, vel obtentus denique offertur.

226 *Candere* non ad ſolum illum ſplendorem & lucem ab igne pertinet: ſed calorem exprimit non minus quam verbum *ardere*, *inflammari*, niſi quod rariuſculum eſt. *Aquam* tamen *candentem* Columellæ 6, 5. 2. 12, 53. 4 & ſimilia olim in theſauros Linguæ Lat. retulimus. Tale etiam eſt *ardet ſtimulis.* Nempe Medici etiam *inflammationem* dicunt, quæ ab ictu vel vulnere excitata eſt. In deſcriptionibus naturæ & morum divinus eſt Claudianus.

231 *Addicere* Prætoris verbum eſt, cum pronunciat tradi debere rem aut hominem alteri. Intelligitur hic graſſata juris ſpecie avaritia.

232 *Exſtat* eſt eminet, præſtat. Quod autem de leni flumine ait poëta de locis planis intelligendum, quæ maris placidi inſtar inundat. Alia ratio Cataduporum, ubi ingenti fragore per anguſtias & præcipitia ruit. Eadem eſt Danubii & Gangis ratio. *Sanum gurgitem* vocat moderate fluentem: huic *inſani fluctus*, *furentes procellæ* & ſimilia opponuntur.

Danubius ripas. eadem clementia ſani
Gurgitis immenſum diducit in oſtia Gangen.
Torrentes immane fremant, laſſisque minentur
Pontibus: involvant ſpumoſo vortice ſilvas.
Pax majora decet. peragit tranquilla poteſtas
Quod violenta nequit; mandataque fortius urget
Imperioſa quies. idem prædurus iniquas
Accepiſſe preces: rurſus, quæ digna petitu,
Largiri facilis: nec, quæ comitatur honores,
Auſa tuam leviter tentare ſuperbia mentem.
Frons privata manet. nec ſe meruiſſe fatetur,
Qui creviſſe putat: rigidi ſed plena pudoris
Elucet gravitas faſtu jucunda modeſto.
Quæ non ſeditio, quæ non inſania vulgi
Te viſo lenita cadat? quæ diſſona ritu
Barbaries, medii quam non reverentia frangat?

Vel

235 *Pro* ſani, ſævi *al.* 236 deduxit *al.* 237 captis *al.* laſſis *ex MSS. Heinſ.* 243 largitor *vulg.* largitur *Cuj.* largiri *ex MSS. Heinſ.* 247 remoto *al. Sed* modeſto *etiam Vic. Vien. & Baſ. marg.* 250 media *vulg.* Medo *conj. Scal.* mediam, mediis *al.* medii *libris & auctoribus firmat Heinſ.*

236 *Laſſi pontes*, qui vi irruenti non amplius poſſunt reſiſtere, ut *feſſi cardines* Plin. 36, 15. *Laſſus* ſimiliter dictum 36, 352 ubi plura dedit Heinſius.

241 *Imperioſa quies*, tranquillitas, et placidus tenor mentis, qui tamen perficit conata melius, quam tumultus minax. Poteſt etiam inverti, dicique *Imperium quietum.*

245 Qui poſt acceptum honorem, *putat* ſe *illo creviſſe*, et majorem eſſe quam antea, eamque de ſe opinionem vultu, inceſſu, ſono vocis etc. prodit, ea re ipſa indicat indignum ſe honore propter humilitatem quandam et *μικροψυχίαν*. Pulchre Archidamus apud Plut. Apophth. Lacon. p. 218, E Philippum poſt Chæronenſem victoriam monuit, ſi umbram ſuam metiretur, deprehenſurum, non majorem nunc eſſe, quam fuerat.

247 Prudens contrariorum mixtura ac temperamentum, decorem quendam, ſuavitatemque ut cibis, ut orationi, quæ ſic fit acuta, ita moribus adfert. Nimia familiaritas in levitatem, gravitas in ſuperbiam, modeſtia in humilitatem exit: miſceantur hæc & temperentur, ſumma exiſtet jucunditas.

248 In ſimili re Virg. Aen. 1, 151 *cum pietate grauem & meritis ſi forte virum quem Conſpexere, ſilent, arrectisque auribus adſtant.*

250 *Medii reverentia*, intercedentis & interponentis ſe talis viri, qualem deſcribit Mallium. Sido. Apoll. Narbone ſ. 23, 241 *Hinc ſi federa ſolverentur orbis Pacem*

te

Vel quis non ſitiens ſermonis mella politi
Deſerat Orpheos blanda teſtudine cantus?
Qualem te legimus teneri primordia mundi
Scribentem, aut partes animæ per ſingula, talem
Cernimus, & ſimiles agnoſcit pagina mores.
Nec dilata tuis Auguſto judice merces
Officiis. illumque habitum, quo jungitur aulæ
Curia, qui ſocio proceres cum principe nectit,
Quem quater ipſe gerit, perfecto detulit anno:
Depoſuitque ſuas te ſuccedente curules.
Creſcite virtutes, ſecunda refloruit ætas:
Ingeniis patuit campus: certusque merenti
Stat favor. ornatur propriis induſtria donis.
Surgite ſopitæ, quas obruit ambitus, artes.
Nil licet invidiæ, Stilicho dum proſpicit orbi,
Sidereuſque gener. non hic violata curulis,
Turpia non Latios inceſtant nomina faſtos.

Forti-

252 diſceret *Vien.* deferat *conj. Barth.* formidine *MS. An Φόρμιγγα ſomniabat, qui ſic ſcripſit?* 258 ſocios *al.* 261 creſcant *MS.* ſecundaque floreat *omnes editi.* ſecunda refloruit *quatuor MSS. ap. Heinſ. quod unice verum puto.*

te medio darent feroces Hunnus, Sauromates, Getes, Gelonus. Vid. ſupra 5, 310 & Drakenb. ad Sil. 16, 222.

253 Salmaſius præfat. ad Ampelium p. 9 librum Theodori noſtri de rerum natura, cauſiſque naturalibus, de aſtris, & aliis ejusmodi, adhuc in Bibliothecis exſtare ait, manu exaratum, & pedeſtri ſermone compoſitum. Sed ibidem Manilii illos IV libros Aſtronomicon, quos noſtro Mallio, quem Manlium vocant, vir quidam doctiſſimus tribuerat, Auguſti ſæculo vindicat.

255 In verbo *agnoſcit* tropus eſt. Fratres, ut exemplo utar, ſe mutuo agnoſcunt, quia quibusdam in rebus, quas communes habuere, conveniunt: philoſophemata, ſententiæ, libri, & mores debent itidem germana eſſe, & inter ſe convenire, hoc exprimit noſter verbo *agnoſcit.* Judex ille generis humani negabit ſe noſſe eos, qui non ſunt ſua amicitia digni.

257 Ille *habitus* eſt trabea conſularis, qua æquatur, tanquam collega, principi ſenator.

262 *Patuit* capiendum ut præſens rei perfectæ, ut *apertus eſt*, ut *memini*, *novi:* ad quæ recte adjungitur *ſtat*, *ornatur* etc.

Digitized by Google

Fortibus hæc conceſſa viris, ſoliſque gerenda
Patribus, & Romæ numquam latura pudorem.
Nuntia votorum celeri jam fama volatu
Moverat Aonios audito Conſule lucos.
Concinuit felix Helicon, fluxitque Aganippe
Largior, & docti riſerunt floribus amnes.
Uranie redimita comas, qua ſæpe magiſtra
Mallius igniferos radio deſcripſerat axes,
Sic alias hortata Deas: „*Patimurne, ſorores,*
Optato procul eſſe die? nec limina noſtri
Conſulis, & ſemper dilectas viſimus ædes?
* *Notior eſt Helicone domus. Geſtare curules,*
Et faſces ſubiiſſe libet. Miracula plebi
Colligite, & claris nomen celebrate theatris.
Tu Jovis æquorei ſubmerſam fluctibus aulam
Oratum

273 rubuerunt *MS.* riſerunt *illuſtrat Heinſ. ad Ovid. Met.* 15, 205.
278 arces *Cuj.* * 278 *Hunc verſum ex optimis MSS. reſtituit Heinſ. niſi quod de Gevartii & ſua ſententia* Stelicone, *ortum a præcedente* eſt, *& quod Græci* στελιχῶν *ſcribunt, mutavit in* Helicone.

267 *Siderei* nomine quaſi occupat adulatio Honorii conſecrationem, ἀποθέωσιν, καταστερισμόν.

273 Quod *riſerunt amnes floribus,* ita intelligendum, ripas v. g. Permeſſi floribus veſtitas. Ceterum, quod hic Muſis quaſi diſpenſat operas ac miniſteria, in eo Uranie excepta, in qua ſecutus eſt etymologiam merito, fruſtra quæras, cur illi illud officium, aliud alii aſſignaverit. Ceterum pompam omnem & apparatum Ludorum conſularium pulchre proſecutus eſt, in qua illud obſervabile, Gladiatorum nullam fieri mentionem, quos tamen poſt legem Conſtantini M. non ille quidem, ut vulgo putabant eruditi, recruduiſſe interdum, ſed ad hæc Honorii tempora continuatos, & demum A. C. 404 quinque adeo poſt Conſulatum Mallii annis, Honorii lege abrogatos, copioſe oſtendit Jac. Gothofredus ad ipſam Conſtantini legem I C. Theod. de Gladiatoribus. Fuiſſe igitur debet propria quædam cauſa, cur vel non dederit gladiatores Mallius, (forte, quod Chriſtianus erat, ut conſtat ex Auguſti. Retractt. 1, 2) vel poëta illos omiſerit.

278 *Domus* Mallii nobis Muſis *notior* & familiarior eſt ipſo *Helicone* noſtro. De honore in curuli ſella collocandi, & ſuis humeris geſtandi conſules, quem hic Muſæ Mallio ſuo deſtinant, vid. ad 8, 12. Muſæ curulem ſubeunt, faſces præferunt, nihil aliud eſt, quam ornant ac ſublevant literæ magiſtratum.

280 *Clara theatra* reſonantia & illuſtria, nam ad vocem pariter atque ad lucem referri, notum eſt.

281 Neptuni (hic enim eſt *æquoreus Jupiter*) munus equi: in hujus tutela Circenſes, ipſe Equeſtris. *Arion* Adraſti equus, de quo 8, 553.

zed by Google

Oratum volucres, Erato, jam perge quadrigas,
A quibus haud umquam palmam rapturus Arion.
Illuſtret Circum ſonipes, quicumque ſuperbo
Perſtrepit hinnitu Bætin, qui ſplendida potat
Stagna Tagi, madidoque jubas adſpergitur auro.
Calliope, liquidas Alciden poſce palæſtras.
Cuncta Palæmoniis manus explorata coronis
Adſit, & Eleo pubes laudata Tonanti.
Tu juga Taygeti, frondoſaque Mænala, Clio,
I Triviæ ſupplex. non aſpernata rogantem
Amphitheatrali faveat Latonia pompæ.
Audaces legat ipſa viros, qui colla ferarum
Arte ligent, certoque premant venabula niſu.
Ipſa truces fetus, captivaque ducat ab antris
Prodigia, & cædis ſitientem differat arcum.
Conveniant urſi, magna quos mole rudentes
Torva Lycaoniis Helice miretur ab aſtris:

Per-

288 uncta *ſuſpicabatur aliquando Heinſ. Sed bene eſt, quod nihil mutavit.* 294 legant *conj. Marcil. fruſtra.* 296 deferat *vulg.* deſinat *MS.* 297 ruentes *al.*

286 Ad *ſtagna Tagi* ſunt illi equi Luſitani, quos a vento concipi propter celeritatem fabulabantur. A Tago etiam eſt illud *aurum madidum:* ramenta auri potata emicant per jubas.

287 *Liquidæ palæſtræ*, quas *unctas* ſolemni epitheto vocant. His præeſt Hercules, proprium palæſtritarum numen.

288 *Palæmoniæ coronæ*, quæ in Iſthmiis ludis, Palæmonis honori dicatis, reportantur: *Eleus Tonans*, Jupiter Olympius. Vult convenire poëta quidquid eſt nobilium, coronatorumque vel Iſthmiis vel Olympiis palæſtritarum.

290 *Taygetus* Laconiæ, Arcadiæ *Mænalus* montes, Triviæ, quæ eadem Diana & Latonia vocatur, venatibus ſacri & nobiles.

294 *Arte ligant ferarum colla*, qui vel ipſo brachiorum ac manuum complexu, nodo, nexu, angunt eliduntque adeo feras, vel laqueis aut veſtium injectu illas conſtringunt. Declaravit hoc pluribus I. F. Gronovius Diatribe in Stat. c. 24 p. 140 ſq.

296 *Prodigii* nomine extraordinariam, horribilem, miraculo ſimilem magnitudinem, robur, ſævitiem, oſtendit. *Differat arcum*, non utatur arcu & arte ſua ſtatim ad interficiendum, ſed vivas capiat.

297 *Moles* hic conatum & impetum, vireſque applicatas notat, ut in illo *Tantæ molis erat Romanam condere gentem.*

298 Calliſto Lycaonis filia corrupta a Jove, a Junone in urſam mutata, Helices nomine inter ſidera recepta. Quid igitur ſibi vult poëta

Perfoſſique ruant populo pallente leones,
Quales Mygdonio curru frenare Cybelle
Optet, & Herculei malint fregiſſe lacerti.
Obvia fulminei properent ad vulnera pardi
Semine permiſto geniti, cum forte leænæ
Nobiliorem uterum viridis corrupit adulter;
Hi maculis patres referunt, & robore matres.
Quidquid monſtriferis nutrit Gætulia campis,
Alpina quidquid tegitur nive, Gallica quidquid
Silva timet, jaceat. largo diteſcat arena
Sanguine. conſumant totos ſpectacula montes.
Nec molles egeant nota dulcedine ludi.
Qui lætis riſum ſalibus moviſſe facetus,
Qui nutu manibuſque loquax; cui tibia flatu,

Cui

301 optat *al.* malint *MS.* 305 referant *MS.* *hinc* Qui in. referant *conj. Heinſ.* 310 noſtra *vulg.* nota *Scal. Claver. Barth.* 312 nictu *MS.*

poëta cum *Helicen* a *Lycaonis aſtris* videtur diſtinguere? Scilicet in fabulis rigide exquirere omnia, & velut ad vivum reſecare non licet. Latentem velut facit Calliſto poſt ſtellas illas, quæ nomen illius habent.

299 *Perfoſſi* vulnerati, ſed in furorem potius concitati a vulnere, quam debilitati. *Pallet* populus, qui metuat, ne perrumpant feræ clathra oppoſita. *Mygdonium* vocant, quidquid alias Phrygium eſt: ipſa *Cybele*, *Cybelle*, vel *Cybebe* Dea Phrygia eſt, quæ leonibus curru junctis vehitur.

302 Deſcriptio hæc leonis non jubati ex pardo & leæna geniti, de quo Plin. 8, 15 quos Conſtantini ævo *Leopardos* dicere cœperunt.

304 *Viridis* color qualis bilis eſt, ut χλωρὸς, quod etiam pallorem narrat.

306 *Monſtrifera* omnis Africa, cujus Gætulia pars eſt. *In hac inopia aquarum ad paucos amnes congregantibus ſe feris, multiformes animalium partus. Unde etiam vulgare Græciæ dictum, ſemper aliquid novi Africam afferre.* Plin. 8, 15.

309 *Totos montes* conſumunt ſpectacula, dum feræ ex illis captæ conficiuntur, quarum ſolemne Græcis epitheton eſt, ut vocentur ὀρεσίτροφοι in montibus ſ. ſaltibus nutritæ.

310 Quos adhuc retulit ludos, illi ſunt duri, fortes, terribiles: ſuccedunt *molles*. Hos non vult *egere* h. e. carere conſueta dulcedine. Reſpondent ſibi *egere*, *deſiderare*, *carere* & ab altera parte *habere*: hinc eſt illud Stoicorum paradoxum, cum negant avarum eſſe divitem, quod ſemper egeat.

Cui plectro pulſanda chelys; qui pulpita ſocco
Perſonat, aut alte graditur majore cothurno:
Et qui magna levi detrudens murmura tactu,
Innumeras voces ſegetis moderatus aënæ,
Intonet erranti digito, penituſque trabali
Vecte laborantes in carmina concitet undas.
Vel qui more avium ſeſe jaculentur in auras,
Corporaque ædificent celeri creſcentia nexu,
Quorum compoſitam puer amentatus in arcem
Emi-

316 tegetis *ſuſpicabatur Heinſ. bonum factum quod nihil mutavit.* avenæ *Baſ. marg. it. Plant. marg.* 317 intonat - concitat *al.* pedibusque *conj. neſcio quis apud Barth. pulchre.* 318 relabentes *conj. Heinſ.* 321 augmentatus *vulg.* agmentatus *al.* aumentatus *al.* artem *vulg.*

313 *Soccum* comicorum eſſe calceamentum, ut *Cothurnus* Tragicum, nemo ignorat: ſed *Socco perſonare* mihi videtur indicare non ſimpliciter inceſſum actoris comici, verum *ſcabilla* potius ſ. *ſcamilla*, quorum plauſu ſonus & rhythmus efficeretur. Dixi ea de re in Theſauro Stephaniano.

315 His quatuor verſibus hydraulicum organum deſcribi apertum eſt: de quo genere attuli olim, quæ ſunt apud antiquos, Chreſtom. Plin. 47, 12 p. 403 ſq. & inter alia Epigramma Juliani Imperatoris ex Anthol. 1, 86 quo graphice deſcribuntur pneumatica organa noſtris valde ſimilia. Aulam Conſtantinopolitanam talibus organis, portabilibus tamen, in omni ſolemnitate uſam, apparet e libris cerimoniarum Conſtantini ante aliquot annos primum Lipſiæ editis. *Seges aëna* eſt ille numerus ingens tibiarum, *vectis trabalis*, quo tolluntur & adiguntur in anguſtias aquæ, quibus cedere per tibias aër cogitur. Ceterum ſi *penitus* vera lectio eſt, hoc ſignificabit, intro in ipſas fiſtulas intrudi aquas *laborantes*, expelli cum ſono aëra: ſed magis placet *pedibus* quibus urgendo aquæ conceptacula aut folles adeo ſibi miniſtrare aëra ipſe organoedus in minoribus organis poteſt.

319 *Petauriſtam* deſcribit, quod genus ſaltus & jactationes admirabiles dabat. Deſcriptiones Manilianas & Martialis dedimus explicavimusque in theſauro Stephaniano.

320 *Pegmata* hæc ſunt, quo nomine ipſe mox poëta utitur. Etiam hæc ſatis diligenter in theſauris noſtris deſcripta dedimus. *Puer amentatus*, qui ut haſta amenti ſ. lori ope torquetur, ita ipſe funibus quibusdam e ſeta equina vel alioquin tenuibus, & viſum facile fugientibus, ſubito raptatur in altum ut ſaltum feciſſe, vel volare videatur. Tales memorat Juvenalis 4, 122 *Et pegma, & pueros inde ad velaria raptos.*

Digitized by Google

Emicet, &, vinctus plantæ vel cruribus hærens,
Pendula librato figat veſtigia ſaltu.
Mobile ponderibus deſcendat pegma reductis,
Inque chori ſpeciem ſpargentes ardua flammas
Scena rotet. varios effingat Mulciber orbes
Per tabulas impune vagus, pictæque citato
Ludant igne trabes, & non permiſſa morari
Fida per innocuas errent incendia turres.
Laſcivæ ſubito confligant æquore lembi,

Stagna-

322 vinctu *legendum puto.* 325 parcentes *conj. Heinſ.* 330 laſcivi *vulg.* laſcivæ *ex bonis MSS. Heinſ.* 331 immerſa *Vic. Vien. ſed hic in marg.* immenſa. inverſa *vulg. & Barth.* immiſſa *libris & exemplis firmat Heinſ. Habet etiam Cuj.*

322 Obſcurus mihi verſus, quem pulchre intelligam, ſi legere liceat *vinctu*. Vidi mulierem funambulam, quæ non ſine terrore ſpectantium aliquando caſum ſimularet, ſed altero poplite hæreret in fune. Eadem ſudarium alligaverat talo, & ita cadebat feliciter, ut ad illum ipſum nodum, (cui forte uncus e metallo innexus fuit) funi adhaereſceret. Hæc & *crure* hæſit, & *vinctu plantæ*. *Pendula veſtigia* & *libratum* ope vectis *ſaltum*, facile intelligit, quisquis ſchœnobaten ſ. funambulum vidit.

324 Si ſummæ partes pegmatis ope trochleæ & ponderum elevatæ ſunt, *reductis* & ſublatis ponderibus ſubito deſcendunt.

325 *Spargentes flammas* poſſis intelligere ſpargentes ſe. Sed multo potior eſt Heinſiana emendatio *parcentes*, h. e. innoxias, non inhærentes, quales ſunt hodie in poteſtate artificum. Hic eſt ille *Mulciber impune vagus, & non permiſſa morari incendia*, de quibus ſtatim. Colligo etiam ex hoc loco, artifices illos pegmares ita ordinaſſe pegmata ſua, & petauros, ut videretur aliquis in præſentiſſimo incendii & vivi comburii periculo conſtitutus, ignibus jam circumdatus, audaci ſaltu, vel volatu portentoſo ſe eripere. Certe talem ludum in animo habuiſſe puto Manilium 5, 441, ubi poſtquam memoravit *Corpora quæ valido ſaliunt excuſſa petauro*, addit, *Membrave per flammas orbesque emiſſa flagrantes* (i. ignes in orbem circumdatos) *Delphinumque ſuo per inane imitantia motu*, (Delphini enim *ut arcu emiſſi* —— *emicant, tantaque vi exſiliunt, ut vela navium transvolent* Plin. 9, 8) *Et viduata volant pennis, & in aëre ludunt.* Quod Claudianus ait, *in chori ſpeciem*, ipſe ſtatim declarat, cum dicit, Vulcanum (is enim eſt *Mulciber*) *orbes effingere.*

330 *Subitum æquor*, Naumachias vocabant ipſos lacus manu factos, in quos *immitti* per Euripos aqua poſſet ad repræſentandam nava-

lem

Stagnaque remigibus ſpument immiſſa canoris.
Conſul per populos, idemque graviſſimus auctor
Eloquii, duplici vita ſubnixus in ævum
Procedat, libris pariter faſtiſque legendus.
Accipiat patris exemplum, tribuatque nepoti
Filius, & cæptis ne deſit faſcibus heres.
Decurrat trabeata domus, tradatque ſecures
Mutua poſteritas, ſervatoque ordine fati
Mallia continuo numeretur Conſule proles.

333 vitta, mitra, fama *MSS.*

lem pugnam ſ. *ναυμαχίαν*. *Canori* remiges, qui cum alias cantu ſolentur & rhythmo æqualiter diſtribuant laborem, hic Pæana ceciniſſe videntur novo conſuli.

336 *Cæptis faſcibus* videtur ſignificare Poëta, conſularem dignitatem domui ſuæ illatam a Theodoro Mallio: unde ſimul probabile fit, non *Manlium* vocatum fuiſſe, qui enim decora Manliorum hic tacuiſſet Claudianus? ſed Mallium.

338 *Fati ordo* eſt ut filii ſuccedant patribus.

XVIII CL.

XVIII
CL. CLAUDIANI
IN EUTROPIUM [a]

LIBER I

Semiferos partus, metuendaque pignora matri,
Mœnibus & mediis auditum nocte luporum

1 in med. al.

[a] Hominem ex hoc carmine ipſo melius quam undecunque noſſe poterunt lectores, hominem caſtratum e neſcio quo gynæceo prorepentem, qui tandem apud Arcadium Præpoſitus Cubiculi, immo Patricius (vid. v. 109) & Conſul cum Theodoro Mallio A.C. 399 in ipſo Conſulatu, dejectus Gainis cum Tribigildo occultam ſocietatem habentis artibus, quin Stilichonis, et Eudoxiæ adeo Auguſtæ (vid. Philoſtorgii excerpta H. E. 11, 6) molitionibus, confugit in eccleſiam Conſtantinopoli, tanquam in aſylum, quo jure illam paullo ante privare conatus erat: in qua cum ſupplex jaceret ad altare, habuit orationem Jo. Chryſoſtomus (edit. Montf. T. 3 p. 379 ſqq.) vehementem, qua invehitur in hominem, vanitatem rerum humanarum oſtendit etc. tamen illum, quantum poteſt, tuetur, & hortatur auditores, ut Dei illum atque Imperatoris miſericordiæ commendent. Ceterum Eutropius clam elapſus de eccleſia relictoque adeo (quod proxima oratione inculcat Chryſoſtomus) aſylo, abripitur exilii cauſa in Cyprum: ſed retractus inde ejuſdem Gainis arte Chalcedonem, ibi interficitur. Vid. Zoſim. 5, 18. Et de tota Eutropii hiſtoria Proſopogr. Cod. Theod. it. vita Chryſoſtomi Montefalconiana ad A. 399. In Suidæ de illo Collectaneis, hoc ſingulare, quod dicitur, illo florente, Eunuchorum genus adeo proceſſiſſe & auctum eſſe numero (τοσοῦτον ἐπέδωκε καὶ παρετάθη πλήθους) ut quidam jam barbati, cum vellent eunuchi fieri, cum virilibus vitam quoque amiſerint, σὺν τοῖς ὄρχεσιν ἀφῃρέθησαν καὶ τὰς ψυχάς. Claudianus, qui vel ſcripſit hunc librum, vel ſcripſiſſe poſtea videri voluit (20, 8) ad primum nuncium de Conſulatu Eutropii Romam perlatum, modo ad ultimum usque actum & motum Stilichonis perducit fabulam altero libro: in cujus præfatione in Cyprum abducto inſultat. Reliqua an tertio libro deperdito tractaverit, quod viris doctis, videtur, mihi non liquebat. Cum in his libellis impotenter adeo toti Eunuchorum generi maledicat, miror interdum, ſi Narſes, cum rerum in Italia potiretur, vel clientes illius, non ſtuduerunt illos abolere.

1 Enarrat prodigia, quibus Romam nunciatis ſolebant homines commoveri & procurandi expiandique cauſa multa moliri: hisque omnibus majus eſſe dicit Eunuchum Conſulem. Ipſa prodigia, & quæ expiandi cauſa facta ſint, facile eſſet ex Ciceronis de Natura Deorum ac de Divinatione libris, ex Livio item & Julio Obſequente & obſervationibus ad eos virorum

Murmur, & attonito pecudes paſtore locutas,
Et lapidum diras hiemes, nimboque minacem
Sanguineo rubuiſſe Jovem, puteoſque cruore
Mutatos, viſaſque polo concurrere Lunas,
Et geminos Soles mirari deſinat orbis.
Omnia ceſſerunt eunucho Conſule monſtra.
Heu cœli terræque pudor! trabeata per urbes
Oſtentatur anus, titulumque effeminat anni.
Pandite Pontifices Cumanæ carmina vatis,
Fulmineos ſollers Etruria conſulat ignes,

Immer-

6 binasque *MSS.*

virorum doctorum, quin copioſiſſimis ad hunc ipſum locum curis Barthii, verboſe enarrare: ſed modum ſeruamus, quem alias, & ea maxime adferimus, quibus ægre carere quosdam lectores ſuſpicamur: illud primum, *monſtra*, *oſtenta*, *prodigia*, *portenta* dicta videri Tullio de N. D. 2 c. 3 ex eo, quod extraordinariis eventibus vel phænomenis putarent homines divinitus aliquid ſibi *monſtrari*, *oſtendi*, *prodici*, *portendi*. Quo in genere cum etiam Eclipſes Solis ac Lunæ majores, & Cometas referrent homines, etiam his ſignificandi quandam vim ineſſe, perſuaderi ſibi paſſi ſunt. Ceterum juvabit poëticæ artis candidatum componere hunc locum cum 20, 40 ſqq. ubi etiam prodigiorum manipulus ennarratur.

1 *Metuenda pignora*, antitheton acutum. *Pignora* vocant liberos ob caritatem: hic, ſi ſint *ſemiferi* partus, *metuenda*, ob aſpectum horribilem per ſe, & denunciantem inſuper mala futura.

3 Inter frequentiſſima prodigia *Bos locuta: pluvia lapidum*, vel *ſanguinis*.

6 *Paraſelenas* illud phænomenon ac *Parelios* vocant, & explicant Phyſici.

8 *Eunucho conſule* poſſis forte pro Ablativis conſequentiæ habere, cum Conſul eſſet Eutropius, pudore velut ceſſerunt & ſubduxerunt ſe monſtra omnia. Sed nihil impedit, quo minus Dativo caſu accipiamus: cujus generis exempla collegit poſt Popmam Voſſ. de Anal. 2, 10 pr.

9 *Trabea* noſtro ordinarie vocatur conſularis veſtis. Vid. 8, 640. Quod *anum* vocat, eodem verbo & virilitatis ademtæ, & formæ ab aetate corruptæ dedecus exprobrat. Quod ait, *titulumque effeminat anni*, opponit illis adulantium vocibus, quas cum Cæſaris illo in dictatura Conſulatu cœpiſſe ait Luca. 5, 384 *Scilicet indulgens ſummum Dictator honorem Contigit, & laetos fecit ſe conſule faſtus:* qualia multa ipſe noſter in Couſulatibus quos cecinit.

11 Quod *Pontifices* nominat, latiori paullo ſignificatione utitur pro Quindecimviris ſacrorum. Commune eſſe nomen Pontificum aliis quoque ſacerdotiis ex Inſcriptionibus oſtendit Guther. de jure Pontif. 1, 5.

12 *Etruſcorum & haruſpicini & fulgurales & rituales libri* commemorantur Cic. de Divinat. 1, 23.

Digitized by Google

Immerſumque nefas fibris exploret haruſpex.
Quæ nova portendunt Superi! Niluſne meatu
Devius, & noſtri teneat jam transfuga mundi
Se rubro miſcere mari? ruptone Niphate
Rurſum barbaricis Oriens vaſtabitur armis?
An morbi ventura lues? an nulla colono
Reſponſura ſeges? quæ tantas expiet iras
Victima? quo diras jugulo placabimus aras?
Conſule luſtrandi faſces, ipſoque litandum
Prodigio: quodcumque parant hoc omine fata,
Eutropius cervice luat. ſic omnia volvis?
Hoc regni, Fortuna, tenes? quænam iſta jocandi
Sævitia? humanis quantum bacchabere rebus?
Si tibi ſervili placuit fœdare curules

13 immenſumque *al.* immerſ. *ex MSS. Heinſ.* 14 portendant *& mox* tendat *MSS. quod placet Heinſ. qui uſum verbi illuſtrat. Ego nihil mutem.* 22 canant *al. etiam Baſ. marg.* 23 omina *al.* numina *al.* nobis *al.* 24 hæc r. f. tenes *al.*

13 *Immerſum* pulchre: latet enim in extorum fibris, quidquid eſt mali, quod portenditur, inde ab haruſpicibus eruendum.

15 Non loquitur poëta de illis canalibus, quibus partem Nili conati ſunt & Aegyptii reges, & quidam imperatores Romani cum Rubro mari h. e. ſinu Arabico connectere: ſed de portentoſa immutatione totius fluminis, ut Nilus non jam ex Aethiopia in internum mare decurrat, ſed retro acto curſu externum mare, meridionalem Orientalemque Oceanum, qui totus Rubrum mare eſt, ingrediatur.

16 *Niphates* mons ad Armeniam, & terminos Parthici olim, tunc Perſici imperii deſignandos à Poëtis adhiberi ſolet.

19 *Reſpondet* qui parere vult: eadem ergo figura, qua in Aeneidos veſtibulo dicuntur *arua parere colono*, hic *reſpondere ſeges* dicitur. Quin ipſe Virg. Ge. 1, 38 *Illa ſeges demum votis reſpondet avari Agricolæ.* Sæpe ita Columella.

21 *Faſces polluti* hoc Conſule (vid. verba Reſcripti, quæ damus ad 19, 19) ipſo Conſule mactato *luſtrandi.* Prodigium ipſum idem hoſtia debet fieri. *Omen* hic latius ſumitur, pro quacunque futuri ſignificatione.

23 *Luendi* verbum non tantum *lauare* ſignificat, quod in compoſitis præſertim quibusdam manifeſtum eſt: ſed etiam *ſolvere*, numerata pecunia, vel danda poena. *Volvere* eſt ſurſum deorſum vertere, ut in cylindro, ſphæra, rota.

24 Antitheton, alias jucundum hic vehemens, ſimile illi Hor. Car. 3, 29. 49 *Fortuna ſævo læta negotio, & Ludum inſolentem ludere pertinax. Bacchari* ebrium furorem notat, quem inconſtantia præſertim comitatur. Cf. v. 142.

Digitized by Google

Crimine, procedat laxata compede Conſul:
Rupta Quirinales ſumant ergaſtula cinctus.
Da ſaltem quemcumque virum. diſcrimina quædam
Sunt famulis ſplendorque ſuus; maculamque minorem
Conditionis habet, domino qui vixerit uno.
Si pelagi fluctus, Libyæ ſi diſcis arenas,
Eutropii numerabis heros. quot jura, quot ille
Mutavit tabulas, vel quanta vocabula vertit!
Nudatus quoties, medicum dum conſulit emtor,
Ne qua per occultum lateat jactura dolorem?
Omnes pœnituit pretii. venumque redibat,
Dum vendi potuit. poſtquam deforme cadaver
Manſit, & in rugas totus defluxit aniles;
Jam ſpecie doni certatim limine pellunt,
Et fœdum ignaris properant obtrudere munus.

Tot

29 des *al. pro* ſaltem, alium *Baſ. marg.* 31 uni *Heinſ.* 35 mutatus *Cuj.* 39 diffluxit *malit Heinſ.* 41 ignari *Baſ. marg.*

27 *Crimen ſervile* eſt ignominia, qua conſulatus afficitur, quod ſervus fit conſul. *Procedat* ad illum *proceſſum* pertinet, quem in numis etiam celebratum declarat Spanh. Diſſ. 12 p. 457 ſq. cujus mentio ſupra etiam facta 7, 8. *Cinctus Quirinalis*, quem *Gabinum* vocat 7, 3.

31 *Domino uno vivere*, ut *Pravo vivere naſo* Hor. Art. 36. *Vivere occipiti cæco* Perſ. 1, 61 & *Aperto vivere voto* Id. 2, 7.

33 Quoties ſervus alium dominum accipit, fit juris alterius, itaque *mutat jura.* Sed *tabulas* etiam emtionis, aut rationum *mutat*, h. e. mutandis occaſionem præbet. Denique *vertit vocabula* ſ. nomina herorum, cum eſſet Pompeii fit Tullii: quin ipſe quoque, ſi velit heros, aliud nomen accipit.

35 Ad hoc erat *cataſta*, machina, qua incluſi ad arbitrium emtoris præbere conſpectui & tactui membra omnia cogerentur. Hic diſcimus, medicum etiam adhibitum, qui valetudinem venalis exploraret. *Ne qua jactura* emtoris imprudente illo fieret, per *occultum* ipſi morbum mancipii.

39 *Defluxit in rugas* videri poteſt incongrue dictum: nam *contrahi* potius *in rugas* videntur ſenilia corpora. Sed cogitemus, tamen rugas eſſe a ſoluto illo vegeto cutis tenore, & tenſione, qua reſtituitur in æquabilem planitiem: fluxa, collapſa in rugas cutis frontis, non poteſt reſtitui.

41 Hic in mentem venit Terentii (Eun. 4, 41. 21) lectoribus ille Dorus Thaidi donatus a Phædria *virtus*, *vetus*, *veternoſus ſenex, colore ſtellionino.*

Digitized by Google

Tot translata jugis ſummiſit colla vetuſtum
Servitium, ſemperque novum, nec deſtitit umquam.
Sæpe tamen cœpit. cunabula prima cruentis
Dedita ſuppliciis. rapitur caſtrandus ab ipſo
Ubere. ſuſcipiunt, matris poſt viſcera, pœnæ.
Advolat Armenius certo mucrone reciſos
Edoctus mollire mares, damnoque nefandum
Aucturus pretium, fecundum corporis ignem
Sedibus exhaurit geminis, unoque ſub ictu
Eripit officiumque patris, nomenque mariti.
Ambiguus vitæ jacuit, penituſque ſupremum
In cerebrum ſecti traxerunt frigora nervi.
Laudemuſne manum, quæ vires abſtulit hoſti?
An potius fato cauſam tribuiſſe queramur?
Profuerat manſiſſe virum. felicior exſtat

42 locis *Baſ. marg.* 45 debita *al. quod non damnaverim.* dedit *firmat Heinſ. ad Ovid. Met.* 49 inguen *Baſ. marg. & al.*

43 Non *deſtitit* h. e. deſiit in univerſum ſervus eſſe, *ſæpe tamen cœpit* nunc hujus eſſe domini, nunc alterius.

45 Quo adultiores ſint, eo majori cum periculo caſtrari, notum eſt. *Supplicia & Pœnas* hic dici, ut ſæpe, pro doloribus, ſine reſpectu ad meritum, apparet.

47 *Armenii* Perſarum vicini, apud quos magna Eunuchorum pretia, videntur hoc genus mangonii præter ceteros exercuiſſe, cum in orbe Romano, cujus pars a Trajani ætate non erat Armenia, illud legibus eſſet vetitum. Vid. VV. DD. ad Sueto. Domitia. c. 7. JCtos ad l. 3 §. 4 & ad l. 4. 5. 6 D. de Sicariis, & ad l. 1 c. quæ eſt Conſtantini M. de eunuchis.

48 Pretioſiores enim facti damno illo corporis ſui, quod ad infandam libidinem obſcenis hominibus viderentur aptiores. Hinc Ulpianus l. 27 §. 28 D. ad L. Aquiliam, *Si puerum quis caſtraverit, & pretioſiorem fecerit, Vivianus ſcribit, Ceſſare Aquiliam* etc. Quinctil. 5, 12. 17 *Mancipiorum negotiatores formæ puerorum virilitate exciſa negotiantur.*

49 Semnologiæ poëticæ ſpecimen admirabile.

53 De conſenſione partium propagationi generis dicatarum cum cerebro & medulla ſpinali, plena omnia, a Platonis inde Timæo extremo, ad noſtra tempora. *Frigidi & Maleficiati* junguntur in Decretalibus 4, 15. Sed eſt apud ipſum Virg. Ge. 3, 97 *Frigidus in Venerem ſenior.*

55 *Fato*, quod Eutropius in aulam venit, quod rebus gerendis admotus, quod Conſul factus eſt, *cauſam* tribuit ipſum corporis evirati dedecus. Non enim veniſſet in aulam, niſi fuiſſet caſtratus.

56 *Profuerat* reip. illum *virum manſiſſe:* ipſe ab hac injuria *exſtitit* h. e. factus eſt felicior.

Digitized by Google

Opprobrio. ſerviret adhuc, ſi fortior eſſet.
Inde per Aſſyriæ trahitur commercia ripæ.
Hinc fora venalis Galata ductore frequentat,
Permutatque domos varias. quis nomina poſſit
Tanta ſequi? miles tabulis Ptolemæus in illis
Notior. hic longo laſſatus pellicis uſu
Donat Arinthæo. neque enim jam dignus haberi,
Nec maturus emi. cum faſtiditus abiret,
Quam gemuit, quanto planxit divortia luctu!
„Hæc erat heu, Ptolemæe, fides? hoc profuit ætas
In gremio conſumta tuo, lectuſque jugalis,
Et ducti toties inter præſepia ſomni?
Libertas promiſſa perit, viduumne relinquis
Eutropium? tantaſque premunt oblivia noctes
Crudelis? generis proh ſors duriſſima noſtri!

Femina

61 tabulis *MSS. ap. Heinſ. it. Cuj. Fluctuatur hic & 156.* 63 Aranthæo, Ariſthæo *&c. al.* Arinthæo *MSS. Barth. ex Ammia. Cod. Theod. &c.* 65 quæ genuit *vulg.* quam gemuit *MSS. Heinſ. it. Cuj.* 66 hæc erat, heu *al.*

61 *Tanta* hac ætate eſt tot, & bona etiam ætate ſic eſſe locutos, obſervatum ad 5, 106. *In illis* tot nominibus *Ptolemæus miles notior eſt ſtabuli* hujus, Eutropii nempe, cauſa. *Stabulum* vocat ea figura qua *Curio* Cæſarem dixit *ſtabulum Nicomedis*, apud Sueto. Cæſ. c. 49. *Notus ſtabuli* ut Hor. Car. 2, 2. 4 *Notus animi paterni.* Niſi tamen jungendum eſt *miles ſtabuli* i. ſtationis alicujus, curſui publico deſtinatæ, præfectus. Favere videtur, quod mox *præſepia* memorantur, & forte huc alluſum 20, 93. Sed neſcio, an alia ſit talis *militis ſtabuli* auctoritas. Quibus *tabulis* placet, emtionum & cenſus tabulas intelligunt. Add. infra v. 478 ſq.

64 *Nec maturus emi*, non amplius talis, quem quis pretio emtum vellet, quare donandus vel abjiciendus potius erat.

66 Loquitur ut uxor divortio pulſa e mariti conjugio. Tota hæc oratio ſummam ſæculi corruptionem indicat, cum non veritus eſt poëta aulicus verbis quidem honeſtis, ſed ſummam tamen turpitudinem ita aperte ſignare.

68 *Præſepia* quid ſibi hic velint, facilius intelligetur, ſi ponamus Ptolemæum fuiſſe *ſtabuli* ſ. *ſtationis* cuſtodem. Sed auctoritatem, ut modo dicebam, deſidero. Et poteſt illud *inter præſepia* forte humilitatem & nequitiam ipſius quoque Ptolemæi ſignificare, ut in illo Cic. in Piſo. c. 18 *Audis philoſophos Græcos in præſepibus, audis in ſtupris: audis in cibo & vino.* Beluinam puto vitam & humilis nequitiæ plenam ſic ſignari, ubi homines in ipſis lectis convivalibus, ut ad præſepia boves, obdormiſcunt, quod Germanos audivi ita exprimere, *wie die Schweine bey dem Troge liegen bleiben.*

Digitized by Google

Femina cum ſenuit, retinet connubia partu,
Uxoriſque decus matris reverentia penſat.
Nos Lucina fugit, nec pignore nitimur ullo.
Cum forma dilapſus amor. deſloruit oris
Gratia. qua miſeri ſcapulas tutabimur arte?
Qua placeam ratione ſenex?„ Sic fatus acutum
Aggreditur lenonis opus. nec ſegnis ad artem
Mens erat, officiique capax, omneſque pudoris
Hauſerat inſidias. cuſtodia nulla tuendo
Fida toro. nulli poterant excludere vectes.
Ille vel ærata Danaën in turre latentem
Eliceret. fletus domini fingebat amantis.
Indomitaſque mora, pretio lenibat avaras,
Laſcivaſque jocis. non blandior ullus euntis
Ancillæ tetigiſſe latus, leviterque reductis
Veſtibus occulto crimen mandare ſuſurro,
Nec furtis quæſiſſe locum, nec fraude reperta
Cautior eluſi fremitus vitare mariti.
 Haud aliter juvenum flammis Ephyreia Lais
Et gemino dotata mari cum ſerta refundit

P 5 Canities,

74 nititur *al.* 77 *Poſt* acutum *incidi vult Rubenius, ut ſumatur adverbii more.* avitum *Baſ. marg.* 82 ſub turre *MS. it. Vien.* e turre *MS.* 83 illiceret *vel* pelliceret *conj. Heinſ.* 91 et gem. *al. etiam Cuj.* de g. *it.* in g. *al.*

74 *Lucina*, Ilithyja, quæ partibus præeſt.

75 *Scapulas tutabimur* a ſervilibus plagis, quæ illis partibus ſolent imponi. Ter. Phor. 1, 2. 26 Geta queritur, *ſenibus fidelis dum ſum, ſcapulas perdidi.*

82 Cui non in mentem venit Hor. Car. 3, 15 *Incluſam Danaën turris ahenea* etc.

84 *Indomitas* mulieres, feroces, jugum amoris recuſantes ἀδαμάστους, *lenibat mora*, h. e. perſeverantia, conſtantia, molliebat.

85 Magiſter amandi jam a Barthio huc advocatus Artis 1, 605 *Inſere te turbæ leviterque admotus eunti, Velle latus digitis, & pede tange pedem. Reductas veſtes* de velo ſ. palliolo capitis tegumento intelligere res ipſa monet. *Fraude reperta*, cum data ſibi verba maritus ſentit.

90 *Ephyreja*, Corinthia, de qua ortum illud *Non cuivis homini contingit adire Corinthum. Geminum mare* ſinus hinc Corinthius, hinc Saronicus, inter quos Iſthmus cui Corinthus inædificata: ex utroque hoc ad navigantes juvenes dotant, donis cumulant Laida. *Canities refundit ſerta*, reſpuit, a quibus arguatur. Roſæ & lilia lividum pallorem vetularum magis horribilem reddunt. Placet fere magis *refutat*.

Canities, jam turba procax, noctiſque recedit
Ambitus, & raro pulſatur janua tactu,
Seque reformidat ſpeculo damnare ſenectus:
Stat tamen, atque alias ſuccingit lena miniſtras,
Dilectumque diu quamvis longæva lupanar
Circuit, & retinent mores, quod perdidit ætas.
Hinc honor Eutropio, cumque omnibus unica virtus
Eſſet in eunuchis, thalamos ſervare pudicos,
Solus adulteriis crevit. nec verbera tergo
Ceſſavere tamen, quoties decepta libido
Irati caluiſſet heri. fruſtraque rogantem,
Jactantemque ſuos tot jam per luſtra labores,
Dotalem genero nutritoremque puellæ
Tradidit. Eous rector Conſulque futurus
Pectebat dominæ crines, & ſæpe lavanti
Nudus in argento lympham geſtabat alumnæ.

Et

92 refutat *MSS.* refudit *Vien. Baſ.* 93 ductu *Cuj.* 94 damnante *vulg.* 96 diu *primæ editt.* ſemel *etiam Baſ. marg.* 99 *Pro* eſſet, hæc ſit *conj. Heinſ.* 102 negantem *MS.*

93 Sic Hor. Car. 1, 25 *Parcius junctas quatiunt feneſtras* etc.

94 *Speculo ſe damnat*, quæ cogitur credere ſpeculo, ſe deformem. Ponamus & nos Auſonianum epigramma 54 *Lais anus Veneri ſpeculum dico: dignum habeat ſe Aeterna aeternum forma miniſterium. At mihi nullus in hoc uſus, quia cernere talem, Qualis ſum, nolo; qualis eram, nequeo.*

99 Ipſum nomen inde derivant, ut ſit *εὐνοῦχος εὐνὴν ἔχων* lectum habens ſ. *ſervans thalamum*: cubicularios enim caſtratos habebat ab omni memoria Oriens: unde nec ſemper injuriæ & mutilati corporis notionem habet: quin derivant nonnulli *ἀπὸ τοῦ εὖ νοῦν ἔχειν*. Vid. quæ ad Heſych. *ἀοιδὸς* it. *Δοῖδος* [corruptum ex *ἀοιδὸς*] diſputant viri docti: quorum nemini in mentem veniſſe miror, communionem nominum *ἀοιδὸς* et *εὐνοῦχος* ſ. *σπάδων* forte inde eſſe, quod olim etiam, ut hodie, ob vocis ſubtilitatem canere docti ſunt, *cantoreſque* adeo, *ἀοιδοὶ* fuere. Sed modo non eſt otium diligentius ea de re quærendi: valde obviam quidem non eſſe, video. Nam Terentianus ille *in muſicis* eruditus, Eunuchus non erat.

104 Herus ſuus Eutropium, quem amoliri cupiebat, in reliquis rebus dotalibus dat ſuo genero, tanquam nutritorem & educatorem filiæ ſuæ, quam ſic elocabat.

105 Solebat tum conſulum alter eſſe in Oriente, Conſtantinopoli, alter in Occidente, Romæ vel Mediolani. Sed poteſt tamen fieri, ſit hic potius Præfectum Prætorio Orientis Rectorem poëta intellexerit. Vide dicenda ad 230 et 286.

107 Etiam Phædrus 4, 4. 22 *mundum muliebrem*, & *lavationem argenteam* conjunxit.

Digitized by Google

Et cum ſe rapido feſſam projecerat æſtu,
Patricius roſeis pavonum ventilat alis.
Jamque ævo laxata cutis, ſulciſque genarum
Corruerat paſſa facies rugoſior uva.
Flava minus preſſo ſinduntur vomere rura:
Nec vento ſic vela tremunt. Miſerabile turpes
Exedere caput tineæ. deſerta patebant
Intervalla comæ: qualis ſitientibus arvis
Arida jejunæ ſeges interlucet ariſtæ:
Vel qualis gelidis pluma labente pruinis
Arboris immoritur trunco brumalis hirundo.
Scilicet ut trabeis injuria creſceret olim,
Has in fronte notas, hoc dedecus addidit oris
Luxuriæ

109 pavonem *MSS. quod placet Heinſ.* 111 aruerat *conj. Pricæi* marcuerat *conj. Heinſ. & verbum illuſtrat.* 120 ori *conj. Heinſ. non bene.*

109 *Patricius* inter titulos eſt Eutropii, qui illi adimuntur l. 17 C. Theod. de Poenis, ubi etiam de hac dignitate Gothofredus. Breviter Sozom. 8, 7 Τπάτου καὶ πατρὸς βασιλέως ἀξίᾳ ἐτιμήθη. Vid. infra 19, 2 coll. 50 it. 20, 68. De tota dignitate Jac. Gothofr. ad C. Theod. (L. 6 t. 6) de Conſulibus, Præfectis, Magiſtris militum & Patriciis, Paratitlo & Comm. ad l. 1. Aſpere de hac re Philoſt. H. E. 11, 4 Καὶ ἦν λοιπὸν πατὴρ ὁ Εὐνοῦχος βασιλέως, ὁ μηδὲ τὸν τυχόντα παῖδα φῦσαι δυνάμενος.

114 *Tineæ* variarum rerum peſtis, librorum præſertim, unde Horat. Epiſt. 1, 20. 12 minatur libro ſuo, *Tineas paſces taciturnus inertes.* Sed hic puto crinium morbus eſt, noſtri vocant *Haarmilben*, Belgæ *Hayrworm*. Eam certe vim habent, quam illæ *tineæ*, contra quas armat ſuos Cato de R. R. c. 98 *Veſtimenta ne tineæ tangant:* & de quibus Horat. Ser. 2, 3. 119 *Stragula veſtis, Blattarum ac tinearum epulæ.* Cum hac *tinea* capillos & *caput* adeo *exedente*, quin cognationem habeat vox Gallorum *Teigne*, non dubito. Sitne præter morbos ulceroſos, cum cute capillum vaſtantes, etiam vermiculus, ſalva cute infeſtus crinibus, quod de nominibus Belgarum pariter & noſtrorum fit probabile, viderint medici. Quos conſului, videbantur mihi perplexe loqui. Cf. v. 136. 260.

116 *Interlucet*, credo, eſt lucem & proſpectum transmittit ob raritatem culmorum *ſeges arida* ante tempus, *ariſtæ* h. e. ſpicæ, *jejunæ*, vacuæ a granis, ac nimis tenues adeo.

117 Plin. 10, 24 ſ. 34 *Hirundines in vicina abeunt, apricos ſecutæ montium receſſus: inventæque jam ſunt ibi nudæ atque deplumes.* Res eadem, de qua poëta, cujus narratio veriſimilior, certe lucidior, cum cauſam adjiciat.

120 *In fronte notas* vocat illas depilatas a tineis capitis maculas, quaſi ſtigmata vellet indicare. *Luxuriam* tribuit *Fortunæ*, quæ inſolenter inſultare, videretur per hunc talem Conſulem imperio Ro. & humano generi. *Nuda oſſa* dicit calvariæ, licet cutis illis obtenta eſſet, ſed arida, dura, pallida, oſſibus ſimilis.

Digitized by

Luxuriæ Fortuna ſuæ; cum pallida nudis
Oſſibus horrorem dominis præberet imago,
Decolor & macies occurſu læderet omnes,
Aut pueris latura metus, aut tædia menſis;
Aut crimen famulis, aut procedentibus omen,
Et nihil exhauſto caperent in ſtipite lucri.
Sternere quippe toros, vel cædere ligna culinæ,
Membra negant. aurum, veſtes, arcana tueri
Mens infida vetat. quis enim committere vellet
Lenoni thalamum? tandem ceu funus acerbum,
Infauſtamque ſuis truſere penatibus umbram.
Contemtu jam liber erat. ſic paſtor obeſum
Lacte canem ferroque ligat, paſcitque revinctum,
Dum validus ſervare gregem, vigilique rapaces
Latratu terrere lupos. cum tardior idem
Jam ſcabie laceras dejecit ſordidus aures,

Solvit,

126 ceſpite *MSS.* & *Cuj. it. Vic.* e ſtipite *conj. Heinſ.* 129 invita *Baſ. marg.* 131 miſere *al.* 136 demiſit ſordibus *vulg.*

125 *Crimen famulis*: hisne qui intromiſiſſent tam male ominatum monſtrum potius quam hoſpitem? an his, qui non ſubmoviſſent? *Procedentibus* domo ſua in publicum jam hoc ipſum *omen* ſiniſtrum erat, occurſus Eunuchi. Lucia. Eun. c. 6 Δυσοιώνιστόν τι καὶ δυσάντητον θέαμα, ἤτις ἕωθεν ἐξιὼν ἐκ τῆς οἰκίας, ἴδοι τοιοῦτόν τινα. Et Pſeudolog. 17 Εἴτις - εὐνοῦχον ἴδοι - εὐθὺς ἐξιὼν τῆς οἰκίας ἐπὶ πόδα ἀναστρέφει καὶ ἐπανέρχεται etc. Adeo inauſpicatum ſpectaculum, cui nolis occurrere, judicant Eunuchum, in primis mane domo prodeuntibus, ut ad illius conſpectum ſtatim retro eant.

131 *Umbram* hominis non verum hominem, ut Philo Eunuchum ἀνθρωπείου παράκομμα νομίσματος dixiſſe perhibetur a Caſaubono ad Athen. 1, 9 p. 18, 43, ita ſimilem homini, ut adulterinus numus eſt vero. (Locum non invenio: ſed in Lib. de ſacrificantibus T. 2 p. 261, 19 ed. Mang. οἱ τὸ φύσεως νόμισμα παρακόπτοντες, εἰς ἀκολάστων γυναικῶν πάθος καὶ μορφὰς εἰσβιάζονται. qui forte locus magni viri memoriæ obverſatus eſt.) Sed nec damnaverim Barthianam opinionem, qui *umbram* velut mortui hominis intelligit, ut in illo Juvenal. 1, 10 *Quas torqueat umbras Aeacus*: qualis fuit illud *idolon* Plinianum, (ep. 7, 27) quod Athenodorus compoſuit.

136 Cum reſpectu ad tineas v. 114. Nam ſunt etiam tineæ canum auribus infeſtæ. Præcipit Nemeſianus Cyneg. 209 *Auribus & tineas candenti pellere cultro.*

Solvit, & exuto lucratur vincula collo.
  Eſt ubi deſpectus nimius juvat. undique pulſo
Per cunctas licuit fraudes impune vagari,
Et fatis aperire viam. proh quiſquis Olympi
Summa tenes, tantone libet mortalia riſu
Vertere? qui ſervi non eſt admiſſus in uſum,
Suſcipitur regnis, &, quem privata miniſtrum
Dedignata domus, moderantem ſuſtinet aula.
  Ut primum vetulam traxere Palatia vulpem,
Quis non ingemuit? quis non irrepere ſacris
Obſequiis doluit toties venale cadaver?
Ipſi quin etiam tali conſorte fremebant
Regales famuli, quibus eſt illuſtrior ordo
Servitii, ſociumque ſibi ſprevere ſuperbi.
  Cernite, quem Latiis poſcant annectere faſtis:
Cujus & eunuchos puduit. ſed vilior ante
Obſcurae latuit pars ignotiſſima turbæ,
Donec AbundantI furiis, qui rebus Eois

Exitium,

142 volvere *MS.* 145 texere *vulg.* 150 ſervitiis *MS.* *h. e. ſervis.* diu *vulg.*

138 Non tantum hos *juvat deſpectus nimius*, qui ut Liberator ille Romæ Brutus contemtu deliteſcunt, Liv. 1, 56: ſed etiam quos ob contemtum nemo tanti putat obſervare, qui in tenebris illis ſuis impune graſſantur.

142 Frequens hoc convicium providentiæ faciunt non comicæ modo perſonæ, ut Plaut. Rud. 3, 1. 1 & Merc. 2, 1. 1 *Miris modis DI ludos faciunt hominibus.* Et Capt. Prol. 22 *DI nos quaſi pilas homines habent*: ſed Philoſophi etiam *παίγνια* & *ἀθύρματα* Deorum vocant homines. Vid. Taubm. ad Plauti locum modo laudatum. cf. v. 25.

145 *Traxere*, cum effectu, ut haberent: ſic *traxit* nidor canem in culinam.

151 Quæri poteſt, quinam ſint, qui *poſcant*? Utrum imperſonaliter, ut loquuntur Grammatici, poſitum, quaſi diceret, Poſcant poſcentes, ſint qui poſcant? an intelligi debent DI, vel Fata? Durior ellipſis, ſed pene neceſſaria. *Faſtis Latiis annectere* eſt Conſulem facere.

152 *Cujus* conſervi & alios non minus *Eunuchos puduit*, qui ægre ferrent, ſe eodem nomine cenſeri, ejuſdem ordinis eſſe.

154 Videamus, an lucem inferre loco obſcuro queamus. Zoſim. 5, 10. 6 Abundantium ſub Theodoſio Prætorem (*ϛρατηγὸν*) atque Conſulem (A. C. 393) fuiſſe narrat: dejectum autem honore & opibus ab Eutropio, qui ab eo tempore ſine æmulo Conſtantinopolin

Exitium, primoque ſibi produxit, ab imis
Evectus thalamis ſummos invaſit honores.
Quam bene diſpoſitum terris, ut dignus iniqui
Fructus conſilii primis auctoribus inſtet.
Sic multos fluvio, vates, arente per annos,
Hoſpite qui cæſo monuit placare Tonantem,
Inventas primus Buſiridis imbuit aras,
Et cecidit ſævi, quod dixerat, hoſtia ſacri:
Sic opifex tauri, tormentorumque repertor,
Qui funeſta nova fabricaverat æra dolori,
Primus inexpertum Siculo cogente tyranno
Senſit opus, docuitque ſuum mugire juvencum.
Nullius Eutropius, quam qui ſe protulit, ante
Direptas poſſedit opes, nullumque priorem
Perculit exſilio, ſolumque hoc rite peregit,
Auctorem damnare ſuum. Poſtquam obſitus ævo
Semivir excelſam rerum ſublatus in arcem,

Quod

155 primumque *vulg.* 156 ejectus ſtabulo *MS.* ſtabulis *MSS.* 161 primum *vulg.* 162 qui dix. *vulg.* quo *Baſ.* quod *etiam Cuj.* 167 ſibi profuit *Delrius.* ſibi *Cuj.* prætulit *MS.* 170 fautorem *ne quis legere velit, monet Heinſ.*

polin & Arcadium poſſederit. Jam vero Claudianus, quod neſcio an aliunde conſtet, narrat *Abundantii furiis* hoc eſt, furioſo conſilio, *evectum* Eutropium *ab imis*, & humilis fortunæ *thalamis* vel cubiculo; (niſi tamen *ſtabulis* legendum, coll. v.61) *invaſiſſe ſummos honores.* Abundantius hic igitur *produxit* Eutropium, in *exitium* Orientali imperio, & *primo* in exitium *ſibi* ipſi.

158 *Primis* h. e. ante omnes, vel primum *auctoribus inſtat*, & illos urget *fructus conſilii* mali. Trita omnium ore ſententia Heſiodi Ἡ δὲ κακὴ βυλὴ τῷ βυλεύσαντι κακίστη.

159 Fabula eſt apud Apollodorum Bibl. 2, 4. 11 Ἐννέα ἔτη ἀφορία τὴν Ἄιγυπτον κατέλαβε. Θράσιος δὲ ἐλθὼν ἐκ Κύπρυ, μάντις τὴν ἐπισήμην, ἔφη τὴν ἀφορίαν παύσαϑαι, ἐὰν ξένον ἄνδρα τῷ Διὶ σφάξωσι κατ' ἔτος. Βύσιρις δὲ ἐκεῖνον πρῶτον σφάξας τὸν μάντιν τὺς κατιόντας ξένυς ἔσφαζε. Noſter ἀφορίαν ſ. ſterilitatem deſcribit *fluvio arente*, cum a ſuperfuſione Nili ſit omnis Aegypti fecunditas. *Inventas aras imbuit* h. e. a ſe excogitatas. De tauro Phalaridis nimis notum. Utramque hiſtoriam ſuaviſſime narrat Ovid. Art. 1, 647 ſqq.

167 *Protulit* idem eſt, quod v. 155 dixit *produxit.* Qui ſic *proferuntur* aut *producuntur*, ii *procedunt.*

Digitized by Google

Quod nec vota pati, nec fingere ſomnia poſſent,
Vidit ſub pedibus leges, ſubjectaque colla
Nobilium, tantumque ſibi permittere fata:
Qui nihil optaſſet plus libertate mereri,
Jam jam diſſimulat dominos, alteque tumeſcunt
Serviles animi. procerum ſqualore repletus
Carcer, & exſulibus Meroë campique gemiſcunt
Aethiopum. Pœnis hominum plaga perſonat ardens.
Marmaricus claris violatur cædibus Ammon.
  Aſperius nihil eſt humili, cum ſurgit in altum:
Cuncta ferit, dum cuncta timet: deſævit in omnes,
Ut ſe poſſe putent. nec bellua tetrior ulla
Quam ſervi rabies in libera terga furentis.
Agnoſcit gemitus, & pœnæ parcere neſcit
Quam ſubiit, dominique memor, quem verberat, odit.
Adde, quod eunuchus nulla pietate movetur,
Nec generi natiſve cavet. clementia cunctis
In ſimiles, animoſque ligant conſortia damni.
Iſte nec eunuchis placidus: ſed pejus in aurum
Aeſtuat. hoc uno fruitur ſucciſa libido.
  Quid nervos ſecuiſſe juvat? vis nulla cruentam
Caſtrat avaritiam. parvis exercita furtis

Quæ

172 ſatis *Baſ. marg.* poſſunt *vulg.* 184 colla *vulg.* terga *MSS.* & *Baſ. marg.* 190 ille *al.* 193 quæ parvis excita *MS.* curis *al.*

172 *Vota* hoc *pati* non poſſunt: res nimis magna eſt, quam adeo non petat aliquis voto, ut ne *pati* quidem ſe poſſe arbitretur, deprecetur que adeo.

175 Hic manifeſtum eſt *mereri* eſſe conſequi ſimpliciter, ſine reſpectu ad pretium, vel operas, vel qualecunque ἀντάλλαγμα.

178 Nominat loca Africæ ultra Aegyptum ipſo calore & arenis atque ſolitudine horribilia. In his eſt etiam Oaſis, de qua nobilis locus eſt Zoſimi 5, 9, non procul ab Hammonis oraculo.

190 *Iſte* ad odium refertur, ſumtum ex judiciorum ſubſelliis, ubi patronus ſuum clientem pronomine *hic*, adverſarium autem, in adverſis ſubſelliis ſedentem, altero *iſte* deſignare ſolet. Plerumque ita Cicero.

191 Alia *libido*, quæ proprie ita vocatur, *ſucciſa*, & abſciſſa eſt cum ipſis genitalibus: in illius locum venit cupiditas habendi.

Digitized by Google

Quæ vaſtare penum, neglectaque ſueverat arcæ
Clauſtra remoliri, nunc uberiore rapina
Peccat in orbe manus. quidquid ſe Tigris ab Aemo
Dividit, hoc certa proponit merce locandum
Inſtitor imperii, caupo famoſus honorum.
Hic Aſiam villa pactus regit. ille redemit
Conjugis ornatu Syriam. dolet ille paterna
Bithynos mutaſſe domo. ſuffixa patenti
Veſtibulo pretiis diſtinguit regula gentes.
Tot Galatæ, tot Pontus eat, tot Lydia nummis.
Si Lyciam tenuiſſe velis, tot millia ponas:
Si Phrygas, adde parum. propriæ ſolatia ſorti
Communes vult eſſe notas, & venditus ipſe
Vendere cuncta cupit. certantum ſæpe duorum
Diverſum ſuſpendit onus: cum pondere judex
Vergit, & in geminas nutat provincia lances.

Non

194 aulæ *Cuj.* 195 non -- Peccet in o. manus? *Baſ.* liberiore *MS.* 201 potenti *Baſ. marg.* 202 cedula *MS. gloſſa.* 203 eant *conj. Heinſ.* 204 pendas *MS.* 205 adde, parum eſt: *MS.* ſortis *vulg.*

194 *Vaſtare penum* aſteiſmo quodam, i. e. urbane dicitur, ut Hor. Epiſt. 1, 15. 3 *Pernicies & tempeſtas, barathrumque macelli.*

196 Orientalis imperii terminos ſignat, hinc Hæmum Thraciæ montem, illinc Tigrim, ultra Euphraten.

202 *Regula* eſt tabella oblonga, anguſta, quales ſunt fabrorum regulæ, qua proſcripta pendent nomina rerum venalium. Graphice itaque pingit velut cauponis vel pigmentarii tabernam, atrium Eutropii, in quo penderet, quam *Taxam* dixeris Officiorum & Dignitatum non ſacri Palatii modo, ſed totius Imperii.

293 *Eat*, plenius *venum eat*, *veneat.* Nondum obſervavi hanc loquendi formulam cui plane geminam habet conſuetudo Germanorum, qui dicunt, rem tanti vel tanti in auctione *abiiſſe*, *ſie iſt ſo oder ſo theuer hinngegangen.*

205 Ut vulgo aiunt *Solamen miſeris ſocios habuiſſe malorum*: ita Eutropius minui putabat turpitudinem ſuam (hæc enim *nota* eſt) quod toties venum iſſet, ſi venale eſſet totum imperium. Quod *communes notas* dicit, ex antithero acumen quærit, quod ad Oxymoron accedit: *nota* enim, ſi *communis* ſit, nota eſſe deſinit.

208 *Suſpendit*, velut in bilance *diverſum onus*, in oppoſitis lancibus. Phantaſia admodum lucida & vivida, quam, quia ſimul motum habet, vix ac ne vix quidem pictor aſſequatur.

Digitized by Google

Non pudet heu, Superi, populos venire ſub haſta?
Vendentis certe pudeat. quid jure ſepultum
Mancipium tot regna tenet, tot diſtrahit urbes?
Pollentem ſolio Crœſum victoria Cyri
Fregit, ut Eunucho fluerent Pactolus & Hermus?
Attalus heredem voluit te Roma relinqui,
Reſtitit Antiochus præſcripto margine Tauri,
Indomitos curru Servilius egit Iſauros,
Et Pharos Auguſto jacuit, vel Creta Metello,
Ne non Eutropio quæſtus numeroſior eſſet?
In mercem veniunt Cilices, Judæa, Sophene,
Romanuſque labor, Pompejanique triumphi.
Quo ſtruis hos auri cumulos? quæ pignora tantis
Succedent opibus? nubas ducaſve licebit:

Num-

210 num *Heinſ. ed. pr.* veniſſe *vulg.* haſtam *al.*
211 quod *al.* quo *al.*

210 *Pudorem* DIs & Fortunæ tribuunt, melius forte ſentientes quam loquentes (ut in *Invidia* peculiari me ſcriptione memini declarare) antiqui. Ponamus Lucani quædam. primum illud 2, 568 *Teque nihil, Fortuna, pudet?* tum 5, 59 *Fortunæ, Ptolemæe, pudor, crimenque Deorum.* Et 8, 597 *Pro Superûm pudor!* Et 605 *Nunquam ſuperûm caritura pudore Fabula.* Sic noſter 19, 47 apoſtrophe ad Eutropium, *Vive pudor fatis.* Si figuram auferamus & ἀνθρωποπάθειαν, hoc relinquetur, hic eventus dabit occaſionem hominibus dubitandi de providentia deorum. Inſpiciat mihi aliquis principium libri in Rufinum prioris.

211 *Jure ſepultum Mancipium*, qui non magis numerari in hominibus dedebat, quam *cadaver*, ut illum vocat v. 38 & 147.

214 De Pactolo & Hermo dictum ad 3, 104. Hi *fluunt* illis, ad quos perveniunt divitiæ ex arenis eorum erutæ vel elutæ. Non ſatis commode hic Cyri de Crœſo victoriam commemorat. Debebat titulum indicare, quo ad Romanos pervenit Lydia: ſed hoc nempe ipſe vidit & correxit poëta. Noluit perdere ſplendida Cyri & Crœſi nomina. Et ſæpe obſervamus intemperantes noſtri Exergaſias.

215 Enumerat a quibus, & quibus titulis provinciæ, quibus tum conſtabat imperium Orientale, in ditionem Romanorum pervenerint.

216 *Reſtitit* hic non habet illam notionem conſtantiæ impetum hoſtilem excipiendi; ſed idem eſt quod conſtitit vel ſubſtitit intra præſcriptos ſibi fines. Hic enim eſt *margo*, ut in vaſe.

217 *Iſauricus* ab hac victoria dictus Servilius. *Pharos* pro tota Aegypto ſolenni poëtarum uſu: *Metellus Creticus* nomine victoriæ dictus.

220 *In mercem veniunt*, inſtar alterius mercis ſunt venales. *Sophene* Armeniæ pars inter Taurum & Antitaurum ad Euphraten.

Numquam mater eris, numquam pater. hoc tibi ferrum,
Hoc natura negat. te grandibus India gemmis,
Te foliis Arabes ditent, te vellere Seres:
Nullus inops adeo, nullum ſic urget egeſtas,
Vt velit Eutropii fortunam & membra paciſci.
 Jamque oblita ſui, nec ſobria divitiis mens,
In miſeras leges, hominumque negotia ludit.
Judicat eunuchus. quid jam de Conſule miror?
Prodigium quodcumque gerit. quæ pagina lites
Femi-

226 ſpoliis *Baſ. marg.* 227 *pro* urget, cogit *vel* coget *MSS.* 231 mirer *conj. Heinſ.* 232 prod. eſt *vulg.*

226 *Folia* Malabathri hodie, ut videtur quibuſdam, incognita (nam quæ hodie in officinis folia Ind. ſ. Malobathri vocantur, ab illis diverſa ſunt) in pretio antiquis fuere propter *foliatum* unguentum, quod inde parabatur, de quo ſunt docta ad h. l. Barthii collectanea. Illud *folium* per excellentiam ita dictum, non nardum aut ſpicam nardi eſſe, ut ipſe putarit Plinius, ſed malabathrum, pugnat Salmaſ. in Solin. p. 749 ſq. Copioſe idem de illo & hodierna ejus apud Arabes appellatione diſputat Homon. hyles iatr. c. 87. *Vellera* de Serico etiam Virg. Ge. 2, 121 ſed ut appareat, illum xylinon intelligere ſ. goſſypium, arboream quam nos lanam vocamus.

228 Ut velit ſimul cum fortuna & divitiis Eutropii ſuſcipere etiam *membra* h. e. conditionem mutilati corporis. Hyperbole, cum non dubium ſit multos eſſe, qui tale pactum, ſi præſtari poſſet, inituri ſint.

230 Tmeſin puto, pro *illudit legibus & negotiis.* Maius, h. e. magis inauditum, abſurdiusque adeo videtur Poëtæ quod *judicat eunuchus:* non tanquam Præfectus Prætorio, cujus rei nulla ſupereſt mentio, ſed tanquam ſummus cubiculorum Præfectus, jura etiam dictare auſus eſt. Zoſi. 5, 9. 4 Καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς πρoυκάθητο δικαστής. Εὐτρόπιος δὲ παρεστὼς, ἐπειδὴ καὶ τὴν ἡγεμονίαν πάντων τῶν βασιλικῶν εἶχε κοιτώνων, τῆς πάσης ψήφου κύριος ἦν. Quin ipſe, ut eſt 5, 12. 2 κυριεύων Ἀρκαδίου ὥσπερ βοσκήματος. Ergo de dictatis ſubjectisque Arcadio privatim ſententiis potius hoc accipiendum. Et tamen ita loquitur Claudianus, cum *paginam* appellat, de qua ſtatim; dum *forum* commemorat, ut mirum non ſit, in eam veniſſe ſententiam Jac. Gothofredum, ut quæ de Eutropio qui ſub Theodoſio M. Præfectus Prætorii fuerat, ſunt in Codice Theod. ea ad hunc Eunuchum referret in Proſopographia, quod bene ut multa animadvertit emendauitque Ritterus V. C. Conſ. dicta ad 105 & infra 286.

232 Non ſcriptum omne eſt *pagina*, puto: ſed illa quæ *pagina honorum* vocatur a Juvenale 10, 58 quam ita declarat V. Schol. *Aenea pagina, quæ ante imaginem eorum* (nobilium) *ſtans, omnes eorum gradus honorum inſcriptos continet, quam nunc dicunt* tabulam patronatus. Sed quod *lites femineas* ponit pro litibus a femina (eunucho) deciſis, h. e. pro judicis munere a femina geſto, illud, fateor, duriuſculum eſt. *Lites* enim profecto *feminea* potius ſunt contentiones

Femineas meminit? quibus umquam ſæcula terris
Eunuchi videre forum? ſed ne qua vacaret
Pars ignominia, neu quid reſtaret inauſum,
Arma etiam violare parat, portentaque monſtris
Aggerat, & ſecum petulans amentia certat.
Erubuit Mavors, averſaque riſit Enyo,
Dedecus Eoum: quoties intenta ſagittis
Et pharetra fulgens anus exercetur Amazon:
Arbiter aut quoties belli, paciſque recurrit,
Alloquiturque Getas. Gaudet, cum viderit, hoſtis,
Et ſentit jam deeſſe viros. Incendia fumant.
Muris nulla fides. ſqualent populatibus agri,
Et medio ſpes ſola mari. trans Phaſin aguntur
Cappadocum matres, ſtabuliſque abducta paternis
Caucaſias captiva bibunt armenta pruinas,
Et Scythicis mutant Argei pabula ſilvis.
Extra Cimmerias Taurorum clauſtra paludes

253 ſic actas mem. *Baſ. marg.* 235 ignominiæ *MSS.* 237 aggregat *vulg.* aggerat *etiam Baſ. marg.* cernit *ap. Heinſ. ad Aen.* 12, 709. 238 adverſaque *vulg.* 245 in med. ſp. nulla *Cuj.* 248 Argeia *conj. Heinſ.*

tiones & rixæ muliebres. Ceterum res ipſa poſtulat ſententiam quam poſuimus. *Lites* hic in mentem venire poëtæ potuerunt ob illos *Decemviros Stilitibus judicandis* &c.

236 *Arma violare* ſ. polluere impuro contactu, ſummam ſibi bellicæ rei arrogare, quo conſilio adiutorem ſe in Rufino perdendo Stilichoni præbuit, Abundantium dejecit, Stilichonem ipſum excludere a rebus Orientis ſtuduit, quæ res horribilium turbarum occaſionem dedit, quas enarrat Zoſimus.

241 Verbo *recurrit* explicatur illud arbitri officium, huc illuc euntis inter belligerantes.

243 *Sentit hoſtis jam deeſſe viros imperio*, cum imperium mandetur Eunucho. Vix eſt, ut qui iſtam in Eutropium invectivam legunt, non cogitent de Narſete, qui exemplo docuit, poſſe Eunuchum eundem virum fortem eſſe.

245 *Spes ſola* evadendi hoſtes eſt mare, ut tutum ſe ille tantum putet, inter quem & hoſtem barbarum mare intercedit. *Phaſis* Colchidis fluvius ad ſeptentrionem Cappadociæ. *Argei* ſunt Græci, ſed neſcio, utrum peculiariter Argivi, Argo ſua antiqua expulſi; an laxiore intellectu etiam Græce loquentes Aſiatici. Heinſiana conjectura facit *Argeia pabula* quæ mutent greges & armenta mitiori plagæ adſueta *ſilvis Scythicis* aſperiore ſub cœlo.

249 *Cimmerias paludes*, *Taurorum clauſtra*, intelligit illas Mæotidis propagines, quæ Tauricam, i. e. habitatam a Tauris populis, Cherſonneſum ambiunt, ipſum Boſporum Cimmerium præſertim.

Flos Syriæ ſervit: ſpoliis nec ſufficit atrox
Barbarus. in cædem vertunt faſtidia prædæ.
Ille tamen (quid enim ſervum, mollemque pudebit?
Aut quid in hoc poterit vultu flagrare ruboris?)
Pro victore redit. peditum vexilla ſequuntur,
Et turmæ ſimiles Eunuchorumque manipli,
Helleſpontiacis legio digniſſima ſignis.
Obvius ire cliens, defenſoremque reverſum
Complecti. placet ipſe ſibi, laxaſque laborat
Diſtendiſſe genas, fictumque inflatus anhelat,
Pulvere reſperſus tineas, & ſolibus ora
Pallidior, verbiſque ſonat plorabile quiddam
Ultra nequitiam fractis, & prœlia narrat,

Perque

250 Aſſyriis *MSS. Baſ. marg.* fervet ſpoliis *vulg.* ſævit *Cuj.* 251 vertit *vulg.* 253 ſuperare *vulg.* pudoris *al.* 254 *Pro* peditum, tunc cum *Ald.* & *MSS.* unum *MSS. Hinc Heinſ. conj.* truncum. 260 tunicas *Baſ. marg.* 262 fictis *MS. it. Vic.*

250 Tantum captivorum & prædæ corripiunt, ut faſtidiant denique, & perdant corpora, quæ abducere piget.

252 *Molles*, impudici, iidem etiam aliis in rebus impudentes. In vultu Eutropii ab anili velut frigore exſangui & cadaveroſo flagrare rubor ille igneus pudoris non poterat.

254 *Pro victore*, tanquam viciſſet, ſimulationis genus antiquum, quod in Domitiano notat Plinius Pan. 11 ſub quo imperii *pulſi fugatique non aliud majus habebatur indicium, quam quod* Romæ ficto & ementito triumpho *triumpharetur*. Quod *peditum vexilla* dicuntur, recentioris ſub imperatoribus inſtituti eſt: libera rep. vexilla ſunt equitum: *turmæ* ſemper equitum, ut peditum *cohortes*. *Eunuchorum manipulos* cum dicit non truncatos corpore, ſed effeminatos & ignavos intelligit: eodem pertinent *Helleſpontiaca* (h. e. Priapeja) *ſigna*, quibus digniſſimam ait Legionem Eutropii, dignam, cui non tantum oſtenderetur *digitus impudicus, infamis, medius*, de quo Ramireſ. ad Martial. 1, 93 & viri docti ad Sueto. Cal. 56: ſed eadem etiam figura manus in ipſis ſignis militaribus pro alia manu, manipuli ſigno, ponatur. Eſt hic locus acerbiſſimæ turpitudinis: ſed nobis non licet eſſe tam diſertis quam Ramireſio.

258 *Laxas genas* dicit rugoſas, pendenteſque, in quibus nihil duriuſculi, elaſtici, reſtituentis ſe a compreſſione in globoſitatem. Eutropius glorioſulus vellet inflare genas, ſed illæ tenorem non ſervant, collabuntur in rugas.

260 *Tineis* caput infeſtantibus (v. 114) admiſcetur, & os auget pulvis. A ſolibus & æſtu, cutis non fit, ut in ſanis rubicundior, ſed *pallidior*, flava magis. Illud *plorabile*, illa verba *fracta* & ipſa Eunuchum deſignant: quod addit *ultra nequitiam*, indicat, non jam a ſola mollitie & conſuetudine blandiendi, ſed etiam a ſenectute, a morbo, a metu vocem extenuatam eſſe & tremulam.

Perque ſuam tremula teſtatur voce ſororem,
Defeciſſe vagas ad publica commoda vires:
Cedere livori, nec ſuſtentare procellas
Invidiæ, mergique fretis ſpumantibus orat.
Exoretque utinam. Dum talia fatur, ineptas
Detergit lacrimas, atque inter ſingula dicta
Flebile ſuſpirat. qualis venit arida ſocrus
Longinquam viſura nurum: vix laſſa reſedit,
Et jam vina petit. Quid te, turpiſſima, bellis
Inſeris, aut ſævi pertentas Pallada campi?
Tu potes alterius ſtudiis hærere Minervæ;
Tu telas, non tela, pati; tu ſtamina neſſe;
Tu ſegnes operum ſollers urgere puellas,
Et niveam dominæ penſis involvere lanam.

266 ſpirantibus *ex vet. MS. legi vult Heinſ. ad Aen. 10, 291.* 271 turpiſſime *al. V. N.* 272 ſævis campis *vulg.* ſævi campi *etiam Baſ. marg.* mediis prælia *Baſ. marg.* 274 noſſe *vulg.* 276 et vinctam *MSS. it. Cuj.* victam *it.* junctam *al.* atque unctam *vel* & tinctam *conj. Heinſ. Cf. 20, 382.*

263 Mulier erat quam ſororem ſuam eſſe ferebat, cum qua etiam obſcene eum volutari putabatur, de qua noſter etiam 19, 41 & 20, 88.

264 *Vagae vires* quid ſibi velint, fateor me non ſatis intelligere. Amabo, ſi quis me κἂν τὸν ἕτερον πόδα ἐν τῇ σορῷ ἔχοντα, doceat. In varietate lectionis nihil eſt præſidii. Quid? ſi *vagæ ad publica commoda* dicantur *vires*, quæ ſe facile impendunt & quaſi diſpergunt ubicunque, ad quæcunque negotia opus eſt: quid? ſi *defeciſſe* dicantur *ad publica commoda*, ut nihil in poſterum illa queant juvare. Poſterius malim, & fere poſtulant ea, quæ ſequuntur: ſed manet dubium, cur *vagæ* dicantur.

266 *Mergi fretis orat*: devovet caput ſuum; in metu naufragii ſolus vult mergi, ſi ſervari navis reip. poſſit. Videtur Barthio alluſiſſe poëta ad morem Romanum, monſtroſos partus, ut androgynos (quale animal pæne erat Eutropius) in mare abiiciendi.

267 Malignum epiphonema: Utinam fiat quod orat, utinam committatur devotio.

271 Modo cum bibula anu comparaverat, nunc alloquitur ut vetulam importunam. Sic Atys Catullianus, a quo momento *relicta ſibi ſenſit membra ſine viro — Niveis* citata *manibus cepit leve typanum* & toto deinceps carmine loquitur ut femina. Alia dedit ad h. l. Heinſius. *Pallas*, in primis quatenus hoc nomen habet, bellica eſt dea. *Altera Minerva* eſt lanifica.

274 Alliteratio in *telas non tela*, hic minime reprehendenda, quia facit ad augendum contemtum ex illuſione.

276 *Penſis involvere*, eſt dividere & convolvere lanas in penſa, ut

Vel ſi ſacra placent, habeas pro Marte Cybellen.
Rauca Celænæos ad tympana diſce furores.
Cymbala ferre licet, pectusque illidere pinu,
Inguinis & reliquum Phrygiis abſcindere cultris.
Arma relinque viris. geminam quid dividis aulam,
Conariſque pios odiis committere fratres?

Te

277 ſi tela *MS.* 279 allidere *MS.* 280 abſcidere *MSS.* *Et eſt frequens in bonis libris.*

fiant penſa, ſua ſingulis nentibus ſ. quaſillariis tribuenda.

277 Si omnino vis Deæ alicujus ſacra celebrare, *Cybelen, Cybellen,* ſ. *Cybeben*, Matrem Deûm Phrygiam, cum aliis Gallis ſemiviris, abſciſſis, illius ſacerdotibus, ſequere. *Celænæi furores* ſunt Phrygii, cujus caput quondam fuere Celænæ. Gallorum illorum ſunt *Cymbala*, geſtant in ceremoniis truncos pineos, quibus ſe tundunt & percutiunt: in quam arborem Atys ille, ſive Attin, Cybeles amaſius, mutatus diceretur. Ovid. Met. 10, 104. Hinc ille apud Stat. Theb. 10, 172 *Phryx quatit ſacras in pectora pinus.* Affines huic furori Iſiaci: ſed non ſine fraude & fuco. Hinc Commodus apud Lampridium c. 9 Illos *pineis* (ſtrobilis pini, ut vult Caſaubonus) *uſque ad perniciem pectus tundere cogebat.* Hinc dicti ſunt *Dendrophori*, quaſi *tu arborigerulos* dicas, de quibus Reineſ. ad Inſcr. 1, 40 p. 75. Ceterum hæc de Cybele & Attine vel Atye & Gallis recentior fabula eſt, & a Gallogræcis demum orta, ut videtur non ſine cauſa Iſ. Voſſio ad Catullum p. 163. Convenit ſane illa narratio, quae de Dea Syria inter Luciani libellos habetur. Convenit barbaries ſumma illius gentis, quæ poſt cladem Delphicam in ſuperſtitionem exceſſiſſe putari poteſt: convenit quod ἄφρον φῦλον vocatur a Callimacho in Delum 184, quod comparant cum elogio Apoſtoli ὦ ἀνόητοι Γαλάται, 3, 1. Quid? quod hic de tenaci retentione circumciſionis ſermo eſt, quam ita exprobrat illis Paulus 5, 12 ut non ſine acrimonia dicat, ὄφελον καὶ ἀποκόψονται οἱ ἀναστατοῦντες ὑμᾶς, quod proprium eſt in Gallis illis abſciſſis verbum, in quo etiam Mediæ vocis ratio apparet, non negligenda ſine magna ratione. Hæc jam ſatis diſputata a Chryſoſtomi, Hieronymi, Grotii ætate, qui in eadem ſententia fuere: ſed neſcio an ſenſerit quiſquam, quam hæc oratio in Galatas præter ceteros conveniat. Etiam Vulgatus interpres, ut hodie eſt, *abſcindendi* verbo utitur, quod in hac re proprium eſſe, ut Græcis ἀποκόπτειν, & Hieronymus oſtendit, & hic ipſe Claudiani locus docet. Cf. ad 20, 97 & 261.

280 *Phrygiis cultris*, quibus uti ſolent illi Phryges Galli. Hi poſſunt eſſe de *teſta Samia*, qua ſola ad hanc rem uſos eſſe, tradunt. Vid. omnino Ramireſius ad Martial. 3, 81. 3.

281 *Geminam aulam* Conſtantinopolitanam & Romanam, vel Mediolanenſem adeo. Hunc certe obtentum, hanc materiem turbarum plerumque fuiſſe, quas excitarunt Rufinus, Eutropius, Stilicho, Gildo, Gaines, legenti illorum temporum hiſtorias obſcurum eſſe non poteſt. Obſervemus illud epitheton *pios* hic ſtudioſe adhibitum, ut opponatur *odiis*.

Digitized by Google

Te magis, ah demens, veterem ſi reſpicis artem,
Conciliare decet. Geſtis pro talibus annum
Flagitat Eutropius, ne quid non polluat unus;
Dux acies, judex prætoria, tempora Conſul.
Nil adeo fœdum quod non exacta vetuſtas
Ediderit, longique labor commiſerit ævi.
Oedipodes matrem, natam duxiſſe Thyeſtes
Cantantur. peperit fratres Jocaſta marito,
Et Pelopea ſibi. Thebas ac funera Troiæ
Triſtis Erechthei deplorat ſcena theatri.
In volucrem Tereus, Cadmus ſe vertit in anguem.
Scylla novos mirata canes. hunc arbore figit,
Elevat hanc pluma, ſquamis hanc fabula veſtit,
Hanc ſolvit fluvio. Nuſquam ſpado Conſul in orbe,
Nec judex ductorve fuit. quodcumque virorum
Eſt decus, eunuchis ſcelus eſt. exempla creantur

285 flagitet *Heinſ. ex MSS. ſed editi omnes* flagitat. *Poëta narrat cum aſſeveratione.* 290 cantatur *vulg.* 291 labes *Baſ. marg.* 295 hanc *al.* 296 nunquam *al.*

284 *Conciliare* lenonum eſt & lenarum, quæ *conciliatrices* hinc vocantur. Vid. v. 78 ſqq.

286 *Judex prætoria* qui *polluat*, vix poteſt intelligi niſi Præfectus Prætorio. Vid. ad 105 & 230 itemque 297.

288 *Longi ævi labor* i. e. homines longo ævo hoc agentes.

289 *Oedipodes* forma etiam Statio adhibita, pro conſuetiore *Oedipus.* Thyeſtes ex Pelopea filia genuit Aegiſthum: Oedipus ex Jocaſta matre Eteoclen & Polynicen &c. Hæc ſunt ſcelera Tragica, materia Tragoediarum, quam una perpetua brevique narratione complexus eſt Guil. Canterus Novar. lectionum 5, 4 quod caput Tragicis ipſis ab illo editis Aeſchylo, Sophocli, Euripidæ, præfixum eſt.

292 *Erechtheum* eſt Athenienſe, ab antiquo Rege. Hic agebantur fabulæ Thebanæ de Oedipi familia, ac de Trojanis rebus, ut Iphigenia, Hecuba etc.

293 Poſt ſcelera Tragica enarrat portentoſas metamorphoſes, quas paucis verbis indicabimus: quibus hoc non ſatis eſt, facile poſſunt apud Ovidium requirere. Tereus in upupam mutatus perſequitur Procnen conjugem & Philomelam ejus ſororem: Cadmus ſociam ſui fati habuit Hermionen ſuam conjugem: Scylla ex pulcherrima puella a Circe in monſtrum mutata, canibus pluribus ſuccinctum: in arborem mutati Philemon cum ſua Baucide, Attin, Phaëthontis ſorores; in aves Dædalus (in accipitrem) & Perdix; in piſces Delphinos nautæ Tyrrheni, Acis in fluvium. Hæc omnia admirabilia, nec tamen inaudita: hoc novum & maxime portentoſum eſt, ſpado Conſul, Prætorio Præfectus, Dux exercitus.

Digitized by Google

Quæ ſocci ſuperent riſus, luctusque cothurni.
Quam pulcre conſpectus erat, cum tenderet artus
Exſangues onerare toga cinctumque gravatos,
Indutoque ſenex obſcenior iret in auro!
Humani qualis ſimulator ſimius oris,
Quem puer arridens pretioſo ſtamine Serum
Velávit, nudaſque nates ac terga reliquit,
Ludibrium menſis; erecto pectore dives
Ambulat, & claro ſeſe deformat amictu.
Candida pollutos comitatur Curia faſces:
Forſitan & dominus. Præbet miracula lictor
Conſule nobilior, libertatemque daturus,
Quam necdum metuit, ſcandit ſublime tribunal;
Atque inter proprias laudes Aegyptia jactat
Somnia.

300 pulcher *al.* ornare *al.* etiam *Baſ. marg.* onerante *Scalig. ap. Barth.* gravatos *conj. Heinſ.* 302 inductoque *vulg.* 309 dominis præbet *al.* domini. Præbet *conj. Heinſ.*

300 *Cum tenderet artus onerare*, Græca ratione, pro *onerandos*: in ipſo verbo autem videtur quæſiſſe alliterationem, quaſi diceret, non *ornatum* ſed *oneratum* honoris inſignibus. *Cinctum* conſularem jam vidimus 7, 3 & alias.

302 *Obſcenus* ad malum omen & auſpicium triſte pertinet: quamquam hic nec illa fœdæ impuritatis notio abeſt.

306 *Erecto pectore dives* geſtum & imitationem jactabundæ ſuperbiæ in ſimia exprimit.

309 *Forſitan* comitatus conſulem novum etiam eſt *dominus*, Arcadius, de quo nihil aſſeverat Claudianus, vel quod neſciret, vel quod nollet ponere reverentia principis.

310 Primus actus conſularis manumiſſio, de qua ad 8, 611 dictum.

312 Imitatus veteres magiſtratus in hoc videtur Eutropius, ut in prima oratione ſua, vel gratiarum actione, de ſuis etiam laudibus commemoraret, cujus rei exemplum in Pliniani Panegyrici parte ultima præclarum habemus: cumque Chriſtianus eſſet, de ſua humilitate, & viis providentiae, quædam commemoraſſe: illud vero præter cetera, quod ponemus ipſis verbis Sozomeni 7, 22 ubi in expeditione Theodoſii contra Eugenium narranda occupatus, ait, Θεοδόσιος δὲ διανοούμενος -- ἔγνωκε περὶ τούτου συμβούλῳ χρήσασθαι Ἰωάννῃ τῷ ἐν Θηβαΐδι μοναχῷ -- καὶ Εὐτρόπιον, ὃς πιστὸς ἦν αὐτῷ τῶν ἐν τοῖς βασιλείοις εὐνούχων πέπομφεν εἰς Αἴγυπτον, -- καὶ ὁ μὲν -- ἐπανελθὼν ἤγγειλεν, εἰπεῖν, αὐτὸν νικήσειν τὸν πόλεμον, καὶ καθελόντα τὸν τύραννον, μετὰ τὴν νίκην ἐν Ἰταλίᾳ μεταλλάξαι τὸν βίον· ἀμφότερα δὲ ἀληθῆ τὸ τέλος ἔδειξεν. Eo lubentius hæc verba poſuimus, quod ea ut hinc tenebras diſcutiunt Poëtæ, hinc ipſa fidem a Poëta hiſtoricam lucrantur. Viderat Claverius, ſed locum

Digitized by Google

Somnia, proſtratoſque canit ſe vate tyrannos.
Scilicet in dubio vindex Bellona pependit,
Dum ſpado Tireſias, enervatuſque Melampus
Reptat ab extremo referens oracula Nilo.
Obſtrepuere avium voces. exhorruit annus
Nomen, & inſanum gemino proclamat ab ore,
Eunuchumque vetat faſtis accedere Janus.
Sumeret illicitos etenim ſi femina faſces,
Eſſet turpe minus. Medis levibuſque Sabæis
Imperat hic ſexus, reginarumque ſub armis
Barbariæ pars magna jacet. gens nulla probatur,
Eunuchi quæ ſceptra ferat. Tritonia, Phœbe,

Q 5 Veſta,

316 reptet *ex uno MS. Heinſ.*

locum non ſignavit; tacent reliqui. Rem de Johanne notant, nihil de Eutropio, Aug. de Civ. Dei 5, 26 & Theodoritus H. E. 5, 24. Ceterum hic etiam locus oſtendit, Claudianum a ſacris Chriſtianorum abhorruiſſe.

314 Pingit poëta *ἑτεραλκέα νίκην* Homericam, quæ anceps penderit, dum ab remotiſſima Ægypto oracula reptans tardusque ab imbecillitate vates Eutropius afferret, quem irridet nominibus nobiliſſimorum antiquæ Græciæ Homericis carminibus vatum. *Spado & enervatus* eandem rem ſignificant: eſt enim *nervus* vel ſunt *nervi*, id quod ſpado amiſit.

317 *Obſtrepuere* aves, & quaſi obnunciarunt: invitis diis, vel certe malum parantibus imperio, Conſulem factum Spadonem. *Inſanum* proclamat *Janus*, ut *horrendum ſtridit Lernæ belua* apud Virg. Æn. 6, 288. *Inſanum* augendi tantum vim habere, alias obſervatum, quia, ut ait Varro de L. L. 5, 6 *inſani omnia faciunt vehementer. Geminum os Jani* neminem turbabit, qui vel ſemel caput illius in nummo vel alio monimento viderit.

319 Reſpicit eo, quod nomen Eutropii in ipſo Conſulatu dejecti in faſtos referri prohibitum, & annus ſolo Theodori Mallii nomine ſignatus eſt, ut jam admonuimus.

321 *Medis* proprie ita dictis quando & quæ feminæ imperitarint, equidem non dixerim. Puto laxius uti Poëtam hoc nomine pro toto imperio quod poſt Aſſyrios tenuere Medi, Perſæ, Parthi, Perſæ iterum. Deinde non hoc illum velle, poſt Semiramida fuiſſe aliam magnam reginam, illius magni imperii dominam: ſed hoc tantum viguiſſe in illo magno terrarum tractu etiam muliebria imperia, quale fuit illud Artemiſiæ Mauſoli, quale illud Adæ in eadem Caria, de quo Arrianus Alex. 1, 24 *Νενομισμένον ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἔτι ἀπὸ Σεμιράμεως, καὶ γυναῖκας ἄρχειν ἀνδρῶν.* Lege & uſu receptum a Semiramide inde adhuc Alexandri ætate ait fuiſſe in Aſia, non, *ut & virorum uxores regnent*, quod editum adhuc, ſed ut viris qui in regno ſunt imperent mulieres. De *Sabæa* regina notum etiam ex libris noſtris. *Barbariæ pars magna* Scythas forte ſignat, & Amazonas.

Digitized by Google

Veſta, Ceres, Cybele, Juno, Latona coluntur.
Eunuchi quæ templa Dei? quas vidimus aras?
Inde ſacerdotes: hæc intrat pectora Phœbus:
Inde canunt Delphi. Trojanam ſola Minervam
Virginitas Veſtalis adit, flammaſque tuetur.
Hi nullas meriti vittas, ſemperque profani.
Naſcitur ad fructum mulier, prolemque futuram.
Hoc genus inventum eſt, ut ſerviat. Herculis arcu
Concidit Hippolyte. Danai fugere bipennem
Pentheſilea tuam. Claras Carthaginis arces
Creditur, & centum portis Babylona ſuperbam
Femineus ſtruxiſſe labor. quid nobile geſſit
Eunuchus? quæ bella tulit? quas condidit urbes?
Illas præterea rerum natura creavit:
Hos fecere manus. ſeu prima Semiramis aſtu
Aſſy-

334 arces *al.* urbes *etiam Baſ. marg.* 339 has *MS. eleganter Vid. no. ad* 271. *Sic et* 342

327 *Inde* reſpicit ad perſonas, ut *unde* in formula *unde petitur*: & quidem remotiores, verbo ad mulieres. *Delphi canunt* h. e. vaticinantur a muliere, h. e. per Pythiam. *Trojanam Minervam*, Palladium Troja elatum ab Anchiſe, & Romam delatum commendatumque ſolis virginibus Veſtalibus.

330 Cybeles, ſ. Matris Deum Phrygiæ, Syriæque Deæ, quæ diverſa unius nomina ſunt, tamen ſacerdotes Galli, quorum Archigallus princeps. *Vittæ* ſacra quædam diademata a quibus *infulæ* dependent. Hanc quidem proprietatem ac differentiam horum nominum arbitror.

333 *Hippolyte* & *Pentheſilea* Amazonum reginæ: huic *bipennem* tribuit propriæ, quod apparet ex imaginibus earum in nummis & monimentis aliis a Petito prolatis. Carthaginem Dido, Semiramis Babylona condidit.

339 Nondum, puto, inventus, qui hoc de Semiramide, præter Ammianum Marc. 14, 6 p. 30 Gron. cujus locum ponemus, quia Claudianum illuſtrat in re, cujus arbitrandæ oculis rara eſt pleriſque lectorum noſtrorum poteſtas. Igitur in pompa beatorum hominum deſcribenda, *Poſtrema*, inquit, *multitudo Spadonum, a ſenibus in pueros deſinens, obluridi, diſtortaque lineamentorum compage deformes: ut quaque inceſſerit quiſquam, cernens mutilorum hominum agmina, deteſtatur memoriam Semiramidis Reginæ illius veteris, quæ teneros mares caſtravit omnium prima* etc. Nihil, inquam, hac de re alii. Sed Herodotus 3, 48 narrat Periandrum Cypſeli F. Corinthium tyrannum, miſiſſe trecentorum principum Corcyræorum filios Sardes ad Alyattem, ἐπὶ τῇ ἐκτομῇ, ut ibi caſtrarentur. Nempe carius deinde vendi poterant: & videntur Græci illud artificium deteſtati.

Digitized by Google

Aſſyriis mentita virum, ne vocis acutæ
Mollities, læveſve genæ ſe prodere poſſent,
Hos ſibi conjunxit ſimiles: ſeu Parthica ferro
Luxuries vetuit naſci lanuginis umbram,
Servatoque diu puerili flore coëgit
Arte retardatam Veneri ſervire juventam.
  Fama prius falſo ſimilis, vanoque videri
Ficta joco. levior volitare per oppida rumor.
Riderique nefas: veluti nigrantibus alis
Audiretur olor, corvo certante liguſtris.
Atque aliquis gravior morum, „*Si talibus*, inquit
Creditur, & nimiis turgent mendacia monſtris:
Jam teſtudo volat, profert jam cornua vultur:
Prona petunt retro fluvii juga: Gadibus ortum
Carmani texere diem: jam frugibus aptum
Æquor, & advectum ſilvis delphina videbo:

Jam

242 Parthia *MSS. Similia* Gallia, Scythia, Græcia, Italia, *obſervavit Heinſ.* 346 falſæ *conj. Heinſ.* 348 ſicut *MS.* ut ſi *conj. Heinſ.* 353 vada *vulg.* juga *Gron. & Heinſ. ex MSS. & ſic Baſ. marg.* 354 Armenii *vulg.* Ariminii, Carminii, Querminii, Germani *al.* 355 aſſuetum *vulg.* aductum, adductum, adjunctum *al.* advectum *etiam Cuj. & Vic.*

ti. Certe idem Herodotus 8, 105 æternam notam inuſſit Panionio Chio, *ὃς τὴν ζόην κατεστήσατο ἀπ' ἔργων ἀνοσιωτάτων, ex operibus maxime nefariis victum & quæſtum ſibi conſtituit: qui quotiescunque emiſſet pueros ſpecioſos, illos exſecaret & Sardes aut Epheſum deductos magno pretio venderet. Apud Barbaros enim pretioſiores ſunt Eunuchi* etc.

340 Conſilium hoc Semiramidis requirebat, ut nemo ſciret, illos formoſos tenui voce juvenes eſſe caſtratos.

342 Aliam narrationem adfert, in qua hoc certe conſentit cum hiſtoria, quod magno in pretio fuere in aula Perſica Eunuchi. Dedita opera argumentum de Eunuchis in aula Perſica tractauit Briſſo. 2, 163 ſqq. a p. 501 edit. Lederli. Conf. noſter 18, 415.

349 Didicit forte *alba liguſtra*, quibus *vaccinia nigra* opponuntur a Virgilio Ecl. 2, 18.

353 Ipſæ mundi plagæ pervertentur, ut Gades Hiſpaniæ extremæ ſint Orientales, Carmani autem, Parthici pars imperii, ad Occidentem ſolem a nobis referantur. Cf. 29, 53. Neſcio an ſtudioſe hic tempora miſcuerit Poëta, *teſtudo volat*, *Carmani texere diem*, *videbo delphina* etc.: omnia quidem tempora in hac rerum quæ fieri non poſſunt, & mendaciorum famæ enarratione *ἀορίστως* poſſe poni, dubium non habet.

355 Ex Horat. Art. 30 *Delphinum ſilvis appingit, fluctibus aprum.*

Jam cochleis homines junctos, & quidquid inane
Nutrit, Judaicis quæ pingitur India velis.„
Subjicit & miſtis ſalibus laſcivior alter:
„Miraris? nihil eſt, quod non in pectore magnum
Concipit Eutropius. ſemper nova, grandia ſemper,
Diligit; & celeri deguſtat ſingula ſenſu.
Nil timet a tergo: vigilantibus undique curis
Nocte dieque patet: lenis facilisque moveri
Supplicibus, mediaque tamen molliſſimus ira.
Nil negat, & ſeſe vel non poſcentibus offert.

Quid-

357 Indiacis *MS.* Lydiacis *conj. Grot. ap. Heinſ.* Niliacis *conj. Gyral. et Heinſ. Pro* velis *etiam* telis *malit Heinſ.*

356 *Cochleis homines junctos*, monſtroſa phantaſia ſimilis illis pictorum luſibus, quos Galli *Grotesques* vocare ſolent, tanquam aptas Grottis illis, h. e. Cryptis, vel Speluncis manufactis, quæ undique cochlearum quadam contextione, & in monſtroſas figuras compoſitione inductæ ſunt: quod genus deſcribit Vitruv. 7, 5 v. g. *coliculi teneri, habentes in ſe —— ſedentia ſigilla, non minus etiam ex coliculis flores dimidiata habentes ex ſe exeuntia ſigilla, alia humanis, alia beſtiarum capitibus ſimilia.* Videre me memini tales eminentes ex cochleis dimidiatos homines: ſed ubi viderim, negat memoria.

357 Laborarunt in *Judaicis velis* homines eruditi: plurima dedit ad h. l. Barthius, multa Jo. Seldenus de I. N. & G. 2, 4. Breviter dicam, quid mihi ceteris videatur probabilius. Antiquitus floruit inter Judæos ars textoria, quod ipſa tabernaculi Moſaici conſtructio ſatis docet: placuere illis in hac re figuræ monſtroſæ, quod vel ſoli Cherubi, qualescunque illi demum fuerint, itemque Ezechielis, Joëlis, Amoſi, animalia poſſunt docere. Inter Babylonios & Ægyptios illam artem non dedidicerunt. Sed video hoc argumentum, et hunc locum pulchre tractatum eſſe ab Iſ. Voſſio ad Catullum p. 196 ſq. *India* abundat monſtris ſi non veris ut Africa, at Græculorum ingenio, Iſigoni, Megaſthenis, Cteſiæ, confictis. Vid. Plin. 7, 2. *Vela* ſunt hic aulæa ſ. tapetes, ut illa παραπετάσματα Μηδικὰ apud Ariſtoph. Ran. 969 in quibus Ἱππαλεκτρυόνες, τραγέλαφοι, quaſi tu equigallos & capricervos dicas.

358 *Miſtis ſalibus*, Ironia: nec enim placet, quod Barthio videbatur, quidquam hic deliteſcere obſcenæ ambiguitatis. Certe nolim ego hic acutum cernere, vel tenebris & ſilentio digna aperire. Cf. 20, 347.

362 *Nil timet a tergo*, propter prudentiam ut ille apud Perſium 1, 72 Janus, *a tergo quem nulla ciconia pinſit:* cui nemo vel a tergo deridendi cauſa longum digitum porrigere audeat. Barthius, *Nil timet*, inquit, quia cupit: *patet*, turpiſſimum ait, eodemque *facilis & molliſſimus*, & *tradit fruendum*, et *officio*, refert. Poteſt fieri. Nullum hic verbum non aliquando nequam. Et ſæculum erat, turpitudinem vel nudam proponere, quo magis fieret exoſa, quod Chryſoſtomi æqualis noſtri Claudiani, tum Hieronymi, aliorumque exemplis conſtat. Sed abeamus hinc ocius. *Vigilantibus curis* ablativos conſequentiæ puto, non dativos.

Digitized by Google

Quidlibet ingenio ſubigit, traditque fruendum.
Quidquid amas, dabit illa manus. communiter omni
Fungitur officio, gaudetque potentia flecti.
Hoc quoque conſiliis peperit meritoque laborum:
Accipit & trabeas argutæ præmia dextræ.„
Poſtquam vera fides facinus vulgavit Eoum
Gentibus, & Romæ jam certius impulit aures:
„*Eutropiumne etiam noſtra dignabimur ira?*
Hic quoque Romani meruit pars eſſe doloris?„
Sic effata rapit cœli per inania curſum
Diva potens, unoque Padum translapſa volatu
Caſtra ſui rectoris adit. tum forte decorus
Cum Stilichone gener pacem implorantibus ultro
Germanis reſponſa dabat, legeſque Caücis
Arduus, & flavis ſignabat jura Suëvis.
His tribuit Reges, his obſide fœdera ſancit

Indi-

366 quodlibet *vulg.* ſubicit *al.* truditque nocendum, *vel* novandum *al.* 367 ille *Gron. ap. Heinſ.* 369 meritumque laborum Accipit *conj. Heinſ.* 371 vulgatat *MS.* 375 rapit celerem *MS.* 377 fronte dec. *MSS.* 379 Cheruſcis, Chaucis *MS. Apud Græcos etiam* Κᾶυχοι, Κᾶυκοι, Χᾶυκοι *Heinſ.* 381 leges *vulg.* reges *etiam Baſ. marg. Barth.*

370 Hic quidem vix eſt, ut alicui non in mentem veniat ille apud Martialem 3, 82 *Eunuchus delicatæ ſuſcitator urinæ*, qui *Domini bibentis ebrium regit penem.* Hujus miniſterii præmium *trabeas Conſulares* eſſe, ſane acerbiſſimum eſt. Potuit hæc impune ſcribere in Honorii aula de Conſtantinopolitano dedecore, quod *facinus Eoum* ſtatim dicit, et Romæ Deæ indignationem gravi ethologia, ſed nimis longa, oſtendit. Nempe deſinere non poteſt Claudianus, in partibus præclarus, in hac œconomia intemperans.

378 *Ultro*, ne bello quidem petiti: ſed veneratione imperii Honoriani impulſi. *Cauci* hic diſſolute Caüci, qui et *Chauci* et *Cauchi*, Oceani litora accolebant, minores inter Amiſium et Viſurgin, majores inter Viſurgin et Albim. Hunc inter et Viadrum *Suevorum* late nomen patuit. *Detonſa Sygambria* eſt victa et ſubjugata, id quod pluribus Sidonii ſui et aliorum locis, etiam hoc noſtro, probat Savaro ad Sido. 2, 1 p. 67. Jucundus in primis locus Sido. 8, 9 p. 491 *Hic tonſo occipiti, ſenex Sicamber, poſtquam victus es elicis retrorſum Cervicem ad veterem novos capillos.* Ceterum utrum hæc hiſtoria ſit, ut quo tempore Eutropius Orientalis conſul erat, Honorius ſplendide adeo rem inter Germanicos populos gereret, non auſim neque affirmare neque abſciſſe negare. Metuo quidem, ne optaverit hic et vaticinatus ſit poëta potius, quam retulerit, quod actum eſſet.

Digitized by Google

Indicto: bellorum alios tranſcribit in uſus,
Militet ut noſtris detonſa Sicambria ſignis.
Læta ſubit Romam pietas, & gaudia pæne
Moverunt lacrimas, tantoque exſultat alumno.
Sic armenta ſuo jam defenſante juvenco
Celſius aſſurgunt erectæ cornua matri.
Sic jam terribilem ſtabulis dominumque ferarum
Creſcere miratur genitrix Maſſyla leonem.
Dimovit nebulam, juvenique apparuit ingens.
Tum ſic orſa loqui: „*Quantum te principe poſſim,*
Non longinqua docent, domito quod Saxone Tethys
Mitior, aut fracto ſecura Britannia Picto.
Ante pedes humili Franco triſtique Suëvo
Perfruor, & noſtrum video, Germanice, Rhenum.
Sed quid agam? diſcors Oriens felicibus actis
Invidet, atque alio Phœbi de cardine ſurgunt
Crimina, ne toto conſpiret corpore regnum.

Gil-

386 deſcendente (*pro* defendente) *it.* defenſata *marg. Baſ.* 390 juvenisque *Cuj.* 392 nos *MS. ut* longinqua *referatur ad* Thetys *Heinſ.* 393 ſtrato *Cuj.*

384 *Romam*, matrem Honorii, ſubit affectus maternus ad conſpectum tam auguſtum filii ſui, ſ. alumni.

386 Neſcio, utrum tale quid obſervatum ſit in vaccis et leænis. Notius debet eſſe illud, cujus ſimilitudine aliquid illuſtrare volumus, eo, quod illuſtrandum eſt. Quod hic *Maſſylam* matrem dat juveni leoni, illa pars Numidiæ alias etiam aſſignatur huic animali patria, v. g. apud Stat. Silv. 2, 5. 8. Mart. 8, 55.

390 *Dimovit* Roma Dea *nebulam* ſ. aëra illum, quo veſtita ſ. potius tecta et occulta erat. Sic Virg. Aen. 1, 415 Ænean ſuum et *ſocios obſcuro gradientes aëre ſepſit, Et multo nebulæ circum Dea fudit amictu.* Deinde cum ſe vult oſtendere v. 590 *Circumfuſa repente Scindit ſe nubes, & in æthera purgat apertum* etc. Cui non notus *Nube candentis humeros amictus Augur Apollo?* Hor. Car. 1, 2, 31. Cf. dicta ad 1, 124.

392 Hi ergo *Saxones* maritimi, ex eorum genere, qui non ita multo poſt trajecere in Britanniam. Vid. ad 8, 31. De *Francis* 8, 447. de *Suevis* 8, 653 et 15, 37. Sed metuo, ne hæc omnia non tam poëtice ſint dicta, quam aulice, vel adulatorie potius: illud præſertim, quod Honorius hic vocatur *Germanicus*, quod nomen neque meruiſſe docet hiſtoria, neque monimentis idoneis conſtat eum geſſiſſe.

397 *Crimina* hic eſſe, quidquid objici ad laudem imminuendam poteſt, res ipſa oſtendit.

398 Hæc materia carminis de bello Gildonico. Aperte accuſat Eutro-

Gildonis taceo magna cum laude receptam
Perſidiam, & fretos Eoo robore Mauros.
Quam ſuſpecta fames, quantum diſcriminis urbi!
Ni tua vel ſoceri numquam non provida virtus
Auſtralem Arctois penſaſſet frugibus annum.
Invectæ Rhodano Tiberina per oſtia claſſes,
Cinyphiiſque ferax Araris ſucceſſit ariſtis.
Teutonicus vomer, Pyrenæique juvenci
Sudavere mihi. ſegetes mirantur Iberas
Horrea: nec Libyæ ſenſerunt damna rebellis
Jam Tranſalpina contenti meſſe Quirites.
Ille quidem ſolvit meritas, ſcit Tabraca, pœnas,
Ut pereat quicumque tuis conflixerit armis.
Ecce recens clades ab eiſdem partibus exit,
Terroriſque minus, ſed plus habitura pudoris.
Eutropius Conſul. pridem tolerare fatemur
Hoc genus, Arſacio poſtquam ſe regia faſtu
Suſtulit, & noſtros corrupit Parthia mores.
Præfecti ſed adhuc gemmis, veſtique dabantur
Cuſtodes, ſacroque adhibere ſilentia ſomno.

Militia

401 quæ ſuſcepta *vulg.* ſuſpecta *etiam Baſ. marg.* quæ ſuſtenta *MS.* 403 penſaſſent *MS.* 404 Rhodani *it.* Rhodanum *MS.* 412 recens *vulg. quod etiam alias pro* repens *dant librarii Heinſ.*

Eutropium Zoſimus 5, 11 illum Gildonis ope, qui ſe Arcadii nomine rem gerere præ ſe ferebat, avertiſſe ab Honorio Africam.

401 De *fame* illa Romæ a Gildone illi indicta longa querela eſt Romæ 15, 27 ſq.

405 *Cinyphium* eſſe Africanum, jam monuimus ad 15, 9.

410 Ad *Tabracam*, Numidiæ maritimæ urbem periſſe Gildonem, noſter etiam memorat 19, 71 et 21, 358.

411 *Ut* vel poteſt optantis particula eſſe, ut in vulgato illo, *Ut illum DI Deæque omnes perdant!* vel ſimul comparandi vim habere, ſolvit Gildo pœnam, *ſicut* perire opto, & fas eſt, quicunque contra tua arma conflixerit. Referri etiam hic locus ad eos poteſt, in quibus una vox duplicem vim habere, duplicem velut perſonam ſuſtinere videtur: de quo ad 8, 288.

415 Vid. ſupra ad 348. Ceterum vicem reddidere Parthi Romanis. Olim enim, ſecundum Juvenal. 2 extr. *Prætextatos mores Romæ referebant Artaxata*, Parthorum regia.

418 *Sacro ſomno.* Hoc in primis in Conſtantinopolitanæ aulæ inſaniis

Militia' eunuchi numquam transgreſſa cubile,
Non vita ſpondente fidem, ſed inertia tutum
Mentis pignus erat. ſecreta monilia ſervent,
Ornatus curent Tyrios: a fronte recedant
Imperii. tenero tractari pectore neſcit
Publica majeſtas. numquam vel in æquore puppim
Vidimus eunuchi clavo parere magiſtri.
Nos adeo ſperni faciles? orbisque carina
Vilior? Auroram certe, quæ talia ferre
Gaudet, & aſſuetas ſceptris muliebribus urbes
Poſſideant. quid belliferam communibus urunt
Italiam maculis, nocituraque probra ſeveris
Admi-

419 progreſſa cubili *MSS.* 420 iner. tantum *vulg.* 422 a forte *MSS.* 425 magiſtro *MS.* 427 aurora certe eſt *vulg.* auroram ſaltem *MS.* 428 gaudeat, aſſuetas *per appoſitionem MS.* 430 nocturnaque *Baſ. marg.*

niis deſpuendum erat, quod quid Auguſtos illos contingeret, *ſacrum* & *divinum* vocabant non aulici modo ſcurræ humiles, ſed ipſi in legum prooemiis ſic loquentes inducebantur. Videri poſſunt exempla in Jac. Gothofredi Gloſſario nomico Cod. Theod. vocibus *ſacer, ſacrilegus* etc.

419 *Militia* latius patet, ut *militare*, & officiorum laborumque omne genus complectitur. Ipſum hirundinum Ægyptiarum velut munus annuum, in aggere muniendo, Plin. 10, 33 *Militiam* vocat; & nota eſt *militia Togata, Curialis, Palatina, & militare in curia* etc. de quibus Jac. Gothofr. ad l. 63 C. Th. de Decurionibus, t. 4 p. 437. *Militia* omnis *Eunuchi* Palatina eſt, nec unquam *transgreſſa* ſ. egreſſa *cubile* ſ. cubiculum Principis: in hoc Eunuchi militant h. e. mandato ſibi officio funguntur: nunquam inde ad armatam militiam progrediuntur.

420 Cum non vita ante acta fidem illorum promitteret: ſed languor, inertiaque ablatæ virilitati debita, erat certum *pignus mentis* nihil molituræ novarum rerum.

422 *A fronte imperii*, ab ejusmodi muneribus, in quibus conſpicui ſunt, & oculos omnium incurrunt, qui ea adminiſtrant.

423 *Tenerum pectus* hic non ad laudem deliciasque pertinet, ſed ad imbecillitatem.

426 *Orbis carina* neſcio quid humile aut certe inconcinnum habere mihi videbatur. Si *orbis carina* eſt, quodnam eſt mare in quo ille fluctuat? *Navim reip.* intelligimus omnes: *carinæ* nomine indicari *navim*, & *orbem Ro.* eſſe imperium Ro. nemo ignorat. Sed, niſi vehementer fallor, *carina orbis* inſolenter pro imperio & adminiſtratione orbis terrarum ſ. generis humani ponitur.

427 *Auroram* pro Orientis regionibus dicit: an ad Zenobiam reſpicit?

Digitized by Google

Admiſcent populis? peregrina piacula forti
Pellantur longe Latio, nec tranſeat Alpes
Dedecus. in ſolis, quibus exſtitit, hæreat arvis.
Scribat Halys, famæ ſcribat contemtor Orontes.
Per te, perque tuos obteſtor, Roma, triumphos,
Neſciat hoc Tibris, numquam poſcentibus olim
Qui dare Dentatis annos Fabiisque ſolebat.
Martius eunuchi repetet ſuffragia campus?
Æmilios inter, ſervatoresque Camillos
Eutropius? jam Chryſogonis tua, Brute, poteſtas,
Narciſſisque datur? natos hoc dedere pœnæ

Pro-

434 formæ cont. *Baſ. marg.* quid natos *MS.* 438 repetit, repetat *al.* natos quo *conj. Heinſ.* 441 natis *al.*

434 *Scribat* nomen Eunuchi ſuis in faitis atque hiſtoriis Lydia, Crœſi regnum, quam *Halys* ſignat, ad quem etiam Phrygia, & Peſſinus, & Gallogræci: *ſcribat* hoc nomen etiam *Orontes* Syrorum, Deæ Syriæ cultorum (vid. ad 277) fluvius. Nominat regiones, per quas in primis illa abſciſſorum Gallorum ſacra impura & effeminata celebrabantur. Quam præſertim Orontes male audierit olim Romæ, oſtendit illa Juvenalis querela 3, 62 *Jam pridem Syrus in Tiberim defluxit Orontes*, i. corrupti Syrorum mores Romanos infecere.

435 Ne quis hunc locum a contexto orationis abruptum legens in errorem incidat, aut hæreat, meminerit, Romam loqui & compellare Honorium. Obteſtor ego *Roma* etc. *Tibris* hic populum Romanum in campo collectum notat. Antiquis moribus ad neſcio quem ornatum utuntur poëtæ ſequioris ævi. Olim nullæ campi, nullæ populi in magiſtratibus eligendis partes: ſolemnia quædam, pro ingenio principum inſtituebantur: forte ætate Claudiani in campo certe *repetebantur ſuffragia*, h. e. pronunciabantur tanquam data, ut primo ſtatim tempore ſublatæ libertatis a Cæſare factum oſtendit Luca. 5, 393 *non admiſſæ dirimit ſuffragia plebis Decantatque tribus.* C. Curio *Dentato* tres *anni*, h. e. conſulatus, *Fabio* Cunctatori quinque non petentibus delati ſunt. Et jam ille *Martius*, non vano nomine, campus repetet, recitari audiet, ſuffragia Eunucho data?

440 Chryſogonum Sullæ libertum notat, de quo multa conqueritur in Roſciana Cicero: et Claudii Narciſſum.

441 Brutus ille Tarquiniorum expulſor admonuit poëtam, ut quæ duræ virtutis Romanæ per illam occaſionem exempla exſtitere, ea hic commemoret, cum aſpera exprobratione, quæ eo tandem exit, ut videant lectores, quam indignum ſit, in ea rep. quæ tantos *viros*, immo tam fortes *mulieres* habuit, conſulem fieri *eunuchum & mollem*. *Natos pœnæ dedidit* Brutus, cum ipſe Conſul de duobus filiis conjuratis contra remp. ſupplicium ſumſit. Res notiſſima ex Liv. 2, 4 ſq. Alludit poëta ad illa verba Livii, *eminente animo patrio inter publicæ pœnæ miniſterium.*

Digitized by Google

Profuit, & miſero civem præponere patri?
Hoc mihi Janiculo poſitis Etruria caſtris
Quæſiit, & tantum fluvio Porſenna remotus?
Hoc meruit vel ponte Cocles, vel Mucius igne?
Viſceribus fruſtra caſtum Lucretia ferrum
Merſit, & attonitum tranavit Clœlia Tibrim?
Eutropio faſces adſervabantur ademti
Tarquiniis? quemcunque meæ vexere curules,
Laxato veniat ſocii ſpectator Averno.
Impenſi ſacris Decii prorumpite buſtis,
Torquatique truces, animoſaque pauperis umbra
Fabricii, tuque o ſi forte inferna piorum
Jugera & Elyſias ſcindis, Serrane, novales.
Pœno Scipiadæ, Pœno præclare Lutati,

Sicania

447 merſerit *MS. Hinc Heinſ. conj.* merſerit? attonitum tranarit. 448 an ſervabantur *MS.* obſervabantur *MSS.* 550 ſocium averſatus *ex uno MS. Heinſ.* ſocii ſpeculator *MS.* ſocci ſpectator *conj. viri magni (Scaligeri) ap. Heinſ. Credo, voluiſſe poſitum* ſoccum *pro* ſcena, *vel* fabula.
455 Scipiadæ *plurali jam Baſ. & Plant. & probat Heinſ. Sed Barth. & Elzev.* 1665 *revocarunt* Scipiade.

444 *Tantum fluvio remotus*, non niſi Tiberi ſolo intercedente inter ipſius caſtra & urbem. Si quis junior annis vel doctrina hic adhæreſcat, legat Livianam narrationem 2, 9 ſqq. deinde ad Poëtam redeat.

448 *Faſces ademti Tarquiniis.* Nihil enim Conſulare imperium diverſum erat a regio, niſi quod inter duo diviſum eſſet, & annuum. Formula *vexere curules* videtur inde orta, quod ſella curulis proprie eſſet ἀρμάτιος, in qua, in currum impoſita, ſedentes veherentur. Invitat omnes qui magiſtratum curulem geſſere, ut ab inferis redeuntes videant, quem ſocium honoris acceperint.

451 Proprie tus, oleum, ſal, hoſtiæ ipſæ, impenduntur ſacris ſ. ſacrificiis. Tres Decii, Pater, filius, nepos, ſe tanquam hoſtias pro publica ſalute ſacris devotionis impenderunt.

452 *Torquati truces*, imperioſi, ſeveri. Trux erat V. G. ille L. Manlius Imperioſus, cujus & filii non minus trucis memorabilis hiſtoria eſt Liv. 7, 5. De Fabricio dictum ad 8, 414.

453 De Attilio Serrano jam 8, 415. Dat illi negotium, quo vivus delectabatur, doctus a Virgilio Æn. 6, 642 ſqq. E. G. 653 *Quæ gratia currûm Armorumque fuit vivis, quæ cura nitentis Paſcere equos, eadem ſequitur tellure repoſtos.*

455 C. *Lutatius Catulus*, qui finem bello primo Punico impoſuit Liv. 28, 38. M. *Claudius* Marcellus Syracuſarum victor Liv. 25, 24. *Gens Claudia* nobiliſſima & virorum magnorum ferax. De M. *Curio* Dentato dictum ad 437. Sed quam illius *feriem* dicat, vellem oſten-

Digitized by Google

Sicania Marcelle ferox, gens Claudia ſurgat.
Et Curii ſeries; & qui ſub jure negaſti
Vivere Cæſareo, parvo procede ſepulcro
Eutropium paſſure Cato. Remeate tenebris
Agmina Brutorum, Corvinorumque catervæ,
Eunuchi veſtros habitus, inſignia ſumunt
Ambigui Romana mares. rapuere tremendas
Hannibali Pyrrhoque togas. flabella peroſi
Adſpirant trabeis. jam non umbracula geſtant
Virginibus, Latias auſi vibrare ſecures.
Linquite femineas infelix turba latebras,
Alter quos pepulit ſexus, nec ſuſcipit alter.
Exſecti Veneris ſtimulos, & vulnere caſti.
Miſta duplex ætas. inter puerumque ſenemque
Nil medium. falſi complete ſedilia patres.
Ite novi proceres, infecundoque ſenatu
Eutropium ſtipate ducem. celebrate tribunal
Pro thalamis. verſo jam diſcite more curules,

R 2 Non

457 Curii veteres *vulg.* ſenes *ex MSS. Heinſ.* & *habet Cuj.* 462 verendas *Baſ. marg.* 464 tollunt *MSS.*

oſtendiſſet Heinſius, qui *ſeriem* pro gente vel familia poni, pulchre docuit. Certe quos Glandorpius Curios habet, eos hic memorare non valde ad conſilium poëtæ videtur pertinuiſſe. Sed ſatis eſt fuiſſe familiam hoc ipſo viro inſignem.

457 Summa hic acerbitas: qui Cæſaris beneficio noluiſti, Cato, vivere, jam patere Eutropium, eunuchum, Conſulari ſpecie tyrannum.

463 *Flabella*, Eunuchorum geſtamen. Ter. 3, 5. 47 *Heus tu, Dore, Cape hoc flabellum, & ventulum huic ſic facito* etc.

466 Plurium numero alloquitur Eunuchos. Nam videtur illos Eutropii exemplum erexiſſe, ut ſimilia & ipſi ſperarent, ii præter ceteros, qui, ut ex Suidæ loco vidimus ad titulum huius carminis prolato, ob id ipſum ſe exſecari curarunt, ut ſic felicius in aula Theodoſii procederent, in qua hæc *optima ſummi* Tum *via proceſſus*, ut apud Juvenal. 1, 39 *Vetulæ veſica beatæ*.

470 *Falſi patres*, qui vere & natura patres fieri non poteſtis, ob id ipſum non digni, qui *Patres Conſcripti* vocemini. *Tribunal celebrare* eſt frequentare, ſubinde adire, juris dicendi vel alloquendæ concionis cauſa.

473 Præfertur curuli magiſtratui curulis ſella, & ubi is imperat ponitur, ſequitur is ergo curules ſuas, ut ſua imperator ſigna. Videri

Non matrum pilenta ſequi. Neu priſca revolvam,
Neu numerem: quantis injuria mille per annos
Fit retro ducibus? quanti fœdabitur ævi
Canities? unam ſubeant quot ſæcula culpam?
Inter Arinthæi faſtus, & nomen herile,
Servus erit, dominoque ſuos æqualis honores
Inſeret. heu, ſemper Ptolemæi noxia mundo
Mancipia! en alio lædor graviore Pothino
Et patior majus Phario ſcelus. ille cruorem
Conſulis unius Pellæis enſibus hauſit.
Inquinat hic omnes. Si nil privata movebunt,
At tu principibus, veſtræ tu proſpice cauſſæ,

Re-

476 ſit *vulg.* fit *conj. Heinſ.* 477 ſubeant *al.* 478 faſtos *al.* faſtus *etiam Vic. Vien. Baſ.* 479 æquabit *Baſ. marg.* 480 inferet-Ptolemæus *Cuj.* 483 Lageis *MSS. eodem ſenſu.* 484 movebant *al.* 485 noſtræ *vulg.* conſpice *MSS.* circumſpice *MSS.* proſpice *MS.*

deri poteſt hiſtoria de Flavio Ædile curuli apud Liv. 9 extr. Ita Prætor cum vel in plano vel pro tribunali jus dicit, ſellam ſibi jubet poni.

476 Roma loquitur de ſe ut una perſona, quæ ſupra mille annos vixerit, & loquitur, ut ſolent ſenes. Putant hi canis ſuis fieri injuriam, & dedecóre illos affici, ſi quid patiantur ſe indignum. *Unam culpam* et turpitudinem, Eunuchi conſulis, plura *ſæcula* ſubeunt, ſuſcipiunt, eaque maculantur.

478 *Arintheus*, quem memoravit v. 63 Conſul fuit cum Modeſto A. V. 1124. Chriſti 372 ex rationibus Relandi, apud quem omnis memoria illius conſulatus ex legibus et faſtis. Eutropius igitur xxv annis poſt olim herum ſuum conſul fuit. Indignatur poëta, in iisdem *faſtibus* ſ. faſtis eſſe herum et ſervum illius, cum heri nomine in eadem quaſi linea honoris legi nomen ſervi.

480 *Ptolemæus* v. 61 inter heros Eutropii nominatus, hic comparatur cum Ptolemæo Ægypti R. cujus *pueri nutricius* fuit *eunuchus Pothinus*, ut ait Cæſ. Civ. 3, 108: ille, cujus (Luca. 10, 103) *facinus meritumque* fuit interfectus ipſius conſilio, Achillæ manu, Pompejus. Hoc *Pharium ſcelus* vocat noſter, i. Ægyptium, quemadmodum *Pellæum*, quidquid ad Macedonis Alexandri, (cujus ſedes imperii Pella) ſucceſſores pertinet, in quibus vel primi Ptolemæi *Lagidæ:* ad quos reſpicit altera lectio *Lageum.*

484 *Privata* hic, ut ſæpe in omni hiſtoria Auguſta opponuntur primo faſtigio, ut omnes una formula, qui non ſunt Principes et Auguſtorum faſtigii complectatur. *Noſtræ* ſi dicit Roma, ſe Deam fatetur, cujus filii Auguſti. Sed magis placet altera, quam Heinſius etiam probabat lectio, *veſtræ*, familiæ regnatricis. Romæ cauſa etiam agebatur in reliquis.

Digitized by Google

Regaleſque averte notas. hunc aſpicit unum
Aula magiſtratum. vobis patribuſque recurrit
Hic alternus honos. in crimen euntibus annis
Parce, quater Conſul. contagia faſcibus, oro,
Defendas ignava tuis, neu tradita libris
Nomina, veſtituſque meos, quibus omne, quod ambit
Oceanus, domui, tanta caligine mergi
Calcarique ſinas. nam quæ jam bella geramus
Mollibus auſpiciis? quæ jam connubia prolem,
Vel frugem latura ſeges? quid fertile terris,

486 adverte *vulg.* averte *etiam Baſ. marg.* accipit *vulg.* 489 faſtibus *MS. quod placet Heinſ.* 491 omina *vulg.* omnia *al.* nomina *MSS.* 493 feramus *al.* 494 aut quæ con. *vulg.* 495 aut *al.* laturus ager *vulg.* latura ſeges *etiam Baſ. marg.*

486 *Regales notæ*, quæ *regibus* Romanis, (jam enim non amplius invidiam habet hoc nomen) inuruntur per turpem adeo collegam conſulem. Vix auſim dicere utra lectio ſit melior, *accipit* an *adſpicit?* utraque certe convenit, et eandem parit ſententiam.

488 *In crimen eunt omnes anni*, ſubeunt probrum illud omnes conſules, omnibus poteſt objici, turpe omnibus eſt, conſulem fuiſſe Eunuchum. Quot formas loquendi ſimiles ſubeat verbum *eo*, alias explicamus.

489 Arcadius A. C. 396 quartum Conſul fuit: Eutropius A. 399.

491 *Veſtitus* vehementi metonymia dixit, ad ſignandum munus conſulare: nempe ſic *Togam*, et *Coronam* et *Sceptra* dicunt omnes.

494 *Auſpicia* habent conſules Romani, hoc eſt ſuo nomine auſpicantur, hoc eſt, precantur Deos, ut bene ſibi et reip. evenire hunc magiſtratum, hæc comitia, hoc bellum jubeant. Principium orationis, quam Conſul Tullius pro Murena conſule deſignato habuit, hoc eſt: *Quæ deprecatus ſum a Dis immortalibus*, MORE INSTITUTO QUE MAJORUM, *illo die quo* AUSPICATO, *comitiis centuriatis*, *L. Murenam conſulem renunciavi; ut ea res* MIHI, *magiſtratuique* MEO, *populo plebique Ro. bene ac feliciter eveniret* etc. Hæc eſt, ut mox addit, *illa ſollemnis Comitiorum precatio conſularibus auſpiciis conſecrata.* Tales formulas, vel ſenſu communi judice, magna et virili voce pronunciari, dignitas poſtulat, non tenui et muliebri fractaque eunuchi vocula cantillari. Quod ſi fiat *molle* fit ipſum auſpicium, quod robur et fiduciam conciliare debet animis. Porro in principiis et auſpiciis omen ineſſe vulgo putabant homines, felicitatis vel infelicitatis ſignificationem. Felicitas eſt reip. quam precatur in carmine ſæculari Horatiano chorus puerorum ac puellarum v. 29 *Fertilis frugum pecoriſque Tellus Spicea donet Cererem corona.* et v. 47 *Romulæ genti date remque prolemque* etc. Quam male ominatum eſt, ſi primus reip. homo ſit talis, ex quo ne naſci quidem poſſit quidquam?

Digitized by

Quid plenum ſterili poſſit ſub Conſule naſci?
Eunuchi ſi jura dabunt, legesque tenebunt,
Ducant penſa viri, mutatoque ordine rerum
Vivat Amazonio confuſa licentia ritu.
Quid trahor ulterius? Stilico, quid vincere differs,
Dum certare pudet? neſcis quod turpior hoſtis
Lætitia majore cadit? piratica Magnum
Erigit: illuſtrat ſervilis laurea Craſſum.
Annuis. agnoſco fremitum, quo palluit Eurus,

Quo

499 ſiſtro *duo MSS. & valde probat Heinſ.* 500 differt *vulg.* differs *correxit. Cuj. quoque.* 504 at vix agnoſcit *Baſ. marg.* Ebrus *forte leg. V. N.*

498 *Penſa*, appenſa lanæ pondera *ducant* in fila. Ad hæc penſa & colum magno malo imperii Narſetem eunuchum et ipſum revocavit Sophia Auguſta, ſi fides eſt, quam illi hic negat Baronius, Paullo Diac. de geſtis Longob. 2, 5.

499 *Amazonio ritu* imperium penes mulieres eſt. Sed dicendum aliquid de altera lectione, *ſiſtro.* Miror potuiſſe adſcribere Heinſium, *optime!* & laudavit tanquam unice huc convenientem locum Iſid. Orig. 3, 21 fin. *Unde & apud Amazonas ſiſtro ad bellum feminarum exercitus vocabatur.* Addere poterat & alterum 18, 4 ubi eadem pene verba habentur. Sed adhæſit olim ad hanc boni Epiſcopi traditionem Petitus de Amazonib. c. 27 p. 199, & ſuſpicatur hauſiſſe hoc ſomnium Hiſpalenſem ex illa Virgiliana Cleopatræ deſcriptione Æn. 8, 696 *Regina in mediis patrio vocat agmina ſiſtro.* Videtur non ineruditus deſcriptor Claudiani, quales bonam partem contigiſſe poëtæ apparet, *ſiſtrum* Amazonium Iſidori hic inculcaſſe.

500 *Quid trahor* ea ratione dictum, quod qui *trahit ſermonem*, quæ ſolemnis formula eſt, ille antea ipſe argumenti vel dulcedine, vel moleſtia, quæ ſemper vellicat & pungit, trahitur, & provehitur.

501 *Certare pudet* virum cum femina, cum ſervo liberum. Ceterum cum non obſervarim in noſtro, *τὴν quod ἀφηγηματικὴν* poni cum conjunctivo, ubi recta conſuetudo accuſativum cum infinito poſtulat: puto hunc locum ita legendum, *neſcis? quo turpior hoſtis* eſt, eo *Laetitia majore cadit.* Quam facile potuit ex prima litera vocis ſequentis *d* adhæreſcere ad præcedentis ultimam? Quod ad ipſam rem pertinet, tractat idem argumentum Cic. Fam. 7, 2 *De Burſa* judicio a me victo *te gaudere certo ſcio. Sed nimis verecunde mihi gratularis. Putas enim, ut ſcribis, propter hominis ſordes minus me magnam illam lætitiam putare* etc.

502 *Piraticum* bellum quam gloriam Pompejo Magno attulerit, quam illum *erexerit*, poteſt intelligi e Ciceronis Maniliana c. 11 ſq. Floroque 3, 6. De bello ſervili Spartaci, quod Craſſus tandem delevit, Flor. 3, 20.

504 *Eurus* quomodo palluerit a fremitu Arcadii, difficile dictu fuerit, ſi etiam Orientis unum aliquem

Quo Mauri Gildoque ruit. quid Martia ſigna
Sollicitas? non eſt jaculis, haſtisve petendus.
Conſcia ſuccumbent audito verbere terga,
Ut Scytha poſt multos rediens exercitus annos,
Cum ſibi ſervilis pro finibus obvia pubes
Iret, & arceret dominos tellure reverſos,
Armatam oſtenſis aciem fudere flagellis.
Notus ab inceptis ignobile reppulit horror
Vulgus, & adductus ſub verbera torpuit enſis."

513 addictus *vulg.* adſtrictus *MSS.* abductus *al.* adductus *jam Vien. marg. & Baſ. marg.* ſub verbera *MS. quod plac. Heinſio.* verbere *al.*

quem populum intelligamus. Sed *Ebrum* vel *Hebrum* ſi legamus cum Burmanno ad Æn. 1, 317, Thraces dicentur palluiſſe, vicinus populus, & motibus frequentibus agitatus. Hi cum *Gildone* & *Mauris*, quos ille alienarat, bene conjungentur.

505 Vetat Roma Dea, contra Eunuchum moveri arma, hoc enim eſt *ſolicitare*, ſolo, quo fixa eſſe ſolent, movere *ſigna Martia:* tractandum eſſe ut ſervum, ut olim a Scythis in nativam conditionem ſuam redacti ſunt armati in dominos vernæ, ex adulterio conjugum cum ſervis nati. Hiſtoria eſt apud Herodotum 4, 1 quem ſecutum eſſe noſtrum apparet, quod *ſervilem pubem* vocat. Corrupta eſt narratio apud Juſtinum 2, 5.

513 *Adductus enſis* eſt jam ad feriendum ſublatus & impetus ictusque vehementioris cauſa reductus. Ovid. Faſt. 1, 575 *Occupat Alcides, adductaque clava trinodis Ter quater adverſi ſedit in ore viri.* Id. Triſt. 4, 2. 5 *Candidaque adducta collum percuſſa ſecuri Victima purpureo ſanguine tinguat humum.* Igitur finit hunc librum poëta imagine ſplendida, quæ poſſit bonum pictorem exercere. Juvenum ab una parte manus ſtrictis gladiis jam ſublato altero pede irruere parata in ſeniores flagella ſibi intentantes, *ſub* ipſo *verbere* jam ingruente, obſtupeſcit in rigorem oculorum et manuum etc.

XIX

CL. CLAUDIANI

IN LIBRUM II

IN EUTROPIUM

PROLOGUS

Qui modo ſublimes rerum flectebat habenas
   Patricius, rurſum verbera nota timet,
Et ſolitos tardæ paſſurus compedis orbes,
   In dominos vanas luget abiſſe minas.
Culmine dejectum vitæ fortuna priori
   Reddidit, inſano jam ſatiata joco.
Scindere nunc alia meditatur ligna ſecuri,
   Faſcibus & tandem vapulat ipſe ſuis.
Illatas Conſul pœnas ſe Conſule ſolvit.
   Annus qui trabeas, hic dedit exilium.
Infauſtum populis in ſe quoque vertitur omen.

Sævit

8 ille *vulg.*   9 illicitas *vulg.* illicitus *Barth. conj.*
11 in ſe convertitur *MS.*

2 *Patricius* quo ſenſu fuerit Eutropius, dictum 18, 109.

3 *Tardas compedes* Metonymia eadem, qua pallida mors, quæ tardos reddunt: *Orbes* vocat, ut Martialis *annulos* 3, 29 & 11, 38.

4 Vanæ abierunt minæ Eutropii *in Dominos* ſuos, quos plurimos habuit (vid. 18, 60 & hic v. 29) quibus minatum credibile eſt, ſi quis illum cum ſerviret, paullo tractaſſet ſeverius.

7 Sed ſupra 18, 127 dixerat, *Cædere ligna culinæ Membra negant*. Poëtam oportebat eſſe memorem. Sed aliud eſt nempe *meditatur ſcindere*, i. exercet ſe, tentat, licet infeliciter.

8 Illud *tandem* habet hanc vim, diu hoc fieri debuiſſe, ſero factum.

9 *Se conſule* habet niſi fallor alluſionem, eamque mordaciſſimam ad illud magnificum Pompeii reſponſum, qui interrogatus a Cenſore an ſtipendia legitima confeciſſet? illud factum & quidem ſe imperatore, affirmavit. Vid. Plut. in vita p. 630, B.

10 *Trabeam* vel *trabeas* ſolet noſter de inſignibus conſulatus dicere, ut 8, 640.

11 *Infauſtum*, obſcenum *omen* Eunuchus conſul, quod late perſequi-

Digitized by Google

Sævit in auctorem prodigioſus honos.
Ablato penitus reſpirant nomine faſti,
Maturamque luem ſanior aula vomit.
Diſſimulant ſocii, conjuratique recedunt.
Procumbunt pariter cum duce tota cohors,
Non acie victi, non obſidione ſubacti,
Ne pereant ritu, quo periere viri.
Concidit exiguæ dementia vulnere chartæ.
Confecit ſævum littera Martis opus.
Mollis feminea detruditur arce tyrannus,

14 aura *editt. primæ: ſed* aula *jam Baſ.* 16 procumbit *vulg.* 17 ſeditione coacti *vulg.* deditione *MS.* 18 nec pereunt *MSS.* 21 arte *vulg.* arce *ex MSS. melioribus Heinſ. vid. ad* 8, 293.

ſequitur noſter carminis prioris principio. Vid. quæ ponemus ad v. 19.

13 Deletum ex Faſtis nomen Eutropii, quæcunque ſuperſunt eorum particulæ ad hunc annum pertinentes declarant, cum ſolum Theodori Mallii nomen habeant.

14 Maturitatem hodiernorum etiam conſuetudo medicorum morbis quibusdam, nominatim purulentis tribuit. *Sanior aula:* inſaniebat enim, quam diu ſuſtinuit, quin conſulem fecit Eutropium. Liberius de Conſtantinopolitana aula et Arcadio loqui ſolet noſter.

18 Ne cadant in prælio, aut ferro certe militari, ut viri. Non enim poſſum probare, quod manu, quæ Cujacii putatur, adſcriptum eſt Baſileenſi exemplo, *Ne pereant ferro, quo evirati ſunt.*

19 *Charta exigua* eſt epiſtola Imperatoris, ad Præfectum Prætorii, quæ exſtat in C. Th. cujus eſt (L. 9 t. 40) l. 17 de Pœnis. Reſcribit nempe Arcadius Aureliano Præf. Præt. *Omnes res Eutropii, qui quondam Præpoſitus ſacri cubiculi fuit, ærarii noſtri calculis adjunximus, erepto ſplendore ejus, & conſulatu a tetra illuvie, & a commemoratione nominis ejus, & cœnoſis ſordibus vindicato, ut ejusdem univerſis actibus antiquatis, omnia muteſcant tempora, nec ejus enumeratione ſæculi noſtri labes appareat: nec ingemiſcant, aut qui ſua virtute ac vulneribus Romanos fines propagant, vel qui eosdem ſervanda juris æquitate cuſtodiunt, quod divinum præmium conſulatus lutulentum prodigium contagione fœdavit. Patriciatus etiam dignitate, atque omnibus inferioribus, ſpoliatum ſe eſſe cognoſcat, quos morum polluit ſcævitate.* Deinde ſtatuæ ejus aboleri jubentur, de quo ad 20, 7: & relegatur Cyprum, 19, 60.

21 *Arx feminea*, cubiculum, cui præfectus fuerat Eutropius, qui ſtatim vocatur *thalamus. Feminea arte* interpretari licebat de Eudoxia uxore Arcadii, de qua Philoſtorg. H. E. 11, 6 refert, ipſam ab Eutropio injuria affectam, contra illum ſupplicaſſe marito, duas puelles ſuas Pulcheriam & Arcadiam in ſuis ulnis ei offerentem (ἀγκαλισαμένη - προτεινομένη) eaque re incitaſſe ignavum alias maritum in perniciem Eutropii. Sed nihil tale

Et thalamo pulſus perdidit imperium.
Sic juvenis, nutante fide, veterique reducta
Pellice, defletam linquit amica domum.
Canitiem largo raram de pulvere turpat,
Et lacrimis rugas implet anile gemens.
Suppliciterque pias humilis proſtratus ad aras
Mitigat iratas voce tremente nurus.
Innumeri glomerantur heri, ſibi quiſque petentes
Mancipium ſolis utile ſuppliciis.
Quamvis fœdus enim, mentemque obſcenior ore,
Ira dabit pretium. pœna meretur emi.
Quas, ſpado, nunc terras, aut quem tranſibis in axem?
Cingeris hinc odiis, inde receſſit amor.
Utraque te gemino ſub ſidere regia damnat.
Heſperius numquam, jam nec Eous eris.
Miror cur, aliis qui pandere fata ſolebas,
Ad propriam cladem, cœca Sibylla, taces?
Jam tibi nulla videt fallax inſomnia Nilus.
Pervigilant vates nec, miſerande, tui.
Quid ſoror? audebit tecum conſcendere puppem,
Et veniet longum per mare fida comes?

An

22 ut *malit Barth.* 23 fluitante *MSS. ut* 15, 247. 25 carpit *Vien. marg. it. Baſ. marg.* 27 ſubſiſtit *Baſ. marg.* ſubſtratus *Vic. Vien.* 30 vivere *Cuj.* 32 dabat *al.* addit *conj. Heinſ.* 40 miſeranda *MS. tanquam feminam appellaret.*

tale in ipſo carmine ſuo Claudianus, qui inter crimina Eutropii non omiſſurus videtur fuiſſe, nec inter cauſas ruinæ, Eudoxiam; ſed potius eum locum ſplendide illuſtraturus.

23 *Juvenis* ſecundo caſu accipiendum.

25 *Pulvere turpare canitiem*, cineribus ſpargere crines, antiquiſſima ratio ſignificandi luctus, in ſacris ut 2 Sam. 13, 19. apud Homerum Il. Σ, 23 etc.

27 Confugerat in Eccleſiam tanquam in aſylum. Diximus ad 18 pr.

33 *Quem in axem*, i. regionem. V. ad 15, 458.

39 Lucem hæc accipiunt ex his, quæ ad 18, 312 obſervata ſunt. De *ſorore* dictum ad 18, 263. De *pervigiliis* eorum qui ſe ad vaticinandum pararent, dixi quondam ad Luciani Philopatr. c. 26 ſ. T. 3 p. 615, 4.

An fortaſſe toros eunuchi pauperis odit,
Et te nunc inopem dives amare negat?
Eunuchi jugulum primus ſecuiſſe fateris.
Sed tamen exemplo non feriere tuo.
Vive pudor fatis. en quem tremuere tot urbes!
En cujus populi ſuſtinuere jugum!
Direptas quid plangis opes, quas natus habebit?
Non aliter poteras principis eſſe pater.
Improbe quid pulſas muliebribus aſtra querelis,
Quod tibi ſub Cypri litore parta quies?
Omnia barbarico per te concuſſa tumultu.
Crede mihi, terris tutius æquor erat.
Jam non Armenios jaculis terrebis & arcu,
Per campos volucrem non agitabis equum,
Dilecto caruit Byzantius ore ſenatus,
Curia conſiliis æſtuat orba tuis.
Emeritam ſuſpende togam, ſuſpende pharetram,
Ad Veneris partes ingeniumque redi.
Non bene Gradivo lenonia dextera ſervit.
Suſcipiet famulum te Cytherea libens

Inſula

44 fugit *MS.* 46 et tamen *Plant. marg.* 47 faſtis *conj. Scip. Gentil. ap. Heinſ. Magis pie quam ad mentem poëtæ.* 48 cujus tot *Baſ. marg.* 52 quid ſibi *Baſ. ſed in marg.* quod tibi, Quid tibi *Plant.* 54 terra *MS.* erit *al.*

45 De hac hiſtoria nihil aliunde adhuc allatum eſt. Scriptum apparet eſſe hunc Prologum, cum mors Eutropio nondum decreta eſſet.

47 De *Pudore* Deorum & Fatorum vid. ad 18, 210.

50 Nempe ut indicavimus ad 18, 109 *Patricius* eſt quem patris honore dignatur Princeps.

53 Hic certe obtentus erat Tribigildi, quicum occulta ſocietas erat Gaini, removendum ab aula & vita eſſe Eutropium.

55 Hæc ſumta videntur ex eorum vocibus, qui adularentur florenti & rerum potienti Eutropio.

60 *Ad Veneris partes*, quæ *Diva potens Cypri* (Hor. Car. 1, 3. 1) nunc etiam ut locale Numen in tutelam te recipit, olim ſuum propter ea quæ paſſus es, ut Eunuchus, et quorum miniſter tanquam leno fuiſti. Verba legis vel privilegii potius, ad v. 19 laudati ſunt, *Adhibitis fidis cuſtodibus ad Cyprum inſulam perducatur, in qua Tua ſublimitas relegatum eſſe cognoſcat, ut ibidem pervigili cura vallatus, nequeat cogitationum ſuarum rabie cuncta miſcere.*

Inſula læta choris, blandorum mater amorum.
Nulla pudicitiæ cura placere poteſt.
Proſpectant Paphiæ celſa de rupe puellæ,
Sollicitæ, ſalvam dum ferat unda ratem.
Sed vereor ne te teneant Tritones in alto
Laſcivas doctum fallere Nereidas:
Aut iidem cupiant pelago te mergere venti,
Gildonis nuper qui tenuere fugam.
Inclita captivo memoratur Tabraca Mauro.
Naufragio Cyprus ſit memoranda tuo.
Vecturum moriens fruſtra delphina vocabis.
Ad terram ſolos devehit ille viros.
Quiſquis adhuc ſimiles eunuchus tendit in actus,
Reſpiciens Cyprum deſinat eſſe ferox.

65 ſede *Baſ. marg.* 69 demergere *MS.* 70 Gildoni *MS.* fidem *MS. Hinc conj. Heinſ.* Gildoni nuper qui renuere fidem. 74 mares *Cuj.* 75 in actus *Cuj.*

67 *Tritones Nereïdas*que peculiariter in Veneris, mari ortæ, tutela eſſe, œconomia etiam carminis de nuptiis Honorii et Mariæ docet. Vid. ad 10, 127.

70 Videntur venti adverſi tenuiſſe Gildonem poſt victoriam: ſi enim potuiſſet fugere, non ſua manu mortem quæſiſſet. Vid. Zoſim. 5, 11. *Tabraca*, ad quam periit Gildo, fuit maritima. Vid. ad 18, 410.

73 Ad Arionis fabulam alludit, de qua Herodoti dulciſſima narratio 1, 23 pulchre reddita a Gellio 16, 19.

75 Etiam hic videtur Claudianus præ oculis habuiſſe Herodotum 2, 141 ubi refert de Regis Arabum et Aſſyriorum Sanacharibi ſtatua, murem manu tenentis, quo animali omnia e corio nervisque et chordis facta per unam noctem corrodente, ipſe cum exercitu inermis in poteſtatem Ægyptiorum quos invaſiſſet, venerat, cum elogio, *'Ες ἐμέ τις ὁρέων εὐσεβὴς ἔςω.* Plane ſimile illud Euripideum Bacch. 1324 *Ει δ' ἔςιν, ὅςις δαιμόνων ὑπερφρονεῖ, Ἐις τῶδ' ἀθρήσας θάνατον, ἡγείσθω θεούς·* Forte ex eodem fonte eſt illud Virgilianum, *Diſcite juſtitiam moniti, & non temnere divos.*

Digitized by Google

XX

CL. CLAUDIANI

IN EUTROPIUM

LIBER II

Mygdonii cineres, & ſi quid reſtat Eoi,
Quod pereat, regni, certæ non augure falſo
Prodigii patuere minæ, fruſtraque peracto
Vulnere monſtriferi præſagia diſcitis anni.
Cautior ante tamen violentum navita Corum
Proſpicit, & tumidæ ſubducit vela procellæ.
Quid juvat errorem merſa jam puppe fateri?
Quid lacrimæ delicta levant? ſtant omnia veſtri
Conſulis. immotis hæſere piacula fatis.
Tunc decuit ſentire nefas, tunc ire recentes
Deter-

2 certe *vulg.* 6 conſulit *MSS.* 8 cum l. d. luant *MS.*

1 Principium libri parallelon eſt quodammodo & reſpondet principio primi. Ibi ille horribile prodigium & triſtiſſimum omen canebat eſſe Conſulem eunuchum. Hic expetiiſſe dicit illas minas fatorum. Alloquitur non ſine *πάθει* *Mygdonios cineres* h. e. Phrygiam vaſtatam a Tribigildo, quem Τιρβιγγίλον Sozomenus, noſter v. 175 ſqq. *Targibilum* ſoni & numeri forte cauſa vocat. Hiſtoriam perſequitur Zoſimus 5, 13 ſqq. Brevior eſt Socr. H. E. 6, 6 & Sozom. 8, 4. Summa hæc eſt: rebellavit aperte Tribigildus Comes barbarus, qui Arcadio militaverat, excitatus a Gaine ejusdem conditionis viro: qui ad ſpeciem illi ſe objecit, ſed tanto majore cum clade imperii. Utrique cauſa irarum, obtentus certe, peſſima adminiſtratio Eutropii. Ab his vaſtata præter Phrygiam magna pars *Eoi regni* h. e. imperii Orientalis, cum ipſius clade Conſtantinopoleos. Hi ad pœnam depoſcebant Eutropium.

3 *Fruſtra* ideo diſcitis, quod *peracto* demum *vulnere* diſcitis, quam fatalis fuerit annus Eutropio Conſule notatus: ut fruſtra monuit Caſſandra Trojanos, qui non prius didicere, quantum mali ſibi ferret equus, quam urbe jam incenſa.

8 *Stant omina*, durant mala, quæ ſignificavit infauſtum præſagium, eunuchus Conſul: idem ſibi vult formula *piacula hæſere*, i. flagitia, quæ expiari debebant, atque elui, tanquam macula, adhuc inhærent.

10 *Tunc*, ſtatim Kalendis Januariis, vel ſtatim poſtquam deſignatus eſt flagitioſus Conſul. Ellipſis durior,

Digitized by Google

Deterſum maculas. veteri poſt obruta morbo
Corpora, Pæonias nequidquam admoveris herbas.
Ulcera poſſeſſis alte ſuffuſa medullis,
Non leviore manu, ferro ſanantur, & igni,
Ne coëat fruſtra mox eruptura cicatrix.
Ad vivum penetrant flammæ, quo funditus humor
Defluat, & vacuis corrupto ſanguine venis
Areſcat fons ille mali. Truncantur & artus,
Ut liceat reliquis ſecurum degere membris.
At vos egregie purgatam creditis aulam,
Eutropium ſi Cypros habet, vindictaque mundi
Semivir exſul erit. quis vos luſtrare valebit
Oceanus? tantum facinus quæ diluet ætas?
Induerat necdum trabeas: mugitus ab alto

Reddi-

12 artes *al. etiam Baſ. marg.* 15 noceat *vulg.* coëat *debetur Barthio. Idem conj.* irruptura. 18 areſcat *vulg.* exundet *ex MSS. Heinſ. qui conj.* exſudet. ſecure *al.* vivere *al.* 24 axe-inferno *Vien. Baſ.* alto *Vic. & MSS.* infernas *etiam Cuj. & MSS. Heinſ.*

durior, ſed neceſſaria, niſi ponamus, quod pene eſt ut malim, aut ſcriptum eſſe editumque (ſub clipeo Stilichonis) priorem librum, aut ſcriptum certe editumque fingi, cum primum in Italia et in aula Honorii innotuit, Orientalem ſ. Conſtantinopolitanum Conſulem factum eſſe Eutropium. Sic illud *non augure falſo* pertinuerit ad ipſum poëtam, qui glorietur, ſe ea prædixiſſe mala, quæ hoc anno, hoc conſule acciderint.

18 *Areſcat*, cur mutarent critici vel antiqui vel recens, non videtur idonea cauſa fuiſſe. Nihil magis vel fonti vel cauterio convenit, quam *Areſcere.* Si tamen cui placeat *Exundet*, hic non erit, ut plerumque, redundet; ſed plane effluat & exhauriatur: *exudet*, ſ. *exſudet* ad fontem relatum nimis tenue, cauterio plane non convenit.

19 *Securum* adverbii inſtar hic videtur habere, cujus forte gloſſa eſt, quod habent quidam *ſecure*: *membris* autem tertio caſu intelligam, ut *reliquis membris* contingat etc.

20 Ironia utitur: hoc enim vult, Erratis, Conſtantinopolitani, ſi creditis etc. Totus mundus violatus ac pollutus eſt, pro hoc crimine vindicta nimis tenuis eſt eunuchus in exilium actus. *Oceanus* h. e. in univerſum *mare*, luſtrare vos non poterit, quo *cetera, quæ violata ſunt expiari putantur* (Cic. pro Roſc. Am. c. 26) in quod deportari jubebant aruſpices Etruſci androgynos ſ. ſemimares & portenta ſimilia (Liv. 27, 37. Jul. Obſ. c. 56)

24 Nunc alia prodigia vel fingit, vel poſt alios narrat, indignantis velut naturæ rerum & malum minantis imperio Orientali. Mugitus ſubterranei prænuncii & comites terræ motuum, iidem portendunt mala alia. Hunc mugitum *ab axe inferno* reddi, mihi placet, cum ita frequens ſit noſtro

unam-

Digitized by Google

Redditus. infernas rabies arcana cavernas
Vibrat, & alterno conſligunt culmina lapſu.
Bacchatus per operta tremor Chalcedona movit,
Pronus & in geminas nutavit Boſporus urbes.
Concurrere freti fauces. radice revulſa
Vitant inſtabilem rurſum Symplegada nautæ.
Scilicet hæc Stygiæ præmittunt ſigna ſorores.
Et ſibi jam tradi populos hoc conſule gaudent.
Mox oritur diverſa lues. hinc Mulciber ignes
Sparſerat, hinc victa proruperat objice Nereus.
Hæc flagrant, hæc tecta natant. quam, Numina, pœnam
Servatis ſceleri, cujus tot cladibus omen
Conſtitit? incumbas utinam, Neptune, tridenti:
Pollutumque ſolum toto cum crimine mergas.
Unam pro mundo Furiis concedimus urbem.
Utque ſemel patuit monſtris iter, omina tempus
Nacta

26 conſtringunt *Cuj.* 33 Mulcifer *MS.* & *ſæpe alias alii*, *Heinſ.* 34 victo *al. it.* rapto, rupto, vincta *al.* 35 hinc -- hinc *al.*

unamquamque regionem *axis* nomine ſignare. V. ad 15, 458. Sed nec auſim loco movere lectionem Heinſianam, cum *ab alto* etiam ſit idem quod e profundo.

26 *Conſligunt* proprie dictum, irruunt in ſe invicem & ſe pulſant *culmina* & faſtigia vicina. *Boſporus* hinc in Chalcedona tendit, hinc Conſtantinopolin. Hæ ſunt *geminæ urbes*.

30 *Symplegades* (vid. 3, 173) poſt Argonautarum tranſitum ſtabiles, nunc, radice a terræ motu revulſa, denuo periculoſæ ſunt & vitandæ nautis.

31 *Stygiæ ſorores*, Parcæ, vitæ ac necis mortalium, felicitatis ac infelicitatis regnorum dominæ.

33 Incendia pariter & eluviones infeſtæ ſolent eſſe Conſtantinopoli. *Obiicem* vocat aggerem fluctui oppoſitum.

36 Illa incendia, illæ eluviones, nondum ſunt ipſæ pœnæ, ſed pœnam denunciant adhuc *ſervatam* ſ. reſervatam imminentemque ſceleri, quo pollutus eſt mundus. Hoc per interrogationem enunciat poëta, Quam poenam ſervatis, Dii, cujus pœnæ ipſa denunciatio (hoc enim hic eſt omen) jam tot ſtragibus conſtitit?

37 Pingit Neptunum tridente ſuo utentem & nitentem tanquam vecti, ut Aen. 2, 61 idem *Neptunus muros magnoque emota tridenti Fundamenta quatit, totamque e ſedibus urbem Eruit.*

39 Paciſci cupit cum Furiis, quæ, ut eſt v. 32, *ſibi tradi populos* univerſos *hoc conſule, gaudent:* urbem dominam offert pro toto mundo h. e. imperio, cui minantur fata.

40 Morem vulgi deſcribit, ubi ſemel conſternati & tacti religione ſunt

Digitized by Google

Nacta ſuum properant. naſci tum decolor imber,
Infantumque novi vultus, & diſſona partu
Semina. tum lapidum fletus, armentaque vulgo
Auſa loqui, mediiſque feræ ſe credere muris.
Tum vates ſine more rapi, lymphataque paſſim
Pectora terrifici ſtimulis igneſcere Phœbi.
Fac nullos ceciniſſe Deos. adeone retuſi
Quiſquam cordis erit, dubitet qui partibus illis
Affore fatalem caſtrati Conſulis annum?
Sed quam cœcus ineſt vitiis amor! omne futurum
Deſpicitur, ſuadentque brevem præſentia fructum,
Et ruit in vetitum damni ſecura libido.
Dum mora ſupplicii lucro, ſerumque, quod inſtat,
Creditur.

41 diſcolor *al.* 46 fatidici *vulg.* terrifici *etiam Baſ. marg.*

ſunt animi, narrantur prodigia ſubinde plura. Hoc ita eſſe intelliget, ſi quis attenderit ad Liviana illa, quæ partim in libris ſuperſtitibus exſtant, partim ab Obſequente ex deperditis excerpta ſunt. Indicat ipſe Liv. 27, 37 *Sub vnius*, inquit, *prodigii*, UT FIT, *mentionem, alia quoque nunciata.* Comparari poteſt hic locus cum principio libri ſuperioris, ad obſervandas divitias ingenii poëtæ.

43 *Lapidum fletus*, ſtatuarum, credo. Liv. 40, 19 *Lanuvii ſimulacrum Junonis Soſpitæ lacrimaſſe* nunciatum eſt. Forte huc referas etiam 28, 11 *Ara Neptuni in circo Flaminio multo ſudore manaſſe dicebatur.*

45 Furore correptos *vates* & veros in gente Hebræorum, & hos, qui apud alias memorantur, notum eſt, & μάντεις eſſe dictos ἀπὸ τοῦ μαίνεσθαι &c. Sed etiam naturali quadam ratione accidit, ut in magnis terroribus hominibus ſana mens excutiatur, atque, quod narrat Plin. Epiſt. 6, 20. 19 de incendio Veſuvii, *Tremor terræ perſeverabat, & plerique lymphati terrificis vaticinationibus, & ſua & aliena mala ludificabantur* h. e. mendacibus & monſtroſis exaggerationibus ita augebant, ut ridicula videri poſſent.

47 Negat opus fuiſſe inſpiratis divinitus vatibus. Naturali & civili divinatione potuit ſuſpicari vnusquiſque non ſtupidus homo, infelicem fore civitatem tali conſule. Si volumus Poëtam ipſum non inſanire, in omni hoc genere invectivarum in Eutropium totus cogitandus eſt, ſuis cum vitiis & vita Eunuchus, non ſolum truncati corporis infortunium, in quo bonam mentem & fortitudinem adeo poſſe reſidere, ne longe abeamus, Narſes & Abælardus ſatis docent.

50 Sapiens & philoſopha ſententia. Ut remota quæ ſunt parua videntur oculis: ita futuri vel dolores vel gaudia non recte æſtimantur. *Fructum* meminiſſe debemus & hic & alias non ſubſtantiæ aut corporis alicujus nomen eſſe, ſed affectionis, verbo *fruitionem.*

Digitized by Google

Creditur. haud equidem contra tot ſigna Camillo
Detulerim faſces; ne dum, proh ſexus! inerti
Mancipio, cui cuncta licet reſponſa juberent,
Hortanteſque licet ſponderent proſpera Divi,
Turpe fuit ceſſiſſe viros. Exquirere retro
Crimina continui lectis annalibus ævi.
Priſca recenſitis evolvite ſæcula faſtis.
Quid ſenis infandi Capreæ, quid ſcena Neronis
Tale ferunt? ſpado Romuleo ſuccinctus amictu
Sedit in Auguſtis laribus. vulgata patebat
Aula ſalutantum ſtudiis. huc plebe ſenatus
Permiſta, trepidique duces, omniſque poteſtas
Confluit. advolvi genibus, contingere dextram
Ambitus. & votum deformibus oſcula rugis
Figere. præſidium legum, genitorque vocatur
Principis, & famulum dignatur regia patrem.
Poſteritas, admitte fidem. monumenta petuntur
Dedecoris, multiſque gemunt incudibus æra
Formatura nefas. hæc judicis, illa togati.

Hic

64 hinc *Cuj.* 71 mutisque *MS.*

54 *Contra tot ſigna*, ſiniſtra auſpicia quæ commemoravit. Illud *proh ſexus!* indignationem debet exprimere, quaſi dicat, pudeat nos, qui viri ſumus!

61 Modum tenere non ſolet noſtri ingenium. Ea narrat Suetonius de Tiberii ſeceſſu Capreis, de Neronis furoribus, quæ horrorem incutiunt, ad quæ ludus ſunt, quæ referuntur de Eutropio. Sed vitium proprium Claudiani & ſæculi illius eſt paratragœdare, & fluctus movere in ſimpulo.

63 *In auguſtis laribus*, tanquam pars aulæ, Præpoſitus ſacri cubiculi Arcadii.

65 *Trepidi duces* facundiſſimum epitheton, qui nihil metuere, ne mortem quidem præſentem horrere debebant, *trepidant*, dum ſalutant Eunuchum.

68 *Genitor principis*, Patricius v. ad 18, 109.

70 Statuas aereas & omnis generis imagines factas Eutropio, apparet ex l. 17 C. Theod. de Pœnis, cujus partem ad 19, 19 dedimus: *Omnes ſtatuas, omnia ſimulacra, tam ex ære, quam ex marmore, ſeu ex fucis* (pigmentis, coloribus) *quam ex quacunque materia, quæ apta eſt effingendis, ab omnibus civitatibus, oppidis, locisque privatis ac publicis, præcipimus aboleri: ne tanquam nota noſtri ſæculi obtutus polluat intuentum.*

72 *Judicis*, Præfecti Prætorio, *Togati*, Præpoſiti cubiculo, *Armati* ducis, quo etiam *eques* pertinet, id eſt ſtatua equeſtris: in *Curia* imago clipeata vultus,

Hic nitet armati ſpecies: numeroſus ubique
Fulget eques: præfert eunuchi Curia vultus.
Ac veluti caveant, ne quo conſiſtere virtus
Poſſit pura loco, cunctas hoc ore laborant
Inceſtare vias. maneant immota precamur,
Certaque perpetui ſint argumenta pudoris.
Subter adulantes tituli, nimiæque leguntur
Vel maribus laudes: claro quod nobilis ortu;
Cum vivant domini? quod maxima prælia ſolus
Impleat; & patitur miles? quod tertius urbis
Conditor, hoc Byzas, Conſtantinusque videbunt?
Inter quæ tumidus pleno producere cœnas
In lucem, fœtere mero, diſpergere plauſum
Emturas in vulgus opes, totoſque theatris
Indulgere dies alieni prodigus auri.
At ſoror, &, ſi quid portentis creditur, uxor
Mulcebat matres epulis, & more pudicæ
Conjugis eunuchi celebrabat vota mariti.

Hanc

75 conſidere *MSS.* 76 pulchra, *it.* tuta *MS.* hæc ora laborent *vulg.* 77 inſtaurare *MS.* *Hinc conj. Heinſ.* cunctis haec ora Inſtaurare viis. 79 ſubtus *MSS.* 81 convivant *vulg.* conviva & *Claver.* *Heinſiana lectio ab ipſo transſcribitur Gronovio & Barthio.* 82 pariter *vulg.* patitur *jam Cuj.* 85 plauſtrum *Baſ. marg.*

77 Invidioſum votum: quaſi gaudeat turpitudine Conſtantinopolitanæ urbis, & Orientalis Imperii, aut certe metuat, ne carmini ſuo fides non habeatur, ſi non maneant argumenta rerum.

79 *Subter* in ea, quæ *honorum pagina* vocatur Juvenali 4, 122 & ſcholiaſtæ ad eum locum *tabula patronatus*, de qua ad 18, 230.

83 *Byzas* Heros, Neptuni filius, Byzantii primus conditor, néſcio an alio nomine notus. Nomen ejus & caput modo juvenile modo barbatum eſt in numis. Quæ traduntur de illo ſunt apud Stephanum Byzant. v. Βυζάντιον, & quæ ibi VV. DD.

85 *Diſpergere* proprie dictum videtur de miſſilibus, quæ ſpargi per talem occaſionem ſolebant. vid. 24, 231. Prohibuit Juſtinianus Nov. 105 c. 2 *aurum ſpargere.* Vid. Jac. Gothofr. ad l. 7 C. Th. de falſa moneta. Et tandem *Conſulari magnificentia -- in abjectam ſpeciem transformata*, Leo Nov. 94 totam rem abrogavit. Sed poteſt etiam univerſim omnem illam liberalitatem munerum, ludorum, viſcerationum, ſportularum &c. notare. *Alienum* aurum vel ſurreptum principi,, vel per injuriam extortum aliis.

88 Hic locus in primis indicat, quam ſororem ferebat ſuam Eutropius, cum illa etiam obſcenam conſuetudinem habuiſſe. Vid. 18, 263.

Digitized by Google

Hanc amat, hanc ſumma de re, vel pace vel armis,
Conſulit, huic curas & clauſa palatia mandat,
Ceu ſtabulum vacuamque domum. ſic magna tueri
Regna nihil? patienſque jugi deluditur orbis?
Mitior alternum Zephyri jam bruma teporem
Senſerat, & primi laxabant germina flores.
Jamque iter in gremio pacis ſolenne parabant
Ad muros Ancyra tuos, auctore repertum
Eutropio, pelagi ne tædia longa ſubirent,
Sed vaga laſcivis flueret diſcurſibus æſtas:
Unde tamen tanta ſublimes mole redibant,
Ceu vinctos traherent Medos, Indumque bibiſſent.
Ecce autem flavis Gradivus ab uſque Gelonis
Arva cruentato repetebat Thracia curru.
Subſidunt Pangæa rotis, altæque ſonoro
Stridunt axe nives, ut vertice conſtitit Aemi,

92 ceras *MS.* 93 viduamque *MSS.* 97 e gremio *MS.* 100 ætas *vulg.* 101 laude *vulg.*

93 An forte ad *ſtabulum* illud reſpicit, de quo 18, 61? ut ſit ſenſus, Eutropius mandat ſorori curam palatii, ut ipſi quondam ſtabuli curam injunxerat Ptolemæus.

96 *Gremium pacis* eſt etiam 15, 51. Plin. Pan. 56, 4 *Intimus ſinus pacis.*

97 *Ancyra* metropolis Galatiæ ſ. Gallogræciæ, unde Gallos illos caſtratos ſ. ſemiviros arceſſunt viri docti. Vid. ad 18, 277. Videtur igitur Claudianus hoc indicare velle, placuiſſe Eutropio Ancyram, ut metropolin Gallorum etiam ſui ſimilium. Colligo hoc e verbis, *auctore repertum Eutropio.* Hic nempe, cum amaret Ancyram, ſuaſit illud iter Imperatori. Sed etiam alias conſtat, Byzantinos Imperatores, & præſertim Arcadium, ſolitos eſſe Ancyræ commorari: quod oſtendit Jac. Gothofr. ad l. 3 C. Th. ad L. Corneliam de Sicariis, quæ Ancyræ data eſt ab Arcadio A. 397, To. 3 p. 98, b.

99 *Pelagi tædia* ad Conſtantinopolin pertinet: ne ipſa illa ſpecies, quantumvis formoſa, maris, quotidie obverſata oculis, tædium crearet.

101 *Sublimes mole* poterat repugnans videri, cum deprimi ſoleamus mole & onere, non erigi, ſeu fieri ſublimes. Scilicet *moles* hic ὄγκος eſt, & tumorem etiam inflationemque a ſuperbia profectam, ſignificat.

103 Martem ſ. *Gradivum* patrem alias etiam *Gelonis* apponit & Thraciæ. Vid. 1, 109 ſq. De Thracia & Pangæis 3, 336 ſq. Illud *ſtridunt nives* magnum frigus indicat, quod Alexandrinus poëta in patria ſua obſervaſſe nequit.

Femineaſque togas preſſis conſpexit habenis.
Subriſit crudele pater, criſtiſque micantem
Quaſſabat galeam. tunc implacabile numen
Bellonam alloquitur, quæ ſanguine ſordida veſtem
Illyricis pingues pectebat ſtragibus hydros.
„Nec dum mollitiæ, nec dum, germana, mederi
Poſſumus Eoæ? numquam corrupta rigeſcent
Sæcula? Cappadocum tepidis Argæus acervis
Aeſtuat. infelix etiamnum pallet Orontes.
Dum pereunt, meminere mali. ſi corda parumper
Reſpirare ſinas, nullo tot funera ſenſu
Prætereunt, tantique levis jactura cruoris.
Adſpicis obſcenum facinus? quid crinibus ora
Protegis? en quales ſeſe diffundat in actus
Parva quies! quantum nocuerunt otia ferri!

Qui

108 triſtisque *vulg.* criſtisque *jam Cuj.* 109 quaſſavit *al.* concuſſit *al.* 110 aggreditur *MS. quod placet Heinſio.* 111 paſcebat, ſpectabat *al.* pexebat *conj. Heinſ.* ſtragibus *etiam Cuj.* cladibus *al.* 115 ſquallet *malit Heinſ.* 120 haec quales *vulg. Forte fuit* eu. diffundat *MS.* artus *al.*

107 *Femineas togas* dicit Eutropii & delicati agminis, quod comitabatur Arcadium, non tantum greges eunuchorum & feminarum, ſed viros etiam molliter veſtitos & viventes.

111 *Illyrium* turbatum erat bellis Gothicis Alarichi. Vid. ad 15, 453, præſertim Zoſim. 5, 26. *Hydros pectebat* Bellona i. implicitos ſibi diſcriminabat digitis. (cf. 3, 42) Hac pictura Furiarum unam facit Bellonam, quod neſcio an aliis placuerit: certe nemini eorum, quos laudat Cerda ad Aen. 8, 703. *Tartaream* tamen *Divam* vocat Sil. 5, 222.

114 *Argæum* Cappadociæ montem nominavit etiam 5, 31. *Ἀργαῖον* Græci. *Orontes* Syriam ſignat. *Orontes pallet*, Syria adhuc habet ſigna terroris, luctus &c. Sic 29, 76 *flumina pallent.* Quin infra v. 164 *exſanguem Iſtrum* dicit. In omnibus nempe ad illam Proſopopœian reſpicitur, qua humanam ſpeciem fluuii accipiunt. Et Cappadociam & Syriam bellicis turbis vexatam, indicatur.

119 *Obſcenum facinus* cum reſpectu ad turpitudinem Veneream, qua diverſis modis pollutus eſt Eutropius: & ad malum omen ſ. auſpicium, quod auſpicatur annum, & nomine ſuo ſignat eunuchus, cujus vel occurſus obſcenum & deſpuendum omen eſt. Vid. ad 18, 125 & 19, 11. *Crinibus ora protegit* Bellona, quod illam pudet. Vehemens id quidem: neſcio tamen, quomodo mihi non placeat Bellona, Furia, quam pudor cogat tegere faciem.

Digitized by Google

Qui caruit bellis, eunucho traditur annus.
Actum de trabeis eſſet, ſi partibus una
Mens foret Heſperiis: rueret deriſa vetuſtas,
Nullaque calcati ſtarent veſtigia juris,
Ni memor imperii Stilicho, morumve priorum
Turpe relegaſſet defenſo Tibride nomen,
Intactamque novo ſervaſſet crimine Romam.
Ille dedit portum, quo ſe pulſata referret
Majeſtas Latii, deformatæque ſecures.
Ille dedit faſtos, ad quos Oriente relicto
Confugeret ſparſum maculis ſervilibus ævum.
Quam ſimiles hæc aula viros! ad mœnia viſus
Dirige. Num ſaltem tacita formidine muſſant?
Num damnant animo? plaudentem cerne Senatum,
Et Byzantinos proceres Grajoſque Quirites.
O patribus plebes, o digni Conſule patres.
Quid, quod & armati ceſſant, & nulla virilem
Inter tot gladios ſexum reminiſcitur ira?
Huccine noſtrorum cinctus abiere nepotum?

123 patribus *MS. forte non male, de ſenatu.* 125 faſtigia *conj. Heinſ. hic* & 1, 6. 127 a Tibride *vulg.* 129 referrent *MSS.* 133 habet aula *Barth.* 134 & 135 non *pro* num *vulg.* 138 virilis -- ſexus *vulg.*

122 Niſi pax eſſet in imperio, non traditus eſſet conſulatus in hunc annum eunucho, ſed viro militari. *Actum eſſet de trabeis* h. e. de dignitate & majeſtate adeo conſulari, conculcata eſſet illa ab turpibus aulicis, ſi in Occidente idem ſenſiſſent homines. Hinc arripit occaſionem laudandi Stilichonis ſui, qui non paſſus ſit nomen Eutropii Romæ ſcribi in faſtis, ſed ſolum Theodori Mallii. Nomen ergo Eutropii Romæ non ſcriptum in faſtis (ſ. faſtibus) Conſtantinopoli deletum, de quo ad 19, 19.

133 *Quam ſimiles* (ironice) *hæc* Conſtantinopolitana *aula viros*, intell. *habet*, quod pulchre illuſtravit Heinſius ex illo Lucani 8, 544 ubi cum indignatione, O *ſuperi! Niluſne barbara & Memphis, Et Peluſiaci tam mollis turba Canopi Hos animos?*

136 Contumelioſe dictum in *Byzantinos*, Thracas, barbaros, & in *Graios*, Græculos, leves, mendaces, qui Romanæ Quiritium grauitati atque fidei opponuntur. Sub Martis Romanorum patris nomine deliteſcere putavit poëta; ſed forte neque Thracem unde ſolet advocare Martem noſter, decebat Byzantinorum nomen, ut notam vel contumeliam ponere.

140 *Cinctum* de conſulari veſte ſolet noſter ponere. Vid. v. g. 18, 27.

Sic Bruti deſpectus honos? ignoſce parenti
Romule, quod ſerus temeratis faſcibus ultor.
Advenio. jam jam largis hæc gaudia ſaxo
Compenſent lacrimis. quid dudum inflare moraris
Tartaream, Bellona, tubam? quid ſtringere falcem,
Qua populos a ſtirpe metas? molire tumultus,
Excute delicias. Thracum Macetumque ruinæ
Tædet, & in gentes iterum ſævire ſepultas.
Damna minus conſueta movent. trans æquora ſævas
Verte faces: aliis exordia ſume rapinis.
Non tibi Rhipæis hoſtis quærendus ab oris.
Non per Caucaſias accito turbine valles
Eſt opus. Oſtrogothis colitur miſtiſque Gruthungis
Phryx ager. hos parvæ poterunt impellere cauſſæ
In ſcelus. ad mores facilis natura reverti.
Sic eat: in noſtro quando jam milite robur
Torpuit, & molli didicit parere magiſtro.

Vindicet

143 laxis *Cuj.* 146 metis *vulg.* meos *al.* 147 Macedum *vulg.* 148 repulſas *MSS.* 151 Rhiphæis *al.* 152 excito *conj. Heinſ.*

141 *Bruti* Junii liberatoris, expulſoris Regum, Conſulis primi, & auctoris ejus dignitatis quæ polluta eſt per Eutropium.

145 Neſcio utrum pingere voluerit Bellonam poëta armatam falce meſſoria, quæ eſſet ſymbolum ſtragis: an metaphorice *falcis* nomine gladium notarit, cui magis verbum *metat* congrueret. Falx quidem Bellonæ, qua metit populos, eſt gladius & univerſim arma militum quibus cadunt hoſtes.

152 An hi *Oſtrogothi* & *Gruthungi* Gallogræcis ſe admiſcuere? Colonos fuiſſe, videbimus v. 193. Sed nec hiſtoricis hæ barbararum gentium res expeditæ ſunt. Barthius pro *Gruthungis* (de quibus dictum nobis ad 8, 623) *Gothunnos* defendit, miſcellum genus ex Gothis & Hunnis. Hoc apparet, de coloniis barbarorum ſermonem eſſe, quæ in Phrygia, ut quondam Galli, conſederint, & quidem pacatæ, & imperio Romano parentes, quia dicit *colitur*, & *ad mores reverti.* Cf. infra 576.

155 *Sic eat*, formula ſucceſſum optantis vel probantis certe. Pulchre contulit Heinſius Luca. 2, 304 *Sic eat! immites Romana piacula divi Plena ferant.* Et 5, 297 *Sic eat, o Superi, quando pietasque pudorque Deſtituunt.* Conf. ad 26, 550.

157 *Arctous advena*, non qui modo ex Septentrione advenit; ſed qui jam aliquamdiu inter noſtros habitat, verbo Gruthungi, Oſtrogothi v. 152.

Digitized by Google

Vindicet Arctous violatas advena leges.
Barbara Romano ſuccurrant arma pudori.„
Sic fatus, clipeo, quantum vix ipſe Deorum
Arbiter, infeſto cum percutit ægida nimbo,
Intonuit. reſponſat Athos, Aemuſque remugit;
Ingeminat raucum Rhodope concuſſa fragorem.
Cornua cana gelu mirantibus extulit undis
Hebrus, & exſanguem glacie timor alligat Iſtrum.
Tunc adamante gravem nodiſque rigentibus haſtam,
Telum ingens nullique Deo jaculabile, torſit.
Fit late ruptis via nubibus. illa per auras
Tot freta, tot montes, uno contenta volatu
Tranſilit, & Phrygiæ mediis affligitur arvis.

161 æthera *vulg.* aëra *al.* ægida *ex MSS. Heinſ.* perculit *MS.* 164 excutit *vulg.* extulit *etiam Baſ. marg.* 170 affligitur *MSS.* oris *vulg.* arvis *etiam Baſ. marg.*

160 Fingit illum ſonum fragoremque tumultuoſum tonitru inde eſſe, quod ægida, ſcutum illud ſuum, *nimbo* h. e. vehementi grandine percutiat Jupiter. Pulchre deinde phœnomena tornitru perſequitur. Athos, Hæmos, Rhodope reſponſant, i. appulſum fragorem, auctum multiplicatumque reddunt.

163 *Cornua* tribuit *Hebro* ex illa conſuetudine poëtarum & numiſmatum cornua, taurina præſertim, fluviis adſcribendi, quæ orta videtur ab illis, qui non uno oſtio, ſed pluribus velut cornibus in mare exeunt. Conf. 1, 220. 8, 652 it. 29: 176.

164 Ludit phyſice: gelu & glaciem Iſtri paſſim commemorant, Ovidius præſertim in eo multus eſt: terror & timor gelidi apud poëtas, *gelidus per dura cucurrit Oſſa tremor.* Ergo timor eſt, non gelu aliud, qui torpere, qui glaciari facit Iſtrum. Hunc *exſanguem* vocat, ut alias v. 114 eadem ratione *pallere* Orontem dixit, et 29, 176 *truncato cornu pallere flumina.*

165 *Adamante gravis haſta* h. e. ferro, ut 15, 203.

169 *Contenta*, acta contentione nervorum, qua violenta illa emiſſio haſtæ peragitur. Ut quo magis contenditur arcus, eo ſagitta volat majore impetu. Ceterum videtur haec phantaſia habere reſpectum ad Romanum illum ritum, quem ſic deſcribit Feſtus, *Bellona dicebatur Dea bellorum, ante cujus templum erat columella, quæ bellica vocabatur, ſupra quam haſtam jaciebant.* Conf. Serv. ad Aen. 9, 53 ubi inter alia, *Poſt clarigationem haſta in hoſtium fines miſſa, indicabatur jam pugnæ principium.* Plura habet Barthius. Mars hic, tanquam ipſe Fetialis munere fungens, haſtam jacit in Phrygiam, et ita hoſtes excitat imperio.

171 *Nyſæus* eſt Bacchicus. Vid. 8, 604. Et fuit etiam Lydiæ urbs Nyſa, ubi ſunt *Hermus* et *Pactolus* fluvii auriferi. Sicut Nyſæ nomen Baccho cognatum, ita *Dindyma* montana Phrygiæ, Troadis et Gallogræciæ in cultu matris Deûm, quæ inde vocatur *Dindymene*, celebrantur.

Senſit humus. gemuit Nyſæo palmite felix
Hermus, & aurata Pactolus inhorruit urna:
Totaque ſubmiſſis fleverunt Dindyma ſilvis.
Nec Dea præmiſſæ ſtridorem ſegnius haſtæ
Conſequitur, centumque vias meditata nocendi,
Tandem Targibilum (Geticæ dux improbus alæ
Hic erat) aggreditur. Viſo tum forte redibat
Eutropio vacuus donis, feritaſque dolore
Creverat, &, teneris etiam quæ crimina ſuadet
Ingeniis, Scythicum pectus flammabat egeſtas.
Huic ſeſe vultu ſimulatæ conjugis offert,
Mentitoque ferox incedens barbara greſſu,
Carbaſeos induta ſinus. poſt terga reductas
Uberibus propior mordebat fibula veſtes:
Inque orbem tereti mitra redimente capillum
Struxerat, & virides flaveſcere juſſerat angues.
Advolat, ac niveis reducem complectitur ulnis,

Infun-

176 Trabigilum *Vic.* Tabrigilum *Vien.* Tarbigilum, Turbigalum &c. *al.* Trigibulum *ſe probare ait Heinſ. ſed* Targibilum *expreſſit utraque Elzevir. quod a Pulm. inde, puto, obtinet.* 181 ſimulato *MSS. quod placet.* mentitæ *MS.* 182 incedens *MS.* incendia *MS.* 85 redeunte -- ſtrinxerat *vulg. quod pene prætulerim.*

176 Hic eſt, quem Tribigildum vocat Zoſimus. Summam hiſtoriæ diximus ad principium libri.

180 Scythicæ originis facit illos Getas, Gothos, Oſtrogothos, Gruthungos, de quibus v. 152.

182 *Ferox* natura ſua Bellona inſuper tanquam *barbara*, uxor Tribigildi, *incedit.* Sed quod *carbaſeos* illi *ſinus*, veſtem linteam dat Poëta, non pelliceam, neſcio quam commode factum ſit. Forte mitior plaga ſuaſit illis mulieribus etiam veſtes delicatiores. Sed *veſtes poſt terga reductas* ſi *mordebat fibula uberibus propior*, oportet, bene laxam intelligere ſtolam, ſeu pallam malis dicere, quod etiam *ſinus carbaſei* loquuntur, cujus pallæ, inſtar hodierni pallii injectæ humeris, utraque ala reiiceretur in tergum, et ne retro defluere a vento præſertim adverſo poſſet, infra collum connecterentur ope fibulæ: qui habitus eſt equitum, chlamydas ita reiicientium, ut brachiis ad pugnam expeditis uti poſſint.

186 Nempe diſſimulat *angues* ſ. hydros, quos ante illi tribuerat v. 110, et mutat eos in *flavum*, qualis eſſe ſolebat ſeptentrionalium populorum, crinem. *Teres mitra* ſignificat non latam tæniam, ſed tortilem inſtar funiculi. *Niveas ulnas* merito tribuit mulieri arctoæ.

Digitized by Google

Infunditque animo furiale per oſcula virus.
„*Principe quam largo veniat, quas inde reportet*
Divitias„ aſtu rabiem motura requirit.
Ille iter ingratum, vanos deflere labores.
Quos ſuper eunuchi faſtus, quæ probra tuliſſet.
Continuo ſecat ungue genas, & tempore pandit
Arrepto gemitus: „*I nunc, devotus aratris*
Scinde ſolum, poſitoque tuos mucrone ſodales
Ad raſtros ſudare doce. bene rura Gruthungus
Excolet, & certo diſponet ſidere vites.
Felices aliæ, quas debellata maritis

192 quem Roma *Baſ. marg.* 193 prodit *MS.*

191 *Ingratum iter*, cui gratia non relata eſt, proprie. Plane vt Servius interpretatur illud Aen. 2, 101 *Sed quid ego hæc autem necquidquam ingrata revolvo? nec vobis placitura, nec mihi gratiam conciliantia.* *Deflere* non proprie ſumitur, ſed ita ut viri docti intelligunt illud Sueto. Calig. 38 *Julii & Auguſti diplomata ut vetera & obſoleta deflebat*, cui convenit, quod c. 30 poſuit, *Hanc ut crudeliſſimam cædem deflevit edicto.* Hoc noſtro loco magis quadrat, quia de vera ſeriaque querela ſermo eſt, licet lacrimas dare barbaro duci vix conveniat.

192 *Super* eſt inſuper, ut Aen. 2, 71 *Cui neque apud Danaos usquam locus, & ſuper ipſi Dardanidæ infenſi pœnas cum ſanguine poſcunt:* quod ibi probat et confirmat Heinſius.

193 *Secat ungue genas* ſuas perſonata uxor Tribigildis (ne quis cogitet, quod quædam forte facilius faciant, involaſſe in genas viri) fecitque, quod ſuam facere vetat Ovid. Triſt. 3, 3. 51 *Parce tamen lacerare genas.* Sunt hæc talia adnotanda in frigidioribus regionibus, ubi vix intelligantur alias. Equidem ſeptuagenario proximus non memini me videre mulierem notas unguis habentem in facie, quas diceretur ipſa impreſſiſſe. Familiarius hoc fuiſſe debet Ciceroni, qui inter *varia genera lugendi* refert *muliebres lacerationes genarum* Tuſ. 3, 26. Scilicet in omni genere affectuum ſumus, qui magis ad Septentrionem colimus, frigidiores.

193 *Arrepto tempore* plus eſt quam capto: notat celeritatem conſilii: *pandit gemitus*, prorumpere adhuc clauſos, velut remotis valvis, patitur. Ceterum hic locus declarat, colonos, fuiſſe in Phrygia et Lydia hos barbaros. Vid. mox 204 et conf. 152.

196 *Certo ſidere*, quod in re ruſtica temporum diligenter habenda eſt ratio: tempora autem ortu et occaſu ſiderum ſignantur. Sic Columella 11, 2 habet Kalendarium ruſticum, et totum opus Palladii per menſes diſpoſitum eſt. Didicere hoc a Græcis. Heſiodus *Opera & dies* deſcripſit: in Conſtantini Imperatoris Geoponicis liber tertius quid quoque menſe faciendum ſit præcipit.

198 *Felices aliæ*: invidiæ tormentum, et quam vim habeat ignaviæ exprobratio, pulchre pingit poëta.

Digitized by

Oppida, quas magnis quæſita viribus ornant
Exuviæ: quibus Argivæ pulchræve miniſtrant
Theſſalides, famulas & quæ meruere Lacænas.
Me nimium timido, nimium junxere remiſſo
Fata viro, totum qui degener exuit Iſtrum,
Qui refugit patriæ ritus, quem detinet æqui
Gloria, conceſſoque cupit vixiſſe colonus,
Quam dominus rapto. quid pulcra vocabula pigris
Prætentas vitiis? probitatis inertia nomen,
Juſtitiæ formido ſubit. tolerabis iniquam
Pauperiem, cum tela geras? & flebis inultus,
Cum pateant tantæ nullis cuſtodibus urbes?
Quippe metus pœnæ? Pridem mos ille vigebat,

Ut

201 ſibi quæ *MSS.* 204 quem ref. *MS. probante Heinſio.* 207 pertentas *vulg.* prætentas *etiam Vien. Baſ. marg.* prætendis *MSS.* 210 arces *al.* ædes *al.* 211 metu *conj. Barth.*

200 Pulchræ mulieres bello captæ jam Homericis temporibus præmia fortium. Sic conſolatur ſe et Aenean maritum umbra Creuſæ Aen. 2, 785 *Non ego -- Graiis ſervitum matribus ibo.* Vaſtabant eo tempore Græciam barbari.

203 Audax figura, *Iſtro* indicat patriam, & ingenium, quod putatur patriæ deberi. Solo igitur Iſtri nomine indicat illam ferociam atque fortitudinem populis ad Iſtrum colentibus ingenitam.

204 *Detinet*, proprie in humili loco tenet, nec emicare ſinit vel emergere aut eniti, juſtitia: cum reſpectu ad antiquam Sophiſtarum perverſitatem, qui juſtitiam *generoſæ* cujusdam *ſtultitiæ* Γενναίας εὐηθείας nomine infamabant apud Plato. de rep. 1 p.418, E. Quem reſpectum mox declarat apertius.

205 *Conceſſo* ſibi agro ſub lege ſolvendi canonis *vivit colonus. Cupit -- quam*, omiſſa particula *potius*, exemplo ipſius Homeri Ιλ. A, 117 *βούλομ' ἐγὼ λαὸν σόον ἔμμεναι ἢ ἀπολέσθαι.* tum Valerii Flacci 7, 427 *Occumbere tandem Poſſumus, idque ſedet, quam non quæcunque ſubire Patris juſſa tui.* Sequioris ævi poëtarum plura dedit Barthius: aliorum Grammatici ubi de Ellipſi agunt.

207 Corrumpit nomina virtutum plane appoſite ad excitandam barbari ferociam. *Inertia* eſt, quam tu *Probitatem* vocas; *Formido* eſt, quam *Juſtitiam* vis videri. De illo genere *ὑποκορισμοῦ*, quo rerum corrumpuntur vocabula in utramque partem, pluſcula habet Plutarchus de diſcrim. amici & adulat. p. 56. Vid. quæ adnotavi ad Horat. Ser. 1, 3. 38.

209 *Flebis inultus*, quod pueris neceſſarium facit imbecillitas. Hor. Epod. 6, 16 *An ſi quis atro dente me petiverit, Inultus ut Flebo puer?*

211 *Quippe*, occupantis objectionem vox, ut *ſcilicet*.

Digitized by Google

Ut meritos colerent, impacatiſque rebelles
Urgerent odiis. at nunc, qui fœdera rumpit,
Ditatur: qui ſervat, eget. vaſtator Achivæ
Gentis, & Epirum nuper populatus inultam
Præſidet Illyrico. jam, quos obſedit, amicus
Ingreditur muros, illis reſponſa daturus,
Quorum conjugibus potitur, natoſque peremit.
Sic hoſtes punire ſolent. hæc præmia ſolvunt
Excidiis. Cunctaris adhuc? numerumque tuorum
Reſpicis, exiguamque manum? tu rumpe quietem.
Bella dabunt ſocios. Nec te tam prona monerem,
Si contra paterere viros. nunc alter in armis
Sexus, & eunuchis ſe defenſoribus orbis
Credidit. hos Aquilæ Romanaque ſigna ſequuntur.
Incipe barbaricæ tandem te reddere vitæ.
Te quoque jam timeant, admirenturque nocentem,
Quem ſprevere pium. ſpoliis prædaque repletus,
Cum libeat, Romanus eris.„ Sic fata, repente
In diram ſe vertit avem, roſtroque recurvo

Turpis,

215 adultam *MSS.* opimam *MSS.* 216 poſſidet Illyricos *vulg.* præſidet Illyrico *jam Plant. marg.* præſ. Illyricis *Claver.* amictus *Baſ. & in marg.* amicos. 221 deſpicis *MS.* 223 raperere *MS.* 228 repleri *MS.* repertus *MS.* *unde Heinſ. conj.* refertus.

214 *Vaſtator Achivæ gentis* Alaricus eſt. Vid. 26, 535.

222 *Bella dabunt ſocios*: Cum primum bellum exortum erit, ad te colligentur, qui eadem ſentiunt, quibus nunc non voluntas reſiſtendi, ſed caput deeſt. *Pronus monet*, qui vehementer hoc agit, ut auriga, qui pronus imminet & velut incumbit equis.

223 *Patimur* hoſtem, quem excipere cogimur, qui nos opprimit. *Si contra paterere viros*, ſi viros hoſtes experireris, ſi patereris viros contra te ſtare apud Arcadium, ut *pati pauperiem, famem ſitum*, quæ velut inimicæ nos oppugnant. Luca. 10, 438 *Paſſuri comminus arma Laturique ruunt.*

224 Eunuchos computari *alteri* ſ. muliebri *ſexui*, hi ipſi libri ſatis exemplorum habent. v.g. 18, 269 ſq. it. infra 552.

228 *Pium* in principem, in imperium tanquam patriam, in deos, per quos juratum eſt. *Pius* æque late patet atque *Pietas* in illo, *Nam ſi violandum eſt jus, regnandi gratia Violandum, aliis in rebus* pietatem *colas.* Cic. Offic. 3 c. 21.

229 *Cum libeat* poſitum pro *cum libuerit.* Vel dicemus *cum* poſitum pro *ſi.*

Digitized by Google

Turpis, & infernis tenebris obſcurior alas
Auſpicium veteri ſedit ferale ſepulcro.
Ille, pavor poſtquam reſoluto corde quievit,
Et rigidæ ſedere comæ, non diſtulit atrox
Juſſa Deæ: ſociis, quæ viderit, ordine pandit,
Invitatque ſequi. conjurat barbara pubes
Nacta ducem, Latiiſque palam deſcivit ab armis.
Pars Phrygiæ, Scythicis quæcunque Trionibus alget
Proxima, Bithynos: Solem quæ condit, Ionas:
Quæ levat, attingit Galatas: utrimque propinqui
Finibus obliquis Lydi, Piſidæque feroces
Continuant auſtrale latus: gens una fuere
Tot quondam populi, priſcum cognomen & unum,
Appellata Phryges. ſed quid non longa valebit
Permutare dies? dicti poſt Mæona regem
Mæones. Aegæos inſedit Græcia portus.
Thyni Thraces arant, quæ nunc Bithynia fertur.
Nuper

231 in.ternas *primæ editt. ſed. Baſ. marg.* infernis. 236 irritatque *MS.* 238 Phrygiam *conj. Scal. it.* Bithyno *vel* Bithynis. Bithyno *etiam Baſ. marg.* 240 læva *vulg.* 247 erant *vulg.*

233 *Reſolutum cor* fuerat a terrore, cum irruens retro ſanguis, ut milites in præſidium ſuum recurrentes, illud nimis dilataret: donec pavor ille retro agens ſanguinem quieuit. Sic comæ fuerant *rigidæ* ab horrore, quem mutata ſubito in avem feralem putaticia conjux incuſſerat: hæ horrore ceſſante *ſederunt. Atrox* natura ſua, ut barbarus, tanto minus *diſtulit* etc.

238 Pulchra finium deſignatio, quæ prodeſſe poterat G. Wernsdorfio, viro docto, in opere de rep. Galatarum c. 5. *Scythici Triones* eſt ipſa Arctos ſ. urſa major, quam *ſeptem trionum* ſ. boum aratorum nomine deſignabant primi Romanorum, qui iſta curarunt.

240 Pars Phrygiæ, *quæ levat ſolem*, uno verbo Orientalis, quemadmodum *quæ condit*, Occidentalis eſt. Ab ætate igitur Claudiani, ſiquis velit, arceſſere queat Italorum conſuetudinem, qui *Levantem* vocant Aſiam ad Orientem ſibi proximam, *Natoliam* ſ. ἀνατολὴν Græcorum.

242 *Gens una fuere.* Certe e Thracia colonos omnes eas gentes facit Strabo l. 10 p. 324. it. 12 p. 388 & 394 ubi etiam populorum illorum fines diſtinguere, cur difficile ſit, docet.

246 *Aegeos*, ad Aegeum mare, *portus* hujus Phrygiæ antiquæ, quæ ſecundum hæc totam pene Aſiam minorem complectebatur, *inſedit Græcia* h. e. coloniis ſuis occupavit. Antiqua hæc ſententia, quam ponit etiam, ut notam, Cic. pro Flacco c. 27.

247 *Thyni Thraces*, ut ſecundum Strabonem, quod modo vidimus, Phryges reliqui. Thynos Bithynis adjungit Herodot. 1, 28.

Digitized by Google

Nuper ab Oceano Gallorum exercitus ingens
Illis ante vagus tandem regionibus hæſit,
Geſaque depoſuit jam Grajo mitis amictu,
Pro Rheno poturus Halyn. dat cuncta vetuſtas
Principium Phrygibus; nec rex Aegyptius ultra
Reſtitit, humani poſtquam puer uberis expers
In Phrygiam primum laxavit murmura vocem.
Hic cecidit Libycis jactata paludibus olim
Tibia,

253 *pro* uberis, Iſidis *MS. de quo Heinſ. Latet, inquit, aliquid.* 255 cecinit *Baſ. marg. & MSS. ap. Heinſ. qui hac lectione difficultatem omnem ait tolli.* V. N.

248 *Nuper*, comparatione illarum e Thracia Græciaque coloniarum; ceterum DC amplius ante Claudiani ætatem annis, Aſiam, nominatim Phrygiam invaſere Celtæ, vulgatiore nomine Galli, qui poſtquam ſedes denique hic fixerunt, Græcis Galatæ, Romanis fere Gallogræci dicti ſunt. Multum ætate noſtra de inſigni illa migratione diſputatum eſt. Certiſſima & ex ipſis fontibus breviter ſimpliciterque conſtituta, dedit, vir Germanogalius, Germaniæ Galliæque, non modo Alſatiæ, quam illuſtrat, verum decus, Jo. Dan. Schœpflinus libro aureolo, quem inſcripſit Vindiciæ Celticæ, Argentorati 1754 edito.

249 *Geſa* vel *Gæſa* Gallica jacula, ut Cæſ. B. G. 3, 4: quamquam & aliis tribuuntur. Multa de voce viri docti ad Heſychium.

250 *Principium* i. gloriam primæ antiquitatis. Reſpicit autem poëta ad fabulam Aegyptiam ab Herodoto narratam 2, 2 de Pſammeticho, qui pueros nutriri caprarum uberibus, juſſerat in ſolitudine, ubi vocem nullam humanam audirent: qui cum primam ipſi ederent vocem *βεκὸς* (al. *βέκκος*) quæ panem notat Phrygibus, hinc intellexit rex, horum primam eſſe antiquitatem, alteros demum ab his, ſed ceteris populis antiquiores, Aegyptios. Si, ut fit, aliquid veri ſit in fundo velut fabulæ, poſſis putare, vocem eam caprinam fuiſſe, cui adhæſerit Græcula terminatio a narrantibus. Sed video totum hoc in mentem jam veniſſe Scholiaſtæ Apollonii ad 4, 272.

255 *Hic cecidit.* Minerva tibiam, inventum ſuum abiecit, cum in aqua videret (hæc eſt *umbra* noſtri) deformari vultum ſuum inflatione genarum: quam deinde ſuſtulit Marſyas etc. Pervulgata fabula, cujus auctores laudantur a Bartholino de tibiis vett. c. 3 et Brouckh. ad Prop. 2, 23. 85 qui facit cum noſtro, quod tibiam ita alloquitur, *Quæ non jure vado Mæandri jacta nataſti, Turpia cum faceret Palladis ora tumor.* Suaviter ipſa narrat apud Ovid. Faſt. 6, 697. Sed quid *Libycæ paludes* hic ſibi volunt? Incommodæ ſane viſæ debent eſſe his, qui *Lycias* vellent ſubſtituere. Doctus poëta reſpicit ad primam inventionem in Libya, poſt Meduſam ope illius a Perſeo interfectam. Quam cum ſorores Gorgones lugerent, ſerpentium, quibus crinitæ erant, ſibilos imitatura Pallas primum excogitarat tibias, ſi fides Pindaro Pyth. 12 pr. Factum hoc ad *Libycas paludes*, ad lacum Tritonidos, quod ipſum quoque Minervæ cognomen eſt. *Tritoniaca arundo* itaque vocatur illa tibia Ovid. Met. 6, 384 ubi totam fabulam refert. Si ſequamur alteram lectionem *cecinit*, ſenten-

Digitized by Google

Tibia, fœdatam cum reddidit umbra Minervam.
Hic & Apollinea victus teſtudine paſtor
Suſpenſa memores illuſtrat pelle Celænas.
Quatuor hinc magnis procedunt fontibus amnes
Auriferi: nec miror aquas radiare metallo,
Quæ toties lavere Midan. diverſus ad Auſtrum
Curſus & Arctoum fluviis mare. Dindyma fundunt
San-

259 hic *vulg.*

ſententia facilior etiam erit: hic ad Mæandrum *cecinit*, Marſya inflante, *tibia*, *quæ* olim *jactata* eſt a Minerva *paludibus Libycis.* Et reponerem *cecinit*, niſi Propertius l. c. etiam in Mæandro nataſſe tibiam diceret.

256 Marſyas Satyrus vel Silenus infelicis cum Apolline certaminis hoc præmium tulit, ut ab eo excoriaretur. Herodoto prodente (7,26) oſtendebatur Celænis, Phrygiæ urbe ad fontes Mæandri, illius cutis in utrem formata, *ἀσκὸς τοῦ σιληνοῦ Μαρσύεω, τὸν ὑπὸ Φρυγῶν λόγος ἔχει ὑπὸ Ἀπόλλωνος ἐκδαρέντα ἀνακρεμασθῆναι.* Obſervata Barthio Statii imitatio, qui Theb. 4, 186 *illuſtres Satyro pendente Celænas* dixit. *Teſtudine victus* Marſyas, qui ſuæ tibiæ cantu ſperaret citharam ſ. teſtudinem Apollinis ſuperare. Hygi. f. 165 ideo ſuperatum ait, quod *citharam verſare* (intentionem illius & ſonos adeo mutare) poſſet Apollo, tibiam Marſyas non poſſet. Qui volet cognoſcere, quidquid de tota fabula ſcriptum eſt, ille ſatis negotii inveniet requirendis et conferendis locis, quos indicant ad Hyginum viri docti. Unum addo. Cum de Silenis hoc ipſo tempore diligentius quærerem, deprehendiſſe mihi videor, utricularium fuiſſe Marſyam, & quo inſtrumento ſuperare voluit Apollinem, in illud pellem illius mutatam.

261 Lepide pingit fabulam Ovid. Met. 11, 137 ubi Bacchus miſerum divitiis ſuis Midam ad ortus Pactoli ire jubet, *ſpumiferoque tuum fonti, qua plurimus exit, Subde caput, corpusque ſimul, ſimul elue crimen* etc. *Crimen* ſtultitiæ intelligit, quo inductus petiit aurum fieri, quidquid contingeret &c.

262 *Arctoum mare* hic eſt Euxinus Pontus, quem ſtatim *Amazonium* vocat, quod ad eum ubi Thermodonta recipit collocari ſolent Amazones: *Dindyma* juga, a quibus Phrygia Dea *Dindymene* vocatur. *Gallus* fluvius, a quo *Gallos* dici volunt illos Phrygiæ Deæ ſ. Cybeles caſtratos. Vid. Ovid. Faſt. 6, 361 ſq. & ibi Neapolis. Quid ſi a Gallogræcis & appellatio fluvii, & omne illud furoris crudelis atque obſceni genus? Certe neque fluvii nomen, neque rei ipſius h. e. cultus illius per Gallos ſemiviros antiquiorem mentionem illa expeditione Gallica adhuc inveni. Favet, quod peſſime audiunt turpitudinis naturam violantis nomine illi Galli barbari, de quo Weſſel. ad Diod. Sic. 5, 32 extr. favet, quod antiquiſſima Cybele rudis *lapis* fuit, Liv. 29, 11: favet denique praeter ea, quæ diximus ad 18, 277, cultus Matris Peſſinuntiæ bello Punico ſecundo demum Romam translatus etc.

Digitized by Google

Sangarium, vitrei qui puro gurgite Galli,
Auctus Amazonii defertur ad oſtia Ponti.
Icarium pelagus Mycalæaque litora juncti
Marſya Mæanderque petunt: ſed Marſya velox
Dum ſuus eſt, flexuque carens, jam flumine miſtus
Mollitur, Mæandre, tuo, contraria paſſus,
Quam Rhodano ſtimulatus Arar: quos inter aprica
Planities Cererique favet, denſiſque ligatur
Vitibus, & glaucæ fructus attollit olivæ,
Dives equi, felix pecorum, pretioſaque picto
Marmore, purpureis cui cedit Synnada venis.
 Talem tum Phrygiam Geticis populatibus uti
Permiſere Dei. ſecuras barbarus urbes
Irrumpit, facileſque capi. ſpes nulla ſalutis:
Nulla fugæ. putribus jam propugnacula ſaxis
Longo corruerant ævo, paciſque ſenecta.

Interea

267 flexuſque *MSS. venuſte, judice Heinſio.* 271 glaucæ *MS. concinnius ut vid. Heinſ.* fluctus *MSS. eleganter eod. judice.* 273 cui cedant *conj. Heinſ. Et ſane* Synnada *plurale eſt.* 275 promiſere *Baſ. marg.*

265 *Icarium pelagus*, ubi & Icaros ſ. Icaria Inſula: *Mycalen* promuntorium, *Mæandrum* fluvium, & omnem topographian poëtæ, illuſtrat aſpectus tabulæ Cellarianæ. Illud *dum ſuus eſt* ſignificat, quam diu nihil aliud eſt quam Marſyas. Sic Plin. 33, 4 *Aurum -- non coquitur, ſed ſtatim ſuum eſt.* Et 33, 8 *ſuæ venae arena* de Cinnabari puro.

268 *Rhodano ſtimulatus Arar.* Nam *Rhodanus velox*, *Araris tardior* ſecundum noſtrum poëtam 2, 111.

269 *Vitibus -- ligatur.* Credo ad juga & pergulas reſpici, quæ alligatis ad perticas vitibus conſtituuntur.

272 *Pictum marmor* arte infectum videtur ſignare. Plin. 35, 1 *Neronis principatu inventum* ait, *ut purpura diſtingueretur* lapis *Synnadicus.* Strabo 12 p. 397 Synnada (τὰ σύνναδα) Phrygiæ urbem, ejusque oliveta laudat, & marmoris fodinas, e quibus κίονες μονόλιθοι columnæ uno lapide conſtantes magnæ, variæ, alabaſtritæ ob varietatem ſimiles, Romam vehantur etc. Vid. Brouckh. ad *Phrygias columnas* Tibulli 3, 3. 13.

277 *Putria ſaxa* ſunt fragilia, cum quorundam lapidum ea ſit natura, ut a libero aëre celerius tardiusve ſolvantur. Tractat hoc argumentum Vitruv. 2, 7 & fatetur, quædam ſaxa *in apertis & patentibus* locis *friari & diſſolvi.* Hoc autem eſſe *putre* quod facile diſſolvitur, in Lexico noſtro ruſtico demonſtratum eſt. V. G. Col. 1 pr. 24 *In Africa putres arenæ fecunditate vel robuſtiſſimum ſolum vincunt.*

279 *Ida* Phrygiæ mons vel tractus montanus, *gelida* propter altitudinem. Hic mater Deorum

Cybele,

Interea gelidæ ſecretis rupibus Idæ
Dum ſedet, & thiaſos ſpectat de more, Cybelle,
Curetumque alacres ad tympana ſuſcitat enſes;
Aurea ſanctarum decus immortale comarum
Defluxit capiti turris, ſummoque volutus
Vertice crinalis violatur pulvere murus.
Obſtupuere truces omen Corybantes, & uno
Fixa metu tacitas preſſerunt Orgia buxos.
Indoluit genitrix. tunc ſic commota profatur:
„Hoc mihi jampridem Lacheſis grandæva canebat
Augurium: Phrygiæ caſus veniſſe ſupremos
Delapſus teſtatur apex. heu, ſanguine qualis
Ibit Sangarius, quantaſque cadavera lenti
Mæandri paſſura moras! immobilis hæret
Terminus. hæc dudum nato placuere Tonanti.
Par & finitimis luctus: fruſtraque Lyæi
Non defenſuros implorat Lydia thyrſos.
Jamque vale Phrygiæ tellus, perituraque flammis
Mœnia,

279 partibus *vulg.* rupibus *Baſ. marg. & MSS.* 285 imo *vulg.* 287 irata *vulg. quæ fuit gloſſa.* 288 longæva *vulg.* 292 quantasque cadavere lentus Mæander paſſure moras *conj. Heinſ.* 294 parat *vulg. ſine ſenſu.*

Cybele, Cybelle, Cybebe, & alias Rhea dicta, ſedet, & *thiaſos* h. e. choros ſaltantium ſibi, & motus tumultuoſos ac furibundis ſimiles agentium *Curetum* videt, qui iidem *Corybantes* ſunt, nec non Idæi Dactyli, quorum tumultuoſa cum gladiis & clipeis ſaltatio obſcuraverat olim vagitus Iovis, ne illos exaudiret Saturnus, & puerum devoraret. In memoriam ejus rei illos tumultus continuare fingebatur, & nunc *ſuſcitat enſes* illorum, quibus clipeos percutiant, *ad tympana*, quæ ipſa pulſat, & ipſius miniſtri.

283 *Turris*, corona turrita, geſtamen & δεῖγμα Cybeles, Deorum matris.

286 *Orgia*, *οἱ ὀργιάζοντες*, qui orgia, ſacra, thiaſos illos, obeunt, & utuntur in illis, ad animandam ſaltationem *buxis*, tibiis, Phrygio invento, de quo ad 254 dictum eſt. Has *premunt*, quo verbo in ſilentio ſignificando, vel generatim in ceſſatione indicanda uti ſolent.

290 *Sanguine qualis*, quam decoloratus & rubens, quam tabo corruptus ac turbidus! *Mæander lentus* eſt, qui tot flexus habeat, qui in proverbium ivere. vid. 265.

292 *Nato Tonanti.* Meminerimus, loqui matrem Jovis.

295 *Lydia* & Phrygia confines: termini ſæpe indiſcreti: vini ferax, & Baccho cara utraque. *Thyrſi* haſtæ vitium

Mœnia, conſpicuas quæ nunc attollitis arces,
Mox campi nudumque ſolum. dilecta valete
Flumina; non veſtris ultra bacchabor in antris:
Nec juga ſulcabit noſter Berecyntia currus.,,
Dixit, & ad triſtes convertit tympana planctus.
Labentem patriam ſacris ululatibus Atys
Perſonat, & lacrimis torvi maduere leones.
Eutropius, quamvis nequeat metuenda taceri
Clades, & trepidus vulgaverit omnia rumor,
Ignorare tamen fingit, regnique ruinas
Diſſimulat. parvam latronum errare catervam:
Ad ſontes tormenta magis, quam tela, parari,
Nec duce frangendas jactat, ſed judice, vires.
Vaſta velut Libyæ venantum vocibus ales

Cum

299 non iſtis *Baſ. marg.* 307 in ſontes *vulg.* ad *etiam Cuj.* 310 vallibus *Baſ. marg.*

pampinis circumplexæ, arma Bacchi & bacchantium, quibus Orientem peragravit & ſubegit.

296 *Jamque vale* cum dicit Cybele, diſceſſuram ſe indicat. Tale quid imminente Hieroſolymarum fato factum Joſephus commemorat de B. Jud. 7, 31 audita etiam voce μεταβαίνωμεν ἐντεῦθεν. Hoc efficere volebant Romani illa Evocatione ſua, cujus exemplum eſt Liv. 5, 21: de qua egregia diſputatio eſt Henr. Cocceji, & altera Jo. Guil. Bergeri; locus claſſicus Macrob. Sat. 3, 9. Noſter reſpexit illud Aen. 2, 351 *Exceſſere omnes adytis arisque relictis DI, quibus imperium hoc ſteterat.*

299 Si *veſtris* refertur ad flumina, ponendum eſt, fontes illorum ad radices montium ut ſolent, & partim ex antris prorupiſſe, in quibus auditos a motu aëris & aquarum ſtrepitus ac tumultus videntur accolæ magnæ matri Deûm tribuiſſe.

302 *Atys* ille vel *Attis*, aut *Attin* adeo amaſius Cybeles, de quo ad 18, 277. *Leonibus* junctum eſſe currum Cybeles antiquæ imagines loquuntur, quæ paſſim exſtant in marmoribus ac nummis. His lacrimas dat, ut equis Homerus ac Virgilius. Vid. Cerda ad Aen. 11, 90.

310 Struthionem hodie vulgo vocant hanc avem, rarum æque nobis ſpectaculum, quam quotidianum ſunt illius pennæ, Plinius 10, 1 *ſtruthiocamelum*, quaſi tu camelum inter paſſeres appelles: nempe *marinum* quoque *paſſerem* dixit Plautus Perſa 2, 2. 17. Sed nec invidemus lectoribus deſcriptionem Plinianam, quatenus præſertim illud *pulverulenta volat* poëtae noſtri pulchre explicat: *Altitudinem equitis inſidentis equo excedunt, celeritatem vincunt, ad hoc demum datis pennis, ut currentem adjuvent: cetero non ſunt volucres, nec a terra tolluntur. Ungulæ iis cervinis ſimiles, quibus dimicant, biſulcæ, comprehendendis lapidibus utiles, quos in fuga contra ſequentes ingerunt pedibus.*

Cum premitur, calidas curſu tranſmittit arenas,
Inque modum veli ſinuatis flamine pennis
Pulverulenta volat; ſi jam veſtigia retro
Clara ſonent, oblita fugæ ſtat lumine clauſo
Ridendum revoluta caput, creditque latere,
Quem non ipſa videt. Furtim tamen ardua mittit
Cum donis promiſſa novis, ſi forte rogatus
Deſinat. Ille ſemel notæ dulcedine prædæ
Se famulo ſervire negat: nec grata timentum
Munera. militiam nullam, nec prima ſuperbus
Cingula dignari: nam quis non Conſule tali
Vilis honos? Poſtquam precibus miteſcere nullis,
Non auro ceſſiſſe, videt, creberque recurrit
Nuntius incaſſum, nec ſpes jam fœderis exſtat:
Tandem concilium belli confeſſus agendi,
Ad ſua tecta vocat. Juvenes venere protervi,
Laſcivique ſenes, quibus eſt inſignis edendi
Gloria, corruptaſque dapes variaſſe decorum:

Qui

314 fugam *MSS.* 315 velata caput *MS.* 316 quæ *vulg.* quem etiam *Baſ. marg.* 318 notæ *MSS.* 325 conſilium *al.* confiſus *MS.*

315 Plin. l. c. huic ſimilem & *miram* ſtruthiocamelorum *ſtoliditatem* prædicat, *in tanta reliqui corporis altitudine, cum colla frutice occultaverint, latere ſe exiſtimantium.* Commoda eadem imago eorum, qui nolunt de Deo cogitare.

316 *Ardua promiſſa*, alta, magnifica, ſed eadem ob id ipſum difficilia, δυσέφικτα.

319 Pro muneribus, quæ timor expreſſit, nemo gratias ſe debere putat: hoc enim *ingratum* eſt. Poteſt aliquis etiam ingrato munere gaudere, & eo magis gaudere, quod nihil ſe pro illo debere putat. Cf. 22, 150.

321 *Cingulum* de omni honore militari ponitur, quod luculenter docet Gloſſarium nomicum Jac. Gothofredi. *Summa cingula* igitur magiſteria militiæ notant, de quibus multa mentio in Notitia Dignitatum utriusque Imperii. Hujus igitur generis dignitates reſpuit Tribigildus, quia omnis honos vilis videtur in imperio, in quo Conſul, Collega Imperatoris, eſt eunuchus. Itaque cauſa, certe obtentus ſeditionis Tribigildi erat Eutropius.

324 *Exſtat ſpes federis*, ſupereſt, conſpici poteſt: *fedus* compoſitionem omnem & pacificationem ſignificat.

325 *Confeſſus* ſimpliciter poni puto, uti tollat, quod 306 dixerat, *ignorare fingit*.

328 *Corruptas dapes* dicere videtur ab arte coquorum & conditura nimia,

Digitized by Google

Qui ventrem invitant pretio, traduntque palato
Sidereas Junonis aves, &, ſi qua loquendi
Gnara coloratis viridis defertur ab Indis,
Quæſitos trans regna cibos: quorumque profundam
Ingluviem non Ægæus, non alta Propontis,
Non freta longinquis Mæotia piſcibus æquent.
Veſtis adornatæ ſtudium, laus maxima riſum
Per vanos moviſſe ſales, minimeque viriles
Munditiæ, comti vultus, onerique vel ipſa
Serica. ſi Chunus feriat, ſi Sarmata portas,

329 Venerem *Baſ. marg.* irritant *malit Heinſ.* 332 quæſitus-cibus *vulg.* 335 adornatæ *MSS.* adoratæ *al.* 336 varios *vulg.* 338 ſin Hunnus *vulg.* ſic hunus *MS.*

nimia, quibus efficitur, ut divinatione opus ſit, quid edas? ut *faciant* quidem tales cibi *orexin rabidam* (Juvenal. 6, 428) ſed eadem incendant ſanguinem, nervos ſolvant.

329 Stultitia humana non nunquam eo meliores judicat cibos, eo cupidius appetit, quo majori pretio ſunt parati. Vid. Hor. Sat. 2, 2. 21. Juvenal. 11, 120 ſqq. Petro. c. 55 & ibi viri docti.

330 *Siderei* pavones, vel ob oculos illos Argi in cauda collocatos a Junone, qui ſtellarum inſtar micant: vel ob id ipſum, quod Junoni ſacri ſunt, & in nummis Auguſtarum, quæ *ſideribus receptæ* ibi dicuntur, conſecrationis ſymbolum. *Ova pavonum* prodente Varrone R. R. 3, 6. 4 *denariis venibant quinis, ipſi facile quinquagenis. Primus*, quod ibid. Varro docet, *hos Q. Hortenſius augurali aditiali cœna poſuiſſe dicitur.* Quod autem de pſittacis adjungit, neſcio an credibile ſit, non magis, quam quod de Elagabali portentoſo luxu habet Lamprid. c. 20 *Exhibuit & Palatinis dapes —— refertas —— cerebellis phœnicopterûm —— et capitibus pſittacorum, et faſianorum et pavonum etc. Coloratos Indos* debet noſter Virgilio Ge. 4, 293.

335 *Veſtis odoratæ ſtudium* antiquiſſimum eſſe, Homero poſſumus credere, apud quem *εἵματα θυώδεα* pene ſolemni epitheto dicuntur Od. E, 264 & Φ, 52. Quem odorem θύῳ h. e. citro interpoſito conciliatum veſtibus, docet Oppius apud Macrob. Sat. 2, 10 & hinc *citroſam veſtem* dictam Nævio, quæ Homero *θυώδης* eſt. Idem Homerus Calypſus ſpeluncam & Helenæ thalamum *θυώδεις* facit. Et notæ ſunt unguentorum deliciæ: & hodie ars eſt odoratas pelles concinnandi. Hieron. ad Demetriad. de ſervanda Virginit. fol. 32, B Frob. *Peregrini muris olentes pelliculas* memorat.

337 *Comti vultus* ad capillorum cultum maxime pertinent, quos unguentis curarent, & calamiſtris ac pectinibus: *oneri* cui ſunt *ipſa Serica*, illum egregie delicatum ac mollem eſſe oportet. Comparavit Barthius Juvenal. 6, 259 *Hæ ſunt, quæ tenui ſudant in cyclade, quarum Delicias & panniculus bombycinus urit.*

338 *Chunos* eosdem eſſe, qui *Hunni* frequentius dicuntur, & ſupra Mæotin paludem collocandos,

Sollicitı ſcenæ, Romam contemnere ſueti,
Mirarique ſuas, quas Boſporus alluit, ædes:
Saltandi dociles, aurigandique periti.
Pars humili de plebe duces: pars compede ſuras,
Cruraque ſignati nigro liventia ferro,
Jura regunt, facies quamvis inſcripta repugnet,
Seque ſuo prodat titulo. Sed prima poteſtas
Eutropium præfert, Hoſio ſubnixa ſecundo.
Dulcior hic ſane cunctis, prudenſque movendi
Juris, & admoto qui temperet omnia fumo
Fervidus; accenſam ſed qui bene decoquat iram.
Conſidunt apices gemini ditionis Eoæ,

Hic

339 cœnæ *MSS.* 340 obruit *Vic. Baſ. Claver. Plant.* abluat *Vien.* abluit *Baſ. marg.* obluit, obſtruit, horruit *al.* 341 aurigarumque *vulg.* 346 ſubjecta *Vien. & Baſ. ſed* ſubnixa *marg.* ſecunda *Barth. 2 ſphalma, puto.* 347 doctior *MSS. quod præferendum videtur Heinſ. Pro* ſane, juris *Cuj.* novandi *Claver.* 348 temperat *vulg.* naſo *vulg.* fumo *etiam Baſ. marg.*

dos, non improbabile eſt, ſed nec exploratum Geographis. Cf. 21, 110.

339 Conſtantinopolitani populi univerſim mollitiem hic videtur accuſare, quæ Græculis & Aſiaticis adeo moribus Romanam gravitatem corruperit. Magno ſtudio curaverat Conſtantinus, ut ſpecioſis & commodis ædificiis ſua urbs exculta Romanos cives alliceret ac detineret.

341 *Dociles* hic ſunt magiſtri, διδακτικοὶ, ad docendum apti, certe principes artis ſuæ. Hoc genus enim florere in talibus aulis ſolet. Magnam vim nominum verbalium in *lis* productorum activa ſignificatione poni, poſſum longa inductione probare. *Indocilem uſus diſciplinam* ipſe Cicero Acad. 2, 1 dixit, quæ difficulter & tarde docet. Sic puto; licet non ignorem, quid alii.

344 *Facies inſcripta* eſt ſtigmate notata. Hiſtoricum ne hoc ſit, ut Præfectus Prætorii fuerit eo tempore ſtigmaticus, non liquet. Certe voluiſſe hoc poëtam, apparet e verbis, *ſeque ſuo prodat titulo.* Quamquam illud tanto minus probabile eſt, quod illo tempore jam diu inventa ars erat ſtigmata delendi. Vid. quæ diſputata ſunt ad Colum. 10, 125 & ad Plin. Pan. 35, 3.

346 *Oſium*, neglecta adſpiratione, habent inſcriptiones legum Codicis Theod. & hinc Proſopographia Gothofredi, unde tituli dignitatum illius peti poſſunt. Magiſter officiorum fuit ad A. C. 398 quæ hic *ſecunda poteſtas* dici videtur. Sequitur nunc figuratum & ambiguum viri elogium cum perpetua alluſione ad primam conditionem hominis, quem coquum fuiſſe ait. Eſt ſimilis hic ludus illi, quem ſuſpicatur Barthius ſubeſſe 18, 358 ſqq. Nam *dulcior*, *juris* mentio, *fumus*, *fervidus*, *decoquere*, de coquorum artificio ſunt.

350 *Apices*, capita, perſonæ primæ. Ita loquebatur illud ſeculum, ſed potius de dignitatibus, quam

Digitized by Google

Hic coquus, hic leno, defeſſi verbere terga,
Servitio, non arte, pares. hic ſæpius emtus,
Alter ad Hiſpanos nutritus verna penates.
Ergo ubi collecti proceres, qui rebus in arctis
Conſulerent, tantiſque darent ſolatia morbis;
Obliti ſubito Phrygiæ, belloque relicto
Ad ſolitos cœpere jocos, & jurgia Circi
Tendere. nequidquam magna confligitur ira,
Quis melius vibrata puer vertigine molli
Membra rotet? verrat quis marmora crine ſupino?
Quis magis enodes laterum detorqueat arcus?

351 hinc-hinc *conj. Heinſ.* defeſſi *MS.* deſciſſi *MS.* perfoſſi *conj. Heinſ.* vulnere *Baſ. marg.* 356 bellisque relictis *al.* 360 vertat *vulg.* verrat *etiam Cuj.* ſoluto *MS.* 361 procerum *Baſ. marg.* artus *vulg. ſed* arcus *Heinſii prior ex MSS. quam ſequimur.*

quam de perſonis, quod oſtendit laudatum ſæpe Gloſſarium nomicum Gothofr. De epiſcopis & epiſcopatu poſitum illuſtrat Savaro ad Sido. 4, 24.

351 *Defeſſi* ex ea ſignificatione accipiendum, ut *fodere latus* dicitur, qui digito admonet; vel fortius etiam, ut *ſtimulo latus foditur*, ut *calcaribus armi* equorum.

352 *Sæpius emtus* Eutropius, quia ſæpe venditus, cum ipſius pœniteret dominos. Vid. 18, 52.

357 *Jurgia circi* & aliorum ſpectaculorum, antiqua in liberis rebus publicis querela. Excogitata videntur ab earum rectoribus ad hoc ipſum, ut homines in iis occupati, de iis contendentes, publicæ rei curam omitterent. Verum hæc ipſa ludicrarum rerum ſtudia in periculoſas non nunquam coërcendasque legibus factiones erumpebant. Sed tamen

358 *Magna ira* hic jocoſe dictum videtur: neque enim de præſentibus in circo populi ſtudiis, ſed de procerum aliud agentium ſ. garrientium in Conſiſtorio frigidis ſermonibus loquitur. Niſi tamen ſummum ſtultitiæ gradum illis objicit, qui ſerio de quæſtione *Threx eſt Gallina Syro par* (Hor. Ser. 2, 6. 44) calide contenderint. De Domitiani furore in hoc genere vid. Sueto. 33, 3.

359 De ſaltatoriis artibus ſermo eſt, quas ſingula verba velut pingunt. *Supinus crinis* proprie eſt, qui erigitur, ut extrema illius quantum poteſt a cute removeantur, ſed hoc etiam fit, ſi quis in caput incedat, ut illi κυβιστητῆρες Homerici, certe ita ſe præcipitem ubi abiecit, excipiat manibus, ut caput quidem terram non tangat, ſed tamen crines inter illam rotationem *verrant marmora*: marmora augent artem, quia majus periculum hic κυβιστᾷν, quam in xyſto gramine vel pulvere polito.

361 *Enodes* intelligo molles h. e. mobiles in omnem partem & flexiles. *Nodi* in ligno durum illud faciunt rigidumque & flecti prohibent. Sed *artus* ne an *arcus* legamus? Poſterius placet, quia adjunctum eſt *laterum*. *Laterum arcus*, coſtæ, quas *detorquere* poſſe & flectere varie, ſummum forte mobilitatis & mollitiæ, de qua hic agitur, faſtigium eſt. *Exoſſa* atque

Digitized by Google

Quis voci digitos, oculos quis motibus aptet?
Hi tragicos meminere modos: his fabula Tereus,
His nec dum commiſſa choro cantatur Agave.
Increpat Eutropius: „*Non hæc ſpectacula tempus*
Poſcere: nunc alias armorum incumbere curas,
Se ſatis Armenio feſſum pro limite cingi,
Nec tantis unum ſubſiſtere poſſe periclis.
Ignoſcant ſenio: juvenes ad prælia mittant.„
Qualis pauperibus nutrix inviſa puellis
Aſſidet, & tela communem quærere victum
Rauca monet. feſtis illæ luſiſſe diebus
Orant, & poſitis æquævas viſere penſis,

Iratæ-

363 Nereus *Baſ. marg.* 364 thoro *Baſ. marg.* 366 altas *placuit aliquando Heinſio.* annorum *Baſ. marg.*

que *encrua* ſaltatio Apuleji Met. 1 p. 104, 3, & *exoſſatum pectus* Lucretii 4, 1266, ad declarandam illam mobilitatem facere poſſunt, de quibus in Theſauro. Si *artus* omnino placeant, intelligamus ſpinæ dorſi vertebras, ut vocant Anatomici, quæ *artus* quin vocari poſſint, haud dubium eſt. Hi *enodes* ſi ſint, reddent ſpinam eo mobiliorem inſtar anguillæ vel ſerpentis adeo. Similis varietas eſt Val. Fl. 4, 310 *qua primo cervix committitur artu.* Heinſius, *arcu.*

363 *Tragicos modos* dicit rhythmos & cantum: ut ille Virgilianus paſtor, *numeros*, inquit, *memini, ſi verba tenerem.*

364 *Tereus* ille tyrannus Procnes maritus, raptor Philomelæ, argumentum fabulæ, novæ tum fortaſſe: *Agave* Penthei mater fabula ejus argumenti necdum choro hiſtrionum a poëta tradita ad agendum, ſed in privato tantum auditorio recitationum more acta, ubi interſunt elegantiores homines, & ſententias vel clauſulas inde arreptas cantillant deinde & minuriunt. Sumſit, puto, ex Juvenali 7, 87 *Intactam Agaven*, nondum actam in publico.

367 *Cingi* cum reſpectu ad militare cingulum v. 320, in armis eſſe, excubare, pro finibus imperii ad Orientem ubi Armenii male parentes, vid. 18, 47. *Subſiſtere* verbum venatus eſt, cum ſtans venator irruentem in ſe feram excipit. Tertium caſum adhibuit in ſimili metaphora ipſe Cic. Fam. 11, 10 *Non, ſi Varronis theſauros haberem, ſubſiſtere ſumtui poſſem.*

370 *Inviſa nutrix*, quia urget, & inſtat pigris: ſic mox *rauca* a ſenio & a perpetuo clamore.

372 *Luſiſſe orant* pro ludere neſcio quam commode dicatur. Certe malim cum Horatio dicere, *ſunt quos curriculo pulverem Olympico Collegiſſe juvat* Car. 1, 1. 4. Et *Amet ſcripſiſſe ducentos Ante cibum verſos* Ser. 1, 10. 60: in his enim intelligitur vis Præteriti. Sed an *orare* poſſunt puellæ *luſiſſe* h. e. ut luſerint? Metuo ne certe hoc inter ea ſit, ubi rationem vincit uſus.

Digitized by Google

Iratæque operi jam laſſo pollice fila
Turbant, & teneros detergunt ſtamine fletus.
Emicat extemplo cunctis trepidantibus audax
Craſſa mole Leo, quem vix Cyclopia ſolum
Æquatura fames, quem non jejuna Celæno
Vinceret. hinc nomen fertur meruiſſe Leonis.
Acer in abſentes linguæ, jactator, abundans
Corporis, exiguuſque animi, doctiſſimus artis
Quondam lanificæ, moderator pectinis unci.
Non alius lanam purgatis ſordibus æque
Præbuerit calathis: ſimilis nec pinguia quiſquam
Vellera per tenues ferri producere rimas.
Tunc Ajax erat Eutropii lateque fremebat,
Non ſeptem vaſto quatiens umbone juvencos:
Sed, quam perpetuis dapibus pigroque ſedili

T 4 Inter

374 intentæque *Vien. marg. Baſ. marg.* uncti *Heinſii prior. Cf.* 18, 276. 382 unci *it.* uncci *MSS.* 385 decucere *MSS.*

377 *Leo* hic a Zoſimo 5, 14 ita deſcribitur, *ἀρετῆς μὲν οὐδ' ἡστινος οὖν μετειλήφει κ. τ. λ.* nihil plane imperatoriæ virtutis aut dignitatis habuiſſe, *πλὴν ὅτι πρὸς Εὐτρόπιον εἶχεν οἰκείως*, niſi quod Eutropio familiaris & amicus eſſet. c. 16 extr. *ἀνειμένος ὢν φύσει καὶ τρυφῇ πάσῃ τὸν βίον ἐκδεδωκὼς, ὅμως ἐποίει τὸ κελευόμενον*, negligens & omiſſus ingenio & luxuriæ deditus, qui tamen imperata faceret. Denique c. 17 Gainæ perfidia a barbaris auxiliorum ſpecie ſubmiſſis ſuo cum exercitu conſumtus eſt. *Cyclopia* fames, quæ vel ſolidos homines devorare, Polyphemi illius exemplo, poteſt: *Celæno* Harpyjarum una.

382 *Uncum pectinem* intelligo illud inſtrumentum, quod mille parvos ex aciculis uncos tabulæ affixos habet, inter quos tractæ lanæ explicantur, diſtribuuntur que in paginas æquabiliter. Noſtri vocunt *carætſchen*: Romani forte *carmen*, a *carendo* ſ. *carminando*. Juvenal. 7, 224 *Qui docet obliquo lanam deducere ferro:* qui locus movit Heinſium, ut ſuam priorem emendationem retractaret.

384 *Calathi*, quaſilla, corbes in quibus penſa ſua reponunt inter opus lanificæ, quæ inde vocantur *Quaſillariæ*. *Rimæ ferri*, deſcriptio pectinis compoſiti ex bacillis ferri acutis et politis, quorum ope lanæ vel lina diſcriminantur et diriguntur ad lineas quantum poteſt rectas et parallelas, quo facilius deinde et æquabilius in fila torqueri poſſint. (Noſtris *Kæmme*, it. *Hecheln*). *Pinguia vellera* vocat ex diſciplina illa, quia pingui vel animali, vel olivo molliuntur lanæ.

387 Septemplex, *ἑπταβόειον*, erat Aiacis ſcutum: Leoni pro ſcuto eſt aqualiculus, venter prominens.

Inter anus interque colos oneraverat, alvum.
Exſurgit tandem, vocemque expromit anhelam
„*Quis novus hic torpor, ſocii? quonam uſque ſedemus*
Femineis clauſi thalamis, patimurque periclum
Gliſcere deſidia? graviorum turba malorum
Texitur, ignavis trahimus dum tempora votis.
Me petit hic ſudor. numquam mea dextera ſegnis
Ad ferrum. faveat tantum Tritonia cœptis,
Inceptum peragetur opus. jam cuncta furore
Qui gravat, efficiam leviorem pondere lanæ
Targibilum tumidum, deſertoreſque Gruthungos
Ut miſeras populabor oves, & pace relata
Priſtina reſtituam Phrygias ad ſtamina matres.„
His dictis iterum ſedit. fit plauſus, & ingens
Concilii clamor. qualis reſonantibus olim
Exoritur caveis, quoties crinitus ephebus
Aut rigidam Nioben, aut flentem Troada, fingit.
Protinus excitis iter irremeabile ſignis
Arripit, infauſtoque jubet bubone moveri
Agmina, Mygdonias mox impletura volucres.
Pulcher & urbanæ cupiens exercitus umbræ,

Aſſi-

399 timidum *MSS.* 403 conſilii *al. parvo etiam ad rem diſcrimine.* 407 infeſtoque *vulg. ſed* infauſtoque *jam Baſ. marg.*

394 *Texitur.* Utitur verbo artis ſuæ, quod olim ad res majores & periculoſas adhibitum a Cic. de Orat. 3 c. 60 ex perſona Craſſi, male ominantis reip. *Ea tela texitur & ea incitatur in civitate ratio vivendi.*

395 *Hic ſudor me petit*, hic labor me exſpectat, mihi deſtinatus eſt. Paſſim poëtæ hæc permutant. Vid. Drakenb. ad Sil. 4, 435.

396 *Tritonia* Minerva non bellica tantum Dea, ſed telæ auctor, & textrinorum præſes ac lanificii. Eodem pertinet formula *leviorem pondere lanæ*, & *oves*, & *ſtamina.*

405 *Rigidam Nioben*, dum dirigeſcit inter fletus in lapidem; *Troada* lugentem calamitates patriæ. Perſonas femineas agunt *ephebi* ob id ipſum *criniti* ſ. comati.

406 *Irremeabile iter*, a quo non erat rediturus, interfectus, ut antea dicebamus, cum ſuis.

407 *Infauſtus bubo*, avis feralis, malum auſpicium.

Digitized by Google

Aſſiduus ludis, avidus ſplendere lavacris,
Nec ſoles imbreſve pati, multumque priori
Diſpar, ſub clipeo Thracum qui ferre pruinas,
Dum Stilicho regeret, nudoque hiemare ſub axe
Sueverat, & duris haurire bipennibus Hebrum.
Cum duce mutatæ vires. Byzantia robur
Fregit luxuries, Ancyranique triumphi.
Non peditem præcedit eques: non commoda caſtris
Eligitur regio. vicibus cuſtodia nullis
Advigilat vallo. non explorantur eundæ
Vitandæque viæ. nullo ſe cornua flectunt
Ordine. confuſi paſſim per opaca vagantur
Luſtra, per ignotas anguſto tramite valles.
Sic vacui rectoris equi, ſic orba magiſtro
Fertur in abruptum caſu, non ſidere, puppis.
Sic ruit in rupes amiſſo piſce ſodali
Bellua, ſulcandas qui prævius edocet undas,
Immenſumque pecus parvæ moderamine caudæ
Temperat, & tanto conjungit fœdera monſtro.
Illa natat rationis inops, & cæca profundi

T 5 Jam

414 diris *Baſ. marg.* 416 Amphyranique *Baſ. marg.* 421 ſparſim *MS.* operta *MS.* feruntur *MS.* 422 anguſtas ignoto *vulg.* ignotas anguſto *&* *Baſ. marg.* ignotos-calles *ſuſp. Heinſ.* 423 magiſtri *MSS.* 426 cui præv. *vulg.* 428 fœdere monſtra *Vien. marg. Baſ. marg.* fœdere monſtrum *MS. hinc conj. Heinſ.* tantum conj. fœdere monſtrum. *Sed nihil mutandum.* Muſculus *conjungit fœdera* balenæ.

414 *Haurire Hebrum bipennibus*, non modo dictum puto ut *haurire latus enſe* i. perfodere: ſed bibere de fruſtis glaciei bipennium ope excifis.

416 De *Ancyranis triumphis* vid. ad v. 98.

421 *Per opaca luſtra*, per umbroſas ſilvas, ubi minus incommodi a ſole & pulvere, ſed plus periculi ab inſidiis, præſertim in reliquo omnis diſciplinæ & cautionis neglectu.

424 *Sidere* boreali, helice obſervanda regitur curſus navis.

425 *Amicitiæ exempla ſunt balæna & muſculus: quando prægravi ſuperciliorum pondere obrutis ejus oculis infeſtantia magnitudinem vada prænatans demonſtrat, oculorumque vice fungitur.* Hæc laudatus Barthio Plin. 9 extr. ubi Græcos indicat Harduinus.

Digitized by

Jam brevibus deprenſa vadis, ignara reverti
Palpitat, & vanos ſcopulis illidit hiatus.
Targibilus ſimulare fugam, flatuſque Leonis
Spe nutrire leves, improviſusque repente,
Dum gravibus marcent epulis, hoſtique catenas
Inter vina crepant, largo ſopita Lyæo
Caſtra ſubit. pereunt alii, dum membra cubili
Tarda levant: alii leto junxere ſoporem:
Aſt alios vicina palus ſine more ruentes
Excipit, & cumulis immanibus aggerat undas.
Ipſe Leo dama cervoque fugacior ibat
Sudanti tremebundus equo: qui pondere poſtquam
Decidit implicitus limo, cunctantia pronus
Per vada reptabat cœno ſubnixa tenaci.
Mergitur, & pingui ſuſpirat corpore moles,
More ſuis; dapibus quæ jam devota futuris
Turpe

430 defenſa vadis *Baſ. marg.* ignara natandi *MS.* 431 vacuos *MS.* 433 levis *MSS.* levi *MS.* *hiatu non inſolito, de quo Heinſ. ad* 24, 167.

432 *Flatus* dicit, ut ſpiritus. Solent vel ſerio irati, vel jactatores irarum & fortitudinis, celerius & vehementius ducere ſpiritum, *inflare ambas buccas*, ut ille Horatianus Jupiter Serm. 1, 1. 21. Vid. noſter 74, 19. Sed præſertim Silius 17, 120 & quos magno ibi numero laudat Drakenb. Hos Leonis flatus *leves*, ſine cauſa ortos *nutrit* Targibilus, alit, occaſiones illis, parva re male gerenda, ſimulato timore, ſuppeditat.

435 *Crepant*, cum ſtrepitu quodam & clamore denunciant, *hoſti catenas*.

439 *Aggerat palus undas cumulis immanibus* audacter dictum, ut indicetur tot cadaveribus ingeſtis expreſſam aquam, ut altius ſurgeret & ſuperaret ripas.

443 Etiam hæc audax metaphora. *Subnixus* aliquis dicitur ea re, quæ illum ſuſtinet & nixum conatumque illius ipſa, quam phyſici appellant, reactione & repulſu adjuvat. Vada hæc nihil ſolidi fundi habent, qui vadentem ſuo renixu ſublevet, ſed tenax cœnum retinet & mergit veſtigia.

445 Hinc velut duo de una fidelia parietes dealbare incipit noſter. Deſcribit interitum Leonis, quem in luto hærentem facit gemitus grunnientem inſtar ſuis, cui coquus vel lanio jam cultrum intentat. Hic pro coquo nominat Hoſium illum, alterum Conſtantinopoleos & imperii Orientalis cum Eutropio apicem, de quo v. 345 ſqq. cujus alioqui in hac Leonis fabula extrema nullæ fuere partes.

Digitized by Google

Turpe gemit, quoties Hoſius mucrone coruſco
Armatur, cingitque ſinus, ſecumque volutat,
Quas figat verubus partes, quæ fruſtra calenti
Mandet aquæ, quantoque cutem diſtendat echino.
Flagrat opus: crebro pulſatus perſtrepit ictu.
Contexit varius penetrans Chalcedona nidor.
Ecce levis frondes a tergo concutit aura;

Credit

446 quoties aliquis *Vic.* 449 echine *Vic.* 450 cultri cos perſt. ictu, *vel* pulſu cos perſtr. icta *Barth. conj.* 451 texitur & varius *MS.* contexit verubus *conj. Barth.* contexitur *Cuj. forte pro gloſſa.*

447 *Cingit ſinus* pro more coquorum ſemicinctio vel manteli facit ſibi ſinum, quo gerere aliquid, quo mundare ſubinde manus detergendo poſſit. In hac imagine Hoſii, qui forte magiſterio coquorum aliquando functus fuerat, vel in culina dederat operam, qualem de magno in Petri Magni Ruſſorum Imperatoris aula Viro Menzicovio relatam legimus, moratur poëta diutius quam deceret, ſi hoc epicum Carmen eſſet, non ſatira.

449 Nondum pœnitet eorum, quæ ante complures annos de hoc *echino* ad Stephanianum theſaurum commentatus an commentus ſum: niſi quod fartum Barthii non amplius ad palatum meum eſt. Scilicet, ut omnes *echini* ſignificationes pendent vel ab animali aculeato, vel ab aculeatis illis caſtanearum tegminibus: ſic tale quid etiam hic in animo habuiſſe noſtrum veriſimile eſt. Quid autem magis appellationem illam mercatur quam fruſtum porcinæ carnis, ut perna, trajectum ſurculis herbarum quarundam, ut ſalviæ, majoranæ, aut ſpicis allii, ulpicive? Deliberat enim *quanto echino cutem diſtendat*, quam partem & quantam porci jam jam mactandi trajecta, quo modo dictum eſt, ac diſtenta cuti formet in echinum.

450 *Pulſatus*, ſi audimus Heinſium, pro *pulſu* atque adeo ſubſtantive ponitur. Sumamus hoc, etſi nondum alias inventum eſt, quod ſciam: ſed quomodo diſtinguemus *pulſatum* ab *ictu?* An poteſt ictus pulſu, vel pulſus ictu perſtrepere? Forte ita intelligamus, ut *pulſatus* ſit collectivum nomen, (ſicut *ſtrepitus*, *tumultus*, *cantus*) cujus partes ſint *ictus?* Si nihil aliud, ingenioſa certe eſt conjectura Barthii, *crebro pulſu cos perſtrepit icta.* Solent coqui & macellarii ſubinde inter opus cultros coti vel chalybi cum ſono quodam impingere acuendi cauſa.

451 Ad hunc verſum illuſtrandum pulchre adhibuit Heinſius uſum verbi cognati *ſubtexere* it. *obtexere.* V. G. Æn. 3, 582 *Trinacria cœlum ſubtexere fumo* dicitur. Nempe in *texendi* verbo ineſt notio continuandi. Fumus ille de Sicilia ſurgens continuat illam & jungit cœlo. Ita *nidor varius*, ex multiplici genere carnium ortus, culinæ quam regit Hoſius *penetrans* a Byzantio trans Propontidem, *contexit* & continuat Byzantio oppoſitam in altero litore Chalcedona.

452 Antiqua & fere communis gentibus deſcriptio nimii metus, uti dicatur a motis vento foliis excitatus, ut ille hinnulei Horatiani Car. 1, 23 pr.

Digitized by Google

Credit tela Leo. valuit pro vulnere terror,
Implevitque vicem jaculi, vitamque nocentem
Integer, & ſola formidine ſaucius, efflat.
  Quis tibi tractandos pro pectine, degener, enſes,
Quis ſolio campum præponere ſuaſit avito?
Quam bene texentum laudabas carmina tutus,
Et matutinis pellebas frigora penſis!
Hic miſerande jaces: hic, dum tua vellera vitas,
Tandem fila tibi neverunt ultima Parcæ.
  Jam vaga pallentem denſis terroribus aulam
Fama quatit: ſtratas acies, deleta canebat
Agmina, Mæonios fœdari cædibus agros,
Pamphylos Piſidaſque rapi. metuendus ab omni
Targibilus regione tonat. modo tendere curſum

In

458 carmine *vulg.* ludebas carmine *Raphel.* 459 menſis *vulg.* penſis *e conjectura Rubenii etc.* 464 Mygdonios *MS.* Chaonios *MS.* 465 Pamphilios *vel* Pamphylios *vulg.*

457 *Solio avito* ne quid forte majeſtatis aut dignitatis certe ineſſe putemus: ſumit hic tantum ex etymologia, quum a *ſedendo* derivent Grammatici, ut *ſellam.*

458 *Carmina texentum*, quibus ſolari vel fallere laborem atque horas ſolent. Laudatus Heinſio Ovid. Tr. 4, 1. 13 *Cantantis pariter, pariter data penſa trahentis Fallitur ancillæ decipiturque labor.* Hoc facilius videtur, quam *carmina* intelligere inſtrumentum, quo caruntur & colo parantur lanæ: quamquam negari non poteſt, illum hic humilitati hominis illudere verbis ab opere lanifico acceptis.

459 Ambiguum videtur, agatne de frigoribus, quæ penſis atque operis lanificarum, dum veſtes parant, pellenda ſint: an de ſuis frigoribus & inopia, quam pelleret matutinis penſis, i. majuſculis, in quibus mane incipiendum eſſet. Sed Barthius curis ſecundis revocat vulgatum *menſis*, & interpretatur, ingluvie cum ipſo ſolis ortu cœpta. Sed non videntur hic δεύτεραι φροντίδες σοφώτεραι.

460 *Miſerande jaces*; ſumtum ex Æn. 10, 325. *Vitare* voluit Hoſius *vellera ſua*, h. e. ab opificio ſatis ſordido diſcedere: ſed ſiniſtre & nequiter illi res, ſecundum iſta, ſucceſſit: tres illæ vetulæ lanificæ ſorores, Parcæ, nihil reveritæ ſimilitudinem opificii & collegium, vitæ tibi fila abruperunt.

462 *Denſi terrores* ſunt nuncii terribiles, alius alium proxime conſequentes. Fama *canere* dicitur propter tubam quicum pingitur, etiam cum perfecta nunciat.

466 *Tonat* Targibilus, cum nomen ipſius cum terrore auditur.

Digitized by Google

In Galatas, modo Bithynis incumbere fertur.
Sunt qui per Cilicas rupto deſcendere Tauro,
Sunt qui correptis ratibus, terraque marique
Adventare ferant. geminantur vera pavoris
Ingenio. longe ſpectari e puppibus urbes
Accenſas, lucere fretum, ventoque citatas
Omnibus in pelago velis hærere favillas.
  Hos inter ſtrepitus funeſtior advolat alter
Nuntius, armatam rurſus Babylona minari
Rege novo: reſides Parthos ignava peroſos
Otia Romanæ jam finem quærere paci.
Rarus apud Medos regum cruor, unaque cuncto
Pœna manet generi, quamvis crudelibus æque
Paretur dominis. ſed quid non audeat annus

Eutro-

470 verba *Baſ. Plant.* 471 e rupibus *conj. Heinſ.* 478 cunctos-generis *al. Vid.* 26, 499.

470 *Geminantur vera*, altero tanto majora a pavore, qui hic ingenioſus eſt, finguntur. Ut in univerſum cura Claudiano impenſa ſalubriter avocavit animum meum a cogitandis miſeri hujus belli, quo ſua in viſcera ſævit Germania, calamitatibus: ita hic locus ſolatio eſt adverſus moleſtias a monſtroſis interdum & pene fanaticis, mendacibus quidem fere ſemper, rumoribus, quibus, quaſi non ſatis iam miſeri eſſent, ſolent homines velut per ludibrium ſe invicem agitare.

475 *Babylon*, *Parthi*, *Medi*, *Perſæ* idem imperium ſignificant Perſicum ab Artaxerxe ſæculo tertio Parthis ereptum. Ceterum quæ hic de interfecto a ſuis Sapore Perſarum rege narrantur, ea pro hiſtoria dari a Claudiano, non poſſum dubitare: nec tamen alias invenio vel nomen hujus Saporis, (qui quartus eſſe debet, & forte idem eſt qui Varraranes) vel rem, de qua hic agitur. De nomine non laborem, quod commune fuiſſe, facile crediderim. De pace tum Romani imperii cum Perſis Oroſius 7, 34 *Iſtumque tum* (cum Theodoſio M.) *fœdus eſt*, *quo univerſus Oriens usque ad nunc tranquilliſſime fruitur*. Producta eſt Oroſii narratio ad Stilichonis usque interitum.

478 Raro fit ut apud Perſas parricidium regium committatur, propter pœnam non parricidæ modo, ſed toti generi imminentem. Præter antiqua tempora Ammia. 23, 6 *Leges apud eos impendio formidatæ*: —— *abominandæ*, *per quas ob noxam illius omnis propinquitas perit*. Hinc quantumvis *crudelibus dominis*, regibus, *æque paretur* ac mitibus. Quod in his amor efficit, in illis præſtat timor.

480 *Sed quid non audeat annus Eutropii*. Invidiam facit Eutropio, quaſi nihil ita turpe, ita monſtroſe malum ſit, quod non eo anno, quem iſte nomine & conſulatu ſuo fœdum & inominatum reddidiſſet, poſſit fieri. Occurſus ſimiæ vel Eunuchi diem facit infelicem & ἀπο-

Eutropii? ſocium nobis fidumque Saporem
Perculit, & Perſas in regia vulnera movit;
Rupturaſque fidem, leto pars ne qua vacaret,
Eumenidum tædas trans flumina Tigridis egit.
Tum vero cecidere animi, tantiſque procellis
Deficiunt, ſepti latrantibus undique bellis
Infenſos tandem Superos, & Conſulis omen
Agnovere ſui. nec jam revocabile damnum
Eventu rerum ſtolidi didicere magiſtro.
Namque ferunt geminos uno de ſemine fratres
Japetionidas generis primordia noſtri
Diſſimili finxiſſe manu. quoſcumque Prometheus
Excoluit, multumque innexuit æthera limo,

Hi

481 ſodalem *vulg.* Saporem *Heinſ. ex MSS.* 487 infeſtos *Baſ. marg.* 489 ſtolido-magiſtro *vulg.* ſtolidi-magiſtri *conj. Barth.* 493 multo-que *Heinſ. ex MSS.* innexuit *Baſ. & al.* immiſcuit *conj. Heinſ.*

ἀποφράδα, Eunuchus conſul annum. Hic annus perculit Saporem regem, ſocium nobis fidelem: hic Furias ſuis cum tædis egit trans Tigridem in aulam Perſicam.

485 Hoc terribili nuncio e Perſia allato, de impendente inde quoque a novo rege bello, tandem cecidere aulæ & Procerum Byzantinorum animi; tandem agnoverunt, Deos iratos ob Conſulem ita turpem etc.

489 Non video qui *eventus* vocari poſſit *ſtolidus magiſter*, aut qua ratione Arcadius cum ſua aula non modo ſtolidi ſimpliciter, ſed *ſtolidi magiſtri* dicantur: quamquam hoc tamen facilius, quam illud. Sumtum eſt totum hoc ex Liv. 22, 39 ubi aperte de *eventu*, *ſtultorum iſte magiſter eſt*, dicitur. Unice, niſi valde ego fallor, verum eſt, quod edendum curavi.

490 Cum Heſiodum ediſcere educationis liberalis pars eſſet, poterat ad fabulam duorum fratrum ſine metu obſcuritatis alludi. Nunc certe moniti reminiſcamur, Pandoram, doloſum munus ne acciperet, monitum a fratre Prometheo Epimethea: hunc vero cum illam accepiſſet demum quantum haberet mali intellexiſſe. Αὐτὰρ ὁ δεξάμενος, ὅτε δὴ κακὸν εἶχ' ἐνόησεν. Ἐργ. 89. Vid. Schol.

492 *Diſſimili manu* h. e. artificio: ut *manus* de opere ſcriptoris, ſtatuarii, pictoris e. i. g. a. dicitur.

493 Quo plus ætheris limo intextum h. e. admixtum eſt, eo magis ſapiunt, qui ita ſunt formati, et contra ea. Itaque neceſſaria eſt antiqua lectio *multumque*, & temere mutata a Viro magno. De Promethei illa fabrica conf. 8, 229 ſqq.

Digitized by Google

Hi longe ventura notant, dubiiſque parati
Caſibus occurrunt fabro meliore politi.
Deteriore luto pravus quos condidit auctor,
Quem merito Grai perhibent Epimethea vates,
Et nihil ætherii ſparſit per membra vigoris,
Hi pecudum ritu non impendentia vitant,
Nec res ante vident: accepta clade queruntur,
Et ſeri tranſacta gemunt. Jam ſola renidet
In Stilichone ſalus, & cujus ſemper acerbum,
Ingratumque ſibi factorum conſcius horror
Credidit adventum; quem ſi procedere tantum
Alpibus audiſſent, mortem pœnaſque tremebant;
Jam cuncti veniſſe volunt, ſcelerumque priorum
Pœnitet, hunc tantis bellorum ſidus in undis
Sperant, hunc pariter juſti ſonteſque precantur.

Ceu

496 edidit *vel* ædidit *vulg.* condidit *etiam Baſ. marg.* 501 ſero *vulg.* ſerie *MS.* 507 hoc-hoc *vulg.* hunc *etiam Baſ. marg.*

494 Quos Prometheus finxit, ii ſimiles ſuo figulo *προμηθέονται* provident, & ante opus conſulunt quod opus eſt: contra Epimethei manu formati ſimiles illi, *ὅτε κακὸν ἔχωσιν ἐνόησαν*, ſapiunt ubi jam habent malum. *Fabro meliore politi* ipſi meliores ſunt, ut *inæquali tonſore curtatus capillos* Hor. epiſt. 1, 1. 94 inæqualiter tonſus intelligitur. *Deteriore luto*, contrarium illis apud Juvenal. 14, 34 *Quibus arte benigna Et meliore luto finxit præcordia Titan.*

497 Nempe *ἐπὶ* in hac compoſitione *poſt* ſignificat, ut *μετά*. Faceto luſu Ariſtophanes apud Lucia. Prometheo T. 1 p. 26 Κλέων *προμηθεύς ἐστι μετὰ τὰ πράγματα*, quaſi tu dicas *providet poſt negotia*, cum non amplius tempus eſt. Aliam de Prometheo & Epimetheo fabellam ſuaviter narravit Plato Protagora p. 197 ſq. ſed quæ nihil ad hoc de quo hic agitur.

501 *Renidere* eſt leniter & blande arridere, ſenſu paullo laxiore, ut arrident nobis quæ placent.

506 Hic ſane præteritum non metri neceſſitas poſtulavit, quæ nunquam ſtultum aliquid imperare poëtæ debet; ſed quod verſum fulcit, idem robur addit ſententiæ, non modo *venire* volunt Stilichonem, ſed optant jam *veniſſe*, atque adeſſe adeo.

507 *In undis* ſ. fluctibus maris *ſperant*, qui iis jactantur, *ſidus* Caſtoris & Pollucis: in his *bellorum* vndis ac tempeſtatibus Stilichonem homines ut ſalutare ſidus & *σωτῆρα* reſpiciunt.

Ceu pueri, quibus alta pater trans æquora merces
Devehit, intenti ludo, ſtudiiſque ſoluti,
Lætius amoto paſſim cuſtode vagantur.
Si gravis auxilio vacuas invaſerit ædes
Vicinus, laribuſque ſuis proturbet inultos,
Tum demum patrem implorant, & nomen inani
Voce cient, fruſtraque oculos ad litora tendunt.
Omnes ſupplicio dignos letoque fatentur,
Qui ſe tradiderint famulis, Stilichone relicto.
Mutati ſtupuere diu, ſenſuque reducto
Paullatim proprii mirantur monſtra furoris,
Avertuntque oculos. projectis faſcibus horret
Lictor, & infames labuntur ſponte ſecures.
Quales Aonio Thebas de monte reverſæ
Mænades, infectis Pentheo ſanguine thyrſis,
Cum patuit venatus atrox, matrique rotatum
Conſpexere caput, greſſus caligine figunt,
Et rabiem deſiiſſe dolent. Quin protinus ipſa

Tendit

517 famulo *vulg.* 520 proſtratis *MS.* 526 deſciſſe *al.* ceſſiſſe *Baſ. marg.* deſceſſe *it.* diſceſſe *al.*

515 *Oculos ad litora tendunt*, ut Horatiana mater Car. 4, 5. 14 *Curvo nec faciem litore dimovet.*

518 *Mutati*, cum jam reſipuiſſent, & mutaſſent animum a Stilichone antea alienum, ipſi mirantur, qui in tantum incidere furorem potuerint, ut mulier quæ monſtrum peperit, illud ipſa horret.

522 Bacchi ſacra & furores contemſerat Pentheus Thraciæ rex: Bacchus verum furorem injicit matri illius Agavæ & materteris Cadmi filiabus, per Aonium montem bacchantibus. Hic matre duce in Penthea, quem illa aprum imaginatur, invadunt, & miſerum dilacerant, matre caput filii, ut prædam opimam inter manus jactante. Graphice & tragice fabulam exſequitur in Bacchis Euripides. Cf. 5, 419. Mænades, *μαινάδες*, Bacchæ ab illo furore dictæ, quarum veſtis *nebris*, ſ. pellis hinnulea, geſtamen *thyrſus* ſ. haſta, cui circumplicantur palmites.

525 *Caligine*, vertigine, qui fere conjuncti ſunt magnæ conſternationis effectus, ideo figunt greſſus, quia progredi non audent cadendi metu, nec præ terrore poſſunt.

526 Quam diu furor aderat, placebant ſuo ſibi venatu, & pulchre rem a ſe geſtam gaudebant etc. Nunc mutatur ſcena multo triſtius quam in illo, qui dulci ſtultitia, qua in vacuo ſe theatro miros audire tragœdos putabat, liberatus, *Pol me occidiſtis amici, Non ſervaſtis*, ait apud Hor. Epiſt. 2, 2. 138.

Digitized by Google

Tendit ad Italiam ſupplex Aurora potentem,
Non radiis redimita comam, nec flammea vultum,
Nec croceum veſtita diem. ſtat livida luctu:
Qualis erat, Phrygio tegeret cum Memnona buſto.
Quam ſimul agnovit Stilicho, nec cauſſa latebat,
Reſtitit. illa manum victricem amplexa moratur,
Altaque vix lacrimans inter ſuſpiria fatur.
„*Tantane te noſtri cœperunt tædia mundi?*
Sic me ludibrium famulis riſumque relinquis,
Dux quondam rectorque meus, ſolamque tueris
Heſperiam? domiti nec te poſt bella tyranni
Cernere jam licuit? ſic te victoria nobis
Eripuit, Gallisque dedit? Rufinus origo
Prima mali. geminas inter diſcordia partes
Hoc auctore fuit. ſed jam majora moventi
Occurrit juſta rediens exercitus ira,
Fortis adhuc, ferrique memor. Brevis inde reluxit,

Falſa-

528 non lucida vultu *MS.* non lumine ſueto *MS. & Baſ. marg.* 529 lurida *MSS.* 531 ſimul ac novit *Baſ. marg.* 533 atque ita *vulg.* 541 fluit *malit Heinſ. Ut* 12, 22. furenti *MS.* 543 fratrisque *Baſ. marg.*

527 *Auroram* Deam hic facit ſymbolum, ſ. Genium malis, Orientalis Imperii, & illam ſuo Stilichoni ſupplicantem inducit: quem alii ſcriptores non multo Rufinis, Eutropiis, Gainis meliorem faciunt. Demit autem Auroræ ornatum illum, qui naturam ejus pingit, & velut ſordidatam facit, more lugentium.

530 *Memnon* Aurorae ex Tithono filius, Æthiops, in bello Trojano ſocius Trojanorum interfecit Antilochum Neſtoris F. ipſe cecidit manu Achillis. Inter ultimos conatus mortales P. E. Jablonski fuit aureus liber, *de Memnone Græcorum & Ægyptiorum, bujusque celeberrima in Thebaide ſtatua ſyntagmata tria* Ff. ad Viadr. 1753. 4.

536 Illud ſemper & ubique tuetur poëta noſter, ſuum Stilichonem non Honorio tantum & Occidenti, ſed utrique Auguſto & Imperio tutorem a Theodoſio conſtitutum.

539 *Gallos* nominat, tum quod robur Occidentis præcipuum in illis legionibus eſſet, tum quod ſedes illius Imperii tum eſſet in Ciſalpina Gallia, Mediolani. *Sub diſpoſitione Præfecti Præt. Galliarum* tum erant *diœceſes Hiſpaniæ, Galliarum & Britanniarum.* Vid. Not. Dignitt. Imp. c. 3 Pancir. vel ſect. 36 Labbei.

541 Cataſtrophen illam Rufini ab exercitu Occidentali, Stilichonis imperio circumventi & interfecti, narrat noſter libro ſecundo in Rufinum. Vid. 5, 402.

Falſaque libertas. rurſum Stilichonis habenis
Sperabam me poſſe regi. Proh cæca futuri
Gaudia! fraterno conjungi cœperat orbis
Imperio, (quis enim tanto terrore recentis
Exempli paribus ſeſe committeret auſis?)
Cum ſubito monſtroſa lues, turpisque relatu
Fabula, Rufini caſtratus proſilit hæres:
Et ſimiles iterum luctus fortuna reduxit,
Ut ſolum domini ſexum mutaſſe viderer.
Hic primum thalami clauſtris delicta tegebat,
Clam timideque jubens. erat invidioſa poteſtas,
Sed tamen eunuchi. necdum ſibi publica jura
Sumere, nec totas audebat vertere leges.
At poſtquam pulſisque bonis & fæce retenta
Pejores legit ſocios, dignusque ſatelles
Hinc Hoſius ſtetit, inde Leo: fiducia crevit,
Regnandique palam flagravit aperta libido,
Patricius Conſul maculat, quos vendit, honores:
Plus maculat, quos ipſe gerit. Jam ſigna tubæque
Molleſcunt. ipſos ignavia fluxit in enſes.
Inſultant merito gentes, facilisque volentum

Præda

549 monſtr. mihi *vulg.* *etiam Elzevir.* 2. lues *ex MS. Heinſ.* 1. 556 tantas *vulg.* 558 dignosque ſodales *vulg.* dignusque ſatelles *etiam Cuj.* 562 regit *vulg.* 564 exſultant *vulg.* mer. leges *Baſ. marg.* volenti *vulg.* volentis *Cuj.* volentum *neſcio unde utraque Heinſ.*

546 *Conjungebatur* tum *orbis* Romanus *imperio fraterno*, quoties Arcadius & Honorius unum habebant dominum, vel pædagogum, qui utrumque velut neuroſpaſton iisdem motibus regeret.

552 Solet noſter muliebri ſexui adſcribere eunuchos. Vid. ad v. 222.

553 *Thalami* i. cubiculi regii, cui præpoſitus erat, *clauſtris tegebat delicta*, qui *clam* modo & *timide* inſuſurraret mala conſilia, importunas preces, eaque ratione multa mala efficeret. Nimia erat hæc & digna odio poteſtas; talis tamen, quæ caderet in eunuchum, quæ a tali perſona non abhorreret.

559 De *Hoſio* ſupra a v. 346: de *Leone* a v. 377.

561 *Honores* eo ipſo ſplendorem ſuum amittunt & *maculantur*, *quos vendit* Eutropius: magis etiam, quos gerit.

Præda ſumus. jam Biſtoniis Æmoque nivali
Vaſtior expulſis oriens ſqualebit aratris.
Hei mihi, quas urbes, & quanto tempore Martis
Ignaras, uno rapuerunt prælia curſu!
Nuper ab extremo veniens equitatus Araxe
Terruit Antiochi muros, ipſumque decoræ
Pene caput Syriæ flammis hoſtilibus arſit.
Utque gravis ſpoliis, nulloque obſtante profunda
Lætus cæde redit, ſequitur mucrone ſecundo
Continuum vulnus. Nec jam mihi Caucaſus hoſtes,
Nec mittit gelidus Phaſis: naſcuntur in ipſo
Bella ſinu. legio pridem Romana Gruthungi,
Jura quibus victis dedimus, quibus arva domosque
Præbuimus, Lydos Aſiæque uberrima vaſtant.
Ignibus & ſi quid tempeſtas prima reliquit,
Nec duce, nec numero, freti: ſed inertia nutrit,
Proditioque ducum, quorum per crimina miles
Captivis dat terga ſuis, quos teſte ſubegit
Danubio, partemque timet, qui reppulit omnes.
Aula choris epuliſque vacat, nec perdita curant,
Dum ſupereſt aliquid. ne quid tamen orbe reciſo
Venditor amittat, provincia quæque ſuperſtes

 Divi-

566 ſquallefcit *MSS.* ſquallevit *MS.* 581 prodigiumque *vulg.* proditioque *etiam Baſ. marg.* 582 captivus *vulg.* 584 curat *al.*

565 *Biſtonius* eſt Thracius, ubi etiam *Hæmus* eſt.

570 *Antiochiam* ad Daphnen, capitalem Syriæ urbem, intelligi, ſatis ipſum contextum orationis oſtendit: equitatus ab extremo Araxe debent eſſe Scythici vel Bactriani.

573 *Mucrone ſecundo*, iterum, reperita invaſione. Cf. v. 579.

576 De *Gruthungis* vid. ad 20, 152. Legionem Romanam hoc nomine non invenio in Notitia Dignitatum Imperii. Et poteſt abuſus eſſe Legionis nomine poëta.

579 *Tempeſtas prima* reſpicit ad *mucronem ſecundum* v. 573. Ceterum utrum prima vox hujus verſus ſit ablativi caſus, & referenda ad verbum ultimum præcedentis, *vaſtant*; an dativi, conſtruenda cum *reliquit*, dubitari poteſt, nec multum refert. Itaque reliqui diſtinctionem Heinſianam.

583 *Danubii* ergo accolæ fuerunt Gruthungi ante quam tranſirent in Aſiam.

586 *Venditor* eſt Eutropius, apud quem omnia ſunt venalia. Vid. v. 561.

Digitized by Google

Dividitur, geminumque duplex paſſura tribunal
Cogitur alterius pretium ſarcire peremtæ.
Sic mihi reſtituunt populos. hac arte reperta
Rectorum numerum terris pereuntibus augent.
In te jam ſpes una mihi. pro fronde Minervæ
Has tibi protendo lacrimas. ſuccurre ruenti.
Eripe me tandem ſervilibus, eripe, regnis.
Neve adeo cunctos paucorum crimine damnes:
Nec nova tot meritis offenſa prioribus obſtet.
Jam jam flecte animum. Suprema pericula ſemper
Dant veniam culpæ. Quamvis iratus & exſul
Pro patriæ flammis non diſtulit arma Camillus.
Non te ſubtrahimus Latio: defenſor utrique
Sufficis. Armorum liceat ſplendore tuorum
In commune frui: clipeus nos protegat idem,
Unaque pro gemino deſudet cardine virtus.,,

88 redemtæ *vel* diremtæ *conj. Heinſ.* 589 fraude rep. *MS.* 596 piacula *MSS. quod non bene receperat priori editione Heinſ.*

587 *Geminum tribunal* accipit unaquæque provincia, quia duos, inter quos diviſa eſt, Præſides, quos jam pro uno alere & locupletare cogitur.

589 Meminerimus loqui Auroram, i. Imperium Orientis.

591 *Frons Minervæ* eſt oleæ ramus, quem protendunt pacem petentes vel offerentes. Nota fabula de certamine Minervæ cum Neptuno, quo illa vicit & Athenarum domina facta eſt, cum oleam produxiſſet, quam equo, Neptuni munere, potiorem DI judicarunt.

596 Si ille qui peccavit in ſummo *periculo* eſt, tum non eſt locus expoſtulandi, invehendi, puniendi; ſed ante omnia ſuccurrendum. Sic Fabius Cunctator fecit in periculo Minucii Rufi, *Aliud*, inquit, *jurgandi ſuccenſendique tempus erit: nunc ſigna extra vallum proferte.* Liv. 22, 29.

598 *Pro patriæ flammis*, intelligendum arcendis, vel exſtinguendis adeo.

* * *

Apparet, non perductam eſſe ad finem tragicam Eutropii fabulam, ſupereſſe cataſtrophen, actum ultimum, quem vel maxime exſpectarent lectores. Dicendum erat, quid reſponderit Stilicho, quid egerit cum Arcadio, quid hic decreverit, ut in eccleſiam ille confugerit, & reliqua, quæ ſupra ad carmen 18 pr. poſuimus, atque hoc ipſum præcepimus monere, quod lectores hic plene intelligunt. Unum modo addimus, non eſſe, quod audiamus Martinum Antonium Del-Rio, qui ex abrupta ſic Claudiani tela argumentatur, non interfectum eſſe Eutropium, in quo manifeſto refellitur ab hiſtoria, Zoſimo præſertim 5, 18.

XXI
CL. CLAUDIANI
DE
LAUDIBUS STILICHONIS *

LIBER I

Continuant Superi pleno Romana favore
Gaudia, ſucceſſuſque novis ſucceſſibus urgent.
Connubii necdum feſtivos regia cantus
Sopierat, cecinit fuſo Gildone triumphos,

U 3 Et

* Panagyris (Panæg.) in laudes Stiliconis *Vic.* Panegyris prima in laudes Stiliconis *Vien. Baſ. etc.* De conſulatu Stilichonis *MSS.* Incipit laus Stilichonis libri numero III. *al. ap. Heinſ.* 2 augent *vulg.* urgent *e MSS. Heinſ.* 3 conjugii *vulg.* 4 triumphus *Raphel. & quid. MSS.*

*) Jam olim de inſcriptione & argumento trium librorum, vel quatuor adeo, qui de laude Stilichonis agunt, diverſum ſenſiſſe homines, ex varietate lectionis apparet. Breviter dicam, quid ipſa poëtae lectio me docuerit. Tres libri ſunt de conſulatu Stilichonis priore, primus canit armatas laudes, quibus conſulatum meruit (vid. 22 pr.) alter de ipſo aditu muneris, tertius adventum Romæ, proceſſum & pompam conſularem deſcribit, atque munera, ludos, Diptycha etc. De altero Conſulatu nec vola nec veſtigium eſt. Liber de Bello Getico pertinet ille quidem ad Stilichonem hactenus, quod illi poëta adſcribit victoriam de Getis: ſed nihil ad Conſulatum. Nomen *Stilichonis* cum adſpiratione ſcribo auctore Heinſio, cui favet præſertim conſtans Græcorum ratio Στελίχων, cum Latini fere fluctuent. Sed etiam monimenta faſtorum & Lapidum maiorem partem adſpirant tertiam Syllabam quæ proponit Relandus in Faſtis ad A. C. 400, quo primum cum Aureliano conſul fuit, & ad A. 405 quo iterum cum Anthemio. Nomen non ſimpliciter barbarum eſſe, ſuadet V. Inſcr. Grut. p. 110, 9 *Genio municipii Neſcanienſis L. Poſtumius Stilicon Neſcanienſis.* *Stillico*, it. *Stellico* lapidariorum ſphalmata eſſe videntur. *Flavii* prænomen eſt in faſtis quoque. De rebus magni viri hic non ſumus ſoliciti, niſi quatenus ad lucem horum carminum facere aliquid videntur. Qui illas perquirere ex fontibus velit, illos indicatos inveniet a Jac. Gothofredo ad l. 22 C. Th. de Bonis Proſcriptor. ſ. T. 3. p. 378. Inter præcipuos eſt Sozomenus 9, 4. Inſcriptionem geminam, ſ. paginam honorum Stilichonis damus in Prolegomenis. Elogium viri, quo partim firmantur laudes a poëta illi tributæ, partim refelluntur, habemus apud Zoſimum præſertim 5, 34.

2 *Urgent* efficacius hic verbum, quam *augent.* Ita ex proximo ſe con-

Digitized by Google

Et calidis thalami ſucceſſit laurea ſertis,
Sumeret ut pariter princeps nomenque mariti,
Victoriſque decus. Libyæ poſt prælia crimen
Concidit Eoum, rurſumque, Oriente ſubacto,
Conſule defenſæ ſurgunt Stilichone ſecures.
Ordine vota meant. Equidem ſi carmen in unum
Tantarum ſperem cumulos advolvere rerum,
Promtius imponam glaciali Pelion Oſſæ.
Si partem tacuiſſe velim, quodcumque relinquam,
Majus erit. Veteres actus, primamque juventam
Proſequar? ad ſeſe mentem præſentia ducunt.
Narrem juſtitiam? reſplendet gloria Martis.
Armati referam vires? plus egit inermis:
Quod floret Latium, Latio quod reddita ſervit
Africa, vicinum quod neſcit Iberia Maurum,
Tuta quod imbellem miratur Gallia Rhenum.

An

10 carmine in uno *MSS.* carmine in unum *MSS.*

conſequuntur res lætæ, ut videantur urgeri ac premi priores ab his quæ ſequuntur. Nempe in A. C. 398 incidunt nuptiæ Honorii cum Maria, Stilichonis & Serenæ filia: mox eodem anno Gildo victus in Africa: proximo 399 Eutropius dejectus: annus autem 400 Stilichonem vidit Conſulem, ut modo dictum eſt.

5 *Calidis thalami ſertis*, quae nondum refrixerant de vapore e ſponſorum capitibus ſurgente, ſucceſſit laurea triumphalis devicto Gildone in Libya ſ. Africa.

8 *Eoum crimen*, ipſe ſuo cum conſulatu Eutropius. *Oriens* denuo *ſubigendus* erat, quem concitarat Eutropius: *ſecures* Romanæ in contemtum adductæ quod haberet illas Eutropius, & velut conculcatae, cum Stilicho eas ſumit, *ſurgunt*, & ſuam recuperant dignitatem.

10 *Ordine fata meant*, procedunt uno tenore, & conſequuntur ſe invicem res ſecundæ.

11 *Cumuli*, & *advolvere* imaginem effingunt magnorum fluctuum, qui in mari *volvuntur*. *Cumulus immanis aquarum* eſt Ovid. Met. 15, 508. Apud eundem Tr. 1, 2. 19 *montes volvuntur aquarum*. *Pelion Oſſæ imponere* gigantum conatus Virg. Ge. 1, 281.

14 *Majus erit*: nam in rebus magnis, pulchriſve inſignitor etſi æqualiter, illud ſemper maximum pulcherrimumque videbitur, quod eſt proximum: præſentia magis movent præteritis vel futuris.

18 *Reddita Africa* ſuperato Gildone qui, ſi viciſſet, *Mauros* ſuos in oppoſitam Hiſpaniam ad *Iberos* trajecturus erat. *Imbellem Rhenum*, quieſcentes Romanorum & Stilichonis metu Germanos, miratur Gallia, vexari ab illis ſolita.

An gelidam Thracen decertatoſque labores,
Hebro teſte, canam? magnum mihi panditur æquor,
Ipſaque Pierios laſſant proclivia currus
Laudibus innumeris. Etenim mortalibus ex quo
Tellus cœpta coli, nunquam ſincera bonorum
Sors uni conceſſa viro. quem vultus honeſtat,
Dedecorant mores: animus quem pulcrior ornat,
Corpus deſtituit. bellis inſignior ille,
Sed pacem fœdat vitiis. hic publica felix,
Sed privata minus. partitum ſingula quemque
Nobilitant. hunc forma decens, hunc robur in armis,
Hunc rigor, hunc pietas, illum ſollertia juris,
Hunc ſoboles caſtique tori. Sparguntur in omnes:
In te miſta fluunt, &, quæ diviſa beatos
Efficiunt, collecta tenes. Quid facta revolvam
Militiamque patris? cujus producere famam,
Si nihil egiſſet clarum, nec fida Valenti
Dextera duxiſſet rutilantes crinibus alas,

 Suffi-

21 aut gel. *MSS.* 23 curſus *MSS.* 26 uni *malit Barth.* & *habet Heinſ.* 2. ulli *al.* 27 an. quem plurimus *MSS.* 29 in publ. *Baſ.* & *al. ſed* hic publ. *jam Vic.* & *Baſ. marg.* 30 domus *Vien. marg.* partito *Claver.* partitis *MSS.* partite *Delr.* partitim *MS.* 34 diverſa *MSS.* collata *MSS.* 36 protendere *Vic. Vien. Baſ.* proeedere *MSS.* procudere *conj. Heinſ.*

22 Ad *Hebrum* Thraciæ bella cum Gothis & aliis Barbaris in quibus comitem Theodoſio Stilichonem fuiſſe, indicat. Et firmat antiquus titulus, Grut. 412, 3 CO MITI DIVI AUGUSTI IN OMNIBUS BELLIS ATQUE VICTORIIS.

23 *Proclivia ipſa* h. e. via valde declivis & præceps curribus difficilis non minus ac periculoſa eſt, quam ardua: quare in deſcenſu ſufflaminant rotas. Quo facilius videtur decurrere ſtadium declive laudum Stilichonis *curru Pierio*, a Muſis agitato, tanto etiam frequentior occaſio labendi.

29 *Publica* & *privata* accuſativi Græci, quantum ad publica etc. quod qui non obſervarent, poſuere *in publica*. Ceterum ita tractat hunc locum poëta ut videatur prae oculis habuiſſe ſimilem locum Plinii Pan. 4, 5 quicum olim & h. l. comparavimus & Iλ. N, 730.

36 De *patre* Stilichonis neſcio an quid præterea conſtet. Si quid ſuperſit, fugit illud certe heluonis talium notitiarum cupidiſſimi, Barthii, diligentiam, qui præclare obſervat, poſſe fieri, ut ſuperſit nomen viri & alia decora, ſed ſine mentione filii.

38 *Rutilantes crinibus alæ*: Germanici igitur vel Gothici generis.

Sufficeret natus Stilicho. mens ardua ſemper
A puero, teneriſque & jam fulgebat in annis
Fortunæ majoris honos. erectus & acer,
Nil breve moliri, nullis hærere potentum
Liminibus, fatiſque loqui jam digna futuris.
Jam tum conſpicuus, jam tum venerabilis, ibas:
Spondebatque ducem celſi nitor igneus oris,
Membrorumque modus, qualem nec carmina fingunt
Semideis. Quacumque alte gradereris in urbe,
Cedentes ſpatiis aſſurgenteſque videbas,
Quamvis miles adhuc. taciti ſuffragia vulgi
Jam tibi detulerant quidquid mox debuit aula.
Vix primævus eras, paci cum mitteris auctor
Aſſyriæ. tanta fœdus cum gente ferire
Commiſſum juveni. Tigrin tranſgreſſus & altum
Euphraten, Babylona petis. Stupuere ſeveri
Parthorum proceres, & plebs pharetrata videndi
Flagravit ſtudio, defixæque hoſpite pulcro
Perſides arcanum ſuſpiravere calorem.
Thuris odoratæ cumulis & meſſe Sabæa

Pacem

39 Stilichon *MS.* 42 nil leve *conj. Heinſ.* 43 faſtiſque *vulg.* 46 fingent *MSS.* fingant *MS. probante Heinſ.* 50 reddidit *vulg.* detulit, præbuit, credidit *conj. Heinſ.* contulit *MS. ſed pulchre ex plurimis MSS. dedit* debuit. 55 Perſarum *MSS. Baſ. marg. permutatione ſolemni.* 58 odorati *Barth. non bene.*

42 *Breve* ſexcentis locis parvum eſſe, norunt qui attendere. Et in hac formula poteſt etiam reſpectum habere ad temporis brevitatem. Diu non durant, breui abolentur, facta ſplendide magis quam ſolida virtute. Sic *nihil molitur inepte* Homerus apud Horat. A. P. 140. *Limina potentiorum* vitat ille *Beatus* Horatii Epod. 2, 8.

51 *Pacis auctor*, Legatus cum auctoritate publica miſſus ab Imperatore, qui ipſo ſplendore & magnificentia fidem faceret mandatis.

53 *Tigrin* quomodo *transgreſſus* ſit, qui Conſtantinopoli profectus *Euphraten* & *Babylona* petiit, non liquet. Et tamen durum eſt *ἀγεωγράφητον* adeo, vel certe negligentem putare Poëtam doctiſſimum.

55 *Pharetrata plebs Parthorum*: ſagittarii enim ſunt omnes.

56 *Defixæ* quaſi magica arte, cujus hoc verbum proprium eſt.

58 *Sabæum* vocari quidquid ad Arabiam pertinet, vel ex Arabia eſt, notum. *Chaldæum* ritum & *Magos* recte jungi, Danielis Prophetæ hiſtoria docet.

Pacem conciliant aræ. penetralibus ignem
Sacratum rapuere adytis, rituque juvencos
Chaldæo ſtravere Magi. Rex ipſe micantem
Inclinat dextra pateram, ſecretaque Beli,
Et vaga teſtatur volventem ſidera Mithram.
Si quando ſociis tecum venatibus ibant,
Quis Stilichone prior ferro penetrare leones
Cominus, aut longe virgatas figere tigres?
Flectenti faciles Medus tibi ceſſit habenas.
Torquebas refugum Parthis mirantibus arcum.
Nubilis interea maturæ virginis ætas
Urgebat patrias ſuſpenſo principe curas:
Quem ſimul imperioque ducem, natæque maritum
Proſpiceret, dubius toto quærebat ab axe
Dignum coniugio generum, thalamiſque Serenæ.

U 5 Judicium

62 belli *vulg.* cœli *MSS. it. Vic.* Beli *felix conj. Scaligeri.* 63 mitram, mytram *al.* 66 virga transfigere *vulg. Heinſiana lectio eſt ex bonis libris.* 73 ſeverum *Cujac.*

59 De ignis apud Perſas cultu, omnia dedit Briſſo. de regio Perſar. princip. l. 2 pr. Abſtruſiora ex orientalibus ſcriptoribus protulit Tho. Hyde c. 8 it. c. 29. Ex h. l. apparet, igne ad ſacrificia uſos etiam Perſas eo tantum, qui e ſacro illo & perpetuo in Pyreis (πυρείοις ſ. templis igni dicatis) ſervato accenſus eſſet.

62 Verbis *Inclinat pateram* deſcribitur ille actus libandi, τοῦ σπένδειν, unde σπονδὴ fedus, & ἄσπονδος hoſtis implacabilis &c. Belus numen Babyloniorum, qui iam pars regni Perſarum ſunt, ab his quoque cultus: quod apocrypha Danielis oſtendunt, quae eſſe Claudiano certe antiquiora ſatis conſtat.

63 *Mithram* Solem eſſe, ipſe poëta indicat. De hujus cultu idololatrico apud Græcos, civili tantum apud Perſas, vid. laudatus modo Hyde c. 4.

64 *Sociis venatibus*, una venando, ut *ſociis armis*, una pugnando.

66 *Virgatæ tigres* ſolemni prope epitheto dicuntur. Vid. Sen. Hippol. 344. Sil. 5, 148.

68 *Refugum arcum* dicit Hypallage quadam in fuga ſubito remiſſum. Vid. ad 8, 530 *Refugo quæ ſit fiducia Partho.*

70 *Patriæ curæ* ſunt ipſius Principis Theodoſii, qui fratris ſui Honorii Serenam filiam adoptarat: qui nunc *ſuſpenſus* h. e. incertus & animi pendens deliberat, quem ſumeret ſibi ex omni juventute, *toto ab axe* (vid. ad 15, 458.) generum, qui ſimul dux eſſe exercitus poſſet.

73 Non contemnenda videtur indicata ſupra lectio, *ſeverum.* His thalamis erat *ſeverum judicium virtutis.* Severo examine & judicio diſceptabatur, quis dignus eſſet his thalamis Serenæ.

Digitized by Google

Judicium virtutis erat. Per caſtra, per urbes,
Per populos, animi cunctantis libra cucurrit.
Tu legeris, tantoſque viros, quos obtulit orbis,
Intra conſilium vincis ſenſumque legentis,
Et gener Auguſtis, olim ſocer ipſe futurus,
Accedis. Radiis auri Tyriaque ſuperbit
Majeſtate torus. Comitata parentibus exit
Purpureis virgo. ſtabat pater inde tropæis
Inclitus: inde pium matris Regina regebat
Obſequium, gravibus ſubnectens flammea gemmis.
  Tunc & Solis equos, tunc exſultaſſe choreis
Aſtra ferunt, melliſque lacus, & flumina lactis
Erupiſſe ſolo, cum floribus æquora vernis
Boſporus indueret, roſeiſque evicta coronis
Certantes Aſiæ tedas Europa levaret.

Felix

82 gerebat *vulg.* reg. *ex MSS. Heinſ.* 87 inducta *Cuj. ſ.* induta.

75 *Animi cunctantis libra* maturum judicium & minime præceps ſignificat: quæ tamen *cucurriſſe* dicitur per populos, quia multi ſunt, quia diſſiti. *Tantos* hic non modo *tot* ſignificat, ſed retinet proprietatem, quaſi diceret tot ac tantos, qui omnes *intra conſilium & ſenſus legentis* ſibi generum Theodoſii fuerunt, de quibus omnibus ivit in conſilium, de neminis non virtute ac meritis deliberauit.

78 *Auguſtis* amplificandi cauſa per Synecdochen ſolemnem dicit poëta, quatenus faſtigio Auguſtorum admoveri videtur, qui Auguſtum ſocerum habet: nam communicatum Theodoſio cum Honorio fratre imperium, nolim hariolari. Quid ſi *Auguſti* ſunt Theodoſius & vxor? Hoc fere magis placet, cum ſtatim memoretur *regina*, quæ *pium matris obſequium regebat*.

81 *Purpurei parentes* ſunt Theodoſius Auguſtus, cum Aelia Flaccilla Auguſta. *Pater tropæis inclitus* eſt ipſe Theodoſius, qui Serenam ſponſam *defuncto* demum *genitore* (vid. 29, 140) *adoptarat*.

82 *Obſequium* hic propter verbum *regebat* videtur perſonas plures comprehendere, quæ in nuptiarum illo officio vel obſequio juvarent *Reginam*, matris naturalis vices hic in adoptiva filia ſuſtinentem, ut *miniſterium*, *officium* & ſimilia. Hoc non obſeruatum deſcriptoribus fecit, ut pro *regebat* ſubſtituerent *gerebat*, quod ſimplicius eſt.

83 *Flammeum* hic intelligimus palliolum (capitis tegumentum hoc eſſe recordemur) infra mentum fibula geminea connexum.

85 Aurei ſæculi imago quam ex libris noſtris hauſiſſe videntur Sibyllæ veteres & poëtæ, quo *Flumina jam lætis, jam flumina nectaris ibant* etc. Ovid. Met. 1, 111. Qui plura deſiderat, adeat La Cerdam ad eclogam quartam Virgilii.

88 *Europa* perſona eſt, matris officium & ipſa ſibi vindicans geſtanda

Digitized by Google

Felix arbitrii princeps, qui congrua mundo
Judicat, & primus cenſet quod cernimus omnes.
Talem quippe virum natæque adjunxit & aulæ,
Cui neque luxuries bello, nec blanda periclis
Otia, nec lucis fructus pretioſior umquam
Laude fuit. quis enim Myſos in plauſtra feroces
Reppulit, aut ſæva Promoti cæde tumentes
Baſtarnas una potuit delere ruina?
Pallantis jugulum Turno moriente piavit
Aeneas, tractusque rotis ultricibus Hector

Irato

90 ſenſit *vulg.* cenſet *Baſ. & MSS.* 91 natis adj. *vulg.* 94 Viſos *MSS. quod comparat cum* Viſigothis *Heinſ.* Niſos *it.* Miſſos *MSS. al.* 95 Proponti *vulg. ante Claver.* 97 tumulum *MS.*

ſtanda tæda nuptiali, vid. 7, 155; eaque in re cum Aſia certat. Subiit hic tanto facilius hæc imago animum poëtæ, quod nuptiæ celebrantur Conſtantinopoli in ea regione, quæ primum & proprie Europa dicta eſt, qua vicina eſt Aſiæ, & ſolo Boſporo ab ea diremta. Vid. Sext. Ruf. c. 9 & ibi Cellarius. Nam in magno opere Notitiæ Orbis antiqui omiſit.

90 *Cernimus* hic eam vim habet quam decernimus, de qua copioſe Heinſ. ad Aen. 12, 709 neque hoc loco omiſſo.

94 *Myſos* (h. e. Mœſos Danubio vicinos, ne quis de Aſiaticis cogitet) vix huc convenire ait Claverius, qui ſemper Orientis Imperio ſubjecti & a Getis eo nomine male vexati ſint. Itaque ſuſpicatur Heinſius forte *Viſos* poſſe vel *Veſos* hic locum habere, populum qui & *Viſigothis* nomen dederit. Et ſunt ſane *Veſi* inter barbaras ad ſeptentrionem gentes, quas enarrat Sidonius Paneg. Majoriani ſ. 5, 482 (al. 476). Sunt enim ibi *Baſterna*, *Suevus*, *Pannonius*, *Neurus*, *Chunus*, *Geta*, *Dacus*, *Alanus*, *Bellonothus*, *Rugus*, *Burgundio*, *Veſus* etc. Verum de nomine *Viſigothorum* aliter alii: & Myſorum nomen ſ. Mœſorum ita late patuit (vid. Dio l. 51 extr. Tzetz. Chil. 11, 893 ſ. hiſt. 396 ubi longa eſt Myſorum enumeratio) ut facile ſit, in rebus illorum aliquid nos fugere vel fallere.

95 *Promotus* in nobiliſſimis Theodoſii ducibus fuit, Ruffini ſcelere ab immiſſis illi barbaris interfectus, de quo Zoſim. 4, 51.

97 *Jugulum Pallantis* videtur poſitum a poëta pro jugulatione ſ. interfectione. *Clipeum & Pectus* Pallantis transverberaverat Turnus Aen. 10, 484. Itaque de jugulo proprie dicto non videtur loqui poëta, qui Virgilium auctorem ſecutus eſt haud dubie. Neque Aen. 12 extr. eſt aliquid quod ad ipſum Pallantis jugulum videatur reſpectum habere.

98 Hectoris a ſe interfecti corpus curru raptavit quotidie circa Patrocli ſui monumentum Achilles, hæc *ira:* donec illud pretio Priamus pater redimeret, qui *quæſtus* fuit. Argumentum hoc 'vltimae Iliados. Sævitiam ergo & avaritiam exprobrat poëta Achilli. Non ita amicum ſuum Promotum Stilicho, ut Achilles ſuum Patroclum ultus eſt, ſed bello perſecutus Barbaros,

Digitized by Google

Irato vindicta fuit vel quæſtus Achilli.
Tu neque veſano raptas venalia curru
Funera, nec vanam corpus meditatus in unum
Sævitiam, turmas equitum peditumque catervas,
Hoſtileſque globos tumulo proſternis amici.
Inferiis gens tota datur. Nec Mulciber auctor
Mendacis clipei, fabricataque vatibus arma,
Conatus juvere tuos. tot barbara ſolus
Millia jam pridem miſeram vaſtantia Thracen
Finibus exiguæ vallis concluſa tenebas.
Non te terriſonus ſtridor venientis Alani,
Nec vaga Chunorum feritas, non falce Gelonus,
Non arcu pepulere Getæ, non Sarmata conto.
Exſtinctique forent penitus, ni more maligno
Falleret Auguſtas occultus proditor aures,
Obſtrueretque moras, ſtrictumque reconderet enſem,
Solveret obſeſſos, præberet fœdera captis.
Aſſiduus caſtris aderat, rariſſimus urbi,
Si quando trepida princeps pietate vocaret:
Vixque ſalutatis Laribus, vix conjuge viſa,
Deterſo nec dum repetebat ſanguine campum.
Nec ſtetit, Eucherii dum carperet oſcula ſaltem

Per

109 ferriſonus *conj. Heinſ. ut* æriſonus. 110 Hunnorum *vulg. ante Claver.*

baros, magnam eorum multitudinem interfecit. Has poëta *inferias* vocat.

104 *Mulciber* ſ. Vulcanus auctor *mendacis* h. e. poëtici *clipei* quo Homericum Achillem ιλ. Σ, ſua mater Thetis, quo Aeneam Virgilianum l. 8 Venus armat. Addi poteſt ille Annibalis apud Silium 2.

110 De *Chunis* vid. 20, 337. Reliquorum etiam populorum nomina alias declarata.

113 *Occultus proditor* Rufinus eſt. Conf. 3, 320 [ubi *impius ille Proditor imperii coniuratusque Getarum* vocatur. *Falleret* & reliqua imperfecta pro plusquamperfectis poſita, ipſe ſibi in proſa quoque Tullius ſæpe indulſit.

117 *Trepida pietas* Imperatoris Theodoſii, quæ metueret liberis ſuis, nonnunquam in urbem vocavit Stilichonem, ut tueretur Arcadium & Honorium, pueros.

120 *Eucherius* Stilichonis filius, cui poſtea dum parare imperium cum perfidia in Honorium concitatis barbaris ſtudet, in ipſo conatu

Digitized by Google

Per galeam. patris ſtimulos igneſque mariti
Vincit cura ducis. Quoties ſub pellibus egit
Edonas hiemes, & tardi flabra Bootæ
Sub dio Rhipæa tulit! cumque igne propinquo
Frigora vix ferrent alii, tunc triſte rigentem
Danubium calcabat eques, nivibuſque profundum
Scandebat criſtatus Athon, lateque coruſco
Curvatas glacie ſilvas umbone ruebat.
Nunc prope Cimmerii tendebat litora Ponti:
Nunc dabat hibernum Rhodope nimboſa cubile.
Vos Hæmi gelidæ valles, quas ſæpe cruentis
Stragibus æquavit Stilicho, vos Thracia teſtor
Flumina, quæ largo mutaſtis ſanguine fluctus.
Dicite Biſaltæ, vel qui Pangæa juvencis
Sciinditis, offenſo quantæ ſub vomere putres
Diſſiliant glebis galeæ, vel qualia raſtris
Oſſa peremtorum reſonent immania Regum.

Singula

121 ignemque *MSS.* patrios ſtimulos ignemque maritum, *vel* ignisque mariti *conj. Heinſ.* 123 Sithonias hiemes *MS.* 124 ſub divo *MS. Vic. Vien.* 125 iſte rig. *vulg.* igne *MSS.* teſte *MS.* Iſter agentem *MS.* triſte rig. *poſt Claver. e MS. Heinſ.* 135 quantis *malit Heinſ.* quanto *MS. Vic. Vien. pro* putres, ruptis *Barth. ex MS.*

natu oppreſſus eſt. Sic certe eſt in legibus, quas ad principium hujus carminis citavimus.

121 *Per galeam.* Magna feſtinatio, quae ne galeam quidem oſculi arectioris cauſa deponere permitteret. *Patris*, *mariti*, *ducis*, perſonæ in uno homine diverſæ.

123 De *Edonis* Thraciæ populis congeſſit multa Barthius ad Statii Theb. 5, 78 *Edonas hiemes.*

127 *Criſtatus* eſt galeatus. *Ruebat* tranſitive hic ponitur: *glacie* h. e. nive concreta onerati rami curvantur adeo, ut clipei protento umbone dimovendi ſint & decutiendi.

132 *Valles æquare* ſtragibus immani hyperbola dictum eſt, i. e. explere adeo, ut montes ad unam planiciem jungantur.

134 *Biſaltæ* Macedonica vel Thracica gens, etiam Virgilio nota Ge. 3, 461. Ad *Pangæa* intelliguntur arva. Conf. 3, 334.

135 *Quantæ* etiam hic ſunt *quot*: *putres* galeæ fragiles, friabiles quia ab ærugine eroſæ.

137 Non abſurdum puto *reſonare* ibi adhuc *oſſa*, ubi jam *putres* ſunt *galeæ*. Solet brevi tempore a ſalſis præſertim humoribus erodi æs & ferrum, ubi oſſa, robuſtorum in primis hominum, & in ſole, pulvere, frigore durata adhuc ſolida ſunt. In epitheto *immania* etiam hyberbole videtur, & quod *regum* dicit oſſa exarari: vnde enim dignoſcuntur? Sed nempe, quia promiſcue iacuerunt, diſcerni non poſſunt: neſcias utrum hæc calvaria diadema habuerit.

Digitized by Google

Singula complecti cuperem: ſed denſior inſtat
Geſtorum ſeries, laudumque ſequentibus undis
Obruimur. Genitor cæſi poſt bella tyranni
Jam tibi commiſſis conſcenderat æthera terris.
Ancipites rerum ruituro culmine lapſus
Aequali cervice ſubis. ſic Hercule quondam
Suſtentante polum, melius librata pependit
Machina, nec dubiis titubavit ſignifer aſtris,
Perpetuaque ſenex ſubductus mole parumper
Obſtupuit: proprii ſpectator ponderis Atlas.
  Nulli barbariæ motus, nil turbida rupto
Ordine tentavit novitas, tantoque remoto
Principe mutatas orbis non ſenſit habenas.
Nil inter geminas acies, ceu libera frenis,
Auſa manus certe. nec tantis diſſona linguis

Turba

148 nil ibi *vulg. ſed* nulli *jam Vic. Vien. Heinſ.* rapto *al. etiam Heinſ. 1: ſed* rupto *jam primæ editt.* 151 freni *conj. Heinſ.* 152 ſignis *MS. Guelf.*

139 Pulchra phantaſia: undam vix ſurgentem mox inſequens ſuperveniensque alia non impellere modo ac trudere, videtur, ſed etiam plane obruere, vt nullum ejus ſuperſit veſtigium.

140 *Genitor* Auguſtorum, ſ. publicus pater, Theodoſius, poſt victum Eugenium tyrannum, ab Arbogaſte ſubornatum, moriens, tutelam filiorum mandauit Stilichoni. Vid. 7, 151 & quæ ibi præcedunt.

142 *Culmen rerum* eſt ipſum ſummum imperium: hoc ruiturum erat per incertos ac dubios eventus: ſed ſubiit excepitque Stilichon illos lapſus ac motus *æquali cervice*, h. e. viribus tantæ moli paribus.

143 Magnifica ſane comparatio. Fabulæ interpretationem habet Diod. Sic. 4, 27 extr. Breviter Atlas aſtrologus ſphæram ſiderum habuit, certe ſphæricam rationem primus invenit, eamque ſcientiam communicavit cum Hercule, a quo ea Græciæ impertita eſt.

145 *Signiferi* ſ. Zodiaci mentio eo aptior huic loco eſt, quod primus ad aſtrologiam gradus fuit inventa obliquitas & inclinatio illius ad Aequatorem.

147 In humeris Herculis cum ſederet Cælum admirabundus intellexit Atlas, quantum id eſſet onus, quod ipſe ſuſtinere aſſuetus eſſet.

149 *Novitas* hic pro ſtudio novarum rerum ponitur, ſ. pro conſiliis mutandae rei publicæ.

151 *Geminas acies* intelligo exercitus hinc Orientalis imperii hinc Occidentalis.

152 *Linguis diſſona turba* non eſt ſolicitanda: ubi enim magis quam in linguis ſentitur iſta populorum diverſitas? Interea tamen nec illud *ſignis* contemſerim ſimpliciter: nam in his quoque multum inter ſe differre milites videmus, ſive oculis ea proponantur, ut teſſeræ manipuli, aquilæ, dracones, ſagula: ſive *auribus*, ea nempe, quæ vocalia dicuntur, claſſicum tuba datum, voces quædam.

Digitized by Google

Turba, nec armorum cultu diverſior umquam
Confluxit populus. Totam pater undique ſecum
Moverat Auroram. miſtis hic Colchus Iberis,
Hic mitra velatus Arabs, hic crine decoro
Armenius, hic picta Saces, fucataque Medus,
Hic gemmata niger tentoria fixerat Indus.
Hic Rhodani procera cohors, hic miles alumnus
Oceani. Ductor Stilicho tot gentibus unus,
Quot vel progrediens vel conſpicit occiduus Sol.
In quo tam vario vocum generumque tumultu
Tanta quies, juriſque metus ſervator honeſti
Te moderante fuit, nullis ut vinea furtis,
Vel ſeges exſecta fraudarit meſſe colonum:
Ut nihil aut ſævum rabies, aut turpe libido
Suaderent: placidi ſervirent legibus enſes.

Scilicet

156 decorus *MSS.* cum crine decoris Armeniis *MSS. quod placet Heinſ.* 157 picta Aſaras *MS. Guelf.* Sages *Vien.* phucataque *Vic.* 159 Alanus. Oceani ductor *MSS. & Heinſ.* 1: *qui reduxit ipſe vulgatam.* 161 quas *it.* quos *al.* quot *etiam Baſ. marg.* 165 ut ſeges erepta *vulg.* aut *Raphel. ex MSS. Heinſ. ut* 22, 197. 167 ſuaderet *vulg.*

155 *Iberos* hic illos Aſiaticos intelligendos, ipſa *Auroræ* mentio & *Colchus* oſtendunt.

156 *Mitra* muliebre capitis ornamentum: mollitiei ſic accuſantur Arabes, vt Phryges Trojani apud Virg. Aen. 9, 616 *Et tunicæ manicas, & habent redimicula mitræ. Crine decori* qui videri vellent, eosque ſtruerent, vno digito ſcalperent, et ipſi male audiebant Romanis.

157 *Picta* acu, coloribus certe diverſis diſtincta: *fucata* tincta vno colore. *Saces* iidem videntur qui *Sacæ*, populus Orientis, cujus etiam in Alexandri rebus mentio ſolet fieri. Gemmarum velut patriam eſſe Indiam, Orientalium populorum tentoria ſplendide coli, conſtat.

158 *Niger* hic etiam *Indus* noſtro eſt ut 1, 170.

159 *Rhodani procera cohors* Galli, quorum procera corpora Italicis comparata, & Græcis, etiam alii laudant. *Alumni Oceani*, inſulani, ut Britanni, litorum certe accolæ. Sic 12, 34 *Oceanus procreator* Theodoſii vocatur.

162 *Tumultum* vocat confuſam multitudinem, multitudinem certe diſcordantium lingua & habitu hominum.

165 *Erepta meſſe* mihi magis placet, quam *exſecta*, quia latius patet. *Eripitur* enim etiam cum inceditur, conculcatur, depaſcitur.

167 *Suaderent* hic poſitum pro perſuaderent, ſed cum vehementia. Tantus legum ac diſciplinæ metus erat, ut ne in mentem quidem veniret peccare militibus.

Digitized by Google

Scilicet in vulgus manant exempla regentum:
Utque ducum lituos, ſic mores, caſtra ſequuntur.
Denique victrices aquilas quocumque moveres,
Arebant tantis epoti millibus amnes.
Illyricum peteres, campi monteſque latebant.
Vexillum navale dares, ſub puppibus ibat
Ionium. nullis ſuccincta Ceraunia nimbis,
Nec juga Leucatæ feriens ſpumantia fluctu
Deterrebat hiems. Tu ſi glaciale juberes
Veſtigare fretum, ſecuro milite ducti
Stagna reluctantes quaterent Saturnia remi.
Si deſerta Noti, fontem ſi quærere Nili,
Aethiopum medios penetraſſent vela vapores.
Te memor Eurotas, te ruſtica Muſa Lycæi,
Te paſtorali modulantur Mænala cantu,

Parthe-

170 felices *vulg.* victrices *Heinſ. e 2 MSS.*

172 *Latebant*, tegebantur, & ſic velut occultabantur campi: ſic intelligendum quod ſequitur, *ſub puppibus ibat Jonium.*

174 Illud *ſuccincta* pulchre altitudinem Cerauniorum ſ. Acrocerauniorum Epiri montium notat, cum non verticem ne humeros quidem & juga inſideant nubes, ſed cingant medios, hoc enim eſt *ſuccingere*. Sic *monſtris ſuccincta Scylla* Virg. Ecl. 6, 75. Nomen *nullis* non negat nimbos Cerauniis, ſed hoc indicat, non deterrent Ceraunia ullis nimbis, quanticunque nimbi ſint qui obſidant Ceraunia, iis non deterretur claſſis Stilichonis. Nemo hæreret, ſi dictum eſſet, *nulli nimbi deterrent.*

175 *Leucatæ* promuntorium quod Leucadiam finit, olim peninſulam Acarnaniæ adhærentem, poſt perfoſſo Iſthmo inſulam factam, hic merito Acrocerauniis montibus ſubiicit propter viciniam.

176 Antiquum ergo ſtudium fuit mare illud ad ſeptentriones *glaciale* propius noſſe, quod idem Κρόνιον vocabant hoc eſt *Saturnium*, & *ſtagna*, quod a frigore pigrum eſſet. Noſtra & patrum ætate quantis illud conatibus actum ſit, vel totis libris docemur, cum quærerent ibi homines fretum, quo tranſiretur in Americam. Illud *ſecuro milite* pulchre indicat amorem militum in Stilichonem, fiduciam in illius virtute ac fortuna collocatam.

179 *Fontem Nili quærere* ipſum quoque magnum olim Problema fuit, ſolutum hodie, ſi recentibus itinerariis libris tabuliſque credimus. *Vela* opus fuere adverſo præſertim flumine navigantibus.

181 *Eurotas* Laconiam ſignat, *Lycæum* nemus Arcadiam: *ruſtica Muſa*, agreſtis Panis & Faunorum cantus, per *Mænala* montana ſonans: ibidem *Parthenium nemus*, &

Digitized by Google

Partheniumque nemus, quod te pugnante reſurgens
Aegra caput mediis erexit Græcia flammis.
Plurima Parrhaſius tunc inter corpora Ladon
Hæſit: & Alpheus Geticis anguſtus acervis
Tardior ad Siculos etiam num pergit amores.
Miramur rabidis hoſtem ſuccumbere bellis,
Cum ſolo terrore ruant? num claſſica Francis
Intulimus? jacuere tamen. num Marte Suëvos
Contudimus, queis jura damus? quis credere poſſit?
Ante tubam nobis audax Germania ſervit.
Cedant, Druſe, tui, cedant, Trajane, labores.

Veſtra

183 quo *Heinſ.* quod *vulg.* 184 campis *Vic. Vien. Plant. Vid. Heinſ. ad Virg. Aen. 1, 97 ubi in ſimili varietate* campis *præfert.* 188 rapidis *al.* 189 ruat *malit Heinſ.* non *al.* num *MSS.* 190 latuere *MS. Guelf.*

& *Parrhaſie* oppidum, a quo *Parrhaſia* dicuntur omnia Arcadica, ut hic *Ladon* fluvius. Videtur in hac quaſi patria poëtarum, aut, ſi malumus, diverſorio, adhæſiſſe Claudianus, & ab his nominibus ſplendorem carmini ſuo petiſſe. Ceterum Græciam, i nominatim Peloponneſum, a barbaris Getis quos duce Alaricho Rufinus immiſerat, & a Stilichone per vices vaſtatam, narrat Zoſimus 5, 6 & 7.

183 *Quod* hic cauſam indicat: eo te nomine, Stilicho, memorant, Pan, & agreſtes illæ Muſæ Arcadicæ, *quod te pugnante Græcia caput erexit*, *e mediis flammis* incendiorum bellicorum.

185 Tot cæſorum barbarorum corpora Ladonem fl. implent, ut inter ea *hærere* ac ſtagnare cogatur.

186 Nota eſt de *Alpheo* Elidis flumine fabula, illum *Occultas egiſſe vias ſubter mare*, ut eſt Aen. 3, 694 & per Arethuſam fontem Syracuſarum reddi, in quem mutatam fingunt nympham Arethuſam, quam ita perſecutus ſit amator Alpheus. Narrat ipſa fabulam Arethuſa apud Ovid. Met. 5, 577. Hic igitur Alpheus impletur barbarorum cadaveribus, & inde redditur anguſtior. Hactenus bene. Sed an bene etiam, quod inde *tardior venit*? Arctato alveo celerius eunt aquæ. Qui tueri velit poëtam, dicet forte, exprimi etiam ab iniectis cadaveribus ad latus aquas, inhiberi curſum rectum, e. i. g. a. Et tamen metuo ne dicat acrior aliquis, hoc ſi voluit Claudianus, diceret *Geticis* non *anguſtus*, ſed *diſperſus*, *diſtractus*, *remoratus*, *acervis Tardior &c.*

189 *Solo terrore ruentium* i. cadentium, cedentium certe hoſtium pulchra imago eſt 26, 366.

192 *Audax* alias *Germania*, nunc ante *tubam* auditam & claſſicum ſe ſubjicit.

193 Neque hic modum tenet ingenii poëta. Quanto pertinacius reſiſtit hoſtis, tanto luculentior eſt victoria. Sine dubio pluris fecit Cæſar in ſuis rebus Dyrrhachina pericula, quam illam de Pharnace victoriam, qua venerat, viderat, vicerat. Gloriari poteras, Claudiane, & famam Stilichonis tui prædicare, ſine Druſi &

X Trajani

Digitized by Google

Veſtra manus dubio quidquid diſcrimine geſſit,
Tranſcurrens egit Stilicho, totidemque diebus
Edomuit Rhenum, quot vos potuiſtis in annis.
Quem ferro, alloquiis, quem vos cum milite, ſolus
Impiger a primo deſcendens fluminis ortu
Ad bifidos tractus, & juncta paludibus ora,
Fulmineum perſtrinxit iter. ducis impetus undas
Vincebat celeres, & pax a fonte profecta
Cum Rheni creſcebat aquis. Ingentia quondam
Nomina, crinigero flaventes vertice Reges,
Qui nec principibus, donis precibuſve vocati,
Paruerant, juſſi properant, ſegnique verentur
Offendiſſe mora. transvecti lintribus amnem

Occur-

199 vincta *MS. Guelf.* 200 flumineum *Baſ. marg. & Plant. marg. ſed* fulmineum *etiam Vic. Vien. Clav. rell.* præſtrinxit *ex 2 MSS. Heinſ.* 201 fronte *MS. Guelf.* 205 paruerint *MSS.* paruerunt *conj. Heinſ.*

Trajani injuria. Eadem dixit, ſed moderatius minusque invidioſe 8, 455 ſqq.

199 *Bifidos* Rheno *tractus* tribuit, ut 26, 336 *bifidum meatum*, ex antiqua & Virgiliana ratione, cui eſt Aen. 8, 727 *Rhenus bicornis*. Poſt mutata res eſt Druſi præſertim opera. Multi ſunt in hac re Geographi, præſertim Belgæ: nobis & Claudiano ſufficit Cellariana diligentia Not. Orb. ant. 2, 3. 3 p. 205 ſqq. Addamus modo locum Zoſimi, quem damus mox ad v. 220. *Juncta paludibus ora*, a qua lectione non multum abit altera *vincta*, poteſt declarari verbis Melæ 3, 2 de dextra parte Rheni, *ripis longe & late recedentibus, jam non amnis, ſed ingens lacus* etc.

200 *Fulmineum* fortius certe eſt ad celeritatem notandam, qua dum *perſtringit iter*, i. celeriter peragit, ipſum rapidum Rheni curſum praevertit. Cui *flumineum iter* magis placet, ille forte *præſtrinxit* etiam malet, ut ſenſus ſit, celeriter præter ripas Rheni ductum exercitum. Præſtringunt enim, quæ celeri motu prætervehentia, lenius vehementiusve tangunt.

201 *Pax* & tranquillitas adventu Stilichonis, fugatis hoſtibus *a fonte* Rheni & Alpibus *profecta*, *creſcebat* ea velut proportione, qua aquæ Rheni, quæ vt alia flumina, receptis ſubinde minoribus augentur.

203 *Crinigerum* ſ. comatum eſſe inter inſignia Francorum regum erat, qui *tondebantur*, ut faſtigio illos ſuo decidiſſe indicaretur. Quem morem jam Claudiani ævo & ante Pharamundum obtinuiſſe hoc loco docemur. *Flaventes*, rutilive crines Germanicarum gentium proprii.

206 *Transvecti lintribus* quod veniunt, hoc ipſo profitentur obſequium. Non eſt ponte junctus, non navibus Romanorum, Rhenus: tamen metu juſſa faciunt.

Digitized by Google

Occurſant vbicumque velis. Nec fama fefellit
Juſtitiæ. videre pium, videre fidelem,
Quem veniens timuit, rediens Germanus amavit.
Illi terribiles, quibus otia vendere ſemper
Mos erat; & fœda requiem mercede paciſci;
Natis obſidibus pacem tam ſupplice vultu
Captivoque rogant, quam ſi poſt terga revincti
Tarpeias preſſis ſubeant cervicibus arces.
Omne, quod Oceanum fonteſque interjacet Iſtri,
Vnius incurſu tremuit. ſine cæde ſubactus,
Servitio Boreas, exarmatique Triones.
Tempore tam parvo tot prælia ſanguine nullo
Perficis, & Luna nuper naſcente profectus,

215 fontemque *vulg.* 217 ſervit io *Heinſ.* 2 *ex MS.* 219 conficis *MS.*

209 *Veniens timuit*: ideo enim venit, quod timeret.

210 *Otia*, pacem, vel jnducias potius *vendere* ſolebant barbari illi ad Rhenum populi, ut hodie faciunt piraticæ res publicæ Alegerienſium, Tunetanorum, Tripolitanorum

212 *Natos ſuos*, ſ. liberos utriusque ſexus dant *obſides*, fidei ſuæ pignora, & ſic pacem rogant, *vultu captivo*, qualis eſt captivorum, humilis atque obnoxius.

214 *Preſſas cervices* non interpretor de oneribus quæ ferre cogantur captivi; ſed de illo naturali triſtium geſtu, depreſſo capite, dejectis oculis, inflexa cervice incedentium.

215 *Oceanum* intelligi Germanicum, oſtendunt quæ ſequuntur: ne quis immanem tractum a fontibus Iſtri ad Atlanticum mare cogitet.

217 *Servit io! Boreas* mihi placeret, ſi ſcripta hæc eſſent recentibus rebus, ubi triumphantis voci & affectui locus eſſet. *Boream* & *Triones* oportet cum relatione ad Italiam intelligere, cui Germania omnis ſeptentrionalis eſt. Audacter *Triones* nominat, ſidus, quod urſam fere vocamus hodie, pro populis verſus ſeptentrionem habitantibus.

218 Etiam hoc neſcio an nimium ſit audax & repugnans adeo, quod *prælia ſine ſanguine* dicit *perfecta*, quod *infracta minaci Rheno cornua*, ubi ne ullam quidem contentionem interceſſiſſe, ipſe modo poſuerat. Deinde etiamſi illud *profectus* accipiamus de initio expeditionis a Rheni fontibus & Danubii de quo v. 198 & 215, & *reditum* putemus ab oſtis Rheni h. e. a fine expeditionis, & Oceano Germanico: tamen dies XIV vel XV nimis anguſtum intervallum temporis eſt ad percurrendum cum expeditiſſima etiam manu illum tractum, qui CXV Germanica milliaria æſtimatione mediocri habet. Cedent uni diei milliaria X. Et quando allocutus eſt legatos? quando conventus habuit? Mentiri liceat poëtis: ſed non, cum hiſtoriam ſe dicunt narrare, cum de numeris & menſuris ſermo eſt. Moderatius probabiliusque hanc ipſam expeditionem deſcripſit 8. 440.

Digitized by Google

Ante redis, quam plena fuit; Rhenumque minacem
Cornibus infractis adeo miteſcere cogis,
Vt Salius jam rura colat, flexoſque Sicambri
In falcem curvent gladios, geminaſque viator
Cum videat ripas, quæ ſit Romana requirat.
Vt jam trans fluvium non indignante Caüco
Paſcat Belga pecus, mediumque ingreſſa per Albin
Gallica

222 Sycambrus, Sigambrus *al.* *conj. Heinſ.* 223 cuneent *MS.* cudant *vel* luſtent 225 Cherucho, Caucho, Chauco *al.* Cayco *vulg.*

220 Quam pulchra ſit illa *infractorum cornuum* phantaſia, intelliget, qui recordabitur, *cornua* tribui fluminibus, nominatim *Rhenum bicornem* dictum Virgilio, de quo ad v. 199. Sic noſter 26, 603 *Cornua fregimus Iſtri.*

222 De reliquis, qui hic memorantur populis alias dictum, præſertim ad 8, 440 it. 18, 379 ſqq. *Salios*, quorum nomen alias in hoc poëta non habetur, dicere videtur *Francos eos, quos* apud Ammia. 17, 8 *conſuetudo Salios appellavit, auſos olim Romano ſolo apud Toxiandriam locum habitacula ſibi figere.* Non ferunt noſtræ rationes in diſputationem de his Saliis Francorum parte, eorumque ſedibus ad Toxandriam deſcendere. Sed non poſſum tamen facere quin ponam hic locum Zoſimi a Cellario Not. O. A. 2, 3. 13 §. 176 (& in Ruinarti annalibus regni Franc.) omiſſum, qui 3, 6 de Saxonibus quibusdam, Τῇ Βαταβίᾳ προσχόντες, inquit, ἣν δίχα σχιζόμενος ὁ Ῥῆνος νῆσον ποιεῖ, πάσης ποταμίας μείζονα νήσου, τὸ Σαλίων ἔθνος, Φράγκων ἀπόμοιρον, ἐκ τῆς ἰδίας χώρας ὑπὸ Σαξόνων εἰς ταύτην τὴν νῆσον ἀπελαθέντας, ἐξέβαλον. αὕτη δὲ ἡ νῆσος οὖσα πρότερον πᾶσα Ῥωμαίων, τότε ὑπὸ Σαλίων κατείχετο Habemus hic inſulam omnium fluminearum maximam, Bataviam, quam facit Rhenus *bifidus*:. (vid. dicta ad v. 199) in hanc, cum prius tota Romanorum eſſet, ſua regione pulſi a Saxonibus Salii (Francorum ea pars fuit) conceſſerant: hanc tenebant, cum Conſtantio imperante, appellerent Saxones, hinc etiam illos ejecturi etc.

223 Aeque culta, æque humanis incolis habitata ripa Rheni vtraque, vt demum requirendo intelligas, non amplius ipſo judicare aſpectu poſſis, utra Romana ſit, utra barbara.

226 Francos ad Albim & maritimos, hinc etiam diſcimus: *Gallica armenta* paſcendi cauſa *Albim* tranſire, *Francorum montes pererrare*, profundæ pacis & federis inter populos indicium eſſet. Sed hic quoque plus indulget ingenio poëta, niſi fallor, quam patitur veritas. Nempe ipſa hæc luxuria ingenii a Germanico mari in Hercyniam illum rapit ſilvam, cujus nulla pars ad maris huius viciniam pertinuit. Sed nec invidebimus lectoribus noſtris animadverſionem ad h. l. Martini Bouquet V. C. Scriptt. Franc. T. 1 p. 771 (a) „Incredibile putat Had. Valeſius, pecora Belgarum trans Albim propulſa in pabulum: hinc pro *Albim* legit *alveum*, Rhenumque intelligit. Legendum potius *Albam*, qui eſt fluviolus *Albe* vel *Alve* nuncupatus Arduennenſibus, in Urtam influens; hosque Francos, quorum montes armenta Gallica pererrabant, Cattos eſſe, a Romanis olim in Tungrenſe territorium deductos, cenſet doctiſſimus

Digitized by Google

Gallica Francorum montes armenta pererrent:
Ut procul Hercyniæ per vaſta ſilentia ſilvæ
Venari tuto liceat, lucoſque vetuſta
Religione truces, & robora Numinis inſtar
Barbarici noſtræ feriant impune bipennes.
Ultro quin etiam devota mente tuentur,
Victorique favent. Quoties ſociare catervas
Oravit, jungique tuis Alamania ſignis!
Nec doluit contemta tamen, ſpretoque receſſit
Auxilio laudata fides. Provincia miſſos
Expellet citius faſces, quam Francia Reges,

 Quos

236 miſſos *jam Vic.* Myſos *Vien.* miſſos Exp. cit. faſces *jam Vien. marg. tum Baſ. & rell. niſi quod pro* faſces *habent* fallax q. Fr. *Plant. Barth.*

ctiſſimus Abbas Dubos in hiſt. Crit. Monarchiæ Francicæ l. 1 c. 17.„

230 *Truces* pulchra metaphora i. horrendos, metuendos. *Numinis* inſtar cultas eſſe ab antiquis Germanis arbores, notum eſt. Ex medii adhuc ævi hiſtoria hunc ipſum poëtae locum illuſtrat Hachenberg. Germ. med. Diſſ. 8, 24 p. 279 ſq. Vocabantur hæ arbores *ſacrivæ.* Vid. Jac. Gothofr. ad C. Theod. de Paganis, ſacriff. t. 6 p. 312, b. Peculiariter Alemanis hoc tribuit, & in eo a Francis illos diſtinguit Agathias l. 1 p. 13 pr. δένδρα τινὰ ἱλάσκονται κ. τ. λ.

235 *Contemta* & *ſpreto - auxilio*, non referuntur ad contumeliam: nam ſtatim additur *laudata fides. Contemnere*, *ſpernere* in tali re ſimpliciter eſt non accipere, vel non putare ſibi neceſſarium etc.

236 Comparat fidem Francorum, recens adjunctorum imperio Stilichonis opera, cum fide antiquarum provinciarum. Facilius, ait, fieri poſſe ut antiqua & firma provincia P. R. deficiat, *miſſos* ſibi Roma *faſces* cum ipſis magiſtratibus vel præfectis expellat, quam vt *Francia*, ad illum diem barbara & infeſta Romano imperio, *reges* a te, Stilicho, datos recuſet. Altera lectio nomen *Miſſos* ſumit ſubſtantive, quæ ratio Carolidarum ævo demum orta videtur. Illud *fallax* eo facilius placere potuit Barthio, quod conveniret, cum loco illo communi, quem ponam e Salviano de gub. Dei 4 p. 123 *Si pejeret Francus quid novi faciet, qui perjurium ipſum ſermonis genus putet eſſe, non criminis.* Plura dedit ad h. l. Rittersh. Sed plane non voluit hic perfidiam gentis accuſare poëta: qui hoc ipſum negat, fallacem eſſe in Romanos Franciam; etiam ſi forte ſcripſiſſet *fallax.* Nam hoc diceret, facilius Provincia Populi R. quæcunque *miſſos* i. magiſtratus Romanos expellet, quam *fallax* ſit *Francia*, & expellat *Reges*, *quos* tu, Stilicho, illi *dederis.* Addamus & hoc poſt Heinſium, ultimam in verbo *dederis* produci *etiam* exemplo optimorum, id quod firmavit idem ad Ovid. Heroid. 7, 53.

Digitized by Google

Quos dederis. acie nec jam pulſare rebelles,
Sed vinclis punire licet. ſub judice noſtro
Regia Romanus diſquirit crimina carcer.
Marcomeres, Sonnoque, docent. quorum alter Etruſcum
Pertulit exſilium; cum ſe promitteret alter
Exſulis ultorem, jacuit mucrone ſuorum,
Res avidi concire novas, odioque furentes
Pacis, & ingenio ſcelerumque cupidine fratres.
  Poſt domitas Arctos alio prorumpit ab axe
Tempeſtas, & ne qua tuis intacta tropæis
Pars foret, Auſtralis ſonuit tuba. moverat amens
Maurorum Gildo populos, quibus imminet Atlas,
Et quos interior nimio plaga ſole relegat:

Quos

238 Q. d. ſervat. *MSS. Vic. Vien. Ald.* feriat *Junt. Baſ. Clav.* acies *Plant.* acie *ex MSS. Barth. Heinſ.* 241 Mercomanes *Vic. Vien. Junt. Baſ.* Marcomer *Plant.* Marcomeres *Ald. Claver.* Morcomirus *Scal. in ora libri ſui.* Suevusque *Vic. Vien. marg. Baſ.* Sompnoque *Junt. Ald.* Sonnoque *Plant. Claver. Heinſ.* Conſusque *Scoppa ap. Plant. marg.* Summoque, Suevoque *MSS.* docet *Plant.* 244 conſcire *vulg.* 245 celerique *Vic. Vien. ſed hic jam in marg.* ſcelerumque.
248 omnes *vulg.*

238 Similes comparationes vidimus ſupra 8, 89 & 20, 308.

239 Utrum exſtet alias quoque hæc de Marcomere & Sonnone hiſtoria, aliudve exemplum regis, vel reguli (ut tum res erant) Francici in carcerem, certe in vincula, a Romano judice conjecti & inſtituta quæſtione judicati? non habeo dicere; ſed ne Barthius quidem. Nec habent quidquam præter h. l. annales Francorum Ruinarti ad A. 397. Nec videtur aliud quam περιφράζειν verba Claudiani Martinus Bouquet l. c. (b) „Marcomeres & Sonno fratres Reges aut Principes Francorum erant. Marcomerem a ſuis vivum Honorio traditum, Imperator in carcerem conjecit, atque poſtea in Etruriam relegavit. Hunc noſtri Marcomirum vocant, putaturque eſſe pater Faramundi, qui primus inter Francorum Reges numeratur. Sonno fratris exilium ac injuriam ſe ulturum minitans, Principum Majorumque conjuratione interfectus eſt.„ Hoc autem affirmat Claudianus, tantam eſſe imperii Ro. majeſtat[illegible] atque reverentiam, ut de criminibus regum etiam barbarorum cognoſcere, & ſupplicia de iis ſumere Romani magiſtratus auderent.

249 *Gildonici* belli pericula & victoriam deſcripſit, certe cecinit noſter car. 15.

250 *Interior plaga*, interiora Africæ & a litore mediterranei maris remotiora, ultra Tropicum Capricorni, in Zona torrida, ubi nimius eſt Sol: hoc, puto, ſignificant ablativi *nimio Sole*. Haec plaga ſuos incolas *relegat*, h. e. remotos diſcluſosque ab aliis tenet populis. Sic fere 26, 144 *victumque relegat* removet, excluſum tenet.

Digitized by Google

Quos vagus humectat Cinyps, & proximus hortis
Heſperidum Triton, & Gir notiſſimus amnis
Aethiopum, ſimili mentitus gurgite Nilum.
Venerat & parvis redimitus Nuba ſagittis,
Et velox Garamas: nec quamuis triſtibus Ammon
Reſponſis alacrem potuit Naſamona morari.
Stipantur Numidæ campi: ſtant pulvere Syrtes

 Gætulæ:

252 Gyr, Gil, Ges, Gis *al.* Nigris ditiſſimus *conj. Scoppa in marg Plant.* Gir *jam Vien. Baſ. & optimi MSS.* 254 Nuba *jam Vic. & Vien.* Juba *poſtea usque ad Claver.* 257 campis *vulg.* campi *exemplis & MSS. tuetur Heinſ.*

251 *Cinyps*, a quo Cinyphios habemus ſupra 15, 9. *Triton* amnis & lacus in Argonautarum jam hiſtoria celebrati. Vid. Plin. 5, 4. *Hortis Heſperidum* nihil nobilius. Jungit hæc etiam Luca. 9, 347 ſq. Quod autem *Gir Nilum* dicitur *mentiri*, h. e. æmulari, de hoc ita Plin. 5, 8 *Nigri fluvio eadem natura quæ Nilo: calamum & papyrum, & easdem gignit animantes.* Nempe firmatur hoc Claudiani loco, quod monuit Salmaſ. ad Soli. p. 299, aſſ, *Gir*, *Nigir*, *Siris*, quin *Nilus* adeo, vel idem nomen eſt, vel varie confunduntur. Iuvabit quosdam lectores hic etiam legere verſus Sidonii Apoll. Paneg. Aviti 75, *Indorum Ganges*, *Colchorum Phaſis*, *Araxes Armeniæ*, *Gir Aethiopum*, *Tanaisque Getarum.* Sic eos ad h. l. citavit Barthius, ex memoria ut videtur: nam apud Sidonium eſt *Tagus Aethiopum*, quo nomine, ob arenas aureas, *Gir* quoque appellatus eſt, ut Savaro monet, ab Ambroſio de Parad. c. 3, 254.

254 *Redimitus Nuba ſagittis.* Dictum de hac re ad 7, 71. *Garamantes* a Virgilio inde familiares philologis. Noſter poëta parum, puto, de ipſa hiſtoria ſolicitus, acervat nomina populorum & locorum Africæ. *Naſamones* Syrtium accolas, naufragiis inhiantes deſcribit Lucanus 9, 439. Contemtores vicini oraculi Ammonis facit non ſine ratione. Certe etiam Dionyſius Periegetes 210 dicit illos Διὸς ὐκ ἀλέγοντας. Hic quidem ſtudium illorum pro Romanis partibus indicatur tantum, ut etiam contra Ammonis oraculum eas tueantur, quaſi εἷς οἰωνὸς ἄριςος eſſet, ὑπὲρ Ῥώμης ἀμύνεσθαι, unum augurium optimum pugnare pro Roma.

257 *Syrtes Gætulæ* quomodo *pulvere ſtare* poſſunt, ſi nihil aliud ſunt Syrtes, quam quod vulgo docemur, pars litoris a ventis & fluctibus varie agitata, vel ipſe ille aquarum & arenarum motus? Vid. dicta ad 8, 438. Siccæ profecto & pulverulentæ hic ſunt *Syrtes.* Unice hic ſuccurrit Sidonius Apoll. Epiſt. 8, 12 pr. *Vaſatium civitas non ceſpiti impoſita, ſed pulveri: tantum Syrticus ager, ac vagum ſolum, & volatiles ventis alternantibus arenæ.* Et mox, *Quid putamus cum exercitu Marci Catonis in Leptitana Syrte feciſſes.* Reſpicit ad Luca. 9 & iter illud Catonis per arenas Libyæ: de quo v. 447 *Nam litore ſicco Quam pelago Syrtis violentius accipit Auſtrum.* E Savaronis ad Apollinarem Commentario diſcas, alios etiam ſequioris ævi ſcriptores ita *Syrtis* nomen adhibuiſſe. *Stare pulvere Syrtes* hic dicuntur

Gætulæ: Pœnus jaculis obtexitur aër.
Hi virga moderantur equos; his fulva leones
Velamenta dabant, ignotarumque ferarum
Exuviæ, vaſtis Meroë quas nutrit arenis.
Serpentum geſtant patulos pro caſſide rictus.
Splendent vipereæ ſquamoſa pelle pharetræ.
Non ſic intremuit Simois, cum montibus Idæ
Nigra coloratus produceret agmina Memnon:
Non Ganges, cum, tela procul vibrantibus Indis,
Immanis medium vectaret bellua Porum.
Porus Alexandro, Memnon proſtratus Achilli;
Gildo nempe tibi. Nec ſolum fervidus Auſtrum,
Sed partes etiam Mavors agitabat Eoas,
Quamvis obſtreperet pietas. His ille regendæ

Trans-

258 plenus *Cuj. it. Vien. marg.* 263 pendent *Baſ. & MSS.* ſplendet *Vic. Vien.* 269 perfidus *conj. Heinſ.*

dicuntur ut Aen. 12, 407 *Cælum.* Indicatur tenor aliquis & continuatio pulveris, cui ſimile eſt, quod ſtatim ſequitur, *jaculis obtexitur aër*, & illud 20, 450 *Contexit Chalcedona nidor.*

259 *Virga moderantur equos*, qui frenis aut plane non utuntur, aut ut equites Ro. interdum in prælio equis ea detraxere. Sic plane in ipſo hoc Gildonico bello 15, 439 *Sonipes ignarus habenæ: Virga regit. Moderari ducem* eſt 22, 73.

261 *Vaſtis arenis* h. e. in deſertis illis arenoſis. Neque enim in mentem alicui venire poteſt, arenis tanquam cibo nutriri feras. *Meroën* pro interioribus Africæ ponere noſter ſolet. Vid. 7, 21.

263 Oportet hos ſerpentes bene magnos fuiſſe, & caſſides valde terribiles.

264 An ſatis commode *intremuiſſe* dicitur *Simois* ad Memnonis agmina? quæ auxilio Trojanis veniſſe, vel ipſe docet, cum interfectum ab Achille canit Memnona: neque hic diſſenſus eſt inter ſcriptores, quem notaturus erat Jablonskius, in præclaro de Memnone libro, quod inter ultima illi mortalium operum fuit.

269 Ut honorem habere poſſit Stilichoni, eumque tertium Achilli & Alexandro adjungere, Gildonem cum Poro & Memnone comparare ſuſtinet.

271 Favere videbatur Arcadius Gildoni contra fratrem ſuum Honorium: certe Gildo videri volebat ſe militare Arcadio. *Obſtrepebat* ergo *pietas* inter fratres, atque intercedebat, ne bello committerentur. Hinc noſter poëta carmine XV, quod eſt de Bello Gildonico, Theodoſii patris jam Divi perſonam inducit agentem cum Arcadio, & fratri illum placantem.

272 Gildo, ut felicius occupare, & vindicare deinde ſibi Africam poſſet, *Eois partibus*, Orientali imperio Arcadii, ſe illam adjungere velle ſimulabat: *nomen Libyæ regendæ*, non rem ipſam, transferebat

Tranſtulerat nomen Libyæ, ſcelerique profano
Fallax legitimam regni prætenderat umbram.
Surgebat varia geminum formidine bellum.
Hoc armis, hoc triſte dolis, hoc Africa ſævis
Cinxerat auxiliis, hoc conjuratus alebat
Inſidiis Oriens. illinc edicta meabant
Corruptura duces: hinc frugibus atra negatis
Urgebat, trepidamque fames obſederat urbem.
Exitiale palam Libycum; civile pudoris
Obtentu tacitum. Tales utrimque procellæ
Cum fremerent, lacerumque alternis ictibus anceps
Imperium pulſaret hiems, nil feſſa remiſit
Officii virtus, contraque minantia fata
Pervigil, eventuſque ſibi latura ſecundos,
Major in adverſis micuit. velut arbiter alni,
Nubilus Aegæo quam turbine vexat Orion,
Exiguo clavi flexu declinat aquarum
Verbera, nunc recta, nunc obliquante carina,
Callidus, & pelagi cælique obnititur iræ.

278 antra *Cuj.* 282 laterumque *Ald. Plant. marg. MSS. Barth.* 2. Latiumque *Vic.*|*Vien. Baſ. Junt. Barth. ed.* 1 & *annot.* 2. 284 minacia *MS.* 287 verſat. *vulg.* vexat *e MSS. Heinſ.*

rebat imperio Orientis: hanc *umbram* & quaſi velum *prætenderat ſceleri* in Honorium Arcadii nomine perpetrandi.

277 *Illinc* ad propius reſpicit, ad Orientem h. e. ad aulam Conſtantinopolitanam, & edicta Arcadii nomine promulgata, *hinc* ad Africae commeatus Gildonis opera interclusos. Res ex carminis XV oeconomia eſt clariſſima: ex cuius principio etiam de fame indicta Romæ conſtat.

280 *Civile* bellum *tacitum* erat, occulte gerebatur, *obtentu pudoris*. Volebant favere Honorio videri Conſtantinopolitani, h. e. pædagogus Arcadii Eutropius, ideo rem geri placuit tectius, & per edicta potius ad duces miſſa, quam immiſſo in Occidentem exercitu, quia puderet fratrem bellum fratri inferre.

282 *Anceps hiems* eſt tempeſtas bellica ab utraque parte irruens in *imperium*, *lacerum* eo ipſo, quod non diviſum modo eſt in fratres, ſed etiam diſſidet.

286 *Arbiter alni* gubernator: apta *alnus* navibus materia, ut *pinus*.

287 *Orioni* tempeſtates aſſignare ſolent Poëtæ: hinc *triſtis*, *aquoſus*, *nimboſus* etc. vocatur. Horat. Epod. 15, 7 *Nautis infeſtus*.

Quid primum mirer, Stilicho? quod cautus ad omnes
Reſtiteris fraudes, ut te nec noxia furto
Littera, nec pretio manus inflammata laterent?
Quod nihil in tanto rerum terrore locutus
Indignum Latio? reſponſa quod ardua ſemper
Eois dederis, quæ mox effecta probaſti?
Securus, quamvis & opes, & rura tenerent,
Inſigneſque domos, levis hæc jactura: nec umquam
Publica privatæ ceſſerunt commoda cauſſæ.
Dividis ingentes curas, teque omnibus unum
Obiicis, inveniens animo quæ mente gerenda,
Efficiens patranda manu, dictare paratus,
Quæ ſcriptis peragenda forent. quæ brachia centum,
Quis Briareus aliis numero creſcente lacertis
Tot ſimul obiectis poſſent confligere rebus?
Evitare dolos; veteres firmare cohortes,
Explorare novas: duplices diſponere claſſes?

Quæ

293 lateret *al.* laterent *ex pri. edit. Heinſ.* 303 quæ br. centum Briareus *Vic.* non bracchia, c. Non Bri. *MSS.* 304 alius *conj. Bur. ad Virg. ecl. 2, 73: quod facilius probem quam conjecturam Heinſii,* aliis humero.

292 *Noxia furto litera*, clanculum inſidioſe, proditorie ſcripta. Paulo ante v. 277 *Edicta corruptura duces* vocavit. *Manus pretio inflammata* corruptelam pecuniariam ſignat: videtur imaginatus eſſe falaricam, telum igne adiuncto nocentius. Accenduntur homines ad audendum pecunia.

295 *Reſponſa ardua*, quæ altum animum, & nihil a metu depreſſum, vel ab avaritia ob damna rei familiaris humilem, indicarent. Indicat, inimicos in prædia Stilichonis graſſatos, quo illum a fide in Honorium averterent.

300 *Ingentes* quia ſunt curæ, ideo *dividi* in plura objecta ſibi negotia poſſunt.

304 Briareus centimanus notus eſt: ἑκατόγχειρος Homero Iλ. A, 402. Sed Virg. Aen. 6, 287 *Centum geminus* eſt, vnde aliquis analogia Geryonis *tergemini* centum capita illi, ducentas manus, tribueret. Diſerte vero Heſiodus Theog. 148 ſq. tribus Terræ filiis Cotto, Briareo, Gygæ, centenas manus, quinquagena dat capita. Quidſi noſter, ad illam Virgilianam rationem alludens, poſt *centum brachiorum* mentionem, augeſcente oratione addit, immo *quis Briareus numero* illo centenario, *aliis* totipem *lacertis creſcente* & duplicato, poſſet par eſſe etc. Quam ſententiam licet etiam ad varietatem, quæ infra propoſita eſt, lectionis accommodare.

Digitized by Google

Quæ fruges vel bella ferant, aulæque tumultum,
Et Romæ lenire famem? quot nube ſoporis
Immunes oculi, per tot diſcurrere partes,
Tot loca ſufficerent, & tam longinqua tueri?
Argum fama canit centeno lumine centum
Corporis excubiis unam ſervaſſe juvencam.
Unde tot allatæ ſegetes? quæ ſilva carinas
Texuit? unde rudis tanto tirone juventus
Emicuit, ſenioque iterum vernante reſumſit
Gallia bis fractas Alpino vulnere vires?
Non ego delectu, Tyrii ſed vomere Cadmi
Tam ſubitas acies concepto dente draconis
Exſiluiſſe reor. Dircæis qualis in arvis

Meſſis

309 nubis apertae *MSS.* qui nube *Vien. marg.* quot nube ſopora *conj. Heinſ.* 312 lumine cinctum *vulg.* 316 enituit *vulg.* emicuit. *jam Baſ. marg. & Plant. marg. it. Barth. 2.* 318 ſub vomere *Raphel. male.* 319 conceptas *Heinſ. ex MSS.*

308 *Fruges* levandæ fami in Italiam, *bella*, milites, arma, in Africam. *Aulæ* Conſtantinopolitanæ tumultum & iras contra Occidentis imperium lenire opus erat, ne in apertum bellum inteſtinum res erumperet.

309 *Nube ſoporis primi percuſſus* eſt Val. Flacci 8, 81 ubi ſimilia Statii Theb. 10, 275 & Achill. 1, 250 dedit Burmannus. Metaphoræ huic & phantaſiæ poëtarum occaſionem dedit magiſtra optima natura. Turbantur, & velut nube quadam obſcurantur dormiturientium oculi.

316 *Emicuit* non ad igneum ſplendorem refero, ut 26, 459 *Sideris inſtar Emicuit Stilichonis apex*; ſed ad vegetam celeritatem, ut illud Aen. 6, 5 *Juvenum manus emicat ardens Litus in Heſperium. Vernare* non campi modo dicuntur, cum *ver* eſſe in ſe oſtendunt, ſed anguis etiam *vernare* dicitur Plinio 8, 27 cum *poſitis* (ut eſt apud Virgil. Ge. 3, 437) *novus exuviis nitidusque juventa volvitur. Senium* etiam figurate de triſti ac miſera conditione dici, ſatis indicat illud Cic. pro Milo. c. 8 *Luget ſenatus, -- tota civitas confecta ſenio eſt.*

317 *Alpino vulnere* i. bellis cum Eugenio tyranno & Arbogaſte fractæ ſunt vires Galliæ.

318 *Tyrium* dicit *Cadmum* pro Phœnicio, licentia conſueta, ut Stat. Theb. 1, 153: niſi tamen Tyrum antiquam (Παλαίτυρον) Europæ & Cadmi fabulis antiquiorem facere placeat. Ceterum fabula ex Metamorph. 3 pr. omnibus nota: cujus tenore inductus puto melius legi *concepto dente* Draconis a Cadmo interfecti tanquam ſemine, quod in ſubactam vomere terram ſpargere juſſus erat etc.

320 *Dircæa* a fonte Dirce dicuntur Thebana omnia. *Colonus meſſis* hujus e dentibus exortæ Cadmus eſt ſine dubio; ſed in hunc ſtrictos gladios a fratribus illis, Ovidius quidem, cui debemus fabulam, non dicit: *Territus* quidem *hoſte*, ut putabat, *novo*, inquit v. 114, *Cadmus capere arma parabat*, ſed fratrum horum unus, *Ne cape*, ait, *nec te civilibus ingere bellis* etc.

Digitized by

Quid primum mirer, Stilicho? quod cautus ad omnes
Reſtiteris fraudes, ut te nec noxia furto
Littera, nec pretio manus inflammata laterent?
Quod nihil in tanto rerum terrore locutus
Indignum Latio? reſponſa quod ardua ſemper
Eois dederis, quæ mox effecta probaſti?
Securus, quamvis & opes, & rura tenerent,
Inſigneſque domos, levis hæc jactura: nec umquam
Publica privatæ ceſſerunt commoda cauſſæ.
Dividis ingentes curas, teque omnibus unum
Obiicis, inveniens animo quæ mente gerenda,
Efficiens patranda manu, dictare paratus,
Quæ ſcriptis peragenda forent. quæ brachia centum,
Quis Briareus aliis numero creſcente lacertis
Tot ſimul obiectis poſſent confligere rebus?
Evitare dolos; veteres firmare cohortes,
Explorare novas: duplices diſponere claſſes?

Quæ

293 lateret *al.* laterent *ex pri. edit. Heinſ.* 303 quæ br. centum Briareus *Vic.* non bracchia, c. Non Bri. *MSS.* 304 alius *conj. Bur. ad Virg. ecl. 2, 73: quod facilius probem quam conjecturam Heinſii,* aliis humero.

292 *Noxia furto litera*, clanculum inſidioſe, proditorie ſcripta. Paulo ante v. 277 *Edicta corruptura duces* vocavit. *Manus pretio inflammata* corruptelam pecuniariam ſignat: videtur imaginatus eſſe falaricam, telum igne adiuncto nocentius. Accenduntur homines ad audendum pecunia.

295 *Reſponſa ardua*, quæ altum animum, & nihil a metu depreſſum, vel ab avaritia ob damna rei familiaris humilem, indicarent. Indicat, inimicos in prædia Stilichonis graſſatos, quo illum a fide in Honorium averterent.

300 *Ingentes* quia ſunt curæ, ideo *dividi* in plura objecta ſibi negotia poſſunt.

304 Briareus centimanus notus eſt: ἑκατόγχειρος Homero Ιλ. A, 402. Sed Virg. Aen. 6, 287 *Centum geminus* eſt, vnde aliquis analogia Geryonis *tergemini* centum capita illi, ducentas manus, tribueret. Diſerte vero Heſiodus Theog. 148 ſq. tribus Terræ filiis Cotto, Briareo, Gygæ, centenas manus, quinquagena dat capita. Quidſi noſter, ad illam Virgilianam rationem alludens, poſt *centum brachiorum* mentionem, augeſcente oratione addit, immo *quis Briareus numero* illo centenario, *aliis* totidem *lacertis creſcente* & duplicato, poſſet par eſſe etc. Quam ſententiam licet etiam ad varietatem, quæ infra propoſita eſt, lectionis accommodare.

Digitized by Google

Quæ fruges vel bella ferant, aulæque tumultum,
Et Romæ lenire famem? quot nube ſoporis
Immunes oculi, per tot diſcurrere partes,
Tot loca ſufficerent, & tam longinqua tueri?
Argum fama canit centeno lumine centum
Corporis excubiis unam ſervaſſe juvencam.
Unde tot allatæ ſegetes? quæ ſilva carinas
Texuit? unde rudis tanto tirone juventus
Emicuit, ſenioque iterum vernante reſumſit
Gallia bis fractas Alpino vulnere vires?
Non ego delectu, Tyrii ſed vomere Cadmi
Tam ſubitas acies concepto dente draconis
Exſiluiſſe reor. Dircæis qualis in arvis

Meſſis

309 nubis apertae *MSS.* qui nube *Vien. marg.* quot nube ſopora *conj. Heinſ.* 312 lumine cinctum *vulg.* 316 enituit *vulg.* emicuit. *jam Baſ. marg.* & *Plant. marg. it. Barth.* 2. 318 ſub vomere *Raphel. male.* 319 conceptas *Heinſ. ex MSS.*

308 *Fruges* levandæ fami in Italiam, *bella*, milites, arma, in Africam. *Aulæ* Conſtantinopolitanæ tumultum & iras contra Occidentis imperium lenire opus erat, ne in apertum bellum inteſtinum res erumperet.

309 *Nube ſoporis primi percuſſus* eſt Val. Flacci 8, 81 ubi ſimilia Statii Theb. 10, 275 & Achill. 1, 250 dedit Burmannus. Metaphoræ huic & phantaſiæ poëtarum occaſionem dedit magiſtra optima natura. Turbantur, & velut nube quadam obſcurantur dormiturientium oculi.

316 *Emicuit* non ad igneum ſplendorem refero, ut 26, 459 *Sideris inſtar Emicuit Stilichonis apex*; ſed ad vegetam celeritatem, ut illud Aen. 6, 5 *Juvenum manus emicat ardens Litus in Heſperium. Vernare* non campi modo dicuntur, cum *ver* eſſe in ſe oſtendunt, ſed anguis etiam *vernare* dicitur Plinio 8, 27 cum *poſitis* (ut eſt apud Virgil. Ge. 3, 437) *novus exuviis nitidusque juventa volvitur. Senium* etiam figurate de triſti ac miſera conditione dici, ſatis indicat illud Cic. pro Milo. c. 8 *Luget ſenatus, -- tota civitas confecta ſenio eſt.*

317 *Alpino vulnere* i. bellis cum Eugenio tyranno & Arbogaſte fractæ ſunt vires Galliæ.

318 *Tyrium* dicit *Cadmum* pro Phœnicio, licentia conſueta, ut Stat. Theb. 1, 153: niſi tamen Tyrum antiquam (Παλάιτυρον) Europæ & Cadmi fabulis antiquiorem facere placeat. Ceterum fabula ex Metamorph. 3 pr. omnibus nota: cujus tenore inductus puto melius legi *concepto dente* Draconis a Cadmo interfecti tanquam ſemine, quod in ſubactam vomere terram ſpargere juſſus erat etc.

320 *Dircæa* a fonte Dirce dicuntur Thebana omnia. *Colonus meſſis* hujus e dentibus exortæ Cadmus eſt ſine dubio; ſed in hunc ſtrictos gladios a fratribus illis, Ovidius quidem, cui debemus fabulam, non dicit: *Territus* quidem *hoſte*, ut putabat, *novo*, inquit v. 114, *Cadmus capere arma parabat*, ſed fratrum horum unus, *Ne cape*, ait, *nec te civilibus ingere bellis* etc.

Meſſis cum proprio mox bellatura colono
Cognatos ſtrinxit gladios, cum ſemine jacto
Terrigenae galea matrem naſcente ferirent,
Armiger & viridi floreret milite ſulcus.
Hoc quoque non parva fas eſt cum laude relinqui,
Quod non ante fretis exercitus adſtitit ultor,
Ordine quam priſco cenſeret bella Senatus.
Neglectum Stilicho per tot jam ſæcula morem
Rettulit, ut ducibus mandarent prælia Patres,
Decretoque togæ felix legionibus iret
Teſſera. Romuleas leges remeaſſe fatemur,
Cum procerum juſſis famulantia cernimus arma.
Tyrrhenum poteras junctis tranſmittere ſignis,
Et ratibus Syrtes, Libyam complere maniplis.
Conſilio ſtetit ira minor; ne territus ille
Te duce, ſuſpecto Martis graviore paratu,

Aut

327 cenſerent *MS.* 331 rediiſſe *vulg.* Romuleæ leges rediere *MSS.* remeaſſe *Heinſ. ex uno MS.* 333 cunctis *vulg.* junctis *ex MS. Heinſ. ut* 1, 231. 335 ruens *MSS. plures.* nec *pro* ne *Vic. Vien.* 336 ſuſcepto *vulg.* ſuſpecto *MSS.* & *Baſ. marg.*

323 Oportet agrum illum & terram, ubi dentes draconis Cadmus ſeminaverat, imaginari ut alvum ſ. uterum matris, quem *ferit*, urgetque fetus prorumpens: ita ſparti illi (σπαρτοὶ, ſeminati fratres) intra terram formati, dum prorumpere in lucem diu conantur, galeis feriunt, eruuntque terram ſibi obſtantem.

324 *Viridi* milite nemo ad colorem proprie referet: recentem, viridis ſegetis inſtar, notat.

326 *Fretis adſtitit exercitus* jam jam in naves imponendus ad Africanam expeditionem ſuſcipiendam.

328 *Morem referre* Virgiliana formula Aen. 5, 596 *Hunc morem — Aſcanius -- Retulit.*

330 *Togæ decretum* Senatus togati conſultum eſt. Videtur etiam *teſſeræ* loco datum in eo bello dictum ejusmodi, quo Senatus conſtitueretur auctoritas: certe illud Aen. 8, 637 & *bello teſſera ſignum* de ejusmodi ſymbolis interpretatur Servius.

332 *Junctis ſignis*, collectis omnibus manipulis, quæ proprie ſigna ſunt, σημαῖαι, & legionibus adeo. Sic Liv. 33, 9 pr. *inter ſigna & ordines recipere* h. e. in centuriarum & manipulorum intervalla.

335 *Ira ſtetit*, continuit ſe, & *minor* fuit *conſilio*, a prudentia victa eſt. Noluit hoſtem magno belli paratu ad deſperationem ſalutis adigere, quæ res etiam imbecillos interdum armat, & formidabiles facit: quando eſt *Una ſalus victis nullam ſperare ſalutem.*

Aut in arenoſos æſtus zonamque rubentem
Tenderet, aut Solis fugiens tranſiret in ortus:
Miſſurusve ſibi certæ ſolatia mortis,
Oppida dirueret flammis. Res mira relatu;
Ne timeare, times; &, quem vindicta manebat,
Deſperare vetas. quantum fiducia nobis
Profuit hoſtilis! ſalvæ Carthaginis arces,
Illæſis Tyrii gaudent cultoribus agri,
Quos potuit vaſtare fuga: ſpe captus inani,
Nec ſe ſurripuit pœnæ, noſtriſque pepercit
Demens: qui numero tantum, non robore, menſus
Romanos, rapidis ibat ceu protinus omnes
Calcaturus equis; &, quod jactare ſolebat,
Solibus effeto merſurus pulvere Gallos.

Sed

340 res digna rel. Ne tim. caves *MS.* 343 contulit *MS.* 349 qui *Vien. Junt. ſic transponit:* Calcaturus equis, merſurus pulvere Gallos Solibus effœtos & quod jactare ſolebat. 350 effectos *Vien.* effetos *vel* effætos *al.* effœto *malebat Heinſ.* frigore *Vic. Vien.*

337 *Rubentem* Zonam pro ignea, igneam pro tortida dixit.

339 Fugiens & deſperans de ſalute ſua hoſtis, nulli rei parcit, & quam ipſe retinere ſalutem non poteſt, ea inimicum quoque ſtudet privare. Hinc eſt illud majorum noſtrorum, Fugienti hoſti aureum pontem faciendum.

341 *Times*, caves, curas. Ars eſt, interdum occultare hoſti ſuas vires. Magnum illius artis ſpecimen dedit, ſpecimen ipſe humanæ magnitudinis, Boruſſorum Rex, dum iſta ſcribimus, ad Rosbachium.

343 *Carthaginem* deleturus erat, agros vicinos vaſtaturus Gildo, niſi ſperaſſet victoriam.

350 Sperabat Gildo, ſe *merſurum* Gallos contra ſe miſſos *effeto ſolibus pulvere*, h. e. allecturum vel acturum in illas arenarum Syrtes, in pulverem a ſolis fervoribus putrem ac ſterilem, ubi ſe vel quieſcente illis pereundum ſit, tanquam inſuetis, & æſtus impatientibus. Reſpexiſſe videtur poëta ad Lucret. 6, 843 ubi ſic legebatur ante Lambini & Gifanii emendationem, *Frigidior porro in puteis æſtate fit humor, Rareſcit quia terra calore, & ſemina ſi qua Forte vaporis habet, propere* dimittit *in auras. Quo magis eſt igitur tellus effeta calore*, h. e. quo magis dimiſit ſemina vaporis in auras &c. Ut *effeta* dicuntur animalia, quæ jam ſemina omnia genitalia dimiſerunt; ut *tellus effeta calore*, quæ dimiſit vaporis ſemina: ſic *pulvis ſolibus effetus eſt* Claudiano, qui nihil amplius genitalis ſucci, e quo aliquid naſci queat, continet.

Meſſis cum proprio mox bellatura colono
Cognatos ſtrinxit gladios, cum ſemine jacto
Terrigenae galea matrem naſcente ferirent,
Armiger & viridi floreret milite ſulcus.
Hoc quoque non parva fas eſt cum laude relinqui,
Quod non ante fretis exercitus adſtitit ultor,
Ordine quam priſco cenſeret bella Senatus.
Neglectum Stilicho per tot jam ſæcula morem
Rettulit, ut ducibus mandarent prælia Patres,
Decretoque togæ felix legionibus iret
Teſſera. Romuleas leges remeaſſe fatemur,
Cum procerum juſſis famulantia cernimus arma.
Tyrrhenum poteras junctis tranſmittere ſignis,
Et ratibus Syrtes, Libyam complere maniplis.
Conſilio ſtetit ira minor; ne territus ille
Te duce, ſuſpecto Martis graviore paratu,

Aut

327 cenſerent *MS.* 331 rediiſſe *vulg.* Romuleæ leges rediere *MSS.* remeaſſe *Heinſ. ex uno MS.* 333 cunctis *vulg.* junctis *ex MS. Heinſ. ut 1, 231.* 335 ruens *MSS. plures.* nec *pro* ne *Vic. Vien.* 336 ſuſcepto *vulg.* ſuſpecto *MSS. & Baſ. marg.*

323 Oportet agrum illum & terram, ubi dentes draconis Cadmus ſeminaverat, imaginari ut alvum ſ. uterum matris, quem *ferit*, urgetque fetus prorumpens: ita ſparti illi (σπαρτοὶ, ſeminati fratres) intra terram formati, dum prorumpere in lucem diu conantur, galeis feriunt, eruuntque terram ſibi obſtantem.

324 *Viridi* milite nemo ad colorem proprie referet: recentem, viridis ſegetis inſtar, notat.

326 *Fretis adſtitit exercitus* jam jam in naves imponendus ad Africanam expeditionem ſuſcipiendam.

328 *Morem referre* Virgiliana formula Aen. 5, 596 *Hunc morem — Aſcanius -- Retulit.*

330 *Togæ decretum* Senatus togati conſultum eſt. Videtur etiam *teſſeræ* loco datum in eo bello dictum ejusmodi, quo Senatus conſtitueretur auctoritas: certe illud Aen. 8, 637 *& bello teſſera ſignum* de eiusmodi ſymbolis interpretatur Servius.

332 *Junctis ſignis*, collectis omnibus manipulis, quæ proprie ſigna ſunt, σημαῖαι, & legionibus adeo. Sic Liv. 33, 9 pr. *inter ſigna & ordines recipere* h. e. in centuriarum & manipulorum intervalla.

335 *Ira ſtetit*, continuit ſe, & *minor* fuit *conſilio*, a prudentia victa eſt. Noluit hoſtem magno belli paratu ad deſperationem ſalutis adigere, quæ res etiam imbecillos interdum armat, & formidabiles facit: quando eſt *Una ſalus victis nullam ſperare ſalutem.*

Digitized by Google

Aut in arenoſos æſtus zonamque rubentem
Tenderet, aut Solis fugiens transiret in ortus:
Miſſuruſve ſibi certæ ſolatia mortis,
Oppida dirueret flammis. Res mira relatu;
Ne timeare, times; &, quem vindicta manebat,
Deſperare vetas. quantum fiducia nobis
Profuit hoſtilis! ſalvæ Carthaginis arces,
Illæſis Tyrii gaudent cultoribus agri,
Quos potuit vaſtare fuga: ſpe captus inani,
Nec ſe ſurripuit pœnæ, noſtriſque pepercit
Demens: qui numero tantum, non robore, menſus
Romanos, rapidis ibat ceu protinus omnes
Calcaturus equis; &, quod jactare ſolebat,
Solibus effeto merſurus pulvere Gallos.

Sed

340 res digna rel. Ne tim. caves *MS.* 343 contulit *MS.* 349 qui *Vien. Junt. ſic transponit:* Calcaturus equis, merſurus pulvere Gallos Solibus effœtos & quod jactare ſolebat. 350 effectos *Vien.* effetos *vel* eſtætos *al.* effœto *malebat Heinſ.* frigore *Vic. Vien.*

337 *Rubentem* Zonam pro ignea, igneam pro torrida dixit.

339 Fugiens & deſperans de ſalute ſua hoſtis, nulli rei parcit, & quam ipſe retinere ſalutem non poteſt, ea inimicum quoque ſtudet privare. Hinc eſt illud majorum noſtrorum, Fugienti hoſti aureum pontem faciendum.

341 *Times*, caves, curas. Ars eſt, interdum occultare hoſti ſuas vires. Magnum illius artis ſpecimen dedit, ſpecimen ipſe humanæ magnitudinis, Boruſſorum Rex, dum iſta ſcribimus, ad Rosbachium.

343 *Carthaginem* deleturus erat, agros vicinos vaſtaturus Gildo, niſi ſperaſſet victoriam.

350 Sperabat Gildo, ſe *merſurum* Gallos contra ſe miſſos *effeto ſolibus pulvere*, h. e. allecturum vel acturum in illas arenarum Syrtes, in pulverem a ſolis fervoribus putrem ac ſterilem, ubi ſe vel quieſcente illis pereundum ſit, tanquam inſuetis, & æſtus impatientibus. Reſpexiſſe videtur poëta ad Lucret. 6, 843 ubi ſic legebatur ante Lambini & Giſanii emendationem, *Frigidior porro in puteis æſtate fit humor, Rareſcit quia terra calore, & ſemina ſi qua Forte vaporis habet, propere* dimittit *in auras. Quo magis eſt igitur tellus effeta calore*, h. e. quo magis dimiſit ſemina vaporis in auras &c. Ut *effeta* dicuntur animalia, quæ jam ſemina omnia genitalia dimiſerunt; ut *tellus effeta calore*, quæ dimiſit vaporis ſemina: ſic *pulvis ſolibus effetus eſt* Claudiano, qui nihil amplius genitalis ſucci, e quo aliquid naſci queat, continet.

Sed didicit non Aethiopum geminata venenis
Vulnera, non fuſum crebris haſtilibus imbrem,
Non equitum Latiis nimbos obſiſtere pilis.
Sternitur ignavus Naſamon. nec ſpicula ſupplex
Jam torquet Garamas. repetunt deſerta fugaces
Autololes. pavidus projectat miſſile Mazax.
Cornipedem Maurus nequidquam hortatur anhelum.
Prædonem lembo profugum, ventiſque repulſum,
Suſcepit merito fatalis Tabraca portu:
Expertum, quod nulla tuis elementa paterent
Hoſtibus, & lætæ paſſurum jurgia plebis,
Fracturumque reos humili ſub judice vultus.

Nil

355 intorquet *vulg.* 356 Audolopes, Autolopes, Aûtolales *al.* pauidum *MS.* projecit *vulg.* Matax, Mazas, Mazar *al.* ſ. Mazix. 360 *Pro* quod *malim* quam. 362 perfractumque *al.* perfunctumque *al.* frangendumque *conj. Heinſ.*

351 *Geminata vulnera*: una enim eſt a ferro noxa, altera a veneno.

353 *Equitum nimbos* catervas intelligamus, turbinis ac tempeſtatis inſtar ingruentes. *Pila* Romanorum proprium telum, verum non eorum qui tum erant, ſed veterum. Vegetius qui ad Valentinianum miſit opus de re militari ſuum 1, 20 cum pilum deſcripſiſſet, *Cujus generis*, inquit, *apud nos jam rara ſunt tela.* Sed ſervat Claudianus, vt ſolet morem loquendi antiquum, ubi rerum vix umbra ſuperfuit.

356 *Autololes* Gætuliæ populus apud Plin. 5, 1 & 2 it. 6, 31. *Mazax* forte *Mazix* fuit. Certe *Mazices* in Cæſarienſi Mauritania ponuntur a Cellario ex Ammiano 29, 25 ſqq. *Tabraca* Africæ urbs *fatalis* fuit Gildoni ad interitum. Vid. 18, 410 it. 19, 71.

362 *Humilis judex*, de plebe unusquisque, qui multa cum libertate victum Gildonem damnat, eique inſultat. Subiſſe Gildonem genus quæſtionis & judicii publici, colligas etiam ex 24, 99 ſq. Sed Zoſimus 5, 11 narrat, mortem ſibi conſciuiſſe potius, quam in poteſtatem hoſtium perveniret. Nempe Poëta indicat, quid futurum fuiſſet, niſi morte damnationem occupaſſet. Interim ſententiis omnibus Romæ in ſenatu damnatum, narrat Symmachus Stilichoni epiſt. 4, 4. Vid. omnino Jac. Gothofr. ad l. 7 C. Th. de Metatis: qui pulchre etiam hoc obſervat, ut Gildo Stilichonis opera Romæ damnatus eſt, ita Conſtantinopoli Eutropio hoc agente Gildonis fautore hoſtem judicatum Stilichonem, ex Zoſimo 5, 11.

Nil tribuat fortuna ſibi, ſic proſpera ſemper
Illa quidem. ſed non uni certamina pugnæ
Credidimus, totis nec conſtitit alea caſtris
Nutatura ſemel. ſi quid licuiſſet iniquis
Caſibus, inſtabant aliæ poſt terga biremes.
Venturus dux major erat. Victoria nulla
Clarior, aut hominum votis optatior umquam
Contigit. an quiſquam Tigranen, armaque Ponti,
Vel Pyrrhum Antiochique fugam, vel vincla Jugurthæ
Conferat, aut Perſen debellatumque Philippum?
Hi propagandi ruerant pro limite regni:
Hic ſtabat Romana ſalus. ibi tempora tutas
Traxerunt dilata moras. hic vincere tarde
Vinci pene fuit. diſcrimine Roma ſupremo
Inter ſupplicium populi deforme pependit;

Et

363 ſit *omnes*. Sic *conj. Heinſ.* 373 ruerent *MSS.* ruerunt *conj. Barth. & Heinſ.* fuerant *Vic. Baſ.* ruerant *Vien. Cuj.* 374 tuto *vulg.* tutæ-moræ *MSS.* tutas *Heinſ. e MSS.*

363 Removere vult fortunam, ne officiat Stilichonis laudibus; & tamen metuit illam offendere. Jucundior erit hic locus, ſi eum comparemus cum ſimili fluctuatione Plinii Pan. 32. Inſultaverat quodam modo Nilo, eoque carere poſſe Aegyptum Traiano imperante innuerat. Sed redit ad reverentiam, & *Flumen* precatur, *ut, hac principis benignitate contentum, molli gremio ſemina recondat, multiplicata reſtituat.*

365 *Alea* belli *non conſtitit totis caſtris*: non datus eſt eventus totius belli in fortunam horum caſtrorum: vinci ea quocunque caſu poterant, ut tamen ſumma belli pro nobis eſſet.

368 *Dux major*, ipſum Stilichonem Barthius intelligit: quod nec refellere poſſum, nec probare audeo.

372 *Debellatum* bis intelligendum. Hac figura nititur illa quæ transpoſitio particulæ *que* putatur, familiaris Horatio, declarata a Bentlejo ad Car, 2, 19. 24 ubi legendum putat *Leonis unguibus* horribiliſque *mala*. Quam frequens eſſet Tibullo, oſtendit Brouckh. ad 3, 6. 48. Sic noſter 22, 435.

374 *Stabat ſalus*, ut nauis a malacia deprehenſa, vel hærens in Syrtibus, ut in incili hærens currus.

377 *Inter ſupplicium — pependit*, deſideratur alterum extremum, inter quod pependiſſe & fluctuaſſe Roma dicatur, verbo, victoria. Sed nempe ſuppleri ex ipſa materia poteſt.

Digitized by Google

Et tanto Libyam fructu majore recepit,
Quam peperit, quanto graviorem amiſſa dolorem,
Quam nec dum quæſita, movent. quis Punica geſta,
Quis vos, Scipiadæ, quis te jam, Regule, noſſet?
Quis lentum caneret Fabium, ſi jure peremto
Inſultaret atr x famula Carthagine Maurus?
Hæc omnes veterum revocavit adorea laurus.
Reſtituit Stilicho cunctos tibi, Roma, triumphos.

378 tantum — quantum *vulg.* tanto — quanto *Scal.* & *MS.*
380 bella *Baſ. marg.* 384 ad horrea *Vien.*

378 Antique & eleganter *fructus* ponitur pro dulcedine fruendi: dulcius fuit Romanis recepiſſe Africam, quam fuerat ab initio peperiſſe. Vide oratorie tractatum hunc locum ab ſummo oratore ad Quir. poſt red. pr. quem ita concludit, *Sed tanquam bona valetudo jucundior eſt eis, qui e gravi morbo recreati ſunt, quam qui nunquam ægro corpore fuerunt: ſic ea omnia* (bona) *deſiderata magis, quam aſſidue percepta delectant.*

382 *Jure* imperii populi Ro. *peremto* ac ſublato, ut non amplius caput rerum eſſet Roma, certe Carthaginis domina non amplius eſſet, de cujus imperio certatum Punicis bellis a Scipionibus, a Regulo, a Cunctatore Fabio: quos viros nemo caneret Romæ, ſi Carthago non Romanis pareret ſed famularetur Mauro Gildoni. Splendida eo magis clauſula hujus libri, quod vero nititur. Quis ferat Romanos, qui hodie ſunt, de imperio orbis terrarum gloriantes? aut quis eorum, qui moderatus homo ſit, glorietur hodie?

XXII CL.

Digitized by Google

XXII

CL. CLAUDIANI

DE

LAUDIBUS STILICHONIS

LIBER II

Hactenus armatæ laudes. nunc qualibus orbem
Moribus, & quanto frenet metuendus amore,
Quo tandem flexus trabeas auctore rogantes
Induerit, faſtiſque ſuum conceſſerit annum,
Mitior incipiat fidibus jam Muſa remiſſis.
Principio magni cuſtos Clementia mundi,
Quæ Jovis incoluit zonam, quæ temperat æthram
Frigoris

1 urbem *Plant. & Claver.* 3 actore *Plant. marg. quod probat in Comm. Barth.* 2. rogante *Raphel. & Barth.* 2. crepantes *conj. Salmaſ. in Miſc. Obſervat. Brit. vol.* 1 *p.* 179. 5 incipias *conj. Heinſ.* diva *MS.* 7 temperet *Raphel.*

2 *Metuendus amore* videtur duplicem admittere interpretationem: metuendus cum amore & inter amorem, non minus amabilis quam formidabilis: vel, quod magis probem, metuendus hoſtibus propter amorem ſuorum. Eo terribilior eſt aliquis adverſariis, hoſtibus, quo magis a civibus ſuis & militibus amatur.

3 *Trabeas* Conſulatus ſymbolum noſtro eſſe, jam ſæpius obſervatum. Vid. 3, 251. Has audaciuſcula figura facit *rogantes* ſe indui, eadem plane ſententia ut 8, 47 *Ultro ſe purpura ſupplex Obtulit* etc. *Suum annum* ſuo, Conſulis, nomine inſignem *faſtis conceſſit* Stilicho.

5 *Fidibus remiſſis*, leniori genere & ſubmiſſiore dicendi. Bellicis rebus conveniebant intentiores chordæ, modus Orthius.

6 *Clementia* Dea Romanis neſcio an alias culta ſit, quam templo Julii Cæſaris Clementiæ, ἐπιεικείᾳ, dicato, de quo Plut. Cæſ. p. 734, D & Dio 44, 6 quem locum ex numis illuſtrat Fabricius. Sunt numi inter ſe ſimiles Tiberii ex ære magno, *Clementiæ* unus, alter *Moderationi* inſcripti Tab. 5, 6 & 7 Haverc. a quibus admonitus puto *Clementiam* poëtæ noſtro hic eſſe illam virtutem dei, quæ pugnantia inter ſe elementa veteris Chaûs moderatione & temperamento quodam indicto *concordi pace*, ut ait Ovid. Met. 1,25, *ligavit*. Illud νεῖκος καὶ φιλία, illa diſcordia concors, argumentum primum phyſicæ Empedoclis, Heracliti etc.

7 *Jovis Zona* extremus ille cæli complexus, qui continet & velut coërcet reliqua, in quo collocat illum

Digitized by Google

Frigoris & flammæ mediam, quæ maxima natu
Cælicolum, (nam prima Chaos Clementia ſolvit
Congeriem miſerata rudem, vultuque ſereno
Diſcuſſis tenebris in lucem ſæcula fudit.)
Hæc Dea pro templis, & thure calentibus aris
Te fruitur, poſuitque ſuas hoc pectore ſedes.
Hæc docet, ut pœnis hominum vel ſanguine paſci
Turpe ferumque putes: ut ferrum Marte cruentum,
Siccum pace, feras: ut non inſenſus alendis
Materiem præſtes odiis: ut fontibus ultro
Ignoviſſe velis: deponas ocius iram,
Quam moveas: precibus numquam implacabilis obſtes.
Obvia proſternas, proſtrataque more leonum
Deſpicias, alacres ardent qui frangere tauros,
Tranſiliunt prædas humiles. hac ipſe magiſtra
Das veniam victis. hac exorante calores
Horrificos, & quæ numquam nocitura timentur
Jurgia,

8 medio *MSS.* & *Ald.* 10 partita rudem *MS.* 16 ſic cum *diviſe* & premas *vulg.* ſiccum *Barth.* & *Heinſ.* ferax *eſt ſphalma Heinſ.* 2 *qui* feras *voluit ex MSS.* 21 gaudent *Vien. marg.* cum ſternere *vulg.* qui frangere *ex MSS. Heinſ.* 22 iſte *MSS. Vic. Vien.* ſponte *conj. Heinſ.* 23 dat *Vic. Vien.* & *mox* cohercet. exhortante *vulg.*

illum peculiari ratione, & inde rebus omnibus præſentem, omnia inde gubernantem facit Ariſtoteles, vel ſi quis alius ſit auctor libri de Mundo c. 6. Rurſus ita de hac Zona loquitur poëta quaſi intelligat noſtram illam Zonam temperatam, quæ interjecta eſt inter torridam & frigidam. Forte etiam illud menti eius obverſatum eſt, quod Jovis planetæ orbis inter frigidum Saturni & Martis ardentem medius incedit.

8 *Prima Cælicolum Clementia* ſoror eadem Juſtitiæ ſ. Aſtrææ noſtro 17, 166. De *Chao* modo præmonuimus ad v. 6.

11 Componi hæc poſſunt cum Coſmogonia Moſaica, in qua primum ornantis mundum ſuum Dei imperium eſt, Fiat Lux!

20 *Obvia* hic ſunt contra euntia impugnatum venientia, ut Luc. 1, 6 *Signa obvia ſignis*: ut ſupra 8, 484 *Obvia quid mirum vinci.*

21 Verbum *frangere* ſic adhibuit Horat. Car. 1, 23. 10 *Non ego te tigris ut aſpera Gætulusve leo frangere perſequor.* Sic noſter etiam 24, 301. Alios quoque, & Homericum fontem hic laudavit Heinſius. Sed orienti etiam conſuetam formam apparet ex Regum 1, 13. 26.

24 *Jurgia* etiam illa, quæ numquam *nocitura* ſunt, in viro principe timentur. Quo magis decet eos clementia, quorum etiam aſperior vox terrori eſt.

Digitized by Google

Jurgia, contentus ſolo terrore, coërces;
Aetherii patris exemplo: qui cuncta ſonoro
Concutiens tonitru, Cyclopum ſpicula differt
In ſcopulos & monſtra maris, noſtrique cruoris
Parcus in Oetæis exercet fulmina ſilvis.
Huic Divæ germana Fides, eademque ſorori,
Corde tuo delubra tenens, ſeſe omnibus actis
Inſerit. hæc nullo docuit liveſcere fuco:
Numquam falſa loqui, numquam promiſſa morari,
Inviſos odiſſe palám: non virus in alto
Condere, non lætam ſpeciem prætendere fraudi,
Sed certum mentique parem componere vultum.
Occulto ſævire vetat, prodeſſe remittit.
Hæc & amicitias longo poſt tempore firmat,

30 ſororis *vulg. Sed* ſorori *jam Vien. marg. tum Scaligeri auctoritate Heinſ.* 35 præmittere, promittere, committere *MSS.* fraudis *al. Sed* fraudi *jam Vien. Baſ.* 38 poſt temp. *vulg.* plus *Heinſ. ex MSS.*

27 *Cyclopum ſpicula*, fulmina ſunt, *quæ lentis* i. e. flexilibus ab igne *maſſis* ferreis procudunt. Vid. graphica deſcriptio Virg. Ge. 4, 170.

30 *Huic divæ* Clementiæ *germana* ſoror eſt *Fides* Dea, quin *eadem* eſt *ſorori* huic ſuæ: quatenus virtus eſt una, ut qui unam habet, omnes habeat. *Eadem ſorori*, ut Horat. A. P. 467 *Invitum qui ſervat, idem facit occidenti.*

32 *Liveſcere fuco* proprie dixit poëta. *Fucus* enim ille marinus, alga dictus alias, a quo falſus omnis color *fucus* vocatur, *lividus* ſua natura ſ. *pallidus* eſt, ὠχρὸς apud Ariſtot. hiſt. an. 6, 13 extr. Hunc eundem colorem a pictoribus tribui fluminibus, docet idem Probl. ſ. 23 p. 970, A. Ipſæ illæ lanæ quæ fuco imbuuntur, ut purpuram deinde bibant profundius, (de qua re diſputavi ad Quinctil. 12, 10. 75) videntur *liveſcere.* Hoc ergo indicat, niſi fallor, poëta, ab illo mendaciorum fuco *liveſcere* tantum qui illum adhibeant homines, non niteſcere.

35 *Lætam ſpeciem* Metonymica etiam ratione accipiendam arbitror, quæ lætos faciat; *fraudem* vero noxam omnem, quocunque modo intentatam.

37 *Prodeſſe* occulto non *remittit* modo fides, h. e. permittit, non impedit: verum in hoc ipſo divinam benignitatem imitantur beneficia, ſi ea tribuantur neſcientibus quidem, unde veniant, aut ſentientibus: quod genus commendat Plutarchus in aureolo libro de diſcrim. amici & adulatoris p. 63.

38 *Longo plus tempore*, h. e. quo diutius durant amicitiæ, tanto eas Fides facit firmiores. Tempori non tantum nihil licet in fideles amicitias, ſed ab eo ſtabiliuntur & redduntur immutabiles. Huc pertinet *adamantis* mentio, h. e. ferri. Tales ſunt Horat. Car. 3, 24. 5 *clavi adamantini, quos figit dira neceſſitas.*

Digitized by Google

Manſuroque adamante ligat: nec mobile mutat
Ingenium; parvæ ſtrepitu nec vincula noxæ
Diſſolvi patitur; nec faſtidire priorem
Allicitur veniente novo: benefacta tenere,
Reſpuere offenſas facilis, pariterque minoris
Officii magnique memor, ſuperare laborat:
Utque hoſtes armis, meritis ſic vincit amicos.
Hæc fovet abſentes; hæc longe ſola remotis
Conſulit; haec nullis avidam rumoribus aurem
Pandit, ut ignarum numquam læſura clientem
Inſidioſa tuos alienent murmura ſenſus.
Nec vivis annexus amor meminiſſe ſepultos
Deſinit: in prolem tranſcurrit gratia patrum.
  Hac tu Theudoſium, tenuit dum ſceptra, colebas:
Hac etiam poſt fata colis: nec pignora curas
Plus tua, quam natos, dederat quos ille monendos
Tutandoſque tibi. Juſtos nimiumque fideles

Fama

40 parvo *al. ſed* parvæ *jam Vic. Vien.* 42 illicitum *MSS. unde* fit licitum *conj. Heinſ.* illicitur *MSS. unde* ilicet adveniente *conj. Heinſ.* allicitum, illicite, illectum, allicitus *MSS.* allectum *placuiſſe videtur Scal.* neclectum *vel* ejectum *conj. Heinſ.* 44 laboras *MSS.* laborans *conj. Heinſ.* 48 pandit & *al.* ut *ex MSS. & Raph. Heinſ.* 50 innexus, anixus, obnixus, amplexus *MSS.* vivos amplexus *conj. Heinſ.* 54 movendos *MSS.* fovendos *MSS.*

41 *Diſſolvi* ſe *patitur*. Vid. ad 15, 265. Utrum commode dixerit poëta, *Faſtidire allicitur*, pro induci ſe patitur ad faſtidiendum, non dixerim. Sed hic non conſtare, quid poëta ſcripſerit, docet lectionis varietas.

42 Prædicat diverſam hanc memoriæ in viro bono rationem de ſuo Attico Nep. c. 11. Sed jam Demoſthenes pro Coro. c. 81 *τὸν μὲν εὖ παθόντα δεῖν μεμνῆσθαι τὸν πάντα χρόνον, τὸν δὲ ποιήσαντα εὐθὺς ἐπιλελῆσθαι κ. τ. λ.* Eadem ceterarum laudum ratio, quæ hic commemorantur. Adeo quæ honeſta ſunt, antiquiſſima ſunt, & ſemper placuere merito ſapientibus. Cui placet ita revolvere quaſi hiſtoriam ſenſuum humanorum, BarthianosCommentarios adhibeat. Nobis brevitas propoſita eſt.

48 Aliquid ambiguitatis huic verſui objicit adverbium *nunquam*. Eſt illud non ad *læſura* adjungendum, ſed ad *alienent*.

52 *Theudoſium* contracte ut 15,216.

53 Hunc verſum refellit eventus. Eucherium ſuum imponere voluit, niſi nos hiſtorici fallunt, ſolio Honorii. Vid. Gothofr. ad l. 22 C. Th. de Bonis Proſcriptor. ſ. To. 3 p.378.

Digitized by Google

Fama putat, qui, cum poſſint commiſſa negare,
Maluerunt nullo violati reddere quæſtu.
At Stilicho non divitias, aurique relictum
Pondus, ſed geminos axes, tantumque reſervat
Depoſitum teneris, quantum Sol igneus ambit.
Quid non intrepidus credas, cui regia tuto
Creditur? hoc clipeo munitus Honorius altum
Non gemuit patrem; vitæque & lucis in ipſo
Limine, contemtus numquam dat jura ſubactis
Gentibus, & ſecum ſentit creviſſe triumphos.
Quem tu ſic placida formas, ſic mente ſevera,
Ut neque deſidiæ tradas, dum pronus ad omne,
Quod libet, obſequeris; nec contra nixus ovantem

 Con-

56 poſſent -- Maluerint *vulg.* *Sed* poſſint - Maluerunt *boni libri ap. Heinſ.* 60 terris *MSS.* 64 contentus *Ald. Baſ. al.* *Sed* contemptus *MSS. Vic. Baſ.* 66 ſerena *MSS.*

56 *Fama*, niſi volumus injuriam facere generi noſtro, non debet hic ſignificare ſermones multitudinis promiſcuæ, ſed paucorum imprudenter atque improbe impiorum. Oſtendit hiſtoria, fuiſſe omni tempore, qui facerent talia, & forte plures quam expedit: ſed qui dicerent, pauci profligati pudoris Sophiſtæ fuerunt: & inter hos tamen plerique hunc honorem (pro Pudor!) habuere regibus, ut jus non niſi regnandi cauſa violandum eſſe dicerent. *Poſſint* & *Maluerunt* recte ſibi reſpondent. Nam *maluerunt* eſt Præſens rei perfectæ. Penultimam in talibus perſonis corripere ſolet etiam Ovidius, ut *Mollierunt* Am. 2, 1. 22. *Paruerunt* Met. 4, 225 etc.

59 *Geminos axes*, utrumque imperium, Orientis & Occidentis, ut 8, 395.

63 *Non gemuit patrem*, non luxit inſolabiliter, qui vicarium paternæ providentiæ haberet Stilichonem.

67 *Dum -- obſequeris* non eſt indicativo modo & finite accipiendum: neque enim hoc feciſſe dicit Stilichonem; ſed negat. Clarius exprimas ſoluta oratione per Gerundiuum, *obſequendo*.

68 *Ovare* præter explicatam in Lexicis lætitiæ, ex victoria præſertim, ſignificationem, etiam eſt exſultare, geſtire, alacriter ſe gerere præ cupiditate & ſtudio. Quando illud in theſauro utroque prætermiſſum eſſe video, hic expiandæ velut illius culpæ cauſa, revocabo, Virgilii præſertim, unici poëtæ exemplis ponendis. Igitur Aen. 5, 503 in ludo Trojæ *Una acies juvenum* eſt, *ducit quam parvus ovantem - Priamus.* L. 3, 189 Anchiſæ monenti diſcedendum eſſe, *Cuncti dicto paremus ovantes*, *Hanc quoque deſerimus ſedem.* Et de adventu in alio loco exſilii 3, 544 *Tum numina ſancta precamur Palladis armiſonæ, quæ primum accepit ovantes.* Aen. 4, 543 Dido deliberat *Sola fuga nautas comitabor ovantes?* non triumphantes profecto, ſed ſtudioſ-

Confringas animum; ſecretus conſona regno
Ceu juvenem doceas, moles quid publica poſcat;
Ceu ſanctum venerere ſenem, patriiſque gubernes
Imperium monitis, dominum ſubmiſſus adores;
Obſequiis moderere ducem, pietate parentem.
  Hinc fuit, ut primos in conjuge diſceret ignes;
Ordirique virum non luxuriante juventa,
Sed cum lege tori, caſto cum fœdere, vellet.
Principe tu felix genero: felicior ille
Te ſocero. fratrem levior nec cura tuetur
Arcadium: nec, ſi quid iners atque impia turba,
Prætendens proprio nomen regale furori,
Audeat, adſcribis juveni. Diſcordia quippe
Cum fremeret, numquam Stilicho ſic canduit ira,
Sæpe laceſſitus probris, gladiiſque petitus,
Ut bello furias ultum, quas pertulit, iret
Illicito, cauſſamque daret civilibus armis.

Hujus

69 *pro* ſecretus, *quod ex libris dedere Heinſ. & Gron. & jam habent Vic. & Vien.*, ceu cervas *vulg.* ſecreto *MSS.* ſecerni *MSS.* 70 patris *al.* 73 obſequio *al.* 74 ſic fuit *MSS.* 79 aut imp. *primæ editt. Sed* atque *Baſ. marg.* 82 fremuit *MSS. it. Vien.* Stilichonis canduit *Vic. Vien. & rell. edd. Hinc mox* laceſſiti — petiti *ex conj. Raphel. Barth.* 83 odiisque *Baſ. marg. Raph. Barth. ex MSS.*

ſtudioſe petentes novam patriam. Ibidem 577 de fuga divinitus imperata, *Imperioque iterum paremus ovantes.* Et 9, 71 *Turnus ſocios incendia poſcit ovantes.* L. 10, 690 Idem *Teucros invadit ovantes*, i. alacriter rem gerentes. L. 12, 479 *Jamque hic germanum jamque hic oſtentat ovantem* Juturna, geſtientem pugnare, *Nec tamen conferre manum patitur.* Quin 10, 409 *Flammæ* dicuntur *ovantes*, graſſantes per ſtipulas incenſas. Idem poëta Ge. 1, 423 fecit *ovantes gutture corvos.* Et noſter 35, 306 *Ovantes equos.* Apud Statium Theb. 1, 153 *Aut Tyrii ſolio non altus ovaret Exulis* i. jactaret ſe in throno Cadmi. Itaque *ovantem animum* hic intelligamus vehementius elatum cupiditate quacunque, & impotentius aliquid, quidquid illud ſit, cupientem molientemve.

73 *Moderere ducem*, ut 21, 259.

79 *Iners* Eutropii Eunuchi, *atque impia* hujus pariter atque Rufini *turba* intelligitur, quos vtrosque in aula Arcadii tyrannidem quandam exercentes, & Arcadio velut Neuroſpaſto vel machina abutentes, evertit, neſcio an ipſe multo melior, poëtæ quidem noſtri Heros, Stilicho.

Digitized by Google

Hujus fulta fide mediis diſſenſibus aulæ
Intemeratorum ſtabat reverentia fratrum.
Quin & Sidonias chlamydes, & cingula baccis
Aſpera, gemmataſque togas, virideſque ſmaragdo
Loricas, galeaſque renidentes hyacinthis,
Geſtatoſque patri capulis radiantibus enſes,
Et vario lapidum diſtinctas igne coronas,
Dividis ex æquo; ne non Auguſta ſupellex,
Ornatuſque pares geminis heredibus eſſent.
Mittitur & miles, quamvis certamine partes
Jam tumeant. hoſtem muniri robore mavis,
Quam peccare fidem: permittis juſta petenti,
Idque negas ſolum, cujus mox ipſe repulſa
Gaudeat, & quidquid fuerat deforme mereri,
Omnes præterea, puro quæ crimina pellunt

86 cujus *vulg.* hujus *etiam Baſ. marg.* 89 ſmaragdis *vulg.* 90 redundantes *MSS.* 97 fide *Vic. Junt. Plant.* violare fidem *Ald. Cuj.* ſpectare fidem *MSS.* 99 fuerit *vel contra libros legere nos jubet Heinſ.* 100 poſito *MS.* carmina *Cuj.* poſcunt *MSS.* *i. provocant, ut 5, 298.*

87 Genus Hypallages: nam magis proprie reverentia dicenda erat *intemerata.* Neque temere invenias *temerari perſonas*, ſed *fidem*, *ſacra*, *lectum conjugalem* etc.

88 *Baccas* ſ. *bacas* eſſe margaritas, obvium eſt. Sed cur *aſpera baccis* dicuntur *cingula*, cum margaritis nihil ſit levius? Hor. Epod. 8, 14 *Nec ſit marita, quæ rotundioribus Onuſta baccis ambulet.* Rotunda ſane non ſunt aſpera. Scilicet *aſpera* vocari vaſa, in quibus aliquid exſtat a cælatura, vel alia arte, oſtenſum eſt in Theſauris, neque hoc ipſo loco prætermiſſo.

90 Sic noſter infra 70, 3 *Gemmis dum freua renident.* Vt ridere prata dicuntur floribus. Qui *nitent* a victu bono & copioſo, ii facile *rident.* Hinc vicinia ſignificationum hujus verbi.

96 *Tumere*, & cognata nomina, ad iras, bellorum prænuncias, pertinere, copioſe oſtendit Bentl. ad Hor. A. P. 197 ubi legit, *amet pacare tumentes.*

97 *Peccat fides* ut *Vacillat* apud ICtos, ut *Prodiga arcani* vocatur Hor. Car. 1, 18. 16, quorum nihil in veram veri nominis fidem cadit. Nempe etiam hominem pictum, & fictam pietatem dicimus. *Permittis* eſt concedis, indulges.

99 Pulchre dictum puto *fuerat*, & feſtinaſſe magnum virum, cum *fuerit* contra libros etiam legi voluit. Indicandi modum in talibus fortiorem eſſe, obſervabit, quisquis attendere tanti putabit. *Mereri* in hoc verſiculo, & a Plinii inde ætate frequentiſſimo uſu eſſe conſequi, ſine reſpectu ad dignitatem, vel quodcunque ἀντάλλαγμα, Lexica noſtra docent poſt Caſaub. & Cort. ad Plin. Epiſt. 1, 8. 14.

Ore Deæ, junxere choros, unoque receptæ
Pectore diverſos tecum cinguntur in uſus.
Juſtitia utilibus rectum præponere ſuadet,
Communeſque ſequi leges, injuſtaque numquam
Largiri ſociis: durum Patientia corpus
Inſtruit, ut nulli cupiat ceſſiſſe labori:
Temperies, ut caſta petas: Prudentia, ne quid
Inconſultus agas: Conſtantia, futile ne quid
Infirmumque geras. Procul importuna fugantur
Numina, monſtriferis quæ Tartarus edidit antris.
Ac primam ſcelerum matrem, quæ ſemper habendo
Plus ſitiens patulis rimatur faucibus aurum,
Trudis Avaritiam: cujus fidiſſima nutrix

Ambitio,

101 orbe *MS.* vinxere *Gron.* 105 lar. facilis *conj. Heinſ. ut* 7, 90. 106 cupias *MSS.* 111 at *al.* 113 fœdiſſima *vulg.* ſæviſſima *MS.* fidiſſima *Ald.* & *MSS.*

101 *Ore puro pellunt crimina Deæ* h. e. vultu lucido, & ſolis ſideriſve majoris inſtar diſcutiente tenebras, nebulas, nubes criminum: ut Virgilianus Aen. 8, 589 *Lucifer Extulit os ſacrum cælo*, ut *Luna* apud Petro. 127 *plenum os extra nubem profert.* De hac re ipſe Salomon Prov. 20, 8 Regem ait in tribunali conſtitutum *oculis malum omne diſſipare*, quod idem eſt atque hic *ore pellere.*

102 *Cinguntur* eſt accinguntur, parant ſe.

104 *Communes leges*, illud quod *Par* vocat Cic. de Inv. 2, 54 *Par, quod in omnes æquabile eſt.* Summa illa juſtitiæ lex, Quod tibi non vis fieri &c. Ne *ſociis* quidem *largiri*, indulgere, *injuſta*, ſuadet aut patitur juſtitia. Sed pulchra etiam ſententia alterius lectionis Juſtitia nunquam *facilis* eſt *largiri injuſta*, nunquam patitur ſe induci ad largiendum.

107 *Temperies* eſt temperantia, *tranquilla morum temperies* Statio Sil. 2, 6. 48. Hæc inſtruit te, *ut caſta petas*, h. e. ut non niſi caſta & honeſta petas voluptatis genera. Comparemus illud Apoſtoli Eph. 4, 20 Ὀργίζεσθε καὶ μὴ ἁμαρτάνετε non jubet hic ut iraſcamur: ſed, ſi omnino iraſcamur, ne id fiat ad exceſſum & cum peccato.

107 Quid ſit *futile*, intelligitur ex vaſis, quæ hoc nomine appellantur. Qui facit, *quod mox mutaſſe laboret*, ut eſt apud Horatium, ſimilis eſt cribro vel futili vaſe haurienti aquam, repugnat ſuo conſilio, nihil efficit.

110 *Numina* ſunt non virtutes modo, ſed etiam vitia, quae nutu velut ſuo & potentia ad agendum homines moveant.

112 Videtur imaginatus eſſe poëta in hoc verſu porcum, vel anatem, in turpis cœni colluvie aperto roſtro & in omnem partem agitato, quærenti cibum.

113 *Nutrix Avaritiæ fidiſſima* eorum, qui cum poteſtate ſunt, eſt illorum Ambitio, qui honores petunt. Fruſtra illi venditarent ſuas merces, niſi eſſent emtores illarum inſane cupidi.

Digitized by Google

Ambitio, quæ veſtibulis foribuſque potentum
Excubat, & pretiis commercia paſcit honorum,
Pulſa ſimul. nec te gurges corruptior ævi
Traxit ad exemplum: qui jam firmaverat annis
Crimen, & in legem rapiendi verterat uſum.
Denique non dives ſub te pro rure paterno,
Vel laribus pallet: non inſidiator oberrat
Facturus quemcumque reum: non obruta virtus
Paupertate latet. lectos ex omnibus oris
Evehis, & meritum, non quæ cunabula, quæris;
Et qualis, non unde ſatus. ſub teſte benigno

115 poſcit *al.* 117 quod -- uſus *Raphel. Barth. Heinſ.* qui *MSS. multi, Vien. marg.* uſum *MSS. omnes uno excepto, & editi omnes, exceptis, quos poſui.* 120 laribus pendet *MSS. unde* pendit, *i. damno vel pœna afficitur. conj. Heinſ.* 121 fracturus *Vic. & quidam MSS. quod probat Heinſ. & confert 21, 362. non bene: melius quod ait, legi etiam poſſe* Acturus. 123 & nunquam meriti *vulg.* & meritum, nunquam *al. in his Vic.* meriti, non quæ *al.* meriti nunquam *Vien.* meritum non quæ *Cuj. & ex MSS. Heinſ.* 124 et quales, non unde ſati *contra libros malit Heinſ.*

115 *Paſcere commercia honorum pretiis*, formula audax, qua ſignificatur, nundinationem publicorum munerum ali & augeri ab ipſis lucris. Ut univerſim avaritia hydropi ſimilis eſt, & *quo plus ſunt potæ, plus ſitiuntur aquæ*; ita illa munerum & honorum commercia pretiis ipſis, ab Ambitione oblatis & ſolutis, paſcuntur ut creſcat venalitas (ſic vocare liceat cum Sidonio & Caſſiodoro illud vitium) proportione lucrorum. Uſum diverſum quidem, ſed ſimilem verbi *paſcere* videre licet in hiſce. Noſter 39, 22 *Quemcunque Deorum Læſimus, inſultet jugulo, paſcatque furorem.* Silius 12, 721 *Jupiter -- quantis paſcat ferus ignibus iras.* Horatio Epiſt. 1, 18. 35 *Nummos alienos paſcere* dicitur, qui mutuum ſumit, & uſuras ſolvit.

117 *Qui gurges ævi corruptior* jam crimen illud ambitus & venalitatis duratione atque *annis firmaverat*, & *uſum* atque conſuetudinem *rapiendi in legem verterat*, quaſi quod ita ſæpe impune factum erat, fieri omnino oporteret. Itaque magna Stilichonis laus eſt, quod in tam corrupto ſæculo innocens fuit: tribuit eam viro etiam Zoſimus, qui minime alias illi parcit, L. 5, 34 οὐκ ἐφάνη ποτὲ στρατιώταις ἐπὶ χρήμασιν ἄρχοντας ἐπιστήσας, Nunquam duces militibus pecunia intercedente præfeciſſe compertus eſt.

120 *Inſidiator*, qui hic deſcribitur, ſolemniore vocabulo ſuperioris ætatis *delator* eſt: quod genus homines ſub malis principibus ea deſignarunt, a bonis ita ſevere puniti ſunt, ut deinde novis legibus opus eſſet ad vindicandos ab hujus appellationis injuria eos, quibus fiſci demandatæ cauſæ eſſent. Vid. titulus Codicis de delatoribus.

Vivitur: egregios invitant præmia mores.
  Hinc priſcæ redeunt artes: felicibus inde
Ingeniis aperitur iter, deſpectaque Muſæ
Colla levant; opibuſque fluens, & pauper eodem
Nititur ad fructum ſtudio, cum cernat uterque,
Quod nec inops jaceat probitas, nec inertia ſurgat
Divitiis. Nec te jucunda fronte fefellit
Luxuries prædulce malum, quæ dedita ſemper
Corporis arbitriis hebetat caligine ſenſus,
Membraque Circæis effeminat acrius herbis,
Blanda quidem vultus, ſed qua non tetrius ulla
Ultrices

135 vultu *vulg.* tetrior *vulg.*

128 *Opibus fluens* pro affluente an quiſquam antiquior poſuerit, non dixerim. Pulchre quidem hoc novavit, ſi novavit, noſter.

130 *Cum cernat uterque*, *Quod nec inops jaceat probitas*, illa conſtructio ſæculi illius labe eſt, qua Græcorum ὅτι ἀφηγηματικὸν Latinæ conſuetudini inſertum eſt: niſi tamen non *Quod* dedit Claudianus, ſed *Quam.*

131 *Fefellit*, indefinite ſ. aoriſtos poſitum, pro fallere ſolet, figura Græca Senecæ etiam ac Tacito familiaris.

133 *Arbitria corporis*, deſideria, vel imperia adeo, illecebræ voluptatum, fuga laboris ac doloris: *ſenſus* non corporis hic ſunt, viſus, auditus, ceteri; quamquam hic etiam quibuſdam voluptatum obſequiis hebetantur: ſed facultates animi, ſubtile judicium de bonis & honeſtis.

134 *Circeas* herbas quibus Circen ſocios etiam Ulyſſis in beſtias mutaſſe fabulatur Homerus, ad voluptatem refert noſter Horatii exemplo Epiſt. 1, 2. 25 Quæ *pocula* ſi Ulyſſes quoque *ſtultus cupiduſque bibiſſet, Sub domina meretrice fuiſſet turpis & excors. Vixiſſet canis immundus, vel amica luto ſus.* Pro Circe hic perſonam facit Luxuriem.

135 Deſiderari hic poteſt ſubjectum orationis, ad quod referatur *ulla*, *Furia* nempe, vel *ulla Furiarum*: quale quid etiam deinde obſervamus v. 215. Locum fuiſſe varie antiquitus diſceptatum, varietas lectionis indicat. Mirabar nemini in mentem veniſſe ſcribere, *ſed qua non* tetrior *ulla ultricum*, τῶν ποινῶν ſ. *Pœnarum*, ut alias vocantur Furiæ. *Ultrices* diſerte vocat Virg. 4, 473 & 610. Sed ſufficere poteſt ipſa deſcriptio. *Ultrices genæ* ita deſignant Furiam, ut ſolum nomen *ulla* ſuſtinere prædicata reliqua poſſit. *Tetrius fucata*, majori cum periculo & noxa fucata. Fucus ipſe cum deprehenditur tetrum aliquid & abominabile habet: niſi quod delicatae alias, & ſubtiliſſimi palati genti aliud ab aliquo inde tempore placuiſſe ajunt, qui non miſeros putent maritos, quibus *viſcantur labra* fuco uxorum. Vid. Juvenal. 6, 461 ſq.

Digitized by Google

Ultrices fucata genas, & amicta doloſis
Illecebris torvos auro circumlinit hydros.
Illa voluptatum multos innexuit hamis:
Te numquam conata capit. Non prava libido
Stupris advigilat: non tempora ſomnus agendi
Fruſtratur: nullo citharæ convivia cantu,
Non pueris laſciva ſonant. Quis cernere curis
Te vacuum potuit? quis tota mente remiſſum,
Aut indulgentem dapibus, ni cauſſa juberet
Lætitiæ? Non indecores æraria laſſant
Expenſæ: parvo non improba littera libro
Abſentum condonat opes. A milite parcus
Diligeris; neque enim neglectas pace cohortes

Tunc

136 interius *vulg.* fuſcata, ſulcata, ſignata *al.* 137 circumligat *Vic. Vien. Baſ. marg.* circumluit, circumfluit, circumvenit *al. Cf. Heinſ. ad Aen. 6, 132 & ad Ovid. Art. 3, 232.* 140 fraudatur *MS.* furatur *conj. Heinſ.* 142 pueri *vulg.* 145 laxant *ex MSS. Plant. marg.* 147 condemnat *Vic. MSS. Heinſ.* commendat *al.*

137 Si eligendum ſit de varietate lectionis quod maxime placeat, non quod meliores auctores habeat, optarem *circumligat*, ut intelligantur vittæ quædam & infulæ de bracteis auri, quibus tegantur alligenturque ſerpentes, ne ſtatim appareant & terreant adſpicientes.

139 Ne quis jungat *nunquam* cum *conata*. Conata licet, in hac rerum affluentia, in tot occaſionibus & facultatibus, ſæpe ſit Luxuries te irretire, nunquam tamen capit.

145 Si *laſſant* eſt a Poëta, comparavit ærarium cum animali, metaphora reciproca, ut contraria ratione *exhauriri* animalia dicuntur laboribus. Sed cum *X* & *SS* ſolemniter miſceant librarii, licet etiam credere, *laxant* ſcripſiſſe Claudianum, h. e. ampliora faciunt, egerendis, quæ ibi ſervantur: ut laxiores fiunt eorum veſtes qui emaciantur etc.

146 Per epiſtolas Principum h. e. eorum, qui illorum nomine abutuntur, imperantur innoxiis etiam pecuniæ, fiſco adjudicantur univerſæ opes: nihil talium deſignatur a Stilichone.

147 *Condonat opes*, ſine juſta cauſa aliis vel fiſco adeo addicit per ſententiam, ſive ea ſpeciem judicii inter partes habeat, ſive reſcripti: cujus generis ſunt forte quædam eorum, quæ habentur in Titulo Codicis Theod. 9, 42 de bonis proſcriptorum ſ. damnatorum. *Parcus* minime effuſus in largitiones, ſed ſuo quemque ſtipendio contentum eſſe jubens, tamen a *milite*, quem emere cogebantur interdum etiam non mali imperatores, *diligeris:* qui oſtendunt ea re non pecuniam ab illis, ſed te amari.

Digitized by Google

Tunc ditas, cum bella fremunt. ſcis nulla placere
Munera, quæ metuens illis, quos ſpreverit, offert
Serus, & incaſſum ſervati prodigus auri.
Antevenis tempus, non exſpectantibus ultro
Munificus, menſæque adhibes, & nomine quemque
Compellas clari, quod ſub te geſſerit olim,
Admonitor facti; figendaque ſenſibus addis
Verba, quibus magni geminatur gratia doni.
Nec ſi quid tribuas, jactatum ſæpius idem
Exprobrare ſoles: nec quos promoveris, alto
Turgidus alloqueris faſtu: nec proſpera flatus
Attollunt nimios. quin ipſa ſuperbia longe
Diſceſſit, vitium rebus ſolemne ſecundis,
Virtutumque ingrata comes. contingere paſſim,
Affarique licet. Non inter pocula ſermo
Captatur, pura ſed libertate loquendi
Seria quiſque jocis nulla formidine miſcet.
Quem videt Auguſti ſocerum regnique parentem,

Miratur

150 ſpreverat *MSS.* 154 geſſerat *al.* 155 admonitum *MSS. Junt. Ald.* ammonitor *Vic. Vien.* 156 geminetur *malit Heinſ.* doni *vulg. ſed* nodi *ex MSS. Heinſ.* 157 jactantus *Cuj. forte* jactando. 163 affarique datur *MS.*

149 Conf. omnino 20, 319.

153 Cum hoc inprimis gratum ſit hominibus, *nomine* ſi ſuo *compellentur*, ad hoc ſuos habuere nomenclatores: ſed major gratia illius haud dubie, qui ſine tali miniſterio, & ultro & nominum & facinorum egregiorum meminit. Talia ſuo de Trajano Plin. Pan. 15, 5 *Prope omnes milites nomine appellas; ſingulorum fortia facta commemoras: nec habent adnumeranda tibi pro rep. vulnera, quibus ſtatim laudator & teſtis contigiſti.*

156 *Nodum amabiliſſimum amicitiæ* ipſi Tullio dictum Læl. c. 14, obſervavit Heinſius. Quod autem *Gratiam* hic appellat auctor, illud in mentem revocat illas apud Horat. Car. 3, 21. 22 *Segnes nodum ſolvere Gratias.*

159 *Flatus* imaginari oportet ventri velut utri incluſos. Hos *flatus*, hos ſpiritus & una utrem attollunt proſpera.

162 *Ingrata virtutum comes ſuperbia*, quia facit ut ipſæ virtutes, quibus ea adhæreſcit, gratæ eſſe, grato animo accipi deſinant.

164 *Pura libertas*, cui nihil metus ſervilis adjectum eſt: forte etiam excludere hoc epithero poëta voluit impuritatem& turpitudinem ſermonis. Sed prius magis probo.

166 *Regni parens*, Patricii paraphraſis. Vid. 18, 109.

Digitized by Google

Miratur conviva parem; cum tanta poteſtas
Civem lenis agat. Te doctus priſca loquentem,
Te matura ſenex audit, te fortia miles:
Adſperſis ſalibus, quibus haud Amphiona quiſquam
Preferat Aonios meditantem carmine muros,
Nec velit Orpheo migrantes pectine ſilvas.
  Hinc amor, hinc veris & non fallacibus omnes
Pro te ſolliciti votis: hinc nomen ubique
Plauſibus, auratis celebrant hinc ora figuris.
Quæ non incudes ſtreperent? quæ flamma vacaret
Fabrilis? quantis fluerent fornacibus æra
Effigies ductura tuas? quis devius eſſet
Angulus, aut regio, quæ non pro numine vultus
Dilectos colerent, talem ni ſemper honorem
Reſpueres? decus hoc rapiat, quem falſa timentum
Munera decipiunt, qui ſe diffidit amari.

Hoc

171 Aonias-muſas *MSS.* muſa *Cuj.* 173 fallentibus *MSS. & Raphel. it. Plant. marg.* 177 quæ ſufficerent *Junt. & reliquæ fere editt. Sed* quantis fluerent *Vic. Vien. MSS.*

167 *Summa poteſtas* ad ſignificandum hominem ſumma poteſtare præditum adhibetur: quod in Italia ita frequentatum eſt, ut hodie quoque vulgari ſermone magiſtratus appellent *Signore Podeſtà.* Itaque *Summa Poteſtas civem agit* ſignificat, Supremus magiſtratus gerit ſe ut civem, ut æqualem ceteris, & nihil eminere ſe putantem.

171 *Aonia* eſt Bœotia, quod diſerte eſt apud Stephanum Byz. voc. *Βοιωτία.* Itaque *muri Aonii* ſunt Thebani. *Dictus* enim *eſt*, ut ait Hor. A. P. 394 *Amphion Thebanæ conditor arcis Saxa movere ſono teſtudinis, & prece blanda Ducere, quo vellet.* Hoc eſt *meditari carmine muros*, in eo carmine exerceri, quod valuit ad muros Thebarum ſtruendos.

172 *Nec velit*, nec deſideret, pro Stilichonis *ſalibus* audire Orphei carmen, cuius *pectine migrarunt* olim *ſilvæ.* Nominat pectinem, intelligit ipſum Lyræ cantum. Vid. ad 34, 15.

173 Non eſt *ταυτολογία* vitioſa *veris & non fallacibus*: ſed augendi cauſa aulica mendacia opponit vero.

175 *Auratas figuras*, licet *ora* tantum ſ. vultum nominet poëta, poſſumus tamen non modo clipeatas imagines, ſed totas etiam ſtatuas intelligere.

177 *Quantis* non quam magnis modo ſignificat, ſed pro more hujus ſæculi, *quot.*

181 *Falſa munera*, quae hoc nomen non merentur, cum non libere, non animo benevolo, ſed metu, & evitandi mali cauſa dentur.

Tunc ditas, cum bella fremunt. ſcis nulla placere
Munera, quæ metuens illis, quos ſpreverit, offert
Serus, & incaſſum ſervati prodigus auri.
Antevenis tempus, non exſpectantibus ultro
Munificus, menſæque adhibes, & nomine quemque
Compellas clari, quod ſub te geſſerit olim,
Admonitor facti; figendaque ſenſibus addis
Verba, quibus magni geminatur gratia doni.
Nec ſi quid tribuas, jactatum ſæpius idem,
Exprobrare ſoles: nec quos promoveris, alto
Turgidus alloqueris faſtu: nec proſpera flatus
Attollunt nimios. quin ipſa ſuperbia longe
Diſceſſit, vitium rebus ſolemne ſecundis,
Virtutumque ingrata comes. contingere paſſim,
Affarique licet. Non inter pocula ſermo
Captatur, pura ſed libertate loquendi
Seria quiſque jocis nulla formidine miſcet.
Quem videt Auguſti ſocerum regnique parentem,

Miratur

150 ſpreverat *MSS.* 154 geſſerat *al.* 155 admonitum *MSS. Junt. Ald.* ammonitor *Vic. Vien.* 156 geminetur *malit Heinſ.* doni *vulg. ſed* nodi *ex MSS. Heinſ.* 157 jactantus *Cuj. forte* jactando. 163 affarique datur *MS.*

149 Conf. omnino 20, 319.

153 Cum hoc inprimis gratum ſit hominibus, *nomine* ſi ſuo *compellentur*, ad hoc ſuos habuere nomenclatores: ſed major gratia illius haud dubie, qui ſine tali miniſterio, & ultro & nominum & facinorum egregiorum meminit. Talia ſuo de Trajano Plin. Pan. 15, 5 *Prope omnes milites nomine appellas; ſingulorum fortia facta commemoras: nec habent adnumeranda tibi pro rep. vulnera, quibus ſtatim laudator & teſtis contigiſti.*

156 *Nodum amabiliſſimum amicitiæ* ipſi Tullio dictum Læl. c. 14, obſervavit Heinſius. Quod autem *Gratiam* hic appellat auctor, illud in mentem revocat illas apud Horat. Car. 3, 21. 22 *Segnes nodum ſolvere Gratias.*

159 *Flatus* imaginari oportet ventri velut utri incluſos. Hos *flatus*, hos ſpiritus & una utrem attollunt proſpera.

162 *Ingrata virtutum comes ſuperbia*, quia facit ut ipſæ virtutes, quibus ea adhæreſcit, gratæ eſſe, grato animo accipi deſinant.

164 *Pura libertas*, cui nihil metus ſervilis adjectum eſt: forte etiam excludere hoc epitheto poëta voluit impuritatem& turpitudinem ſermonis. Sed prius magis probo.

166 *Regni parens*, Patricii paraphraſis. Vid. 18, 109.

Digitized by Google

Miratur conviva parem; cum tanta poteſtas
Civem lenis agat. Te doctus priſca loquentem,
Te matura ſenex audit, te fortia miles:
Adſperſis ſalibus, quibus haud Amphiona quiſquam
Preferat Aonios meditantem carmine muros,
Nec velit Orpheo migrantes pectine ſilvas.
  Hinc amor, hinc veris & non fallacibus omnes
Pro te ſolliciti votis: hinc nomen ubique
Plauſibus, auratis celebrant hinc ora figuris.
Quæ non incudes ſtreperent? quæ flamma vacaret
Fabrilis? quantis fluerent fornacibus æra
Effigies ductura tuas? quis devius eſſet
Angulus, aut regio, quæ non pro numine vultus
Dilectos colerent, talem ni ſemper honorem
Reſpueres? decus hoc rapiat, quem falſa timentum
Munera decipiunt, qui ſe diffidit amari.

Hoc

171 Aonias-muſas *MSS.* muſa *Cuj.* 173 fallentibus *MSS.* & *Raphel. it. Plant. marg.* 177 quæ ſufficerent *Junt.* & *reliquæ fere editt. Sed* quantis fluerent *Vic. Vien. MSS.*

167 *Summa poteſtas* ad ſignificandum hominem ſumma poteſtare præditum adhibetur: quod in Italia ita frequentatum eſt, ut hodie quoque vulgari ſermone magiſtratus appellent *Signore Podeſtà.* Itaque *Summa Poteſtas civem agit* ſignificat, Supremus magiſtratus gerit ſe ut civem, ut æqualem ceteris, & nihil eminere ſe putantem.

171 *Aonia* eſt Bœotia, quod diſerte eſt apud Stephanum Byz. voc. Βοιωτία. Itaque *muri Aonii* ſunt Thebani. *Dictus* enim *eſt*, ut ait Hor. A. P. 394 *Amphion Thebanæ conditor arcis Saxa movere ſono teſtudinis, & prece blanda Ducere, quo vellet.* Hoc eſt *meditari carmine muros*, in eo carmine exerceri, quod valuit ad muros Thebarum ſtruendos.

172 *Nec velit*, nec deſideret, pro Stilichonis *ſalibus* audire Orphei carmen, cuius *pectine migrarunt* olim *ſilvæ.* Nominat pectinem, intelligit ipſum Lyræ cantum. Vid. ad 34, 15.

173 Non eſt ταυτολογία vitioſa *veris & non fallacibus*: ſed augendi cauſa aulica mendacia opponit vero.

175 *Auratas figuras*, licet *ora* tantum ſ. vultum nominet poëta, poſſumus tamen non modo clipeatas imagines, ſed totas etiam ſtatuas intelligere.

177 *Quantis* non quam magnis modo ſignificat, ſed pro more hujus ſæculi, *quot.*

181 *Falſa munera*, quae hoc nomen non merentur, cum non libere, non animo benevolo, ſed metu, & evitandi mali cauſa dentur.

Tunc ditas, cum bella fremunt. ſcis nulla placere
Munera, quæ metuens illis, quos ſpreverit, offert
Serus, & incaſſum ſervati prodigus auri.
Antevenis tempus, non exſpectantibus ultro
Munificus, menſæque adhibes, & nomine quemque
Compellas clari, quod ſub te geſſerit olim,
Admonitor facti; figendaque ſenſibus addis
Verba, quibus magni geminatur gratia doni.
Nec ſi quid tribuas, jactatum ſæpius idem,
Exprobrare ſoles: nec quos promoveris, alto
Turgidus alloqueris faſtu: nec proſpera flatus
Attollunt nimios. quin ipſa ſuperbia longe
Diſceſſit, vitium rebus ſolemne ſecundis,
Virtutumque ingrata comes. contingere paſſim,
Affarique licet. Non inter pocula ſermo
Captatur, pura ſed libertate loquendi
Seria quiſque jocis nulla formidine miſcet.
Quem videt Auguſti ſocerum regnique parentem,
Miratur

150 ſpreverat *MSS.* 154 geſſerat *al.* 155 admonitum *MSS. Junt. Ald.* ammonitor *Vic. Vien.* 156 geminetur *malit Heinſ.* doni *vulg. ſed* nodi *ex MSS. Heinſ.* 157 jactantus *Cuj. forte* jactando. 163 affarique datur *MS.*

149 Conf. omnino 20, 319.

153 Cum hoc inprimis gratum ſit hominibus, *nomine* ſi ſuo *compellentur*, ad hoc ſuos habuere nomenclatores: ſed major gratia illius haud dubie, qui ſine tali miniſterio, & ultro & nominum & facinorum egregiorum meminit. Talia ſuo de Trajano Plin. Pan. 15, 5 *Prope omnes milites nomine appellas; ſingulorum fortia facta commemoras: nec habent adnumeranda tibi pro rep. vulnera, quibus ſtatim laudator & teſtis contigiſti.*

156 *Nodum amabiliſſimum amicitiæ* ipſi Tullio dictum Læl. c. 14, obſervavit Heinſius. Quod autem *Gratiam* hic appellat auctor, illud in mentem revocat illas apud Horat. Car. 3, 21. 22 *Segnes nodum ſolvere Gratias.*

159 *Flatus* imaginari oportet ventri velut utri incluſos. Hos *flatus*, hos ſpiritus & una utrem attollunt proſpera.

162 *Ingrata virtutum comes ſuperbia*, quia facit ut ipſæ virtutes, quibus ea adhæreſcit, gratæ eſſe, grato animo accipi deſinant.

164 *Pura libertas*, cui nihil metus ſervilis adjectum eſt: forte etiam excludere hoc epitheto poëta voluit impuritatem& turpitudinem ſermonis. Sed prius magis probo.

166 *Regni parens*, Patricii paraphraſis. Vid. 18, 109.

Digitized by Google

Miratur conviva parem; cum tanta poteſtas
Civem lenis agat. Te doctus priſca loquentem,
Te matura ſenex audit, te fortia miles:
Adſperſis ſalibus, quibus haud Amphiona quiſquam
Preferat Aonios meditantem carmine muros,
Nec velit Orpheo migrantes pectine ſilvas.
Hinc amor, hinc veris & non fallacibus omnes
Pro te ſolliciti votis: hinc nomen ubique
Plauſibus, auratis celebrant hinc ora figuris.
Quæ non incudes ſtreperent? quæ flamma vacaret
Fabrilis? quantis fluerent fornacibus æra
Effigies ductura tuas? quis devius eſſet
Angulus, aut regio, quæ non pro numine vultus
Dilectos colerent, talem ni ſemper honorem
Reſpueres? decus hoc rapiat, quem falſa timentum
Munera decipiunt, qui ſe diffidit amari.

Hoc

171 Aonias - muſas *MSS.* muſa *Cuj.* 173 fallentibus *MSS.* & *Raphel. it. Plant. marg.* 177 quæ ſufficerent *Junt.* & *reliquæ fere editt. Sed* quantis fluerent *Vic. Vien. MSS.*

167 *Summa poteſtas* ad ſignificandum hominem ſumma poteſtate præditum adhibetur: quod in Italia ita frequentatum eſt, ut hodie quoque vulgari ſermone magiſtratus appellent *Signore Podeſtà.* Itaque *Summa Poteſtas civem agit* ſignificat, Supremus magiſtratus gerit ſe ut civem, ut æqualem ceteris, & nihil eminere ſe putantem.

171 *Aonia* eſt Bœotia, quod diſerte eſt apud Stephanum Byz. voc. Βοιωτία. Itaque *muri Aonii* ſunt Thebani. *Dictus* enim *eſt*, ut ait Hor. A. P. 394 *Amphion Thebanæ conditor arcis Saxa movere ſono teſtudinis, & prece blanda Ducere, quo vellet.* Hoc eſt *meditari carmine muros*, in eo carmine exerceri, quod valuit ad muros Thebarum ſtruendos.

172 *Nec velit*, nec deſideret, pro Stilichonis *ſalibus* audire Orphei carmen, cujus *pectine migrarunt* olim *ſilvæ.* Nominat pectinem, intelligit ipſum Lyræ cantum. Vid. ad 34, 15.

173 Non eſt ταυτολογία vitioſa *veris & non fallacibus*: ſed augendi cauſa aulica mendacia opponit vero.

175 *Auratas figuras*, licet *ora* tantum ſ. vultum nominet poëta, poſſumus tamen non modo clipeatas imagines, ſed totas etiam ſtatuas intelligere.

177 *Quantis* non quam magnis modo ſignificat, ſed pro more hujus ſæculi, *quot.*

181 *Falſa munera*, quae hoc nomen non merentur, cum non libere, non animo benevolo, ſed metu, & evitandi mali cauſa dentur.

Digitized by

Tunc ditas, cum bella fremunt. ſcis nulla placere
Munera, quæ metuens illis, quos ſpreverit, offert
Serus, & incaſſum ſervati prodigus auri.
Antevenis tempus, non exſpectantibus ultro
Munificus, menſæque adhibes, & nomine quemque
Compellas clari, quod ſub te geſſerit olim,
Admonitor facti; figendaque ſenſibus addis
Verba, quibus magni geminatur gratia doni.
Nec ſi quid tribuas, jactatum ſæpius idem
Exprobrare ſoles: nec quos promoveris, alto
Turgidus alloqueris faſtu: nec proſpera flatus
Attollunt nimios. quin ipſa ſuperbia longe
Diſceſſit, vitium rebus ſolemne ſecundis,
Virtutumque ingrata comes. contingere paſſim,
Affarique licet. Non inter pocula ſermo
Captatur, pura ſed libertate loquendi
Seria quiſque jocis nulla formidine miſcet.
Quem videt Auguſti ſocerum regnique parentem,

Miratur

150 ſpreverat *MSS.* 154 geſſerat *al.* 155 admonitum *MSS. Junt. Ald.* ammonitor *Vic. Vien.* 156 geminetur *malit Heinſ.* doni *vulg. ſed* nodi *ex MSS. Heinſ.* 157 jactantus *Cuj. forte* jactando. 163 affarique datur *MS.*

149 Conf. omnino 20, 319.

153 Cum hoc inprimis gratum ſit hominibus, *nomine* ſi ſuo *compellentur*, ad hoc ſuos habuere nomenclatores: ſed major gratia illius haud dubie, qui ſine tali miniſterio, & ultro & nominum & facinorum egregiorum meminit. Talia ſuo de Trajano Plin. Pan. 15, 5 *Prope omnes milites nomine appellas; ſingulorum fortia facta commemoras: nec habent adnumeranda tibi pro rep. vulnera, quibus ſtatim laudator & teſtis contigiſti.*

156 *Nodum amabiliſſimum amicitiæ* ipſi Tullio dictum Læl. c. 14, obſervavit Heinſius. Quod autem *Gratiam* hic appellat auctor, illud in mentem revocat illas apud Horat. Car. 3, 21. 22 *Segnes nodum ſolvere Gratias.*

159 *Flatus* imaginari oportet ventri velut utri incluſos. Hos *flatus*, hos ſpiritus & una utrem attollunt proſpera.

162 *Ingrata virtutum comes ſuperbia*, quia facit ut ipſæ virtutes, quibus ea adhæreſcit, gratæ eſſe, grato animo accipi deſinant.

164 *Pura libertas*, cui nihil metus ſervilis adjectum eſt: forte etiam excludere hoc epitheto poëta voluit impuritatem& turpitudinem ſermonis. Sed prius magis probo.

166 *Regni parens*, Patricii paraphraſis. Vid. 18, 109.

Miratur conviva parem; cum tanta poteſtas
Civem lenis agat. Te doctus priſca loquentem,
Te matura ſenex audit, te fortia miles:
Adſperſis ſalibus, quibus haud Amphiona quiſquam
Preferat Aonios meditantem carmine muros,
Nec velit Orpheo migrantes pectine ſilvas.
  Hinc amor, hinc veris & non fallacibus omnes
Pro te ſolliciti votis: hinc nomen ubique
Plauſibus, auratis celebrant hinc ora figuris.
Quæ non incudes ſtreperent? quæ flamma vacaret
Fabrilis? quantis fluerent fornacibus æra
Effigies ductura tuas? quis devius eſſet
Angulus, aut regio, quæ non pro numine vultus
Dilectos colerent, talem ni ſemper honorem
Reſpueres? decus hoc rapiat, quem falſa timentum
Munera decipiunt, qui ſe diffidit amari.

Hoc

171 Aonias - muſas *MSS.* muſa *Cuj.* 173 fallentibus *MSS.* & *Raphel. it. Plant. marg.* 177 quæ ſufficerent *Junt.* & *reliquæ fere editt. Sed* quantis fluerent *Vit. Vien. MSS.*

167 *Summa poteſtas* ad ſignificandum hominem ſumma poteſtare præditum adhibetur: quod in Italia ita frequentatum eſt, ut hodie quoque vulgari ſermone magiſtratus appellent *Signore Podeſtà.* Itaque *Summa Poteſtas civem agit* ſignificat, Supremus magiſtratus gerit ſe ut civem, ut æqualem ceteris, & nihil eminere ſe putantem.

171 *Aonia* eſt Bœotia, quod diſerte eſt apud Stephanum Byz. voc. *Βοιωτία.* Itaque *muri Aonii* ſunt Thebani. *Dictus* enim *eſt*, ut ait Hor. A. P. 394 *Amphion Thebanæ conditor arcis Saxa movere ſono teſtudinis, & prece blanda Ducere, quo vellet.* Hoc eſt *meditari carmine muros*, in eo carmine exerceri, quod valuit ad muros Thebarum ſtruendos.

172 *Nec velit*, nec deſideret, pro Stilichonis *ſalibus* audire Orphei carmen, cuius *pectine migrarunt* olim *ſilvæ.* Nominat pectinem, intelligit ipſum Lyræ cantum. Vid. ad 34, 15.

173 Non eſt *ταυτολογία* vitioſa *veris & non fallacibus*: ſed augendi cauſa aulica mendacia opponit vero.

175 *Auratas figuras*, licet *ora* tantum ſ. vultum nominet poëta, poſſumus tamen non modo clipeatas imagines, ſed totas etiam ſtatuas intelligere.

177 *Quantis* non quam magnis modo ſignificat, ſed pro more hujus ſæculi, *quot.*

181 *Falſa munera*, quae hoc nomen non merentur, cum non libere, non animo benevolo, ſed metu, & evitandi mali cauſa dentur.

Digitized by

Tunc ditas, cum bella fremunt. ſcis nulla placere
Munera, quæ metuens illis, quos ſpreverit, offert
Serus, & incaſſum ſervati prodigus auri.
Antevenis tempus, non exſpectantibus ultro
Munificus, menſæque adhibes, & nomine quemque
Compellas clari, quod ſub te geſſerit olim,
Admonitor facti; figendaque ſenſibus addis
Verba, quibus magni geminatur gratia doni.
Nec ſi quid tribuas, jactatum ſæpius idem
Exprobrare ſoles: nec quos promoveris, alto
Turgidus alloqueris faſtu: nec proſpera flatus
Attollunt nimios. quin ipſa ſuperbia longe
Diſceſſit, vitium rebus ſolemne ſecundis,
Virtutumque ingrata comes. contingere paſſim,
Affarique licet. Non inter pocula ſermo
Captatur, pura ſed libertate loquendi
Seria quiſque jocis nulla formidine miſcet.
Quem videt Auguſti ſocerum regnique parentem,
Miratur

150 ſpreverat *MSS.* 154 geſſerat *al.* 155 admonitum *MSS. Junt. Ald.* ammonitor *Vic. Vien.* 156 geminetur *malit Heinſ.* doni *vulg. ſed* nodi *ex MSS. Heinſ.* 157 jactantus *Cuj. forte* jactando. 163 affarique datur *MS.*

149 Conf. omnino 20, 319.

153 Cum hoc inprimis gratum ſit hominibus, *nomine* ſi ſuo *compellentur*, ad hoc ſuos habuere nomenclatores: ſed major gratia illius haud dubie, qui ſine tali miniſterio, & ultro & nominum & facinorum egregiorum meminit. Talia ſuo de Trajano Plin. Pan. 15, 5 *Prope omnes milites nomine appellas; ſingulorum fortia facta commemoras: nec habent adnumeranda tibi pro rep. vulnera, quibus ſtatim laudator & teſtis contigiſti.*

156 *Nodum amabiliſſimum amicitiæ* ipſi Tullio dictum Læl. c. 14, obſervavit Heinſius. Quod autem *Gratiam* hic appellat auctor, illud in mentem revocat illas apud Horat. Car. 3, 21. 22 *Segnes nodum ſolvere Gratias.*

159 *Flatus* imaginari oportet ventri velut utri incluſos. Hos *flatus*, hos ſpiritus & una utrem attollunt proſpera.

162 *Ingrata virtutum comes ſuperbia*, quia facit ut ipſæ virtutes, quibus ea adhæreſcit, gratæ eſſe, grato animo accipi deſinant.

164 *Pura libertas*, cui nihil metus ſervilis adjectum eſt: forte etiam excludere hoc epitheto poëta voluit impuritatem & turpitudinem ſermonis. Sed prius magis probo.

166 *Regni parens*, Patricii paraphraſis. Vid. 18, 109.

Digitized by Google

Miratur conviva parem; cum tanta poteſtas
Civem lenis agat. Te doctus priſca loquentem,
Te matura ſenex audit, te fortia miles:
Adſperſis ſalibus, quibus haud Amphiona quiſquam
Preferat Aonios meditantem carmine muros,
Nec velit Orpheo migrantes pectine ſilvas.
Hinc amor, hinc veris & non fallacibus omnes
Pro te ſolliciti votis: hinc nomen ubique
Plauſibus, auratis celebrant hinc ora figuris.
Quæ non incudes ſtreperent? quæ flamma vacaret
Fabrilis? quantis fluerent fornacibus æra
Effigies ductura tuas? quis devius eſſet
Angulus, aut regio, quæ non pro numine vultus
Dilectos colerent, talem ni ſemper honorem
Reſpueres? decus hoc rapiat, quem falſa timentum
Munera decipiunt, qui ſe diffidit amari.

Hoc

171 Aonias-muſas *MSS.* muſa *Cuj.* 173 fallentibus *MSS.* & *Raphel. it. Plant. marg.* 177 quæ ſufficerent *Junt.* & *reliquæ fere editt. Sed* quantis fluerent *Vic. Vien. MSS.*

167 *Summa poteſtas* ad ſignificandum hominem ſumma poteſtate præditum adhibetur: quod in Italia ita frequentatum eſt, ut hodie quoque vulgari ſermone magiſtratus appellent *Signore Podeſtà.* Itaque *Summa Poteſtas civem agit* ſignificat, Supremus magiſtratus gerit ſe ut civem, ut æqualem ceteris, & nihil eminere ſe putantem.

171 *Aonia* eſt Bœotia, quod diſerte eſt apud Stephanum Byz. voc. *Βοιωτία.* Itaque *muri Aonii* ſunt Thebani. *Dictus* enim *eſt*, ut ait Hor. A. P. 394 *Amphion Thebanæ conditor arcis Saxa movere ſono teſtudinis, & prece blanda Ducere, quo vellet.* Hoc eſt *meditari carmine muros*, in eo carmine exerceri, quod valuit ad muros Thebarum ſtruendos.

172 *Nec velit*, nec deſideret, pro Stilichonis *ſalibus* audire Orphei carmen, cuius *pectine migrarunt* olim *ſilvæ.* Nominat pectinem, intelligit ipſum Lyræ cantum. Vid. ad 34, 15.

173 Non eſt *ταυτολογία* vitioſa *veris & non fallacibus*: ſed augendi cauſa aulica mendacia opponit vero.

175 *Auratas figuras*, licet *ora* tantum ſ. vultum nominet poëta, poſſumus tamen non modo clipeatas imagines, ſed totas etiam ſtatuas intelligere.

177 *Quantis* non quam magnis modo ſignificat, ſed pro more hujus ſæculi, *quot.*

181 *Falſa munera*, quae hoc nomen non merentur, cum non libere, non animo benevolo, ſed metu, & evitandi mali cauſa dentur.

Tunc ditas, cum bella fremunt. ſcis nulla placere
Munera, quæ metuens illis, quos ſpreverit, offert
Serus, & incaſſum ſervati prodigus auri.
Antevenis tempus, non exſpectantibus ultro
Munificus, menſæque adhibes, & nomine quemque
Compellas clari, quod ſub te geſſerit olim,
Admonitor facti; figendaque ſenſibus addis
Verba, quibus magni geminatur gratia doni.
Nec ſi quid tribuas, jactatum ſæpius idem
Exprobrare ſoles: nec quos promoveris, alto
Turgidus alloqueris faſtu: nec proſpera flatus
Attollunt nimios. quin ipſa ſuperbia longe
Diſceſſit, vitium rebus ſolemne ſecundis,
Virtutumque ingrata comes. contingere paſſim,
Affarique licet. Non inter pocula ſermo
Captatur, pura ſed libertate loquendi
Seria quiſque jocis nulla formidine miſcet.
Quem videt Auguſti ſocerum regnique parentem,
Miratur

150 ſpreverat *MSS.* 154 geſſerat *al.* 155 admonitum *MSS. Junt. Ald.* ammonitor *Vic. Vien.* 156 geminetur *malit Heinſ.* doni *vulg. ſed* nodi *ex MSS. Heinſ.* 157 jactantus *Cuj. forte* jactando. 163 affarique datur *MS.*

149 Conf. omnino 20, 319.

153 Cum hoc inprimis gratum ſit hominibus, *nomine* ſi ſuo *compellentur*, ad hoc ſuos habuere nomenclatores: ſed major gratia illius haud dubie, qui ſine tali miniſterio, & ultro & nominum & facinorum egregiorum meminit. Talia ſuo de Trajano Plin. Pan. 15, 5 *Prope omnes milites nomine appellas; ſingulorum fortia facta commemoras: nec habent adnumeranda tibi pro rep. vulnera, quibus ſtatim laudator & teſtis contigiſti.*

156 *Nodum amabiliſſimum amicitiæ* ipſi Tullio dictum Læl. c. 14, obſervavit Heinſius. Quod autem *Gratiam* hic appellat auctor, illud in mentem revocat illas apud Horat. Car. 3, 21. 22 *Segnes nodum ſolvere Gratias.*

159 *Flatus* imaginari oportet ventri velut utri incluſos. Hos *flatus*, hos ſpiritus & una utrem attollunt proſpera.

162 *Ingrata virtutum comes ſuperbia*, quia facit ut ipſæ virtutes, quibus ea adhæreſcit, gratæ eſſe, grato animo accipi deſinant.

164 *Pura libertas*, cui nihil metus ſervilis adjectum eſt: forte etiam excludere hoc epitheto poëta voluit impuritatem& turpitudinem ſermonis. Sed prius magis probo.

166 *Regni parens*, Patricii paraphraſis. Vid. 18, 109.

Digitized by Google

Miratur conviva parem; cum tanta poteſtas
Civem lenis agat. Te doctus priſca loquentem,
Te matura ſenex audit, te fortia miles:
Adſperſis ſalibus, quibus haud Amphiona quiſquam
Preferat Aonios meditantem carmine muros,
Nec velit Orpheo migrantes pectine ſilvas.
Hinc amor, hinc veris & non fallacibus omnes
Pro te ſolliciti votis: hinc nomen ubique
Plauſibus, auratis celebrant hinc ora figuris.
Quæ non incudes ſtreperent? quæ flamma vacaret
Fabrilis? quantis fluerent fornacibus æra
Effigies ductura tuas? quis devius eſſet
Angulus, aut regio, quæ non pro numine vultus
Dilectos colerent, talem ni ſemper honorem
Reſpueres? decus hoc rapiat, quem falſa timentum
Munera decipiunt, qui ſe diffidit amari.

Hoc

171 Aonias-muſas *MSS.* muſa *Cuj.* 173 fallentibus *MSS.* & *Raphel. it. Plant. marg.* 177 quæ ſufficerent *Junt.* & *reliquæ fere editt. Sed* quantis fluerent *Vic. Vien. MSS.*

167 *Summa poteſtas* ad ſignificandum hominem ſumma poteſtate præditum adhibetur: quod in Italia ita frequentatum eſt, ut hodie quoque vulgari ſermone magiſtratus appellent *Signore Podeſtà.* Itaque *Summa Poteſtas civem agit* ſignificat, Supremus magiſtratus gerit ſe ut civem, ut æqualem ceteris, & nihil eminere ſe putantem.

171 *Aonia* eſt Bœotia, quod diſerte eſt apud Stephanum Byz. voc. Βοιωτία. Itaque *muri Aonii* ſunt Thebani. *Dictus* enim *eſt*, ut ait Hor. A. P. 394 *Amphion Thebanæ conditor arcis Saxa movere ſono teſtudinis, & prece blanda Ducere, quo vellet.* Hoc eſt *meditari carmine muros*, in eo carmine exerceri, quod valuit ad muros Thebarum ſtruendos.

172 *Nec velit*, nec deſideret, pro Stilichonis *ſalibus* audire Orphei carmen, cuius *pectine migrarunt* olim *ſilvæ.* Nominat pectinem, intelligit ipſum Lyræ cantum. Vid. ad 34, 15.

173 Non eſt ταυτολογία vitioſa *veris & non fallacibus*: ſed augendi cauſa aulica mendacia opponit vero.

175 *Auratas figuras*, licet *ora* tantum ſ. vultum nominet poëta, poſſumus tamen non modo clipeatas imagines, ſed totas etiam ſtatuas intelligere.

177 *Quantis* non quam magnis modo ſignificat, ſed pro more hujus ſæculi, *quot.*

181 *Falſa munera*, quae hoc nomen non merentur, cum non libere, non animo benevolo, ſed metu, & evitandi mali cauſa dentur.

Digitized by Google

Hoc ſolus ſpreviſſe poteſt, qui jure meretur,
Undique legati properant, generique ſub ore
In tua centenas optant præconia voces.
Grates Gallus agit, quod limite tutus inermi,
Et metuens hoſtile nihil, nova culmina totis
Aedificet ripis, & ſævum gentibus amnem
Tibridis in morem domibus prævelet amœnis.
Hinc Pœni cumulant laudes, quod rura tyranno
Libera poſſideant: hinc obſidione ſolutus
Pannonius, potorque Savi, quod clauſa tot annis
Oppida laxatis auſus jam pandere portis

Rurſum

183 hic *vulg.* tuetur *MS.* 185 aptant *vulg.* 186 milite *vulg.* *Sed* limite *jam Baſ. marg. Plant. marg.* 187 tectis *MSS.* notis *MS.* tutis *conj. Heinſ.* 189 prævallet *Heinſ.*

184 *Generi* tui Honorii *ſub ore*, nihil veriti, ne hoc inuidiam illius moveat, ut æmulum te ſui faſtigii odio habeat.

186 Parum ſolidam hanc laudem dicunt hiſtorici. Videri poteſt Schœpflinus vir Ill. Alſatiæ illuſtratæ T. 1 p. 219 it. 425. Ponamus, quia rarius illud opus eſt, quæ Marti. Bouquetus Scriptt. Franc. T. 1 p. 771 ad h. l. adſcripſit, „Gallus certe Stilichoni grates non egiſſet, ſi ejus perverſa noviſſet conſilia. Copiis enim Stilicho limitem imperii nudaverat, quo faciliorem Vandalis & Alanis aditum in Gallias præberet: ſperabat quippe, perturbatis Occidentis rebus, omnium animos & ſtudia in ſe verſum iri, & absque ullo negotio filium ſuum Eucherium renunciandum eſſe Imperatorem.„

187 *Totis ripis* itemque *tectis* auget beneficium pacis ita late patentis: *tutis* rem ipſam declarat.

188 *Sævum gentibus amnem* dicit Rhenum, ſævum & metuendum propter gentes accolas, Germanos communi nomine dictos, verum populorum nominibus & moribus diſtinctos.

189 *Prævelet*, ſimile verbo prætexat, tegat tanquam velis quibusdam pictis. Magis placet mihi quidem hæc Metaphora, quam alteram, quæ eſſet in *prævallet*. Neque enim de munitione ac tutela hic ſermo eſt, ſed de amœnitate ripæ, quæ cultis domibus ornata & quaſi velata eſt.

190 Tyrannus, qui hic memoratur, Gildo eſt. De *bello Gildonico* librum Claudiani habemus.

191 *Obſidionem* dicit more Romano, quo *obſidere* dicitur etiam, qui in proximo aſſidet hoſtis, & nocendi occaſionibus intentus eſt, licet circumdare urbem & operibus claudere ob paucitatem non poſſit. Ita Plin. Pan. 81 de feris venatione ſubmotis, *obſidione quadam liberatus agreſtium labor. Savus* hodie nomen ſuum ſervat, & incolis impertit, qui vocantur *die Sauſtræmer.*

Digitized by Google

Rurſum cote novat nigras rubigine falces,
Exeſoſque ſitu cogit ſplendere ligones,
Agnoſcitque caſas, & collibus oſcula notis
Figit, & impreſſo glebis non credit aratro.
Exſectis, inculta dabant quas ſæcula, ſilvis
Reſtituit terras, & opacum vitibus Iſtrum
Conſerit: & patrium vectigal ſolvere gaudet,
Immunis qui clade fuit. Te ſoſpite fas eſt
Vexatum laceri corpus juveneſcere regni.
Sub tot principibus quæcumque amiſimus olim
Tu reddis. ſolo poterit Stilichone medente
Creſcere Romanum vulnus tectura citatrix,
Inque ſuos tandem fines redeunte colono,
Illyricis iterum ditabitur aula tributis.

Nec

194 rubras *MS. unde* ſcabras *conj. Heinſ.* 196 agnoſcis cauſas *Vic. Vien. Junt. Baſ. Plant. MSS.* agnoſcitque caſus *Ald. Vien. marg. Raph. & rel. ex MSS.* agnoſcit caulas *conj. Barth. & habet MS.* 197 cedit *Baſ. Plant. Barth. 2.* 204 te reddi ſolo poterunt - Creſcet *MSS.* 205 vulgus *Cuj.*

194 *Nigras* etiam *rubigine falces* dici poſſe, h. e. obſcuras, oſtendit ex Propertio 2, 19. 55 ipſe Heinſius, qui *ſcabras*, velut proprium rubiginis & naturale epitheton rubiginis, hic mallet. Verum & hic de Heinſii conſilio dedit Brouckhuſius, *Sed tamen & ſcabra teritur robigine mucro.* Apud Luca. 1, 243 utrumque jungitur, *Et ſcabros nigræ morſu rubiginis, enſes.*

196 *Oſcula figere* terræ, vel ut hic *collibus* antiquiſſimæ ſimplicitatis religio, jam uſurpata ab Homerico Agamemnone Od. Δ, 522 Καὶ κύνει ἁπτόμενος ἣν πατρίδα. Sic Ulyſſes Od. N, 354 κύσε ζείδωρον ἄρουραν. Cadmus apud Ovid. Met. 3, 24 *Peregrinæ* in quam novus civis advenit, *oſcula terræ Figit, & ignotus montes* (ut hic colles) *agrosque ſalutat.*

197 *Non credit* etiam *impreſſo* jam *aratro* colonus reſtitutus, metuens ne ſomnium ex votis ortum ſibi illudat. Figura, qua utitur etiam divinus poëta Pſ. 126, 1.

199 *Opacum vitibus Iſtrum* jam fecerat Probus, de quo Aur. Victor c. 37 *Galliam, Pannoniasque & Mœſorum colles vinetis replevit.*

200 Videntur duæ velut claſſes fieri, aliorum qui vaſtata vel inculta colere & conſerere incipiunt; bis data ad certos annos immunitas: aliorum, qui *clade* ſuperiore *immunes* fuerant, certe non aucta ſunt tributa, qui adeo gaudent ſolvere *vectigal patrium*, cui adſuevere.

207 *Illyricum* ſedes præcipua turbarum illius ſæculi. Vid. 5, 201.

Digitized by Google

Nec tamen humano cedit cæleſte favori
Judicium. cingunt Superi concordibus unum
Præſidiis, hoſteſque tuos aut litore produnt,
Aut totum oppoſiti claudunt fugientibus æquor,
Aut in ſe vertunt furiis, aut militis enſe
Bacchati laniant Pentheo corpora ritu:
Inſidias retegunt, & in ipſa cubilia fraudum
Ducunt, ceu tenera venantem nare Moloſſi.
Ominibus ventura notant, aut alite monſtrant,
Aut monitos certa dignantur imagine ſomnos.
Pro quibus innumeræ trabearum inſignia terræ
Certatim petiere tibi. poſcentibus ipſe
Reſtiteras, & mens aliorum prona favori,
Judex dura ſui, facibus ſuccenſa pudoris,
Tarda verecundis excuſat præmia cauſſis.
Ergo avidæ, tantoſque novi ſpe Conſulis annos

Eluſæ,

215 Moloſum *MSS.*

210 *Litore proditus*, ac deſtitutus eſt præſertim Andragathius Maximi tyranni ſocius, de quibus Zoſimus 4, 46 & 47. De Gildone Oroſ. 7, 36 *Gildo & ipſe fugam molitus, arrepta navi in altum provectus, ac deinde revocatus in Africam, poſt aliquot dies ſtrangulatus interiit.*

212 *In ſe verſi furiis* Andragathius, qui in mare ſe præcipitavit, Zoſimus l. c. Arbogaſtes, qui manus ſibi intulit, Zoſim. 4, 58. *Pentheo ritu* laceratum a militibus Rufinum, ipſe noſter refert 5, 400 ſqq.

215 Non videtur negligenda lectio manuſcriptorum, *Moloſſum*, unde ſententia hæc oritur, *DI in ipſa fraudum cubilia ducunt*, intell. vindicem, ceu Moloſſum: ut non DI comparentur Moloſſis, ſed Principes vel eorum miniſtri, ultores fraudum. *DI ducunt* intell. eos, quos opus eſt, non expreſſo ſubjecto: qualem ellipſin paullo ante notavimus v. 135.

217 *Monitos ſomnos* dicere voluit ſomnos eorum, quos monere aut monitos eſſe volunt DI. Hos dignantur imagine & repræſentatione futurorum certa.

218 Pro his omnibus meritis tuis, Stilicho, quæ adhuc enarrata ſunt, *innumeræ terræ*, provinciæ ac civitates plures optarunt te conſulem fieri.

222 *Tarda præmia excuſat.* Non, puto, hoc vult, excuſari a Stilichone Imperatorem, qui tam tarda ſibi præmia tribuat: ſed excuſat, h. e. deprecatur præmia licet matura adeo, ut tarda potius debeant videri. *Verecundæ* cauſæ ſunt non tam veræ, quam modeſtæ.

223 *Tantos annos* pro tot, huic ſæculo familiare, nec inſolitum plane ſuperioribus.

Digitized by Google

Eluſæ, dominæ pergunt ad limina Romæ:
Si minus annueris precibus, vel cogere certæ
Cunctantem, votoque moras auferre paratæ,
Conveniunt ad tecta Deæ, quæ candida lucent
Monte Palatino. Glaucis tum prima Minervæ
Nexa comam foliis, fulvaque intexta micantem
Veſte Tagum, tales profert Hiſpania voces:
„Cuncta mihi ſemper Stilicho, quaecumque popoſci,
Conceſſit, tantumque ſuos invidit honores.
Auguſti potuit ſoceri contemnere faſces:
Jam negat & genero. ſi non ut ductor, ab orbe,
Quem regit, accipiat ſaltem cognatus ab aula.
Exiguumne putet, quod ſic amplexus Iberam
Progeniem noſtris immoto jure nepotes
Suſtinet, ut patrium commendet purpura Baetin?
Quod pulchro Mariæ fecundet germine regnum?

Quod

225 annuerit *al.* 236 putet *MSS.*

228 Hiſpaniæ primæ provinciarum, patriæ Theodoſii, dat pro corona *Folia Minervæ*, ramos oleæ, cujus arboris feracem præter ceteras terras eſſe Hiſpaniam, conſtat. Hinc ramum olivæ tenet etiam in nummis Hadriani. *Glaucos* etiam *fructus olivæ* dixit noſter 20, 271. De foliis Plin. 16, 24 *Oleæ ſuperna candidiora, & minus levia.* Nempe glaucus color ex viridi & albo miſtus eſt. Porro Hiſpania eſt *intexta Tagum micantem*, aurum e fluvio ſuo quæſitum gerit veſti intextum, quæ veſtis inde *fulva* eſt.

232 *Invidere* eſt non tribuere: affectus nominatur, ut intelligamus actum, qui proficiſci inde ſolet. Ut Horat. Ser. 2, 6. 83 *Neque ſepoſiti ciceris neque longæ invidit avenæ* mus agreſtis urbano: ut Græce ἐφθόνησάς μοι τοῦ ζωμοῦ, invidiſti mihi jus, in charactere τοῦ μεμψιμοίρου apud Theophraſtum. Ergo Stilicho Romæ ſuos invidit honores, ſignificat, non dedit hoc petenti Romæ, ut Conſulatus honorem ſibi oblatum reciperet. Simili figura *contemnere faſces* eſt non accipere ſibi delatos.

235 *Cognatus* improprie ponitur: affinis erat aſſumtus a Theodoſio, filiam ſuam Theodoſii filio collocarat.

236 *Ibera* ſ. Hiſpana *progenies* Theodoſii filii. Vid. ad 7, 189. Hi ſunt, quos *nepotes* ſuos vocat Hiſpania, quia pater illorum ipſius filius.

237 *Immoto jure*, fide optima, ut nihil ſibi non datum a Theodoſio arroget, nihil juri pupillorum ſuorum derogari patiatur.

238 *Purpura* Auguſtorum honori eſt Hiſpaniæ unde orti ſunt, quæ hic Bæti fluvio ſignatur.

239 Illud de *fecundo germine* Mariæ omen eſt, vanum, ut poëtarum pleraque. Improlis Maria obiit. Fruſtra itaque Stilicho *ſperatur* futurus *avus dominis*, Auguſtis ex Honorio & Maria naſcendis.

Digitized by Google

Quod dominis ſperatur avus?„ Tum flava repexo
Gallia crine ferox, evinctaque torque decoro,
Binaque geſa tenens, animoſo pectore fatur.
„*Qui mihi Germanos ſolus Francoſque ſubegit,*
Cur nondum legitur faſtis? cur pagina tantum
Neſcit adhuc nomen, quod jam numerare decebat?
Uſque adeone levis pacati gloria Rheni?„
  Inde Caledonio velata Britannia monſtro,
Ferro picta genas, cujus veſtigia verrit
Cærulus,

240 domini *Baſ. & al.* 247 vallata Brit. ponto *conj. Heinſ. ut* 26, 188 vallata mari Scironia rupes. 248 ſecta *vel* puncta *conj. Heinſ. pro* verrit, lambit *MS.*

240 Hic pingitur Gallia, *flava* comam, *crinita*, ut illius reges, *torquata*, ut ille, a quo Manlius cognomen invenit Gell. 9, 13: *gæſa* vibrans quod Gallicum telum eſſe vidimus 20, 249.

243 *Francos* ſubegit tum Stilicho, certe repulit, qui non ita multo poſt Pharamundo duce rerum Gallicarum potiti ſunt.

244 *Pagina* honorum, de qua Schol. Juven. 10, 57 *Aenea pagina* (lamina) *quæ ante imaginem ſtans, omnes eorum gradus honorum inſcriptos continet, quam nunc dicimus* tabulam patronatus. Hæc tabula igitur honorum Stilichonis *neſcit*, non habet, *nomen* conſulis, quod jam *numerare decebat* adjectis numeralibus adverbiis *iterum*, *tertium* &c. Exſtant duæ tales tabulæ Stilichonis, quas damus in Prolegomenis, quarum altera conſulem neſcit, altera bis conſulem habet.

246 *Caledonium monſtrum* quid eſſet, difficile eſſet dicere, Barthio ipſo putante, hoc nomine univerſim indicari monſtrum aliquod ignoratum; niſi exſtaret Martialis epigramma Amphith. 7 *Nuda Caledonio ſic pectora præbuit urſo.* Nota tum ſatis erat poſt Agricolæ victorias Britannia, cujus ſeptentrionalem partem incolebant Caledonii. Fingit poëta, & quis dixerit, an non viderit in nummo vel monimento alio? Britanniam urſi exuviis galeatam atque loricatam, ut ille apud Virgilium Aen. 5, 37 *Aceſtes, pelle Libyſtidos urſæ horridus.* Antiquiſſimum genus armorum docent Hercules, & illi in Statiana Thebaide circa 1, 482 mox affines futuri, Polynices Leoninam indutus, apri vero pellem Tydeus. Sic videmus paſſim in nummis Africam capite elephanti galeatam etc. Nec eſt quod quis objiciat Eumenium Paneg. Conſtantini ſ. 6, 9 *Nemora Britanniæ ſine immanibus beſtiis* prædicantem, non minus quam *terram ſine ſerpentibus noxiis.* Non usque quaque ille verum dicere potuit; potuit intelligere de Meridionali & cultiore parte. Forte jam tum ludo & joco ſibi habuere nobiliores urſorum genus, qua de re conquerentem legimus Eraſmum adagio Melitæus catellus p. 361 Wech. *ſed intolerabilius eſt, quod apud Britannos complures alunt* greges urſorum *ad ſaltationem, animal vorax & maleficum.*

248 *Ferro picta genas* eadem ſeptentrionalis Britannia, unde *nec falſo nomine Pictos* dixit noſter 7, 54 & 26, 417 *Ferro notatas figuras* illis tribuit. Et Sidon. Car. 7, 244 eos *Ferro perarare genas* canit.

Cærulus, Oceanique æſtum mentitur amictus,
„*Me quoque vicinis pereuntem gentibus*, inquit,
Me juvit Stilicho, totam cum Scotus Iernen
Movit, & infeſto ſpumavit remige Tethys.
Illius effectum curis, ne tela timerem
Scotica, ne Pictum tremerem, ne litore tuto
Proſpicerem dubiis venturum Saxona ventis.„
Tum ſpicis & dente comas illuſtris eburno,
Et calido rubicunda die, ſic Africa fatur:
„*Sperabam nullas trabeis Gildone peremto*
Naſci poſſe moras. etiam nunc ille repugnat,
Et tanto dubitat faſces praebere triumpho?
Qui mihi Maurorum penitus lacrimabile nomen

Z 2 *Ignorare*

251 me juvit *MS.* Hibernam *vel* Ibernam *vel* Hybernam *vulg.* Iernam *Raphel. Barth.* Ivernen *it.* Inermem *MSS.* Iernen *Heinſ.* 253 bella *vulg.* tela *MSS.* vela *conj. Heinſ.* 254 toto *vulg.* tuto *MSS.* & *Heinſ.* 1. 255 aſpicerem *Raphel.* Santona *MS. hic* & *al.*

249 Eo ipſo quod *cærulus* eſt Britanniæ amictus, *mentitur* & aſſimilat *æſtum* ſ. aquam æſtuantem *Oceani.* Vehementia fluxus & refluxus circa Britanniam facit, ut *æſtum* dicere quam *undas* poëta maluerit. Ceterum in nummo Hadriani repræſentatur nuda ſedens in rupe haſtata, acclinem ſibi habens clipeum.

251 *Ierne* ἱέρνη ſ. ἱερνὶς νῆσος antiquiſſimum & Orphicum nomen Hiberniæ, Argon. 1179. Uſus noſter etiam 8, 33.

254 *Scoti & Picti*, ſeptentrionalis Britanniæ barbari, ad quos arcendos illi muri transverſi ſ. valla ab Hadriano, tum ab Antonino & Severo exſtructa & ſubinde magis ad ſeptentrionem promota ſunt, cujus rei pleniſſimam hiſtoriam debemus Horslejo in Britannia Romana. Verba, *ne litore tuto* etc. ita capienda, ne *proſpicere* cum ſolicitudine & metu opus eſſet, quia tutum Stilichonis beneficio litus erat, *Saxona.* Hunc tamen populum L circiter annis poſt ea tempora, de quibus hic agitur, ſedem fixiſſe in Britannia, conſtat.

256 *Spicis*, quas manu præfert fertilitatis ſignum, & capite cum *dentibus* ac proboſcide elephantina, inſignis Africa frequens eſt in nummis Hadriani v. g. apud Arſchota. 39, 12 - 15 it. Severi, ut ibidem 53, 12. Elephanti exuvias in capite eo minus mirabitur, ſi quis cogitet ſpeciem humana majorem his deabus tribui, ut nominatim Africæ a Plin. Epiſt. 7, 27.

257 *Rubicunda*: neque enim omnes Africani Aethiopes ſ. nigri.

258 *Trabeas* conſulares & *faſces* bello Gildonico meruit Stilicho: triumphus ſine his inſignibus ſummi magiſtratus mancus videri poteſt.

261 *Penitus* jungendum videtur cum verbo *ignorare*: ita funditus deleta illa rebellio, ut ne nomen quidem auctoris vel partium illius audiatur.

Digitized by Google

Ignorare dedit.„ Poſt has Oenotria lentis
Vitibus intorquens ederas, & palmite largo
Vina fluens, „*Si vos adeo Stilichone curules*
Augeri flagratis, ait, *quas ſola juvare*
Fama poteſt: quanto me dignius incitet ardor,
Ut praeſente fruar, conſcendentemque tribunal
Proſequar, atque anni pandentem clauſtra ſalutem?„
Talibus alternant ſtudiis. Romamque precantes
Pro cunctis hortantur eat. nec ſegnius illa
Paruit officio, ſed raptis protinus armis
Ocior excuſſo per nubila ſidere tendit.
Tranſvehitur Tuſcos, Apenninuſque volatu
Stringitur: Eridanus clipei jam fulgurat umbra.
Conſtitit ante ducem, tetrica nec Pallade vultum
Deterior, nec Marte minor. Tremit orbe coruſco

Jam

262 poſt hæc *vulg.* has *Heinſ. ex MSS.* lentas *MSS.* 264 curulem *MSS.* 266 incitet *MSS.* 274 ſubfulgurat *MSS. forte recte.* 275 vultu *al.* 276 ore *vulg.*

262 *Oenotriæ* antiquo nomine Italiæ utitur ad hoc ipſum, ut etiam illud inſignium quae dat ei, admonere lectorem poſſit. Nam a vini uſu (ἀπὸ τῆς οἴνου χρήσεως) dictam olim Italiæ partem extremam ad Ortum, jam voluit Piſander apud Stephanum de verb. & pop. Sic & Serv. ad Aen. 1, 536 etc. Ceterum nondum obſervavi, utrum in monimentis nummorum vel aliis hoc inſigne vitis & ederæ, quam Baccho ſacram alioqui novimus, Italiæ, quatenus Dea eſt, tributum ſit. Splendida eſt imago in nummo Commodi ap. Arſchot. 51, 5 ubi orbi inſidet cum galea turrita, haſtata, manu tenens cornu copiæ.

269 *Romam* etiam hic perſonam vel Deam facit Poëta, quæ rogatu Provinciarum pergit a ſede ſua ſepticolli Mediolanum, ubi tum erat ſedes imperii, ad Stilichonem in aula morantem.

272 Meteoron illud deſcribit, quod ſtellam cadentem antiqui, emungentem noſtrum vulgus appellat. Vid. 17, 111.

274 *Eridanus*, Padus hodie, accipit & repercutit ſ. ut loquuntur Mathematici reflectit imaginem clipei, qua Roma, Minervæ inſtar, ornata eſt.

275 *Tetrica* epitheton Palladis etiam Martiali 10, 19 *Totos dat tetricæ dies Minervæ. Tetricæ puellæ* Ovidio Art. 1, 721 ſeveræ ab honeſtate. Martialis etiam *tulas* vocat *tetricas* 7, 79. Horribile quiddam ac ſeverum notat.

276 *Clipeus* non ad tutandum modo corpus pertinet, ſed ad terrendum in primis adverſarium tum fulgore politi metalli, tum ſono laminæ ab haſta percuſſa. Vid. Burm. ad Petro. c. 56.

Digitized by Google

Jam domus, & ſummæ tergunt laquearia criſtæ.
Tum prior attonitum gratis affata querelis:
„*Servatas, Stilicho, per te, venerande, curules,*
Ornatas nec dum, fateor. Quid profuit anni
Servilem pepuliſſe notam? defendis honorem,
Quem fugis; & ſpernis, tanta quem mole tueris;
Reſpuis oblatum, pro quo labente reſiſtis?
Quœnam cauſſa morae? quo me cunctabere rurſus
Ingenio? nullus Boreae metus, omnis & Auſtri
Ora ſilet, cecidit Maurus, Germania ceſſit,
Et Janum pax alta ligat.. te Conſule nec dum

280 annis *malit Heinſ.* 282 tota *MSS.* 284 quo jam *al.* 285 in Auſtrum *MS.* & altra *MS.* Eos & Auſter *al. unde* Auſter & Eos *conj. Heinſ.*

277 Magnitudinem Romæ pingit, quæ criſtis galeæ tergeret laquearia. Quidſi ſimile quid ſpectavit in Jove ſuo Olympico Phidias, quem neglecta quodammodo ſymmetria ita magnum fecit ſedentem, in templo licet maximo, ut vertice pene culmen tecti tangeret, eamque præberet intuentibus ſpeciem, ſi conſurgeret, tectum capite ſublaturum: quod reprehendere videtur, qui narrat Strabo l. 8 p. 244. Forte voluit Phidias eodem & magnitudinem Jovis, & *συγκατάβασιν* ſive demiſſionem ad humilitatem hominum, oſtendere.

278 *Attonitum* Stilichonem ad oblatam ſibi ſpeciem Deæ Romæ probaverim in hiſtoria, V. G. Bruti cum malum ſuum genium videt & audit, vel Curtii Rufi cum videt ſpeciem Africæ: Stilicho debebat jam familiaritatem cum hac Dea contraxiſſe.

281 *Servilis nota* inuſta erat anno conſulatu Eutropii: hanc *pepulit* evertendo illo Stilichon. Obſervemus jucundam *ἐπάνοδον*, quæ rem duplici a facie conſiderat, duplex continet enthymema, licet neutrum ſatis videatur firmum: poteſt enim quis defendere honorem, quem ipſe nolit ſuſcipere; aut recuſare quem defenderit. Interim ſpecioſa tamen & probabilis oratio, Quem quis defendit honorem, eum non debet fugere, cum optima ſit defenſio, ſi illum ſuſcipiat.

283 In verbo *reſiſtis* eſt pictura Herculis alicujus, labentem jam molem oppoſito humero excipientis.

284 *Cunctari* ut *morari*, *properare* & ſimilia etiam tranſitive cum quarto caſu ponere ſolet noſter. Supra 10, 21 *Cunctatur mea vota ſocer.* Et 36, 322 *Non dubio Syrtes cunctabitur æſtu.* Plura dedit ex aliis ad h. l. Heinſius.

285 *Boream* & *Auſtrum* de barbaris illarum plagarum incolis poni, apertum. Eſt hic Chiaſmus, Germania poſterior ad priorem Boream pertinet, Maurus prior ad poſteriorem Auſtrum.

287 *Janum* hic *ligat Pax*, hoc eſt, ſi convenire eum aliis volumus noſtro, includit templo ſuo, ut *vincula* dicuntur pro omni cuſtodia. Magis tamen placet, quia magi

Digitized by Google

Digna feror? titulumne levem, parvique nitoris
Credimus, Auguſti quo ſe decorare fatentur?
Sub juga quo gentes captivis Regibus egi?
Num, ſi prodigiis caſus natura futuros
Signat, polluimur macula. quod reris, Eois
Omen erat. Quamquam nullis mihi cognita rebus
Fabula. vix tanto riſit de crimine rumor.
Opprobrii ſtat nulla fides, nec littera venit
Vulgatura nefas: in quo vel maxima virtus
Eſt tua, quod, noſtros qui conſulis omnia Patres,

De

289 quod *MSS.* qui *al.* quem *conj. Heinſ.* 291 num *MS. quod placet.* 292 rebus Eois *vulg.* reris *ex MSS. Heinſ.* quod nomen eois Omen erat *MS.* 293 crimen erat *MSS.* opprobrium *MS.* credita *MS.* 294 diſcrimine *MSS.* 295 opprobriis *vulg.* opprobrii *MS. quod placet. Litera S adhæſit ex* ſtat, *quod ſequitur.*

magis cum Mythologia (quæ hic pro Vero eſt) convenit, Virgiliana deſcriptio Aen. 1, 293 *Diræ ferro & compagibus altis Clauduntur belli portæ. Furor impius* (non Janus) *intus Sæva ſedens ſuper arma, & centum vinctus aënis Poſt tergum nodis fremet horridus ore cruento* Janus mitis Deus, felicitatis auctor etc. *Nec dum* h. e. ne nunc quidem, poſtquam tuo beneficio ita honorata, ita pacata ſuum te digna *feror*, habeor, putor. Ita conculcata a barbaris, contemta ab hoſtibus rep. conſulatum ſi quis dedignetur non eſt mirandum. Hic contra ſe habent omnia.

289 *Auguſti fatentur ſe decorare* conſulatu, altero *ſe* omiſſo: ut *fatetur dixiſſe, ait fuiſſe celerrimus*, & i. g. a. Heinſiana emendatio ambiguitatem inducit.

290 *Quo*, intell. fine, conſilio, fructu? Ut *Quo mihi divitiæ, ſi non conceditur uſus?*

291 Hinc incipit occupatio objectionis, Conſulatum ita pollutum eſſe conſule Eutropio, ut vir magnus illum merito dedignetur. Reſpondet autem duo Poëta, primum illud vel malum omen vel dedecus ad ſolum Orientem & conſulatum Byzantinum pertinet, Romæ nec auditum certe non creditum: deinde a v. 311 ſi ponamus, eſſe pollutum ab Eunucho conſulatum, per te, Stilicho, debet ille majeſtatem ſuam recuperare. *Prodigii* inſtar fuiſſe illum conſulatum multa cum exaggeratione cecinit poëta in primi pariter ac ſecundi libri in Eutropium ingreſſu. Nunc Romam facit ita loquentem, Quod putas omen vel crimen adeo fuiſſe illum Eutropii conſulatum, non erras plane; ſed erat tantum imperio Orientis.

293 *Nullis -- rebus*, non pompa, vel proceſſu, non edictis, non faſtis, Romæ conſulatus Eutropii oculis ingeſtus eſt.

297 *Conſulere patres* proprium conſulis munus, a quo nomen habet: duplicem accuſativum habet hoc verbum, ut *doceo, rogo*, ſimilia, alterum nempe Græcum, omiſſo *κατὰ*, *ſecundum*, *quod ad.*

Lauda-

De monſtris taceas. pellendi denique nulla
Dedecoris ſanctum violant oracula cœtum,
Nec mea funeſtum verſavit Curia nomen.
Pars ſceleris dubitaſſe fuit. quæcumque profana
Pagina de primo veniſſet limite Phœbi,
Ante fretum deleta mihi, ne turpia caſtis
Auribus Italiae fatorum exempla nocerent.
Publicus ille furor (quantum tua cura peregit!)
Secretum meruit. laetetur quiſquis Eous
Scribere deſierit: faſtos portenta Gabinos
Iſta latent. propriam labem terſiſſe laborent.

297 taceas pellendis denique *ante Heinſ.* 301 par ſceleri *conj. Heinſ.* 303 delata *MSS.* 308 raſiſſe *placet Heinſ.* texiſſe, ſtrinxiſſe, traxiſſe, tranſiſſe *MSS.*

Laudatur Stilicho, quod de Conſulatu Eutropii nihil ad Senatum Ro. retulerit, quod facere, licet Conſul non eſſet, poterat.

298 *Oracula nulla dedecoris* hujus *pellendi*, nullum edictum, nullum reſcriptum, epiſtola nulla de Eutropii pœna, Romam venit aut ad ſenatum Ro. Reſcriptum Arcadii de ea re miſſum ad Aurelianum Præfectum Prætorio Orientis l. 17 C. Theod. de Pœnis. *Oraculorum* nomen de talibus Principum imperiis ea tempeſtate adhibebant. Sic l. 51 C. Theod. de hærett. ubi vid Jac. Gothofr. Porro hæc oracula, talia reſcripta de Eutropio, *violatura* erant, pudore quidem certe affectura *ſanctum cœtum* Senatus Romani. Itaque Romana *Curia* non *verſavit*, neque retulit in faſtos, neque ex iis delevit *funeſtum* Eunuchi *nomen*.

301 *Dubitaſſe*, an forte in honorem Arcadii etiam per Occidentem Eutropius agnoſcendus eſſet Conſul? De hac ipſa re, inquam, dubitaſſe & animi pependiſſe, jam *fuit pars ſceleris*. Quin quidquid indignum & indecorum Conſtantinopoli mitteretur, (*primus limes Phœbi* eſt Oriens) illud antequam mare trajiceret exceptum atque *deletum*, abolitumque eſt.

303 *Turpia fatorum exempla*, non, puto, hoc ſenſu dixit, quaſi fata ipſa turpia eſſent: ſed hoc vult, fato quodam exſtitiſſe illa exempla turpia; Stilichonem tamen interceſſiſſe, ne ea ſtatim innoteſcerent Italiæ, & ibi quoque nocerent, ne veteris etiam Romæ Conſulatus ad exemplum novæ evileſceret.

305 *Furor* fuit, Eutropium eſſe Conſulem, *publicus* fuit, toti Orienti innotuit: & tamen *cura* tua, Stilicho, ſecretus manſit & occultus Italiæ. *Meruit* enim *ſecretum* hic ſignificare conſecutus eſt, ita apparet rem ipſam conſideranti, ut hic ipſe locus ad illum intellectum firmandum vel maxime valeat.

306 *Lætentur* Græci, quod Arcadii juſſu deſierunt ſcribere nomen infauſtum in faſtis: *Gabini* h.e. Romani, Italici, *faſti* (vid.24,83) plane ignorant hoc nomen, quod portenti inſtar inceſtavit Græcos. *Propriam* ſibi non communem cum Italia *labem* atque maculam eluere ſtudeant.

Digitized by

Cur ego, quem numquam didici ſenſive creatum,
Gratuler exemtum? Delicti pœnitet illos:
Nos nec credidimus. Fuerit tamen omnibus unum
Crimen, & ad noſtras manaverit uſque ſecures:
Plus ideo ſumenda tibi faſtigia juris,
Ne pereat tam priſcus honos, qui portus honorum
Semper erat. Nullo ſarciri Conſule damnum,
Excepto Stilichone, poteſt. Bene præſcia tempus
Mens tua diſtulerat. titulo tunc creſcere poſſes;
Nunc per te titulus. Conſul ſuccurre gravatis
Conſulibus, quicumque fuit, quicumque futurus.
Annum redde tuum, quem mox ſecura ſequatur
Poſteritas, nec jam doleat defenſa vetuſtas.
Sit trabeis ultor Stilicho, Brutuſque repertor.
Libertas populi primo tunc Conſule Bruto
Reddita per faſces: hic faſcibus expulit ipſis
Servitium: inſtituit ſublimem Brutus honorem:
Aſſeruit Stilicho. plus eſt ſervaſſe repertum,
Quam quaeſiſſe novum. Quid tardius ore rubenti
Annuis, & ſolitus frontem circumfluit ignis?

Tandem

309 quæ *vulg.* 310 gratulor *vulg.* 311 nec nos *al.* nos nec credimus *Vic.* credamus *Vien.* 313 faſt. rerum *MS.* vitæ *MS.* 320 ſuum *malit Heinſ.* 323 te conſule, Brute *MS.* 327 verendo *ante Heinſ.* 328 inſolitus *vulg.* an ſol. *Barth. ex MS.* en *vel* ut ſolitus *vulg.* *conj. Heinſ.* *pro* ignis *MSS.* amnis.

313 *Plus* hic idem valet, quod tanto magis, ut Galli, *a plus forte raiſon.* Etiam Cicero ſolet *non plus quam* ponere pro *non magis* etc.

314 *Portus honorum*, in quo acquieſceret ambitio & curſum honorum finiret.

315 *Damnum* quod fecit conſulatus ſuæ exiſtimationis, per indignitatem Eutropii, non poteſt ullo alio *Conſule ſarciri.*

320 *Annum* hunc, nomine tuo præſcribendo, *redde tuum.* Stilichonis enim annus eſt, quo ille Conſul fuit. Hunc annum ſequi, Conſulatum ſuſcipere, quem Stilicho non dedignatus eſt, annos Romanos ſuo nomine ſignare, poſt ea nemo dubitabit. *Defenſa* tanquam amuleto nominis tui, Stilicho, *vetuſtas non* amplius *dolebit* in ſuis ſucceſſoribus fuiſſe eunuchum.

328 *Solitus ignis*, rubor ille, pudoris color, qui *circumfluit* cum ſanguine: quamquam etiam ipſe ignis motus *fluendi* verbo ſolemniter ſolet exprimi. *Flare*, *fluere*, *flamma*, *flagrare* ex naturali ſono videntur facta omnia.

Digitized by Google

Tandem vince tuum, qui vincis cuncta, pudorem.
Hos etiam, quamvis corrumpi munere nullo
Te certum eſt, mirare, libens ac ſuſcipe cinctus,
Quos tibi divino mecum Tri onia duxit
Pectine. tincta ſimul repetito murice fila
Contulimus penſis, & eodem nevimus auro,
Aurea quo Lacheſis ſub te mihi ſaecula texit.
Hic ego promiſſam ſobolem, ſperataque mundo
Pignora praeluſi. veram mox ipſe probabis
Me vatem, noſtræque fidem venientia telae
Fata dabunt.„ Dixit, gremioque rigentia profert
Dona, graves auro trabeas. Inſigne Minervam
Spirat opus. rutilis hic pingitur aula columnis,
Et ſacri Mariæ partus. Lucina labores

329 vincis quo *MSS.* 331 poſſe queas *Vic. Vien. Ald.* & *MSS.* noſſe queas *MS. ſed* te certum eſt *jam Baſ.* 336 his ego *mali Heinſ.* 340 Minervæ *ante Heinſ. qui* Minervam *dedit ex MSS.* 342 dolores *al. ſed* labores *etiam Vic.* & *Vien.*

331 *Mirari* etiam hic non eſt ille motus ab ignoratione cauſarum vel modi, quo aliquid exſtitit, ortus; ſed ſignificat magnum, ſtudio noſtro dignum in utramque partem putare, ut in illo Stoicorum *Nil admirari* apud Horatium 1, 6. 1. Vult Roma, Stilichonem *mirari cinctus*, quos offert, hoc eſt pulchros, ſe dignos, expetendos, lubenter accipiendos putare. *Cinctus* eſſe ornamenta conſularia illius temporis, *Lorum* illum, oſtendi ad 7, 3. Huc convenit illud, quod mox dicitur, *duxit* Tritonia, quod muricis h. e. purpuræ & auri fit mentio. Minervam eſſe Tritoniam eandemque non texendi modo artis magiſtram, verum etiam ſapientiæ rectricis & bellicæ auctorem, hic recordabuntur lectores.

334 Splendide dictum, ſed quod nimis ſcrupuloſe exquirere ad verum non licet: certe illud *eodem* non eſt ad vivum reſecandum. Hoc vult, ſi figuram tollas, aureus ille Lorus conſularis ſymbolum eſt felicitatis, quam fila aurea, de colo Lacheſis primæ Parcarum ducta, ſignant.

336 *Hic ego*, in hac veſte, vel *his ego* filis lori & trabeæ conſularis *præluſi*, divinatione quadam uſa intexui, figuram ſobolis quæ ex nuptiis filiæ tuæ Mariæ cum Honorio mundo promittitur. Hic nempe ſumit occaſionem poëta intexendi omina pro felici partu Mariæ, cujus picturam hic Roma in *veſte* Conſulari (quæ *Picta* jam aliquamdiu eſſe ſolebat) exhibet: ut clipeo Aeneæ poſterorum illius fata inſcribit Virgilius.

340 Vix decernas, utra lectio elegantior ſit, *Opus Minervæ ſpirat*, vivere videtur, ut *ſpirantia molliter æra* Maronis: an *opus ſpirat Minervam*, h. e. indicat artificem. Conf. 8, 592.

341 *Rutilæ* columnæ ex marmore porphyretico.

Solatur: reſidet fulgente puerpera lecto:
Sollicitæ juxta palleſcunt gaudia matris.
Suſceptum puerum redimitæ tempora Nymphæ
Auri fonte lavant. Teneros in ſtamine riſus,
Vagituſque audire putes. Jam creverat infans
Ore ferens patrem: ſed avus maturior ævi
Martia recturo tradit præcepta nepoti.
Parte alia ſpumis fucantem Serica frena
Sanguineis, primæ ſignatus flore juventæ,
Eucherius flectebat equum, jaculiſque vel arcu
Aurea purpureos tollentes cornua cervos
Aureus ipſe ferit. Venus hic invecta columbis
Tertia regali jungit connubia nexu,
Pennatique nurum circum ſtipantur Amores
Progenitam Auguſtis, Auguſtorumque ſororem.

Eucherius

344 matri *conj. Heinſ.* 346 in ſtam. *MSS.* 348 Stilicho' mat. ævo *vulg. ex gloſſ.* ſed avus *etiam Cuj. & MSS. plur.* 350 fumantem *vel* ſpumantem *fere al.* fucantem *etiam Baſ. marg.* undantem *MS.* 356 torum *MSS.*

344 *Palleſcunt gaudia.* Uno verbo mirifice auget affectum. Magnum ex magno metu gaudium habet aliquid terrori ſimile, tam vehemens quidem, ut aliquot matres inſperatus ſubitusque filiorum, quos mortuos putabant, conſpectus interfecerit.

346 *Auri* liquidi *fons* ne Midam faciat, metuam ego. Si voluit poëta ſignificare materiam filorum, quæ fontem i. aquam repræſentant, malim argentum adhibuiſſet. Sed fontis nomine forte intellexit pelvim auream.

347 *Jam* in novo velut loculamento operis acu picti, exhibetur puer adultior. Tales diviſiones magnæ picturæ in diverſas velut tabulas amant poëtæ: tales quidem invenies in omnibus illorum clipeis. Tales alias quoque in uſu, quod olim oſervavi ad Quinctiliani ſiparium 6, 3. 72.

350 Equus *fucat frena* h. e. tingit ſpuma ſanguine permixta. Vid. 8, 549. it. 35, 202 & ex aliis Heinſ. ad h. l.

353 Hic, puto, *aurea & purpureos*, ad colorem filorum veſtis ſimpliciter reſpicere, & ad corruptum jam illius ſæculi de artibus judicium, cum non modo picturas in veſte circumferre, ſed coloribus etiam naturæ repugnantibus conſtantes, pulchrum eſſet.

355 *Tertium* hoc conjugium poëta modo ominatur, & deſtinat Eucherio Stilichonis filio ſororem Honorii Gallam Placidiam. Sed vanum omen fuiſſe, docet hiſtoria. Eucherius juſſu Honorii interfectus, Placidia nupſit Ataulpho Viſigothorum R. & poſt Fl. Conſtantio. Vid. Tabula Geneal.

Digitized by Google

Eucherius trepido jam flammea ſublevat ore
Virginis: arridet læto Thermantia fratri.
Nam domus hæc utroque petit diademata ſexu,
Reginaſque parit, Reginarumque maritos.
  Talibus invitat donis, dextræque gerendum
Diva ſimul porrexit ebur. Sollennibus urnam
Commovet auſpiciis, avibuſque incepta ſecundat.
Tunc habiles armis humeros Dea veſtibus ambit
Romuleis. Latii ſederunt pectore cultus,
Loricæque locum decuit toga. talis ab Iſtro,
Vel Scythico victor rediens Gradivus ab axe,
Depoſito mitis clipeo, candentibus urbem
Ingreditur trabeatus equis: ſpatioſa Quirinus
Frena regit: currumque patris Bellona cruentum
Ditibus exuviis, tendens ad ſidera quercum,

Praece-

338 timido *vulg.* tepido *it.* tumido *MS.* 359 retro *it.* tetro *MS.* 362 regendum, tenendum *al.* gerendum *etiam Baſ. marg.* 371 cruentat *vulg.* cruentum *MSS. it. Vien. Baſ. marg.* cruentam *poſt Gron. Heinſ.* 372 tendentem *vulg.* tendens *jam Plant. marg. Barth.*

358 *Trepido ore* vel timidum pudorem virginis notat, vel cupidum ſponſi.

36 Qui erant invidi Stilichoniæ domus, vel poſt caſum illius ingenioſi, poterant hunc verſum trahere ad objectam Stilichoni cupiditatem imperii in filium ſuum transferendi.

362 Huc uſque deſcripſit poëta figuras togæ pictæ, quam Roma Dea offerret Stilichoni, nunc pergit narrare.

363 *Ebur*, *ſceptrum* illud *eburnum* e quo *ſurgit aquila*, ut eſt Juvenal. 10, 43, quod Diptycha etiam dant Conſulibus. Sed quod eſt de *urna ſolemnibus auſpiciis commota*, hic forte aliquid de veteri auſpiciorum ritu latet, ſimile ſortibus, quales erant Prænestinæ; ut fuerit hoc ipſum felix auſpicium, ſi de urna commota exiret aliquid, quod ſecundum rei, de qua ageretur, eventum ſponderet. Illud quod concuſſa urna primum exſilit, vel a puero ad eam rem adhibito extrahitur, ſors eſt. Sed de ſortibus pariter & *avibus* ſ. pullis *incepta ſecundantibus*, difficile eſt pauca dicere.

365 *Ambit* active poſitum imitatione Virgilii Aen. 10, 243 ubi Vulcanus clipei *oras ambiit auro*.

368 Triumphum quendam Martis deſcribit, cui dat equos albos, trabeam, Romulum aurigam, pro antiquo more, quo filii triumphum patris in curru comitantur, Bellona, quæ hic filia Martis eſt, tropæum præfert etc. Arripuerunt certatim poëtæ recentiores hanc antiquorum rationem picturas morum & vitæ Proſopœiis hoc genus intexendi.

Præcedit: lictorque Metus cum fratre Pavore
Barbara ferratis innectunt colla catenis,
Velati galeas lauro: propiuſque jugales
Formido ingentem vibrat ſuccincta ſecurim.
  Vidit ut optato ſe Conſule Roma potitam,
„*Nunc*, ait, *Elyſii locos irrumpere campi,*
Nunc libet; ut tanti Curiis miracula voti
Fabriciiſque feram, famae qui vulnere nuper
Calcatam flevere togam. Jam prata choreis
Pulſent, nec rigidos pudeat luſiſſe Catones.
Audiat hoc ſenior Brutus, Pæniſque tremendi
Scipiadæ, geminis tandem quod libera damnis
Unius auxilio faſces Libyamque recepi.
Quod ſupereſt, unum precibus, fortiſſime Conſul,
Adde meis, Urbique tuum largire parumper,
Quem rogat, adventum: quam tu belloque fameque
Depulſam terris iterum regnare dediſti.

Splendida

373 pudore *al. apud Heinſ.* 374 terga *vulg.* colla *jam Baſ. marg. Sic 26, 293.* 380 vulnera *conj. Heinſ.* 389 depulſa *vulg. ſed* depulſam *Vic. Vien. Barth.*

377 Manet in opere ſuo, in fingendo, Poëta. Non perſequitur ipſam hiſtoriam, quid Mediolani actum ſit & in aula: ſed facit Romam primo gratulantem antiquis conſulibus apud Elyſium, deinde novo Conſuli jam ſuo ſupplicantem, ut velit in urbem venire.

379 *Votum*, res votis expetita, ut in ſacris *promiſſiones*, res promiſſæ.

380 Non puto ita miſcuiſſe Metaphoras Claudianum ut diceret quod accuſatur a ſummo viro, *togam Famæ vulnere calcatam:* ſed *famæ vulnere* icti, a fama ad inferos delata vulnerati, triſti nuncio de tanta turpitudine Eunuchi Conſulis accepto, *flevere togam* Romanam Conſularemque ita *conculcatam* etc.

383 *Senior Brutus*, Tarquinii expulſor & interfector, ne quis Cæſaris interfectorem intelligat, quem laudare aulico homini tum non licebat.

385 *Faſces* conſulares ab Eutropio pollutos & conculcatos; *Libyam* ſ. Africam ereptam pene imperio a Gildone.

387 Quod *Urbem* a ſe ipſa videtur diſtinguere, cogitemus & animo effingamus Romam quæ loquitur, tanquam genium præſidem, vel animam adeo urbis rerum dominæ.

389 *Depulſam*, ſi eſt a Poëta, ut probabile eſt, ponitur ut *defenſam*, quod eſt plane ſynonymum. *Defendere* enim idem eſt quod depellere. Sic deinde 24, 171 *Defenſurus morbos* & *depulſurus* eadem ſententia

Digitized by Google

Splendida ſuſcipiant alium te Roſtra Camillum.
Ultorem videant ſervatoremque Quirites.
Et populus, quem ductor ames: quibus Africa per te,
Nec prius auditas Rhodanus jam donat ariſtas:
Ut mihi vel Maſſyla Ceres, vel Gallica proſit
Fertilitas, meſſesque vehant nunc humidus Auſter,
Nunc Aquilo: cunctis diteſcant horrea ventis.
Quæ tunc Flaminiam ſtipabunt millia vulgi!
Fallax ô quoties pulvis deludet amorem
Suſpenſum, veniens omni dum crederis hora!
Spectabunt cupidae matres, ſpargentur & omnes
Flore viae, ſuperes cum Pythia culmina Conſul

Arduus,

392 amas *al.* amans *Vien.* 395 ferant, ferat, vehat *al.* 398 rumor *al.* pulvis *Vic. Vien.* 401 ſuperet -- limine *ante Heinſ.* Pincia, Phicia, Phitia *MSS.*

ſententia dici, animadvertemus. Sed erunt fortaſſe, quibus magis placeat, Romam a Rufino ac Gildone terris depulſam iterum nunc illis regnare.

392 *Ductor ames* h. e. beneficio afficis, eoque ipſo amare te oſtendis, quod Ducem te illi, Prætorem, (Prætorem, στρατηγὸν) Conſulem præbes. Ita ille apud Quinct, 6, 3. 93 *Amas me, quod te non vidi* i. gratum mihi feciſti, quod meo te conſpectui ſubduxiſti, ut te videre non cogerer. Ceterum hic ad *populum*, ſyneſi, h. e. intellectione conſueta infertur *quibus*: multitudinem enim populus continet. Reſpicitur porro illud Stilichonis beneficium, quod Romano populo commeatum & ex Africa parauit, & [illegible] Gallia ſecundo Rhodano devectum. *Maſſyla Ceres* frumentum ex illa parte Africæ. Vid. 18, 401 ſqq. it. 24, 91.

396 De *Aquilone* proprie dicto hoc intelligi non poteſt, arbitror. Sed indiſcretim notat ventum a ſeptentrionibus ſpirantem, quo opus eſt ſolventibus a litore oſtiis Rhodani vicino verſus Italiam, licet deinde ab Occidentali vento adjuvari ille curſus debeat. Aquilo proprie dictus verſus Hiſpaniam navem ageret.

397 *Flaminia* via inter Romam & Ariminum, in quam incidunt, qua pergunt, qui veniunt Mediolano.

398 *Pulvis deludit amorem.* Conf. 24, 4. 26, 455. Proſpiciunt vias, qui exſpectant, qui amant facile credunt etc.

399 *Suſpenſus amor*, fluctuans inter ſpem & metum, ut ea quæ a filo pendent. Item homines ſe erigunt in digitos, & ſuſpenſo ſic veſtigio ſtant, cum proſpicere volunt. Sic Græci ἀποκαραδοκεῖν protento capite exſpectare.

401 *Pythia culmina* ſimpliciter intelligo triumphum, honorem laureæ. Laurum Apollini ſacram, nominatim Pythio ſ. Delphico, nemo ignorat; cui non occurrit illud Ciceronis carmen, *Cedant arma togæ, concedat laurea* h. e. triumphus *linguæ*? Neque *culmen* pro honoris faſtigio inſolitum. His, qui *Pythia limina* legunt & templum Apollinis intelligunt, obſtare

te

Digitized by

Arduus, antiqui ſpecies Romana Senatus.
Pompejana dabunt quantos proſcenia plauſus!
Ad cœlum quoties vallis tibi Murcia ducet
Nomen

404 Martia *ante Heinſ. ſed vidit Barth. legendum eſſe* Murcia.

re videtur verbum *ſuperes*: requirebatur enim *ſuperatis*. Deinde oſtendendum erat templum Apollinis ad viam Flaminiam. Indicare vult poëta habitum iri Stilichoni urbem ingredienti honores omnes triumphales, cum hic illius ingreſſus triumpho quovis ſit potior. Huc pertinet illud *Arduus*, huc *ſpecies antiqui Senatus*.

403 *Pompeji* theatrum foro ſuo imminuit, credo, in cujus gradibus magna hominum multitudo (octoginta millia memorant, neſcio qua fide antiquarii) arbitrari quæ in foro fierent potuit. *Proſcenia Pompejana* videntur hic dici ipſum hoc forum, & Porticus circum poſitæ. Credibile enim mihi fit, illos gradus, quibus Veneris ædes impoſita fuit, reſpexiſſe non ſcenam anguſtam cujus pars proſcenium, ſed has porticus, hoc forum, ut qui in illo agerentur Ludi ſcenici, vel quicunque alii, eos inde populus ſpectare poſſet. Hinc ex Tirone Tullio memorat Gellius 10, 1 *Aedem Victoriæ* (*Veneris* pulchre emendat Erneſtus ad Sueto. Claud. 21) *cujus gradus vicem theatri eſſent*: & Tertull. de ſpectac. 10, 4 *Pompejus M. ſolo Theatro ſuo minor, cum illam arcem omnium turpitudinum exſtruxiſſet* —— *ad dedicationem edicto populum vocans non theatrum, ſed Veneris templum nuncupavit*, cui ſubjecimus, *inquit*, gradus ſpectaculorum. Nempe nondum habuerat ad illud tempus Roma Theatrum immobile: in foro faciebant ſibi ſpectacula, qui ludos darent, auferenda finitis ludis: quod fiebat etiam in tribunalibus judiciorum. Theatrum Pompeji non ſcenicis tantum ludis aptum erat, quæ poſterior & anguſtior nominis ſignificatio eſt; ſed ſpectaculorum omni generi, quod apparet ex Plutarcho in Vita p. 647, A. Scena poſt adjecta, lignea, ſemel iterumque combuſta, inſtaurata. Vid. Aſco. ad Cic. in Piſo. c. 27. Sueto. Aug. 32. Tac. An. 6, 45. iterum Sueto. Claud. 21 & Calig. 21. *Proſcenia* ſunt, ubi actores agunt. Itaque, ut dixi, hic intelligi debet ipſum forum, nec excluſis ipſis adeo gradibus: ubi congregata magna hominum multitudo plaudit Stilichoni. *Proſcenia Pompejana* memorat etiam paullo poſt hæc tempora Symmachus epiſt. 10, 22 *Alii triumphis ſuis hæc dona ſervaſſent, ut poſita lauro* (triumphali in gremio Jovis Capitolini) *novis actoribus perſonarent Pompejana proſcenia.* Idem, ut Præfectus urbis, rogat Theodoſium jun. & Arcadium Auguſtos (10, 16) *Curules, ac ſcenicas voluptates* Circo & Pompeianæ caveæ *ſuggeratis.*

404 *Murcia vallis*, ubi templum Veneris Murciae. Videtur noſter reſpexiſſe Liv. 1, 33 *Latinis, ut jungeretur Palatio Aventinum* (interponendis inter utrumque collem jam inædificatum domibus, quibus illi continuarentur) *ad Murciæ* (Veneris templum) *datæ ſedes.* Eſt nempe hic Circus maximus: Varro L. L. 4, 32 p. 37, 11 *Intimus Circus ad Murciam vocatus.* Vid. Scal. ad Feſt. *Murciæ Deæ*, & Viri docti in deſcriptione Urbis, ubi de Circo Maximo inter Aventinum & Palatinum montes interjecto, ſ. de Regione XI, ut Nardi. 7, 1. Appoſite Symmach. 10, 22 *Malo fremitum Murciæ* (ſic leg. pro Martiæ) *vallis exponere, atque illam quadrigarum diſtributionem* etc. Circus non minus quam Theatrum

Digitized by Google

Nomen, Aventino Pallanteoque receſſu!
Nunc te conſpiciam caſtris, permitte, relictis,
Mox & cum genero trabeis viſura ſecundis.„
Hæc dum Roma refert, jam fama loquacibus ales
Pervolat Oceanum linguis, & mille citatos
Feſtinare jubet proceres: nullique ſenectus,
Non iter, hibernis obſtant nec flatibus Alpes.
Vincit amor meriti pridem, clarique vetuſtis
Faſcibus ad ſocii properant & vindicis annum.
Sic ubi fecunda reparavit morte juventam,
Et patrios idem cineres, collectaque portat
Unguibus oſſa piis, Nilique ad litora tendens
Unicus extremo Phœnix procedit ab Euro;
Conveniunt aquilæ, cunctæque ex orbe volucres,
Ut Solis mirentur avem. procul ignea lucet
Ales, odorati redolent cui cinnama buſti.

Nec

405 recuſſu, recuſſus, recurſis, recurſu *MSS.* recuſſum *placet Heinſ.* 408 alis *ante Heinſ. Sic 28, 597.* volacibus *MS. Hinc Heinſ. conj.* ſonacibus alis Pervolat Oceanum: linguis & mille &c. 412 *Putat Heinſ.* Vincit amor meritis -- & conſulis annum. 414 fecundam *MSS. male.* 416 tandem *ante Heinſ.*

trum Pompeji, multitudini promiſcuae, & plauſui magnis viris tribuendo, aptus.

405 Aventinus & Palatinus formant *receſſum,* velut ſpecum, unde reſonat imago ſ. echo plauſus. Sed pulchre etiam *nomen* dicitur *recuſſum* his montibus, i. reflexum, relatum, repulſum. Conf. 28, 617. Fons eſt Horatii illud, quod ſuavitatis cauſa apponam, Car. 1, 20. 3 *Datus in theatro* (Pompeji, ut obſervat Vet. Schol.) *cum tibi plauſus* —— *ut* —— *Fluminis ripæ, ſimul & jocoſa Redderet laudes tibi Vaticani montis imago.* Addamus & hoc, qui triumphali via per urbem pergeret in Capitolium, ei plauſum dari de Pompeji theatro, deinde etiam de Circo potuiſſe.

407 *Cum genero* Honorio ut alterum Conſulatum gereret, non contigit Stilichoni. Fuit conſul iterum A. C. 405 cum Anthemio.

408 *Loquacibus linguis* ſunt Ablativi conſequentiæ, cum interim loquaces eſſent linguæ, quas habet *Fama ales* ſ. volucris, alata, innumerabiles, *cui quot ſunt corpore plumæ, Tot linguæ, totidem ora ſonant* Aen. 4, 181.

413 *Vindicem* vocat cum reſpectu ad Eutropium. Vid. ad 280.

414 De Phœnice habemus & Claudiani noſtri Eidyllion n. 44, & Lactantianum carmen, quo minus opus eſt hic aliquid dici. Claſſicus de fabula locus Herodoti 2, 73.

320 Juvenis Phœnix adhuc redolet rogum ex cinnamo patris, e cujus ipſe cineribus prodiit.

Digitized by

Nec minor in cælo chorus eſt, exſultat uterque
Theudoſius, Divique tui. Sol ipſe quadrigis
Vere coronatis dignum tibi præparat annum.
Eſt ignota procul, noſtræque impervia menti
Vix adeunda Deis, annorum ſqualida mater,
Immenſi ſpelunca ævi, quæ tempora vaſto
Suppeditat revocatque ſinu. complectitur antrum,
Omnia qui placido conſumit numine, ſerpens,
Perpetuumque viret ſquamis, caudamque reducto
Ore vorat, tacito relegens exordia lapſu.
Veſtibuli cuſtos vultu longæva decoro
Ante fores Natura ſedet, cunctiſque volantes
Depen-

429 virens *MS.* reductam *MSS.* 430 *pro* lapſu, morſu *MS.*

421 *Uterque Theudoſius*: nam Imperatoris pater fuit Comes Theodoſius. De forma *Theudoſius* 15,216. *Divi tui*, Dii qui tibi favent.

423 *Vere coronatæ quadrigæ*, vittatæ floribus vernis. Solis equis nihil apud noſtrum frequentius: ſpondet annum Conſuli auſpicatum, quod ſol equos ſuos tanquam ad triumphum ornat vittis, ſertisque floreis.

425 Vox *ſqualida* ad ſenectutem ſignandam pertinet. Hæc enim duram, rugoſam, & velut obſitam ſquamis cutem facit: incurioſi fere cultus externi ſenes etc. *Suppeditat & revocat tempora* ut Saturnus, qui quæ genuit mox devorat.

427 Antiquum *τῦ αἰῶνος*, aevi, ſymbolum ſerpens caudam ſuam ore continens. Apud Horapoll. c. 2 dicitur de Aegyptiis, illos ſerpentem *οὐραῖον*, ſ. *βασιλίσκον* circumponere DIs, *θεοῖς περιτιθέασιν.* Tale quid hic Alexandrinus poëta comminiſcitur, & bene magnum facit, qui totum antrum complectatur. Sed nihil tamen hic ſerpens eſt ad eum, quem Alcorani aliquis interpres apud Bochartum Hieroz. P. 2 p. 855 Dei throno circumdat, *cui ſunt alarum ſeptuaginta millia, & ſingulis plumis facies totidem, & in unaquaque facie totidem ora, & in uno quoque ore ſeptuaginta linguarum millia* etc.

428 *Placido numine* hic ſerpens *omnia conſumit*, quia paulatim ſenſimque minuuntur & abſumuntur, quæ a ſola ſenectute intereunt, *tacitiſque ſeneſcimus annis.*

421 Pulchre *longæva* quidem eſt natura, ſed vultu tamen decoro. Sic Columella 1 Pr. 2 de natura & ſpeciatim de Tellure, *quæ divinam & æternam juventam ſortita, communis omnium parens* etc.

432 *Cunctis membris* naturæ *volantes animæ* ſunt pars illius Heracliticæ philoſophiæ, quæ *ψυχῶν*, animarum, ſeminum, omnia plena eſſe dicit, quam ſtudui declarare in diſputatione de animabus Hippocratis, & ſeparatim primo, tum Gallice in Berolinenſis Societatis actis, denique multum elaboratius retractatiusque in Gottingenſis Societatis Commentariis edita.

Dependent membris animæ. Manſura verendus
Scribit jura ſenex, numeros qui dividit aſtris,
Et curſus ſtabileſque moras, quibus omnia vivunt
Ac pereunt fixis cum legibus. ille recenſet
Incertum quid Martis iter, certumque Tonantis
Proficiat mundo; quid velox ſemita Lunæ,
Pigraque Saturni: quantum Cytherea ſereno
Curriculo, Phœbique comes Cyllenius, erret.
Illius ut Phœbus ad limen conſtitit antri,
Occurrit

436 ceu legibus *conj. Heinſ. vel* Ac pereunt. fixis tum legibus ille.
441 illius ut magno Sol limite conſtitit anni *multi MSS. ap. Heinſ.*

433 *Dependent* ut examina apum, inſtar uvæ dependent ab arboris ramo. Virg. Ge. 4, 558 *Arbore ſumma Confluere* ſolent, *& lætis uvam demittere ramis.*

434 Hic *ſenex* comparari poteſt cum illo *ſene dierum* Prophetæ Danielis 7, 22.

435 *Stabiles* ad *curſus* pariter ac *moras* pertinet. Vid. ad 21, 372. Sic mox 435.

436 *Fixis cum legibus*, ſecundum certas leges. Videtur præpoſitionem, quæ etiam abeſſe poterat, expreſſiſſe poëta, ne continuarentur ablativi & confunderentur. Ceterum tribuit planetarum intervallis, comparationibusque & motibus conſervationem eorum, quæ apud nos fiunt h. e. in tellure noſtra. Sic Balbus Stoicus apud Cic. de N. D. c. 6 de ſtellis, *quæ errare dicuntur*, *Quarum*, inquit, *tantus eſt concentus ex diſſimillimis motibus*, *ut*, *cum ſumma Saturni refrigeret*, *media Martis incendat -- Luna -- graviditates & partus afferat*, *maturitateſque gignendi.* Hæc eſt illi *copulatio rerum*, *& quaſi conſentiens ad mundi incolumitatem coagmentatio naturæ.*

437 Hic locus etiam multiplicem illam Claudiani doctrinam ſignificat, cujus frequentia in illius carminibus veſtigia exſtant. Multo impeditiorem eſſe in Ptolemaica diſciplina (contra quam in Keppleriana) Martis theorian, multo frequentiores & minus evitabiles errores, quam in Iove, docuit me cum cauſa verum Academiæ noſtræ decus, inſigniſque Aſtronomus, Tob. Mayerus. Qui ſunt ſacris illis initiati, poſſunt conſulere Keppleri Aſtronomian novam αἰτιολόγητον Pragæ 1609 f. Ceteris ſufficit illud Plin. 2, 17 *Martis -- eſt maxime inobſervabilis curſus.* Nam reliqua de celeritate Lunæ, de Saturni tarditate, de ſerena luce Veneris, de Mercurio nunquam Solem relinquente, etiam ſciunt, quicunque non muti ſpectatores cæli ſunt. Cf. ad 24, 135.

441 Phœbus ſ. Sol ad antrum ævi adhuc deſcripti conſiſtere videtur in ipſo velut anfractu, in fine anni præcedentis eodemque ineuntis principio: quo etiam Conſulatus Romanus initur.

Occurrit Natura potens, ſeniorque ſuperbis
Canitiem inclinat radiis. tunc ſponte recluſos
Laxavit poſtes adamas. penetrale profundum
Panditur, & ſedes ævique arcana pateſcunt.
Hic habitant vario faciem diſtincta metallo
Sæcula certa locis: illic glomerantur aëna.
Hic ferrata rigent, illic argentea candent,
Eximia regione domus, contingere terris
Difficiles, ſtabant rutili, grex aureus, anni:
Quorum præcipuum pretioſo corpore Titan
Signandum Stilichone legit. tunc imperat omnes
Pone ſequi. dictiſque ſimul compellat euntes.

„En, cui diſtulimus melioris ſæcla metalli,
Conſul adeſt. ite optati mortalibus anni.
Ducite virtutes, hominum floreſcite rurſus
Ingeniis,

442 accurrit *MSS.* parens *MS. Sed* duce *i.* duci *MS. ut* Phœbus *vel* Sol dux *dicatur.* 446 his *conj. Heinſ. ut ad* locis *referatur.* 450 rutuli *vel* Rutuli *ſpalma quorundam librorum.* 454 in quem diſt. *MSS.*

442 *Naturam* fecit longævam mulierem: hæc honoris cauſa Phœbo i. e. Soli, quem ut ducem quendam & Imperatorem univerſi repræſentant, honorem habet, canum caput ſuum inclinat magnificis Solis radiis.

444 *Adamantem* in tali re ferrum eſſe, jam obſervavimus, ſeræ ac repagula & peſſuli ferrei ſponte cedunt, aperiuntur nullo movente valvæ

445 *Aevi ſedes & arcana*, ut 433, i. e. interiores & arcani receſſus Aevi, ſ. ſucceſſionis temporum & ſæculorum. Vult poëta augurari felicitatem publicam, quæ ab hoc Stilichonis Conſulatu ſumat exordium. Hic adhibet fictionem & phantaſian ſimilem illi, qua Aeneæ apud inferos oſtenduntur poſteri ſui Romani.

447 *Glomerantur aëna* ſæcula, denſantur: uberior malorum ſors, crebriora ſunt ſæcula vilioris metalli: *aurei* tantum *anni*, non tota ſæcula.

454 *Diſtulimus* indicat moram, durationem longam infelicitatis. Nunc adeſt Conſul, cui melioris metalli ſæcula deſtinata ſunt, quæ ab hoc ipſius Conſulatu fluere incipient.

456 Anni *floreſcunt* ingeniis hominum, decus ac ſpeciem accipiunt ab illorum virtute ac ſapientia.

Ingeniis, hilares Baccho frugumque feraces.
Non inter geminos anguis glaciale Triones
Sibilet, immodico nec frigore ſæviat Urſa.
Non torvo fremat igne Leo, nec brachia Cancri
Urat atrox æſtas, madidæ nec prodigus urnæ
Semina prærupto diſſolvat Aquarius imbre.
Phrixeus roſeo producat fertile cornu
Ver Aries: pingues nec grandine tundat olivas
Scorpius. autumni maturet germina Virgo.
Lenior & gravidis allatret Sirius uvis.„
Sic fatus, croceis rorantes ignibus hortos
Ingreditur, vallemque ſuam, quam flammeus ambit

Aa 2 Rivus,

457 Bacchi *MS.* 462 prorupto *malit Heinſ. & adfert uſum verbi.* 465 Scorpion *MSS.* gramina *al.* 467 finibus *Baſ. marg. & MSS.* crinibus *MS.* floribus *MSS.* halantes floribus *conj. Heinſ.*

458 Pingit Aſteriſmos poëta. *Volvitur Anguis* cæleſtis inter duas Urſas easque ſpiris pene complectitur. Hi enim ſunt *gemini triones*, q. d. teriones ſ. trituratores boves: qui alio reſpectu *ſeptem triones* ob ſeptem inſigniores ſtellas, quas habent ſinguli dicuntur. Audaci figura Anguis hic dicitur *ſibilare*, ut mox Leo cæleſtis *fremere*, *ſævire* Urſa etc. & quidem *ſibilare glaciale*, ut ſibilus ille ſerpentis, h. e. ventus a ſeptentrione ſpirans, glaciem indicetur efficere: quanquam etiam ſtridor ille glaciei cum comminuitur teriturve, ſibilo magni ſerpentis comparari forte poſſit.

463 *Cornu* Arietis, quo Phrixus vectus eſt (primi jam in ſignis XII Zodiacalibus) *Copiæ* Nymphæ datum, fingit noſter, quod alii de Acheloi taurino cornu fabulantur, quos laudat Muncker. ad Lactant. Plac. fab. 9, 1 & ad Hygi. f. 31. Capræ illius alii ajunt fuiſſe, cujus lacte Amalthea nympha Jovem nutrierat, quod ſuaviter narrat Ovid. Faſt. 5, 115. *Roſeum* noſtro ſimpliciter eſt pulchrum.

465 *Scorpios*, *Virgo*, *Sirius* tempora anni ſignant, rebus, quæ hic memorantur, convenientia.

467 *Hortos Solis* & *vallem* facit poëta, antro Aevi, credo, continentem, ubi ille per noctem equos ſuos ſtabulari & reficere ſe patitur. Hi horti *rorant* h. e. modicum, ſubfrigidum, & bene olentem humorem ſpirant, *ignibus croceis* h. e. floribus. *Ignes* vocari *ſidera*, controverſia caret, quo nomine flores vocat Columella 10, 96 *Pangite tunc varios, terreſtria ſidera, flores.* Nec refugit Ovidius, apud quem Flora cauſam reddens accenſorum in illius ſacris luminum, Faſt. 5, 363 *Vel*, inquit, *quia purpureis collucent ignibus agri*, ut eſt in libris quibusdam, pro quo *floribus* repoſuerunt alii. Pulchre huic noſtrum locum contulit Burmannus.

468 *Rivus flammeus* pro ſepimento eſt hortis Solis. Hic Sol *jubar* ſuum *herbis ingerit.*

Rivus, & irriguis largum jubar ingerit herbis,
Quas Solis paſcuntur equi. fragrantibus inde
Cæſariem ſertis, & lutea lora jubaſque
Subligat alipedum: gelidas hinc Lucifer ornat,
Hinc aurora comas: juxtaque arridet habenis
Aureus, & nomen prætendit Conſulis, Annus:
Inque novos iterum revoluto cardine curſus
Scribunt æthereis Stilichonem ſidera faſtis.

470 flagrantibus *ante Heinſ.* 473 alludit, illudit *MSS.* habenas *MSS.*

471 *Cæſariem* canibus jam dedit Grat. Cyneg. 273. Itaque de juba equorum Solis hactenus non abſurdum eſſet intelligere poëtam: ſed ſtatim *jubarum* fit mentio. Itaque ipſam Solis ſ. Apollinis comam accipere oportet. *Lutea lora* ad auri colorem pertinent. Nunc ergo cum ſuo ſatellitio Lucifero, Aurora, prodit de antro ævi & ſuis hortis Sol, novum ſtadium ingrediens, quem hilari facie comitatur inſignis Conſulis Stilichonis nomine *Annus aureus.* Hoc nomen velut formatis in literarum figuram ſideribus cælo atque æternitati inſcribitur. A tali poëtarum phantaſia forte primam originem habent monſtroſa illa commenta de ſcriptura cæleſti. E. G. in Gaffarelli libro, Curioſitates inauditæ, capitis 12 hæc eſt inſcriptio, *Stellas in cælo literarum figura, ſecundum Hebræos diſpoſitas, atque in eo tanquam libro, quæ toto orbe fiunt præcipua, legi poſſe.*

XXIII CL.

XXIII

CL. CLAUDIANI

IN LIBRUM III

DE

CONSULATU STILICHONIS*

PRAEFATIO

Major Scipiades, Italis qui ſolus ab oris
In proprium vertit Punica bella caput,
Non ſine Pieriis exercuit artibus arma;
Semper erat vatum maxima cura duci.
Gaudet enim virtus teſtes ſibi jungere Muſas.
Carmen amat, quiſquis carmine digna gerit.
Ergo ſeu patriis primævus manibus ultor
Subderet Hiſpanum legibus Oceanum,
Seu Tyrias certa fracturus cuſpide vires
Inferret Libyco ſigna tremenda mari;

* Præfatio in laudes Stiliconis *Vic.* 1 ductus *Baſ. marg.* ductor *conj. Heinſ.*

* Hanc eſſe puto veram inſcriptionem. Vid. dicta ad 21 pr.

1 *Solus* Scipio major bellum Punicum in Africam transtulit, h. e. exercitu e Sicilia trajecto coëgit Hannibalem, ut relicta Italia ad patriam defendendam rediret: *ſolus*, inquam, repugnante præſertim & diſſuadente omnibus modis dictatore Fabio. Vid. Liv. 28.

3 Carum Scipioni fuiſſe Ennium, Cicero docet tum alias tum pro Archia c. 9. De Terentio, ipſius atque Lælii familiari, conſtat: qui ad hos magnos amicos ſuos reſpicere creditur in Prologo Adelphorum.

7 Pater Scipionis hujus & patruus in Hiſpania ceciderant: hac re nihil deterritus, ſed incitatus potius filius ante ætatem legitimam imperium ſibi illud demandari voluit, atque impetravit. Vid. Liv. 26, 19. Sic *primævus ultor* factus, h. e. primo ævo, juvenis, quo nomine vtuntur etiam optimi.

9 *Tyrias vires* vocat, quia Pœni *Tyrii coloni*, Virg. Aen. 1, 12.

Digitized by Google

Rivus, & irriguis largum jubar ingerit herbis,
Quas Solis paſcuntur equi. fragrantibus inde
Cæſariem ſertis, & lutea lora jubaſque
Subligat alipedum: gelidas hinc Lucifer ornat,
Hinc aurora comas: juxtaque arridet habenis
Aureus, & nomen prætendit Conſulis, Annus:
Inque novos iterum revoluto cardine curſus
Scribunt æthereis Stilichonem ſidera faſtis.

470 flagrantibus *ante Heinſ.* 473 alludit, illudit *MSS.* habenas *MSS.*

471 *Cæſariem* canibus jam dedit Grat. Cyneg. 273. Itaque de juba equorum Solis hactenus non abſurdum eſſet intelligere poëtam: ſed ſtatim *jubarum* fit mentio. Itaque ipſam Solis ſ. Apollinis comam accipere oportet. *Lutea lora* ad auri colorem pertinent. Nunc ergo cum ſuo ſatellitio Lucifero, Aurora, prodit de antro ævi & ſuis hortis Sol, novum ſtadium ingrediens, quem hilari facie comitatur inſignis Conſulis Stilichonis nomine *Annus aureus.* Hoc nomen velut formatis in literarum figuram ſideribus cælo atque æternitati inſcribitur. A tali poëtarum phantaſia forte primam originem habent monſtroſa illa commenta de ſcriptura cæleſti. E. G. in Gaffarelli libro, Curioſitates inauditæ, capitis 12 hæc eſt inſcriptio, *Stellas in cælo literarum figura, ſecundum Hebræos diſpoſitas, atque in eo tanquam libro, quæ toto orbe fiunt præcipua, legi poſſe.*

XXIII CL.

XXIII

CL. CLAUDIANI

IN LIBRUM III

DE

CONSULATU STILICHONIS*

PRAEFATIO

Major Scipiades, Italis qui ſolus ab oris
  In proprium vertit Punica bella caput,
Non ſine Pieriis exercuit artibus arma;
  Semper erat vatum maxima cura duci.
Gaudet enim virtus teſtes ſibi jungere Muſas.
  Carmen amat, quiſquis carmine digna gerit.
Ergo ſeu patriis primævus manibus ultor
  Subderet Hiſpanum legibus Oceanum,
Seu Tyrias certa fracturus cuſpide vires
  Inferret Libyco ſigna tremenda mari;

 Hærebat

* Præfatio in laudes Stiliconis *Vic.*   1 ductus *Baſ. marg.* ductor *conj. Heinſ.*

* Hanc eſſe puto veram inſcriptionem. Vid. dicta ad 21 pr.

1 *Solus* Scipio major bellum Punicum in Africam tranſtulit, h. e. exercitu e Sicilia trajecto coëgit Hannibalem, ut relicta Italia ad patriam defendendam rediret: *ſolus*, inquam, repugnante præſertim & diſſuadente omnibus modis dictatore Fabio. Vid. Liv. 28.

3 Carum Scipioni fuiſſe Ennium, Cicero docet tum alias tum pro Archia c. 9. De Terentio, ipſius atque Lælii familiari, conſtat: qui ad hos magnos amicos ſuos reſpicere creditur in Prologo Adelphorum.

7 Pater Scipionis hujus & patruus in Hiſpania ceciderant: hac re nihil deterritus, ſed incitatus potius filius ante ætatem legitimam imperium ſibi illud demandari voluit, atque impetravit. Vid. Liv. 26, 19. Sic *primævus ultor* factus, h. e. primo ævo, juvenis, quo nomine vtuntur etiam optimi.

9 *Tyrias vires* vocat, quia Pœni *Tyrii coloni*, Virg. Aen. 1, 12.

Digitized by Google

Rivus, & irriguis largum jubar ingerit herbis,
Quas Solis paſcuntur equi. fragrantibus inde
Cæſariem ſertis, & lutea lora jubaſque
Subligat alipedum: gelidas hinc Lucifer ornat,
Hinc aurora comas: juxtaque arridet habenis
Aureus, & nomen prætendit Conſulis, Annus:
Inque novos iterum revoluto cardine curſus
Scribunt æthereis Stilichonem ſidera faſtis.

470 flagrantibus *ante Heinſ.* 473 alludit, illudit *MSS.* habenas *MSS.*

471 *Cæſariem* canibus jam dedit Grat. Cyneg. 273. Itaque de juba equorum Solis hactenus non abſurdum eſſet intelligere poëtam: ſed ſtatim *jubarum* fit mentio. Itaque ipſam Solis ſ. Apollinis comam accipere oportet. *Lutea lora* ad auri colorem pertinent. Nunc ergo cum ſuo ſatellitio Lucifero, Aurora, prodit de antro ævi & ſuis hortis Sol, novum ſtadium ingrediens, quem hilari facie comitatur inſignis Conſulis Stilichonis nomine *Annus aureus.* Hoc nomen velut formatis in literarum figuram ſideribus cælo atque æternitati inſcribitur. A tali poëtarum phantaſia forte primam originem habent monſtroſa illa commenta de ſcriptura cæleſti. E. G. in Gaffarelli libro, Curioſitates inauditæ, capitis 12 hæc eſt inſcriptio, *Stellas in cælo literarum figura, ſecundum Hebræos diſpoſitas, atque in eo tanquam libro, quæ toto orbe fiunt præcipua, legi poſſe.*

XXIII CL.

Digitized by Google

XXIII

CL. CLAUDIANI

IN LIBRUM III

DE

CONSULATU STILICHONIS*

PRAEFATIO

Major Scipiades, Italis qui ſolus ab oris
In proprium vertit Punica bella caput,
Non ſine Pieriis exercuit artibus arma;
Semper erat vatum maxima cura duci.
Gaudet enim virtus teſtes ſibi jungere Muſas.
Carmen amat, quiſquis carmine digna gerit.
Ergo ſeu patriis primævus manibus ultor
Subderet Hiſpanum legibus Oceanum,
Seu Tyrias certa fracturus cuſpide vires
Inferret Libyco ſigna tremenda mari;

 Hærebat

* Præfatio in laudes Stiliconis *Vic.* 1 ductus *Baſ. marg.* ductor *conj. Heinſ.*

* Hanc eſſe puto veram inſcriptionem. Vid. dicta ad 21 pr.

1 *Solus* Scipio major bellum Punicum in Africam transtulit, h. e. exercitu e Sicilia trajecto coëgit Hannibalem, ut relicta Italia ad patriam defendendam rediret: *ſolus*, inquam, repugnante præſertim & diſſuadente omnibus modis dictatore Fabio. Vid. Liv. 28.

3 Carum Scipioni fuiſſe Ennium, Cicero docet tum alias tum pro Archia c. 9. De Terentio, ipſius atque Lælii familiari, conſtat: qui ad hos magnos amicos ſuos reſpicere creditur in Prologo Adelphorum.

7 Pater Scipionis hujus & patruus in Hiſpania ceciderant: hac re nihil deterritus, ſed incitatus potius filius ante ætatem legitimam imperium ſibi illud demandari voluit, atque impetravit. Vid. Liv. 26, 19. Sic *primævus ultor* factus, h. e. primo ævo, juvenis, quo nomine vtuntur etiam optimi.

9 *Tyrias vires* vocat, quia Pœni *Tyrii coloni*, Virg. Aen. 1, 12.

Digitized by Google

Rivus, & irriguis largum jubar ingerit herbis,
Quas Solis paſcuntur equi. fragrantibus inde
Cæſariem ſertis, & lutea lora jubaſque
Subligat alipedum: gelidas hinc Lucifer ornat,
Hinc aurora comas: juxtaque arridet habenis
Aureus, & nomen prætendit Conſulis, Annus:
Inque novos iterum revoluto cardine curſus
Scribunt æthereis Stilichonem ſidera faſtis.

470 flagrantibus *ante Heinſ.* 473 alludit, illudit *MSS.* habenas *MSS.*

471 *Cæſariem* canibus jam dedit Grat. Cyneg. 273. Itaque de juba equorum Solis hactenus non abſurdum eſſet intelligere poëtam: ſed ſtatim *jubarum* fit mentio. Itaque ipſam Solis ſ. Apollinis comam accipere oportet. *Lutea lora* ad auri colorem pertinent. Nunc ergo cum ſuo ſatellitio Lucifero, Aurora, prodit de antro ævi & ſuis hortis Sol, novum ſtadium ingrediens, quem hilari facie comitatur inſignis Conſulis Stilichonis nomine *Annus aureus.* Hoc nomen velut formatis in literarum figuram ſideribus cælo atque æternitati inſcribitur. A tali poëtarum phantaſia forte primam originem habent monſtroſa illa commenta de ſcriptura cæleſti. E. G. in Gaffarelli libro, Curioſitates inauditæ, capitis 12 hæc eſt inſcriptio, *Stellas in cælo literarum figura, ſecundum Hebræos diſpoſitas, atque in eo tanquam libro, quæ toto orbe fiunt præcipua, legi poſſe.*

Digitized by Google

XXIII

CL. CLAUDIANI

IN LIBRUM III

DE

CONSULATU STILICHONIS*

PRAEFATIO

Major Scipiades, Italis qui ſolus ab oris
In proprium vertit Punica bella caput,
Non ſine Pieriis exercuit artibus arma;
Semper erat vatum maxima cura duci.
Gaudet enim virtus teſtes ſibi jungere Muſas.
Carmen amat, quiſquis carmine digna gerit.
Ergo ſeu patriis primævus manibus ultor
Subderet Hiſpanum legibus Oceanum,
Seu Tyrias certa fracturus cuſpide vires
Inferret Libyco ſigna tremenda mari;

* Præfatio in laudes Stiliconis *Vic.* 1 ductus *Baſ. marg.* ductor *conj. Heinſ.*

* Hanc eſſe puto veram inſcriptionem. Vid. dicta ad 21 pr.

1 *Solus* Scipio major bellum Punicum in Africam transtulit, h. e. exercitu e Sicilia trajecto coëgit Hannibalem, ut relicta Italia ad patriam defendendam rediret: *ſolus*, inquam, repugnante præſertim & diſſuadente omnibus modis dictatore Fabio. Vid. Liv. 28.

3 Carum Scipioni fuiſſe Ennium, Cicero docet tum alias tum pro Archia c. 9. De Terentio, ipſius atque Lælii familiari, conſtat: qui ad hos magnos amicos ſuos reſpicere creditur in Prologo Adelphorum.

7 Pater Scipionis hujus & patruus in Hiſpania ceciderant: hac re nihil deterritus, ſed incitatus potius filius ante ætatem legitimam imperium ſibi illud demandari voluit, atque impetravit. Vid. Liv. 26, 19. Sic *primævus ultor* factus, h. e. primo ævo, juvenis, quo nomine vtuntur etiam optimi.

9 *Tyrias vires* vocat, quia Pœni *Tyrii coloni*, Virg. Aen. 1, 12.

Digitized by Google

Rivus, & irriguis largum jubar ingerit herbis,
Quas Solis paſcuntur equi. fragrantibus inde
Cæſariem ſertis, & lutea lora jubaſque
Subligat alipedum: gelidas hinc Lucifer ornat,
Hinc aurora comas: juxtaque arridet habenis
Aureus, & nomen prætendit Conſulis, Annus:
Inque novos iterum revoluto cardine curſus
Scribunt æthereis Stilichonem ſidera faſtis.

470 flagrantibus *ante Heinſ.* 473 alludit, illudit *MSS.* habenas *MSS.*

471 *Cæſariem* canibus jam dedit Grat. Cyneg. 273. Itaque de juba equorum Solis hactenus non abſurdum eſſet intelligere poëtam: ſed ſtatim *jubarum* fit mentio. Itaque ipſam Solis ſ. Apollinis comam accipere oportet. *Lutea lora* ad auri colorem pertinent. Nunc ergo cum ſuo ſatellitio Lucifero, Aurora, prodit de antro ævi & ſuis hortis Sol, novum ſtadium ingrediens, quem hilari facie comitatur inſignis Conſulis Stilichonis nomine *Annus aureus.* Hoc nomen velut formatis in literarum figuram ſideribus cælo atque æternitati inſcribitur. A tali poëtarum phantaſia forte primam originem habent monſtroſa illa commenta de ſcriptura cæleſti. E. G. in Gaffarelli libro, Curioſitates inauditæ, capitis 12 hæc eſt inſcriptio, *Stellas in cælo literarum figura, ſecundum Hebræos diſpoſitas, atque in eo tanquam libro, quæ toto orbe fiunt præcipua, legi poſſe.*

XXIII CL.

XXIII

CL. CLAUDIANI

IN LIBRUM III

DE

CONSULATU STILICHONIS*

PRAEFATIO

Major Scipiades, Italis qui ſolus ab oris
In proprium vertit Punica bella caput,
Non ſine Pieriis exercuit artibus arma;
Semper erat vatum maxima cura duci.
Gaudet enim virtus teſtes ſibi jungere Muſas.
Carmen amat, quiſquis carmine digna gerit.
Ergo ſeu patriis primævus manibus ultor
Subderet Hiſpanum legibus Oceanum,
Seu Tyrias certa fracturus cuſpide vires
Inferret Libyco ſigna tremenda mari;

* Præfatio in laudes Stiliconis *Vic.* 1 ductus *Baſ. marg.* ductor *conj. Heinſ.*

* Hanc eſſe puto veram inſcriptionem. Vid. dicta ad 21 pr.

1 *Solus* Scipio major bellum Punicum in Africam transtulit, h. e. exercitu e Sicilia trajecto coëgit Hannibalem, ut relicta Italia ad patriam defendendam rediret: *ſolus*, inquam, repugnante præſertim & diſſuadente omnibus modis dictatore Fabio. Vid. Liv. 28.

3 Carum Scipioni fuiſſe Ennium, Cicero docet tum alias tum pro Archia c. 9. De Terentio, ipſius atque Lælii familiari, conſtat: qui ad hos magnos amicos ſuos reſpicere creditur in Prologo Adelphorum.

7 Pater Scipionis hujus & patruus in Hiſpania ceciderant: hac re nihil deterritus, ſed incitatus potius filius ante ætatem legitimam imperium ſibi illud demandari voluit, atque impetravit. Vid. Liv. 26, 19. Sic *primævus ultor* factus, h. e. primo ævo, juvenis, quo nomine vtuntur etiam optimi.

9 *Tyrias vires* vocat, quia Pœni *Tyrii coloni*, Virg. Aen. 1, 12.

Hærebat doctus lateri, caſtriſque ſolebat
Omnibus in medias Ennius ire tubas.
Illi poſt lituos pedites favere canenti,
Laudavitque nova cæde cruentus eques.
Cumque triumpharet gemina Carthagine victa,
(Hanc vindex patris vicerat, hanc patriæ.)
Cum longi Libyam tandem poſt funera belli
Ante ſuas mœſtam cogeret ire rotas;
Advexit reduces ſecum Victoria Muſas,
Et ſertum vati Martia laurus erat.
Noſter Scipiades Stilicho, quo concidit alter
Hannibal, antiquo ſævior Hannibale.
Te mihi poſt quinos annorum, Roma, recurſus
Reddidit, & votis juſſit adeſſe ſuis.

12 ad med. *Cuj.* 15 victor *MSS.* 21 qui *MS.* cui *conj. Heinſ.* 23 quintos *vulg.*

13 *Poſt lituos*, poſt prælia lituorum cantu incenſa, canenti verſus ſuos Ennio favebant milites Romani.

15 Carthaginem novam in Hiſpania, coloniam Punicæ, quæ hodie id nomen retinet, vicit cædis patris ſui ulciſcendæ gratia: ipſam autem antiquam Carthaginem, Africæ caput, tanquam ultor patriæ.

20 *Martia laurus*, qua utebantur Romani ut inſigni victoriæ, in literis laureatis, in lictoribus & faſcibus, in ipſo triumpho.

22 *Hannibal alter* Gildo eſt, de quo in carm. 15 dedita opera, & obiter paſſim.

23 Hinc apparet, quinquennio, quod proxime præceſſit conſulatum Stilichonis, in illius comitatu vel cohorte fuiſſe Poëtam. Hos puto eſſe *reſides annos* 25, 1.

24 *Vota* Stilichonis, quibus adeſſe juſſit Claudianum, intelligo illa, quæ in Conſulari Proceſſu, ac deinde inter ludos Conſulares nuncupari ſolebant, de quibus rebus vid. Spanh. de V. e. P. numiſ. T. 2 p. 457 ſq. it. p. 525 ſq. Sic Tibullus (ſi is auctor carminis in Meſſalam) 4, 1, 129 *Vota* ponit, ad univerſa ineundi magiſtratus indicanda ſolemnia, ubi plura Broukhuſius. Illos ludos Conſulares poſterioris ævi, in quibus pene omnis dignitas hujus magiſtratus inerat, deſcribere ſolet noſter tum in aliis, quos canit, Conſulatibus, tum hujus carminis princeps fere argumentum habet, a verſu inde 225. Ceterum hoc docemur, cum ſuſcepiſſet Conſulatum Mediolani Stilicho, deinde *peractis* ibi *ſuper omnium magnanimitatem Conſularibus feſtis* in ipſa urbe Roma proceſſum, vota, ludos inſtituiſſe. Docet hoc etiam Symmachus 4, 31 cujus modo verba dedi.

XXIV CL.

XXIV
CL. CLAUDIANI
DE
CONSULATU STILICHONIS
LIBER III *

Quem populi plauſu, procerum quem voce petebas,
Adſpice, Roma, virum. jam tempora deſine longæ
Dinumerare viæ, viſoque aſſurgere ſemper
Pulvere: non dubiis ultra torquebere votis.
Totus adeſt oculis, aderat qui mentibus olim,
Spe major, fama melior. venerare curulem,
Quæ tibi reſtituit faſces. complectere dextram,
Sub juga quæ Pœnos iterum Romana redegit.
Excipe magnanimum pectus, quo frena reguntur
Imperii, cujus libratur ſenſibus orbis.
Os ſacrum, quod in ære colis, miraris in auro,

 Cerne

* Panagyris alia in laudes Stil. *Vic. Junt.* Panegyris tertia in laudes Stil. *Vien. Baſ. Clav.* liber tertius de laud. Stil. *Ald. Plant.* 3 moræ *MSS.*

3 *Dinumerare* & inter ſe comparare hinc viæ ſpatia, hinc temporis, ſolent, qui adventum alterius cupide exſpectant: tantum viæ, aiunt, hoc ſpatio abſolui poteſt. Si Idibus Decembribus ille ab urbe, via illa, profectus eſt, poteſt intra hos tres dies adeſſe etc. *Viſo pulvere*, quod fallax admodum agminis indicium eſt: conf. 22, 398. *Aſſurgere* hic nondum ad reverentiam ſignificandam, ſed ad alacritatem obviam procedendi pertinet.

6 Pulcherrima exaggeratio. *Spes* & *Fama* ſimiles illis, quæ a re microſcopia vocantur, rem minimam inſigniter augentibus. Hinc *exſpectationem gravem adverſariam* vocat Tullius, quam *ſuperare* difficile eſt, fam. 2, 4.

7 *Reſtituit faſces* in honorem, quos polluerat, abjecerat, conculcandos præbuerat, dum geſſit Eutropius.

10 *Libratur* Imperium & velut in æquilibrio ſervatur, ne nimis in alterutram partem pendeat, *ſenſibus* h. e. ſapientia & prudentia Stilichonis.

11 De ſtatuis æneis & inauratis, forte etiam de clipeis imaginum, loquitur: numinis enim cultam vel Stilichonis, vel cujusquam privati, memoriam ſub his Imperatoribus, non poteſt, puto, probari.

Cerne libens. hic eſt felix bellator ubique,
Defenſor Libyæ, Rheni pacator & Iſtri.
Oſtentare ſuos priſco ſi more labores,
Et gentes cuperet vulgo monſtrare ſubactas:
Certarent utroque pares a cardine laurus.
Hæc Alamanorum ſpoliis, Auſtralibus illa
Ditior exuviis. illinc flavente Sicambri
Cæſarie, nigris hinc Mauri crinibus irent.
Ipſe albis veheretur equis, currumque ſecutus
Laurigerum, feſto fremuiſſet carmine, miles.
Hi famulos traherent Reges: hi facta metallo
Oppida, vel montes captivaque flumina ferrent.
Hinc Libyci fractis lugerent cornibus amnes:
Inde catenato gemeret Germania Rheno.
Sed non immodicus proprii jactator honoris
Conſul, Roma, tuus. non illum præmia tantum,
Quam labor ipſe juvat. ſtrepitus faſtidit inanes,
Inque animis hominum pompa meliore triumphat.
Non alium certe Romanæ clarius arces
Suſcepere ducem, nec cum cedente rediret
Fabricius Pyrrho, nec cum Capitolia curru

Pellææ

12 pro te bellator *Baſ. marg.* pugnator *Cuj.* pro te qui bellat *MS.* 13 calcator *Vic. Vien. Baſ. marg.* 16 certaſſent *MSS.* 22 ficta *malit Heinſ.* metallis *al.*

14 Si triumphum antiquo ritu agere placeret: nempe triumphi honorem privatis non indulſerunt Imperatores.

16 *Utroque a cardine*, a ſeptentrionali plaga & a meridionali licebat petere materiam triumphi, cuius hic velut imaginem proponit Claudianus, cum antiquis Ovidii & optimorum quorumque deſcriptionibus convenientem.

18 *Sicambros* (Sygambros) ſic etiam ſignat 26, 419.

21 *Fremuiſſet* aptum verbum clamori rauco, inconditoque militum exprimendo, qui de equorum, leonumque fremitu aliquid trahere ſolet.

24 In ferculis triumphalibus ſunt flumina ſub imagine gigantum cum capitibus bubulis, cornutis certe: *fracta cornua* vires fractas antiquiſſimo ſymbolo indicant. Cornutos id genus fluvios paſſim in nummis videre eſt, V. G. apud Spanh. Diſſ. 7 p. 394. Dictum de ea re in Theſauro, & alias.

Digitized by Google

Pellææ domitor Paullus conſcenderet aulæ.
Nec ſimilis Latias patefecit gloria portas,
Poſt Numidas Mario, poſt claſſica Martis Eoi
Pompejo. nulli pars æmula defuit umquam,
Quæ gravis obſtreperet laudes, ſtimuliſque malignis
Facta ſequebatur, quamvis ingentia, livor.
Solus hic invidiæ fines virtute reliquit,
Humanumque modum. quis enim liveſcere poſſit,
Quod numquam pereant ſtellæ? quod Jupiter altum
Poſſideat cælum? quod noverit omnia Phœbus?
Eſt aliquod meriti ſpatium, quod nulla furentis
Invidiæ menſura capit. Ductoribus illis
Præterea diviſus erat favor. æquior ille
Patribus, inviſus plebi: popularibus illi
Munito ſtudiis languebat gratia Patrum.
Omnis in hoc uno variis diſcordia ceſſit

 Ordini-

37 laudi *vulg. inde a Junt.* laudis *Vic. & quid. MSS.* laudes *Vien. Ald. Heinſ. 2 & MSS. opt.* 41 olim *MSS.* 43 meritis *conj. Heinſ.* 45 diverſus *vulg.* diviſus *Vic. Barth. 2 & Heinſ. ex MS.*

33 *Pellæa aula* Macedoniæ regum, unde *Pellaeus juvenis* Alexander. M. Aemilius Paulus ab hoc ipſo triumpho Macedonicus dictus eſt.

34 *Portas Latias*, qualis erat triumphalis Romæ, ipſique arcuum triumphalium tranſitus.

35 C. Marius de Jugurtha Numidarum rege, Pompejus de Mithridate, Tigrane, & auxiliis Orientis triumphavit.

37 Etiam qui libri habent *obſtreperet laudis* quartum caſum pluralis numeri videntur voluiſſe, ut Ovid. Met. 11, 18 *Obſtrepuere ſonos* vel *ſonum Citharæ*, & Sil. 8, 251 *oblatratque ſenatum* e. i. g. a.

38 *Livorem* facit tortorem vel carnificem, quendam, qui *ſtimulis*, palis acutis, tundens & pungens ſervilia præſertim corpora, dolores & cruciatum affert. *Invidiæ ſtimulo fodit* etiam *Saturnia Patrum mentes* apud Sil. 7, 512.

39 *Fines invidiæ relinquit*, qui altius aſcendit virtute & gloria, quam quo pervenire invidia poſſit: qui ſupra invidiam poſitus eſt, ut orbes cæleſtes.

42 *Novit omnia Phœbus* etiam Homericus, ὃς πάντ' ἐφορᾷ καὶ πάντ' ἐπακούει Od. Λ, 208. Si ullum genus ſuperſtitionis indulgentia non indignum videtur, hoc eſt, cum homines Solem imaginati ſint Oculum omnia videntem, fovens omnia & movens, & vita augens numen.

48 Specioſius iſta dicuntur quam verius: præſertim illud *in hoc uno.* Poſtquam enim res omnis publica in poteſtatem Auguſti & ſucceſſorum venit, jam non locus fuit amplius civilibus illis inter Optimates

Ordinibus. lætatur Eques, plauditque Senator,
Votaque patricio certant plebeja favori.
O felix, ſervata vocat quem Roma parentem:
O mundi communis amor, cui militat omnis
Gallia, quem Regum thalamis Hiſpania nectit,
Cujus & adventum crebris petiere Quirites
Vocibus, & genero meruit præſtante Senatus!
Non ſic virginibus flores, non frugibus imbres,
Proſpera non laſſis optantur flamina nautis,
Ut tuus adſpectus populo. Quæ numine tanto
Litora fatidicas attollunt Delia lauros,
Venturi quoties affulget Apollinis arcus?
Quæ ſic aurifero Pactoli fonte tumeſcit

Lydia,

59 laurus *al.*

Optimates ac Populares odiis, diſcordiis, factionibus, de quibus locus claſſicus eſt Cic. pro Sext. c. 45.

51 Videtur hic Stilichonem ſuum æquare Tullio, qui ſolemni titulo patriæ pater dictus eſt.

53 *Hiſpania*, Theodoſii Imperatoris patria, hinc itaque Serena etiam fratris Theodoſii filia, nupta Stilichoni. Videtur indicare poëta, propter res præclare geſtas in Hiſpania præmium hoc, affinitatem domus Auguſtæ conſecutum Stilichonem.

55 Hic etiam in verbo *meruit* non tam ad dignitatem Senatus reſpicitur, quam ad felicitatem voti compotem: quo pertinent verba, *præſtante* Stilichonis *genero* Honorio.

56 Poterat videri illud de virginibus nimis eſſe exiguum, & ad elevandum potius, quam ad augendum illud deſiderium Stilichonis pertinere. Sed facit certe ad genera & gradus deſiderii exprimendos. Naturalis ille pulchri amor vehementer in illo ſexu, in illa ætate, movet animos, (qua in re magnum providentiæ beneficium ineſſe putamus alias explicandum) flores ſunt per ſe amabiles, ut ſplendor virtutis. Porro imbres frugibus optantur, ſine quibus incrementa capere non poſſint: venti ſecundi a nautis, ſine quibus in portum ſalutis nequeant venire. Sunt hic ſemina omnium laudum, omnis amabilitatis in bono principe vel reip. adminiſtro.

58 *Numine tanto*, tam vehementi motu interno divinitus excitato. Adveniente Apolline in ſuam Delon, vel Delphos ſuos, ipſæ lauri, conſecratæ illi ſilvæ, videntur divinitus extollere ſe & erigere ad ſalutandum Deum ſuum.

61 Ut ſe habet Delos ad ſuum Apollinem, ita Bacchum ab Indica victoria reducem colit ſuo cum Pactolo, quem Bacchus auriferum reddidit, Lydia. Rebus inanimatis, ſilvis, flumini, tribuit, quod proprie incolarum eſt vel accolarum, figura populis omnibus naturali.

Digitized by Google

Lydia, cum domitis apparuit Evius Indis?
Nonne vides, & plebe vias, & tecta latere
Matribus? hic, Stilicho, cunctis inopina reluxit
Te victore ſalus! ſeptem circumſpice montes,
Qui Solis radios auri fulgore laceſſunt,
Indutoſque arcus ſpoliis, æquataque templa
Nubibus, & quidquid tanti ſtruxere triumphi.
Quantum profueris, quantam ſervaveris urbem,
Attonitis metire oculis. hæc fabula certe
Cuncta forent, ſi Pœnus adhuc incumberet Auſtro.
Mos erat in veterum caſtris, ut tempora quercu
Velaret,

64 o Stilicho *Vien.* ut *Ald. & MSS. quos ſecutus Heinſ.* his *Plant. marg. Sed* hic *Vic. Junt. Baſ. Plant. Claver. Barth. V. N.* 67 inductos *al.* 69 quantæ *conj. Heinſ.* 71 Rhenus *Vien. Baſ. Sed* Pœnus *jam Vic. & Vien. marg.*

63 *Latent tecta*, ita impleta ſunt mulieribus, ut nihil eorum videri poſſit. Etiam hic decorem licet obſervare: plebs implet ac tegit vias: matres modeſtia publico prohibet; ſed non refugiunt conſpici de feneſtris, podiis, tectis adeo.

64 Si non tam teſtibus libris, quam judicio poëtico res gerenda ſit, præferat, credo, ipſe Heinſius lectionem quam damus, *hic*, in hac populoſiſſima, pulcherrima urbe, cujus phantaſian lectoribus excitat. Sed nec bonis auctoribus deſtitui hanc lectionem, oſtendimus.

66 Ergo tum adhuc aurum in tectis, tegulis, ſtatuis, & quidem non uno loco, ut in domo aurea Neronis, ſed ſatis frequens, in omnibus urbis montibus. Conf. mox 133 & 28, 52.

67 *Arcus* triumphales ſignat, ut 3, 339 *Veſtitam ſpoliis quercum* de tropæo dixit.

68 *Struxere triumphi* non arcus tantum, quos poëta modo nominavit, non templa ex voto Victorum condita, ſed quidquid publicarum privatarumque ædium, de pecunia victoriis capta, & egeſta e provinciis, ædificatum eſt.

70 *Metire oculis*, quaſi menſor, modum dicturus, & magnitudinem ſpatii & pretii æſtimaturus. *Attonitus* hic tanto magis exaggerat ſententiam, quia non de plebejis oculis ſermo eſt, ſed de ſummo duce. *Fabula forent*, materia loquendi & narrandi, quæ non amplius monſtrari digito poſſit, ut *fabulæ Manes* apud Horatium Car. 1, 4. 16. Omnia hic pulchra: etiam *incumbere*, quod alias *incubare* dicitur, de violento atque injuſto poſſeſſore Africæ, Gildone, qui *incubator* ſtilo ICtorum dicatur.

71 Coronam civicam deſcribit, cujus ratio, præſertim *leges arctæ & ideo ſuperbæ* habentur Plin. 16, 4 quem locum poſui etiam & illuſtravi in Chreſtom. Plin. n. 72, 15 ſq.

Digitized by

Velaret, validis qui fuſo viribus hoſte
Caſurum morti potuit ſubducere civem.
At tibi quæ poterit pro tantis civica reddi
Mœnibus? aut quantæ penſabunt facta coronæ?
Nec ſolam populi vitam debere fatetur
Armis Roma tuis; ſed, quo jucundior eſſet
Lucis honoratæ fructus, venerabile famæ
Pondus, & amiſſas vires & regna recepit.
Jam non prætumidi ſupplex Orientis ademtam
Legatis poſcit Libyam, famuloſve precatur,
Dictu turpe, ſuos: ſed robore freta Gabino
Te duce Romana tandem ſe vindicat ira.
Ipſa jubet ſignis, bellaturoque togatus
Imperat, exſpectant aquilæ decreta Senatus.
Ipſa tibi trabeas ultro dedit: ipſa curulem
Obtulit. hæc ultro faſtos ornare coëgit.

Nil

77 non *vulg.* 78 quod juc. *vulg.* jucundius *al.* 79 fructu *al.* 80 ut am. *conj. Barth.* 83 fulta *Cuj.* 85 bellatorique *MS.* 86 & ſpectant *vulg.* 88 obtulit, hæc ultro faſtos *vulg.* faſces *MSS. Heinſiana debetur libris.*

75 Auguſto civica velut perpetua e quercu corona ſuſpenſa ſupra fores, lauris triumphalibus ad poſtes ſtantibus imminens, quod ita exprimit Val. Max. 2, 8 extr. *Poſtes Auguſtæ domus ſempiterna gloria quercu triumphant.* Multa & varia ejus coronæ imago in nummis. Vid. in Morellianis ad Tab. 3, 81 Schlegelius.

81 Frequenter obſervo in Poëta noſtro invidiam novæ Romæ, & aulæ Conſtantinopolitanæ: Domini nempe, Stilichonis ſimilis eſt, a quo everſi Rufinus & Eutropius, quibus regendum ſe atque Orientis imperium permiſerat Arcadius, quos hic *famulos* Romæ Claudianus appellat. Vid. ad 125.

83 *Gabinum* non modo, cum de cinctu & veſtitu adeo ſermo eſt, ſed etiam alias de Romæ veteris & liberæ rebus noſter uſurpat, ut 22, 307. Speciosa Paronomaſia, Roma, robore Gabino freta, Romana ira & animo ſe vindicat.

85 *Jubet ſignis*, cum quarto caſu, ut 5, 155.

87 Semper hoc indicium felicium temporum, & reſtitutæ quodammodo antiquæ reipublicæ habebatur, ſi Senatus eſſet aliqua in exercitus, quorum propriæ ſunt Imperatores, auctoritas: hoc in primis Pliniani Panegyrici argumentum eſt. Huc reſpicit apud noſtrum illud, quod ſtatim ſequitur *faſtos ornare coëgit.*

Nil perdit decoris priſci, nec libera quærit
Sæcula, cum donet faſces, cum prœlia mandet.
Seque etiam creviſſe videt. quis Gallica rura,
Quis meminit Latio Senonum ſerviſſe ligones?
Aut quibus exemplis fecunda Tibris ab Arcto
Vexit Lingonico ſudatas vomere meſſes?
Illa ſeges non auxilium modo præbuit Urbi,
Sed fuit indicio, quantum tibi, Roma, liceret.
Admonuit Dominæ gentes, inſtarque tropæi
Rettulit ignotum gelidis vectigal ab oris.
Hoc quoque majeſtas augeſcit plena Quirini,
Rectores Libyæ populo quod judice pallent;

Et

91 rutra *conj. Heinſ.* 95 auxil. non ulla ſeges *al.*
100 Libyci *al.* Libyæ *etiam Baſ.*

89 *Quærit*, deſiderat, deeſſe ſibi, cum moleſtia intelligit: ut in vulgato illo *villa fundum quærit*.

91 De hac frumentatione etiam ſupra dictum 22, 392.

93 *Fecunda Arctos* Oxymori ſpeciem habet: ipſa ſeptentrionis appellatio jam ſterilitatis notam videtur trahere.

94 *Lingonicas* has meſſes Cellarius e Burgundiæ Ducatu, ubi Divionum eſt (*Dijon* hodie) repetit: *Lingonum* nominis umbram ſervat *Langres*. Quod *ſudatas meſſes* dicit, non durius eſt quam 35, 16 *Sudata marito fibula*, aut 73, 12 *Sudata Zona Serenæ manibus*, h. e. elaborata cum ſudore. Verum *vomere ſudatæ meſſes* aliquid monſtri videntur habere, certe quiddam ſingulare, cui ſimile nondum obſervatum.

96 Quantum liceret Romæ, quid illa exigere poſſet a populis, hoc exemplo patuit: poſſe illis frumentum imperari & alias ſpecies, quas antiquæ ſuæ dominæ conferant.

99 *Hoc quoque* argumento reviviſcit *augeſcitque majeſtas Quirini*, obſoleta populi Ro. gloria, quod *Rectores* ut Africæ, ita aliarum provinciarum, *pallent*, & metuunt ſibi a *judice* populo, cum viderint, hoſtem judicatum, damnatumque Gildonem, & bona illius publicata. Ceterum primum intuenti hunc locum videri poteſt hoc ſibi velle Claudianus, captum Tabracæ (vid. 19, 71) Gildonem Romamque deductum judicium ibi quoddam & quæſtionem ſubiiſſe: collato præſertim 21, 362 *Fracturamque reos humili ſub judice vultus*. Sed ibi jam oſtendimus, de eo agere poëtam, quod futurum erat, niſi occupaſſet fatum Gildo. Etiam illud hoc in loco admonendos putamus lectores, ſi tribuiſſet fortuna poëtam Claudiano ſimilem Arcadio & Conſtantinopolitanis, multa nos lecturos forte fuiſſe dura in Stilichonem de Rufini, Eutropii, Gildonis laudibus.

Digitized by

Et poſt emeritas moderator quiſque ſecures
Diſcrimen letale ſubit: quid Pœnus arator
Intulerit, madidus quantum tranſmiſerit Auſter.
Ardua qui late terris reſponſa dedere,
Hinc trepidant humiles. Tremuit quos Africa nuper,
Cernunt Roſtra reos. Cani virtutibus ævi
Materiem pandit Stilicho, populumque vetuſti
Culminis immemorem dominandi rurſus in uſum
Excitat, ut magnos calcet metuendus honores,
Pendat juſtitia crimen, pietate remittat
Errorem, puroſque probet, damnetque nocentes,
Et patrias iterum clemens exerceat artes.
Fallitur, egregio quiſquis ſub principe credit
Servitium. numquam libertas gratior exſtat,
Quam ſub Rege pio. quos præficit ipſe regendis

Rebus,

102 quod *al.* quid *ex MSS. Heinſ.* 105 hinc, hi *al.* nunc *conj. Heinſ.* timuit *pro* trem. *al.*

102 *Quid Pœnus arator* decumarum, vel tributi cuiuscunque nomine *intulerit* aerario provinciali, *quantum* frumentorum merciumque aliarum *tranſmiſerit* in Italiam humidus & pluvioſus *Auſter*, ab Africa ſpirans, horum omnium ratio exigetur ſub hoc Gildonis exemplo a Præſide Provinciæ.

106 *Canum ævum*, cujus *virtutibus materiem pandit* h. e. juſtitiæ & ſeveritatis exercendæ occaſionem præbet, *Stilicho*, forte eſt Nervæ illud ac Trajani, ubi cauſam dixit Marius Priſcus ob vexatam in Proconſulatu Africam, accuſante Plinio, qui rem narrat Epiſt. 2, 11. Nam quod *populum* nominat, puto magis formula antiqua libere, ut ſolet, uſum, quam indicare voluiſſe populi proprie dicti judicium: cujus populi & comitiorum omne jus, ſi quod ſervandum putarent, ad Senatum transtulerant. Si igitur vera dixiſſe volumus poëtam, hoc tantum debet dixiſſe, de populi ſententia in magiſtratuum criminibus quærendis, puniendis verſatum eſſe Senatum. Sic v. 116 *arbitrium plebis* accipio.

109 *Magnos honores calcat* poëtæ ſtilo, qui audet virum magno honore uſum damnare.

113 Etiam hic eſt imago ſæculi Pliniani, qui vir in Panegyrico multum de libertate per Trajanum reddita prædicat. *Libertas exſtat*, eminet, exſerit ſe, *ſub rege*, dictum ex contrario: nam alias Romanorum ſtilo regnum & libertas contraria. Sic Apoſtolicum paradoxon eſt, Deo ſervire libertatem eſſe.

Digitized by Google

Rebus, ad arbitrium plebis patrumque reducit:
Conceditque libens, meritis ſeu præmia poſcant,
Seu punire velint. poſito jam purpura faſtu
De ſe judicium non indignatur haberi.
Sic docuit regnare ſocer: ſic cauta juventæ
Frena dedit: teneros his moribus induit annos
Verior Auguſti genitor, fiducia belli,
Pacis conſilium; per quem ſqualore remoto
Priſtina Romuleis infloruit arcibus ætas:
Per quem fracta diu, translataque pæne poteſtas,
Non oblita ſui, ſervilibus exſulat arvis;
In proprium ſed ducta Larem, victricia reddit
Fata ſolo, fruiturque iterum, quibus hæſerat olim,
Auſpiciis, capitique errantia membra reponit.
Proxime DIs Conſul, qui tantæ proſpicis Urbi,
Qua nihil in terris complectitur altius æther:
Cujus nec ſpatium viſus, nec corda decorem,

Nec

120 caſta *vulg. a Vien. inde.* apta *Vic. & MSS.* ſiccata, ſic foſſa, ſacra, acta, tanta *MSS.* cauta *ex MSS. Heinſ. Conſ. ad* 35, 11. ſacra' *conj. Heinſ.* 121 imbuit *al.* 124 artibus *vulg.* 127 ſeducta *vulg.* ſed ducta *jam conj. Barth.*

120 *Cauta frena*, quæ cavent, impediunt, prorumpere non ſinunt, *dedit* Stilicho Honorio, dum docuit illum ſibi imperare, moderari potentiæ, non facere quidquid lubet. Si *imbuit* ſit verior lectio, congruet magis cum *teneris annis*: ſed *induit* tanquam veſte regia. Laudat Heinſius Plinii 28, 8 ſ. 26 extr. ubi medicamentum quoddam dicitur *viris probroſæ mollitiei ſeveros, non modo pudicos, mores inducere.*

122 *Verior genitor*, qui dederit τὸ εὖ ζῆν, beate vivendi principia.

124 *Infloruit arcibus priſtina ætas* idem eſt ac ſi dixiſſet, effloreſcere denuo cœpit Romæ, in illis ſeptem collibus, aureum ſæculum.

125 Per Stilichonem poteſtas Senatus P. Q. R. diu fracta a tyrannis, & pene translata in novam Romam, Conſtantinopolin, non plane ſui oblita eſt, ſed *ſervilibus* quidem Orientis *arvis exſulat*, (vid. ad *v.* 81) verum in ſuum antiquum domicilium, Romam reducta eſt, fruitur auſpiciis, auctoritatem belli pacisque ſibi vindicat, & adjungit capiti, Auguſto, *membra* reip. diſtracta adhuc & *errantia. Reponi* dicuntur propria luxata.

131 Breviter Horatius invocat Solem Car. ſæc. 11 *Poſſis nihil urbe Roma viſere majus*

Nec laudem vox ulla capit: quæ luce metalli
Aemula vicinis faſtigia conſerit aſtris.
Quæ ſeptem ſcopulis zonas imitatur Olympi,
Armorum legumque parens: quæ fundit in omnes
Imperium, primique dedit cunabula juris.
Hæc eſt, exiguis quæ finibus orta tetendit
In geminos axes, parvaque a ſede profectas
Diſperſit cum Sole manus. Hæc obvia fatis,
Innumeras uno gereret cum tempore pugnas,
Hiſpanas

136 potens *MSS. quod probat & illuſtrat Heinſ.* 239 profecta *vulg.* 140 diſpeſcit *conj. Scal.* votis *MSS.*

133 De *luce metalli* i. auro in tectis dictum paullo ante ad v. 66. *Vicinis aſtris* videtur altitudinem ſimul & fulgorem ab auro tectorum ſignare.

135 *Zonas* hic *ſeptem* ponit, qui tamen ipſe communem ſecutus rationem infra 33, 258 *quinque plagas* appellat ac deſcribit. Hauſitne ex Orphicis? Certe hic etiam H. 6, 8 Stellæ, *ἀςέρες*, celebrantur Ἑπταφαεῖς ζώνας ἐφορώμενοι, qui inſpiciant Zonas ſeptemplici luce fulgentes? Sed quid ſi hæ Zonæ Orphicæ pariter & Claudiani ſint Planetarum orbes, qui, ut Zodiacus, poſſet Zonarum inſtar cogitari? Et ſane Achilles Tatius Iſago. in Phænom. c. 16 p. 135, D, memorat *ζώνας τινὰς ἑπτὰ, δι' ὧν φέρονται οἱ ἑπτὰ ἀςέρες.* Et c. 18 p. 138, A *οἱ ἀςρονόμοι διδόασι ζώνας τῶν πλανήτων ἀςέρων, ὁ δὲ Πλάτων σφαίρας εἶναι λέγει.* Nempe Aſtronomus Zonis tantum quibusdam opus habet in quibus Planetæ moveantur: Plato & ceteri ſphæras totas ſolidas faciunt, Muſicæ cæleſti aptiores. Verum etiam Zonæ ſolemni Geographorum ſignificatione acceptæ cæleſtes motus, ſolis curſus, definiunt. Roma debet imago, quin compendium eſſe non planetarum, ſed totius orbis terrarum. Jam Poſidonius apud Strabonem 2 p. 65, 45. ſeptem Zonas facit, illis quinque antiquis duas adjiciens anguſtiores, ei, quam torridam vocant, temperatisque adeo, vtrinque ad tropicos, qui medias has Zonas ſecant, decerptas: *δύο ἄλλας ςενὰς τὰς ὑπὸ τοῖς τροπικοῖς, καθ' ἃς ἥμισύ πως μηνὸς κατὰ κορυφὴν ἐςὶν ὁ ἥλιος, δίχα διαιρουμένας ὑπὸ τῶν τροπικῶν.* Eodem pertinet locus Gemini l. c. c. 13 p. 54 qui Poſidonianam ſententiam tum ex hiſtoria illuſtrat, Polybio præſertim *περὶ τῆς περὶ τὸν ἰσημερινὸν οἰκήσεως*, tum ex ratione, calidiores eſſe Zonas illas ſub tropicis poſitas affirmans, quod ſol ibi diutius moretur ſupra capita incolarum, in adventu & reditu, cum habitantes ſub ipſo æquatore celerius transeat. Doctum eſſe poëtam noſtrum, Alexandrinum, Coſmica doctrina imbutum, & *πολυμαθίας* oſtentatorem, conſtat. Cf. ad 22, 436.

139 *Geminos axes* Orientem & Occidentem intelligit, unde ſol venit, & quo abit.

140 *Obvius fatis* eſt, qui ſtrenue occupat fortunam & opportunitatibus utitur ad conſequenda ea quæ fatis ipſi deſtinata ſunt.

Hiſpanas caperet, Siculas obſideret urbes,
Et Gallum terris proſterneret, æquore Pœnum,
Numquam ſuccubuit damnis, & territa nullo
Vulnere, poſt Cannas major Trebiamque fremebat:
Et cum jam premerent flammæ, murumque feriret
Hoſtis, in extremos aciem mittebat Iberos.
Nec ſtetit Oceano: remiſque ingreſſa profundum
Vincendos alio quæſivit in orbe Britannos.
Hæc eſt, in gremium victos quæ ſola recepit,
Humanumque genus communi nomine fovit,
Matris, non dominæ, ritu: civeſque vocavit,
Quos domuit, nexuque pio longinqua revinxit.
  Hujus pacificis debemus moribus omnes,
Quod veluti patriis regionibus utitur hoſpes:

Quod

142 ſubmitteret *vulg.* obſideret *etiam Cuj.* 146 teneret *Cuj.* ferirent *MS. optimus Heinſ. qui ſimilem conſtructionem obſervavit etiam ad* Ovid. Rem. 164 *& ad* Aen. 10, 238.

142 *Obſidere* tertia conjugatione nec optimos refugiſſe, docent Theſauri noſtri.

145 In verbo *fremebat* eſt pulchritudo inſignis. Notat enim ſpiritus & animos non depreſſos calamitate, ſed erectos. Oportet hic lectorem eventus præcipuos belli ſecundi Punici memoriæ præſentes habere.

146 Non admovit arietes Hannibal, ſed portis obequitavit, & cœpit comparare ad obſidionem neceſſaria. Vid. Liv. 26, 10 ſq. Hic modo ponimus verba c. 11 *Minuere ſpem Hannibalis & aliæ, parva magnaque res: magna illa, quod cum ipſe ad moenia urbis Romæ armatus ſederet, milites ſub vexillis in ſupplementum Hiſpaniæ profectos audivit; parva autem, quod per eos dies eum forte agrum, in quo ipſe caſtra haberet, veniſſe, nihil ob id deminuto pretio, cognitum ex quodam captivo eſt.*

149 Adhuc Virgilius Ecl. 1, 67 *penitus toto diviſos orbe Britannos* dixit.

150 Ars Romana hæc fuit, ut devictis non pacem modo ſed civitatem darent. Liv. 1, 33 de Anco Marcio, *ſecutus morem regum priorum qui rem Romanam auxerant hoſtibus in civitatem accipiendis.* Et novimus paullatim totam Italiam, tandem, conſtitutione Antonini Caracallæ omnes in Imperio Ro. liberos in civitatem receptos, qua de re velut claſſicum opus eſt Ez. Spanhemii Orbis Romanus.

151 De hac re Plin. in peroratione operis inter alia pluscula, *unam* Italiam *cunctarum gentium in toto orbe patriam factam.*

155 Quocunque venit, civis eſt, jura communia habet, in fide magiſtratuum & Præſidum Romanorum eſt.

Nec laudem vox ulla capit: quæ luce metalli
Aemula vicinis faſtigia conſerit aſtris.
Quæ ſeptem ſcopulis zonas imitatur Olympi,
Armorum legumque parens: quæ fundit in omnes
Imperium, primique dedit cunabula juris.
Hæc eſt, exiguis quæ finibus orta tetendit
In geminos axes, parvaque a ſede profectas
Diſperſit cum Sole manus. Hæc obvia fatis,
Innumeras uno gereret cum tempore pugnas,
Hiſpanas

136 potens *MSS. quod probat & illuſtrat Heinſ.* 139 profecta *vulg.* 140 diſpeſcit *conj. Scal.* votis *MSS.*

133 De *luce metalli* i. auro in tectis dictum paullo ante ad v. 66. *Vicinis aſtris* videtur altitudinem ſimul & fulgorem ab auro tectorum ſignare.

135 *Zonas* hic *ſeptem* ponit, qui tamen ipſe communem ſecutus rationem infra 33, 258 *quinque plagas* appellat ac deſcribit. Hauſitne ex Orphicis? Certe hic etiam H. 6, 8 Stellæ, ἀστέρες, celebrantur Ἑπταφαεῖς ζώνας ἐφορώμενοι, qui inſpiciant Zonas ſeptemplici luce fulgentes? Sed quid ſi hæ Zonæ Orphicæ pariter & Claudiani ſint Planetarum orbes, qui, ut Zodiacus, poſſet Zonarum inſtar cogitari? Et ſane Achilles Tatius Iſago. in Phænom. c. 16 p. 135, D, memorat ζώνας τινὰς ἑπτά, δι' ὧν φέρονται οἱ ἑπτὰ ἀστέρες. Et c. 18 p. 138, A οἱ ἀστρονόμοι διδόασι ζώνας τῶν πλανήτων ἀστέρων, ὁ δὲ Πλάτων σφαίρας εἶναι λέγει. Nempe Aſtronomus Zonis tantum quibusdam opus habet in quibus Planetæ moveantur: Plato & ceteri ſphæras totas ſolidas faciunt, Muſicæ cæleſti aptiores. Verum etiam Zonæ ſolemni Geographorum ſignificatione acceptæ cæleſtes motus, ſolis curſus, definiunt. Roma debet imago, quin compendium eſſe non planetarum, ſed totius orbis terrarum. Jam Poſidonius apud Strabonem 2 p. 65, 45. ſeptem Zonas facit, illis quinque antiquis duas adjiciens anguſtiores, ei, quam torridam vocant, temperatiſque adeo, utrinque ad tropicos, qui medias has Zonas ſecant, decerptas: δύο ἄλλας στενὰς τὰς ὑπὸ τοῖς τροπικοῖς, καθ' ἃς ἡμισύ πως μηνὸς κατὰ κορυφήν ἐστιν ὁ ἥλιος, δίχα διαιρουμένας ὑπὸ τῶν τροπικῶν. Eodem pertinet locus Gemini l. c. c. 13 p. 54 qui Poſidonianam ſententiam tum ex hiſtoria illuſtrat, Polybio præſertim περὶ τῆς περὶ τὸν ἰσημερινὸν οἰκήσεως, tum ex ratione, calidiores eſſe Zonas illas ſub tropicis poſitas affirmans, quod ſol ibi diutius moretur ſupra capita incolarum, in adventu & reditu, cum habitantes ſub ipſo æquatore celerius tranſeat. Doctum eſſe poëtam noſtrum, Alexandrinum, Coſmica doctrina imbutum, & πολυμαθίας oſtentatorem, conſtat. Cf. ad 22, 436.

139 *Geminos axes* Orientem & Occidentem intelligit, unde ſol venit, & quo abit.

140 *Obvius fatis* eſt, qui ſtrenue occupat fortunam & opportunitatibus utitur ad conſequenda ea quæ fatis ipſi deſtinata ſunt.

Hiſpanas caperet, Siculas obſideret urbes,
Et Gallum terris proſterneret, æquore Pœnum,
Numquam ſuccubuit damnis, & territa nullo
Vulnere, poſt Cannas major Trebiamque fremebat:
Et cum jam premerent flammæ, murumque feriret
Hoſtis, in extremos aciem mittebat Iberos.
Nec ſtetit Oceano: remiſque ingreſſa profundum
Vincendos alio quæſivit in orbe Britannos.
Hæc eſt, in gremium victos quæ ſola recepit,
Humanumque genus communi nomine fovit,
Matris, non dominæ, ritu: civeſque vocavit,
Quos domuit, nexuque pio longinqua revinxit.
  Hujus pacificis debemus moribus omnes,
Quod veluti patriis regionibus utitur hoſpes:

Quod

142 ſubmitteret *vulg.* obſideret *etiam Cuj.* 146 teneret *Cuj.* ferirent *MS. optimus Heinſ. qui ſimilem conſtructionem obſervavit etiam ad* Ovid. Rem. 164 *& ad* Aen. 10, 238.

142 *Obſidere* tertia conjugatione nec optimos refugiſſe, docent Theſauri noſtri.

145 In verbo *fremebat* eſt pulchritudo inſignis. Notat enim ſpiritus & animos non depreſſos calamitate, ſed erectos. Oportet hic lectorem eventus præcipuos belli ſecundi Punici memoriæ præſentes habere.

146 Non admovit arietes Hannibal, ſed portis obequitavit, & cœpit comparare ad obſidionem neceſſaria. Vid. Liv. 26, 10 ſq. Hic modo ponimus verba c. 11 *Minuere ſpem Hannibalis & aliæ, parva magnaque res: magna illa, quod cum ipſe ad moenia urbis Romæ armatus ſederet, milites ſub vexillis in ſupplementum Hiſpaniæ profectos audivit: parva autem, quod per eos dies eum forte agrum, in quo ipſe caſtra haberet, veniſſe, nihil ob id deminuto pretio, cognitum ex quodam captivo eſt.*

149 Adhuc Virgilius Ecl. 1, 67 *penitus toto diviſos orbe Britannos* dixit.

150 Ars Romana hæc fuit, ut devictis non pacem modo ſed civitatem darent. Liv. 1, 33 de Anco Marcio, *ſecutus morem regum priorum qui rem Romanam auxerant hoſtibus in civitatem accipiendis.* Et novimus paullatim totam Italiam, tandem, conſtitutione Antonini Caracallæ omnes in Imperio Ro. liberos in civitatem receptos, qua de re velut claſſicum opus eſt Ez. Spanhemii Orbis Romanus.

151 De hac re Plin. in peroratione operis inter alia pluſcula, *unam* Italiam *cunctarum gentium in toto orbe patriam factam.*

155 Quocunque venit, civis eſt, jura communia habet, in fide magiſtratuum & Præſidum Romanorum eſt.

Nec laudem vox ulla capit: quæ luce metalli
Aemula vicinis faſtigia conſerit aſtris.
Quæ ſeptem ſcopulis zonas imitatur Olympi,
Armorum legumque parens: quæ fundit in omnes
Imperium, primique dedit cunabula juris.
Hæc eſt, exiguis quæ finibus orta tetendit
In geminos axes, parvaque a ſede profectas
Diſperſit cum Sole manus. Hæc obvia fatis,
Innumeras uno gereret cum tempore pugnas,
Hiſpanas

136 potens *MSS. quod probat & illuſtrat Heinſ.* 139 profecta *vulg.* 140 diſpeſcit *conj. Scal.* votis *MSS.*

133 De *luce metalli* i. auro in tectis dictum paullo ante ad v. 66. *Vicinis aſtris* videtur altitudinem ſimul & fulgorem ab auro tectorum ſignare.

135 *Zonas* hic *ſeptem* ponit, qui tamen ipſe communem ſecutus rationem infra 33, 258 *quinque plagas* appellat ac deſcribit. Hauſitne ex Orphicis? Certe hic etiam H. 6, 8 Stellæ, ἀστέρες, celebrantur Ἑπταφαεῖς ζώνας ἐφορώμενοι, qui inſpiciant Zonas ſeptemplici luce fulgentes? Sed quid ſi hæ Zonæ Orphicæ pariter & Claudiani ſint Planetarum orbes, qui, ut Zodiacus, poſſet Zonarum inſtar cogitari? Et ſane Achilles Tatius Iſago. in Phænom. c. 16 p. 135, D, memorat ζώνας τινὰς ἑπτὰ, δι' ὧν φέρονται οἱ ἑπτὰ ἀστέρες. Et c. 18 p. 138, A οἱ ἀστρονόμοι διδόασι ζώνας τῶν πλανήτων ἀστέρων, ὁ δὲ Πλάτων σφαίρας εἶναι λέγει. Nempe Aſtronomus Zonis tantum quibusdam opus habet in quibus Planetæ moveantur: Plato & ceteri ſphæras totas ſolidas faciunt, Muſicæ cæleſti aptiores. Verum etiam Zonæ ſolemni Geographorum ſignificatione acceptæ cæleſtes motus, ſolis curſus, definiunt. Roma debet imago, quin compendium eſſe non planetarum, ſed totius orbis terrarum. Jam Poſidonius apud Strabonem 2 p. 65, 45. ſeptem Zonas facit, illis quinque antiquis duas adjiciens anguſtiores, ei, quam torridam vocant, temperatisque adeo, vtrinque ad tropicos, qui medias has Zonas ſecant, decerptas: δύο ἄλλας στενὰς τὰς ὑπὸ τοῖς τροπικοῖς, καθ' ἃς ἥμισύ πως μηνὸς κατὰ κορυφὴν ἐστι ὁ ἥλιος, δίχα διαιρουμένας ὑπὸ τῶν τροπικῶν. Eodem pertinet locus Gemini l. c. c. 13 p. 54 qui Poſidonianam ſententiam tum ex hiſtoria illuſtrat, Polybio præſertim περὶ τῆς περὶ τὸν ἰσημερινὸν οἰκήσεως, tum ex ratione, calidiores eſſe Zonas illas ſub tropicis poſitas affirmans, quod ſol ibi diutius moretur ſupra capita incolarum, in adventu & reditu, cum habitantes ſub ipſo æquatore celerius transeat. Doctum eſſe poëtam noſtrum, Alexandrinum, Coſmica doctrina imbutum, & πολυμαθίας oſtentatorem, conſtat. Cf. ad 22, 436.

139 *Geminos axes* Orientem & Occidentem intelligit, unde ſol venit, & quo abit.

140 *Obvius fatis* eſt, qui ſtrenue occupat fortunam & opportunitatibus utitur ad conſequenda ea quæ fatis ipſi deſtinata ſunt.

Digitized by Google

Hiſpanas caperet, Siculas obſideret urbes,
Et Gallum terris proſterneret, æquore Pœnum,
Numquam ſuccubuit damnis, & territa nullo
Vulnere, poſt Cannas major Trebiamque fremebat:
Et cum jam premerent flammæ, murumque feriret
Hoſtis, in extremos aciem mittebat Iberos.
Nec ſtetit Oceano: remiſque ingreſſa profundum
Vincendos alio quæſivit in orbe Britannos.
Hæc eſt, in gremium victos quæ ſola recepit,
Humanumque genus communi nomine fovit,
Matris, non dominæ, ritu: civeſque vocavit,
Quos domuit, nexuque pio longinqua revinxit.
Hujus pacificis debemus moribus omnes,
Quod veluti patriis regionibus utitur hoſpes:

Quod

142 ſubmitteret *vulg.* obſideret *etiam Cuj.* 146 teneret *Cuj.* ferirent *MS. optimus Heinſ. qui ſimilem conſtructionem obſervavit etiam ad* Ovid. Rem. 164 *& ad* Aen. 10, 238.

142 *Obſidere* tertia conjugatione nec optimos refugiſſe, docent Theſauri noſtri.

145 In verbo *fremebat* eſt pulchritudo inſignis. Notat enim ſpiritus & animos non depreſſos calamitate, ſed erectos. Oportet hic lectorem eventus præcipuos belli ſecundi Punici memoriæ præſentes habere.

146 Non admovit arietes Hannibal, ſed portis obequitavit, & cœpit comparare ad obſidionem neceſſaria. Vid. Liv. 26, 10 ſq. Hic modo ponimus verba c. 11 *Minuere ſpem Hannibalis & aliæ, parva magnaque res: magna illa, quod cum ipſe ad moenia urbis Romæ armatus ſederet, milites ſub vexillis in ſupplementum Hiſpaniæ profectos audivit; parva autem, quod per eos dies eum forte agrum, in quo ipſe caſtra haberet, veniſſe, nihil ob id deminuto pretio, cognitum ex quodam captivo eſt.*

149 Adhuc Virgilius Ecl. 1, 67 *penitus toto diviſos orbe Britannos* dixit.

150 Ars Romana hæc fuit, ut devictis non pacem modo ſed civitatem darent. Liv. 1, 33 de Anco Marcio, *ſecutus morem regum priorum qui rem Romanam auxerant hoſtibus in civitatem accipiendis.* Et novimus paullatim totam Italiam, tandem, conſtitutione Antonini Caracallæ omnes in Imperio Ro. liberos in civitatem receptos, qua de re velut claſſicum opus eſt Ez. Spanhemii Orbis Romanus.

151 De hac re Plin. in peroratione operis inter alia pluſcula, *unam* Italiam *cunctarum gentium in toto orbe patriam factam.*

155 Quocunque venit, civis eſt, jura communia habet, in fide magiſtratuum & Præſidum Romanorum eſt.

Nec laudem vox ulla capit: quæ luce metalli
Aemula vicinis faſtigia conſerit aſtris.
Quæ ſeptem ſcopulis zonas imitatur Olympi,
Armorum legumque parens: quæ fundit in omnes
Imperium, primique dedit cunabula juris.
Hæc eſt, exiguis quæ finibus orta tetendit
In geminos axes, parvaque a ſede profectas
Diſperſit cum Sole manus. Hæc obvia fatis,
Innumeras uno gereret cum tempore pugnas,

Hiſpanas

136 potens *MSS. quod probat & illuſtrat Heinſ.* 239 profecta *vulg.* 140 diſpeſcit *conj. Scal.* votis *MSS.*

133 De *luce metalli* i. auro in tectis dictum paullo ante ad v. 66. *Vicinis aſtris* videtur altitudinem ſimul & fulgorem ab auro tectorum ſignare.

135 *Zonas* hic *ſeptem* ponit, qui tamen ipſe communem ſecutus rationem infra 33, 258 *quinque plagas* appellat ac deſcribit. Hauſitne ex Orphicis? Certe hic etiam H. 6, 8 Stellæ, *ἀςέρες*, celebrantur Ἑπταφαεῖς ζώνας ἐφυρώμενοι, qui inſpiciant Zonas ſeptemplici luce fulgentes? Sed quid ſi hæ Zonæ Orphicæ pariter & Claudiani ſint Planetarum orbes, qui, ut Zodiacus, poſſet Zonarum inſtar cogitari? Et ſane Achilles Tatius Iſago. in Phænom. c. 16 p. 135, D, memorat *ζώνας τινὰς ἑπτὰ, δι' ὧν φέρονται οἱ ἑπτὰ ἀςέρες.* Et c. 18 p. 138, A *οἱ ἀςρονόμοι διδόασι ζώνας τῶν πλανήτων ἀςέρων, ὁ δὲ Πλάτων σφαίρας εἶναι λέγει.* Nempe Aſtronomus Zonis tantum quibusdam opus habet in quibus Planetæ moveantur: Plato & ceteri ſphæras totas ſolidas faciunt, Muſicæ cæleſti aptiores. Verum etiam Zonæ ſolemni Geographorum ſignificatione acceptæ cæleſtes motus, ſolis curſus, definiunt. Roma debet imago, quin compendium eſſe non planetarum, ſed totius orbis terrarum. Jam Poſidonius apud Strabonem 2 p. 65, 45. ſeptem Zonas facit, illis quinque antiquis duas adjiciens anguſtiores, ei, quam torridam vocant, temperatisque adeo, vtrinque ad tropicos, qui medias has Zonas ſecant, decerptas: *δύο ἄλλας ςενὰς τὰς ὑπὸ τοῖς τροπικοῖς, καθ' ἃς ἥμισύ πως μηνὸς κατὰ κορυφὴν ἐςὶ ὁ ἥλιος, δίχα διαιρουμένας ὑπὸ τῶν τροπικῶν.* Eodem pertinet locus Gemini l. c. c. 13 p. 54 qui Poſidonianam ſententiam tum ex hiſtoria illuſtrat, Polybio præſertim *περὶ τῆς περὶ τὸν ἰσημερινὸν οἰκήσεως*, tum ex ratione, calidiores eſſe Zonas illas ſub tropicis poſitas affirmans, quod ſol ibi diutius moretur ſupra capita incolarum, in adventu & reditu, cum habitantes ſub ipſo æquatore celerius transeat. Doctum eſſe poëtam noſtrum, Alexandrinum, Coſmica doctrina imbutum, & *πολυμαθίας* oſtentatorem, conſtat. Cf. ad 22, 436.

139 *Geminos axes* Orientem & Occidentem intelligit, unde ſol venit, & quo abit.

140 *Obvius fatis* eſt, qui ſtrenue occupat fortunam & opportunitatibus utitur ad conſequenda ea quæ fatis ipſi deſtinata ſunt.

Digitized by Google

Hiſpanas caperet, Siculas obſideret urbes,
Et Gallum terris proſterneret, æquore Pœnum,
Numquam ſuccubuit damnis, & territa nullo
Vulnere, poſt Cannas major Trebiamque fremebat:
Et cum jam premerent flammæ, murumque feriret
Hoſtis, in extremos aciem mittebat Iberos.
Nec ſtetit Oceano: remiſque ingreſſa profundum
Vincendos alio quæſivit in orbe Britannos.
Hæc eſt, in gremium victos quæ ſola recepit,
Humanumque genus communi nomine fovit,
Matris, non dominæ, ritu: civeſque vocavit,
Quos domuit, nexuque pio longinqua revinxit.
 Hujus pacificis debemus moribus omnes,
Quod veluti patriis regionibus utitur hoſpes:

Quod

142 ſubmitteret *vulg.* obſideret *etiam Cuj.* 146 teneret *Cuj.* ferirent *MS. optimus Heinſ. qui ſimilem conſtructionem obſervavit etiam ad* Ovid. Rem. 164 *& ad* Aen. 10, 238.

142 *Obſidere* tertia conjugatione nec optimos refugiſſe, docent Theſauri noſtri.

145 In verbo *fremebat* eſt pulchritudo inſignis. Notat enim ſpiritus & animos non depreſſos calamitate, ſed erectos. Oportet hic lectorem eventus præcipuos belli ſecundi Punici memoriæ præſentes habere.

146 Non admovit arietes Hannibal, ſed portis obequitavit, & cœpit comparare ad obſidionem neceſſaria. Vid. Liv. 26, 10 ſq. Hic modo ponimus verba c. 11 *Minuere ſpem Hannibalis & aliæ, parva magnaque res: magna illa, quod cum ipſe ad moenia urbis Romæ armatus ſederet, milites ſub vexillis in ſupplementum Hiſpaniæ profectos audivit; parva autem, quod per eos dies eum forte agrum, in quo ipſe caſtra haberet, veniſſe, nihil ob id deminuto pretio, cognitum ex quodam captivo eſt.*

149 Adhuc Virgilius Ecl. 1, 67 *penitus toto diviſos orbe Britannos* dixit.

150 Ars Romana hæc fuit, ut devictis non pacem modo ſed civitatem darent. Liv. 1, 33 de Anco Marcio, *ſecutus morem regum priorum qui rem Romanam auxerant hoſtibus in civitatem accipiendis.* Et novimus paullatim totam Italiam, tandem, conſtitutione Antonini Caracallæ omnes in Imperio Ro. liberos in civitatem receptos, qua de re velut claſſicum opus eſt Ez. Spanhemii Orbis Romanus.

151 De hac re Plin. in peroratione operis inter alia pluſcula, *unam* Italiam *cunctarum gentium in toto orbe patriam factam.*

155 Quocunque venit, civis eſt, jura communia habet, in fide magiſtratuum & Præſidum Romanorum eſt.

Nec laudem vox ulla capit: quæ luce metalli
Aemula vicinis faſtigia conſerit aſtris.
Quæ ſeptem ſcopulis zonas imitatur Olympi,
Armorum legumque parens: quæ fundit in omnes
Imperium, primique dedit cunabula juris.
Hæc eſt, exiguis quæ finibus orta tetendit
In geminos axes, parvaque a ſede profectas
Diſperſit cum Sole manus. Hæc obvia fatis,
Innumeras uno gereret cum tempore pugnas,
Hiſpanas

136 potens *MSS. quod probat & illuſtrat Heinſ.* 139 profecta *vulg.* 140 diſpeſcit *conj. Scal.* votis *MSS.*

133 De *luce metalli* i. auro in tectis dictum paullo ante ad v. 66. *Vicinis aſtris* videtur altitudinem ſimul & fulgorem ab auro tectorum ſignare.

135 *Zonas* hic *ſeptem* ponit, qui tamen ipſe communem ſecutus rationem infra 33, 258 *quinque plagas* appellat ac deſcribit. Hauſitne ex Orphicis? Certe hic etiam H. 6, 8 Stellæ, ἀςέρες, celebrantur Ἑπταφαεῖς ζώνας ἐφορώμενοι, qui inſpiciant Zonas ſeptemplici luce fulgentes? Sed quid ſi hæ Zonæ Orphicæ pariter & Claudiani ſint Planetarum orbes, qui, ut Zodiacus, poſſet Zonarum inſtar cogitari? Et ſane Achilles Tatius Iſago. in Phænom. c. 16 p. 135, D, memorat ζώνας τινὰς ἑπτὰ, δι᾽ ὧν φέρονται οἱ ἑπτὰ ἀςέρες. Et c. 18 p. 138, A οἱ ἀςρονόμοι διδόασι ζώνας τῶν πλανήτων ἀςέρων, ὁ δὲ Πλάτων σφαίρας εἶναι λέγει. Nempe Aſtronomus Zonis tantum quibusdam opus habet in quibus Planetæ moveantur: Plato & ceteri ſphæras totas ſolidas faciunt, Muſicæ cæleſti aptiores. Verum etiam Zonæ ſolemni Geographorum ſignificatione acceptæ cæleſtes motus, ſolis curſus, definiunt. Roma debet imago, quin compendium eſſe non planetarum, ſed totius orbis terrarum. Jam Poſidonius apud Strabonem 2 p. 65, 45. ſeptem Zonas facit, illis quinque antiquis duas adjiciens anguſtiores, ei, quam torridam vocant, temperatisque adeo, vtrinque ad tropicos, qui medias has Zonas ſecant, decerptas: δύο ἄλλας ςενὰς τὰς ὑπὸ τοῖς τροπικοῖς, καθ᾽ ἃς ἡμισύ πως μηνὸς κατὰ κορυφὴν ἐςὶ ὁ ἥλιος, δίχα διαιρουμένας ὑπὸ τῶν τροπικῶν. Eodem pertinet locus Gemini l. c. c. 13 p. 54 qui Poſidonianam ſententiam tum ex hiſtoria illuſtrat, Polybio præſertim περὶ τῆς περὶ τὸν ἰσημερινὸν οἰκήσεως, tum ex ratione, calidiores eſſe Zonas illas ſub tropicis poſitas affirmans, quod ſol ibi diutius moretur ſupra capita incolarum, in adventu & reditu, cum habitantes ſub ipſo æquatore celerius transeat. Doctum eſſe poëtam noſtrum, Alexandrinum, Coſmica doctrina imbutum, & πολυμαθίας oſtentatorem, conſtat. Cf. ad 22, 436.

139 *Geminos axes* Orientem & Occidentem intelligit, unde ſol venit, & quo abit.

140 *Obvius fatis* eſt, qui ſtrenue occupat fortunam & opportunitatibus utitur ad conſequenda ea quæ fatis ipſi deſtinata ſunt.

Digitized by Google

Hiſpanas caperet, Siculas obſideret urbes,
Et Gallum terris proſterneret, æquore Pœnum,
Numquam ſuccubuit damnis, & territa nullo
Vulnere, poſt Cannas major Trebiamque fremebat:
Et cum jam premerent flammæ, murumque feriret
Hoſtis, in extremos aciem mittebat Iberos.
Nec ſtetit Oceano: remiſque ingreſſa profundum
Vincendos alio quæſivit in orbe Britannos.
Hæc eſt, in gremium victos quæ ſola recepit,
Humanumque genus communi nomine fovit,
Matris, non dominæ, ritu: civeſque vocavit,
Quos domuit, nexuque pio longinqua revinxit.
Hujus pacificis debemus moribus omnes,
Quod veluti patriis regionibus utitur hoſpes:
Quod

142 ſubmitteret *vulg.* obſideret *etiam Cuj.* 146 teneret *Cuj.* ferirent *MS. optimus Heinſ. qui ſimilem conſtructionem obſervavit etiam ad* Ovid. Rem. 164 *& ad* Aen. 10, 238.

142 *Obſidere* tertia conjugatione nec optimos refugiſſe, docent Theſauri noſtri.

145 In verbo *fremebat* eſt pulchritudo inſignis. Notat enim ſpiritus & animos non depreſſos calamitate, ſed erectos. Oportet hic lectorem eventus præcipuos belli ſecundi Punici memoriæ præſentes habere.

146 Non admovit arietes Hannibal, ſed portis obequitavit, & cœpit comparare ad obſidionem neceſſaria. Vid. Liv. 26, 10 ſq. Hic modo ponimus verba c. 11 *Minuere ſpem Hannibalis & aliæ, parva magnaque res: magna illa, quod cum ipſe ad moenia urbis Romæ armatus ſederet, milites ſub vexillis in ſupplementum Hiſpaniæ profectos audivit; parva autem, quod per eos dies eum forte agrum, in quo ipſe caſtra haberet, veniſſe, nihil ob id deminuto pretio, cognitum ex quodam captivo eſt.*

149 Adhuc Virgilius Ecl. 1, 67 *penitus toto diviſos orbe Britannos* dixit.

150 Ars Romana hæc fuit, ut devictis non pacem modo ſed civitatem darent. Liv. 1, 33 de Anco Marcio, *ſecutus morem regum priorum qui rem Romanam auxerant hoſtibus in civitatem accipiendis.* Et novimus paullatim totam Italiam, tandem, conſtitutione Antonini Caracallæ omnes in Imperio Ro. liberos in civitatem receptos, qua de re velut claſſicum opus eſt Ez. Spanhemii Orbis Romanus.

151 De hac re Plin. in peroratione operis inter alia pluscula, *unam* Italiam *cunctarum gentium in toto orbe patriam factam.*

155 Quocunque venit, civis eſt, jura communia habet, in fide magiſtratuum & Præſidum Romanorum eſt.

Digitized by Google

Quod ſedem mutare licet: quod cernere Thulen
Luſus & horrendos quondam penetrare receſſus:
Quod bibimus paſſim Rhodanum, potamus Orontem,
Quod cuncti gens una ſumus. nec terminus umquam
Romanæ ditionis erit. nam cætera regna
Luxuries vitiis, odiiſque ſuperbia, vertit.
Sic male ſublimes fregit Spartanus Athenas:
Atque idem Thebis cecidit. ſic Medus ademit
Aſſyrio, Medoque tulit moderamina Perſes.
Subjecit Macedo Perſen, ceſſurus & ipſe
Romanis. Hæc auguriis firmata Sibyllæ,
Hæc ſacris animata Numæ: huic fulmina vibrat
Juppiter: hanc tota Tritonia Gorgone velat.
Arcanas huc Veſta faces, huc Orgia Bacchus

Trans-

157 rurſus *vulg.* 167 Numæ eſt *vulg. Sed* eſt *om. MSS. & firmat hiatum exemplis Heinſ. Pro* vibrat, librat *Cuj.* 169 ſecum *vulg.* Bacchus *ex MSS. Heinſ.*

156 *Thulen*, credo generatim inſulas ad Septentrionem hic indicare: neque enim refert Poëtæ, propius & proprie deſignare ac definire nomen, vagum & fluctuans, de quo 5, 240 it. 7, 53. *Cernere Thulen* alias res ſummi periculi, immenſi laboris; nunc *luſus* vel *ludus* eſt. Vid. 7, 23. 3, 328. 26, 204.

158 Videtur nunc quadam ratione factum, quod inter ἀδύνατα eſt Virgilio Ecl. 1, 63 *Aut Ararin Parthus bibet, aut Germania Tigrin.*

161 Feliciter uno verſu comprehendit duas peſtes rerum publicarum, *Luxuriem*, cujus nota genealogia ex illo Cic. pro Roſc. c. 27 *In urbe* luxuries *creatur*, *ex luxuria exiſtat* avaritia *neceſſe eſt: ex avaritia erumpat* audacia: *inde* omnia ſcelera ac maleficia *gignuntur*. Superbia odiorum mater nec ſuperiorem poteſt ferre, nec parem: hinc illi vnus non ſufficit orbis etc.

162 *Spartanus* Lyſandro duce *Athenas fregit*; ſuccubuit ipſe Thebis, duce illarum Epaminonda. *Medus* Arbaces *ademit* imperium Sardanapalo Aſſyrio, *Medo* Aſtyagi Cyrus *Perſes*, huic Alexander: regna ab hujus ſucceſſoribus condita paullatim Romana illa Lupa devoravit.

166 *Hæc*, intell. Roma, vel Romana res publica. In Romani imperii inſtrumento haud ultimum locum habuere libri Sibyllini, & jus Pontificium ab Numa inſtitutum, & diſciplina Hetruſca, quam pulchre ſignat poëta, cum, *huic*, ait, *fulmina vibrat Jupiter*.

168 *Tritonia* Minerva *Gorgone* h.e. clipeo ſuo ſ. aegide tegit Romam. Reſpicit, credo Palladium, quod conditores Romæ Trojanos Aenea duce in Italiam attuliſſe, aiunt, aſſervatum inter *pignora imperii*. Vid. paſſim Servius, præſertim ad Aen. 7, 188.

169 De *Veſta*, cujus ignes æterni ſanctum & ipſi pignus imperii Romani, omnia docuit poſt Lipſium Ez. Spanhemius. Sed *Orgia Bacchi* furioſa irrepſere potius poſt ſeveras contra illa leges, quam ut recepta dici poſſint. *Phrygia dea* mater Deorum, Idæa, Cybele eadem,

Tranſtulit, & Phrygios genitrix turrita leones.
Huc defenſurus morbos Epidaurius hoſpes
Reptavit placido tractu, vectumque per undas
Inſula Pæonium texit Tiberina draconem.
  Hanc tu cum Superis, Stilicho præclare, tueris.
Protegis hanc clipeo matrem regumque ducumque,
Præcipueque tuam. Dedit hæc exordia lucis
Eucherio, puerumque ferens hic regia mater
Auguſto monſtravit avo: lætatus at ille
Suſtulit in Tyria reptantem veſte nepotem.
Romaque venturi gaudebat præſcia fati,
Quod te jam tanto meruiſſet pignore civem.
  Nec tamen ingratum, nec qui benefacta referre
Neſciat, hunc credas populum, ſi volvere priſcos

171 depulſurus *vulg.* defenſ. *MSS.* depreſſurus *Vien.* 175 *pro* matrem patriam *MSS.* 177 hinc *MSS.* 181 toto *vulg.* tanto *MSS.* pectore *Vic. Vien. Baſ. marg.* 182 tua facta *Baſ.*

dem, Leonibus invehi ſolita in nummis, ſolemniter illa quidem recepta & Peſſinunte advecta Romam, de qua re Liv. 29, 10 & 11.

171 Liv. epit. 11 *Quum civitas peſtilentia laboraret, miſſi legati, ut Aeſculapii ſignum Romam ab Epidauro transferrent, anguem, qui ſe in navem eorum contulerat, in quo ipſum numen eſſe conſtabat, deportavere: eoque in inſulam Tiberis egreſſo, eodem loco ædes Aeſculapio conſecrata eſt.* Enarrat copioſe omnia ex aliis Freinsh. in Supplem. 11, 12 ſq. *Defenſurus* hic ponitur antiqua ratione, quam illuſtrat Heinſius, & ego in Theſauris, ut depulſurus 22, 389.

173 *Pæonius Draco*, quem inſedit Aeſculapius qui Pæon, *παιών, παιὰν, παιήων* non minus, quam pater ipſius Apollo, vocatur paſſim in Hymnis antiquis, quod oſtendi ad Marmor Caſſellanum Comm. Soc. Gotting. To. 2 p. 287 ſq. Quod dicit poëta *texit*, intelligi vult ex hiſtoria, evanuiſſe Draconem in Inſula, quæ inde Aeſculapii dicta eſt. Ceterum *Pæonii* epitheton late extendere ad omnia, quæ cum arte Medicorum conjuncta ſunt, etiam noſtrum poëtam, apparet v. g. 26, 121.

174 *Hanc* Romam, cujus adhuc decora & laudes enarratæ ſunt.

178 *Avus* & *nepos* ad adoptionem referuntur. Adoptaverat enim Serenam Stilichonis uxorem, fratris ſui Honorii filiam, Theodoſius. Vid. 29, 104.

179 Eucherium facit *πορφυρογέννητον*, ut prodere jam videatur ſpes improbas Stilichonis, & conſilia adeo, quorum pœnam non ita multo poſt luit jure, injuria, tota familia.

181 Roma ſperat, te in poſterum proprium ſibi & perpetuum civem futurum, amaturum Romæ habitare, quod ea pignus ſibi, Eucherium tuum, dederit. Romam amabis, & quantum licebit habitabis, quia patria eſt Eucherii tui.

Digitized by

Annales libeat, quoties hic prælia ſumſit
Pro ſociis, quoties dono conceſſit amicis
Regibus Auſonio quæſitas ſanguine terras!
Publica ſed numquam tanto ſe gratia fudit
Aſſenſu. quis enim princeps hoc omnibus egit
Obſequiis, dominum ſeſe patremque vocari,
Quod tibi continuis reſonant convexa diebus?
Macte novis Conſul titulis. Mavortia plebes
Te dominum, Bruto non indignante, fatetur.
Et quod adhuc nullo potuit terrore ſubacta
Libertas Romana pati, Stilichonis amori
Detulit. Exſultant avidi quocumque decorus
Conſpiciare loco, nomenque ad ſidera tollunt.
Nec vaga dilecto ſatiantur lumina vultu.
Seu circum trabeis fulgentibus aureus intres:
Seu celebres ludos: ſolio ſeu fultus eburno

Cingas

188 hæc omnibus *al.* non omnibus emit Obſ. *conj. Heinſ.* 190 quin tibi *vulg.* quod *MSS.* 193 coacta *al. ut* 5, 314.

185 Sic Antiocho magno ereptam Aſiam cis Taurum inter ſocios, in quibus præcipuus Eumenes, diviſere. Vid. Liv. 38, 39.

189 *Dominum* & *Patrem* vocavit Roma Stilichonem. Vid. 15, 79.

190 *Convexa*, caveæ theatri, circi. Hanc notionem eſſe nominis, ut concavum potius ſignificet, quam ut illi opponatur, quo ſenſu hodie vulgo accipitur, in Theſauro Stephaniano oſtendi. Infra 28, 614 ipſam ſpectatorum multitudinem vocat poëta *vulgus gradibus Circi convexum.* Inclinationem igitur ad vnum axem, aut centrum adeo unum, *convexum* notare videtur. Plauſus datus principibus in theatro. Virg. Ge. 2, 508 *Hunc plauſus hiantem Per cuneos* (*geminatus enim*) *plebisque patrumque Corripuit.* Cf. mox 198.

192 *Brutus* Regum expulſor, ſi viveret, non indignaretur, ſub hac circumſtantia in his rebus, Stilichonem vocari *Dominum*, quod nomen libera reſpublica, & prima adeo aetas Cæſarum, ſervorum modo reſpectu heris tribuebat. Antiquum autem fuit, uti amoris & blanditiarum cauſa *Domini*, *Dominæque* dicerentur a Caritatibus ſuis & amoribus, quod in Theſauris noſtris oſtenſum. Hunc morem hic reſpicere videtur Poëta, cum Stilichoni nomen Domini ab amore tributum, affirmat.

198 *Circum* in pompa ingrediuntur & in eo circumvehuntur Magiſtratus & primi civitatis. Dion. Halic. antiquit. 7 p. 475 *Πομπὴν ἔστελλον τοῖς θεοῖς οἱ τὴν μεγίστην ἔχοντες ἐξουσίαν.* Quod autem addit, *Seu celebres ludos*, oſtendit, non in Circenſibus modo ludis, ſed in theatralibus & amphitheatralibus etiam plaudi Stilichoni.

Digitized by Google

Cingas jure forum: denſi ſeu turbine vulgi
Circumfuſa tuæ conſcendant Roſtra ſecures.
Quæ vero procerum voces, quam certa fuere
Gaudia, cum totis exſurgens ardua pennis
Ipſa duci ſacras Victoria panderet alas!
O palma viridi gaudens, & amicta tropæis,
Cuſtos imperii virgo, quæ ſola mederis
Vulneribus, nullumque doces ſentire laborem:
Seu tibi Dictææ placuerunt aſtra Coronæ:
Seu magis æſtivo ſedes vicina Leoni:
Seu ſceptrum ſublime Jovis, ſeu Pallados ambis

200 ſtringas jure *conj. Heinſ.* denſi *MS.* 201 circumdent *Vic. Vien. Baſ. marg.* *Sed* conſcendant *Ald. Junt. etc.* 204 ædes *al.* alas *etiam Vic. Vien. Baſ. marg.* 205 et palma *vulg.* florens *MSS.*

200 *Cingere jure forum* intelligo de cancellis quibus tribunal quod hic anguſtiore appellatione *forum* dici puto, circumdatur. Declarata olim a nobis Tribunalis ratio in libello de Sipario Quinctiliani etiam ad hunc locum illuſtrandum valet.

202 Quæ hic de *Victoria* canit noſter, non tam triumphum proprie dictum ſignare videntur, quam in univerſum, pompam omnem Circenſem, in qua, ut canit Ovid. Am. 3, 2. 45. *Prima loco fertur paſſis Victoria pennis.* Hanc porro ita deſcribit noſter, vt varias illi ſedes in cælo, varia munera, ingenio & libertate poëtæ uſus, adſignet.

205 Victoria *tropæum* manu geſtans frequens eſt in antiquis monimentis apud Montfaucon.

208 *Coronæ* ſidus ſolet adſcribi Ariadnæ Cretenſi ſ. *Dictææ* puellæ. Vid. Hygi. Poët. Aſtron. 2, 5 p. 432.

209 Virgo cæleſtis, Juſtitia, Aſtraea, *Leoni vicina* in Zodiaco. Neſcio an alii quoque Victoriæ nomen illi tribuerint: ſed *ædiculam Victoriæ Virginis dedicavit M. Porcius Cato* teſte Liv. 35, 9: quæ forte ex h. l. firmamenti non nihil contra ſuſpicionem F. Urſini petere poteſt.

210 Dignus eſt locus, cui attendamus paulo diligentius. Victoriæ ſimulacra plura ornant thronum Jovis Olympii, teſte Pauſa. Eliac. 1 ſ. 5, 11. Manibus ipſius, & aliorum Deorum, impoſitas Victoriolas, diſcimus ex monimentis, & ex ſacrilegiis Dionyſii apud Cic. de N. D. 3 c. 34 & in Verr. 4, 49. In ſummo ſigno militari conſpicitur Victoria in nummo æneo P. Septimii Getae, qui habetur Muſei Florent. T. 4 tab. 55. Sed magis huc refert, quod *ſceptro* impoſitum videmus, ut alias aquila ſolet, (vid Juven. 10, 43) ut ſupra aquilam imagines Auguſtorum paſſim in Diptychis: ita Victoriæ ſignum in arcu triumphali Conſtantini M. apud Bellorium & Rubeum Tab. 46. Itaque non dubito ad hanc in ſceptro triumphali imaginem reſpici a Caſſiod. Var. 6, 1 ubi dicitur ad Conſulem, *validam manum* Victoriali *ſcipione nobilita.* Ut *Victoriati* nummi ſunt, Victoria ſignati: ſic *ſcipio Victorialis*, cui ſignum

Aegida: ſeu feſſi mulces ſuſpiria Martis:
Adſis perpetuum Latio, votiſque Senatus
Annue, Diva, tui. Stilicho tua ſæpius ornet
Limina, teque ſimul rediens in caſtra reducat.
Hunc bellis comitare favens: hunc redde togatum
Conſiliis. Semper placidis te moribus egit,
Servavitque piam victis, nec polluit umquam
Laurum ſævitia, cives nec fronte ſuperba
Deſpicit, aut trepidam vexat legionibus Urbem.
Sed verus patriæ Conſul, ceſſantibus armis,
Contentus lictore venit, nec inutile quærit
Ferri præſidium, ſolo munitus amore:
Magnarum nec parcus opum geminare profundas
Diſtulit impenſas: ſed poſt miracula caſtris

Edita

217 *pro* victis, vita, victam, vitas, juſtis, juncta *MSS.*
218 civem *MSS.*

ſignum Victoriæ impoſitum. *Palladis Aegida* ambiit forte Victoria in nobili opere Phidiæ, poſito in arce Athenis, in cujus etiam manu fuit: etiam in baſi, inter alios Deos xx, *Victoria præcipue mirabilis* viſa Plinio 36, 5 ſ. 4. Pauſa. Att. ſ. 1 c. 24 in pectore illius memorat Meduſæ caput (quod alias in Aegide ſ. clipeo habet) & Victoriam, Νίκην, *quatuor cubitorum:* quod mirum non eſt, ſi Minerva tota fuit, quod ait Plinius, *cubitorum ſex & viginti.*

211 Hic Victoria Marti uxor vel concubina certe datur. Et ſunt apud Apollod. Bibl. 1, 2. 4 p. 5 Νίκη ſ. Victoria, Κράτος, Ζῆλος, Βία Pallantis & Stygis liberi. Sic fuit Nice inter Theſtii quinquaginta filias, e qua Nicodromum ſuſcepit Hercules, ibid. 2, 7. 8.

214 Fuerunt Romæ antiquiſſima Victoriæ templa, de quibus Antiquarii. Horum *limina* intelligi hic poſſunt, ornanda a Stilichone. Pro *Victoriæ ara* conſervanda facunde intercedit apud Valentinianum, Theodoſium & Arcadium Imperatores, Symmachus 10, 54.

215 Victoria finit bellum, redditque adeo ducem ex armato *togatum conſiliis* & negotiis pacis.

216 *Placidis moribus* Victoriam *egit* Stilicho, Romanum illud, certe Virgilianum, ſecutus, *Parcere ſubjectis*, & Horatianum, *Jacentem lenis in hoſtem.*

220 Alliteratio, *Conſul verus*, implens etymon ſ. veriverbium nominis ſui, qui *conſulat* patriæ.

221 *Contentus lictore*, ſine armatis, ad imaginem antiquae & liberæ reipublicæ, ubi legibus ſolvi imperatorem oportet, ut poſſit, cum militibus triumphans urbem inire: ubi quamdiu armatus & militari manu cinctus eſt, *ad urbem* eſt, urbem, ſenatum, non ingreditur.

224 *Miracula* ſunt ludi varii Mediolani, ut videtur, editi, ad oblectandam aulam Honorii, item donativum militi datum, in quibus admi-

Digitized by Google

Edita vel genero, Romæ majora reſervat.
Auratos Rhodiis imbres, naſcente Minerva,
Indulſiſſe Jovem perhibent: Bacchoque paternum
Jam pulſante femur, mutatus palluit Hermus
In pretium: votique famem paſſurus avari
Ditabat rutilo, quidquid Mida tangeret, auro:
Fabula, ſeu verum, canitur; tua copia vincit
Fontem Hermi, tactumque Midæ, pluviamque Tonantis.
Obſcurat veteres, obſcurabitque futuras
Par donis armiſque manus. Si ſolveret ignis,
Quas dedit immanes vili ſub pondere, maſſas:
Argenti potuere lacus & flumina fundi.
  Nec tibi, quæ pariter ſilvis dominaris & aſtris,
Exiguam Stilicho movit, Latonia, curam.

227 incluſiſſe *Cuj.* 228 laxante *MSS.* laſſante *MSS.* 233 obſcuras -- obſcurabis *MS.* futuras *MS.* 235 quod *MS.* *hinc Heinſ. conj.* Quot: *vel* Quod dedit, immanis, vili ceu pondere, maſſæ.

admirabilem poëta liberalitatem & magnificentiam prædicat. Erat eo tempore Conſulatus gravis ſarcina patrimonii, quod in primis ex Symmachi epiſtolis pluribus, & tota Diptychorum conſularium hiſtoria conſtat. Vid. ad 347.

226 Fabulæ fons Homerus Iλ. β, 670: ſed ubi modo ſimpliciter ait, *Καί σφιν θεσπέσιον πλῦτον κατέχευε Κρονίων*, defudit Rhodiis divinas divitias. Verum exornavit Pindarus Ol. 7, 63 *Ἔνθα ποτὲ βρέχε θεῶν βασιλεὺς ὁ μέγας χρυσαῖς νιφάδεσσι πόλιν*, aureis nimbis urbem rigavit, cum, Vulcano obſtetricante bipenni ſua, de vertice Iovis Minerva proſiliit. Reliqua dabit volentibus Meurſius in Rhodo. 1, 17.

227 Tota Lydia Baccho ſacra, nominatim Hermus, vid. 35, 67. Cum auriferis etiam alias nominat noſter: ſed hoc forte ſolus hodie habet, auro *pallere* cœpiſſe Hermum, quo tempore Bacchus, fulminatæ matris Semeles exemtus utero, & femori Jovis incluſus exitum moliretur. Certe parallela fabula illi, de aureo imbre indulto Rhodiis. *Pallere* dici de colore auri, ex Diogenis apophthegmate notum, qui interrogatus, cur aurum palleat? reſpondit, Multos inſidiatores habet. Laërt. 6, 51.

231 *Tua copia*, liberalitas tua conſularis in ſpargendo auro. Vid. ad 20, 85. Huc pertinent illi ſacci vel folles inverſi nummorum in Diptychis, de quibus nuper accurate ut ſolet egit Cl. Saxius in Dipt. Magni Conſulis a p. 34.

235 *Vili ſub pondere*, pondere adeo magno, ut qui illud indicari forte audiret, non de nobilibus metallis, ſed de lapidibus aut vili alia materia ſermonem eſſe, ſuſpicaretur.

237 Ad venationes jam tranſit & ferorum peregrinorumque animalium ſpectacula. His præeſt Diana ſilvarum Dea, eadem in cælo Luna, Hecate apud inferos.

Digitized by Google

Tu quoque nobilibus ſpectacula noſtra laboras
Illuſtrare feris, ſummoque in vertice rupis
Alpinæ ſocias arcu ceſſante pudicas,
Et pharetratarum comitum inviolabile cogis
Concilium. Veniunt humeros & brachia nudæ,
Armatæque manus jaculis, & terga ſagittis;
Incomtæ, pulchræque tamen. Sudoribus ora
Pulverulenta rubent: ſexum nec cruda fatetur
Virginitas: ſine lege comæ: duo cingula veſtem
Crure tenus pendere vetant. Præcedit amicas
Flava Leontodame. ſequitur nutrita Lyceo
Nebrophone, teliſque domat quæ Mænala Thero.
Ignea Cretæa properat Britomartis ab Ida,
Et curſu Zephyris numquam ceſſura Lycaſte.
Jungunt ſe geminæ metuenda feris Hecaërge:
Et ſoror, optatum numen venantibus, Opis,
Progenies Scythiæ. Divas nemorumque potentes

Fecit

246 horrent, trahunt *MSS.* rigent *conj. Heinſ. hic & Ovid.* Epiſt. 17, 16. 252 nuſquam *malit Heinſ.* 253 Erymanthe *Vic. Vien. Baſ. marg. Ald.* Achaarte *Vien. marg.* Acaerce *& alia monſtra in MSS. quæ firmant lectionem* Hecaërge *jam receptam Junt. Baſ.* 254 venatibus *Raphel.* 255 progenitæ Scythia *MSS.*

242 *Inviolabile* ad integritatem & caſtitatem virginalem refertur.

246 *Cruda virginitas*, duræ, incultæ, horridæ viragines, ſexum non produnt deliciis, mollitie, pavore.

247 *Duo cingula* unum ſub mammis, alterum humilius, quo ſuccinguntur veſtes ad genua, vel ſupra etiam, ne curſum impediant. Paſſim tales apparent in gemmis & nummis. Inſpiciat, qui poteſt, exempli gratia illa Maximi Moduli Numiſmata e Gallico Muſeo edita T. 19. it. 31.

248 Multum in his quoque nominibus & ingenii & eruditionis. Aperiamus quædam non initiatis veſtigia. Λεοντοδάμη Leonum domitrix eſt: Λύκειον mons Arcadiæ, luporum ſtabulum: Νεβροφόνη hinnulorum interfectrix: Θηρὼ venatrix: Britomartis nympha Dianæ cariſſima, & ipſa adeo Diana Cretenſis, de qua copioſe Spanhem. ad Callim. H. in Dia. 190 p. 258. *Lycaſtes* nomen lupis & ipſum cognatum, nobile etiam alias, recurrit v. 276 ſq.

253 *Hecaërge*, epitheton ipſius quoque Dianæ atque fratris illius adeo Apollinis, cujus radii & ſagittæ e longinquo operoſæ ſunt & efficaces. Hic filiarum Boreæ una, quæ cum Opi (*Ωπις* vel Οὖπις) & Loxo (Λοξὼ) prima de Hyperboreis Delon venit, a Diana ibi in conſortium aſſumta. Vide omnia apud Spanh. ad Callim. H. in Del. v. 292.

Fecit Hyperboreis Delos prælata pruinis.
Hæ ſeptem venere duces. exercitus alter
Nympharum incedunt, acies formoſa Dianæ
Centum Taygeti, centum de vertice Cynthi,
Et totidem caſto genuit quas flumine Ladon.
Has ubi collectas vidit, ſic Delia cœpit:
„O ſociæ, mecum thalami quæ jura peroſæ
Virgineo gelidos percurritis agmine montes,
Cernitis ut Latio Superi communibus ornent
Hunc annum ſtudiis? quantos Neptunus equorum
Donet ab orbe greges; laudi quam nulla canendæ
Fratris plectra vacent? noſtram quoque ſentiat idem,
Quam meritis debemus, opem. non ſpicula poſcit
Iſte labor; maneant clauſis nunc ſicca pharetris:
Omnis & a ſolitis noſter venatibus arcus
Temperet, in ſolam cruor hic ſervetur arenam.
Retibus, & clathris dilata morte tenendæ
Ducendæque feræ. cupidas arcete ſagittas.
Conſulis in plauſum caſuris parcite monſtris.
Acceleret diviſa manus, mihi curſus anhelas
Tenditur ad Syrtes. mecum Dictæa Lycaſte

258 famoſa *MSS.* 259 Taygetis, Taygete, Taygetiæ *MSS. unde* Taygetæ *conj. Heinſ. Vid. ipſe & Burm. ad* Georg. 3, 44. 261 quas *al.* 266 urbe *al.* donet habere *conj. Heinſ.* quod nulla *MSS.* laudique ut nulla canendæ *conj. Heinſ.* 272 clauſtris *vulg.* clathris *ex MSS. Heinſ. quod nomen hic illuſtrat. Sed conf.* 28, 657. 275 dum curſus *MSS.* mihi currus *MSS. etiam Cuj.* 276 Dictynna *MSS.*

259 *Taygetos* Laconicæ in Peloponneſo mons, *Cynthus* Deli ſaltus, *Ladon* autem fluvius Arcadiæ: undique igitur conducit nymphas & feras Diana ad inſtruendos Stilichonis ludos Conſulares. *Caſtum flumen* Ladonis, credo, dicitur propter Syringis nymphæ fabulam, quæ Pana fugiens hic in arundinetum mutata eſt. Vid. Ovid. Met. 1, 702. Notam Spartanarum pudicitiam huc allegare nolim cum Barthio: nimis illa ambigua eſt, nec attingit Ladon Laconicam.

265 *Neptunus* equeſtris, circi & curulium ludorum ab origine inde Dominus.

266 *Laudi canendæ* habent omnes, ſine ulla, quam obſervaverim, varietate. Interea ſententia hinc oritur plane contraria conſilio poëtæ. Quid enim? *nulla plectra vacant laudi* Stilichonis, qui.

Digitized by

Et comes Opis eat. ſteriles juvat ire per æſtus.
Namque feras aliis tellus Mauruſia donum
Præbuit: huic ſoli debet, ceu victa, tributum.
Dum nos horribiles Libyæ ſcrutamur alumnos,
Europae vos interea perquirite ſaltus,
Et ſcopulos, poſita ludat formidine paſtor,
Securiſque canat Stilichonem fiſtula ſilvis.
Pacet muneribus montes qui legibus urbes.„
Dixit, & extemplo frondoſa fertur ab Alpe
Trans pelagus. Cervi currum ſubiere jugales,
Quos decus eſſe Deæ primi ſub limine cæli

Roſcida

279 ſed victa *MSS.* 281 Europes *Cuj.* 282 laudet *MS.* 284 parent muneribus *Vic. Vien.* Parent numinibus montes, ut *reliqui editi. Plane verſum omiſit MS. Claverii, & ipſe nihil illum ait ſapere: ſic & Barth.* Parcet, parcent, placet, paret, paſcet *MSS.* qui legibus *MSS. Debetur igitur Heinſio reſtitutio loci elegantis, qui etiam verbum* pacare *hic illuſtrat.* 287 lumine *Ald. Junt. rell. Sed* limine *jam Vic. Vien.*

quid ſignificat niſi hoc, nullum plectrum otii tantum habet ut operam dare poſſit laudi Stilichonis? *Vacare laudi* an aliud ſignificat, quam vacuum ab aliis totum ſedare laudi? Niſi volumus, humani quid paſſum poëtam, & levi permutatione caſus aliud dixiſſe, quam cogitarit; poſſumus putare *laudi* auferendi caſum eſſe (ut *labi*, *lapidi*, *luci* & ſimilia apud Voſſium de anal. 2, 12 p. 733) & legendum *canenda*: vel ſi omnino *laudi canendæ* rectum ſit, vitio librarii nos habere *nulla* pro *multa*.

276 *Syrtes* hic ad Africam omnem ſignandam adhibet Poëta, quam crudelium inprimis & monſtroſarum ferarum fertilem eſſe, & *Africanarum* appellatio docet, quo nomine leones, tigres, pardi, pantheræ comprehenduntur, & proverbium illud ortum ait Plinius 8, 16 pr. *Semper aliquid novi Africam afferre.*

278 *Mauruſia tellus*, proprie Mauritania, ſed hic totam Africam indicat, quatenus Romanis paruit. Huic Stilichoni *tributum debet* ob devictum Gildonem.

282 Effectus conquiſitarum ad Ludos ferarum, certe probabilis conquirendarum obtentus, ſecuritas paſtorum & gregum. Qui tales Ludos parant, illi ſuis his *muneribus pacant*, ſecuroſque gregibus præſtant montes & ſilvas: hoc enim eſſe *pacare*, ipſa honeſta illa oppoſitio docet, *pacare urbes legibus.* Delicata igitur laus & excuſatio Stilichonis hoc verſiculo continetur.

286 Capturam quatuor *cervarum*, quas curru ſuo junxit Diana, deſcribit Callimachus H. in Dia. a v. 100. Monimenta nummorum, ubi illa cervis junctis vehitur, vel uni inſidet, dedit Spanh. ad l. c. v. 106.

287 *Limen cæli primum* eſt ſphæra illa nobis proxima, cum qua & in qua Luna circumfertur, ut 7, 164 *Ingrediturque globum Lunæ limenque reliquit Arcados. Limen* reſpondet οὐδῷ Homerico. Vid. Burm. ad Aen. 6, 255.

Roſcida fecundis concepit Luna cavernis.
Par nitor intactis nivibus. frons diſcolor auro
Germinat, & ſpatio ſummas æquantia fagos
Cornua ramoſo ſurgunt procera metallo.
Opis frena tenet, fert retia rara Lycaſte,
Aurataſque plagas: immortaleſque Moloſſi
Latrantes mediis circum' juga nubibus ibant.
Quinque aliæ paribus (Phœbe ſic juſſerat) armis
Diverſa regione ruunt; ducuntque cohortem
Quæque ſuam. Variæ formis & gente ſequuntur
Ingenioque canes; illæ gravioribus aptæ
Morſibus, hæ pedibus celeres, hæ nare ſagaces:
Hirſutæque fremunt Creſſæ, tenueſque Lacænæ,
Magnaque

290 ſpatioſa *MSS.* 296 ducitque *vulg.* 300 argutæque *conj. Vlit. ad Grat.* 236,

288 Eſt quidem Luna eadem Diana: ſed h. l. (ut interdum Sol & Apollo) diſtinguuntur. *Luna roſcida*, Roris cum Jove h. e. aëre mater Alcmani apud Plutarchum de Facie in Orbe Lunæ p. 940, A (Διὸς θυγάτηρ ἕρσα καὶ σελάνας δίας) & Macrobium Sat. 7 extr. Hæc igitur Luna *cavernas* habet, βάθη καὶ κοιλώματα Plut. l. c. p. 944, B. In his *fecundis cavernis* naſcuntur animalia quindecies majora & præſtantiora noſtris, ſi fides Pythagoreis apud Plut. de Plac. 2, 30 εἶναι γὰρ πεντεκαιδεκαπλασίονα τὰ ἐπ' αὐτῆς ζῶα τῇ δυνάμει. Vid. mox v. 290. E Luna dejecti ad nos Saturnus, Dactyli, Corybantes, Trophonius & ſimiles apud Plut. de Facie in Orbe Lunæ p. 444, C. Hinc delapſus etiam eſt Leo Nemeæus, ut eſt apud Achillem Tatium Iſagog. c. 21. Teſte ad Virg. Ge. 3, 391 Servio, vel quisquis auctor eſt, ille Leo Lunæ filius, & *invulnerabilis dictus eſt.* *Taurus medio ſidere Lunæ Progenitus* conſiderabitur 101, 120. Ne nimis miremur hunc Lunæ partum, cogitemus illud Ovidii Met. 6, 118 *Et te* (Neptune) *flava comas frugum mitiſſima mater Senſit equum.* Copioſe ea de re Pauſa. Arcad. ſ. 8, 25. Et ipſam Lunam Pan fefellit ap. Virg. Ge. 3, 391.

289 Aurea cornua fere habent cervi poëtici, ut Val. Fl. 6, 71: ut auratæ hoſtiæ, Serv. ad Aen. 9, 627.

290 *Summas æquantia fagos cornua* habent merito cervæ iſtæ, quæ e Luna venerint, ubi quindecies majora naſci animalia, modo docuimus.

293 *Immortales* etiam *Moloſſos* Lunæ progeniem putare fas eſt.

300 Dubium mihi non eſt pingi hic canes pro patriis ſuis, quales erant. Certe nunc *Britannici* canes magnitudine & robore præſtant. Cui vacat & volupe eſt, ille poteſt legere Jo. Caji Britanni de canibus Britannicis librum ad Conr. Geſnerum, quem poëtis minoribus etiam ſubjecit Burmannus. Verbo *frangere* in hac re uſus etiam noſter 22, 21.

Magnaque taurorum fracturæ colla Britannæ.
Dalmatiæ lucos abruptaque brachia Pindi
Sparſa comam Britomartis agit. tu Gallica cingis
Luſtra, Leontodame, Germanorumque paludes
Eruis, & ſi quis defenſus arundine Rheni
Vaſtus aper nimio dentes curvaverit ævo.
Nubiferas Alpes, Apenninique receſſus,
Garganique nives Hecaërge promta fatigat.
Speluncas canibus Thero rimatur Iberas,
Informeſque cavis urſos detrudit ab antris,
Quorum ſæpe Tagus manantes ſanguine rictus
Non ſatiavit aquis, & quos jam frigore ſegnes
Pyrenæa tegit latebroſis frondibus ilex.
Cyrneis Siculiſque jugis venata virago
Nebrophone, cervos aliaſque in vincula cogit
Non ſævas pecudes, ſed luxuriantis arenæ
Delicias, pompam nemorum. Quodcumque tremendum
Dentibus, aut inſigne jubis, aut nobile cornu,
Aut rigidum ſetis, capitur: decus omne timorque
Silvarum.

306 curvaverat *vulg.* 308 Nicharte *Vic. Vien.* *vid.* v. 255.

304 Non puto Galliæ leones hic aſſignare voluiſſe Poëtam, quod ex appellatione nymphæ, de qua ad 248, ſuſpicari quis poſſit: ſed quæ Leones domare venatrix poteſt, cui feræ non par ſit?

305 Non ignorantiæ Poëtæ ſunt tribuendæ arundines & apri in paludibus Rheni; ſed mutatæ cum incolis faciei terrarum: unde Palæſtina, & Hiſpaniæ partes quædam non reſpondent antiquis laudibus, neque Germania noſtra opprobriis.

306 *Aevo* i. ſenio *curvari* aprorum dentes, etiam recentiorum obſervatio eſt, ut Aldrovandi de Quadrup. bifidis L. 1 p. 1030.

307 Eosdem montes ita jungit 8, 106.

311 Deſcribit ſitim urſorum ab exagitatione & vulneribus ortam: *frigore ſegnes* habet reſpectum ad illum ſomnum urſorum hibernum a quo pingueſcere etiam dicuntur. Vid. Plin. 8, 36.

314 *Cyrnæus* a Cyrne, quod Græcum nomen Corſicæ. *Nebrophonen* jam interpretatus ſum interfectricem hinnuleorum. *Arena luxuriari* dici poteſt, cum in Amphitheatro vel circo exhibentur non feræ ſævientes, ſed quæ prædæ & menſis populi cedant.

Digitized by Google

Silvarum. Non cauta latent: non mole reſiſtunt
Fortia: non volucri fugiunt pernicia curſu.
Hæc laqueis innexa gemunt? hæc clauſa feruntur
Ilignis domibus. Fabri nec tigna polire
Sufficiunt. rudibus fagis texuntur & ornis
Frondentes caveæ. Ratibus pars ibat onuſtis
Per freta, vel fluvios. Exſanguis dextera torpet
Remigis, & propriam metuebat navita mercem.
Per terram pars ducta rotis, longoque morantur
Ordine plauſtra vias, montani plena triumphi.
Et fera ſollicitis vehitur captiva juvencis,
Explebat quibus ante famem: quotieſque reflexi
Conſpexere boves, pavidi temone recedunt.
Jamque pererratis Libyæ flagrantibus oris,
Legerat eximios Phœbi germana leones,
Heſperidas qui ſæpe fugant, ventoque citatis
Terrificant Atlanta jubis, armentaque longe

Vaſtant

320 caute *vulg. cf. 35, 11.* 326 per fluvios *MS. it. Cuj.* 329 montanis -- triumphis *vulg. Sed* montani *jam Vic. Vien.*

320 Qui *caute* legerunt, intellexere rupem excavatam ſ. cavernam. Sed *cauta* refertur ad ipſa animalia. Sic 7, 90 *Cauto nec profuit hoſti Munitis hæſiſſe locis.*

323 Multitudinem ferarum ſic indicat poëta, quod negat ſatis magnum fabrorum poſſe numerum inveniri, qui ſufficiant tantæ, quanta opus ſit lignis pro cavearum multitudine ferro quadrandis atque poliendis, itaque e rudibus frondentibusque ramis & truncis compingendas utcunque per feſtinationem eſſe.

326 *Exſanguis dextera,* trepida & tremula, vel plane a refugiente propter terrorem ſanguine immobilis.

327 *Mercem* improprie dicit pro onere & omni illo, quod vehitur, quæ ordinarie *merx* eſt.

330 Juvencis ſ. generatim bubus junctis conſtare curſum clabularem (hoc proprium illius nomen eſt) & vehiculationem illam angariasque, quibus in hoc genere uterentur, ex utroque Codice, Theodoſiano præſertim Titulo (8, 5) de Curſu pblico ſatis conſtat.

335 *Heſperidas* nymphas ſilvarum Mauritaniæ incolas, quarum & horti illi nobiles.

Digitized by

Vaſtant Aethiopum, quorumque impune fragoſa
Murmura paſtorum numquam venere per aures.
Non illos tædæ ardentes, non ſtrata ſuperne
Lapſuro virgulta ſolo, non vocibus hœdi
Pendentis ſtimulata fames, non foſſa feſellit.
Ultro ſe voluere capi, gaudentque videri
Tantæ præda Deæ. Reſpirant paſcua tandem.
Agricolæ reſerant jam tuta mapalia Mauri.
Tum virides pardos, & cætera colligit Auſtri
Prodigia, immaneſque ſimul Latonia dentes,
Qui ſecti ferro in tabulas, auroque micantes,
Inſcripti rutilum cælato Conſule nomen

Per

338 paſtores n. excepere *vulg.* auras *MS.* 346 barros *MS.*
347 *Pro duobus verſibus unum quidam MSS. habent*, Qui mox in tabulas inſcripto Conſule ſecti.

337 *Impune & nunquam* jungenda. Nunquam audiunt paſtores rugitus & murmura leonum, quin paulo poſt damna in grege facta obſervent.

339 Ignem alias metuunt. Vid. Plin. 8, 16 ſ. 19. *Lapſurum ſolum* ita intelligendum. Deprimitur h. e. effoditur fovea ſatis profunda, eaque obtegitur ſtramentis & viridibus. Eſcæ loco in medio ſuſpenditur hædus, porcellus vel clamoſum aliud animal etc.

344 *Reſerant*, aperta relinquunt mapalia, ante, ob metum beſtiarum, claudi ſeris & repagulis ſolita.

345 *Virides pardos* dixit, ut 36, 266 de tigride *totamque virentibus iram diſpergit maculis:* quaſi a veneno quodam iræ demum virides fierent: qua quidem in re ingenio ſuo obſequitur. Quæ mihi pro tigri oſtenſa eſt beſtia, ejus maculæ in albo nigricabant: nec video, qui hodie viride quidquam in toto hoc genere Africanarum obſervarit. Maculas nigras vulgo omnes tribuunt. Supereſt ut *virides* dilutiore, ut ita dicam intellectu dixerit poëta pardos, flaveſcentes aliquantum, ravos, ut ſunt lupi. Sić *fulvus aper* Ovid. Art. 2, 373 poëtis videtur quam venatoribus notior.

347 Deſcriptio Diptychorum eburneorum, quorum hoc ipſum tempus erat feraciſſimum, quod apparet ſi quis catalogum eorum, quæ adhuc publicata ſunt percurrat, quem nuper dedit cum ſuo Diptycho Cl. Saxius a p. 8. Gorianum enim Diptychorum conſularium theſaurum, cum iſta commentarer, nondum videram. Stilichonis ipſius aliquamdiu habitum Divionenſe illud, quod non ita pridem a Geſneris fratribus indultum, quod ad utramque partem ſ. tabulam publicavit & illuſtravit Hagenbuchius ὁ ἐπιγραφικὸς cum Quiriniano Diptycho a p. 232 ſq.

347 *Auro micantia* Diptycha interdum data oſtendit Symmachus

Epiſt.

Digitized by Google

Per proceres & vulgus eant. Stupor amnibus Indis
Plurimus, ereptis elephas inglorius errat
Dentibus. Inſedit nigra cervice gementum,
Et fixum Dea quaſſat ebur, penituſque cruentis
Stirpibus avulſis patulos exarmat hiatus.
Ipſos quinetiam nobis miracula vellet
Ducere ſed pigra cunctari mole veretur.
Tyrrhenas fœtus Libycos amplexa per undas
Claſſica turba ſonat: caudamque a puppe retorquens
In proram jacit uſque leo. Vix ſublevat unum
Tarda ratis. Fremitus ſtagnis auditur in imis,
Cunctaque proſiliunt cete, terrenaque Nereus

Confert

349 omnibus *vulg.* amnibus *Claverius & Barth. ex MSS.* 351 inſidit *malit Heinſ.* 353 avulſo (*intell.* ebore) *conj. Heinſ.* 356 adnixa, advexa, complexa, adnexa *MSS. Excidiſſe verſum, conj. Heinſ.* 357 claſſis, *it.* claſſi. *MSS.* 358 jacit *MSS.*

Epiſt. 2, 80 *Dominó & Principi noſtro —— auro circumdatum Diptychon* (ſic enim leg. pro barbaro *Dypticum*) *miſi. Cæteros quoque* (addamus enim etiam hoc) *amicos eburneis pugillaribus* (Diptychis) *& caniſtellis* (ſportulis) *argenteis honoravi.* Conf. 5, 54. 7, 77. 9, 113. Ut redeam ad aurum, videtur etiam auri filamentis, opere velut muſivo, nomen magiſtratus in Diptychis expreſſum, quod poëta vocat *rutilum.*

349 *Amnes Indi* ſtupent, cum tot ad ſe elephantas potum venire vident mutilos: dignior quidem ingenio noſtri videbatur hæc lectio & diſtinctio præ illa vulgata, *Per proceres & vulgus eant, ſtupor omnibus Indis.* Diptycha ſane non ſunt *ſtupor Indis omnibus*, quorum paucis, aut nulli adeo, innoteſcunt. Ne mutata quidem diſtinctione verum eſt, elephantas exarmatos ſtupori eſſe Indis omnibus. Sed hæc ſentiri debent, non doceri.

351 Mira phantaſia pingit Dianam inſidere cervici elephantis, & dentem convulſum eripere.

355 *Cunctari veretur*, non ſatis conſtanter mentiendi tenorem ſervas, Claudi. Quid enim poſt reliqua miracula difficile fuit Dianæ? Sed cauſa fatua etiam a dolo malo excuſat poëtam.

356 *Fœtus Libycos*, h. e. Leônes & alias Africanas (quo nomine Tigres quoque & Pardos & Pantheras & Leopardos complecti ſolent) *complexa*, captas & vinctas tenens, *turba claſſica* navium & nautarum etc.

357 Aut immanis molis leo, aut parvum navigium: retorta etiam a puppe cauda, tamen capite proram attingit. Prodigialiter augetur magnitudo, ſi dedit poëta *jacit.* Sic enim corporis ipſius longitudo æquabit navim, quam retro quaſi emetietur cauda. Sed

reliqua

Digitized by Google

Confert monſtra ſuis: & non æquare fatetur.
Aequora ſic victor quoties per rubra Lyæus
Navigat, intorquet clavum Silenus, & acres
Inſudant tonſis Satyri, taurinaque pulſu
Baccharum Bromios invitant tympana remos.
Tranſtra ligant ederæ: malum circumflua veſtit
Pampinus: antennis illabitur ebria ſerpens,
Perque mero madidos currunt ſaliuntque rudentes
Lynces, & inſolitæ mirantur carbaſa tigres.

361 ſed non *vulg.* 364 adſudant *al.* 365 pronos *pro* Bromios *Claver.* ex *MSS.* & *Barth.* 368 ſolvunt *pro* ſaliunt *vulg.* *Sed* ſaliunt *jam* *Baſ.* *marg.* *Claver.* *MSS.* 369 inſolitas *MSS.*

reliqua etiam nimis ſunt ὑπερβολικὰ, & ultra τὸ πιθανὸν elata, eamque ipſam ob cauſam placere ſobriis vix ac ne vix quidem poſſunt.

366 Videtur præ oculis habuiſſe Ovid. Met. 3, 664 *Impediunt hederæ remos, nexuque recurvo Serpunt; & gravidis diſtringunt vela corymbis.* —— *Quem circa tigres, ſimulacraque inania lyncum, Pictarumque jacent fera corpora Pantherarum.*

XXV CL.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google